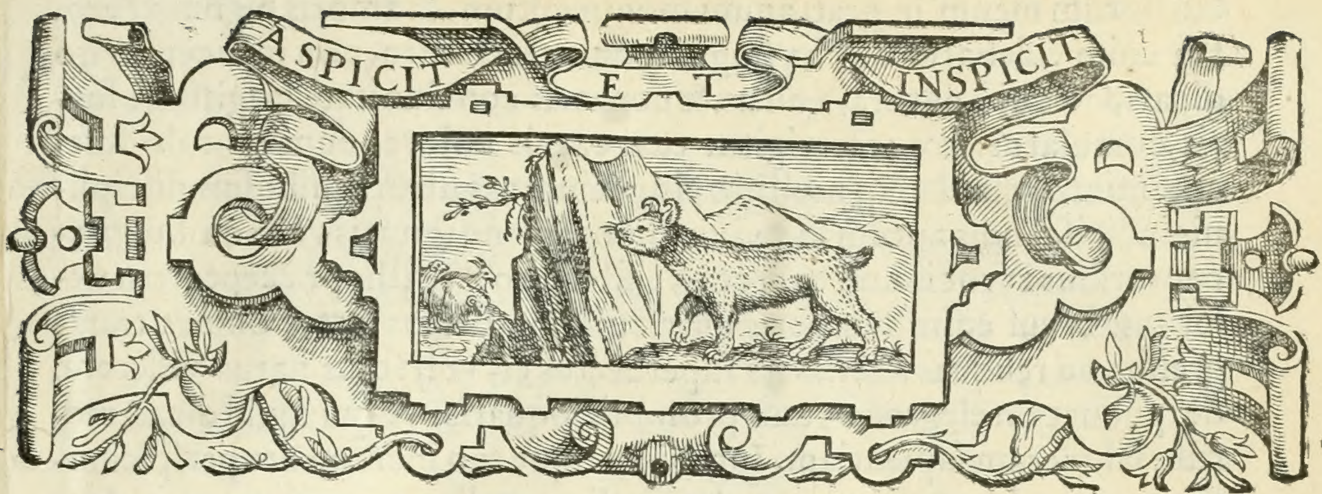

NEAPOLI, Apud Tarquinium Longum. MDCII.

Sumptibus Pauli Venturini, Bibliopolæ Parthenopei,

PER ILLVSTRI VIRO
DOMINO IVLIO
PALLAVICINO
IOAN. BAPTISTA PORTA
NEAPOLITANVS S. P. D.

OBILISSIME Iuli, nil viros liberos liberiùs decere iudicaui, quàm qui se ab aliquo adamari sine fuco cognouerint, sese aliquo itidem amoris pignore redempturos tantoq; id decentiùs præstari debere, quanto ingentioribus beneficijs se astrictos fatebuntur. Et præcellentius id, si ij viri fuerint, qui egregijs gloriæ præcellant muneribus. His igitur rationibus adductus & te amare, & colere, atque aliquo obsequij munere me redimendum constitui, ne indecenter mihi ingrati turpis inureretur nota: Mitto hic tuæ dignitatis fulgores, nec tuæ Pallauicinæ familiæ antiquitatem meminero, tantorum virorum meritis nobilitatam. Mittu Io: Baptistæ patris tui primatus, & ad varios mundi proceres legationes, Summorum Pontificum, & Cæsarum, quantoq; suæ patriæ præfecturis, & tuẽdæ dignitatis toto pectore incubuerit. Prætermitto etiã Grimaldæ tuæ matris familiæ nobilitatem, ab eo Ansaldo oriundæ, qui de sua patria benemeritus, adeo Carolo Quinto Imperatori maximo carus extitit, vt eum muneribus, & titulis condecorauerit, cuius quidem nomẽ nunquam peribit: & tot Cardinales illustres: & ad tuos pręcipuos mentis ornatus eloquia conuertam,

 cui

cui librum meum in grati animi monimentum, & amoris pignus affero. Par enim videbatur de Physiognomonia tractaturo, non indecenti viro dicari, sed qui à natura, vultus, & corporis concinnitate largissimè fuerit cumulatus. Ex roseo igitur tuæ carnis colore, cum tantulo fusci commixto, eiusdemq; mollitie, ingenium arguitur quibusuis disciplinis indipiscendis aptum, vt vix primordijs indigitatis, sub quibus prę- ceptoribus tyrocinium exerceas, eisdem mox te illis præceptorem exhibeas: breui enim temporis curriculo matheseos artes omnes transgressus, ad reliquas sciētias ita superuectus es, vt ij solus natus viderere: de quibus tam eleganter, tam promptè loquaris, vt quicquid dicas, merum sal, meram sapientiam. Ingenij quoque tuo incrementa perspiciuntur ex apta sanguinis cum melancholiæ modico temperatura: melancholia enim sua frigiditate sanguinis feruorum retūdit, & sanguinis sua claritate melancholiæ atrorem illustrat, exinde vultus indoles, dignitate & maiestate renidet, vt eos qui te semel viderint, etsi non noscant, ad te amandum, & colendum cogas. Ex hoc nam temperamento mentis acumen, spiritum sublimitas, atque heroicarum actionum desiderium pullulat. Oculorū cæsius color clarus, mitium morum, comitatis, misericordiæ & animi ab ira, superbia, atque humilium contemptu se moti testis est. Ex eorundem viuacitate, ingenij, & spirituum viuacitas arguitur, prudētia, consiliorum, & executionum promptitudo. Ex fronte quadrata, tranquilla, serenaq;, animi relucet serenitas, & tranquillitas, omni dolo, impostura vacui, nulla labe sordescentis, nullisq; opum contagijs solliciti. Statura iuxtæ mensuræ, gressus longus & tarpus, negotiorum efficaciam ostendunt, & magnificentiam, ac deniq; tot dotibus à natura dotatus, vt inuidendus potiùs, quàm imitandus videaris. Dono igitur fuere, & me, sicut soles, ama. Vale.

PRAE-

PRAEFATIO AD LECTOREM.

NSIGNIVM est nonnullorum in Philosophia procerum vulgata sententia: Nullum esse homine socialius animal. Iure quidem, si eorum mores, quibus ipse familiariter vsurus fuerit, cognoscere velit, aut dum sensim pertractando integros eorum mores perscrutari contendit, cum vitam absumere, aut pluries in vita falli oportere, nemo est, opinor, qui ambigat: cum in tam numeroso hominum cœtu quamplurimi sint, quorum familiaritas perniciosior, quàm multorum, etiam potentum inimicitia sit. Mens enim humana, vt M. Tullius scribit, multis simulationum inuolucris tegitur; & quasi velis quibusdam obtenditnr vniuscuiusq; natura: frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur, oratio verò sæpissimè. Sub hominum effigie, inquit Seneca, latet ferinus animus, imo feris sæuior, & immanior. Ob id Socrates fenestratum hominum pectus concupiuit, ne occultiores delitescerent mores: sed eo penitus recluso & patenti, omnibus perspicuum fieri posset, quid sibi vellet, aut meditaretur; vera ne promeret, an secus. Huic malo opem tulit præstantissima scientia Physiognomoniæ, à summis vndequaq; viris summo studio, summaq; inquisitione pertractata. Hæc namq; ab extimis, quæ in hominum corporibus conspiciuntur signis, ita eorum naturas, mores, & consilia demonstrat, vt intimos animi recessus, ac, vt ita dicam, penitissima cordis loca penetrare videatur. Effecit itaq; clementissimi Dei benignitas, vt reconditi mores, ac arcanæ hominum affectione signis expressæ sint, ac in propatulo constitutæ, quo propriæ saluti quilibet consulendo, fidelibus, probisq; moribus insignitis adhæreret; sceleстos, prauosq; declinaret. Itemq; Sapientiæ præceptor nos docuit, dicens: Cum iracundo homine non cohabites, neq; cum inuido comedas; neq; abeas in consilium impiorum, atque vanitates, nec in cathedra pestilentiæ sedeas. Si vocauerint te, veni nobiscum, cum ipsis ne proficiscaris. Polemon inquit: Si quid est, quòd homines iuuare possit, hoc præstat Physiognomonia. Nec enim depositum quisquam aut thesaurum, aut vxorem cuiquam credere, neq; amicitiam cum illo inire, aut vicinum exoptare debet, quem petulantiæ, infidelitatis, aut alterius cuiusdam improbitatis notas præseferre animaduerterit: nam nobis hæc scientia tum mores, tum vitæ propositum, veluti quædam augurandi ars, aut Deorum oracula, vt ocissimum vaticinandi genus, absque vllo experimento demonstrat, vt proborum proposito inhærere, scelestorum improbitates, & flagitia deuitare possimus. Itaque omni prorsus studio futuram perdiscere fortunam quemlibet satis optimum iudicauit. Ex fronte, & vultu, Adamantius ait, etiam in ipso oris silentio, natura loquitur. Dicebat Cleanthes Philosophus, secundum Zenonem, ex specie mores dignosci posse. Pythagoreis morem fuisse, narrat Iamblicus, venientes ad ipsos discendi gratia, non prius admittere, quàm figuram, incessum, & totius corporis motum diligentissimè perspexissent; vt planè è naturæ signis, num ad disciplinas apti forent, nec ne cognoscerent. Quoniam natura ipsa, quæ animis conformat corpora, instrumenta eis congrua subministrat, imaginesq; animorum in corporibus indicat, per quas eorum ingenia deprehendi possint. Socrates item, qui honesta indole præditi videbantur, ad Philosophiæ studia rapiebat, vt ex Platone habemus; & ex specie & optima corporis modulatione Alcibiadem ad supremum Reip. gradum peruenturum prædixit, Plutarcho referente. Ipse idem etiam refert, Spartanis morem fuisse nutriendi partum genitori ius non esse, sed eum quendam in locum deportasse, vbi sedentes, qui ex tribulibus maximi natu essent, si quidem infantem animaduerterent pulchrè effictum, & robustum, educari iubebant; sin autem ignauum ac deformem, ad locum exponendum demittebant secus Taygetum præcipitem, ac proruptum: perinde quasi eius vita, qui minus pulchra statim ab initio, & ad bonam corporis compositionem, & ad robustitatem naturam productus non esset, neq; sibi, neq; Reipub. vtilis foret. Naturam animantibus corpus animi moribus, & actioni-

bus

bus accommodatum dedisse & scripsit Plato, & ab eo Aristoteles. Quoniam instrumentum omne alicuius causa fit, partes autem singulæ corporis alicuius causa factæ sunt, illudq; cuius causa aliquid fit, actio quædam fit; perspicuum est totum corpus maioris alicuius actionis gratia constitutum fuisse; neque enim sectio serræ, sed serra sectionis gratia inuenta est. Quare corpus animi causa conditum est, & partes operum, & munerum causa, ad quæ singulæ natura conditæ sunt. Galenus item libro De partium vsu, particulas omnes corporis animæ vtiles esse demonstrauit, quippe cuius instrumentum sit corpus: ob eamq; causam multum à se diuersorum animalium partes differre, quia ipsius animi maximè differunt. Quod Lactantius Firmianus Theologus & Philosophus, libro De opificio Dei vsurpauit. Nestor vultus similitudinem Telemachi conspicatus apud Homerum, ita de animo conijcit:

----------- si vera viri, puer optime, talis
Es soboles; stupor altus habet me clara tuentem
Lumina, & ora patrem referentia. quid, quod & illi
Assimilis fandi tibi copia? quis queat alter
Ista loqui puer; ingenti nisi cretus Vlysse?

Alexander, cui cognomentum Magni inditum est, id præclarum edixit, quod imaginem suam noluit à multis artificibus vulgi contaminari; sed, vt Horatius ait:

Edicto cauit, ne quis se, præter Apellem,
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra
Fortis Alexandri vultum simulantia, &c.

Vt statuis, tabellis, & toreumati idem vigor animi bellatoris, idem ingenium maximi honoris, eadem forma viridis iuuentæ, eadem gratia relicinæ frontis videretur. Poterit etiam huiusmodi scientia non solum ex aliorum, sed etiam nostri inspectione maximi esse adiumenti, vt nosmet ipsi nostri physiognomones euadamus. Nam rectè antiquitus memoratum legimus, Socratem philosophum speculo ad morum disciplinam vsum esse: quod Seneca item tradit adinuentum, vt homo seipsum nosceret: nam ex hoc consequimur nostri notitiam, mox consilium quoddam. Nam si quis semet in speculo contemplabitur corporis optimam constitutionem conspicatus, procuret, ne corporis dignitatem morum dehonestamento polluat; qui vero ex signis formæ animam minimè commendabilem animaduerterit, nauiter consurgat, vt virtutis exercitio corporis mala signa rependat. Sunt enim eiusmodi animi propensiones & affectus, vt misericordia, iracundia, & inuidia, vt qui constituti sunt, quasi mala animi valetudine, sanabiles tamen, vt de Socrate refert Cicero in Tusculanis, quum multa in conuentu collegisset in eum Zopyrus, qui se naturas cuiusq; ex forma perspicere profitebatur, derisus est à cæteris, qui illa in Socrate vitia non agnoscerent; ab ipso tamen Socrate subleuatus est, qui sibi vitia illa inesse, sed ratione à se eiecta diceret. Similem historiam Aristoteles Alexandro Magno recitat de Hippocrate, cuius figuram cum eius discipuli depingere curarent, picta & optimè expressa delata fuit Philemoni, qui cum eam adspexisset, & membrum membro comparasset, pronunciauit ipsum esse virum luxuriosum, coitum appetentem, & deceptorem: ob quam causam discipulis eius indignatis, & culpantibus, & flagellis ferè Philemonem tundentibus, quod de viro eximio talia iudicasset, ab eis tamen hoc iudicium ad Hippocratem delatum est, qui confessus est Philemonem verum omnino de ipso protulisse: sed amore philosophiæ, & honestatis sui cordis concupiscentias omnes eiecisse, & studio & abstinentia conquisisse, quod prius eius naturæ negatum fuerat. Hanc scientiam in Pythagoricæ & Socraticæ philosophiæ arcanis sanctissimè custoditam legimus; hanc Aristoteles Alexandro vtilem, ac necessariam perdiscendam proponit, & ex vultus inspectione ad sui regni ministeria seruos eligendos monet; hanc Auicenna Medicis vtilissimam monstrat, vt ex vultu, & oculis de eius ægritudinibus possint iudicare. Hanc ergo scientiam blandè excipiamus, hilariterq; amplectamur, vt verè nostram, & de nobismet ipsis tractantem, quam qui non amat quam qui non amplectitur, nec philosophiam amat, neq; suæ vitæ discrimina curat.

IO. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE HVMANA PHYSIOGNOMONIA.

LIBER PRIMVS.

PERMVLTAS DIVINATIONVM SCIENTIAS VANAS, falsas, & perniciosas esse: solam autem Physiognomoniam, vtpote naturalibus principijs innixam, præcipuam esse. Cap. I.

VIT semper quidem ab antiquis vsque deducta temporibus diuinationum ars præclara, magnifica, & vtilis, nec fuit vnquam gens tam barbara, & feralis, quæ futurarum rerum scientiam, præsentionem, & hominum secreta cognoscere, quæ abditis cordium penetralibus laterent: toto animo non exarserit, & concupierit. Natura siquidem humana, vt quæ diuinitatis semina in se contineat, magnificarum, & sublimiũ rerum semper est auida, nec tam alta quit inuestigari, quin maiora semper intelligere velit, prædictionum artes exquisiuit, cũ quibus videtur diuinam naturã mortalium sors æmulari, sperans semper fęliciorem, & meliorem fortunam quodammodo consequuturam. Hinc tot varia, diuersaq; diuinationum genera pullularunt, inter quas Physiognomonia præfulget certissima, vtpote naturalibus innixa fundamentis, & vtilissima, tùm vt aliena vitia cauere, & deuitare, cùm vt sua cognoscere possit, & emendare. Sed vt eas ordine recenseamus, paulo altius exordiemur. Duo fecit antiquitas diuinationum genera, quorum alterum artis, alterum Naturæ dixit: artis, quæ coniectura prosequuntur, naturæ, quæ non ratione, & coniectura, sed concitatione quadam, aut animi motu futura prænunciant; vt per somnia, & per furorem. Ab his, quæ artis sunt, incipiemus, quarum princeps Astrologia. Ægyptij propter regionum planitiem, cum cælum patens, & apertum intuerentur, traiectiones, motusque stellarum obseruarũt, ex diuturna obseruatione scientiam putantur effecisse, vt quod cuique euenturum fuerit, prædici posse confiterentur. Eandem Chaldæi, & Assyrij temporum longinquitate consecuti profitentur. Sed hanc scientiam vana spopondisse, & ridiculam deprehænderunt doctiores, & in eam quondam S. Augustinus, Picus Mirandulanus, & plerique alij inuecti sunt, & nos quoque dicato opere; ideo non amplius immorabimur. Post cælum sequuntur elementa, è quibus diuinationes consequuntur. Ex igne Pyromantia: inspiciebant enim è sacrificiorum ignibus, vtrum flamma plana, recta, vel in apices diuideretur. Consors Capnomantia, ita Græcis vocata, nostris per fumum dicta, vtrum in orbem soluatur, vel in obliquum flectatur, aut in rectum protendatur, quo quisque meliorem, aut aduersam fortunam sortiretur. Statius in Thebaide.

Vincamur pietas: pone eia altaria virgo,
Quæramus superos, facit illa, acieque sagaci
Sanguines flammarum apices, geminumque per aras
Ignem, & clara tamen mediæ fastigia lucis
Orta docet; nunc in speciem serpentis inanem
Ancipiti gyro volui, frangique ruborem.
Demonstrat dubio, patriasque illuminat vmbras.

His versibus per ignem, & fumum diuinatio describitur: nam vbi geminus apex, & flamma extitisset, dissidium portendebat, vt ex Cicerone habetur. Sic ex aere Æromantia, ex aqua Hydromantia, ex terra Geomantia proueniebat, adhibitis etiam quibusdam cęremonijs, & excantamentis futura præuidebant, & occulta retegebant. Est & alter Geomantiæ species ab Heleno filio Priami inuenta, quæ puncta in arena format, & ex punctis figuras, vnde nomen obtinuit: ab Astrologia non alienam putant. quod eiusmodi ex linearibus factæ interpunctis, planetarum, astrorumque vim ostendunt. Ridicula res, & quo magis ridiculam faciant, addunt terram minime pedibus calcatam legi oportere, eamq; à castissimo puero tolli. Plinius inter Magiæ species ab Osthanæ exortas, alia recenset genera, veluti ex aqua, sphæris, aere, stellis, lucernis, pluribus, securibusque, & multis

& multis alijs modis. Diuinationem per peluim Græci Lecanomantiam appellabant, & in Græcorum commentarijs permulta leguntur de illa, maximeque apud Assyrios in prætio erat. Vaticinantes peluim aqua plenam accipiebant, quam cum Dæmones irrepserint, leuiter commouere, & sub silire videbatur, & exiguus spiritus significationis expers percipiebatur, quo ipsi Dæmones minus intelligerentur, & rei obscuritate facilius hominibus imponant, eo quę sono futura prænosci posse profitebantur. Zetzes veterem, & nouam Lecanomantiam dixit. In Homericæ Iliadis commęntarijs vetus, qualis illa Vlyxis, noua, quæ ex aqua ἐκ λεκάνης, in qua aurum, argentum, electrum, æra, lapides, aliaque id genus veniebant. Plutarchus Cheroneus quoniam testatur antistites aqua, & mero apud diuersos populos sacra proficere, vt vinolenti, & lymphatici dicerentur, ac deinde vaticinari. Alecriomantiam ferunt Libanium Sophistam, & Iamblicum Chalcidensem fecisse, quo successorum Valentino imperio noscent. Exprimunt in puluere literas, singulisque frumenti grana accomodant, quæ gallus legat deuoranda, post excantationem admittitur gallus, aduertuntque ex quibus literis legat ex ordine, & dictiones componunt. Sed primùm gallus legit θ, inde ε, postea ο, mox δ, vnde quod quæsitum fuerat, ambiguum stetit, Theodorus ne, an Theodosius futurus videretur. Valens eiusdem nominis suspectos multos occidit, & cum diuinationis authores mox exquireret, Iamblicus Valentis immanitatem formidans, lethali hausto poculo vita decessit, sic materias facti pœnas luit. Sunt & diuinationes ex humani corporis partibus, quas Natura expressit lineis, Chyromantia ex manuum, Metoposcopia ex frontis, podemantia, & vmbilicomantia, vulgò ex pedum, & vmbilici, ex quibus imbecillis vitæ, robustæ, mortis genera præsagia conijcientes. Quæ omnia quàm vana, & sine ratione prolata sint, stomachum literatis faciunt uiris. Sunt & sortes diuinationum genera, quibus futura præcinerentur: vnde & sortilegi. Primum enim in Italia Numerium Suffustium comperisse in Prænestinorum monumentis proditum est, is sortes ipsas in robore sculptas priscarum literum notis, exciso saxo excepit, quas Romani Pontifices ex Oleaginea arcula, pueri manu commixtas educere solebant. Hæ Romani populi facta continebant, vt apud Liuium, & Tranquillum reperies. Alium quoque morem fuisse legimus Romanis Imperatoribus in euentibus prænoscendis, versibusque ad eam rem compositis, vel poëmata casu accipiebant. Vulgatum est illud Hadriani, sortes consulentis, quùm Virgilianas sortes accepisset.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
Sacra ferens; nosco crines, incanaque menta
Romani Regis: primam qui legibus vrbem
Fundabit, curibus paruis, & paupere terra
Missus in imperium magnum.

Est & Mantices pars Haruspicina, cuius magister Tages fuisse perhibetur, vt Hetruscorum libris memoriæ proditum est. Ex auium volatu, pastu, cantuue futura primum præsagire Chalcantem perhibent, de quibus plura M. Tullius, & S. Augustinus referunt, cum nulla, quæ ad publica, vel priuata officia pertinerent, inauspicato Romani perficerent. Phryges, & Cilices, & Arabum natio auium significationibus plurimum obtemperant, & Lacedęmonij Regibus suis augurem assessorem dederant, itemque senibus, (sic enim consilium appellant) augurem interesse voluerunt. Erant antiquitus cælestia, quùm fulgura, & tonitrua ederentur, quo tempore nefas habitum erat facere quicquam. Pedestria, quæ excipiebantur ex vulpe, lupo, serpente, equo, ceterisque quadrupedibus. Solistima ex tripudijs gallinaceorum. Pestifera in quibus cor in extis, aut caput in iecinore non extitisset. Caducos cùm in templo aliquid decidisset, aut virga ex manu augurantis, Piacularia, cum hostia profugisset ab ara, aut percussa mugitum dedisset. Sunt Oscinia, & cætera, de quibus Festus Pompeius. Erant, & apud antiquos nefariæ artes Pædomantia è puerorum cæde diuinatio, nec defuerunt efferatæ veneficæ mulieres, quæ in impuberes adhuc pueros grassarentur, quorum sanguine, & medullis in philtris abuterentur. Necromantia verò, quæ & psychopompia, psychagogia, ac necyomantia ab alijs, atque alijs Græcis appellatur, ex immolato homine futura conijciunt, quibus apud Homerum Vlyssem, & apud Virgilium Æneam vsum fuisse perhibent. Sed vt Nicephorus monet, non mortuorum animas, sed dæmones vocant. Sed hæc genera cęremonijs, & superstitionibus conspurcata à probis quibusue uiris, doctioribusque execrata sunt, quique ista profitentur, infælices diuino quodam iudicio, errones, abiecti, mendici, ac tandem postremo vitæ exitio horrenda, detestabilique morte pœnas luunt. Sunt & naturæ vaticinia, quæ non ab arte, vtpote à melancholia, & à Trismegistro edocta. Hæc ex melancholici humoris contractione animum ab externo seuocant, vnde melancholici sæpè præclara prænunciant. Aristoteles Socratem melancholicum vocat. Carmides in Nemea certauit, ac certasse pænituit, Socrate vetante, & Critoni contra Socraticum præceptum rusticanti, ramulus quidam percussit oculum: cuius rei testes sunt Xenophon, Plato, Apuleius, & Antipater. Aliæ species per syncopin, idest per casum corporis

corporis semiuiui, cum spiritus, qui in membris sunt, ad debilitati cordis præsidium contrahuntur, quo excelluisse Herculem dicunt, Arabesq; permultos. Enarchum tanquam mortuum à Medicis relictum, postea in se ipsum redactum, prædixit eo morbo non moriturum, Plutarcho referente. Est vaticinij species famigerata per somnium, quam percalluisse Hippocratrem ferunt, qui cum Democritum curaturum adiret, qui vulgo insanire ferebatur, accepit per somnium non insanire, sed vulgus. Eadem ratione Socrates futuram Platonis excellentiam prædixit. Physiognomoniæ autem scientia ex humoribus, figuris, & hominum proportionibus mores prænoscit, & propensiones, & naturalibus innixa principijs veriora affert præsagia, afficitque, vt ijs cognitis, vitijs mederi possimus, virtutes verò excolere. Galenus verò, cæterique Medici animi propensiones per medelas, & cibos mutari posse testantur, vnde à literatis quibusque viris exoptatur, laudatur, amplectitur: ieiectis igitur cæteris, vtpote vanis, illicitis, & mendacibus, ad hanc perdiscen: accedamus.

DE MVTVA ANIMI, ET CORPORIS CONSEQVVTIONE.

Cap. II.

FACILE nobis experientia videre licet, quod animi à corporis moribus non sint impassibiles, & animæ passionibus corpus corrumpatur, vt inito quodam fœdere, & inter se confligant, & resanentur, & tandem sibi mutuo compatiantur. In corporis morbis animum cum corpore pati, & vnà perturbari, facile videbit quispiam rationis compos. Plato ex vitioso corporis humore animum conflictari nouit. Crudæ, & salsæ pituitæ, aut quicunque amari, biliosique humores corpus peruagantes, vbi intus intrusi, per respirationem foras non erumpunt, halitus ex ipsis in animæ partibus se permiscentes, morbos animæ ingerunt, vnde audacias, timiditates, obliuiones, & hebetudines inijciunt, sicque vt Plato ipse ait, nemo sponte malus, sed ob prauum corporis habitum. Quod quidem ita intelligendum, vt ipse se ibidem explicat, vt qui ob ingentes voluptates, doloresque insanit, huius quidem animus propter corpus æger fit, atque insipiens: vulgò tamen non æger, sed pro arbitrio malus existimatur, & quidem falsò. Videmus quoque quod si vinum corpus inuadit, animum à mœstitia, & tædio læuat. Dicere solebat Zeno. Quemadmodum amari lupini macerati aqua dulces euadunt, ita homines à vino afficiũtur. Oenopia radix vino infusa id magis præstat, eumq; esse Ægyptiæ gentis medicamentum. Poeta cecinit.

Infundit vino medicamentum vnde bibebat,
Luctum, iramque fugans, oblificumque malorum
Cunctorum.
Perithoi quoque magnanimi centaurus in aula
Inclytus Eurytion mentem percussus Iacco
In Lapitas rueret, dum amens infanda patrauit.

In acutis quoque ægritudinibus prorsus delirum effici, nec suo officio fungi contingit, vt alienus homo videatur. Non minus corpus animi affectionibus fluctuat: hic enim amoris igniculis accensus, & maximè seuiens, corpus commutat, vt facile contabescat. Virgilius de Didone.

Sæuit inops animi, totamque incensa per vrbem
Bacchatur, qualis commotis excita sacris
Thyas, vbi audito stimulant Trieterica Bacco
Orgia, &c.

Apuleij nouerca priuigni sui amore æstuans, ita describitur: Pallor deformis, marcentes oculi, lassa genua, quies turbida, & spiritus cruciatus tarditate vehementior. Idem etiam in brutis videre licet amore tabescentibus. Virgilius.

Carpit enim vires paulatim, vritque videndo
Fœmina, nec nemorum patitur meminisse, nec herbæ,

Sic etiam animus Inuidiæ stimulis expunctus, corpus extrema induit macie. Ouidius ex inuidorum figura inuidiam describens, ait.

Pallor in ore sedet macies in corpore toto
Nec fruitur somno vigilantibus excita curit

Nimia mæstitia multi, & sapientes beluis similes facti sunt. Hecuba amissis viro, & filijs, & demum Polydori morte nunciata, instar canis latrasse dicitur. Nec defuerunt, qui immodica lætitia ad mortem deuenerunt. Diagoras Rhodius, vt ex Gellio habetur, quum tres filios eadem die Olympiæ coronari videret, eumque adolescentes amplexati essent, in manibus filiorum animam efflauit præ lætitia. Et apud Cãnas, quùm Romanus exercitus cæsus esset, quum matrem nuntio de morte filij allato mœrore affectam esse, sed is nuncius non verus, atq; adolescens non diu post ex pugna redijt, annus repente viso filio, copia inopinati gaudij exanimata est. Immo in Physiognomo-

nicis probat Ariſtoteles quòd anima mutata habitum, corpus immutat formam, ideſt complexionem,& mores,& corpus mutatum formam, anima commutat habitum, quùm anima triſtis eſt, corpus lugubrem facit, & hilaris hilarim oſtentat, & diſſoluta corporis forma, ſoluitur & anima: Solomon: Spiritus triſtis exiccat oſſa, anima hilaris hilarem facit. Mania eſt animæ paſſio. Medici corpus curantes, animam à mania liberant. Sic corporis curatione forma ſoluitur,& anima liberatur: itaquod corporeę diſpoſitiones animæ potentijs, ex virtutibus correſpondent, vt plurimarũ adinuicem paſſionum cauſæ fiant, neq; vnquam animal tale à natura factum eſt, vt formam alterius animalis, animam verò alterius habeat. Nunquam viſus eſt lupus, vel ouis, qui canis animam, vel leonis haberet, ſed ſemper lupi, & ouis corpus eorundem animalium habebunt, vt neceſſarium ſit tale corpus talem animam, ipſius ſpeciei conuenientem ſequi.

EX CORPORIS NOTIS ETIAM BRVTORVM DISPOSITIONES dignoſci poſſe. Cap. III.

OSSVNT & nobis innoteſcere diſpoſitiones, ſeu mauis brutorũ mores ex corporeis ſignis. Michael apud Zonarã,& Curopalatam ex ſuibus recenter natis prædicebat qui nam præclare alturi eſſent, & qui corporis magnitudine haud expertes futuri, atq; equos, & aſinos calcitrones nouiſſe, & mulorum optimi ad onera ſciendum, aut ſeſſorem, ſic equos qui nullo pauore conſternati eum excuterent,& ab oculorũ ictibus qui ad currendũ robuſti, & celeres eſſent, & qui in prælijs fortiter ſubſtinerent, ouium ad abundantiam lactis,& fœcunditatẽ ab ineunte ætate non dubijs coniecturis cognoſcebat. Sic venatores, aucupes, & qui eorũ miniſterio præſunt, quæ ad venandu, quæ ue ad progeniem idonea cognoſcuntur, eligunt canes, vt Xenophon refert, corpore magnas, probant leuia capita habentes, ſimas, muſcoloſas, ſub fronte venoſas, oculos elatos, nigros, præfulgidos, magnas frontes, lataſque, caua diſcrimina, breues aures, & tenues, poſteriora gracilia, ceruices molles, longas & teretes. Gratianus libro de Venatione.

Sint celſi vultus, ſint hirtæ frontibus aures,
Os magnum, & patulis agitatos morſibus ignes
Spirent, aſtricti ſuccingant ilia ventris.
Cauda breuis, longumque latus, diſcretaque collo
Cæſaries, non pexa nimis, non frigoris illa
Impatiens, validis tum ſurgat pectus in armis:
Quod magnos capiat motus, magniſq; ſuperſit,
Effuge qui lata pangit veſtigia planta,
Mollis in officio.

Plato, Oppianus,& Pollux, equi ſtatum corporis rectum,& articulatum probant, caput oſſeũ, maxillas paruas, oculos extantes, quia vigilantiores putant, quàm profundos, igneos, quaſi ſubcruetos, corpore nigros, auriculas breues, & minutas, verticem grãdiorem, nares patulas multo, quàm cõuenentes, vt apertiores meatus habeant animæ, roſtrum aduncum, ſic de pectore nõ oriatur ceruix, tanquam porci prona, ſed eminens pertineat ad verticem, vt gallinacei, circa ſummam vertebram gracilior ſit, vt caput in eo flectatur; ita collum fuerit ante equitem, oculi autem ſpectabunt ante pedes. Virgilius etiam equorum præſtantiam poſſe præſagiri, meminit his verſibus:

Continuo pecoris generoſi pullus in aruis,
Altius ingreditur, & mollia crura reponit,
Primus, & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto ſeſe committere ponto.
Nec varios horret ſtrepitus, illi ardua ceruix,
Argutumq; caput, breuis aluus, obeſaq; terga

Et bubulcos quibus ſignis, quaue forma boues eligere debeant, docet.

,, Optima toruæ
Forma bouis, cui turpe caput, cui plurima ceruix
Et crurum tenus à mento palearia pendent,
Tum longo nullus lateri modus, omnia magna,
Pes etiam, & camuris hirtæ ſub cornibus aures.
Nec mihi diſpliceat maculis inſignis, & albo,
Aut iuga detractans, interdumq; aſpera cornu,
Et faciem tauro proprior, quæque ardua tota,
Et gradiens ima verrit veſtigia cauda.

Varro, oues qua forma ad fœturam eligere oportet, docet: Eas esse oportet amplo corpore, quæ lana multa sit, & molli, villis altis, & densis toto corpore, maximè circum ceruicem, & collum, ventrem quoque vt habeat pilosum esse oportet, cruribus humilibus, caudis, vt sunt in Italia, prolixis, in Syria breuibus. Et arietes fronte sint lana bene vestiti intortis cornibus, pronis ad rostrum, ranis oculis, lana opertis, auribus amplis, pectore, & scapulis, & clauibus latis, cauda lata, & longa. Idemque etiam ex progenie eligere docet. Monstrat enim in suillo pecore subulcos præstantiores eligere, vt scrofæ sint amplis membris, præterquam pedibus, & capite vnius coloris potius, quàm varij: hæc eadem habent verres, tum vtiq; sint ceruicibus amplis, & boni seminis, ita etiam à progenie, & cæli regione cognoscendos. Sic etiam Demetrius Constantinopolitanus auceps suos accipitres ad aucupium idoneos eligit, vt caput instar serpentis paruum, & planum habeant, rotundi, & quadrati oblongis præponuntur, lingua nigra, pennas in cauda tresdecim gerant, sint paruis digitis, maculas in naso nigras, in vnguibus veluti squamas, circa radicem vnguis scissuram, & lineam habeant. Astures sint capite modico, facie longa, & angusta, vt in vulture, & similitudine aquilam referant, faucibus, & gula amplis, oculis magnis, cauis, & paruo orbe in eis nigro, collo longo, pectore crasso, carne dura, longis, carnosisque coxis, sed crurum, genuumque ossibus breuibus, vnguibus crassis, longisque. Falcones sunt capite crasso, non tamen enormi, & oblongiori, maxillarum partibus bene rotundis, & breuibus, mobilibus, specie humidi cholerici (quorum proprium est cito moueri in prædam, & non discurrere; sed plus audent, quàm possint,) collo breui, sed non adeo, vt enorme sit, quod phlegmaticam, frigidam, aut melancholicam siccitatem significat, nocturarum instar: caudę longitudo tanta sit, vt compositæ alæ super caudam attingant; longa enim cauda spinæ dorsi medullam nimis humidam indicat, & obesæ timiditatem: pectus amplum, neruosum, & validis ossibus munitum, quo freti ad feriendum promptiores sint; fæmora crassa, crura breuia: sic grues, & aues magnas capient. Fæcundas gallinas ita villicus parabit. Probi coloris, idest nigri, aut flaui, robusti corporis, quadratas, pectorosas, magnis capitibus, recta, rutilaque cristula, & interdum gemina, albis auribus, imparibus vngulis, sed non cruribus emineant transuersa calcaria: nam quæ hoc virile gerunt insigne, contumaces ad concubitum dedignantur admittere mares. Agricolæ etiam apes operi habiles, & ineptas signis cognoscunt. Virg.

„ hic melior insignis, & ore
Et rutilus clarus squamis, ille horridus alter
Desidia, latamq; trahens inglotius aluum

Plinius ait: Leonum animi iudex cauda, sicut equorum aures: nam & has notas Natura generosissimo cuique tribuit: immota ergo placidum, clementem blandienti similem arguit; crebrior enim iracundia eius. In piscibus, herbis, plantisque etiam adsunt notæ, ex quibus eorum mores, virtutes, vtpote medicæ facultates, & vitia: scilicet venena cognosci possunt, quas propemodum in verè studiosorum gratiam publicabimus, vt vnusquisq; varias, & penè infinitas, suo marte, plantarum facultates venari possit. Et sic certis signorum proprietatibus reliquorum animalium operationes cognoscuntur. Vnde si hæc vera sunt, vt vera esse manifestè videtur; erit & vera Physiognomonica scientia.

ANTIQVORVM OPINIONES DE PHYSIOGNOMONICA scientia. Cap. IIII.

SED videamus nunc Physiognomonicam scientiam, & qui penitus tollere conati sunt, & qui eam admiserint, & admissam quibus modis speculati fuerint, nobisque tradiderint. Stoici, vt altius exordiamur, inter quos Chrysippus, à veritate admodum aberrantes, cum extraneis corporibus mortuorum animas accedere autumarent, eisque nouos mores afferre, penitus huius scientiæ subiectum eliminarunt. Pythagorei non solùm in humana corpora, sed in ferina quoque transire existimabant. Dicebatque Pythagoras, quod fuisset aliquando Æthalides, & aliquanto post Euphorbus, atq; à Menelao fuisse vulneratū, ac postremo Pyrrhus, & post Pyrhum factum fuisse Pythagoram, & dum Æthalides fuerit, Mercurij filius putatus, ab eo pro munere accepisse, vt illius anima perpetuo vagaretur in quas vallet arbores, vel animalia. Vnde Ouidius.

Morte carent animæ, semperq; priore relicta
Sede, nouis domibus viuunt, habitantq; receptæ.
Omnia mutantur, nihil interit, errat, & illinc
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus, èq; feris humana in corpora transit,
Inq; feras noster, nec tempore deserit vllo.

Prænitius autem, & Possidonius cælestium rerum studiosi, animas è stellis mores ducere tradiderunt, e quæ è stellis eueniunt, non nisi ineuitabili fato, & adamantinis legibus prouenire. Horum postremo Plinius opinionibus astipulati videtur, quippe vndecimo libro capite quadragesimo secondo admiratur, deridetque Aristotelem non modo tradidisse præscita vitæ posse ex aliquibus signis in corporibus nosci, verùm prodidisse: Breuis vitæ signa raros dentes, digitos prælongos, plumbeum colorem, contra longæ vitæ incuruos humeros, & plures quàm 32. dentes, aures que amplas. Addidit quoque Trogum, alioqui seuerissimum authorem mores ex aspectu nosci posse similiter potuisse, quæ quoque Aristoteles animalium libro prodiderat: Frons magna seguem subesse animum, parua mobilem, rotunda iracundum, & similia. Sed quod iste librorum compilator contra Aristotelem audeat, iudicent alij, qùm sui oblitus, quamplurimis in locis hanc doctrinam comprobet. Eodem libro, capite trigesimo primo dicit: Plerisque verò naturale, vt nictare non cessent, quos pauidiores dicit. Ex felle in mores crimen bilis nomine adeo magnum est in hac parte virus, cùm se fundit in animam. Auidi ciborum, quibus ab aluo longius spatium, ijque minus solertes, quibus obesissimus venter. Sanguis quibus multus, & pinguis, iracundi, quibus crassior, fortiores, quibus tenuior, sapientiores, quibus minimus, timidiores, reliquis animalibus, quibus nullus hebetia. Pili libidinosi congeniti, maturiusque defluunt, idem, & sexcentis alijs in locis. Reliqui à veritate admodum aberrant, nec aliter, quàm verbis, & vanis opinionibus innitantur, ideo superuacaneum duxi eorum opiniones redarguere.

QVIBVS MODIS MAIORES NOSTRI PHYSIOGNOMONICAM scientiam speculati fuerint, & tradiderint. Cap. V.

SED videamus quibus modis maiores nostri, qui hanc scientiam receperint, speculati fuerint, nobisque tradiderint. Primi quidem ex corporis temperatione mores innotescere posse descripserunt. Constans enim fuit priscorum Philologorum opinio, nec nō Medicorum, animi mores corporis temperaturam sequi, idque his experimentis, & argumentis probare deprehensi sunt. Quòd animæ è corporis passionibus torquentur, satis conspicua sunt puellulorum opera, & effectus, horum namque sine fuco, ambitione, simulatione, vel disciplina in infantia alij timidissimi sunt, alij terribiles, alij cupediæ addicti, & inexplebiles, alij ieiunium facilius sufferunt, & cibo abstinent, alij impudentes, verecundi alij, vnde conticeri necesse est, aut animam illas passiones sortiri prius, aut corpore torqueri, &, vt ita dicam, violentari ad eiusmodi affectiones. Quod animæ vitijs conspurcatæ, defædatæque prius corporibus adueniant, rudis, habes, & fatua imaginatio est: nam videmus, quod mutatis corporis temperamentis, mutantur & animæ affectus. Melancholici biliosis humoribus obsessi, mæsti, tristes, & mærore affecti sunt, purgatis humoribus, prudentes, & hilares fiunt. In ætatibus eadem experimur. Infantia humida est & calida; ob id voluptates, potus, cibos, & conuiuia exoptat: iuuentus calida, prælia, rixas, iurgia, & amores testatur: Virilitas sicca, honorum, magistratuum ambitiosa est, senectus frigida, segnes, timida, parca, & opum cupida. Empedocles Agrigentinus dixit: mores non solum elementarias constitutiones sequi: sed nostros animos esse elementarias hormonias; argumento esse, quod in omnem affectuum diffinitionem ingrediantur complexiones. Vt, ira est accensio sanguinis circa cor; mansuetudo eiusdem tepescentia; audacia sanguinis ad extima diffusio, timor eiusdem ad interna reuocatio. Plato in Tinæo ex vniuerso corporis habitu lædi animam putat, acres pituitas, felleosque humores per corpus oberrantes, quoquo singuli appulerint, vaporem suum animæ penetralibus influunt, vnde animo languores inducant pro loci natura (sic audacia, timiditas, obliuio, & habetudo oboritur, & ex corporis contagione insipientia, & animi ruditas nascitur, tantoque homines prudentiores esse, quanto corpora minus humiditate participantia fuerint. Aristoteles ex corporis temperie animi facultates affici secundo De partibus animalium tradidit. Est roboris efficacior causa sanguis, qui crassior, calidiorque sit; sed qui tenuior, frigidiorque vim sentiendi, intelligendique obtinet pleniorem, & in ijs quoque videtur, quæ sanguini proportione respondent. Quamobrem apes, & huiusmodi animalia ingeniosiora sunt multis sanguine præditis, nec non inter ea, quæ sanguinem frigidiorem, tenuioremque habent. Sed optimè constat, quæ calidum, tenuem, & sincerum habent, imo ex sanguinis natura, mores in animalibus differre. Taurum, & aprum fortes esse, quod eorum sanguis sit feruentissimus. Galenus in libro De mutua animi, morum, & corporis constructionis consequutione, cum videret tantam esse animi cum corpore copulam; animam non solum sui corporis temperiem sequi, sed animum ipsum nil aliud esse putauit, quàm æquabilem humorum omnium in corpore temperationem, scilicet humiditatis,

ditatis, ariditatis, caliditatis, & frigiditatis, vt bonum temperamentum boni animi mores sequantur, malum verò mali: cuius sententia ab omnibus explosa est, & mores non solùm ex prauo corporaturæ habitu mutari, sed alimentorum, & loci ratione, vtpote ex superabundanti plhegmate in cerebro, in desipientiam, ex nigra bile melancholiam, & ex phlegmate in lethargum trahi. Alij vero non ex qualitatum temperie, sed ex proprietatum signis rectius dijudicari posse opinati sunt. Hermes enim, qui & inter Physiognomones voluit annumerari; nonnulla esse signa morum dixit, quæ non ex elementorum qualitatibus proueniunt, neque ad causam vllam referri possunt, sed ex occulta proprietate manant. Videmus enim cholericos, qui mæroribus æstuare deberent, sæpissime facetoso animo, & ridibundos esse, sanguineos, qui ex caloris exuberantia liberales esse deberent, tamen parcos, & auaros extitisse, idque non ex temperamenti, sed ex proprietatum signis euenire. Præterea ambulantes, qui caput ad dextram inclinatum ferunt, cinædi sunt, quod non ex caliditate, frigiditateque, sed ex signi proprietate cognosci tradidit. Galenus formatricem virtutem in natura esse dixit, quæ artifex facultas est, & particulas secundum animi mores effingit, de hac nanque Aristoteles dubitauit nunquid diuinioris originis sit, atque à calido, frigido, humido, & sicco res diuersa, quo minus sibi rectè facere videntur, qui tam temere de rebus maximis pronunciant, & solis qualitatibus formandarum partium munus ascribant. Alij tres hominum mores perscrutandi modos tradiderunt, vt Aristoteles in suis Physiognomonicis tradidit, qui omnes ad vnum tendunt syllogismum. Primum modum bifariam diuidunt: nam secundum vnumquodque animalium genus propriam quandam figuram describunt. Alij vero tali animali corpus, & propriã animam adscribunt, putabantque tales mores in totum, vel in partes ei inesse, qui eiusmodi corpus, vel corporis partes possideret, idque in cæteris animalibus faciunt. Vterque modus Platoni ascribitur, quùm dixerit, animam dari corporibus secundum merita materiei, ac si diceret: leo talem habet animam, quia eius materiei tale erat meritum, siue mistio. Non admodum à primo differens est secundus modus, quem Trogus tradere conatus est: nam non omnibus animalibus, sed ex ipso hominum genere non vniuerso, sed distinguens secundum gentes, mores assignabat secundum corpus: nam signatæ regioni proprium corpus statuebat, & proprias passiones, vt cui tale corpus inesset, & talem animam possidere necesse foret, secundum regionum, clinatumque diuersitates hominum mores variari. Alij, vt Philon Lacedęmonius, per apparentes in corpore mores scientiã exercebant, nam quibus moribus quisque se exercendo præfigurat, natura tales ei inesse iudicabant, vt si viderent quempiam oculos sursum natura adducere, eum salacem iudicabant, quia concũbentes oculos sursum attollunt. Sic pallescentes, meticulosos dicebant; quia qui metuunt, expallent. Etsi quis vultum natura præfert, quemadmodum qui irati solent, eum iracundum pronunciabant. Sunt qui mores per signa à contrario desumpta dijudicent, vt si pilorum durities robustitatem arguat, mollities imbecillitatem indicat. Sunt etiam signa ex masculino, & fæminino genere accepta, quibus possimus mores, & maribus, & fæminis similes pronunciare. Sunt qui passiones ex alijs passionibus dijudicent, ab ætate, à nutricibus, à mansueto, & agresti, & eiusmodi similibus plerisque modis.

QVOMODO PER TOTIVS CORPORIS TEMPERATVRAM de moribus sit coniectandum. Cap. VI.

SED non inopportunum videtur, quomodo animi mores ex corporis temperaturis deprehendi possint, referre, præcipuè qui ex Medicorum libris hausimus. Cum calidum temperamentum ex imperio est, dignoscendi signa hæc recenset Galenus. Caro est tangentibus calida, hirsuta, minus pinguedinis habens, color ruber, capilli nigri. Alibi vero. Venæ latiores, (caloris est enim has dilatare, flatusque extendere.) Nec solum venas latas habent, sed infantes thoracem, & omnes inanitates latas habent, nam calidus spiritus multa dilatatione opus habet. Sic enim arterias validas pulsantes, sic vniuersum corpus robustum, & promptum ad omnes motiones. Rhases. Citissimè crescentes, tangentibus calidi, macri, graciles, venæ manifestæ, motus velox, & omnia, in eis considerantur velocia. Pauci somni, obstinati, multorum capillorum, crisporũ, nigrorum, color rubeus, ruffus cum obscuritate quadam. Addunt alij: Anhelitus manifestus, vox firma, fortis, & agrestis, cito sudant, comedunt, & digerunt benè; pili crassi, & crispi. Multi præterea sunt calidi, & pauci frigidi. Natura animosi, certaminis auidi, & ad actiones plusquam expediat, prõpti, & luxuriosi. Frigidæ tẽperaturæ signa. Pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas, quæ tangentibus obuiat, caro vnà cũ capillis ruffior, & vbi frigiditas multa adfuerit, liuidus, quem nonnulli luridum appellant. Alibi: Venæ angustæ, oculi glauci. Alij addunt. Tardè crescentes, anhelitus tardus, & immanife-

stus,

ftus, vox ftabilis, & acuta, in coitum debiles, parum comedentes, & minimè digerentes, capilli extenfi, longi, fubtiles, coloris albi, raroque fudant. Natura timidi, & imbecilles. Plato hanc temperiem non laudat ad fcientiam, nam animam prius fapientifsimam dicit, fed in corpore delapfam propter multam humiditatem in corpore repertam, ftupidam reddi dicit. Rhafes. Tardè crefcunt, & capilli quoque eius tardi nafcuntur, hebetis ingenij, & timidarum operationum, pulfus paruus, anhelitus occultus, caro tangentibus frigida, in coitum impotentes, paucos filios generantes, & multi fomni. Humidæ temperaturæ figna. Carnofum corpus, molle, leue, iuncturæ occultæ, vigilantes, confuetæ partes pilis nudæ, oculi illachrymantes, capilli colore flaui. Alibi. Oculi cæfij, natura imbecilles, boni ingenij, pauidi, & luxoriofi. Rhafes. Motus leuis, caro mollis, membra laxa, iuncturæ, & offa occulta, pauca virtus, laborem non tolerantes: nam cito diffoluuntur, corpulenti, debiles, multum dormientes, & depiles. Siccæ temperaturæ. Corpore gracili, & duro. Addunt alij. Caro tactu afpera, iuncturæ manifeftæ, capilli & pili craffi, & afperi, colore rubei, moderatè comedunt, & digerunt, in laboribus durantes. Rhafes. Corpora afpera, dura, & macra, fortia, rigida, laborem tolerantia, nerui & iuncturæ manifeftæ, pilofi, & capillofi. Diximus de fimplicibus, nunc de compofitis temperaturis. Compofita corpora frigida, & ficca, calida, & humida, fimplicium difpofitiones miftas habent. Calidæ & ficcæ temperaturæ figna. Caro calidior, & ficcior, hirfutior, durior, pinguedine carens, gracilis eft, & nigros capillos habens. Rhafes. Hæc corpora in vltimo abundant, plurimis capillis, nigris, & fpiffis, macilenta quoque in vltimo reperiuntur, quæ & tangentibus calida occurrunt. Cutis fpiffa, & afpera, nerui fortes, offa, nerui, & iuncturæ perfpicuæ, pauci fomni, pulfus velociores, & metus. Natura audaciores, & obftinatiores. Calidæ verò, & humidæ temperaturæ. Caro mollior eft, calidior & carnofior: fi calidior erit, hirfutior, & tangentibus non parum calidior, capilli nigri, & caro pinguedine carens, fi multo humidior, mollis caro, & multa, color ex albo, & rubro commixtus, & tangentibus paulò calidior. Frigidæ verò, & inuidæ temperaturæ: Capillis nuda caro, alba, mollis, craffa, & pinguis, color vnà cum capillis ruffus. Alibi. At fi contraria omnia in thorace fint (fcilicet ficcorum, & calidorum) ac æqualis in toto corpore temperies vigeat, ideft fi humidiores, & frigidiores vniuerfi corporis partes fint; thorax quidem anguftus, & glaber erit ficuti etiam totum corpus pilis nudum, cutis mollis & alba, capilli fubruffi, potifsimum in iuuentute, hi in fenectute non caluefcunt, timidi, ignaui, fegnes. Adde etiam, paruis venis, ac minimè confpicuis, & adipofi fiunt: ijdem neruis, mufculifque imbecilles, & artubus parum exactè delineatis, & blefus. Rhafes. Corpora tangentibus mollia funt, pilis denudata, capilli lenes, venæ anguftæ, iuncturæ occultæ, corpulenti, & pingues, & laxi, fomniculofi, pigri, & tardi motus. Frigidæ & ficcæ temperaturæ: Corpus natura durum, & gracile, & glabrum, tangentibus frigidum, pinguedo, & fi graciles fint, per carnes difperfa. Sed moderatæ temperaturæ figna: Calor ex albo, & rubro commixtus, capilli flaui, giluique mediocriter crifpi, carnofitatis mediocritas in qualitate, & quantitate. Ad fummum corpus tangentibus neque molle, neque durum, neq; frigidum, neque calidum, infpicientibus neq; glabrum, neque craffum, neque tenue apparebit. Alibi verò, Vniuerfus thorax latiffimus, venæ amplæ, arteriæ magnæ, æedem maximè, & vehementiffimè pulfantes, tum plurimi per totum corpus pili, atque ij quidem in capite plurimi incrementi, nigri, crifpiffimique in prima ætate, procedente verò tempore caluities excipiet, cùm eiufmodi hominibus, & robuftum, & exactè delineatum, & mufculofum totum corpus erit: nam cutis nigrior, durior, & hirfutior, color corporis eft albus rubeo commixtus, tactus neque frigidus, neque calore fuperfluus, neque multum leuis, corporis habitudo media inter macrum, & carnofum, tamen plus carnis, quàm macies habebit, capilli inter fubtiles, & groffos, inter rubros, & nigros, leues & afperos, corpus neque pilofum, neque glabrum: operationes autem animales, & naturales æquales, vt nec multum defiderij habeat, neque fuæ cupiditatis in tantum debilitentur, vt quafi mortuæ inueniantur, neque vigilans, neque dormiens, neque quietus, neque mobilis, fuperfluitates corporis mediæ, & ad fummum eius difpofitio inter contrarias media exiftit. Venæ neque apparentes, neque occultæ, neq; anguftæ, neq; amplæ, vox, anhelitus, & pulfus, & motus inter extremos medius. Sed hæc figna temperato hoc noftro climate valent, fecus autem fub varijs regionibus, Gallis, Germanis, & omni Thracio, & Scithico generi frigida, humidaque cutis eft, ideoque etiam mollis, alba, & pilis nuda: Omnis enim naturalis hic calor in vifcera vnà cum fanguine confugit, vbi dum feruet, animofi, audaces, & præcipitis confilij funt. Æthiopibus verò, & Arabibus, omnibufque qui ad Meridiem incolunt, cutis ex ambientis æftu, & naturali calore foris acto, ufta, dura, ficca, & nigra redditur, toto corpore naturalis quidem caloris exiguam obtinet portionem, fed alieno, & adfcititio incalefcente.

DE CORDIS TEMPERATVRAE SIGNIS. Cap. VII.

VM hactenus de vniuersalis corporis temperatura tradiderimus, iam nos commonet ordo, vt de principibus eius partibus, & primũ de corde dicamus ex Galeno. Calidioris cordis deprehensiones, & signa sunt magnitudo respirationis, & pulsatilis venæ celeritas, frequentia, audacia, & ad obeunda negotia impigra euigilantia; si autem plus accesserit caliditatis, tunc iræ præcipitatio, & furibunda temeritas adsunt: erit hispidus his thorax, præsertim pectus, & quæ ad hypocondria thoraci proxima, thoracis latitudo, caliditatis deprehensio est, nisi cerebrum aduersetur. Cuius proprietatis sunt, quod is in dando tenax, obstinatus, probus, & luxuriosus, vt alij addunt. Rhases. Pulsus, & anhelitus velox, pectus multis, & crassis pilis densum, tactu calidum, audax, iracundus, & obstinatus. Habitudo præterea corporis inspecta in magnitudine, & paruitate complexionem ostendit cordis, pectus amplum, propriè cordis alterationem arguit, & præcipuè si capitis paruitas accesserit, vel non magnum. Sic enim si pectus paruum, & caput magnum, vel mediocre frigidæ complexionis signa. Quod si pectoris, & capitis magnitudo erit, & capitis, & pectoris paruitas proportionalis, alia sunt signa consideranda. Frigidæ verò complexionis cordis signa, pulsus mitiores, respiratio pulsibus proportionalis, pectus tenuibus pilis vestitum, vel magno existente capite paruus fuerit thorax. Hi nanque natura sunt meticulosi, inertes, minimeque audentes, Addit Rhases: Pectus tangentibus frigidum. Frigidiores verò cordis signa: Pulsus asperi, corpus siccum, nisi hepar obstiterit. Sed animus in iram promptus, agrestis est, impatiens. Rhases. Pulsus erit durus, totum corpus musculosum, pectus fuscum, macrum, pilosum, venæ manifestæ, cutis dura, & crassa. Humidioris signa cordis: Pulsus molles, & vniuersum corpus humidius, nisi hepar obstiterit, mos mobilis, facilè in iram proruens, & facile placabilis. Addunt alij. Animo timidi, hebetes, laboribus inhabiles. Addit Rhases. Pectus pilis nudum, caro ipsi mollis, & suauis. At primarum qualitatum cordis temperies ita se habent. Calidi verò, & aridi cordis signa: Pulsus asperi, magni, celeres, & frequentes, respirationes magnæ, celeres & frequentes, hi autem omnium in pectore pilosissimi, nec non in hypocondrijs. In tractandis negotijs prompti, furiosi, celeres, & impudentes: Moribus tyrannici in iram succensi, & implacabiles. Rhases. Pulsum habens durum, velocem, & frequentem, multos in pectore & fæmore pilos fortes, & spissos, anhelitus magnus, & frequens, corpus vniuersum tactu calidum, & musculosum, manifestas habens venas. Mos irascibilis, & obstinatus. Frigidi verò, & humidi cordis signa: Pulsus molles, tenues in pectore pilos habent. Moribus nequaquam audaces, sed timidi, & segnes, neque ad iram prompti, neque iram seruant. Frigidi, & sicci cordis signa: Pulsus quidẽ duri, & parui, respiratio moderata, nullos prorsus in pectore pilos habent. Hi minus omnium iracundi sunt, impulsi, irritatiq; in iram, eam cohibent, & compescunt. Id verò annotandum, quod ea, quæ de moribus diximus ad temperaturæ cognitionem, non de moribus, qui ex Philosophia adueniũt, sed ex insitis & naturalibus. Sed Aristoteles bruta existimat animalia, quibus cor durum riget, audacia quibus paruum, pauida quidem prægrande. Maximum est proportione muribus, lepori, asino, ceruo, pantheræ, mustelis, hyenis, & omnibus timidis, aut propter metum maleficis. Hirto corde gigni quosdam homines proditur, neque alios fortioris esse industriæ, sicut Aristomenem Messenium, qui tercentum occidit Lacedæmonios. Ipse conuulneratus, & captus, semel per cauernam latomiarum euasit, angustos vulpium aditus secutus. Iterum captus, sopitis custodibus, somno, ad ignem aduolutus, lora cum corpore exussit. Tertio capto Lacædemonij pectus differuere causa videndi, hirsutumque compertum est, vt tradit Plinius. Tradit Galenus quòd in magno corde calor paucus adest, nam extra fertur ad cætera membra viuificanda, mouendaque, vnde ipsum integrè non calefacit, sed frigidum remanet, ex quo pauiditas. E conuerso in paruo corde plurima inest caliditas, nam coarctatur propter loci angustiam, & ebullit vehementer. Quapropter cùm animum in corde habitare existimetur, euisceratos, secordes, & inanimes vocamus, vt cordatos audaces, & fortes.

CERE-

CEREBRI TEMPERATVRAE DEPREHENSIONES. Cap. VIII.

VNC ad aliam principis corporis partem deueniendum, scilicet cerebrum, signaque ex Galeno accipiemus. Si calidius fuerit cerebrum, cuncta circa caput rubra, & calidiora erunt, & in oculis venæ percipiuntur, capillorum his genitis repente in capite exoriuntur, qui si multo temperatis calidiores erunt, nigri, robusti, & crispi, si non multum multi quidem, inde nigrescunt, procedente autem tempore caluescunt. Superfluitas in palato, naribus, oculis, & auribus paucæ, & concoctæ. Rhases. Capitis & faciei tactus calidissimus, in oculis rubor, venæ manifestiores, capilli cito crescentes, spissi, fortes, nigri, & asperi, minimè somniculosi, à calidis odoribus cito læduntur, eorum capita cito grauantur, & replentur, in cogitationibus veloces, & instabiles, in operationibus animalibus acuti, & veloces. Frigidi cerebri signa. Redundantias in suis effluxibus plures habent, capilli ipsis recti, rufi, stantes, & duri, postquam geniti, euadunt tenues, & sine nutrimento, facileque à refrigerantibus causis offenduntur, atque hoc ipso offensionis tempore à distillationibus, & obstipationibus narium capiuntur, tactæ corporis partes non admodum calidæ, neque vsquam rubor apparet, in oculis venæ non videntur, magisque somniculosi sunt. Rhases. Frigida cerebri complexio his omnibus contraria operatur, est nanque somnulentus, hebes, tardi intellectus, capilli capitis lenes, parum crispi, detegere ei caput noxium, eiusque palpebræ tardè mouentur. Aridioris cerebris signa sunt: Sine superfluitatibus, in effluxibus, in sensibus maxima perspicuitas, vigilantissimi, capillos habent validos, & cito geniti euadunt crispi, potiusquam tecti, celeriterque caluescunt. Addunt alij: Duri ingenij hominem, & vacui, cui caput sæpè doleat, temperati incessus, & motus. Rhases. Capilli his cito nascuntur, & decidunt, vigiles, e naribus nil defluens. Humidi cerebri signa sequuntur. Capilli simplices, neq; prorsus caluescunt, sensus caliginosi sunt, superfluitatum multitudo, multi somni, & profundi. Addunt alij luxuriosos esse, & temperati ingenij, pios, misericordes, & simplices, vaniq; propositi. Eadē Rhases Hæ quidem sunt simplices cerebri distēperantiæ, cōpositæ verò Calidi, & humidi cerebri color bonus adest, in oculis venæ magnæ, superfluitates plures, & mediocriter flaccidæ, capilli recti, & sufflaui, nec facile caluescunt, facile humectantibus, & calefacientibus obnoxij, læduntur Austro, iuuantur Aquilone, multum vigilare non queunt, somno se versant, imaginumque in somnis sunt multarum, sensus non habent satis integros. Si caliditati accesserit ariditas, superfluitates minime redundantes, sensibus integri, minimè somniculosi, citoque caluescunt. Primus itaque capillorum ortus celerrimus, & bene coalescunt, capilli nigri, crispi sunt, caput tangentibus calidum sentitur, capilli rufi etiam ad tempora vsque pubertatis. Rhases. Capillos in capite habent in vltimo fortitudinis, velocis ortus maximę nigredinis, & crispitudinis, citissimè caluescunt, in vltimo paucitatis somni, & profundi, animalium quoque operationum velocitatem habeat, velocis cogitationis, & clarorum sensuum, superfluitates paucæ. Frigidi, & aridi cerebri signa. In oculis prominentes non habent venas, à frigidis causis haud quaquam difficulter læduntur, ac sensus quidem ipsis in iuuentute integri sunt, & illæsi prorsus, at progredientes cito deflorescunt, ideo etiam cito caluescunt, capilli, parumque procedunt sine nutrimento, & flaui. Frigidi verò, & humidi temperamentum efficit somnolentos, & graui somno sopitos, & malos sensibus, & superfluētes frigore effectos. Caput distillationibus, & obstipationibus narium obnoxios, hi neutiquam caluescunt. Cerebrum igitur temperatum mediocriter se habet in actionibus animalibus, & redundantijs, quæcunque per palatum, vel aures, vel nares purgantur, non offendūtur ab extrorsum aduenientibus. Talibus capitis pili infantibus subrufi, pueris autem subflaui, viris flaui, inde crispescunt, nec facile caluescunt, Subdunt alij. Ex complexione prouenit operatio virtutum cerebri, imaginatiuæ, cogitatiuæ, & memoratiuæ. Si cerebri complexio calida, sunt imaginationes, & cogitationes corruptæ, si accidit melancholia, est timor sine causa cùm malis cogitationibus. Mæstitia est timor rerum impossibilium, & quando melancholia vritur, conuertitur homo ad ferinos mores, & omnes ipsius motus sunt praui, & timorosi. hæc impressio fit animæ propter complexionem obscuram malencholiæ, quia habitus animæ corporalem sequitur complexionem, & anima terretur propter humorem melancholicum nigrum, sicut terretur homo in obscuro. Ex cerebri enim caliditate, humiditateque accidit homini meminisse, & obliuisci. Cum eius temperatura medio modo se habet, in vtroque calido, & frigido, fit memoria, ex frigido verò obliuio gignitur, sic animo frigido in cerebro fit lethargus, & ex adurentibus febribus fit delirium. Lucretius tertio libro de his meminit.

Est enim

Est enim calor ille animo, quem sumit in ira:
Cum feruescit, & ex oculis micat acrius ardor.
Est & frigida multa comes formidinis aura;
Qua ciet horrorem membris, & concitat artus.
Est etiam quoque pacati status aëris ille,
Pectore tranquillo qui fit, vultuque sereno.
Sed calidi plus est illis, quibus acria corda,
Iracundaq; mens facilè efferuescit in ira:
Quo genere in primis, nec est violenta leonum;
Pectora, qui fremitum rumpunt plerumq; gementes,
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At uentosa magis ceruorum frigida mens est;
Et gelidas citius per viscera concitat auras;
Quæ tremulum faciunt membris existere motum.
At natura bouum placido magis aëre viuit,
Nec minus irai fax vnquam subdita percit,
Fumida suffundens cæcæ caliginis vmbras:
Nec gelidis torpet telis præfixa pauoris:
Inter utrosque sita est ceruos, sæuosq; leones,
Sic hominem genus est, quamuis doctrina politos
Constituat pariter quosdam, tamen illa relinquit
Naturæ cuiusq; animæ vestigia prima,
Nec radicibus euelli mala posse putandum est,
Quin procliuis hic iras decurrat ad acreis:
Ille metu citius paulo tentetur; at ille
Tertius accipiat quædam dementius æquo.
In alijs rebus multis differre necesse est
Naturas hominum varias, moresq; sequaces.

DE NOSTRI CORPORIS HVMORIBVS, EX QVIBVS *mores conijci possunt.* Cap. IX.

QVATVOR sunt humani corporis humores, sanguis, pituita, & vtraque flaua, & atra bilis. Sanguinis fons est cor. Galenus naturam sanguinis causam esse vt per multa animalibus eueniant tum per mores, tum per sensus: Ratio est, quia materia totius corporis est, quippè cum materia alimentum sit, sanguis autem vltimum alimentum habetur, facit igitur, vt plurimum differentiæ existat, si calidus, aut frigidus sit, si tenuis, aut crassus, si turbulentus, aut nitidus. Sanguinei viri signa sunt: Crassa corporis habitudo, color albus rubedine mixtus, corpore, visuque floridi, & colore venusti, hilares, & læti. Ob id Hippocrates, quod alij tristes, alij hilares sint, causam esse in elementis ait: nam qui defæcati sanguinis sunt, læti sunt. Homerus quoque dixit, ob caloris copiam. Aristoteles in partibus animalium. Quibusdam sanguis liquidus, qui coagulari non potest, vt in ceruo, & lepore, & sunt eiusmodi animalia timida, quod habeant sanguinem frigidum, & aquosum. Quædam habent valdè spissum, ac terrestrem, qui statim coagulatur, vt taurus, cuius etiam venenosus est, & sunt calida, & audacia, nam terrestris sanguis calidus est, sanguis qui tenuior & frigidior, vim sentiendi, intelligendiq; pleniorem obtinet, hoc idem discrimen in ijs quoque habetur, quæ sanguini proportione respondent, quamobrem apes, & eiusmodi animalia ingeniosiora multis sanguine præditis sunt. Nec non inter ea, quæ sanguinem habent ingeniosiora sunt contrarijs, quæ sanguinem habent frigidiorem, & tenuiorem. Sed optime constat, quæ calidum tenuem, & sincerum habent, quippe quæ in viribus corporis, & animæ ingenio plurimum valent. Ab eo Plinius. Sanguis quibus multus, & pinguis, iracunda animalium, fortiora quibus crassus, sapientiora quibus tenuior, timidiora quibus minimus, & quibus nullus hebetia, pinguissimus asinis, homini tenuissimus. In homine vis eius ad singula momenta mutatur, ad singulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloris pluribus modis, item ruboris, alius enim iræ, alius verecundiæ, nam & in metu refugere, & nusquam esse certum est. Schola Salernitana.

Natura pingues isti sunt, atque iocantes,
Semper rumores cupiunt adire frequentes,

Hos Venus, & Bacchus delectant, fercula, risus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes.
Omnibus his studijs habiles sunt, & magis apti,
Qualibet ex causa, nec hos leniter mouet ira.
Largus, amans, hilaris, ridens, rubeique coloris,
Cantans, carnosus, satis audax, atque benignus.

Lydus pedagogus Plautinus dolet se esse senem, & exanguem, & sine viribus, & Pistoclerum eius discipulum iuuenem validum, & sanguine plenum.

Nil moror discipulos mihi eße tam plenos sanguinis
Valens, afflictant me, nunc iam vacuum virium.

Pituita residet in cerebro. Signa sunt, albedo in carne, color obscurus, croceus, agiles hi, mente leues, ingenij celeris, & iracundi. Eadem.

Phlegma vires madicas tribuit, latosque, breuesq;
Phlegma facit pingues, sanguis reddit mediocres.
Ocia non studio trahunt se corpore summo.
Sensus hebes, tardus motus, pigritia, somnus.
Hic somnolentus, piger, in sputamine multus.
Est huic sensus hebes, pinguis, facit color albus.

Qui autem bile abundant, quæ in splene residet, color eorum obscurus fuscus: inertes sunt, pusillanimi, & timidi. Plato in libro de scientia, ingenio eos pollere subdit, qui furore corripi, & excitari solent, & in Phedro ait: Poeticas fores frustra absque furore pulsari. Democritus quoq; dixit, ingeniosissimos maximè furore quati. Loxus melancholicos tristes vocat, & mæstos, propter spirituum obscuritatem, & modicum calorem. Cumque vapores in cerebrum ascendunt, terribilia phantasmata, & apparentias demonstrant. Sic sanguineos hilares vocat, propter spirituum claritatem. Sic phlegmaticos segnes, ex superuenientibus periculis nullatenus ad iram prouocari. Cùm humor ebullitioni aptus non sit. Cholerici signa schola apponit.

Est & humor cholera, qui competit impetuosis.
Hoc genus est hominum cupiens præcellere cunctos.
Hi leuiter discunt, multum comedunt, citò crescunt.
Inde magnanimi sunt, largi, summaq; petentes,
Hirsutus, fallax, irascens, prodigus, audax,
Astutus, gracilis, siccus, croceique coloris.

Sed macri, nigri, hirsuti, & qui latas venas habent, prærubri coloris aptissimi sunt, vt in iis melancholicus humor cumuletur. Subdolos facit melancholia, ad iram concitatiores, & propensiores, auaros, timidos, tristes, seditiosos, & insidiosos. Aspectus tetricus cum animi mæstitia, & tædio. Oculis prominentibus, labrisque crassis vt plurimum, ob spirituum crassitiem, fusci sunt, quia humor ad cutem labitur, pilosi, quia multis, & crassis excrementis abundant, lingua veloces, balbi, & exili voce loquuntur, ob linguæ incontinentiam, nam à spiritu crasso, linguaq; motiones fiunt. Sed atra bilis duplex est, quarum altera naturalis dicitur, altera verò adustione contingere, naturalem esse densiorem, ficcioremq; sanguinis partem, adustam verò in quatuor species diuidi, aut naturalis melancholiæ, aut sanguinis purioris, aut bilis, aut pituitæ salsioris combustione concipitur. Ex quatuor his iudicio nocumenta inferuntur, vt pote furor, concitatione, insania, stupiditas, & stoliditas, sola verò atra bilis naturalis indicium confouet. sed non ita simpliciter cēsendum est: nam si sola sit, nigra & densa, hebetudine impertitur, si pituitæ commisceatur, torporem; si pauca est, vt sanguis, & bilis, & spiritus deficiant, inconstantiam ingenij, & memoriæ fluxum largitur, si exuberat, vix marcore excitabitur. Sed necesse est esse prætenuem, copiosam, & in æquilibrio bilis; nec deterioris pituitæ desit humor, vt ex tribus vnum consurgat coprus; vt octo sanguinis partes, duæ bilis, duæ item bilis atræ portiones existant. Accendatur bilis atra, & à duobus illis non aduratur, sed accensa fulgeat. Et ob id Heraclitus. Lux atra sicca, anima sapientior. In Problematis Aristoteles ait. Omnes homines, qui ingenio claruerunt, vel in Philosophiæ studijs, vel in Republica administranda, in carmine pangendo, vel in artibus exercendis melancholicos oēs fuisse, & multis horum uitis atræ bilis infestari, vt Hercules, qui etiam sacro morbo obnoxius fuit. Lysandro Lacedæmonio ante mortem genus vlceris emersit, quod ex atra bile constitit. Adde Aiacem, & Bellorofontem, quorum alter penitus ad insaniam prorupit, alter loca persequebatur. Vnde illud Homeri.

Ast hic

Ast hic, quando etiam grauior Dijs omnibus, errat
In campos solus latos, atque auia rura,
Ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.

Quin plerosq; alios ex Heroum ordine morbo eodem laborasse compertum est. Annis posterioribus Empedoclem, Socratem, Platonem, & alios complures viros insignes hoc fuisse habitu nouimus, & quamplurimos Poetarum. Fuit & Eurilocus acerrimo quidem iudicio, cuiusmodi ferè omnes, qui atra bile affecti sunt, & Phauorinus hanc affectionem heroicam vocat. Natura calido, & frigido temperamento constat. Atra bilis & calidissima, & frigidissima reddi potest, sed non per summa, verum penitus est frigida, quæ si modum excedit; hominem fatuum, attonitum, aut obtorpentem, aut anxium, & formidolosum. Sed si admodum vitale fuit; securitatem animi, cantilenas, & mentis alienationes, & vlcerum eruptionem parit. Nam quibus multa, & frigida bilis atra, stolidi, & ignaui sunt; in quibus per multa, & calida, ij periti, ingeniosi, amasij, propensi ad excandescentiam, cupiditatemque, & loquelam; multi ad insaniam, aut ad lymphaticam tristitiam deueniunt, ex quo Sibyllæ, & Bacchæ, & omnes, qui diuino spiraculo instigari creduntur, quod nō nisi naturali intemperie accidit. Marcus ciuis Syracusanus, præstantior Poeta erat dum mente alienaretur. At quibus ille calor remissus mediocriter, longè prudentiores, præstantioresque alijs in literarum studijs, & artibus, & in Republica. Affertque ad subeunda pericula magnū discrimen; alij maiorem in modum sibi confidunt, vt etiam Archelao Regi Macedoniæ euenit. Summa igitur est, quod melancholici varij, & inæquales sunt, nam & calida & frigida reddi bilis potest, & quoniā maximè vim morum instituendorum retinet (nam mores maximè omnium, quæ in nostro corpore habentur, calidum & frigidum instituunt) ideo varijs moribus informat, & quum portio temperata sit frigidior, calidiorque, facit vt melancholici omnes non per morbum, sed per naturam ingenio sint singulari. Galenus item tertio de locis affectis. Macri inquit, nigri, & hirsuti, & quibus latæ sunt venæ, aptissimi censentur, vt huiusmodi atræ bilis humor cumuletur; fitque interdum, vt rufo colore homines in melancholicam temperaturam recidant, post hos flaui, idq; si vigilijs, multisque fuerint laboribus nutriti, sollicitudine, & victu tenui additis. Schola.

Restat, & adhuc tristes choleræ substantia nigræ,
Quæ reddit prauos, per tristes, pauca loquentes.
Hi vigilant studijs, nec est mens dedita somno.
Seruant propositum sibi, nil reputant fore tutum.
Inuidus & tristis, cupidus, dextræue tenacis.
Non expers fradis, tumidus, luteique coloris.

CONTRA PLATONEM, ET QVOMODO PER ANIMALIVM *partes sit iudicandum.* *Cap. X.*

SENTIEBAT igitur Plato, quod si homo vniuersum corpus alicui prorsus animali consimile habuerit, ijsdem etiam moribus, & affectibus, quibus illud afficeretur. Vni leonum generi robustissimum esse, & animosissimum largiuntur, aiuntque necesse esse aliquod signum inesse ei, quo animositas, & fortitudo ea pernoscatur, idque latum pectus, amplos humeros, & magnas extremitates habere, & ex his syllogismum desumunt. Omne habens latum pectus, humerosque, ac magnas extremitates forte est, & animosum. Alij verò talianimali corpus, & propriam animam adscribebant, putabantque tales mores in totum, vel in partes ei inesse, qui huiusmodi corpus, vel corporis partes possideret, idque in cæteris animantibus faciunt, vt cani contumeliosum, vel impudentem, oui verò mansuetam esse. Sed id nos neutiquam verum esse reticebimus; nam nullus nunquā homo alterius animalis corpori si conferatur, in vniuersum assimilabitur, sed si quadamtenus consimile fuerit, in partibus id continget. Partes, vel signa, quæ animalium affectus decernunt, vel affectus ipsi, alij proprij sunt, alij communes, proprij sunt, qui vnum tantum animalium generi competunt, vt canibus esse contumeliosum, asinis verò indolens. Communes alij omnibus, alij pluribus insunt; communes omnibus vsque ad formicas est contumeliæ affectus; communes pluribus sunt ipsius Veneris effectus, qui etsi cunctis, nullis tamen certius, quàm asinis, & suibus competunt: onde omnibus animi affectibus propriæ respondent corporis dispositiones; sic communibus communes. Sed communia signa perparum, aut nihil Physiognomoni cōducunt, quia communes affectiones ostendunt, quæ leoni, ceruo, & apro eædem sunt, & si quis in communibus signis assimilabitur, cur potius leoni, quàm ceruo, vel apro assimiletur? Propria ergo signa eligenda veniunt. Sed neque hæc quoque ad rem faciunt; nam propria signa nulli propria

nisi cui propria sunt, nullique competunt; propriamque passionem ostendunt; & si alteri competerent, propria signa non essent, & quùm effectus proprius nullus sit animalium, ex quibus Physiognomoniam exercemur, nullum igitur signum peculiare erit. Nam non solum leo fortis, sed taurus, & aper, nec ceruus timidus, sed lepus & felis: vnde si quis communibus, vel proprijs signis vt velit, frustra terat operam, nec voti compos fiet, sed oportet ea animalia considerare, quæ communi aliqua affectione notantur, & ex ijs ea signa notanda veniunt, quæ solis illis, & non alijs communia sunt, signumque illud non effectu mutuò conuertatur, vt cui signum competit, eidem pariter & affectio; & cui affectio, eidem pariter, & signum competat; & animalia, quæ eiusmodi affectionibus vacant, ijsdem enim quibus præmonstrantur, signis vacent. Sed ne clariorem monstrandi viam intercipiamus, exemplum apponere rationi non valdè inconsentaneum videtur. Si quis ex leone fortitudinis notas accipiet, scilicet extrema magna, ea etiam reliquis fortibus videbit contingere, vt pote tauro, equo, & apro, quæ etiam extrema magna habent, & robusta sunt. Vnde argumenti sedes constituitur Physiognomoni. Qui extrema habuerit magna, fortis erit. Sed ne in signorum electione nos falli contingat, quum vniuersum genus duplices affectiones, geminaque signa habuerit, cui affectioni quod signum conueniat, vel vtrique, vel neutri. Contingit enim leonum generi duplex affectio, scilicet liberalitas, & fortitudo: quoque alia signa mira præseferet, elatam frontem, & magna extrema. ne igitur remoretur anceps animus vtrum elata frons munificentiæ, vel roboris nota sit, hac vtendum est methodo. Nos sedulo taurum, equum, & aprum, aliaque robusta animalia intuebimur, & si hæc ingentes extremitates habere conspiciemus, & liberalia non sunt, neque elatæ frontis signa præseferant; id signum liberalitatis potius, quàm roboris erit. Inspicienda quoque veniunt alia animalia, quæ munificentissima sunt, & elata fronte incedere videbuntur, ob id, qui huic studio nauant operam, omni prorsus diligentia animalium historijs inuigilent, vt eorum affectiones, mores, descriptiones, & partes magnopere calleant, & considerent, vt hinc totum negotium pendere videatur. Nec floccifaciendum remur id notarum discrimen, quod aliqua cognatę sint, æliæ ascititiæ, cognatæ sunt, quæ nobiscum ingenitæ, ab ortu vsque ad mortem manent vitæ coęuæ, vt frontis latitudo, nasi simitas, & similia: ascititiæ verò, quæ casu contingunt, vt orbitas, & faciei color. Cognatæ animæ affectiones notant internas, & naturales sunt, vt gaudium, & metus: accidentales autem animæ passiones sunt, Arithmetica, Medicina, Theologia, quas ex signis cognoscere non possumus. Huc afferre lubitum est, vt non à re alienum, quod Aristoteles Alexandro subit; Quod non creauit Deus creaturam homine nobiliorem, nec collegit in alio animali, quod in eo posuit, cùm non sint in aliquo animalium consuetudo, vel mos, quem non repperias in homine. Est enim audax vt leo, formidolosus vt lepus, largus vt gallus, amarus vt canis, durus & austerus vt coruus, pius vt turtur, malitiosus vt leæna, domesticus vt columba, versipellis vt vulpis, mitis vt agnus, velox vt capreolus, humilis vt pardus, piger vt vrsus, carus vt elephas, vilis & stolidus vt asinus, obediens vt pauo, garrulus vt passer, vtilis vt apis, vagus vt caper, indomitus vt taurus, recalcitrans vt mulus, mutus vt piscis, rationalis vt angelus, salax vt porcus, malitiosus vt bubo, vtilis vt equus, noxius vt mus; & tandem nec vegetale, nec minerale, nec aliqua substantia, quæ cum homine aliquod proprium non habeat. Adamantius, cuiuscunque animalis mores omnes manifesti sunt ex effigie; quæ moribus illis conuenit; vt leonis mos irascibilis, & fortis, & effigies talis. Pardi facies delicata; sed iracundus, insidiosus, dolosus, timidus simul & audax, quæ figura etiam his omnibus congruit. Vrsa crudelis, dolosa, ferox, & sæua. Apro est iracundia inconsiderata, boui seueritas, & simplicitas, equo instantia, & honoris cupiditas, vulpi doli, & insidiæ, simiæ scurrilitas, & dissimulatio, oui stoliditas, hirco ignauia, sui immundicies, atque gulositas; similiter cæterorum volatilium, & reptilium effigies moribus conueniunt. Si igitur homo partem, aut membrum aliquod feræ, vel aui simile habeat, ab his necesse est ipsum Physiognomonizari. Si nanque oculos charopos, & mediocriter concauos videas, leonis te admonebunt, si valide concauos, maligni moris sunt; & simiam referunt; si plani fuerint, bouinos oculos tales dicit; si eminentes stupidi, & iniurij, sicut asini.

QVÆ

QVAE PARTES QVOS MORES DEMONSTRENT IN *animalibus, vt & humanos prænoscere possimus.* Cap. XI.

HVNC aliqua animalium recensebimus, partes eorum ostendendo, quibus mores dijudicari possint, eas quam homini comparando, suos delitescentes pernoscamus; & à leone omnium principe incipiemus.

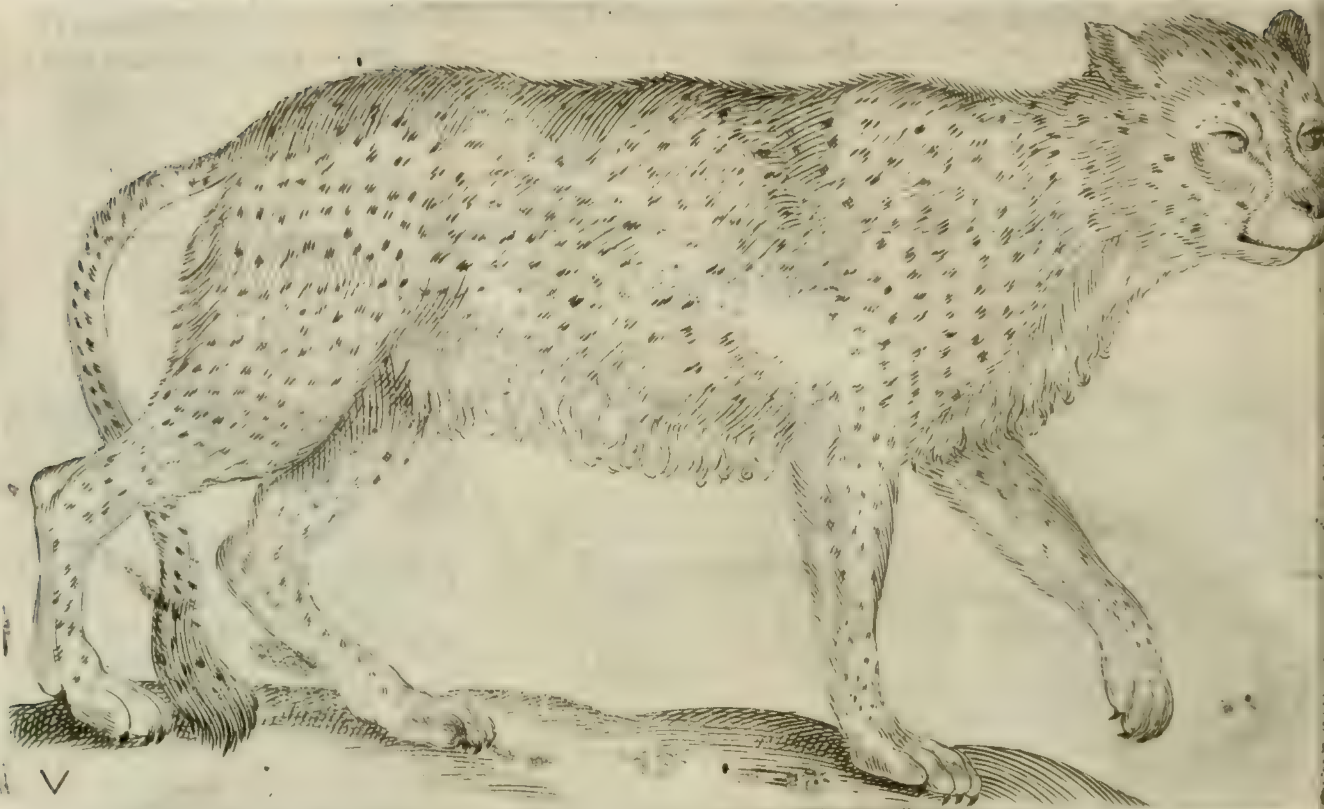
Leonis imago ad viuum delineata.

Leo capite mediocri constat, fronte quadrata, in medio magis caua, eminente supercilio, & nasum versus veluti nube, sed frontis id, quod ante caput, elatum habet, oculis charopis, non valdè rotundis, neque valdè prominentibus, supercilicio prægradi, naso crassiori, quàm tenuiori, subrotundo, crasso, & solido, superiori maxilla non prominente, sed inferiori æquali, ore amplo, labris tenuibus in ore magno, ita vt partes superiores inferioribus superiniectæ, iisdem locis iuxta labiorum angulos, collo magno, sed mediocriter crasso, qui vno osse rigido constat, cui colla, armosque vestiant iubæ, pilis infima parte crispis, pectore robusto, metaphreno lato, costis, & dorso valdè firmis, ossibus adeo robustis, ac solidis, vt exiguam admodum, & perobscuram medullã habeant, vt prorsus carere videantur, tantaque duritia, vt ignis elidatur, veluti è silice, colore fuluo, pedatim graditur, tarde, & pedibus multò distantibus, humeris ad singulos passus commotis, voce graui. Ingenio est liberali, magnanimo, victoriæ cupido, forti, miti, iusto, & pio, amore, cum quibus versatur, afficitur.

Pardalis

Viua Pardalis effigiatio.

Pardalis autem habet faciem paruam, os paruum, oculos paruos, albicantes, ipsosque circumnagantes magis, frontem oblongam, versus aurem rotundam magis, quàm planam, collum valdè longum, & tenue, pectus paruis costis præditum, dorsum longum, clunes carnosas, & fæmora, partes verò circa ilia, & ventrem magis planas, idest non protuberantes, nec cauas, colorem varium, corpus totum inarticulatum, & asymetrum. Ingenium molle habet, vel effeminatum, iracundum, insidiosum, fraudulentum, timidum simul & audax. Equus argutum habet caput, osseumq; pilosum, verticem iuxta oculos procidentem, nares patulas, vt apertiores meatus habeant animæ, maxillas paruas, aures breues, arrectasq; rectam ceruicem, & altam, iubam in collo densum, & subcrispam, pectus torosum, aluum breuem, & subcrispum, scapulas latas, & subsidentes, spinam duplicem, crura alta rectaq;, genua rotunda, non magna, nec intro spectantia, clunes solidas, caudam longam, setosamq;, in incessu humeri subcommouentur, ac genua flectuntur, eleuanturq;. Sed magno, elatoq; ingenio est, vt audactius insultet, & gestiat, insolensque efferatur. Equa comata, mollitie, insolentiaque diffluens superbit, eam quamobrem asinis iniri non fert indignatione, cuiusmodi effectus gnari, qui sibi mulos gignere querunt, equæ iubam tondent, sic ea ignobilem maritum, cuius prius pudebat, facillimè patitur. Asinus caput grande habet, faciem carnosam, & magnam, frontem rotundam, oculos magnos, eminentesque labia crassa, & superiora, magis eminẽtia, rudissima, & absona voce rudiens, corpus macilentum & difforme, cor maximum, & sanguinem nigerrimum, & crassissimum, tardum incessu, & pigrum, eo quę verberibus promouendum, magnũ mutonem, longumque. Sed ineptissimis est moribus, & de genere animo, & timido ingenio mansueto, & miti, placidoque: obuijs in via cedere nescit, intemperans circa Venerem, cura & sollicitudine carens, piger ad iurgia, & iniurias pacientissimum, & longæuum. Ceruus oculos magnos, faciem non carnosam, nasum simum, collum oblongum, exile, crura per quàm gracilia, miræ pernicitatis, visus, & auditus. Cor magnum, vt omnibus timidis, sanguis non vt cæteris, sed fluidus, vocem acutam, sed grauiorem, quàm fęminis, quæ tempore coitus raucescit, & fætent, pilum mollem, & calore sufflauum. Salax animal suapte natura, & libidinis tempore efferatur. Ingenio, & prudenti a constare videtur, simplex & omnium rerum miraculo stupens, longæuus & stupidus. Taurus proceris cornibus, ac lunatis, fronte lata, nebulosa, minaci, & torua, magnis & irtis auribus, naribus

resimis

resimis, patulisque, ceruice lata torosa, compacta, palearibus amplis, ad genua promissis, lateribus porrectis, lumbis latis, dorso recto, clauibus rotundis, sanguis fibris refectior, omnium celerrimè coit, durescitque, crassissimus, & nigerrimus, grauem vocem habet, sed acutiorem, quàm vacca, torvè obtuetur. Ingenio bellator, iracundus, furibundusque, incitatus eo impetu cornibus appetit, & animi effrenatione fertur, vt nil eum neque metus, neque bubulcus reprimere possit. Bouis verò facies carnosa, magna, & longa, oculi magni, caui, mites, frons quoque magna, vox grauis primum, & in fine acuta. Est autem ingenio miti, remisso, & minimè peruicaci, simplicitatem quãdam, & grauitatem in moribus præfert, tardo, quærulo, & indignabundo. Canum plura genera, forma, & mores varij. Venatico cani mediocre caput, sub fronte venosum, pellis supra oculos horrida, & nebulosa, aures hirtæ, nasus amplus, imæ nares rotundæ, & solidæ, & ferè obtusa, os magnũ, fauces largæ, & profundæ, labia tenuia, & in angulis vtrinque laxa, ita vt pars superioris labij iuxta angulum inferiori labro supra implicatur, ilia succincta, pectus amplũ, articulatumque, costæ prominentes, vox grauis, ingenio robustus, audax, & magnanimus. Sagaci cani caput supra mensum, maiusculum, & ad perquirendum feras sagacissimus. Cani leporario supra lumbos in cinctu graciles sunt, & venationis studio tenentur. Cani domestico, siue custodi, frons plana, serena, exporrectaque, vt imitetur assentatores, vox plena conuitiorum, & maledicentiæ, oculi igniti, superius labrum, & gingiuæ prominentes circa caninos dentes, os nimis rescissum, nasi extremum tenue, oculi aperti. Est autem ingenio vociferator, malignus, subsannans, contumeliosus, assentator, vorax, crudelis, demens, impius, iracundus, & imprudens. Hirco sunt oculi in oculorum angulis contrusi, armis, cruribus: & tibijs, quàm uillosissimi, vnde hircinos homines densorum pilorũ dicimus, grauissimè olet, & ob id graueolentiam alarum hircinam, & hircosos graueolentes dicimus. Vox aspera, ob id pubescentes primo pueros hircissire dicunt. Ingenio petulci, & semper ad coitum feruentes. Sus pilum crassimi, rigidum, & erectum habet, frontem angustam, oculos paruos, cauos, profundosq;, supercilium nasum versus deorsum nutãt, ad tempora verò eleuantur, pars nasi extrema crassa, os totum valdè porrigitur, labia crassa, rotunda, & foras extenta, collum nimis crassum. Ingenio animal maximè brutum, stolidum, iracundum, superbum, luxuriosum, nullius disciplinæ capax, impurum, vorax.

Apri pilus durissimus, sanguis referctior fibris, oculi iracundis similes, apertis palpebris patuli. Animosus, peruicax, & semper ferus. Vrsus animal informe, collum breue, corpus crassum, vix mobile, rostrum oblongum, instar suilli, uillosum totum, vorax. libidine flagrans, trux, supra omnem rabiem sæuit, feritate cæteras beluas superans, malignum, fraudulentum, vtcunque mansuefactũ ad suum ingeniũ reddit. Tigridi corpus, vt leonum validum, & cõpactum, tale os, facies ei consimilis, in ima fronte laxa pellis nutat, & similiter dentes frundunt, oculi igneo splẽdore micant. Animal ferox, audax, robustum, indomitum, rabidum, vt elephantẽ superet, nec vnquam feritatẽ exuat.

Lupo

Lupi faciem hoc modo effingendam duximus.

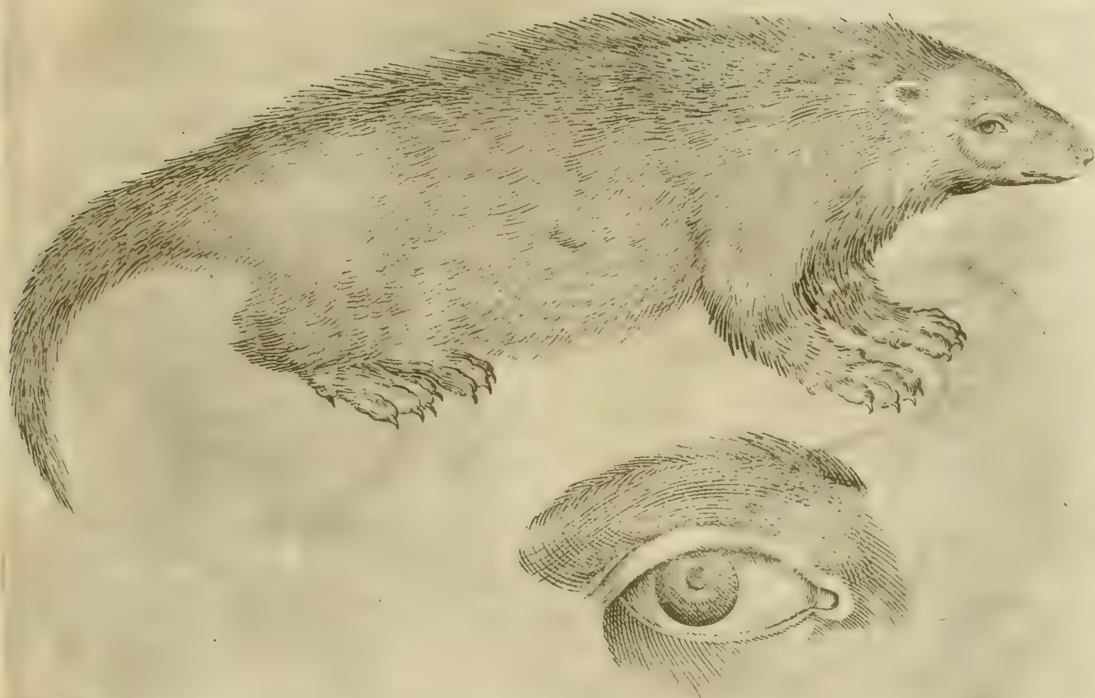
Lupo color fuluus, oculi ſplendent, lucemque iaculantur, collum oſſe uno perpetuo riget, vt cõtorqueri, verſarique non poſsit, & ſi retro uelit aſpicere, totum corpus retorqueat neceſſe eſt, vorax, inſidioſus, iracundus, & peſsimus.

Vulpis effigies ex viuo.

Vulpis villos habet altos, & vberes, colore ruffos, oculos angustos. Ingenium dolosum, & insidiosum, & machinans semper mala. Simia oculos paruos, & cauos habet, aures paruas, nares simas; ob id simia dicta, labra crassa, vt superius vltra inferius emineat, dorsum paruum, vngues imbricatas, caret naribus: ad hæc manus, digitos, & omnia, sicut homo habet, sed rudiora & efferatiora. Moribus est malignis, fraudulentis, pusilli animi, libidinosis, stultis: affectuosum animal, & ad omnia imitanda habile; omne quod corpore agitur, si doceatur, præclarè discit, idq; ipsum actione repræsentat scurrile, simulatione insigni, iniuriarum meminit. Ouis pilo constat molli, oculis patulis & semper apertis, colore aquino, voce molli & remissa: Ingenio miti, placido, meticulosoque. Lepus oculos charopos habet, punctis milij magnitudine circa pupillas notatos, palpebris claris vigilat, apertis dormit, magnis auribus: Villosissimus animalium, pili enim in buccis intus, & in pedibus, ijdem molles, vocem acutam, sanguinem tenuem, & sine fibris, cor maximum, timidum, imbelle, & luxuriosum animal. Feles paruum habet dorsum carne laxa, & molli, facies valde parua: Pusillanimi debiles, & imbecilles. Crocodilus cute est contra omnes ictus inuicta, dentibus magnis & exertis, rictu aperto vsque ad aures, caput decenter magnum, oculi parui: Improbus, fallax, insidiosus, timidus, vorax, vt homines, equos, & omnia voret, quæ dente apprehendit.

Hæc figura expressa est ex Chamæleontis imagine ad viuum, quem domi ad id opus viuum asseruamus.

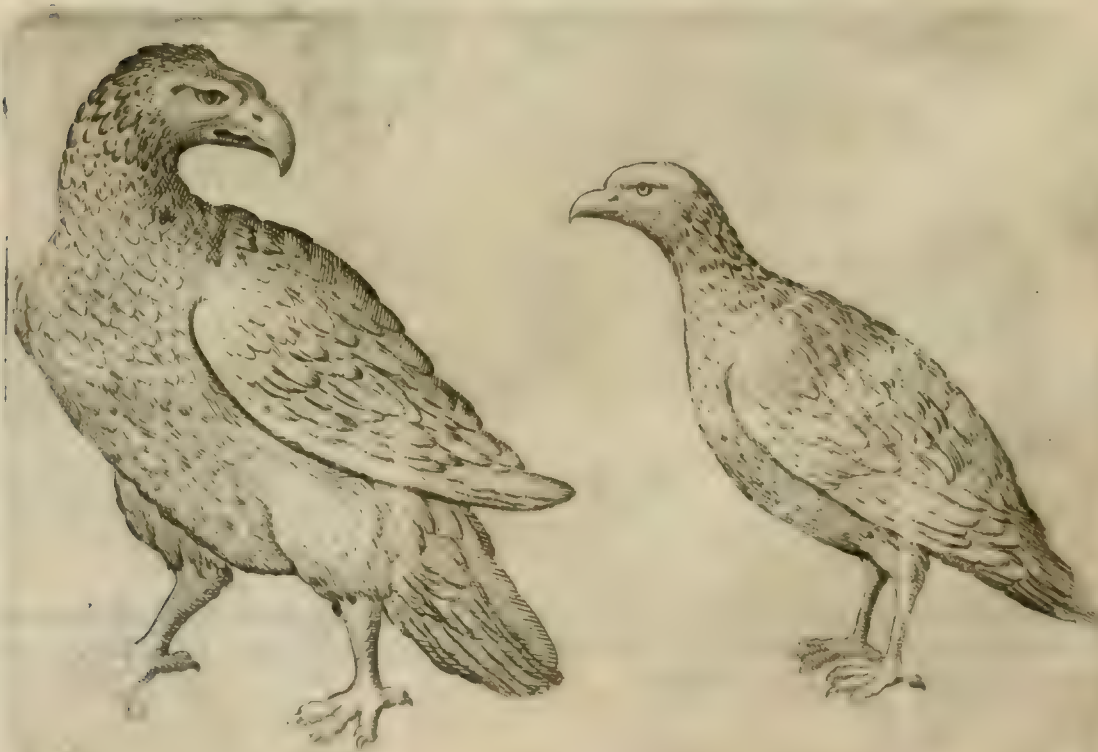
Chamæleon colorem mutat subinde, redditque quem proximè attigerit, sanguine ferè caret. Nullum animal pauidius existimatur. Rana non alibi sanguinem, quàm oculis habet, latera turgida & inflata: Impudens est, stultiloqua.

Hac pictura inferius signata Rubeta exprimitur.

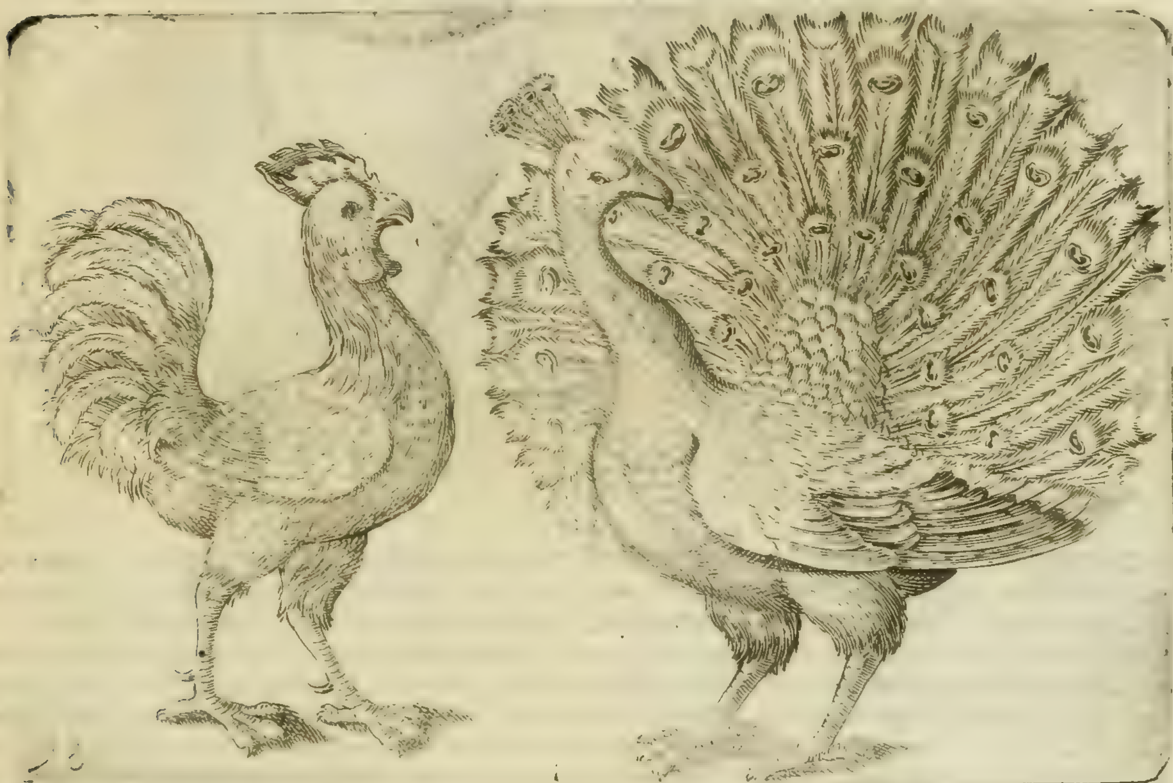
Rubeta verberata expletur ſpiritu, exaſperat terga, tam proternè fit audax, vt inſiliat in proximum. Stellio exanguis tranſparens, pallidi coloris: Timidus, inuiduſq;. Sed ad aues diuertamus.

Auium reginæ Aquilæ, & Perdicis icones adducimus.

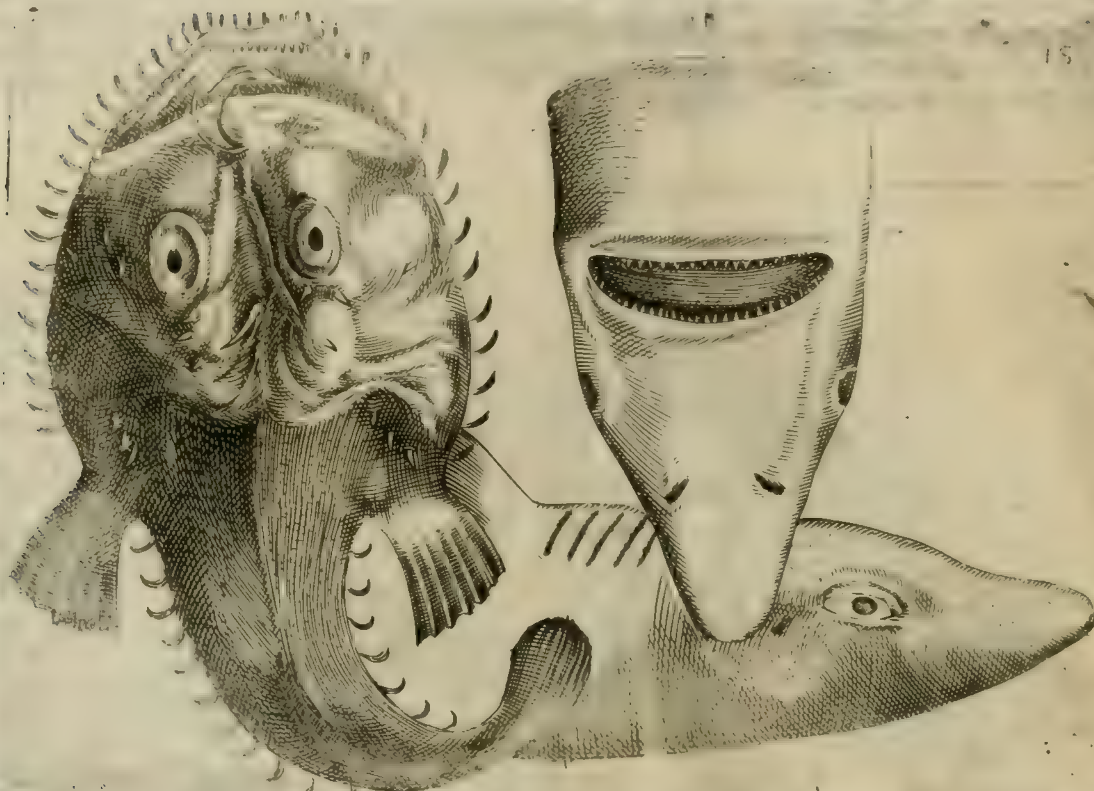
Aquila oculos charopos habet, cauos, & profundos, nasum aduncum à fronte, benè articulatnm, ossa durissima, crassissimaque, quibus medullæ minimum inest, pennas duras, vt si cum alijs commiscueris, exedit: vnguibus aduncis. Animal ferox, bellicosum, magnanimum, liberale, regium, rapax, & animosum. Accipitres oculos cauos habent, splendidos mobiles, pectus amplum, coxas latas, distantes, vngues validos, pedes magnos, robustos, rostrum aduncum: Libidinosi sunt, præcipites, animosi, & rapaces.

Proximè subequentes icones Gallum, & Pauonem repræsentabunt.

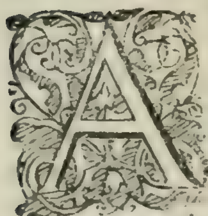
Galli pennas duras habent, nasum concauum, & frontem rotundam, & sursum eminens rotundum, oculos splendidos, vocem grauem, superba & ardua ceruice graditur: Luxuriosi, fortes, pugnaces, & gloriosi, & imperitant suo generi. Pauo animal pulcherrimum, elata & alta ceruice graditur, & pennis, quas maximum ornamentum putat, maximos spiritus sumit, inflatus incedit, formam suam ipse miratur, auricomas pennas expandit, & velut pratum floribus refertum erigens ostentat, & oculis se lustrans orbem circumducit, & ambitiosiùs se gerit, cauda annuis vicibus amissa, pudibundus latebras quærit, donec renascatur: Viget gloria, & intellectu. Psitacus paulò maiori est capite, lingua lata, vt penitus humana lingua loqui videatur, αντρωπὸγλωττον dicunt. Ingenio, & sagacitate inter cæteras præstat. Columbæ, lagopodes, attagenæ villosis tibijs sunt, & hirsuti, & luxuriosa animalia. Anser, ciconia, grus longo sunt collo, & ingeniosa, sagaciaque. Cornix, coruus, nigerrimæ aues, timidæ sunt, & rapaces, vt Æthiopes inter homines: sed coruus nasum statim à fronte incuruum habet, oculos lucidos: Luxuriosus, & latro. Bubo magnū caput, magnosque oculos, collum perbreue, vorax: Stulta auis & timida, vt ab auiculis discerpatur. Coturnices pennas duras habent, ossa dura, solidaque. Pugnax, & luxuriosissima auis. Nec à piscium formis, moribusque adhorret Physiognomus, exempla tibi comparans. Cephalus capite maior iusto est, vt capito nuncupetur, rostro retuso, depressoque, labijs crassis, vnde labeo dictus: Censetur ridiculus, vt metu capite adscondito, se totum occultasse credat: Salax, vt sua capiatur salacitate; nam fæmina longinqua linea per os religata, ipse insequens, in laqueos incidat. Merula, miluus, coracinus, melanurns, & meladerinus nigri sunt, gregales & timidissimi, vt Æthiopes. Lucius, lupus, dentex, faber, canicula.

Ex piscatricis Ranæ, & Lamiæ figuras donamus.

Rana piscatrix, lamia, vranoscopius hianti & supra omnes patulo sunt ore, vnde inter cęteros voracissimi sunt, nec sui generis parcunt, nec deniq; ipsi homini, si natantem offendant. Aper validissimus dentibus, & si prædura pelle armatus. Sic glanides, auria, zizæna, triscus truculētus aspectu, xiphia vtraq; maxilla rostrata, sed superior in dirum mucronē procedit, rectusq; porrigitur: Sunt & audaces, belligeri, feroces, robustissimi, vt non permagnos pisces modo, sed animosissime homines aggrediantur, vt apros, tigres, & leones animositate superent. Mollia, vt polypi, sepiæ, & loligines sanguine carent, cerebrum habent, continent & atramentum, colore sunt subalbido, & genitalia habent, & si hebetia, & bruta sint, mira pollent solertia. Ad ciborum venationem colorem mutat saxorum, quibus hærent, nec solum ad escam, sed in metu maximo, vt insectantium piscium, & piscatorum subterfugiant technas: atramentū etiam aspergunt: Flagrant Veneris libidine, adeò vt viribus exhausti contabescant, vt vilium pisciculorū præda efficiantur. Vmbrina, & blennus magno sunt capite, ignaui, & stulti, vt se abscondi putent, cū caput abscōdant. Hirudo, miluus, cuculus, lyra, & oculata, à quibus præcipue nomen traxit, magnos secundum corporis proportionem oculos sortiuntur: Sed gregales, imbecilli, timidissimi, velocissimiq; vt nō nare, sed volitare per aera videantur.

TROGVS E VARIIS CAELI LOCIS HOMINVM MORES coniici posse dixit. Cap. XII.

AT Trogus, qui ex varijs cæli habitibus diuersas morum coniectabat temperationes, ijsdem argumentis afficietur, quibus & ij, qui ex digniorum animalium partibus, & aspectibus animi facultates obseruabant. Nos ne fastidium potius, quàm nouam doctrinam discentium animi, pariamus, à præsenti orationis nexu disita sit hæc pragmatia. Sed de morum temperatura, corporumque formis ad varios cæli aspectus ecquid maiores nostri in Medicina, Philophiaq; dignissimi proceres perscripserint, futurum operæpretium arbitror, si in medium exhibuero. Hippocrates libro de aere, aquis, & locis ad regionis habitum, qualitatemque, hominum mores responsum habere demonstrat. Vbi, inquit, nullæ, aut paruæ temporum mutationes sunt sub Septentrione, ibi Sol perpetuo Solstitio accedens, exiguo tempore calefaciens, ibi perpetua hyems. Vnde cogitationes v,oluntates, & opiniones hominum nunquam mutantur. ob id sunt

ſunt perſiſtentes in propoſito, peruicaces, & ſtabiles, & quia ibi perpetuus cæli tenor, ibi deſidia, & ſegnities adſunt. A ſegnitie, & otio naſcitur timiditas, & ideò timidi. Ob minus temporis frequentes mutationes ſunt corporibus, formis, & moribus ſimiles, quia aer ſemper nubilus, attrahunt aerem aquoſum, & denſum, bibuntque aquam ex niuibus, & glacie reſolutam: & continua ſegnitie corpora ſunt craſſa, carnoſa, iunctura humectæ, & inefficaces, vnde neque arcum tendere, neque tela torquere poſſunt. Mulierum corpora ad miraculum vſque pinguia, & fluxa,& coloris fului, ob ingens frigus: à frigore nanq; albedo exuritur, & fit fulua, & ob nimiam humiditatem ad coitum ſunt impotentes. Ariſtoteles in Problematis, vt efferis aſpectibus,ita & moribus dicit, quia & frigoris exceſſu, vel caloris etiam corporis temperamētum peruertitur, ſic facies & animus minus prudentes quoq; dixit, quia calidiores longè quàm ſua natura, vt vinolentis ſimiles, nec ingenio valent, quo proſpiciant, ſed fortes, & ſperantes in ſe. At vbi frequentes temporum mutationes ſunt, ſub zona torrida, ibi duæ ęſtates, duæ hyemes, & quatuor autumni, ibi variæ ſunt hominum cogitationes, & opiniones, nam mens ex temporis mutatione calidi, frigidique mutantur quoque, calor enim mentes excitat,nec quieſcere facit, vnde inconſtantes, & animo mobiles ſunt, & ibi corpus forti mutatione mutatur, calor excitatur, ibi ira exaſperatur, vt quia crebræ & frequentes mutationes, frequenter ira accenditur, vt perpetuo ſint ira excadeſcentes, & quia calores vehementiores,ſiccitates diutinæ,ſequentes iſtæ mutationes, mentis feritatem inducunt, manſuetudinem, & benignitatem exterminant; & vbi mutatio, ibi etiam animi exercitatio accenditur, ab exercitio virilitas, & audacia naſcitur. Sunt etiam variæ magnitudinis formæ, & morum obtēporum mutationem, quia plurimæ in ſemine accidunt corruptiones. Sunt bleſis pedibus, & capillis, nam à calore,vt lingua,ſic etiam corpora ſolent deprauari. Inquit Ariſtoteles, & timidi etiam, cauſa quia natura,contra quàm loca & tempora ſe habet; nam qui calida habitāt loca, frigidi ſunt, & exangues, ob id timidi. Augentur quoque maximè corpore,quia ab intrinſeco calore refouentur, diutius quoque viuunt, quia natura ſunt ſicciore, nigris oculis ſimul, quia corpore ſunt frigidi, & humor, qui relinquitur, nigreſcit, vel quia oculorum color corporis colorem ſequitur.Sapiētiores ſunt: quia ſobrij, quia poſſunt ſatis refrigerati, vbi verò ſunt temporum tranſmutationes, homines medio modo ſe habent, vt qui ſub zona temperata, neque à Sole, neque à frigore comburuntur, oblæduntùrque, cogitationes habent mediocres, neque nimium nibiles, neque peruicaces, formæ corporum, & mores valdè diſsimiles, ſed inter cæteros pulchritudine præſtantes: quia ab extremis longè abſunt. Inter Platonis placita illud obſeruauimus ſcienter dictum. Ex varijs cæli locis, varias generari morum κράσεις. Quo argumento in Greciæ tractu in adipiſcendis diſciplinis aptiores videri homines multò, quam alibi, & qui in Phænicem vergant, pecuniæ cumulādæ mirè ſagaces. Ptolemæus doctiſsimus, & ſi è ſyderum configurationibus hominum mores prouenire ſcripſerit; etiam quæ dixit, noſtro propoſito quadrabunt. Tradit igitur Septentrionales populos feroces, peruicaces, & agreſtis eſſe truculentiæ. Italos, Græcoſque præſtantes, benignos, amicitiæ ſtudentes, animis & corporibus temperatos, fortes, nobilium rerum percupidos, regni oſores, libertatis amatores, populorum imperio gaudentes, bellaces, legiſlatores; Arabas furaces, ſubdolique ingenij, ſeruiles, inſtabiles, lucricupidi. Armenios mobiles, improbos; Sauromantas feritite immanes: Phryges leues, morigerulos mulieribus; Afros in Venerem procliues, periuros, temerarioſque. A quò Maternus. Scythæ crudeles, Itali regalis nobilitate præfulgidi. Galli floridi, inconſulti, Græci leues, Aphri ſubdoli, Syri auari, Aſiani venerei, Siculi acuti, Hiſpani elatæ iactantiæ animoſitate præpoſiti, Ægyptij ſapientes, Babilonij prudentes. Hæc Vitruuij ſententia ab his abhorret; inquit enim: Qui rigentia mundi, ac gelu torpentia loca inhabitant, immanibus corporibus ſunt, cādentibus corporum extimis, directo capillo, & ruffo; oculis cæſijs, ſanguine multo ex humoris plenitate, cælique refrigerationibus ſunt conformati. At qui exuſtas à Sole mūdi plagas incolunt, breuioribus corporibus ſunt, colore fuſco, vibrato capillo, oculis nigris, auribus inualidis, ſanguine exiguo, Solis impetu perficiuntur, itaque etiam propter ſanguinis exiguitatem timidiores ſunt ferro reſiſtere. Itaque meridianæ nationes ex acuto feruore mentis, expeditius,celeriuſque mouentur ad conſiliorum agitationes. Ad Arctum verſi ex infuſi cæli craſsitudine, ac ob aeris obſtantiā refrigerati, ſtupidis ferè naſcuntur mentibus, quod ex ſerpentibus hyemali frigore torpeſcentibus perſpicuum fit, quæ per calorem, cum exhauſtam habeant humoris refrigerationem, tum acerrimè moueantur, per brumalia autem refrigeratæ, immotæ ſunt ſtupore. Quùm autem meridianæ nationes animis ſint acutiſsimis, infinitaque ſolertia conſiliorum; ſimul ad fortitudinem magno impetu feruntur, vbi ſuccumbunt; quod habēt exuſtas à ſole virtutes animorum; qui verò frigidis naſcuntur regionibus, ad arma paratiores ſunt, magniſque viribus ruūt ſine timore, ſed animi tarditate, ac ſine ſolertia, irruentes ſuis conſilijs refringuntur. Cæterum mediæ regiones hinc calore, hinc frigore contemperatæ, & corporum membris animorumque vigoribus

goribus conformes habent incolas, vt sunt in Italia gentes, populusq; Romanus inuictas habet laudes, itaque consilijs Barbarorum refringit vires, & forti manu Meridianorum cogitationes. Ita diuina mēs in temperata regione vrbem Romam collocauit, vt omni terrarum imperio potiretur. Plinius etiam ad hæc. Contexenda sunt his cælestibus nexa causis. Nanque Aethiopas vicini syderis vapore torreri, dictisque similes gigni, barba & capillo vibrato, non est dubium. Et aduersa mundi plaga, atque glaciali candida cute esse gentes, flauis promissa crinibus, Thraces verò ex cæli rigore, has & illas mobilitates habentes: Ipsoque crurum argumento, illos in supera succum reuocari, natura corporis; his in infernas putes depelli, humore deciduo. Corporum autem proceritatem vtrobique, illic ignium nisu, hic humoris alimento euenire. Medio verò terræ salubris vtriusque mixtura, fertilis ad omnia tractus, modicus, corporum habitus. Magna & in calore temperies. Ritus molles, sensus liquidus, ingenia fæcunda, totiusque naturæ capacia. Iisdem imperia, quæ nunquā extimis gentibus fuerint. Nunc Polemonis, & Adamantij opiniones afferemus. Arcto quicunque subiacent, corpore sunt prolixo, colore albo (sed rectius, vt Adamantius, capillis colore flauo albicantibus & mollibus, oculis glaucis) simi, crassis cruribus, & præ gradibus, carne laxa, & ventricosi; sed ingenio simplices, animosi, leuissimi consilij, animo præcipites, ac stolidi. Hic Polemonis textui temporis iniuria vulnus inflixit, nos medelam ex Adamantio afferemus. Contra qui Meridiei subiacent, nigris, crispisque capillis, nigris oculis, gracillimis cruribus, disciplinis & hi parum apti. Subiungit Polemon; Multimodæ sententiæ mente leues, mendaces, dolosi, furaces, ac magis minusque alij alijs, quo magis, minusque contiguas regiones his incolunt, vel locorum intercapedine seiunguntur. Mediæ verò regionis incolæ, mediam habent quoq; figuram, signa, & ingenia. Orientales, & Occidentales quò magis ad Meridiem, vel Aquilonem accedunt, eò ipsi inter ipsos differunt. Qui extremis Libiæ oris insident, vt Nomades & Hiberi, & Lybes, Aethiopibus similes sunt, & tandem vt cuncta complectar, Austrinis quidem omnibus siccum dominantur & calidum. Arctois contra, humidum & frigidum, aliæ verò regiones, quæ ad vtrasq; harum accedunt, temperamento, effigie & moribus similes ipsi producunt. Sed cur in pluribus locis hæc varia sunt, causa est, quod alij aliò transferant sedes, & confunduntur nationes, vt si Thraces nauigauerint in Italiam, & Itali in Thraciam, Persæ in Assyriam, & Assyrij in Persiam. Vnde apud sapientes uerissimè illud habetur vulgò, locorum fortunas sæpius, incolarum verò ingenia rarissimè mutari.

VARIAE REGIONVM QVALITATE QVOS HOMINVM *mores producant.* Cap. XIII.

ED hæc in vniuersum dicta sint, atque in Zonis diuersi sunt situs diuersas constituunt mutationes, & sub zona torrida frigus, & sub Septentrione quoque æstus reperitur, concaua enim loca, & à Septētrionalibus ventis tuta, & Austro obiecta in Septentrione calida sunt, contra sub timida zona, montes Septentrioni obuersi frigidi sunt, & algentes. Nos ex authorum historijs hominum formas, & mores describemus, vt qui se Physiognomoniæ dogmatibus iniciari cupiunt, hæc debent examinatius inuestigare. In regionem montanam, asperam, nudā, aquosam, & vbi temporum mutationes variæ, hic & huminum formas progigni magnas conuenit, laboriosos, & ciuiles, quibus feritas & immanitas à natura sunt congenita. Addit Aristoteles Hippocratis dictis, quòd tardius crescunt, vbi enim aer affluente spiritu agitatur, tunc purus & salubris efficitur. Dicit quoque coloratos, nam commodè aspirata loca coloris hilaritatem præbent. Contra qui concaua patentia, & æstuosa habitant, ventosque calidos plus sentiant, quàm frigidos, & aquis utuntur calidis, hi neque magni, neque longi, neque benè compositi nasci possunt, sed lati & carnosi, & nigris capillis, & nigri potius quàm albi, & biliosi, quàm pituitosi, neque ciuiles, neque laborum tolerantes. Aristoteles in palustribus sonnolentiores homines dicit, quia ibi magis refrigeratio requiem, & somnum conciliat, sic enim pallidum efficit; nam humor cum putrescit, quod euenit immobilitatis causa, pallet. Quicunque verò altam planam habitant regionem, ventis expositam, & aquosam, eorum formæ magnæ similes, & erectæ animi mansuetiores. Quicunq; macra, sicca, & arida loca inhabitant, hi formas duras, intentas, flauas magis, quàm nigras habēt eorum mores etiam rigidi, pertinaces, & contumaces. Denique vbi regio nuda, excelsa, aspera, quibus à frigoribus, & hyeme præmatur, & ab estu solis exuratur, ibi duros graciles, articulis benè compositos, intentosque, & hirsutos reperias homines, vigilantes, laboris tolerantes, bellicosos, solertes, & ad artes habiles; Sed contumaces, & ira pertinaces, & magis feritate, quàm mansuetudine participantes, contra vbi crassa, & mollis, & aquosa, & aquæ valdè sublimes, vt æstate calida, hyeme frigidæ, ibi omines carnosos, articulis non apparentibus humidos, laboris intolerantes,

tes, & malignos, somnolentos, segnes, ad artes tractandas stolidos, & mutabiles. Regio ita se habet ad cælum, vt homines, vnde vt regiones, & loca, ita & incolæ: nam vbi crassa mollis & aquosa, ibi homines crassi, humidi, segnes, & inhabiles ad artes. Sed vbi tempora non variant, illic & æqualissima regio: vbi mutationes cæli variæ, illic regio agrestis, & inæqualis existit: inueniasque & montes plurimos, densosque. Regio verò, quæ in medio sita est calidi, & frigidi, omnium fertilissima existit, arboribus refertissima, & maximè fructifera, fructus suos tempore maturos promit tum ex seminibus, tum ex se ipsa sponte: sic enim pecora sæpius pariunt, & placidissima educantur. Sed regionum aliquarum adducamus exempla. Britannia homines proceros, macros, albos, capillo flauos, oculis cæsios, sed moribus varios. Mediterraneos rudium & syluestrium morum, efferatos: Littorales ob mercimonia cum alijs tractantes, ciuiles & hospitales. Angli etiam proceri, musculosi & robusti, flauo capillo, barbarum pilis in ruffum tendentibus, facie formosi, vt Gregorius Pōtifex eos non Anglos, sed Angelos vocarit: Belligeri sunt, mites & benigni, sed cum aduenis inhospitales, elataq; mente. Suetiam incolentes, ingenio tardi, dedignosi, pertinaces in opinionibus, suspiciosi, bellicosi. Boreales Germani gens procera & robusta, vultu minaci, superba, crudelis, sibi placens, in incessu grauis, bellicosa, sine cæremonijs, in contractationibus libera, in potu admodum licentiosa, mechanicis artibus dedita. Germani trans Rhenum ad ortum vergentes proceri & flaui, propè Sarmatas, immanes sunt animis, atque corporibus, & ad insitam feritatem bellando exercent animos, & corpora & labores: Ex Pomponio. Regio Tanaidi finitima, & Mœotidis insulis, & Boristhenibus, algida & montana, laboriosè habitatur, locis asperis & importuosis, insociabiles homines sunt, etiam inter se, agrestes, pugnaces, & rapaces: at in planitiebus mitiores: artibus & doctrinæ indulgent: Ex Strabone. Nomades, qui Tanaim accolunt, agrestiores, qui Boristhenem, mitiores, qui etiam montuosis asperis viuunt, ferini & syluestres: in oris maritimis rapaces. Dionysius Afer de Sauromatis.

Sauromatas truces, gens aspera, Martis in armis,
Sanguis Amazonidum fortis, quos protulit olim
Sauromatis mistæ, quæ Thermodonte relicto,
Ingentes gaudere viros, bellique potentes.

Hircaniæ pars aspera, viuens latrocinio: gētes belli potius, quàm agris colendis studiosæ; Barbaræ sunt, quod & locorum asperitas facit. De Massagetis Afer.

Post hos Massagetæ trans flumen Araxis ad ortum,
Hospitibus sæui, cuncti belloque feroces.

Thraces circa Bactrianos montani, immanes, & indociles, at qui inferiori loco habitant, luxuriosi. Ouidius de Tereo agens.

Digna quidem facies. sed hunc innata cupido
Extimulat, pronumque genus regionibus illis
In Venerem, & flagrat vitio gentisque, suoque.

Vegetius eligendos tyrones Septentrionales iubet: nam qui vicini sunt, nimio solis calore siccati, amplius sapiunt, sed minus habent sanguinis, & cum se exiguum sanguinem habere nouerint, metuunt vulnera. Septentrionales verò largo sanguine redundantes, ad bellum promptissimi sunt, vt remoti à solis ardoribus inconsultiores esse dicit. Ad id Lucanus.

Quicquid ad Eoos tractus, mundiq; teporem
Labitur, emollit gentes clementia cæli:
Omnis in Arctois populus quicunq; pruinis
Nascitur, indomitus belli est, & mortis amator.

Hispani medici sunt statura, macri, fortes, & neruosi, colore inter fuscum & clarum, viuaces, animosi, & laboribus patientes, in prælijs audaces, callidi in negotijs, honoris cupidi, inquieti, superbi, rapaces, in omnibus superiores videri volunt, fumosi, inuidi, simulatores, cæremoniosi, in vestibus pomposi, silentij & grauitatis amici, & apparentiæ. Arianus Indos intra flumen Indum habitantes, corporibus quidem maximi, omnium Asiæ populorum quinque cubitos, aut paulò minus, plerumq; alijs cæteris, exceptis Æthiopibus, nigriores, & omnium Asiæ populorum bellicosissimi. Sed ad Meridiem vergentes, nigra facie & coma. Sed non æquè nigri, neque ita crispo capillitio: & magis ad Septentrionem vergentes Ægyptios potius corporis forma referunt. Persas voraces, & insatiabiles dicit Demetrius Phalereus, quod totos campos stercore coinquinent, & quod bouem in maxillis referant. Aristophanes, quòd in furnis, loco panum, boues assabant. Lusitanos Strabo ait agiles, insidiosos, veloces, & vestigatores: Cantabros superbos, superstitiosos, & aliquàdo immanes. Britannia, cui annexa Hibernia superior, & asperior, sed homines lōge magis, quàm Britanni syluestres, manducones, & anthropophagi, honestum putāt parentes vorare, coeunt cum

vxoribus in propatulo, sic cum matribus & sororibus: Statura supra Gallos procera, coma non adeò flauescente, corpora laxiora, balbutientes barbari. Mela eos inconditos, & virtutis ignaros, pietatis expertes dicit. Corsica insula aspera, & pluribus partibus penè inaccessibilis; qui eius mõtes habitant, superant ipsas immanitate belluas: In eis agrestis effigies, quanquam bestiarum appareat diritas, faciesque truculentæ. Ligures Virgilius vafros, callidos, & fallaces vocat: Æneidos Vndecimo.

Vane Ligur, patrias tentasti lubricus artes,
Nec fraus te incolumis fallaci proferet Anno.

Cicero acutiora ingenia in ijs terris nasci scripsit, in quibus aer purus, ac tenuis, quàm illi, qui vtuntur crasso cælo, atque concreto: ob id Athenienses ingenio præstantiores esse Thebanis, quod puriore cælo fruerentur. Sed quæcunq; ex his superioribus retulimus, ne puteris velim vera semper contingere, sed in pluribus: nam, vt Apuleius inquit, apud socordissimos Scythas Anacharsis sapiens natus est, & apud Athenienses Cato Meliceri des fatuus. Sed quæ de hominibus diximus, etiam in cæteris animalibus videre licet: nam accipitres & falcones,& aquilæ maiores sunt, fortioresq; in regionibus Aquilonem versus. In frigidis enim terris magna corpora nascuntur, quæ copioso sanguine & spiritu abundant, vnde audacia & feritas prouenit, in alijs verò regionibus secundum proportionem vigor, & audacia in eis spectatur.

CONTRA PHILONEM, ET QVOMODO EX APPARENTIBVS ex facie moribus sit iudicandum. Cap. XIIII.

HILONEM Lacedæmonium, qui solùm ex facie in passione illa hominum morum signa venabatur, ita coarguit Aristoteles. Fortis & impudens haud dispari se habent vultu, hic enim omni à se verecundia abiecta, ille omni abdicato timore, obfixo vultu loquuntur; si vnus igitur apparet in facie mos, vnde noris duas animæ affectiones, & inter se oppidò quam differentes? neutiquam enim parum abest fortitudo ab impudentia. Præterea si ea signa accipienda sunt, ex quibus humana natura vestigatur, quæ semper & omni tempore sint, qui fieri potest, vt natura hilaris ridenti semper fronte permaneat, vt ei nunquam contingat odiosum, & mæstũ diem ducere? sic quoq; mæstus animo natura, nonne fieri potest, vt gaudio, & tripudijs vitã ducat? Perpauci igitũ sunt affectus, qui ex apparentibus in facie moribus conijci poterunt, vt iusti, misericordes, & ingeniosi, qui ex huiusmodi in facie configurationibus in passione illa non dignoscũtur. Sic Philonis regula, vti non semper exploratæ vtilitatis vera habenda est. Nec sanè satis vulgarem operam præstat; verùm sedula vestigatione perquirendũ, si alia comitentur signa, ne simplici fallamur nota, vt superius à nobis recensitum est. Polemon ad hæc: Accidit nonnullis formæ mutatio, cum lætitia præter morem exhilaratur, vel dolore, ira, vel formidine afficitur, vel ieiunijs, aut repletione, vel si rei alicuius cupidine tenetur, vel si quid animo considerant, aut oculis cõtẽplantur, vel auditus sensu tenentur, & quidem in eiusmodi re haud tota forma immutatur, sed immobilis manet, signa autem mutantur. quæcunq; autem ex ipsis permutantur, non æquè in omnibus permutationem sentiunt, sed quantum ad cuiusq; naturam proximè accedit. Hoc autem considerare oportet, quod quæcunq; signa in quouis exortu prouenientia conspiciuntur, illum ipsum indicant magis ijsdem affectionibus subijci, quas illa denotant. Exemplum erit: si quis signa considerantis habuerit; prudẽtem, boniq; consilij dixeris; si verò signa fraudis, dolique, & si illa in præsentia minimè agat, cum arte quadam celet; dolosum & fraudulentum facilè existimabis. Si minimè iratus sit, iræ tamen obnoxium censebis. Idem in alijs iudicabis.

CONTRA PTOLEMAEVM MORES, ET HOMINVM FORMAS non è stellis prouenire. Cap. XV.

STROLOGI è stellis non solùm hominum formas, sed mores prouenire dixerunt, & primo Ptolemæus ex planetarum naturis, fixarumq; cum eis ascendentiũ proficisci: Inquit enim. Saturnus si fuerit orientalis, erit natus mellini coloris, mediocris crassitudinis, pili eius nigri, capilli capitis crispi, pectoris pili densi, oculi mediocres, corpus moderatæ magnitudinis, vincitque in eius complexione frigiditas, & humiditas: Si verò occidentalis, erit subnigri coloris, macilentus, parui corporis, planos & raros habens capillos, aptæ coadunationis, oculi nigri, in eius complexione vincit siccitas. At Maternus addit: Modici cibi, multæ potionis. Quo ad

ad mores: Erit inflati spiritus, sublati honoribus, boni, & boni consilij, semoti, & sibi vacantes, quos malignus humor & intrinsecus dolor assidua eructatione discrutiet, laboriosi, malitiosi, sollicíti, & in aquosis habitantes. Iuppiter si orientalis, facit albi coloris, conuenientis, mediocri q; capillaturæ, oculi mediocres, aptæ staturæ, quantitatis moderatæ; in cuius complexione calor, & humiditas præualēt, si occidentalis, albus; sed non aptæ albedinis, capilli plani, anteriori parte caluescentes, corporis & oculorum mediocris, in eius complexione vincet humiditas. Addit Maternus: Plurimi cibi, fixo gradu vestigia premens: Mores: erit magnanimus, magna appetens, imperiosus, in actibus suis gloriosus, honestus, mundus, & lætus. Veneris opera & Iouis eadem, præterquàm quod erit pulchrior, eiusq; pulchritudo pulchritudini mulieris assimilabitur, melioris figuræ, corporis mollioris, & melioris qualitatis animæ: solet & oculos subrufos facere. Addit Firmicus: Corpus longum, candidum, oculos gratos, venustos, splendore fulgentes. Animi mores: Delectabiles, lætos, nobiles, luxui vacantes, amabiles, gratos, venustos, amatores, libidinosos, pios, iustos, optimosq; amicos. Mars orientalis, albedinis & rubedinis mistum colorem facit, formam bonæ quantitatis, idoneæ carnositatis, oculos eius varios, capillos crispos, & mediocres: complexio calida & sicca. Orientalis rubei coloris, moderatæ quantitatis corporis, paruos habentes oculos, rauos, & planos capillos, & flauos, complexio sicca. Addit Maternus: oculos sanguinolentos, capillos rubeos: Ex moribus: asperos, inuictos, qui nullis rationibus subiugantur, immobiles, contentiosos, audaces, periculosos, violentos, edaces, multum digerentes, fortes, imperiosos, semper sibi principalia, artifices ferri, & ignis, aliena desiderantes. Mercurius orientalis facit natū mellis coloris, eritq; quantitas corporis moderata, aptæ coadunationis, paruorum oculorum, capillos habens mediocres, complexio calida: Occidentalis verò subnigri, vel crocei coloris, macilētus, vox exilis, orbes cauos oculorum, & pupilla oculi caprini, coloris declinantis rubedini: cōplexio sicca: Addit Maternus. Corpus gracile, coloris pallidi, oculos honestos, mediocris cibi, & potus: Mores verò cordatum, cuncta discentem, modestum, discretum, & secretarium. Sol, vt Maternus refert, corpulentum facit, crines flauos, fideles, inflatos superbiæ spiritu, cordatos, efficaces, agricolas, delectaturq; aquis, & honestis. Luna corpus maculosum, sed candidum, varietas macularū, magnos corpore, honestos, stabiles, filiorum amatores, & parentum, vitæ inæqualis, & habitabit in aquosis locis. Hæc eorum opiniones, & verba adducere volui, vt noscant petitiores eorum scientiā vanam, imaginariam, & superstitiosam; nam ea, quæ ex qualitatibus elementorum puris, & naturalibus, isti syderibus & cælo ascribunt, vt imponant ignaris, quod è cælo, & stellis eueniant, ob id sublimia, magnifica, & admirabilia sint. Sed multifariam falluntur. Inquiunt enim animam mores sortiri, quando ex materna aluo foras egrediuntur. Sed res aliter se habet: nam tunc anima mores sortitur, cum à Deo infunditur: & id nō solum ab Hippocrate, Platone, Aristotele, Galeno, & alijs Philosophis comprobatur, sed ab ipsis Theologis. Possunt sydera alterare elementa in ortu natorum, sed in ipso animæ illapsu informatur substantia: & mores induit anima ex embrionis qualitate, vt inferius clarius dicemus, & alibi contra eos plenius inuecturi.

EX ALIMENTIS QVIBVS HOMINES VESCVNTVR, EORVM mores dignosci posse. Cap. XVI.

PLATO libro de legibus ait: Alij homines propter aquas, quidem propter alimētum ex terra prodiens mores sortiuntur, quod non solùm melius & deterius, sed in animis quoq; id genus omnia patere non minus potest. Idem de vino loquens: iubet pueros vsque ad annum duodeuigesimum vinum non degustent, docens hauquaquam ignem igni superindere, atque animari oportere prius, quàm labores subire incipiant, vt furibundum animum iuuenum caueamus. Ad annum vsque trigesimum moderate vtendum, vt verò ad quadragesimum peruenerint, liberaliter indulgendum, contra senis austeritatem, salutarem medicinam, qua scilicet reiuuenescente, animiq; molestias deleat, ac mollis è duro factus animi habitus; vt ferrum igni impositum, tractabilior esset, vinum quidem, vt tyrannus quidam, animum imperat, ob id, vt inimicum, vitādum censet: nam vbi intra corpus inuasit, caput calidis implens vaporibus, motus immoderationis praui, animæ concupiscibili, atque irascibili auctorem esse, consilij verò magis præcipiti rationali: Gubernatorē vetat, quo minus clauos, vt conuenit, & milites in arce sobrij sint: iudices quoq; cum exercenda iustitia sit, errare facit, & pręsides omnes male moderari, nihilq; sanum iubere. Cicero de natura Deorum dixit: Cibo, quo vtare interesse aliquid ad mentis aciem. Est natura brutis cibus amicabilis, cuiq; peculiaris herba, alijs radix, fructusq; arboris; ob id mos cuiq; cōstantissimus: solus homo omnia degustat, cuncta experitur, & deuorat, vt quod sibi proprium & peculiare

nondum sibi perscripserit, ob id varijs donatus est moribus, syluestribus, mitibus, indulgentioribus, & ferinis. Hippocrates hoies solis pomis, & seminibus nutriri debere iubet, quibus per exordia vsum asserit, nec tam puro dixerit, vt morbos caueat, sed vt perpetuum morem seruet. Narrat Plato, vbi de hominum victus ratione agit, de Ciclopibus, quod fructibus sponte prouenientibus vescerentur. Virgilius bacca syluestri, & cornu, Ouidius glande: gens immanis & effera, Hyperborei, qui Ripheos montes habitant, syluestribus fructibus nutriuntur. Arcades glandium cibo, vt βαλανηφάγοι dicerentur. Massagetæ, qui insulas & montes colunt, syluestribus fructibus viuunt, & illorum expressos succos bibunt, Æthiopum populi hilophagi tenerioribus ramis, dente exesis ventrē farciunt: duræ gentes & inhospitales, & syluestres, vt cibus. Athenienses verò & Ægyptij suaui cibo vtuntur, vrbanoque, ficubus, & melle; Medi amygdalas: ob id prudentes, & disciplinæ capaces: Indi ex fructu palmæ panem & vinum in victu trahunt. Gymnosophistæ & sapientes Indorum fructu palæ suauitate insigni. Cardaces durissimo pane, cardamo, & salis grano viuunt: bellicosi sunt, ex furto viuentes: nam carda, virile & bellicosum sonat. Galactophagi, equarum mulsores, & Massagetæ, vt Dionysius Afer ait.

Post hos Massagetæ trans flumen Araxis ad ortum,
Hospitibus sæui cunctis, belloq; feroces.
Nondum Bacchi donis, Cereris nec munera norunt,
Sed hac commixtum potant cum sanguine equino.

Est enim equus belligerum animal. Immutant aquæ epotæ in animalibus colorem: peregrina enim pecora è Nili aqua potantia, colorem suum in alienum mutant colorem: & Strabone. Immò sunt qui dicant: Æthiopum nigritiem eiusmodi aquam causare. Xanthus Troiæ fluuius, Scamander prius dictus, sed postea Xanthus dici cœpit, quod omnium vellera rufo inficiat colore, quem ξανθὸν Græci vocant, vt Aristoteles tradidit. Chrates flumen albi colores facit. Ouidius ex Theophrasto.

Chratis, & hinc Sybaris nostris conteruimus oris,
Electro similem faciunt, auroq; capillos.

QVOD A NVTRICIBVS ETIAM IN MORVM COGNITIONEM deuenire possumus. Cap. XVII.

NON inopportunum videtur huc afferre (& si Physiognomoni non admodum congruunt) quomodo à nutricibus, & ab educatione in hominum morum notitiam deuenire possimus: nam vitia, & bonos mores pueri cum lacte hauriunt. Legimus apud Gellium Phauorinum Philosophū dicere: Sicut valet ad fingendos animi, corporisq; similitudinem vis & natura seminis; non secus lactis ingenia, & proprietates. Et Auicenna de lactantis moribus ait: Secundum verò mores suos consideratur, quoniam ipsam oportet bonorum morum, & laudabilium esse, & quæ tardè à malis animæ passionibus patiatur, sicut ira, tristitia, timore, & reliquis. Omnes enim hæ corrumpunt complexionem, & fortasse permutantur, sed transeunt in infantem lactantem, & propter hoc prohibuerunt quidam, ne stolida lactet. Sæpenumero miramur pudicarum quosdam mulierum liberos parentum suorum neque corporibus, neque animis similes existere: quoniam in moribus inolescendis magnam ferè partem ingenium altricis, & natura lactis tenent, quæ iam à principio imbuta paterni seminis concretione, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Chrysippus ob id optimas, & sapientes nutrices optabat. Cyrus neci expositus, à cane fœmina educatus est, pastor inuenit eam infanti vbera præbētem, & à feris & alitibus defendentem, puerum defert ad stabulum, eadem cane anxia prosequente, qui postea puer bellator maximus instar robustorum canum euasit, ex Iustini historijs. Achilles à Chirone centauro educatus fuit, nō communi cibo, sed maximarum ferarum tigribus, leonibus, pantheris, & elephantorum medullis, lacte & sanguine, ob id omniū fuit fortissimus, & munificentissimus, iræ contumacis, & feræ, & dictus fuit Achilles à chilo, idest sine cibo. Hectora vicit, Troilum, Pantasileam, Deiphobum, & alios, qui ab Homero memorantur. Rhemum, & Romulum lupa nutriuit, ideo ipsos ab eis genitos Romanos luporum instar, rapaces extitisse. Sic enim de Lycastro, Parrhasio dicitur à lupa educatus. Ceruus Telephum, & Agenem Herculis filium nutriuit. Aegystos natus in syluis expositus fuit, vt à feris deuoraretur, vt sui natalis turpitudo abscõderetur, sed à capris vbera præstātibus educatus est, vnde Aegystus ab Aege dictus idest à capra nutrice. Luxuriosus, vt hircus fuit, & callidus vt capra. Iuppiter nutritus fuit lacte capræ ab Amalthea, & Melissa nutricibus, hinc orta fabula, quod Poetæ à capra nutritum fabulati sunt. Cæsar Germ.

,, *si vere Iuppiter infans*
Vbera cretecæ mulsit fidissima capræ.

Mercu-

Mercurium quoq; à capra educatum fingunt Poetæ, quod prudens, disertus, & eloquens fuerit. Refert Michael Scotus puerum fuisse, qui dum porcæ lacte altus, adultus etiam pannis indutus limum intrabat, & porcorum more vorabat, alterum qui lac capræ quum suxisset, saltatim incedebat, arborumque radices erodebat. Vulcanus quia claudus de cælo proijcitur in insulam Lemnum à simijs educatus fuit, ob id ridiculus euasit. Homerus.

Iecit pede, extrahens è cælo diuino
Totam autem diem ferebar: vnà autem cum sole occidente
Decidi in Lemnum (paucus autem animus erat mihi)
Tunc me Sintij viri statim exceperunt cadentem.
Sic dixit: risit autem Dea albas vlnas habens Iuno,
Subridens autem filij suscepit è manu poculum,
Sed hic alijs Dijs à dextra exorsus omnibus
Propinabat: dulce nectar ab cratere hauriens.
Inextinguibilis autem excitatus est risus beatis Dijs

Idem quoque ad id.

Non eques ipse pater fuerat tibi me hercle Peleus,
Non Thetis est genitrix, glaucum te peperit æquor
Aeriaq; rupes, mens quod tibi dura ferox est.

Ex quo Virgilius Aeneidos quarto.

Non sibi diua parens, generis nec Dardanus auctor,
Perfide; sed duris genuit te cantibus horrens
Caucasus, Hircanæq; admorunt vbera tigres.

Nec hominibus id solum, sed in pecudibus id quoque animaduersum: nam si ouium lacte hœdi, capræ agni alerentur, constat in his lanam duriorem, & in illis capillum gigni tenuiorem. In canibus etiam obseruant agricolæ, & pastores: nam eos, quorũ volunt generosam indolem conseruare, non patiuntur aliquæ nutricis vberibus ali, quoniã semper & lac, & spiritus maternus lõgè magis ingenij, atq; incrementa corporis augent, & si effæta lacte deficitur, caprinum præbent, dum quatuor mensium fiat.

QVOMODO EX AETATIBVS MORES CONIICI POSSINT. Cap. XVIII.

POSSVNT ex ætatibus mores cognosci, aliter enim pueri, aliter adolescentes, aliter senes morati sunt, vnde ex sola ætatum inspectione possunt hominum mores conijci. Pueri ex hoc, qui senum facies possident, moribus & sapientia senibus assimilantur, & senes quibus facies iuueniles, puerilia desideria, & sciẽtiam possident. Pueri sunt flauo capillo, cæsijs oculis, carne alba, molli, & delicata & humida, membra rotunda, articuli inconspicui, hilaribus oculis, colore in facie rubicũdo, & iucundo, naso simo: sunt mobilibus moribus, voluptatibus dediti, cibis, ludis, & amoribus. Adolescentes obscuriori capillo, oculis charopis, lucidis, micantibus, carne firmiori, neruosa, robustaque, in qua nerui & venæ conspiciuntur, colorata, naso adunco. Mores: luxuriosi, incontinentes, res illicò appetentes, at mox odio habentes, cito irascibiles, sed ira non durabilis, ambitiosi sunt, nec contemni, nec contumelias patiuntur, & molestissimè iniurias, contentiosi, victoriæ cupidi, audaces, & de se confidentes, pecuniarum spretores, quia adhuc necessitates non passi sunt, honore cupidi, simplices non malitiosi, & creduli: quia non adhuc decepti fuere, bonæ spei, misericordes, & qui facilè persuadentur, verecundi, magnanimi, liberales, & magis se dignos putant, quàm sint & amicorum studiosi. Senes verò contrario modo se habent. Capilli sunt eis albi, oculi obscuri, & sicci, vt vitrei, caro rugosa & frons, caro eliquata, nerui & venæ super carnem extantes, tempora caua. Mores: nihil credere, neq; negare, neq; affirmare res, omnia in deteriorem partem accipere, suspiciosi, nec amant, nec odio habent, sed amant tanquam osuri, & odent tanquã amaturi: pusillanimi, & animo deiecti, meticulosi, illiberales, quia bonorum consecutionem experti sunt difficillimã, viuere cupiunt: nam cupiunt, quod indigent, vtile, non honores appetunt, inuerecundi, nullæ spei, propter timiditatem, loquaces, quia præterita narrare auidi sunt, acutæ, sed infirmæ iræ, auari, nam si cętera senescunt, auaritia semper iuuenescit, amari, nõ ridiculi, misericordes, sed non vt iuuenes, sed quia omnia metuunt, & se paratos vident, ad omnia pati. Similes mores & anni tempora ferunt, quæ ætatis anni. Ait Hippocrates, quod corpus hyeme pituita repletur, argumento quod hyeme pituitosos mucos emittunt è naribus homines, & pituitosi morbi emergunt. Mores hominum tunc pigri, timidique, qui ex pituita oriuntur.

oriuntur. Verè augetur ſanguis, pars anni calida & humida, tunc quia è naribus ſanguis effluit, item & rubri ſunt ætati pueris aſſimilatur, ob id mores ſuperbi & audaces. Æſtate bilis in corpore augetur, indicio quod eo tempore bilem euomunt, & purgationibus biliofa admodum excernuntur, quod etiam ex febribus & hominum coloribus percipitur, ob id cholerici & iracundi ſumus. Autumnus frigidus & ſiccus, indicio quod homines tunc frigeſcunt, & nigram choleram euomunt. Ob id autumno timidi homines, & melancholici, & ſegnes officiuntur.

QVOD PER SIGNA A' CONTRARIO SVMPTA MORES *diiudicare poſsimus.* Cap. XVIIII.

RISTOTELES in ſuis Phyſiognomonicis inter alios modos, quibus Phyſiognomonicam ſcientiam exerceri poſſe ſcribit, electionem ſignorum etiam diſſimiliter fieri, hoc eſt loco à contrario auctor eſt. Exemplo omnia clariora reddemus, vt ſi pilorum duritiem fortitudinem denunciare cognoſcimus; pilorum mollitiem imbecillitatem, per ſignum à contrario iudicare poterimus. Item eorundem in pectore denſitatem, iræ excadeſcentiam pro certo habemus, quùm ſpirituum, & cordis caliditatem arguat, quæ iræ cauſa exiſtit; ſic etiam carentia in eodem loco, manſuetudinem monſtrabit. Et, ſi extrema magna fortitudinem arguet, contra exilitas timorem, & animi quaſi exilitatem oſtendit. Et ſic de multis erit idem iudicium faciendũ.

QVOMODO PER PLVRES PASSIONES, ALIAE INDAGANDAE. Cap. XX.

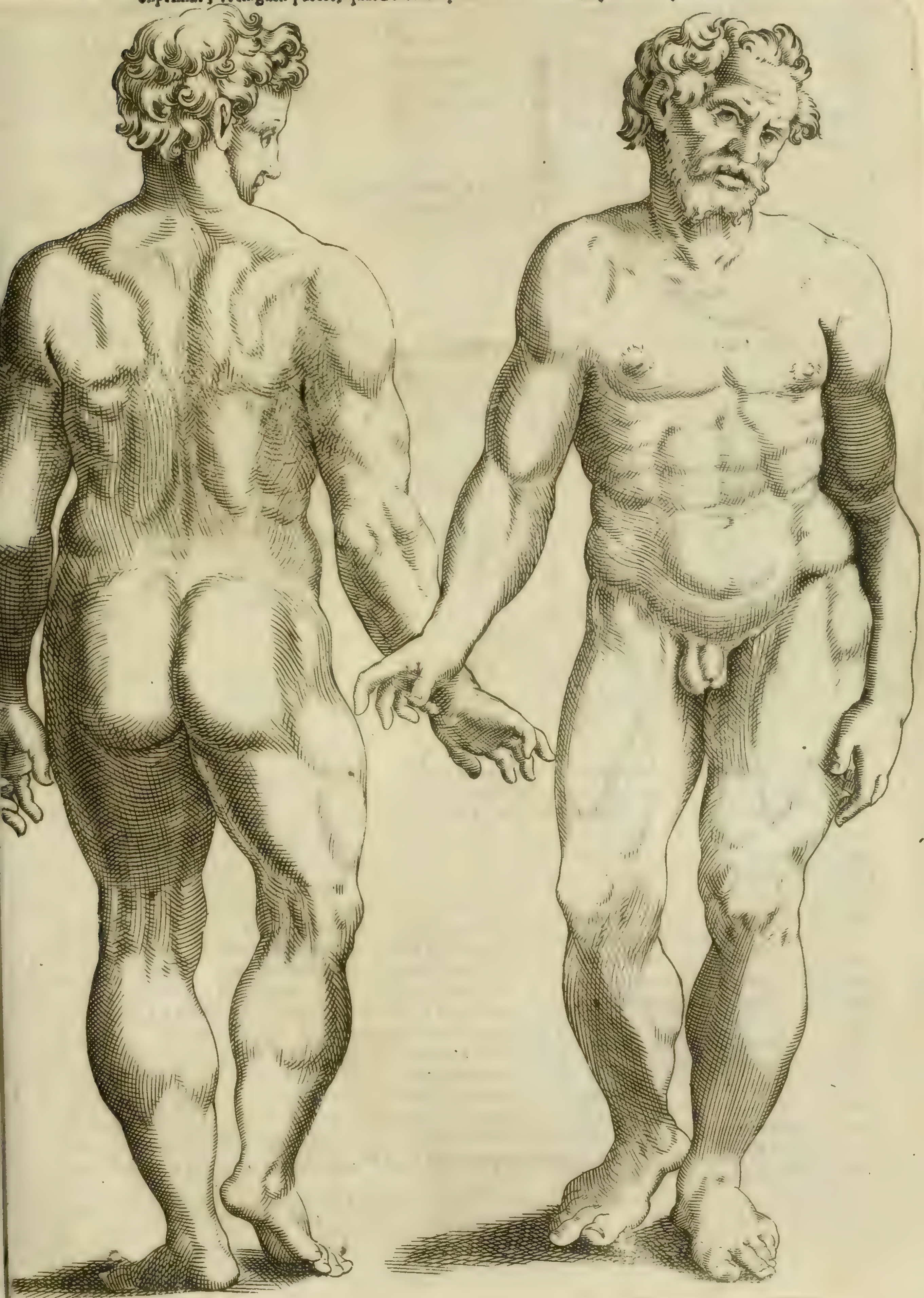

ST & alter mores coniectandi modus, quem nullus ante Ariſtotelem aggreſſus eſt, vt ipſemet in ſuis Phyſiognomonicis teſtatur, & hic modus ſyllogiſticus eſt, per quem ex duabus, vel pluribus paſſionibus, alias poſsimus coniectari, & aliæ inferantur, quomodo Rhetores vtuntur. Hic pauper eſt, ergo blandus Si ex ſignis hominem cognoſcimus in iracundũ, triſtem, & immorigeratum, poſſumus ex his continuò inferre hunc etiam inuidiæ notam non carere poſſe, ſed neceſſario inuidum eſſe, & ſi in eius facie, vel corpore inuidiæ notæ nullæ extãt, & hunc modum Dialectico aſcribit, quùm ex vna concluſione illata, aliam inferat, nam tria illa accipiuntur, vt priora, & antecedentia, & quarta affectio, vt concluſio inferatur. Cognoſcimus præterea, vel ex apparent more, vel per ſigna ex feris aliquem inuerecundum, & paruiloquum eſſe; poſſumus & illico inferre eum eſſe etiam furem, & illiberalem: furem quidem propter inuerecundiam, illiberalem propter paruiloquentiam; ſequitur etiam fur impudentiam, paruiloquiũ verò illiberalitatem, ex hac conuenientia methodus naſcitur mores coniectandi non inutilis. Sic qui temerarius timidus eſt.

QVOD EX DISTINCTIONE HABITVVM, ET PASSIONVM *maſculini, & fœminini ſexus, de moribus multa conijciuntur.* Cap. XXI.

NVNC ex Ariſtotele animalium genus in duas formas diuidemus, maſculinum ſcilicet & fœmininum, & qua in re altera ab altera differat, & quid cuiq; conueniat; addemus, & corporis formæ mores, ſcilicet quæ animoſa, vel timida, iuſta, vel iniuſta fuerint.

Tabulam hanc obuiam hic præfigendam duximus, quæ anteriorem, & posteriorem corporis virilis faciem exprimat, vt singulæ partes, quarum toto opere meminerimus, liquido conspiciantur.

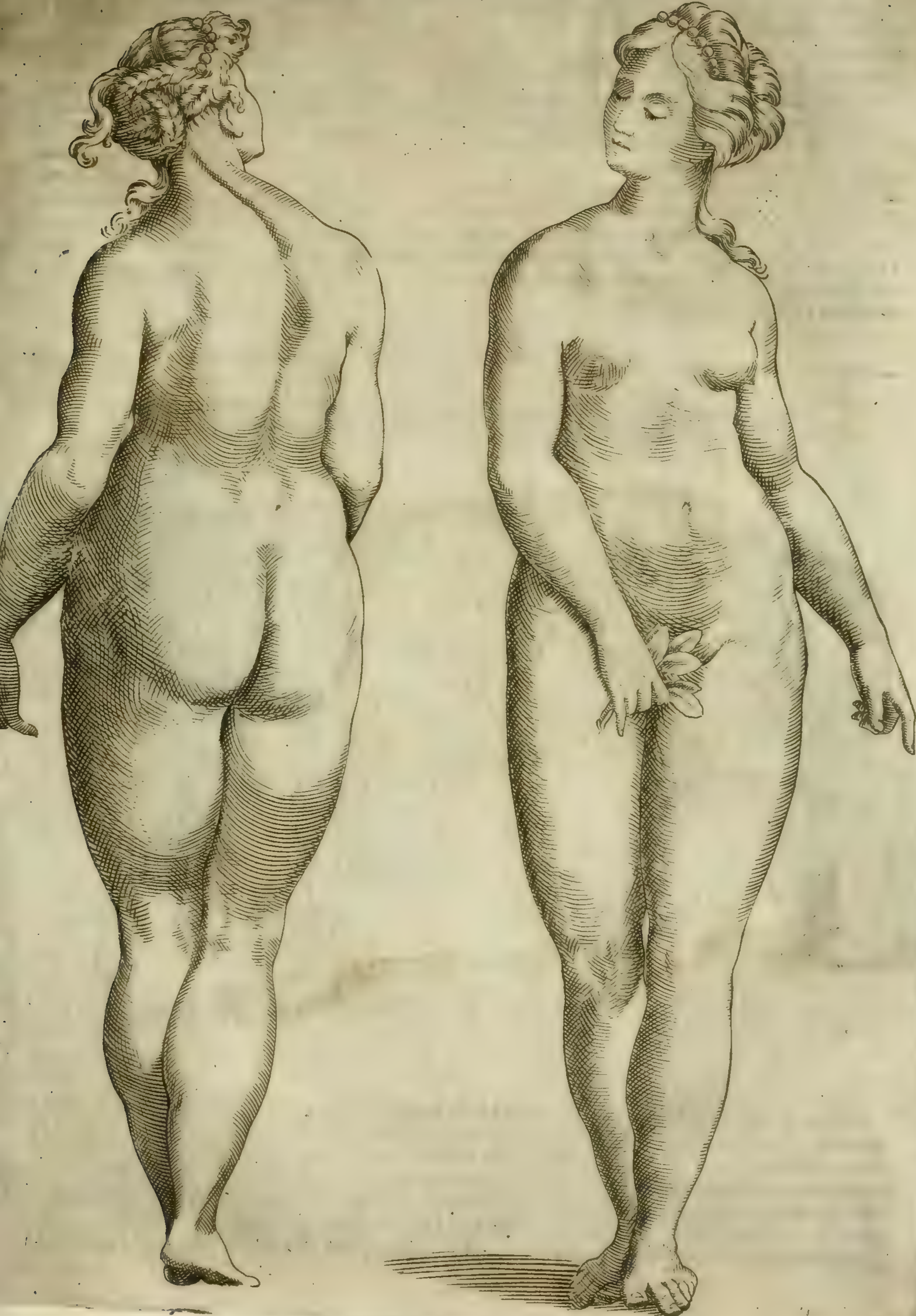
Vir igitur magno corpore prædìtus, eſt vultu lato, ſupercilis incuruo, oculo magno, mẽto quadrato, collo craſſo, neruoſoq́;, humeris robuſtis, pectore amplo, coſtis validis, ventre concauo, coxendicibus oſſoſis, apparentibus, coxis & brachijs neruoſis, articulatis, & fortibus, genu duro, tibijs neruoſis, ſuris deorſum contractis, talis neruoſis articulatis, pedibus & manibus magnis, bene formatis, & neruoſis, omoplatis fortibus, magnis & diſtantibus, metaphreno articulato, carnoſo, dorſo magno, robuſto & bene coſtato, lumbis oſſeis, validis, natibus gracilibus, & carne duriori, ſicciorique, greſſu tardo, voce magna & graui. Moribus verò generoſus, intrepidus, iuſtus, ſimplex, & victoriæ cupidis.

Propoſita hac modo figura leonis imago ad viuum delineatur, vt eius partes cum virilibus comparandæ commode ſpectentur.

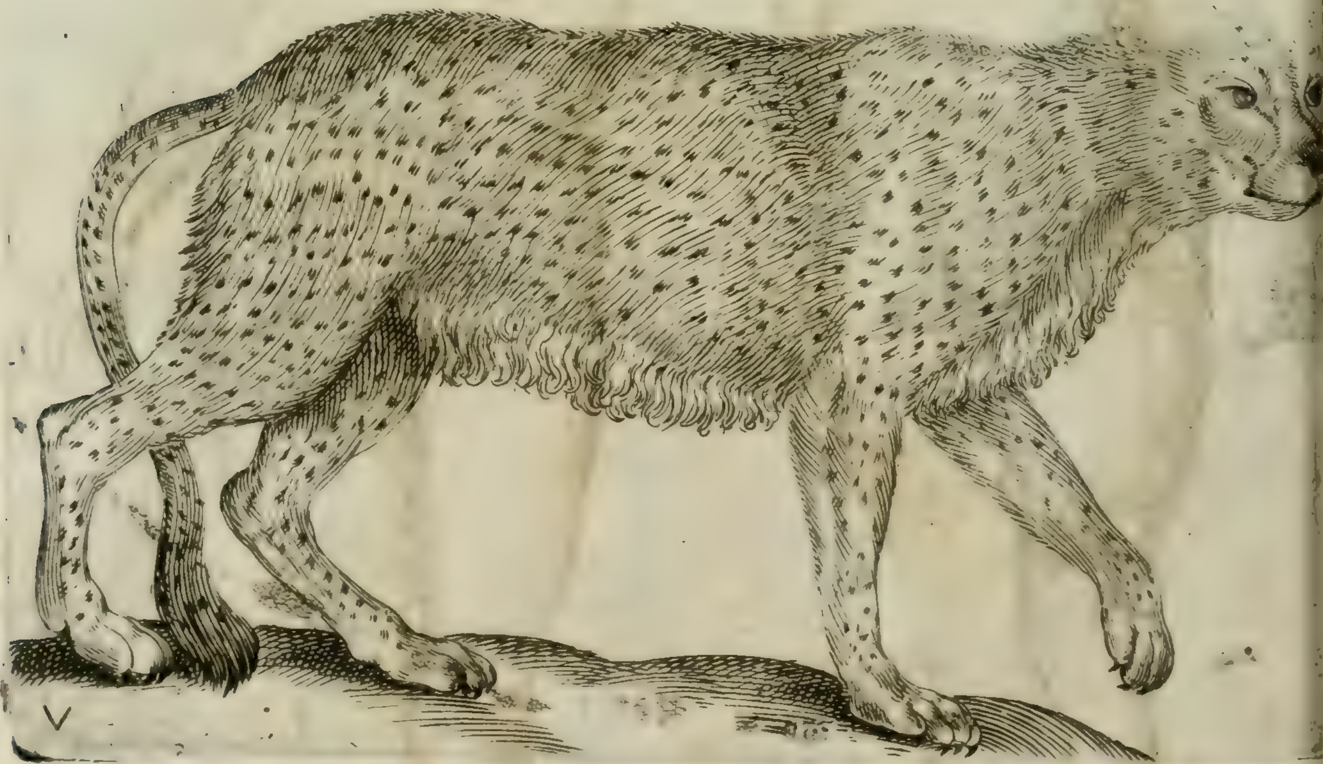
Nunc leonis formam deſcribemus; nam totius corporis leonini forma, & ſingula eius membra viri idæam præ cunctis animalibus maximè ſortita videntur. Leo capite eſt mediocri, facie magis quadrata, non valdè oſſea, fronte quadrata, in medio magis caua, eminente ſupercilia, & naſus verſus veluti nube, ſed frontis id, quod ante caput eſt eleuatum habet. χαροπὸυς ὀφθαλμὺς, ἐγκοίλους ὀ σφόδρα περιφορεῖς, ὀυτὲ ἄγαν προμήκεις, oculis charopis, non valde rotũdis, neq́; valdè prominentibus, vt vetus translatio habet. Quidam nõ prominentes, ſed oblõgos habet. Sed nos leonem inſpiciendo, oculos nõ cauos vidimus, ſed mediocres inter cauos & extantes, & Ariſtotelicum textum corruptũ iudico, ex Adamantio reſtituendum; habet enim: Caropi & caui mediocriter oculi leonem te admonebunt, ob id oculis concauis, rotundis non valdè cauis, neque valdè proiectis. Sed redeamus vnde digreſsi ſumus. Supercilio pregradi, naſo craſſiori potius, quàm tenuiori, ſuperiori maxilla non prominente, ſed inferiori æquali, rictu oris amplo, in quo labia tenuia, ita vt partes ſuperiores inferioribus ſuperiniectæ ſint, eadem laxa iuxta labiorum angulos. Ceruice ex ſingulis, rectiſque oſsibus rigenti, collo magno quidem, ſed mediocriter craſſo, pectore robuſto, partibus circa iugulos ſolutis magis, quàm compactis, metaphreno lato, coſtis & dorſo valdè firmis, circa coxas & fæmora parum carnis habet, medio ventre gracili, ἐυζωνοι. Sed Sueſſanus ſatis peruerſe baſim iuuenilem vertit. Cruribus validis, & neruoſis, pilis veſtito flauis, neque rectis, neq; valdè criſpis, corpore toto articulato, & neruoſo, nec molliori, nec iuſto duriori. Sueſſanus etiam perperã humidũ vertit. Incedit tardè, & paſsibus multis diſtantibus, humeri ad ſingulos paſſus commotis. Animæ verò habitus, generoſus, magnanimus, victoriæ cupidus, manſuetus, iuſtus, & amans eorum cum quibus verſatur.

In hac tabella fœmineam figuram expreſsimus auerſam & aduerſam, vt vtriuſque partis ſingula membra vniuerſo opere commemoranda in aſpectu venirent.

Fœmina autem contrario modo. Capite est paruo, capillo molli, vultu angusto, fronte depressa, supercilio extenso, oculis paruis, & splendentibus, naso recto ad faciem, malè discreto, facie carnosa, exilibus labijs in ore paruo, & ridenti, mento rotundo & glabro, collo gracili, clauibus male solutis, pectore stricto, & imbecilli, coxis pinguibus, genibus carnosis, intus innuentibus, & collabātibus, tibijs mollibus, & inarticulatis, suris deorsum ductis, talis carnosis, paruis pedibus, & manibus gracilibus, inarticulatis, vlnis, brachijs, & cubitis exilibus, humeris inarticulatis, imbecillibus, dorso angusto, & debili, metaphreno inarticulato, & infirmo, lumbis carnosis, natibus carnosis, & pinguibus, vniuersa deniq; corporis forma minori, delicatiori potius, quàm generosiori, nimis neruosa, & humidioribus carnibus, voce exili, gressu breui incedente. Ingeniū verò muliebre pusillanimum, furax, & ad summum dolosum. Sed Adamātius molle, iracundum, insidiosum, fraudulentum, timidum simul, & audax dicit. Plato fœminam homine semper peiorem dixit, & imbecilliorem, quod ab Aristotele, & Galeno confirmatur, & ex frigiditate euenire dixerunt. Cùm calor sit primum naturæ instrumentum, & vbi deest calor, ibi & perfectio, & ob id barba à natura ei largita, vt ab omnibus dignior, & venerabilior haberetur, eique decus & ornamentum afferret. Homerus melierem iracundam dixit, Horatius dolosam, Apuleius fallaciosam, procacem, callidam, Catullus multiuolam.

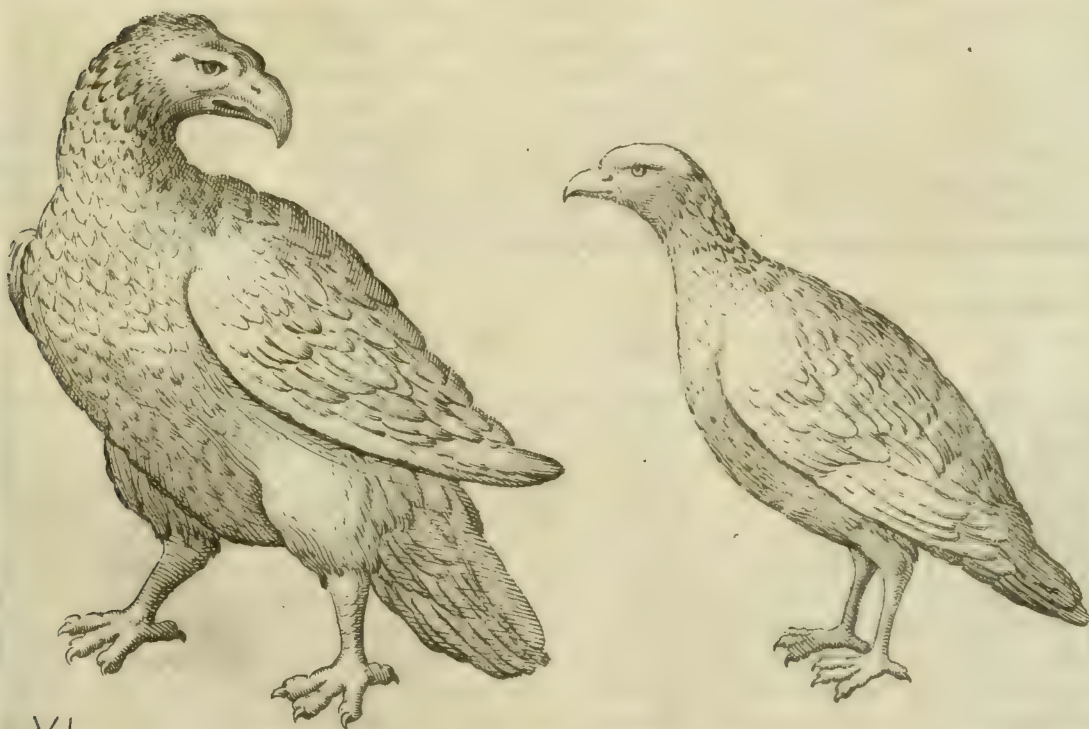
Hic vt Pardalis forma ad viuum demonstretur, maximè præstitimus, nam eius partes mulieribus comparatæ, eandem retinent similitudinem.

Hic Pardalis formam referemus: nam Pardalis inter animalia formam maximè, & ingenium muliebre refert, cruribus tamen exceptis, quibus maximè ad inuadendum cætera animalia, & ad se defendendum vtitur, & fortiter agit. Habet enim Pardalis faciem paruam, os magnum (ac ruū) oculos paruos, albicantes, ipsósque circumagentes magis, sed quidā legit pro *epipoleusteros peripolesteros*, & putans se textū corrigere, ipsum peruertit, *metopon promicesteron prosta ota peripheresteron*, *ā epipedoteron*; idest frontem oblongam, versus aures rotundam magis quàm planas. Sed vetus trāslatio aliter habet: frontem lógam, aures rotundas magis, quàm planas satis peruerse. Collū valde longum,

longum & tenue, pectus paruis coſtis prædicum, dorſum longum, clunes carnoſas & fæmora: partes verò circa ilia & ventrem magis planas, ideſt non protuberantes, nec cauas, colorem vario, corpus totum inarticulatum, & aſymmetrum. Forma igitur corporis talis. Sed ingenium mole eſt, vel effæminatum, iracundum, inſidioſum, & fraudulentum, timidum ſimul & audax. His moribus corporis etiam forma reſpondet, & ſapientes Aegyptij hominem deſignaturi, qui ſceleſtum ſuum, ac malignum occultet animum, ne à ſuis noſcatur, Pardalim pingunt; hæc ſiquidem clanculum alia perſequitur animalia, nec ſinit impetum, ac pernicitatem ſuam innoteſcere, qua in illis perſequendis vtitur. Sed addit Adamantius: Ex auibus aquilæ maſculinum adſpectum, perdix verò fæmininum habet, reptilium draco quidem maximè maſculinam, vipera verò fæmininam formam habent.

Subiecta tabella aquilæ & Perdicis imagines præſefert, quæ non tam præſenti capiti, quàm toti operi inſeruiunt.

Hæ ſunt maris, & fæminæ formæ & mores: nam animalia cicura nobis experientia nota ſunt, ſyluestria paſtoribus, & venantibus, & illis, qui ea pertractarunt. Animæ fæminis ſemper molliores, & mitiores ſunt: ob id minus, dubio procul, maribus iracundæ, imbecillioreſque. Ipſimet in nobis metipſis experimur, cum ira excandeſcimus, & fortiores, & imprudentiores ſumus, nihilque timentes, ſed quò furor nos dicit, cò ferimur ad agendum. Sed fæminæ ſunt magis improbæ, petulantes illiberales, imbecilles, timidæ, & iniuſtæ. Polemon ad hæc. Simili etiam ratione conſiderandum eſt, cum aliqui fæminea forma præditi conſpiciuntur, quod ex oculis, aliiſque partibus parere ſolet, in quibus quædam ad voluptatem, atque ad Venerea accommodantur: hos mulieroſos, temerarios impudentes, uerſutos, perfidos, deceptores (quæ peculiaria ſunt fæminarum) eſſe contendunt. Iam maris & fæminæ formas deſcripſimus, ex quibus exempla, quibus in hominum moribus iudicandis vtemur, excipiemus.

DE EVNVCHIS, Cap. XXII.

ST eunuchus genus inter vtrumque medium, nam neque homo, neque fœmina dici potest, tunc enim homo, cùm testibus orbatur, naturali calore viribus, pilis, & voce etiam orbatur. Vox enim, & si magna & vehemens, tenuis & imbecillis euadit. Sic virtutibus etiam & ingenio, immò & fœmina peior. Vnde ex his facilè percipi potest, testiculos homini temperamentum tribuere. Galenus in Aristotelem inuehitur, quod testes à Natura institutos dicit non nisi ad semen: nam in testibus robur consistit; frigescunt enim illicò, qui eos amiserint, & insiti caloris origine priuantur, & omne his è corpore robur collabitur, perinde ac si senes fuerint, neque latæ venæ, neq; sanguis floridus inest, arteriæ parum & imbecilliter, sicut senibus pulsant, vnde testes roboris & caloris originem esse. Ex hoc euirati, depiles non solùm mento, sed toto corpore euadunt, totumque corpus alteratur ex testium dissectione. Suauior est castratorum animalium caro, integro virosa, & simile quid testium qualitati referens. Et si cor viuendi, testes benè viuendi principium existant, quanto melius est bene viuere, quàm absolutè viuere? Quùm testes cadunt, mox gracilius, & imbecillius animal redditur ad omnes functiones obeundas. Polemon: In eunuchis, ex naturali nequitia quemadmodum & in alijs hominibus à natura esse inditia solent: at qui illi maiori ex parte immili sunt ingenio, dolosi, facinorosi, alij quidem ex ipsis, alij in sceleribus se exercentes. Qui verò in honore Eunuchus est constitutus: in hoc tantummodo permutatur, quia cum temeritate vim infert, plus enim, quàm eius natura exigat Et vt ille, qui Natura impotens est, in illo proposito persistit. Adamantius. Illis, qui à natura Eunuchi producti sunt, peiora signa adhærent, quàm alijs hominibus, vt plerunque sint crudeles, dolosi, malefici, alter altero magis. Euiratorum hominum signa quædam mutantur simul cum incisione, quædam signa, vt plurimum cognatæ naturæ non immutantur. Ex quibus Rhases. Eunuchus malorum est morum: est enim stultus & cupidus, & prosumptuosus, qui autem castratus non fuit, sed sine testiculis natus, vel paruissimos habens, etiam Eunuchus intelligitur, sed cui videlicet barba vtique nascitur, deterior est. Heliodorus Eunuchos inuidiæ plenos affirmat, nam alijs inuident, quibus se explere non possint, ob id mulieribus custodiendis aptissimi.

DE VRBANO, ET SYLVESTRI, ET QVOMODO EX HIS MORES *deprehendi possint.* Cap. XXIII.

LTERVM adfert coniectandi modum Adamantius satis necessarium, & cognitu dignum: nam quemadmodum Aristoteles in præterito capite ex viro, & fæmina virilem, & fæmineam formam considerauit, & ex his mores conijciebat, sic ipse ex vrbana & syluestri forma similes ferinos, & inurbanos mores augurabatur. Sed quia textus corruptus, & ipse minus apertè suam explicat sententiã, nos eam aperiemus, & necessaria aliqua superaddemus: ob id optarem humanæ Physiognomoniæ studiosum ad nostram Phytognomonicam se conferre, vbi affatim de vrbanis, & syluestribus arboribus, herbisque tractatum est, & de eorum viribus. Visitur ergo ex syluestris animalis aspectu nescio quid rustici, horridi, pilosi, rudisque, & præcipuè in his, quæ montosis, ventosis, & apertis locis inhabitant. Facies macra, parua; sed vehemens & ferox, caput macrum, durum, membra neruosa, nodosa, & pilosa, cutis sicca: sed pili longi, duri, recti, rigidique, oculi coloris crocei, obscuri & resplentes, osium, cornuum, & spinarum plus habent, quàm domestica. Sed mitium animalium aspectus pulcher, hilaris, pili molles, plani, caro pinguis, mollis, & delicata, in qua neque nerui, neque ossa apparent, vngues ossa, & pili pauci, color hilaris & rubicundus, caro dulcis & sapida: sic & mores prædictis responsum habent. Syluestrium mores asperi, inhumani, inhospitales, iracundi, crudeles solitarij, furibundi, auari, & melancholici, feroces, implacabiles, insidiosi, fraudulenti, astuti, præcipitosi, celeres, omnis iustitiæ expertes, & intemperantes. Vrbanorum verò mites, dulces, probi, tardi in ira, molles, delicati, sociabiles, iusti, & temperati. Exemplum videre poterimus in animalibus, quæ nobiscum domo versantur, & in his, quæ in syluis. Vnde cum hæc signa in homine videbis, illos syluestres, immites, melancholicos: hos mites, humanos, dulces, & sociabiles iudicabis.

AVTHO-

AVTHORIS OPINIO, VNDE HOMINVM MORES PROVENIANT, & cognoscantur. Cap. XXIIII.

ACTENVS de priscorum Philosophorum opinionibus,nunc ad nostram accedamus: sed ab initio rem exordiamur. Formauit Deus hominem de limo terræ, & spirauit in eum spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuentē: quasi dicat, corporea hæc compago terrena est, anima autem ex Deo euenit. Fuit autem ab initio à Deo corpori anima annexa, vt regina, vt quicquid ipsa iuberet,corpus obedire cogeretur,& quasi aquila in cœlum volans, ibi suos nidos conficeret, & in Deum raperetur,ita vt continuo cælestibus regnis spatiaretur: At post primi parentis lapsum, contrariā sortita est sortem: nam adeò infirma, imbecillis remansit, vt à capitis vertice vsque ad plantam pedis debilis redderetur, & corpori ancillaretur, vnde corpus, veluti atrox tyrannus imperet, & eam obedire compellat, non ita tamen vt si ipsa vellet, suo conatu, ab eius imperio se subtrahat, vnde eius vita, non nisi militia est super terram. Iuxta illud Prophetæ: induit se maledictione, vt veste, & penetrauit in eius viscera, vt aqua, & in ossa, vt oleum, quasi diceret, quod non solùm miserrimum hominem extrinsecus, vt veste cooperiret, sed etiam interna, vt aqua penetrauit, & tandem vt ostenderet nil in eo liberum ab eius contagione remansisse, vt oleum in ossa descendit. Est enim oleum liquorum omnium maximè penetrans, vt neque medulla ab eiusmodi morbo tuta esset. Anima igitur in corpus descendens,illud animat, & secundum corporis temperamentum operatur, quia temperamentum sibi instrumenta parauit, vnde alij feroces, magnanimi, & alij inertes, & timidi euadunt. Ex hoc temperamento nascuntur morum varietates: argumento,quod ætatuum varia temperamenta varios mores pariant, vt diximus. In pueritia ex nimia & superabundanti humiditate homo, vt animal brutum est, in iuuentute, quia calor inualescit, fit irascibilis, & concupiscibilis, in senectute vires & ingenium amittit: hæ morum varietates non ab anima: nam eadem est omnibus, sed è vario eueniunt temperamento. Sic anima paratis sibi à temperamento vtitur, & natura corpus animalibus secundum mores præparat, leoni dentes, & vngues, pectus amplum & extrema magna, ob id validus, ferox, & animosus nascitur: lepori nudo, inermi, solutos pedes, & aures magnas ad audiendum. Nullum igitur nascitur animal timidū & inerme,nec animosum & strenuum sine particulis ferocitatis, & animalium partes à se inuicem distant, quia & ipsæ animæ differunt, quædam fortia, quædam timida, quædam agrestia, & alia mitia: omnibus verò aptum corpus animæ moribus, & facultatibus datum est: equo dedit iubar, & fortes vngulas: nam velox, superbum, & generosum est animal, leoni generoso, & feroci, dentes & vngues validos: tauro & apro,illi cornua, huic exertos dentes,ceruo & lepori timida animalia velox corpus & inerme: nam timidis velocitas fugiendi, animosis arma conueniebant, neque timidum aliquod armauit natura, neque ferox & strenuum nudum destituit. Dedit Simiæ corpus ridiculum, vt rectè stare non possit, musculos retrorsum constructioni aduersantes, vt in puerorum ludicro velut claudus subsaltans, vel vt homo deridens, subsannans suas ridiculas actiones exequitur. Vnde vnumquodq; animal non prius visum illico iudicare possimus quos mores sortiatur, vtrum validum, animosum, timidum, voracem, luxuriosum, & dedignosum. Extrema magna habere robustitatis est signum, imbecillia, timiditatis: erectum collum gloriæ, demissum humilitatis, & qui eiusmodi cognitionis peritiam fuerit indeptus, hac persuasione de omnibus moribus facile iudicabit, vt singulorum animantium proprijs structuris, proprij mores, & facultates subsequantur. Cum hominis semen in mulieris vuluam descendit, si præualet viri temperamentum, patri assimilabitur, si superabitur, mulieri, aliquando ex vtroque commixtum trahit, tunc ex eo corporis temperamento particulæ formantur. Potest esse, vt in illo conceptus tempore phlegmatis hora vigeat, vel sanguinis, vel alterius humoris in corpore, sic eiusmodi humore conformatur natus, & tale temperamentum sortietur, si tale, vel tale sperma habuerit,& ex eo particulæ, vnde aduenientis postea animæ mores conformentur. Ex his congressuri simul parentes poterunt suorum corporum temperamentum vel humores ita cibis, vel alijs artificijs præparare, vt industrium infantem, ingeniosum, fortem, magnanimum nasciturum sperent, vt nos clarius in nostra naturali Magia, & inferius prosequemur.

VARIOS A PHILOSOPHIS MORES PERNOSCENDI MODOS eosdem esse, & si inter se diuersi videantur. Cap. XXV.

RÆDICTI modi omnes conijciendi mores à Philosophis iam descripti, ijdem omnes sunt, & si inter se diuersi videantur: nam omnes in temperamentum incidunt, ex quo prius diximus mores facilè conijci posse. Partes similes, quæ ex animalibus sumebantur, eædem à temperamento in animalibus eueniunt, vt in homine. Galenus libro de temperamẽtis discurrit, vtrum nati simitas ex humiditate, aduncitas ex siccitate proueniat, quod proprium nasi puerorum est resimum esse, & florentium ætate aduncum, ideo rationabile esse resimos omnes humidos esse, aduncos siccos. In siccis natura temperamentis nasum acutum, oculos cauos, tempora collapsa, quod scilicet in affectibus ijs, quæ corpora liquant, atque supra quam par est hic contingant. Et in aquilis aduncitas, & in canibus acuties nasi videatur, quæ animalia sicca sunt, & ceruus resimus, qui & humidus, crura pilosa & sicca ex caliditate proueniũt, vt in hircis, qui etiam calidi sunt, & luxuriosi, vt in cæteris. Quod cæli loca hominis temperamentum efficiant, & inde mores, iam luculenter exposuimus. Solis variæ mutationes tempora mutant sub æquinoctiali, sic & temperamenta; vnde crebras mutationes calidi & frigidi mentem mutant, vnde inconstantia voluntatis. Contra sub Septentrione. Stabiles in opinionibus: sic locis humidis & aquosis, nebulosisque humidæ sunt complexiones, sic segnes, corpulenti, stupidi, hebetesq; calidis locis & exustis, quia ibi calida sunt temperamenta, ibi & iracundi, animosi, feroces, & belligeri. Sic locis montanis, asperis, ventosis, nudisq;, sicci temperamenti homines sunt, ob id ferini & syluestres, immanes, inhospitalesque: cõtra planis, pinguibus, aquosis, expositisq; soli, sunt homines temperati: ob id mitiores, benigniores, & sic de reliquis. Galenus in Thracico, & Scytico generi, cutis mollis, alba, glabra: nam omnis color in his in viscera confugit, vbi dum agitatur, & feruet, animosi, audaces, & præcipitis consilij, ingenij hebetis, vnde solus Anacharsis apud eos Philosophus fuit. Exteriori frigore interiora calent, Thraces, Celtæ, Bithini, Pontici & frigidæ regionis incolæ glabri sunt & pingues: sub æquinoctiali Æthiopia, Arabia naturali calore foras acto, corpora iusta, dura, sicca, & nigra reddit, corpus proprio interiori calore friget, ascititio incalescit. Vnde sicci, graciles, veluti torrefacti, & sic timidi. Astrologi mores, qui à temperamento eueniunt, à stellis dicunt prouenire: nam si homines rubei coloris, crispi capilli & ruffi, oculorum sanguinolentorum, formæ quadratæ, atque decentis carnositatis, Martigenum dicunt; vnde mores habere asperos, iniustos, contentiosos, præcipitis iræ, audaces, periculosos, & qui nullis rationibus subigantur, quæ omnia ex calida, & sicca temperatura eueniunt, ex qua forma & mores. Sic si corpus candidum magnum, oculos cæsios, læue, & glabrum, lunare dicunt, & mores stabiles, honestos, misericordes, amantes filiorum, & parentum, quæ omnia ex frigiditate & humiditate proueniunt. Rhetores, qui mores ex ætatibus venantur, ex eodem fonte causas venantur. Pueri multum habent natiui coloris, argumento quod frequenter respirant, & multo indigent alimento, eorum complexio humida & calida est, quia incrementum nullo alio temperamento indiget: ob id pueri nihil aliud, nisi edere concupiscunt. Adulescentuli calidi sunt, & sanguine affluentes; ob id his vinum indixit Plato, ne feruor naturalis ex vino vehementior fieret, & furibundos redderet: ficciores, & calidiores sunt, & incontinentes, quia sanguine abundant, ex quo fit sperma: vehementer cupiunt, & celeriter cessat cupiditas, sunt mobiles, quia anima mouetur ex mutatione ætatis, cito irascibiles, & acutæ iræ, sed non durat, quia abundant sanguine, sed quia tenuis cito soluitur. Ambitiosi, & contemni non patiuntur, neque conuitiari, quia sanguine pleni, qui reddit audaces, fortes, & confidentes: Bonæ spei; quia calidi, magnanimi & liberales ex sanguine. Senes frigidiores sunt, ob id austeri & tædij pleni, & duri. Et dicit Plato, quod id non ex annorum numero, sed corporis temperamento, quod cuique ætati adest. Sunt & exangues & frigidi: sunt animo deiecti, & pusillanimi, quia sanguine deficiunt, præcipue in corde, in quo ira est, & desiderium. Auari sunt ob siccitatem, timidi, quia frigidi, & timiditas frigida quidem est: inuerecundi ex carentia sanguinis: malæ spei propter timiditatem: acutæ iræ, sed infirmæ, quæ fit ex sanguinis adustione in ira, sed parum firma: non iocosi, quia risus & iocus in sanguine siti sunt, & si non amant, odio habent. Plautus in Mercatore.

Verùm si non amant, oderunt, molesti itidem, atq; difficiles,
Garruli, osores, infensi, iracundi, sibi, suisq; inuidi.
Quod ipse olim admisere turpiter, id si fiat modestius
Non tolerant, vt equum est, patres, sed clamant indecenter, obstrepunt.

Quod

Quod ex cibis quoque mores proueniant, Galenus retulit, verùm nos planè intelligimus cibum quemlibet in ventriculum deuorari primum, vbi prius confectus, mox per venas exceptus, humores in corpore efficit, ex quibus partes tùm aliæ omnes, tum simul cum ijs cerebrum, iecur ex eo aluntur. Id dum fit, calidiores, quàm alias redduntur, tum frigidiores & humidiores, cùm præualentium humorum consimiles potestati fiant. Ergo nunc quoque, veluti resipiscentes ij, qui in alimenti hos modestiores fieri, illos proteruiores, quosdam nequiores, alios temperatiores, & audentes & ignauos & mansuetos, & lenes & litigiosos, & peruicaces fieri posse egrè concedũt, &c.

DE IVDICANDI METHODO, ET QVAE SIGNA PRAEFERENDA veniant. Cap. XXVI.

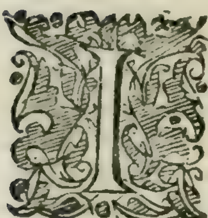
CONSEQVI iam censeo, vt ex multis, quæ diximus, signis, quæ præferenda, & quæ omittenda, & quæ fortia, debilioraque fuerint, ostendamus. In signorum delectu primas partes sibi vendicant signa, quæ ex proprietate accipiuntur. Sunt enim signa, vt superius recensitum est, vel prporia vel communia. Propria sunt, quæ cum passionibus recursum faciunt, & eiusmodi positis, ponuntur & passiones, quarum sunt; vt extremitates magnas habere, proprium est fortitudinis signum. Communia sunt signa, quæ ab apparenti more, à contrario, & id genus cæteris desumuntur, & dicuntur communia, quia cum suis passionibus non conuertuntur. Quod signa, quæ à partibus accipiuntur, fortiora sunt ijs, quæ à moribus apparentibus, & similibus: causa est, quod immediate substantialem formam consequantur: illa verò, vt color & leuitas, & huiusmodi similia, non tam immediate substantiam consequantur: nam signa ex quibus Physiognomones dijudicant, sumuntur ex motibus, figuris, coloribus, moribus apparentibus in facie, voce, carne, partibus, & figura totius corporis, & similibus. Sed & partium signa ea fortiora sunt, quæ ex primarijs locis desumuntur. Primaria loca sunt, quæ circa oculos, frontem, faciem & caput; Secunda quæ circa humeros & pectus; Tertia quæ circa crura, & pedes. Postrema verò & minima, quæ circa aluum sunt. Cuius causam affert Aristoteles. Signa enim, quæ circa caput, manifesta sunt, circa sapere & sensus; quia cerebrum cõtinet principium motus & sensuum, ac oculi pars cerebri sunt, ex Galeno. Sic aterior pars fortior est: quia plenior, posterior verò vacua. Ob id optimè Apuleius dicebat, quod totus homo in facie est, quia ibi ratio inhabitat. Secundo loco pectus, cordis domicilium, subiectum omuium sensuum. Tertio loco crura, & pedes, quia sunt instrumenta sensus & motus. Vltimo loco aluus, à qua naturalia membra includuntur, quæ ad sapientiam non faciunt, nec ab eo mos, aut virtus vlla proficiscitur. Adamantius suæ Physiognomoniæ initio hæc habet: Circa partes, & membra quælibet, colorem, motus, spiritus, voces, & aliæ quæ ad hæc sequuntur Physiognomonizare oportet. Sciendum quod non ab vno signo secundum se ipsum, aut à duobus certè putare veritatem enunciandam, sed à pluribus & maioribus, atque ab ijs omnibus, quæ ad inuicem conueniunt: alia autem signa secundum habitudinem, quam habent ad ea, quæ sunt in oculis indagare oportet; hæc enim primas sibi vendicant partes: si namque ea, quæ sunt extra hæc his assentiuntur, sine mendatio erit iudicium. Cæteris autem signis potentiora snnt, quæ circa oculos manent, vt frons, nasus, os, genæ, & caput. Secundum verò quæ circa collum, & pectora sunt; tertia quæ circa humeros, & manus & crura, & pedes; postrema autem quæ circa ventrem. Sed maximè ad iudicium confert totius hominis conuenientia in omnibus his apparens, hunc in omnibus signum omnium inspicere oportet. Id autem rationem in se ipso non habet, sed singula signa, & ea quæ sunt in oculis, & alia vniuersa hominis effigies simul componit: omnibus enim signis simul adiunctis, quod verum est dijudicant. Sed alij sunt, qui dicant signa ab anteriori parte accepta, priora esse ijs, quæ cum sensibus fiunt, quia ibi sensus inhabitant, sed quæ à posteriori parte potiora esse ad motum, & fortitudinem, quia ibi membra sunt neruosa motus. Nec desunt, qui suggerant, potiora signa esse, quæ accipiuntur ex ijs membris, per quæ passio illa exercetur, vt quia cor iræ subiectum est, ideo iræ signa, quæ à cordis partibus accipiuntur, potiora, velioraque, quàm quæ à collis, pectore, reliquisque locis sumuntur. Eodemq; modo fortitudinis notæ à brachijs humeris, coxis, & pedibus. Præterea eorum meminisse non obliuiscar, quorum ipsemet Aristoteles mentionem facit: Vni signorum credere fatuum esse, scilicet communium; sed vltra circa vnum conuenientia pensiculanda esse, & plura testimonia ad vnum accõmodanda, vt ex ijs mox securius iudicium proferatur: quod est etiam à Galeno confirmatum, qui Physiognomones multum errare credidit, quod vni signorum credant, nisi proprium signum id fuerit.

QVID SIT PHYSIOGNOMONIA. Cap. XXVII.

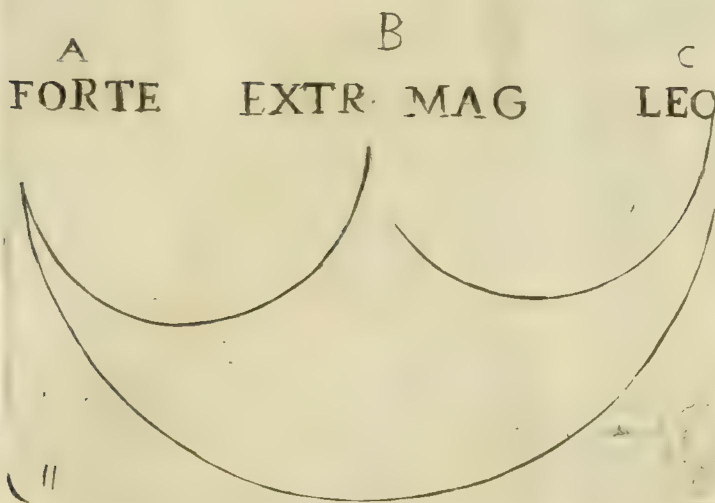

T iam ad Physiognomoniæ diffinitionem deueniendum. Est igitur morum inspiciendorum Naturæ ratio, ex ijs, quæ corpori insunt fixis signis, & accidentibus, quæ signa mutant. Dicimus, Naturæ morum, ne quis de accidentalibus putet, quæ etiam animæ inesse possunt, cum tempore acquisita, vt Medicum, vel Mathematicum esse; hæc ex naturæ corporis signis haudquaquam dignosci valent. Diximus accidentia, quæ signa transmutant, quia plerumque id fit per signa, quæ corpori non insunt, sed & alterato, insunt, vt in timiditate, & verecundia videre est: cum enim anima verecundiam ferre nequit, ex sanguinis ad exterius effusione, quasi dux rubor ipse apparet; sic in metu, quando sanguis ad præcordia, quasi in suam artem se recipit, pallor suboritur: atque hoc modo rubor, & pallor passiones sunt, quæ facile arcentur. Et dum animi mores dicimus, eos intelligimus, qui in sensitiua parte sunt, quæ hominibus & brutis communis est, & à Græcis διανοία dicitur. Vnde vana est Trogi, en Philonis opinio, qui in animæ nutritiuæ operibus ex plantis signa colligi posse cogitarunt: nam cum vegetatiua virtus communis sit omnibus viuentibus, longæui signa ex plantis sic colligebant: Quibus capilli longi & firmi, longæui sunt: quia ad longæuas plantas referuntur, quæ folia firma, æternaque habent, vt pinus, ilex, medica quæ æterna pubent coma, & longæua sunt. Physiognomoniæ nomen ex φυσις natura, & γνώμη regula compositum est, quasi legem vel naturæ regulam dicas, vt scilicet quadam naturæ norma, ordinationeque, ex tali corporis forma tales animæ affectiones consequantur.

DE SYLLOGISMO PHYSIOGNOMONICO. Cap. XXVIII.

AM verum esse recensuimus, animam & corpus adinuicem mutuis passionibus transmutari, propriaque esse signa in corpore, per quæ coniectare possumus huiusmodi animæ naturales passiones: & ob id physiognomonicam scientiam omnibus inconfesso est esse veram. Nunc syllogismus se ingerit, quo Physiognomones ad propria hæc signa inuenienda vtuntur, cuius Aristoteles suorum Analiticorum librorum priorum postremo meminit; ne quid videatur prætermissum, quod cognitu necessarium esse videamus. Ad proprium signum inueniendum, primo considerandum est animalium genus vnum, cui in vniuersum insit ea passio, secundo, alia genera inuenienda, quæ non vniuersæ sed particulariter eiusdem pasionis sint capacia, demum quæ nota omnibus insit, quibus ineit illa pasio, & similiter remoueatur ab ijs, quæ eiusdem expertia sunt, & tunc illud proprium erit signum. Exemplum erit: Ad disquirendum proprium fortitudinis signum, considerabimus multa animalium genera, & leonum genus vniuersaliter viribus præcellere puto omnibus notum. Secundo, fortitudo non solum in leonibus, equorum, taurorum, & hominum genere reperitur particulariter: nam aliquis equus, taurus, & homo fortis erit. Postremo, signum est ijs obseruandum, quod leonum generi semper insit, & si qui particulariter fortes sunt, etiam idem signum sibi vendicent; & qui flaccidi sunt, tale non habeant: & id signum erit. Extrema corporis robusta habere, vel magna: nam vniuersum leonum genus extrema magnitudine præsignia habet, & in reliquis animalium generibus aliqui equi, tauri, hominesque, qui fortes sunt, huiusmodi habent, & qui talia non habent, imbecilles prorsus existimantur, erit ergo, extrema magna habere signum proprium fortitudinis. Syllogismum apponere nil obfuerit, is autem erit in prima figura, & quod medium, idest signum, cum priori extremo conuertitur, & minorem extremitatem trascendit, & non conuertitur. Sit fortitudo A magnas extremitates habere B. leo C.

Omne magnas habens extremitates eſt forte: Omnis leo, & quædam animalia magnas habent extremitates, Ergo omnis leo, & quædam animalia ſunt fortia. Syllogiſmi medium, videlicet ſignum, quod eſt B, magnas extremitates habere, conuertitur cum maiori extremo, quod eſt A, forte, minus verò extremum, ſcilicet C, leonē tranſcendit: nam magnas extremitates habere non ſolùm omni leonum generi, ſed alijs quibuſdam, vt homini, equo, & tauro competit. Eodemque modo Hectorem fortem eſſe ſyllogizare poterimus. Vt omne magnas habens extremitates eſt fortes, Hector huiuſmodi habet. Ergo fortis.

IO. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE HVMANA PHYSIOGNOMONIA.

LIBER SECVNDVS.

PROEMIVM.

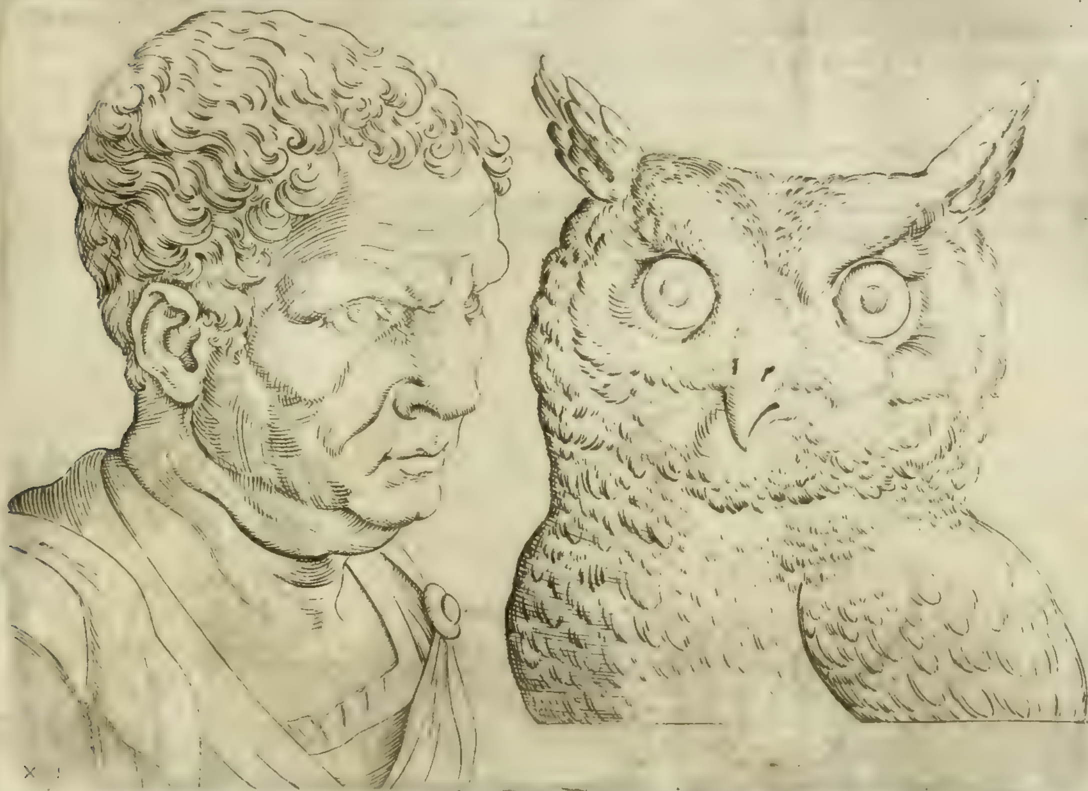

HACTENVS descripsimus quibus modis Physiognomones ex signis corpore apparentibus animi mores coniectarētur; nunc ad ea signa, ex vniuersi corporis partibus accedamus, quæ propria esse diximus. Non pigebit tamen his naturales causas aliquando addere, existimātes, vt si qui morosuli fuerint, quibus hæc minus placerent, naturalium causarum aucupio, ex philosophiæ fontibus petito, satisfacturos. Nos corporis compaginem, vt Aristoteles animalium libro, in quatuor partes diuidemus, caput, collum, thoracem, & duplex brachium, & crus. A capite parte omnium nobilissima protinus exordiemur, sensoriorum officina, in qua principalis animæ pars regimen habet: ibi enim visus, auditus, olfactus, & gustus breui loci intercapedine continentur; atque eorum, quæ præsagiuntur, maxima præcipuè pars in capite est, hominumq; obuiam venientium pectora non prius apparent, quàm nudata fuerint corpora, sed caput illico aspicimus. Legimus in Platonis Timæo, caput non solùm principale dici, sed etiam totum in corpore; & reliqua solum, vt capiti seruiant adiuncta esse. Et in Platonicis; Deum capitis figuram ad mundanæ rotundationis similitudinem compegisse, in eoq; duos illos animæ circuitus interlocasse, ac esse membrum corporis diuinissimum, & reliquorum facile princeps, cui totum corpus subesse connexum, ac parere iusserit. Mens, vt Lactantius ait, in summo capite collocata, tanquam in arce, sublimis speculatur omnia & contuetur. Pileo Hippocratis imagines contegebantur, vt significaretur, quam maximè custodiendam partem illam, nam in ea, tanquā domicilio, princeps animus residet, & intelligendi beneficium positum est.

DE CAPITE. Cap. I.

NOS cum Aristotele totum id caput vocamus, quod collo sustentatur. Primo integrum considerabimus; post eius partes, frontem, oculos, supercilia, & reliqua. Galenus capitis considerat quantitatem, & formam; quantitatis varietas in magnitudine, & paruitate consistit, loquemur primò de quantitate.

Hac tabella maximum bubonis, & Vitellij Cæsaris vastum caput exprimitur, vt ex marmorea statua, quæ in museo Hadriani Spatafori patrui mei, viri doctissimi, & rerum antiquarum studiosissimi asseruatur, excipi curauimus.

Caput magnum.

Caput, quod magnitudine exuperat, obtusi & indocilis hominis argumentũ dixeris, quod Polemon & Adamantius in eorum Physiognomonicis confirmant. Albertus animalium libro. Caput, quod præ sui magnitudine ad humeros vergit, sensu & virtute carere dixit, immensum autem stolidum, stultum, & vehementer indocile. Aristoteles libro de somno & vigilia, eos, qui nimio plus in capite extumuerint, somniculosos dixit: nam quo amplius est conceptaculum, eò plus item capiat necesse est. In nanis, siue pumilionibus, vaporum multitudinis vis ad caput surrigitur, cùm grandius membrum alimenti plus requirit, quod verò copiosè scandit, copiosè remeet necesse est, sed lentius: quia insitus calor vim tantæ sublatæ euaporationis breui percoquendo nequit conficere. Idem confirmat in suis Physiognomonicis in figura somnolenti, tribuens ei superiora maiora, idest caput. Cuius ratio naturalis est, quod capitis magnitudo, materiei potius abundantiam, quàm virtutis excellentiam indicat: vasta enim capita vitiosa intelliguntur ob materiei solam multitudinem, non contentorum, & præcipuè si his accesserit inconcinna figura: nam obsessam vim cogitandi denunciat, eumque nullius, aut certe rudissimi perceptus esse, vt sæpius dicamus, ò quale caput, & intellectum non capit. Si ad hominũ ætatem referre licet, pueri magnum habent caput, & ponderosum, & somniculosi, & paucissimi sunt intellectus. Si ad animalium similitudinẽ referre licet, quodcunq; animal speciem alicuius animalis refert, ingenio quoq; & moribus ad id accedit. Asini grande caput habẽt, & ineptissimis sunt moribus, stolidi, degeneres animo, timidiq;. Aues nocturnæ, vt noctuæ, & bubones enormia magnitudine capita habent, & ex ouoprocedentes, è pedibus exeunt, nimio ponderis capite detentæ. Ouidius de Ascalapho in bubonem mutato.

„ sparsumq; caput Phlegethontide lympha,
In rostrum, & plumas, & grandia lumina uertit.
Ille sibi ablatus fuluis amicitur alis,
Inq; caput crescit, &c.

Nulli auiũ caput maius, ob id ignauæ, ridiculæ, & timidæ aues, vt si die apparent, à cæteris auibus præ sua ignauia deplumentur. Falcones, qui magnum caput habent, non laudantur, quòd ad auium nocturnarum speciem accedant, quæ omnes capitatæ, & timidæ sunt. Inter pisces Vranoscopius magnum caput habet, & verticem admodum latum, piscium omnium ignauissimus. Vnde Oppianus.

Stultitia insignem memorabimus Hemerocetem
Segnitieq; omnes superantem, quos creat æquor.

Cephalus magni etiam capitis est, vt ab eo nomen traxerit, & capitonem etiam dicunt, in ers & ridiculosus habetur, ridetur nanque eius natura: nam in metu capite abscondito, totum se occultari credit, auctore Aristotele. Sic reliqua animalia multæ humiditatis, paucæque caliditatis magno sunt capite, & stupida, hebetiaque esse videmus. Ex historijs vasto fuisse Vitellium capite legimus Imperatorem, vt etiam ex iconibus apparet, qui rudis, & ignauus fuit.

Hic sagacis canis caput ostenditur, & Platonis capitis magnitudo, quod ex museo Vincentij Portæ fratris antiquarum imaginum exploratoris, & adseruatoris diligentissimi excerpsimus.

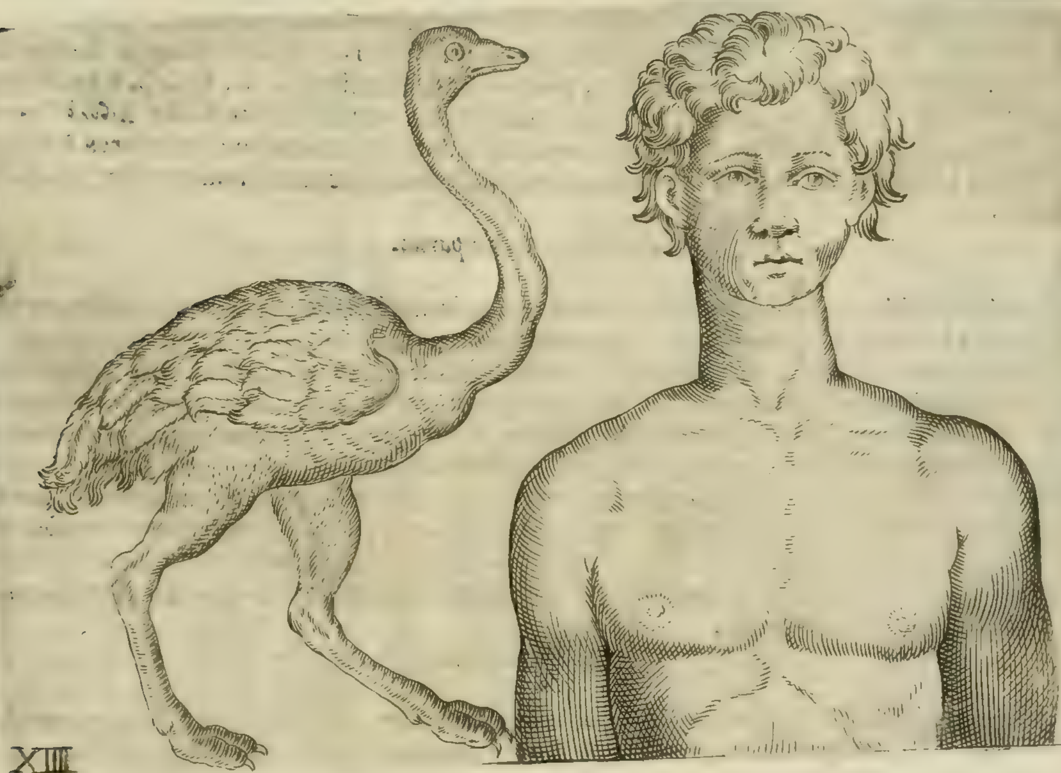

Caput paulo maius mediocri.

Qui verò capita paulo maius commensurato habent, sensati sunt, & acri vigent ingenio. Polemon hunc sensibus refertum, & illiberalem dicit, sed textus defectuosus, & ex Adamantio restituendus. Qui inquit. Caput paulo maius commensurato, probè sensatum quidem, fortem, & magnanimum ostendit; quod autem extra mediocritatem, benè sensibilem quidem, sed non virilem, & valdè illiberalem monstrat: vnde verba illa media deficiunt. Albertus ex Loxi authoritate. Caput, quod aliquanto maius est, quàm conuenit, sensus augmentum, virtutem, & magnanimitatem arguit. Naturalis causa est, vt Galenus in eo libro, cuius inscriptio, Ars medicinalis est, Magnum caput dijudicare periculosum esse dixit: nam magnitudinem non necesse esse bonæ constitutionis signum: nam si euenerit ob insitæ virtutis robur, multam, & optimam materiã producens: & si concinna fuerit ambiens figura, & quæ ipsi cognata fuerint, optima sint: scilicet ceruix valida, ossibus bene disposita, atq; omnino neruosa, & ipsi omne benè coaluit, etiam oculos benè cernentes, egregium signum est. Et libro, De morbis vulgaribus: Quemadmodum magnum pectus, ampla interius cauitate duo magna viscera, pulmonem, atq; cor, nulla ex parte compressa continens, melius erit si caput & dorsi spina magnitudine respondentia cùm grandia fuerint, cerebrum & medullam ampliores, latioresq; spiritus in ipsis cauernas efficiunt, vnde cogitandi vis in eis optima; Quod ex eo idem retulit Auicenna. Ioannes Alexandrinus in sua commentatione in Hippocratem ait: Capitis laxior requiritur capacitas, quia multarum virtutum est conceptaculum sensitiuarum,

ſitiuarum, & motuum præſtantium. Si amplum fuerit cerebrum ad capitis proportionem, manifeſtum eſt calorem naturalem bene agere: ſi magnis ſpondilis, magnis item pectoris oſſibus, vitalium virtutum optimam conſtitutionem, & mox corporis totius peraccommodam nutritionem prouenire. Si ad ætates referre licet: reſiccata iam ex pueritia in virilitate capitis enormitate homo prudentior euaſit. Ad animalia referendo, Ariſtoteles ad canes retulit in ſuis Phyſiognomonicis, ad eos ſcilicet, quos nos bracchos vocamus; nam ſagaces ſunt, & acerrimo narium ſenſu vigent, ſed quia Ariſtoteles pluries canum meminit, nunc generoſos & magnanimos vocans eos, nunc adulatores, nunc conuiciatores, adclamatores & inuidos, nunc curſores ſtultos, ſagaces, & ferarum amatores: ne quis ipſum nec ſibi conſtare, nec falſam & ſubdititiam doctrinam diſcentibus proponere ſuſpicetur: ſciendum plura eſſe canum genera, quæ ideo non duxit neceſſarium diſtinguenda, quod nobis domeſtica, & familiaria eſſent. Nam ſunt robuſti, & Moloſſi canes, qui etiam magnanimi, forteſque ſunt, & ſagaces, qui narium ſagacitate feras veſtigant, brachi dicti. Sunt & curſores ferarum amatores, vulgò leprieri dicti, ſunt & cuſtodes & viles canes, qui conuitiatores & adclamatores, & adulatores ſunt: quorum omnium vt mores, ita & forma varia eſt. Veſtigatorum forma, vt à Blondo, & alijs deſcribitur, hæc eſt: Capite ſunt concinno, ideſt paulominus mediocri, deiectis & propendentibus auribus &c. Hæc volui admonuiſſe, ne variorum generum diſcriminis ignoratione deciperemini. Sed reuertamur, vnde digreſſi ſumus. Ægyptij Anubim canino capite depingebant, quem aliqui dicunt eſſe Mercurium, innuentes, quod nil eſſet cane ſagacius. Si ad aues referuntur, pſitaci grandiori ſunt capite, vnde non ſolum loqui, ſed etiã meditari ſcribunt. Paruo erat corpore Hippocrates, ſed grandiori capite venerabilis. Platonis caput ad totius corporis proportionem paulo ſupra menſura extare videtur, vt ex innumeris ſtatuis videre licuit, quorum ingenij perſpicacia & robur nota ſunt. Attila enim capite fuit maiuſculo, & conſilio, & ſtudio valebat.

Hominem minimi capitis ad ſuperiorum, & ſui corporis proportionem, & ſtructionem tibi ad viuum appingi curauimus, vt facilius capituli ad ingentis corporis magnitudinem ratio conſideretur.

Caput minimum.

Contra autem, qui minimo ſunt capite, ferè inſenſati ſunt. Polemon & Adamantius inquiunt. Caput admodum paruum ſi quis habuerit, ab omni ſenſu, humanoque captu alienior. Rhaſes ea-

dem, quæ hi refert. Galenus naturalem causam affert. Exiguum caput improbæ cerebri constitutionis peculiare signum esse, & exigua capita semper parua iudicanda esse: causam autē Hali Rhodam dicit, ob constitutionem, coarctationemq; ventriculorum cerebri, ex quo spiritus animales liberè non valeant expatiari, addita quoq; eorum imbecillitate, quæ inde producuntur: etenim cùm exigua est radix vix inde prodire aliquod magnum potest. Diuus Thomas super ea, quæ De sensu & sensato scripserat Aristoteles, ait: Caput & cor situ sibi opposita sunt adinuicem, vt cerebri frigiditate vnius calor contemperetur, vnde fit, vt paruo capite homines secundum membrorum aliorum proportionem, impetuosi sint, ac violenti, quippe cordis calore non satis per cerebrum reflexo, ac in dispositione diuersa affectio inde prouenit contraria. Auicenna. Exiguum caput, cum inconcinna figura, & ei par debilitas colli & dorsi, defectum significat virtutis moralis, naturalis, & animalis; ob id homo ille perfidus, velocis iræ,& in rebus hæsitans erit. Meletius philosophus non ingrata refert: Caput cerebri gratia factum est, ad illud quoq; cōprehenditur, illius quod comprehendit, naturam conditam esse constat. Caput quod intus exiguè capax sit, flagitiosi cerebri iuducium ostendit. Cum igitur vniuersi corporis nostri actiones cerebri officio perficiantur, (quippe qui si extremum in pede digitum moueri acciderit, illum sanè à cerebro motum esse certum est) manifestum est: quod paruum caput habentes,præ eius paruitate, priuantur facultate perficiendi ea, quæ magnum caput habentes,perficiunt. Paruum enim instrumentum plurimi spiritus capax esse neutiquam potest, itaque cum paruum caput angusto spatio contineatur, in eius angustiam animalem spiritum demergi, & extingui, & cum eo vniuersas, quæ ab eo fluunt actiones contingit. In summa igitur exiguum caput perpetuo prauum habetur. Ad animalia referendo. Aristoteles asino retulit. Sed, vt diximus, asinus non paruo, sed magno capite præditus est, vnde in textu mendum suspicor, cum Polemon & Adamantius, vt vidimus, nil tale habeant. Ideq; Aristoteles formam fæminæ describens, exiguum tribuit ei caput, & Pardali, non asino, cuius imaginem refert, retulit, nisi quis per paruum caput, Aristoteles intellectus paucitatem,vel contentorum intellexisse dicat, nam asinorum capita, & si magna videntur, ossium, & ambientis carnis & cutis mole extuberant; sunt enim parua cerebri paucitate, cuius eis pars minima. Ego ad Struthionem referrem: nam inter animalia exiguum retinet caput, ceruix procera est, corporis eximia magnitudo: cuius mira stoliditas. In tanta reliqui corporis magnitudine se latere existimat, (cum effugere aliter venatores non possit) cùm caput frutice occultauerit, vel cum vmbram suo capiti pro tutela parat, cæteris corporis partibus debiliori. Aristophanes in Auibus Rheæ matri Deorum Struthiocamelum comparat, propter eius magnitudinem. Et Iob. Struthionem Deus priuauit sapientia:non dedit illi intelligentiam. Extat prouerbium in Suida. Λιβυκὸν ὄρνεον, de prægrandibus, quod ex ea regione deportentur aues immani magnitudine. Interpres Aristophanis in Auibus id conuenire dicit in barbaros, & meticulosos: sunt enim homines prægrandes ferè timidiores.

Caput paulo maius paruo.

Aristoteles Problematum libro censuit hominem animantium omnium prudentissimum esse, quum capite ad reliqui corporis proportionem minimo sit, immo & inter ipsos homines, qui hac parte diminuti sunt, ferè prudentiores esse, quàm qui sunt grandiori. Sed intelligit Philosophus pro grandiori capite vastum caput, & pro capitis paruitate, macilentum, & paulo maius paruo: sic videntur duo hæc maximi philosophi dicta inter se non aduersari: nam prius improbare, hic magnopere laudare videatur, sed si quis hominis cerebrum viderit capite contentum, longè maius est duorum asinorum cerebro,& equorum, proportione seruata. Sed longa experientia me docuit homines magnos paruo capite præditos & paruos magno, optimos inter cæteros esse, & debita in vtrisque quantitas reperitur, Auicenna inquit: Paruum caput, si cum fortitudine virtutis formatiuæ fuerit, optimum erit. Ad animalia referendo: capite prædita paulo maiora paruis, ingeniosiora sunt, vt cerui, & similia.

Caput mediocre.

Optima magnitudinis capitis constitutio in medio consistit, vt sit mediocre, & intra mensuram constitutum. Aristoteles Alexandro Magno laudat mediocre caput. Polemon, & Adamantius etiam mediæ magnitudinis caput laudant. Albertus moderatum caput iudicare dixit ingenium & sensum, aliquando timidum & liberalem. Sed cur dixerit inuidum, nisi mendosus textus excuset, nescio qua ratione possit excusari. Ratio naturalis est, quod moderata membrorum magnitudo ex optima vi formatrice, moderatam iudicat humorum temperiem. Et mihi videntur leoni comparandi, ipse enim ad corporis rationem moderata capitis magnitudo est, vt apud Aristotelem

telem videre eſt leonis formam deſcribentem. Ego verò liberalem, magnanimum, & audacem dicerem: ad leonem relatum.

Prima hæc tabella in dextra ſui parte non naturalem capitis formam refert, in qua anterior eminentia perit, poſterior tumet: ſiniſtra vero ſecundum capitis innaturalem formam, in qua poſtica pars deperditur, & anterior gibba eſt.

Caput in ſinciput cauum.

Diximus de magnitudine: nunc de forma capitis. Hippocrates & Galenus quinq; afferunt capitis diſcrimina, naturalis vnum, innaturalis, & monſtruoſi quatuor. Prima innaturalis capitis figura, in qua anterior eminentia, frontiſuè elatior ſedes perit à ſincipite poſterior; quæ occipitis reſeruatur. Secunda huic plane contraria viſitur, quæ occipitis nimirum poſteriorem eminētiam, manente anteriore, perdit. Tertia quæ naturali magis opponitur, in qua ambæ capitis eminentiæ abolentur, & caput ad amuſsim rotundum, & inſtar exactæ ſphæræ obſeruatur. Quarta, quæ ab Hipcrate enumeratur, in qua caput in latere ad vtramq; aurem inſignius, quàm in anteriori, poſterioriq; ſede, prominet. Hæc cogitari quidem poteſt, ſed fieri non poteſt, vt ſi tota longitudo in latitudinem eſſet transformata, nec tanta à naturali digreſsio fieri poſſet: ſed monſtruoſum eſſet, nec viuere poſſet. Quinta naturalis eſt, ad oblongæ ſphæræ formam potiſsimum extruitur, priorem poſterioremq; partem obtinens magis proceram. Sed vnaquæq; regio peculiarem ſibi vendicat capitis formam. Primum ſi caput in ſinciput cauum erit, male de ſenſu, & imaginatione actum erit, ratio eſt: quod ea pars malè affecta, malè quoq; cerebrum affectum erit: cerebrum enim ſequitur caluariæ formam, & ea cerebri pars ſenſibilis eſt, & imaginationi præeſſe dicitur. Albertus dolis, & iracundiæ deditum dicit, neſcio qua ratione.

In occiput cauum caput.

Qui verò retro caua depreſſa habuerint, imbecilles & memoria orbati dicuntur, eſt enim ea pars memoriæ dicata. Polemon & Adamantius timidos dicunt. Sed corrigendus Adamantij textus: nam pro ἄψυχοι, contrarium habent ἔψυχοι. Galenus naturalem rationem habet. Quod ſi ea quæ ſecundum occiput, eminentia aliquatenus minuatur, ſimul intueri oportet neruos, atq; ceruicem

uicem vnà cũ ofsibus alijs: nam fi fecundum naturam conftiterint, materiæ defectu, non virtutis imbecillitate contingit, illis verò non rectè fe habentibus, principium eft debile. Sed magna ex parte defectus, qui occipiti eueniunt, confequitur eorum, quæ diximus, imbecillitas, rarifsimè aliter euenire confueuit. Germani compreffo occipitio, & lato capite plerunq; fpectantur, quod pueri in cunis dorfo femper incumbent, ac matribus cunarum lateribus alligentur.

In finciput prominens caput.

Eodem quoq; dixtintiones adhibendæ funt ad anteriores capitis partes, fcilicet ad frontem attinentes, quas etiam ad pofteriores adhibendas diximus. Earundem paruitatem & magnitudinem infpicere oportet, atq; itidem figurā, & fenfus ibi collocatos, vifum, guftum, atq; odoratum: hæc enim ad fe inuicem iudicant, atq; atteftantur, & quæ à principijs oriuntur, principij virtutem, & vitium obtinent, quæ ab ipfis nafcuntur. Et hęc quidem anterior pars fenfitiuos quidem plurimos, paucos verò actiuos continet neruos. Vnde fi bene affecta fuerit hæc pars? maximè fenfitiuum iudicare conuenit.

In occiput caput prominens.

Qui pofticam capitis partem gibbam habent, memores erunt, ibi enim memoriæ fedes, & fi pars ea bene conftituta erit, memoria bene valebit. Sed dicet aliquis: quomodo id probari poteft? dicimus pèr vulnera illis partibus accepta. Cũ enim aliquis effet bonæ memoriæ, accepto in ea parte vulnere, vim illius amifit. Vnde Solinus in Polyhiftorijs narrat de quodam qui accepto vulnere in occipitio ad tantam deuenit ignorãtiam, quod nefciebat fe nomen habuiffe. Sic enim & de alijs partibus, imaginatiuam & rationem intelligere licet, vt apud Galenum videre eft. Qui etiam in Arte medicinali, & ab eo Auicenna ait: Caput, quod fecundum occiput eminens eft, non femper malum. Sed adhiberi oportet diftinguendi rationes, quibus antea de capite grandiori vtebantur: ibi nanq; & nobilifsimus cerebelli finus & dorfus, & medullæ exortus locati funt. Poftea ceruicem confidera, imbecilla fit an robufta: nam fi validum collũ fubftinet, huiufmodi capitis acumen probato, has enim homines, & aliorum mẽbrorum, fed ofsium præcipuè viribus pollere comperies, ea enim pars neruorum oĩum, qui in toto animali funt actiui, origo eft, fenfitiuos verò pauco obtinet.

In fecunda hac tabella, à dextera parte, tertia non naturalis capitis figura delineatur, in qua vtrunq; tuber, anterius fcilicet & pofterius, intercidit, à finiftra naturalis figura fphæram vtrimq; leuiter deprefsam, anterius, & pofterius extuberantem exprimens.

In sinciput, & occiput cauum caput.

Si vero caput ambas eminentias amiserit, scilicet occipitis, & sincipitis, & æquale, & vndiquaque quasi perfecta sphæra ambiens fuerit, pessimum erit: nam sine sensu, memoria, & intellectu est globosum caput, vt etiam adnotatur ab Alberto. Medicorum dogma est: vbi deficit caput, ibi significatur imbecillitas, & defectus operationum. Si anterior pars, defectum sensus, & imaginationis; si postica, virium, & memoriæ, in medio, rationis & cogitationis. Cerebri forma cranei formam sequitur, & si eius figura corrupta fuerit, etiam cerebri forma corrumpetur: eruntque eiusmodi pauidi, & male sensati. Græcorum & Turcarum capita globi ferè imaginem exprimũt, quod tegumentis, quibus varie vtuntur, in caput peraccommodum censent.

Caput in temporibus tumens.

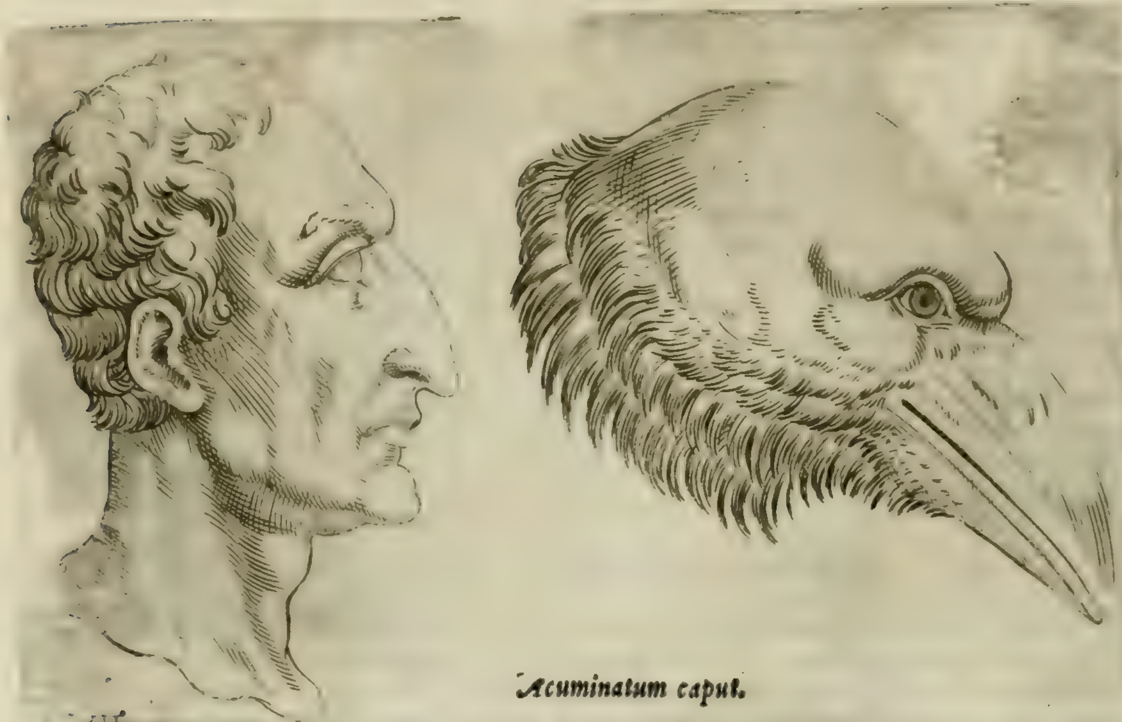
Erat ab Hippocrate numeratum inter naturalia capitis genera illud, in quo ad tempora eminẽtiæ non introrsum, vel retrorsum insunt. Aristoteles ad Alexandrum ait: Qui tempora inflata habent, & genas plenas, sunt valde iracundi. In Physiognomonicis verò: Quibus circa collum & tempora venæ amplæ sunt, ij malæ sunt iræ, & referuntur ad passionem, quia iratis hæc accidunt. Polemon & Adamantius ab eo: Si qui venas illas, quæ sunt circa collum, & tempora turgidas habent & manifestas, & sanguinei coloris, intus feruere iram ostendit. Rhases ab eo. Caput vtrimque conuexum, iracundum est, Albertus: Venæ temporum, & ceruicis rubræ, adeo iracundum ostendunt, vt propè sit insanus.

In sinciput, & occiput protensum caput.

Sed optima capitis constitutio erit capitis vtrinque protensi, & hæc sola à Medicis existimatur naturalis, & perfecta capitis constitutio. Galenus in Artis medicinalis libro perfectam statuens capitis formam, ait, veluti si sphæram exquisitè arbiculatam excogitares, ex cæra constructam, leuiter vtrumque pressam: in hanc enim necesse est & priores & posteriores partes gibbæ fiant, & conueniant. Et alibi: Circum inuergens ante & pone, æque ac oblonga, quasi prodẽtem ante & pone dicas. Auicenna ab eo: orbiculari figura esse tornatum caput videri vult, sed tamen quadantenus oblongum, quoniam neruorum ex cerebro propagines per longitudinem constituantur, extumescente item verticibus geminis, vt illis, veluti superciliis prominentibus præsentius suppetat neruis tutamen. Polemon & Adamantius: Caput, quod moderatæ magnitudinis, & rectitudinis, & modice compressum est, omni alia capitis forma, & ad sensibilitatem, & magnitudinem animi præstantius. Rhasis: Caput, quod magnitudine moderatum existit, decentem habens rotunditatem, quæ & retro eminent, & sub vtraque ante paruam habet compessionem: optimum erit. Albertus: Caput aliquanto oblongum ante & retro, vt malleo simile, prouidum & circumspectum virum manifestat. Periclem virum Atheniensem tali capite fuisse tradunt, & perfectissimum extitisse; vnde & Comici eius capitis magnitudinem dicteriis lacessunt, cum magnitudine etiam oblongo capite fuisse scribit Plutarchus, nec cæteris partibus correspondenti, ex quo omnes eius statuæ velantur cassside, quod videlicet nollent sculptores ea re hominem deformiorem videri: & Attici Poetæ cum κινοκέφαλον, idest, caninum caput, contumeliæ gratia appellare soliti sunt.

Visitur

Visitur hic corui caput adamussim expressum, & humanum caput ad eius similitudinem delineatum.

Acuminatum caput.

Acutum caput inuerecundi est. Aristoteles φοξὸν vocat, quasi proacuminata capita habentes, vel ex fastigatione, quam vocant ὀξύτητα, vel ex flammæ forma, quæ φλὸξ appellatut. Valla & Pomponius Gauricus vertendo Adamantio, λοξὸν obliquum interpretātur satis ineptè: alioquin viri doctrina præditi, cum obliquum caput longè à proposito habeat. Sed mendum in vtroque textu suspicor, & non λοξὸν, sed λόφον subscribendum. λοφὸν nostri apicem dicunt: nam Aristoteles Animaliū historijs scribit, auium quidā habere λόφον, idest quod caput supereemineat. Polemon & Adamantius impudentiam notare dixerunt. Albertus, sed satis barbarè. Caput enormiter prolixum: est imprudentiæ signum, & si emineat in prima parte, insolentiam dicit. Galenus in Hippocratem De morbis vulgaribus. Et si optima figura sit caput, longo vtrinque orbi compresso simile, deficit autem acuto capiti, aut occipitij, aut frontis eminentia: Plerumq; igitur, quemadmodum magnum caput, ita & eiusmodi acuta capita mendosa, improbaq; reperies, rarò tamen ex bona facultate efformante materiam, & valida, quando ob alterutrius eminentiæ defectum, aut excessum acuta capita reddantur. Primo illud aduertendum, vtrum acuta, aut diminuta prominentia acutum caput euaserit, non semper malum ex adaucta. Considerare præterea oportet decoram incrementi formam: nam deformia incrementa praua sunt. Secundo vtrum capitis excelsus, qui in occipitio est, plusquam ea, quæ à facie excreuerit: nam melior semper putandus est: vbi namque cerebri sinus, & dorsi medullæ exortus. Tertio si robusta ceruix: nam si non vltra modum grandis, validumq; collum substineat: huiusmodi acumen probato: nam hos osium viribus pollere comperies. Aristoteles hoc inuerecundos dicit, & ad curuos vngues habentes referri, intelligens per eiusmodi aues, coruos & coturnices, quæ impudentes sunt, & acuta capita habent. Ego simiæ assimilarem: nam protenso quoddamodo capite, vt homo præditæ sont, & impudentissimæ sunt: nam denudatis, & turpiter depilaris manibus improbum exhibent spectaculum: nam mares & cercopitheci impudentissimè mastrupatione lasciuiunt, coram quibusq; spectantibus. Ob id Poetæ fabulati sunt duos fratres impudentes à Ioue in simias versos. Ouidius.

Quippe Deum genitor fraudem, & periuria quodam
Cercopum exosus, gentisq; admissa dolosæ
In deforme viros animal mutauit; vt ijdem
Dissimiles homini possent, similesq; videri.

Eiusmodi in Thersite caput risu excepit Homerus, eumque valdè impudentem dixit. Lucianus item

ſtem Therſitem faſtigiato capite fuiſſe dicit, & Plato in ciuitate ſua Therſitem ait illum omnium, qui ad Ilium venere, turpiſsimum, tantæque impudentiæ monſtrum, vt Achillem Agamemnoni exprobare nihil veritus ſit, ſeq; Heroibus inſerere temerarius aſſuerit, in ſimiam commutatum eſſe. Q. Calaber in ſuis Paralipomenis etiam meminit. Ariſtophanes in auibus Theagenis meminit, vbi in Scolijs protenſo capite fuiſſe ſcribitur. Sunt & in Ponto populi Macrones dicti, quod apud eos plures comperiantur macrocephali, ideſt capite iuſto longiores, & apud Perſas griphi. Nec ab Atheneo in Cilicibus prætermiſſum, ſed in Atticis, Argiuiſq; mulieribus notatum.

Caput valde altum.

Polemon & Adamantius: Qui ſatis protenſo capite ſunt, contumaces habentur.

Caput planum.

Caput humile ſuperius, & quaſi planum. Albertus inſolentis, & effrenis hominis indicium dicit. Sed neſcio qua ratione, cùm potius homines eſſe deberent, qui obleſam vim ratiocinandi habeant.

DE FRONTE. Cap. II.

FACIES ea eſt in homine, quæ caluariæ ſubiecta eſt. Faciei pars frons, quæ ſub ipſo ſincipita poſita eſt, & inter idipſum, & oculos, & vtrinq; temporibus terminatur, vt Ariſtoteles Animalium libro ſcribit. Dicta eſt frons, Varronis authoritate, ab oculorum foratu. In præſagiendis animum ægrotationibus multum confert. Plinius de fronte: Triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ & ſecuritatis index. Frons antiquitus Pudori ſacra erat, quod prouerbio teſtatum eſt, quo faciem, aut frontem perfricuiſſe dicuntur, qui pudorem omnem dedicerunt, velut abſterſo manu a vultu pudore. Sunt qui ex partis huius ſignis quibuſdam vaticinia aucupantur, quos Metopoſcopos dicimus, nulla tamen iniuncta noſtris mentibus neceſſitate, ſed lubentia potius quadam, & procliuitate, & ſanguine & ſpiritibus phyſicis.

In hac tabella obuia eſt magna hominis frons, inſigniuimus etiam bouiuæ frontis forma, in qua relata magnitudo conſpicua eſt: ſic & cæteræ peculiares frontium ſimilitudines ſeriatim tabellulis præponentur.

Magna frons.

Aristoteles Animalium libro ait: Frons magna segnitiei plena. Galenus in eo libro: Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, idem ex eo transfert: eadem quoq; Plinius ex Trogi sententia, stulte enim deridens refert. In suis verò Physiognomonicis: illos, quibus frons valdè magna, ignauos, seu timidos esse conijcit, quod in bobus similiter se habeat. Polemon: Magna frons maiori ex parte secordiam signat. Adamantius non magna habet, sed plana. Mendax textus, qui Aristoteli, & cæteris contradicit. Rhases in Almansore idem confirmas: vt & Albertus, Conciliator, & eiusdem farinæ homines: Meletius Philosophus, immodica fronte præditos, hebetis & obtusi ingenij ait. Cuius naturalis causa esse potest materiei vbertas, operationi inobediens: & quod anterior pars cerebri phlegmatica sit, vnde spiritus debilitantur, ne suis operationibus frui possint. Virtus enim minus restricta, debilior.

Magna, carnosa, & lenis frons.

In idea iracundi ei magnam, carnosam, & leuem frontem scribit Philosophus, sed Polemon, & Adamantius eodem loco paruam dicunt, carnosam & lenem.

Parua frons.

Quibus parua frons, mobiles sunt: dixit etiam in Animalibus Aristoteles: quod à Galeno, & Plinio transcribitur. Sed de fronte valdè parua intelligas velim. Rhases stolidos dixit. Naturalis causa esse potest, quia parua frons paruos ventriculos cerebri continet, vnde spiritus reflectuntur, ac denuo surgunt, & ob id cogitationis mobilitas.

Agnosce in hac tabella C. Caligolæ Cæsaris effigiem, in qua frontis latitudo conspicua, vt ex marmoreis statuis, & æneis numismatibus Vincentij fratris collegimus.

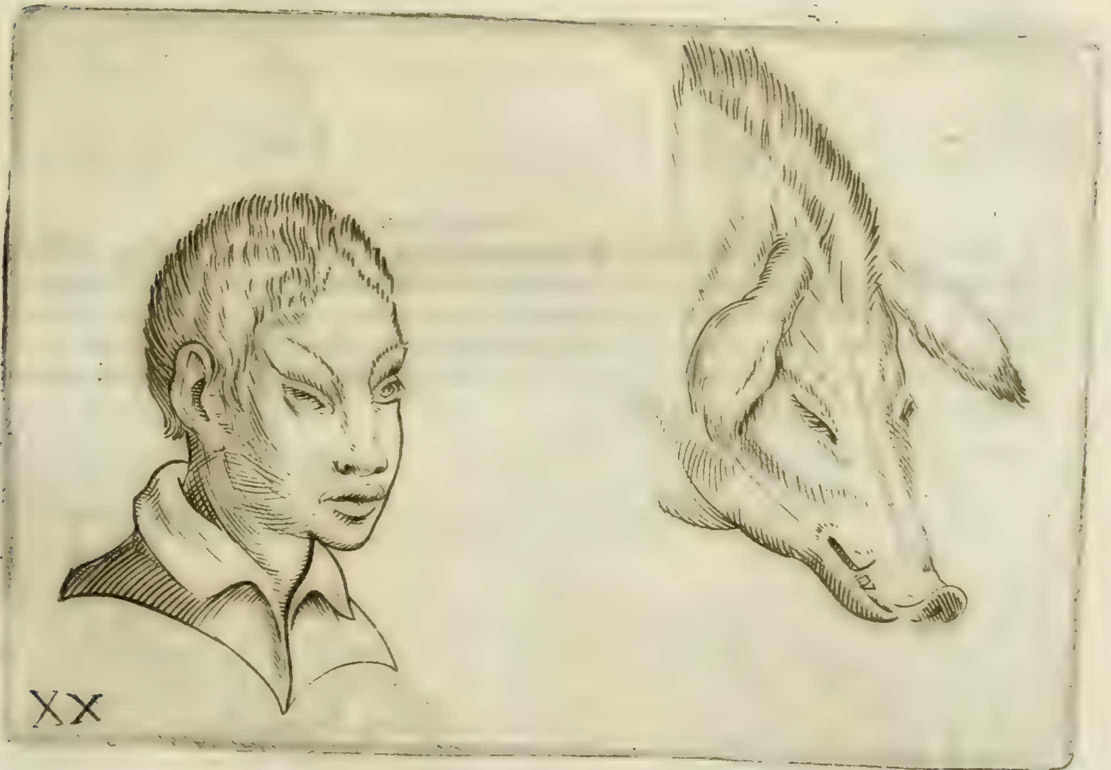

Lata

Lata frons.

Frons lata mente moueri idoneos monſtrat, vt ab Ariſtotele Animalium libro ; & à Galeno, & à Plinio tranſcriptum. Intelligens enim per frontis latitudinem à capillorum radicibus vſque ad ſupercilia protenſum. Meletius. Frons in latitudinem diſtenta ſtupidæ mentis indicia præfert. Eadẽ Albertus, & Conciliator. Auicenna ex his, Frontem valdè latam & magnam, ſtultitiam notare dixit. S. Bonauentura, ſeu quiſque alius eſt auctor in compendio Theologicæ veritatis, quod compilauit Ioannes Cambis, paruitatem diſcretionis notare dixit. Vocans enim magna fronte præditos, ideſt ſine verecundia aliqua petentes. Frontem latam & toruam. C. Caligulam habuiſſe meminit Suetonius: Vnde nec animi valetudo ei conſtitit, adeo vt de purgando cerebro cogitarit. Sæpe in furorem conuerſus eſt, nec niſi mentis valetudini, attribuerunt diuerſiſsima in eodem vitia, ſummamque confidentiam contra nimium metum.

Præſenti figura ſuillæ frontis cum humana ſimilitudo exprimitur, inter vtraque tempora anguſtiſsimè coarctatæ.

Anguſta frons.

Paruæ frontis homines imperiti ſunt. Sed per paruum frontem anguſtam intelligimus. Confirmant opinionem meam Polemon & Adamantius, qui inquiunt. Anguſta frons non minimũ eſt imperitiæ argumentum. Ariſtotelem in Phyſiognomonicis à ſimili ſuum ſimilitudine tractum dicit. A quibus Conciliator. Frons parua, anguſtaque ſtolidum, indocilem, inquietum, & inquinatum hominem monſtrant: ad ſues relatum. Albertus eadem.

Platonis frontis simulachrum hic designatur à dextris.

XIII

Longa frons.

Frontem in longum porrectam, & optimos sensus, & docilitatem præstare testantur Polemon & Adamantius. Albertus sensus vigorem, & docilitatem: intelligendo longitudinem ex aure ad aurem. Confunduntur enim sæpenumero à scriptoribus cum latitudine. Plutarchus talem Platoni fuisse scribit: immo Neanthes auctor non ignobilis, asserit ob latiorem frontem ac faciem, quæ illi fuerat, vulgò vocatum Platonem, Diogenis authoritate. Hanc frontem paulo ante nostra tempora Dantes Alaghierius habuit.

Hominis frons in quadratam figuram redacta cum leoninæ collatione exacta præponitur, quo minus in illius dignotione fallereris.

Quadrata frons.

Inter has frontium figuras quadrata frons, quasi medium quoddam se habet, ob id Aristoteles in suis Physiognomonicis. Quadrata frons, & pro faciei ratione mediocris, magnanimos ostendit ob similitudinem leonis. In idea leonis dat ei frontem quadratam ex medio subconcauam magis. Polemon & Adamantius ab eo: Quadrata frons, quæ scilicet suæ magnitudinis dimentionem habuerit, & reliquæ effigiei proportionem, euidentissimus fortitudinis, prudentiæ, & magnanimitatis iudex. Meletius Philosophus: Parua, ac modica fronte præditos, & ingenij acumine pollentes, & ad dicendum propensos dicit. Intelligens per paucam & modicam frontem, quæ non maximè recedat à magna, idest, mediocrem; aliter contra horum rectè philosophantium opiniones esset. Albertus. Quadrata, moderatæ magnitudiuis frons, capiti congruens & vultui, magnæ virtutis, sapientiæ, & magnanimitatis indicium.

Circularis frons.

Quibus frons rotunda, iracundi, vt Aristoteles in Animalium historia dicit. Quod ijsdem verbis à Galeno transfertur. Plinius omnia ab alijs sine cõsideratione transcribens, ait: Quibus frons rotunda, iracundi: velut hoc vestigio tumoris apparente. Ex his suis adiectis verbis demonstrat Aristotelis sensum, quem irridet, non percepisse. Putabat enim per rotundam intellexisse gibbosam, & altam, non circularem, vt in sequenti videbimus. Meletius, non ignobilis Philosophus, Aristotelis textum pluribus verbis dilucidauit. Dicit enim: Quibus orbiculata, circularisq; frons, iracundum arguit, & pusillanimum. Quod si quis sequentia leget, planè Plinium allucinatum esse comperiet. Albertus. Rotunda frons iracundiam notat.

Asininæ frontis imaginem oculis subijcere conati sumus, vt circinari gibbi conuexitatis exactam figuram exhiberemus.

Rotunda conuexa frons.

Qui fronte rotunda, stupidi, similes ad asinos ingenio, Aristoteles ait in Physiognomonicis. Quod si quis asininam frontem inspiciet, conuexam altam inueniet, idemq; auctor sibi contrarius esset,

esset, si idem Animalium historiæ, & Physiognomoniæ sit author. Et in figura rudis, tribuit ei non rotundam solum, sed magnam & carnosam frontem. Polemon & Adamantius optimi vndiquaq; Physiognomones, ne quis hic allucinetur, dilucidioribus verbis vsi sunt. Frons gibbola, alta, rotunda, stupidos, & imprudentes homines demonstrat. Et in Idea rudis, tribuit ei rotundam frontem. Albertus: Curua & alta frons, ad rotunditatem tendens, stolidicatis indicium. Eadem Conliator.

Depressa frons.

Depressa frons non laudabilis viri signum, ex Polemone. Adamantius dilucidius loquitur: Valdè depressam frontem ne velim laudes: nam effæminati viri signum.

Sagacis canis iconem, vt minus planæ frontis imago clarius exprimeretur, quære superius, cum de longa fronte locuti sumus.

Minus plana frons.

Optima igitur frontis constitutio inter altam & depressam erit: Qui frontem minus planam habuerint, sagaces sunt. Aristoteles in Physiognomonicis ad Canes refert. Textus Græcus ita se habet: *oi picroteron epipedon exontes anaiaditon anapheretac epi this xiras*. Doctus quidam in suo De Animalibus libro ita vertit: Qui paruam & latam habent frontem, stolidi iudicantur, eo quod caninam referant frontem. Sed multipliciter errat, tum quia latæ non meminit Aristoteles, & ipse apposuit, tum quod canibus refert. Vetus translatio melius se habet. Græcus textus (*ἀναίσθητοι*) cōtrarium habet.

Aspera frons cum fossiculis, & monticulis.

Aspera frons non boni viri signum habetur. Sed frons velut fossas & monticulosos habens, veteratoris, & perfidi hominis argumenta testatur, & si cætera indicia accedant, furentem & mente captum nonnunquam iudices. Adamantius: Aspera fronte ne gaudeas, neque quæ fossas, & monticulosos habeat: omnia nanque hæc signa versutiam, & infidelitatem nunciant, & interdum stultitiam, & insaniam, si cætera adfuerint signa. Polemon in figura Fatuiimprobi duram & asperam frontem ei adscribit. Albertus: Asperæ cutis frons vt collis, & depressa vt vallis, versuti, & asperi hominis argumentum, in fine fortasse stulti, & insani.

Caperatæ frontis ad sui medium declinantis, vel erectæ accipe icones.

Cape-

Caperata frons.

Diximus de frontis osse; nunc de cute: & primum si caperata fuerit. Dicitur enim caperata à crispis caprarum cornibus, quibus assimilatur. Qui talem habuerint, cogitabundos iudica, Polemonis & Adamantij doctrina: eorundemque in schemate tristis viri, tribuitur ei frons rugosa. Sed Aristoteles in eodem, non frontem, sed faciem ei rugosam tribuit. Albertus: Striata, rugosiorq; frons magna animo volutare, esseque melancholicos dicit. Videturque mihi ex apparenti more tractum, qui enim cogitant, frontem in rugas contrahunt, & qui semper rugas contractus habent, melancholici, & magna cogitare consueti. Est & apud scriptores seueritudinis signum. Plautus in Epidico.

Quid istuc est, quod illi caperat frons seueritudine.

Caperata frons ad sui medium declinans.

Rhases: Rugosa frons ad sui medium declinans, iracundiæ signum. Idq; ex apparenti more mihi tractum videtur: qui enim alteri minatur, & irascitur, contrahit frontem in rugas ad medium sui declinantes. Albertus: Quibus frons contrahitur in medio tanquam obstricta, iracundi. Si ad animalia referre licet, ad tauros referrem, habent enim rugosam frontem, siue nebulosam, & rugæ sunt in medio frontis declinantes.

Caperata frons in altum erecta.

Caperata in altum frons, admirationis signum mihi esse videtur. Soliti enim sumus cum admiramur aliquid, frontem corrugare, & è sui medio in altum erigere cum superciliis.

Erugata frons.

Frons valde explanata à cutis semotum hominem ostendit. Vbi non πτεραμένα, sed πεταμένα legendum est in Polemone, & Adamantio, sic porrectæ fronti ῥυσδὴν, idest, rugosam opponere velis Epicurus distenta fuit fronte, vt Sidonius Appollinaris ad Faustum tradit, cuius instituti ratio erat rerum negligentia, & liberum esse ab omnibus perturbationibus, & vacuitate, sed in amenitate, & compotationibus vitam ducere.

Leonis frons.

Frons sine rugis, litigiosum notat, ex Rhase. Causa naturalis esse potest, quod lenitas in fronte accidit ex siccitate, qua constant litigiosi, vt ex libris Medicorum apparet.

Recta, macra, mediocris, neq; aspera, neq; lenis frons.

Mediæ inter has constitutionis frons erit, recta, non magna, macra, neque lenis, neque rugosa, & hæc virilem ostendit, vt Aristoteles in idæa virilis ostendere videtur, frons, recta, non magna, nares neque rectæ, neque rugosæ: quod à re alienissimum est. Illud enim ὀξὺ, non de fronte, sed de anterioribus signis, scilicet corporis colore squallidiori acuto intelligendum est. Quod à Polemone & Adamantio consideratur, qui colorem ei tribuunt ὀξύτερον. Frons enim acuta non reperitur, nec ab aliquo nominatur. Præterea illud ἰσχυρὸν, non nares significat, quarum superius meminerat, cum dixerit nares cõtractas, nec leuitas, aut rugositas narium ad virilitatem facit; sed illius υ in ν facilis fuit lapsus, cùm ἰσχνὸς dicat, idest, macra frons. Et illud, neque lenis, neque aspera ad frontem refertur, cum Adamantius optimus Aristotelis transcriptor, dicat: Frons neque lenis, neque aspera. Polemonis textus corruptus est, illumque etiam ex Adamantio restituimus, habet enim τέλειον μήτε ὀλίγον. Adamantius, οὔτε λεῖον, οὔτε τραχὺ. Interpretatio Coclitis valde monstrnosa, & inopportuna, quùm frontem acutam demonstrat.

Dome-

Domeſtici canis tranquilla, & exporrecta frons inſinuatur hac tabellula, è cuius regione, humana ad eius modum expreſſa conſpicua eſt.

Tranquilla frons.

Qui ſerenam, & exporrectam habent frontem, aſſentatores cenſentur: ab effectu, quod plerũq; ij tales euadant. Hoc ſignum in canibus manifeſtum eſt, quod aſſentantes frontes exporrigant. Aſtipulatur Ariſtoteles in Phyſiognomonicis; intelligendo de domeſticis canibus. Conciliator. Quibus erugata, exporrectiorq; frons, fallaces in primis, cuiuſmodi ferè Bononienſes habent. Albertus ab eo: Qui laxam & tanquam ridentem habent frontis cutem, blandi quidem, ſed non innoxij. Sunt enim palam blandientes, clam detrectatores.

Nebuloſa frons.

Qui nebuloſam habent frontem, audaces ſunt, & referuntur ad taurum, & leonem. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Tauro ſemper frons torua.

Frons inter tranquillam, & nebuloſam.

Quoniam nebuloſus habitus audaciam ſignificat, collectus verò adulationem; habitus vtrique inter hos medius decentius ſe habet. Quemadmodum enim opponitur frons nebuloſa, & tranquilla, ſic aſſentator, & audax. Ariſtotelicus textus vacuus & defectuoſus: vt potuimus reſtituimus, partim ex ipſo ſenſu & ſequela verborum: partim ex latina translatione. Votibus κόλακας & αὐθάδεις, opponi ab Ariſtotele, & oppoſitis in fronte ſignis cognoſci, quæ ſunt γαληνὸν, & σκυθρωπός. Hac illuſtri fronte, & regio ſplendore decorus fuit Franciſcus primus Galliæ Rex, qui duriſſima quæq; Martis munia ſubire ipſe ſolitus erat; quem nemo Galliæ procerum, impauidi, & ſemper conſtantis animi vigore; nemo regum candore animi, clementia & pietate adæquauit; nemo denique mortalium tumido ingenio, tenacique memoria ſuperauit.

Alta frons.

Qui frontem altam habent, pertinaces, vel audaces ſunt. Polemon, & Adamantius. Sed mendũ eſt clarum in Polemonis textu, qui pro κατηρεφῆ verbo, quod Varinus exponit ὑψηλόν, ideſt, rectam, altam,

altam, vt habet Adamantius, habet ipse κατωφερές, ideſt, prona, inclinata, quod contrarium innuit: nam videmus homines, cæteraq; animalia audentia, vel pertinaciam retinentia, frontẽ erigere,& à paſſione ſignum accipi. Sed ego ſuſpicor in vtroq; textu mendum, & pro κατηφεσι. legendũ συνκεσῆ, vt habet Ariſtoteles, & ſuperius vidimus, à quo vterq; deſumpſit; quod verbum, vt vidimus, pertinaciam ſignificat. Machometus Ottomanus Turcarum Imperator alta erat fronte, atrox, ferox, pertinax, & bellator maximus fuit.

Demiſſa frons.

Demiſſa frons, & humilis, humilem hominem, & turpia non admittentem denotat Rhaſes.

Tetrica frons.

Auſteram frontem habentes, moleſti ſunt, & ad paſſionem referuntur: nam lugentes tetricã habent frontẽ, ex Ariſtotele in Phyſiognomonicis. Effera fronte, & portentoſa fuit Chriſtiernus Daciæ Rex, qui omnium ferarum, quas glacilis Oceanus fert (vbi natus eſt homo immaniſſimus, vt inter balenas & orcas educatus exiſtimari merito poſſit) immo Antropophagorum & Cannibalum feritatem, & ſæuitiam ſuperauit, & non quidem à Romano Pontifice, ſed à Deo ipſo deſciuit, vt innocentiſſimorum ſanguine cruentaretur, ſacrorum aras euerteret, ac denique humani generis odium exiſtimaretur.

Mœſta frons.

Qui triſtem habent frontem, triſtes ſunt: nam triſtantes triſtam habent frontem: Phyſiognomonicus Ariſtotelis. Plautus in Aſinaria ſuum Leonida triſta fronte deſcribit, qui ſollicitus erat, & ſubdolus.

Hilaris frons.

Sic quoq; qui hilares ſunt fronte, cùm frons mœſtitiæ, lætitiæq; ſit ſpeculum, idq; certa experiẽtia notum. Plutarcus Scipionem Africanum hilari, claraq; fronte extitiſſe ſcribit, quæ plurimum valebat ad militum animos conciliandos.

DE SVPERCILIIS. Cap. III.

ARISTOTELES Animalium hiſtoria ſupercilia eſſe ſcribit, quæ ſub fronte bipartito diſtincta ſunt. Plinius. Supercilijs pars animi, negamus his, annuimus, hoc maximè indicat faſtum, ſuperbia aliubi conceptaculum, hic ſedem habet, in corde naſcitur, hic ſubit, hic pendet, nil altius ſimul abruptius inuenit in corpore, vbi ſolitaria eſſet: vnde prouerbio attolli ſuperciliũ dicimus arrogantiam ſignificantes: atq; ſupercilium adduci, faſtidium indicantes, ponere ſupercilium, cum à faſtu recedimus, ſuperciliosos homines faſtoſos vocamus. Vnde Lucianus ſuperciliosum ſermonem arrogantem vocauit.

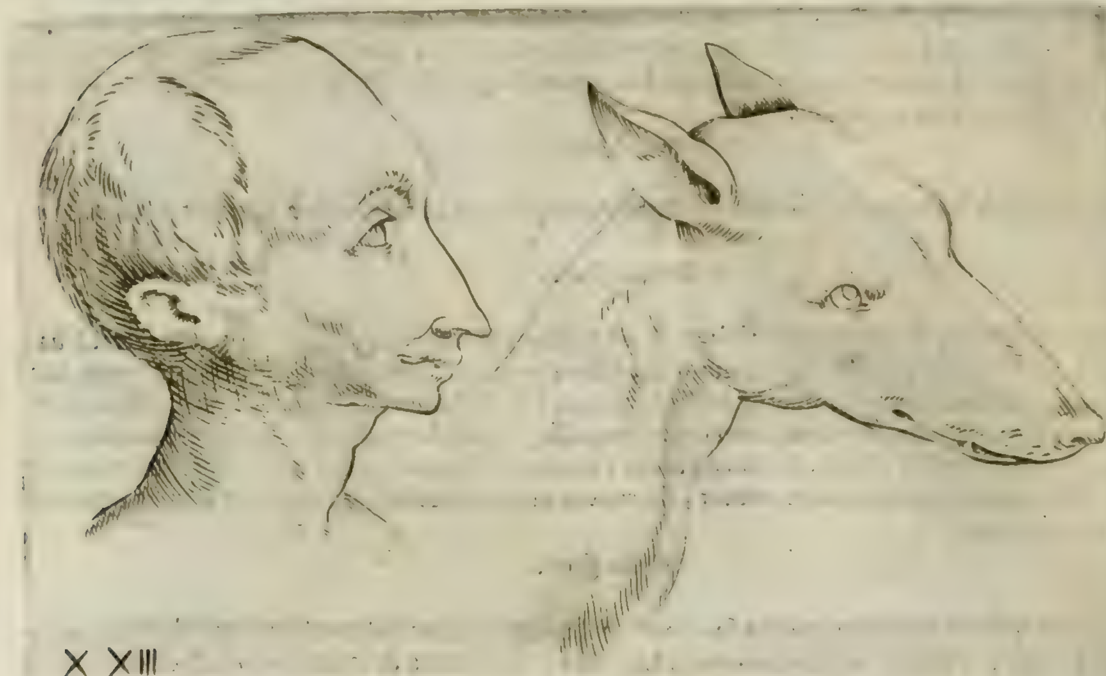
In rectum extenſa ſupercilia.

Supercilia in rectum ſi porrigantur mollem ſubeſſe animum ſignificant. Ariſtoteles Animalium libro, à Galeno, & Plinio recitatum. Meletius probis, pijs, & mitibus moribus decorari. Albertus recta & longa ſupercilia, quaſi lineæ, molles & fœminatos viros oſtendunt. Videtur mihi ad mulieres referendum, vt prius in fœmine deſcriptione oſtendimus. Conciliator mollem ſubeſſe animum dicit, & ad mulierem referendum.

Non extenſa ſupercilia.

In figura virili, Polemon & Adamantius ei ſupercilia non explanata, ſed veluti curua tribuunt. Polemon clarius in figura iracundi ait: Superciliorum pellis tortuoſa, vt inferius de epyſcinio dicemus, vt contraria ſit iam dictæ figuræ. Macometes Secundus Byzantij expugnator, inſtar arcus effigiatis ſupercilijs fuit, ijſq; minacibus. Audaciſsimus, ambitioſus, æternitatis, cupidus bellator egregius, inuictus, & crudelis fuit.

Venatici canis cum epyſcinio ſupra oculos contemplare imaginem, cum Actiolino Patauinorum tyranno.

Ad naſuum inflexa ſupercilia.

Supercilia iuxta naſum inflexa, auſterum & acerbum hominem notare Ariſtoteles Animalium libro tradidit. Idem ijſdem verbis à Galeno & Plinio recitatum. Meletius: Supercilia, quæ naſo diffuſim acclinant, ſic, vt appellari recurua poſſint, hominem dicunt moribus ſtolidum, ac ſtupidū. Ariſtoteles in leonis forma, ſupercilia naſum verſus, & in imna fronte inſtar nubis prominere ſcribit, ἐπισκύνιον vocari conijcio. Pellis eſt in ſupercilijs, quæ obtenditur leonum oculis. Vnde leoni, cui talis facies perpetuo eſt, perpetuo etiam ira affectus eſt, & aliquid nubis inſtar circa ſupercilia prominet. Ioannes Tzezes.

Epiſcinium eſt pars ſuperciliarum,
Quam aliquando laxantes in loca palpebrarum,
Videntur ruſtici quidem eſſe, atq; ferini,
Dictum ex feritate catulorum, atq; ferarum,
Vel à Scizo, Scynium, atq; epiſcynium.

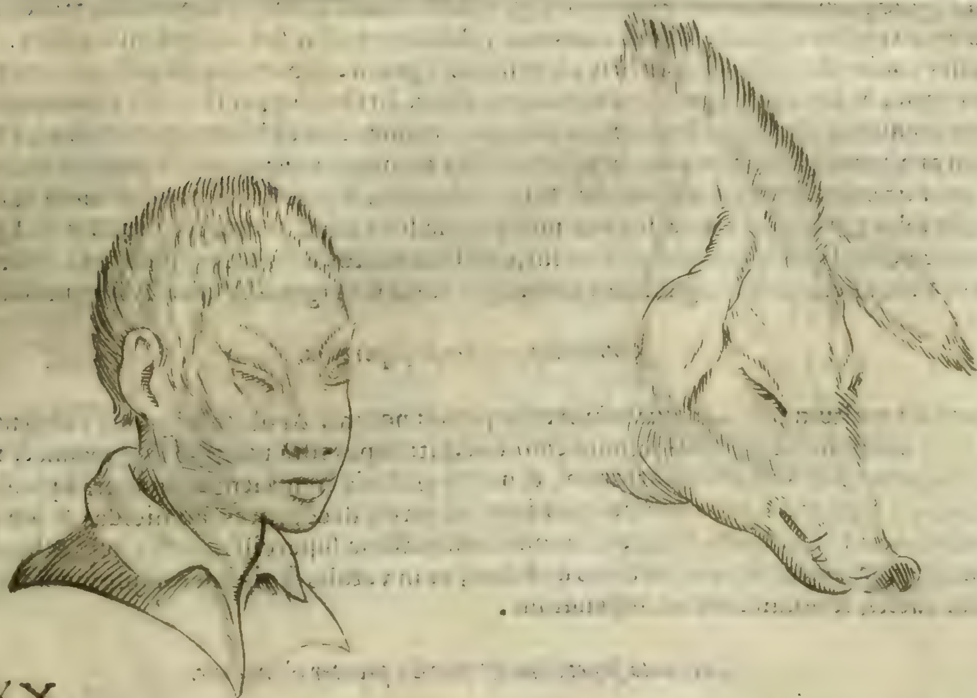
Tauro ſemper torua frons. Oppianus venaticos canes deſcribēs, qui leones & ferocia animalia inuadit, horribili ait ſupra oculos, & ſupercilia pelle. Tigridi etiam ſimiles in imna frōte laxa pellis, epiſcynion dictum. Obducta ferali fronte fuit Actiolinus Patauinorum tyrannus, obducta. i. ſupra oculos curua, nubiloſa, curuaq; quaſi feræ indomitæ naturæ toruitatem ſpirans (vt Venetijs in marmore effictum ſpectauimus) terror & hominū carnufex. Omnes ſui & prioris temporis crudeles ſuperauit. Sed lata & torua fuit fronte Selynus decimus Turcarum Imperator: audax & bellator fortiſſimus fuit: ſpiritibus ingens. Sed tenera & minaci fronte fuit Carolus Burgundiæ Dux, qui animi magnitudine, & in bellica omnia auſus, nemine inferior fuit. Peracri & retorrida fronte magnus Cayrhbeius fuit Menphiricus Sultanus, è ſordido loco natus, qui bellica virtute ad ſummum rerum faſtigium peruenit, vt Rex Sultanus gentium more conſecraretur. Plautus ſuum lenonem toruis ſupercilijs depingit, & moribus ſatis auſterum. Ad leones & venaticos canes referuntur. Epiteton eſt leænæ; nam toruam leænam dicimus: nam oculorum ſæuitia ſumma in hac fera eſt.

Iuxta tempora inflexa ſupercilia.

Iuxta tempora inflexa ſupercilia deuiſorem & ſimulatorem demonſtrare dixit Ariſtoteles, iiſdē verbis à Galeno, & Plinio exceptum. A quo Meletius: Quibus ſupercilia ſunt ad tempora magis depreſſa, ſimulatores eſſe, atq; ſubſannandi vitio laborare videntur. Mihi videntur hi ad ſimias cōparati, nam eiuſmodi ſupercilia habent, & omne irrident.

Suillum

Suillum caput cum diuulsis ad nasum supercilijs, idemq; humanum illius simulachrum exprimens, oculis subijecimus.

Iuxta nasum diuulsa, ad tempora extensa supercilia.

Quibus supercilia nasum versus, deorsum nutant, ad tempora verò retrahuntur, fatui sunt, argumento suum: Aristoteles in Physiognomonicis. Ad Alexandrũ verò scribens, breuius loquitur: Quando extenduntur supercilia ad tempora, immundos prodit, scilicet, vt porci sunt. Polemon, & Adamantius: Quibuscunque superciliorum pars, quæ iuxta nasum, infra aspicit, & quæ vtrinq; ad tempora sunt, procedunt, hos similes suibus puta, eisq; ingenio & animo comparandos. Albertus: Si arcus declinant ad tempora, & ad genas, negligentem, maleq; disponentem regimen vitæ ostendunt. Rhases: inuerecundos, & hebetes dici. Conciliator inuidum, stolidum, & insatiabilem.

Expansa supercilia.

Polemon in figura tristis tribuit ei supercilia expansa, Adamantius autem detorta dicit.

Quæ in suo loco manent supercilia.

Polemon, & Adamantius in figura Androgyni, tribuit ei supercilia, quæ suo loco manent. Polydorus pulchra supercilia habuit.

Inspice Pontani effigiem nam ibi demissa supercilia videbis inferius capite septimo.

In totum demissa supercilia.

Supercilia in totum demissa, notam inuidiæ habent. Quod à Galeno & Plinio est transcriptum. Polemon in figura inuidi ab Aristotele ita descripsit: Supercilia quæ ad palpebras demittãtur, &c. Austero & adducto supercilio fuit Iouianus Pontanus, vir ad omne eloquentiæ genus natus, sed supra æquum mordax, vt non solum notos homines, sed gentium, & vrbium mores acerbè nimis perstringeret.

Coniuncta supercilia.

Qui supercilia coniuncta habent, tristes sunt, & referuntur ad similitudinem passionis. Aristoteles in Physiognomonicis. Sed Polemon: Qui valdè côiuncta habent supercilia, tristes sunt; quippe cùm deceat ipsos tristitia. Adamantius non valdè coniuncta, sed valdè densa, habet. Ephesius: Supercilia coniuncta, semper mœroris, & tristitiæ signum. Supercilia ad nasum coeuntia, Albertus mærorem, & sapientiæ paucitatem innuere dixit. Briseis superciliis fuit coniunctis, si Dareti Phrygio credimus: & animo simplici, & pia, & verecunda fuit. Plautus Blefaronem, idest, superciliosum arbitrum inducit, & austerum. Supercilia coniuncta Octauius Augustus habuit, Suetonio referente, fuit enim & maxime studiosus, & in eloquentia & arte oratoria plurimum valuit, & multa scripsit soluta oratione, & versu, nec non peritia literarum græcarum excelluit. Ego autem existimarem, si pili rari & coniuncti fuerint, quod accuratos & studiosos iudicarêt; plurimos enim & eorum animi penetralia cognoscere contingit, & ita morigeratos esse. Albertus idem sensisse videtur.

Coniuncta, & densa supercilia.

Supercilia multum pilosa ineptitudinem loquendi notant. Aristoteles ad Alexandrum. Conciliator verò confundens superius signum cum hoc, ait: Supercilia pilorum longorum, & multorum, ineptæ loquelæ, multarum cogitationum, & multæ tristitiæ hominem designant. Ephesius. Si multum pilosa, & coniuncta fuerint supercilia impios, fures, deceptores, homicidas, & semper malamolientes notant. Thadeæus Haggeccius omnium pessima supercilia esse scripsit, & hominem maleficum, plagiarium, ac nefariis artibus deditum, vt in vetulis sagis, plerunque videre licuit ad incendium ductis, & hominibus ad suspendium.

Arcuata supercilia, & quæ frequenter eleuantur.

Pili superciliorum refracti versus frontem, animosum, stultum, & iracundum monstrant. Albertus, à quo Scotus: Cilia arcuata (idest, supercilia) & quæ frequenti motu eleuantur in altum, superbum hominem notant, animosum, gloriosum, audacem, & minacem. Conciliator eadem, quæ Albertus. Neoptolemus superciliosus fuit, Phrygio Darete confirmante, ineptæ loquelæ, blęsus, stomachosus, impius, & cæde gaudens, vt Virgilius, cæteriq; meminere. Pelops superciliosus, vt equs superbiam & opulentiam spirans.

Inclinata deorsum supercilia.

Cilia deorsum inclinata, cum alteri loquitur, & intuetur, quasi latenter sub eis, significat hominem valdè malitiosum, mendacem, proditorem, tenacem, pigrum, & paruiloquum. Ex Scoto.

Oblonga supercilia.

Supercilia oblonga arrogantiam, & inuerecundiam arguunt. Rhases. Hos enim superciliosos vocare solemus. Albertus: Longorum & multorum pilorum supercilia magna, meditantem & ferũ hominem notant. Conciliator eadem.

Rara supercilia.

Si pili in superciliis nulli, vel tenues fuerint, naturæ imbecillitatem, & remissionem denotare indicant Albertus, & Conciliator.

Rara, magna, & commensurata supercilia.

Perfectam tradens superciliorum descriptionem Aristoteles ad Alexandrum, ait: Cuius supercilia rara sunt, & commensurata, secundum longitudinem & breuitatem, & magna, hic facillimæ impressionis est ad intelligendum. Rara dixit, quia densa ineptitudinem loquelæ demonstrare dixerat, Magna, quia in virili figura talia tribuit leoni.

DE

DE CILIIS. Cap. IIII.

CILIA sunt, quæ palpebrarum ambitui adhærent. Albertus. Duo cilia in vtroque oculo, quorum alterum eminet, alterum subiacet, &c.

Defluentia cilia.

Salaces dixit Aristoteles in Problematis, quibus pili palpebrarum defluunt ratione, quam de caluitio dicemus. Sunt enim hæ partes rei eiusdem. Quicunque autem ex pilis congenitis ætate iam proiecta non crescunt, hi omnes decidunt libidinis vsu immoderato. Capillus enim & supercilium, & cilium genere congeniti pili continentur, & in partibus superioribus sanguinis parum obtinentibus sunt, quas libido refrigerat: ita enim efficitur, vt locus hic alimentum concoquere non possit, cum autem pili alimento caruerint, defluant necesse est.

Inferius arcuata, vel intorta supercilia.

Palpebrarum pili si curuentur infra, nec ad vnam partem contorquentur, natura mendacem callidum, & stultum designant. Conciliator.

Solida, & nigra supercilia.

Quasi media inter vtraque supercilia, quæ nigros pilos & solidos habent, proinde perfectum animum, & constantem indicare idem dixit.

DE TEMPORIBVS. Cap. V.

TEMPORA sunt, quæ frontem vtrinque terminant, eisq; adhærentes aures.

In tabella superiori exposita, vbi C. Caligulæ tempora caua commostrabantur, te conferas.

Caua tempora.

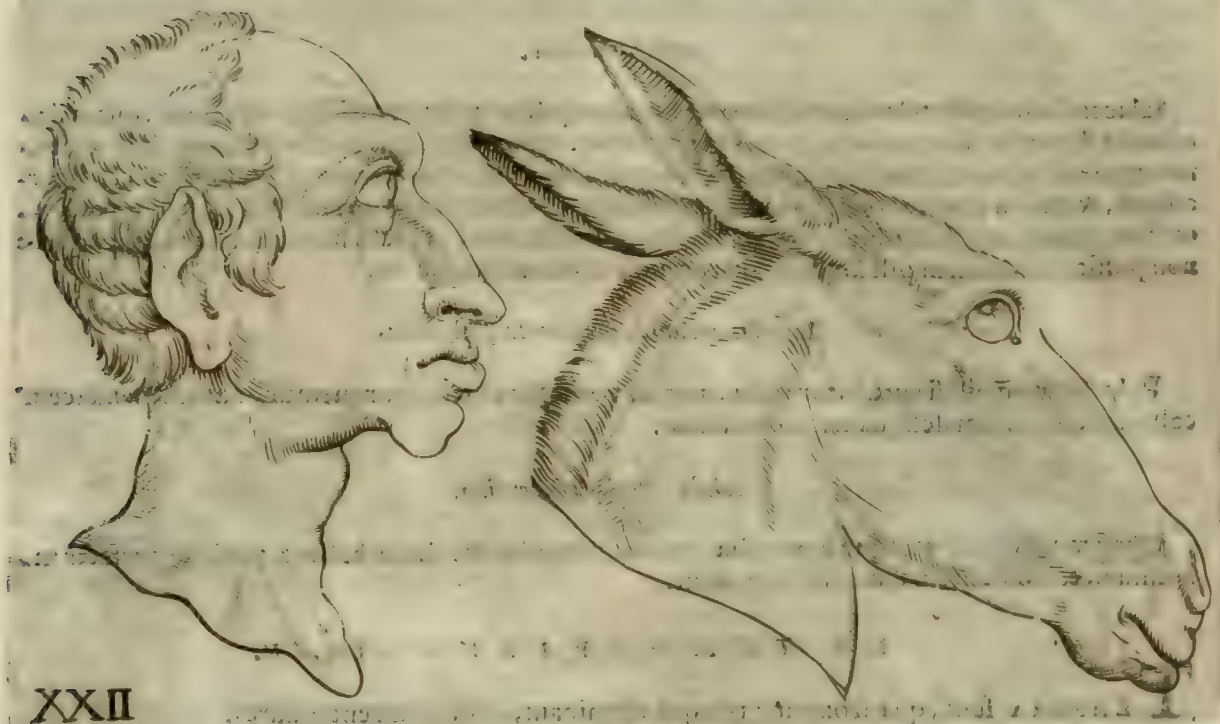
Quibuscunq; tempora vtrinq; caua inspexeris, dolosos, trucesque iudicabis. Galenus ex sicco temperamento id sæpius contingere dixit, vt acutus nasus, caui oculi, & tempora collapsa, in affectibus ijs, quæ corpora colliquant. Concauis temporibus Caligulam fuisse tradit Suetonius, & vultum natura timidum & tetrum ex industria afferebat, componens ad speculum ad omnem terrorem, & formidinem, eius sæuitiam etiam in iuuentute ostendit, cum ad daturum supplicium pœnis interesse voluisset. Vnde Tiberius suo, & omnium exitio se natricem P. R. & Phaetontem orbi terrarum educare dixit. Fratrem suum interemit, & Sillanum socerum ad secanda nouacula fauces compulit. Sic amicos omnes, & Senatores deleuit: & in spectaculis, ludis, & cœnis etiam sæuitiam exercuit, tandem exclamauit: Vtinam P. R. vnam ceruicem haberet.

DE AVRIBVS. Cap. VI.

ERAT legitimus hic locus oculis assignatus: sed quia per se satis accuratam tractandi exposcunt rationem; consultius in tertium librum reiecimus: nam in eo de ijs solum tractabimus. Nunc ad aurium historiam accedamus: sunt enim in eadem linea, qua oculi. Aristoteles animalium libro ita eam depingit: Auris exterior pars auricula, parte superiore constat pinna, inferiore fibra, pars interior forma cõfractui cocleæ similis definit in os. Plinius ait, in equis & omnibus iumentorum generibus indicia animi præferre. Fessis marcidæ, pauidis micantes, subrectæ furentibus, resolutæ ægris sunt. Sed eorum discrimina, quia multa sunt, aggrediamur. Flacci cognominati sunt, Cicerone authore, quorum aures demissæ erant, pendulæ, languidæ, & flaccescentes. Plinius ab his Flaccorum cognomina dici.

Tabella humanæ auris delineatione insignita proponitur, vt asininæ collatione, eiús stolida magnitudo exquisitiùs dignoscatur.

Magnæ aures.

Magnas aures testari magnam fatuitatem, ait Aristoteles ad Alexandrum, sed bonæ retentionis, & memoriæ hominem. In suis Physiognomonicis asininum. Polemon & Adamantius stolidæ naturæ indicia esse: ijdem in idæa fatui, tribuunt ei aures magnitudine nimias, & subflaccidas. Vbi aduertendum Vallam pueriliter lapsum, nam vertit ἐγκεκλασμένας, anfractibus refertas, cum subflaccidas dicere debuisset: nam anfractibus refertæ, & exculptæ aures, vt videbimus inferius, docilem, & non fatuum significant. Possunt & ad capras referri: nam capræ, Plinio referente, longis auribus, infractisq; constant, & Columella hircos prægrandibus auribus, flaccidisq; depingit. Et Aristoteles capras stupidas vocat, & à clamosa, vt videbimus, à simili capræ voce etiam stupidos iudicat, vnde contra eos, qui in studijs, vel motibus, vel dictis deliquerint, protensis indice, & auriculari digitis, auriculas asini magnas imitantur, & sibilum addunt. Ad hoc Persius.

O Iane, à tergo cui nulla ciconia pinsit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Rhases stolidos ais, sed longæuos: nam optimam calidi & humidi proportionem demonstrant: vnde longæui homines fiunt. Plinius ex Aristotele scribit longæ esse vitæ homines auribus amplis.

Magnæ, & arrectæ aures.

Sed magnas & arrectas vltra modum, stultitiæ & loquacitatis indices esse. Idque apud Aristotelem animalium libro adnotatum repperimus: & ab eo apud Galenum & Plinium. Sed Plinius solito more magnarum sed non arrectarum meminit. Ex his Meletius: Paruas aures, magnasque, ac plus nimio eminentes, fatuitatis, & loquacitatis indicia esse plerique statuerunt. Albertus ex Loxo. Magnas & prominentes aures imprudentiam, & garrulitatem signati dixit. Eadem ab his Conciliator.

Simiæ aures & humanæ illis ſimilitudine reſpondentes è regione, oculis ſubijcimus hac figura.

Valde paruæ aures.

Contra verò, qui valdè paruas habuerit aures, ſtolidus eſt, latro, & luxorioſus, idq; in Ariſtotele ſcriptum vidimus ad Alexandrum. In ſuis verò Phyſiognomonicis, ſimijs ingenio reſpondere ait; quaſi malorum morum dicas, furem, & libidinoſum. Galenus in eo libro: Quod animi mores corporis temperaturam ſequantur, ab Ariſtotele accipiens, aures paruas, ait, malorum meorum indices eſſe. Polemon & Adamantius paruas aures malignos & veteratores demonſtrare dixerunt. Interim corrige apud Conciliatorem latrum, (barbarè) vbi dicit lætum, pro latrone. Albertus cauſam naturalem ſæpius repetitam affert. Quando virtus formatiua hominem format, aut ſuperflua eſt materiei malitia, caloris & ſpiritus, & enormiter inuadit, aut ſiccitate, & paucitate eiuſdem à debita retrahitur quantitate.

Peculiari figura caninas aures in quibus cum humanis potiſsimum conuenirent, præpoſuimus.

Paruæ & protensæ aures.

Aures paruæ existentes, & protensæ, sicut in canibus, stultum hominem arguunt. Sed Adamantius aliter à Polemone: Existentes valdè paruæ, & tanquam circumcisæ stultos demonstrant. Ego vel Polemonis textum corruptum iudico, cum canibus stultitiã tribuat, quam tamen cæteri Physiologi eis non ascripsere; vel de canibus loquitur ædium custodibus, & vilibus. Albertus ex Loxo, Depressas & breues aures stultitiam notare ait.

Longæ, & angustæ aures.

Longæ aures, & angustæ inuidum & prauum hominem demonstrant. Polemon. Sed Adamantius non habet, vel temporum iniuria exesum, vel ex industria omissum. Albertus: Angustæ, & oblongæ aures testantur inuidiam. Ex quo Conciliator.

Rotundæ aures.

Nimium rotundæ aures, indocilem hominem arguunt. Albertus.

Exculptæ aures.

Exculptæ aures docilem hominem ostendunt. Polemon, & Adamantius. Curiosa enim sculptura sedulam formatricis virtutis operam ostendit: ob id meliora semper spondere.

Non exculptæ aures.

Aures non exculptæ, & rotundæ valdè existentes, ruditatem ostendunt: Polemon. Sed Adamantius: Non exculptæ ruditatem ostendunt. Corrigendum est verbum in Polemonis textu, ἀδιάγλυφα.

Decenter magnæ, & quadratæ aures.

Sed ad optimam aurium constitutionem veniendum, cum hactenus de extremis locuti fuerimus. Mediocres aures & arrectas, optimorum morum notam esse scripsit Aristoteles Animalium libro.

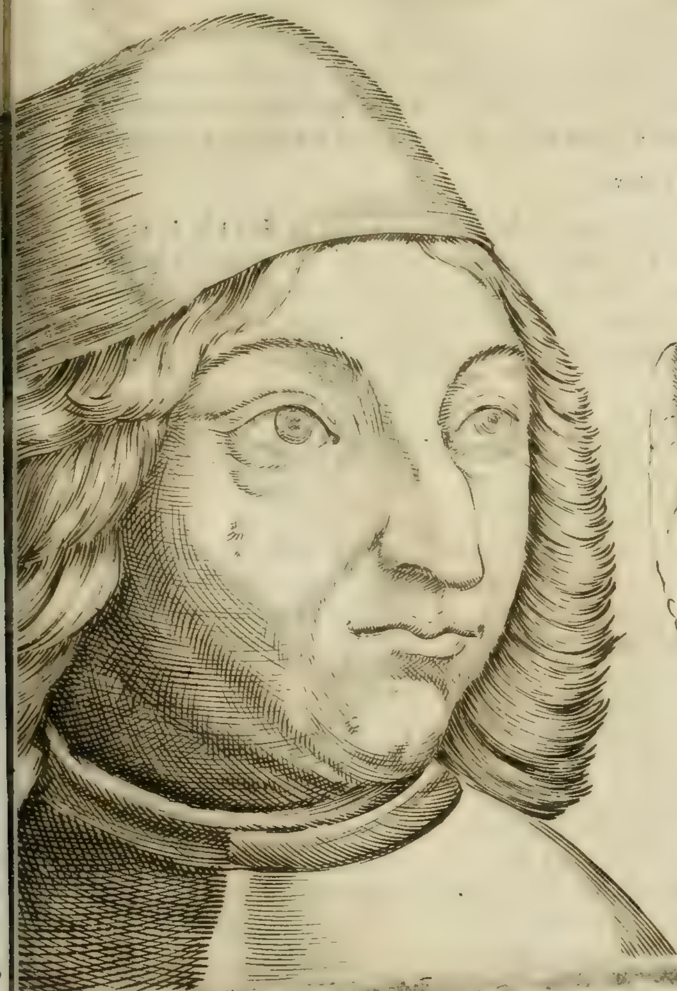
Id quod

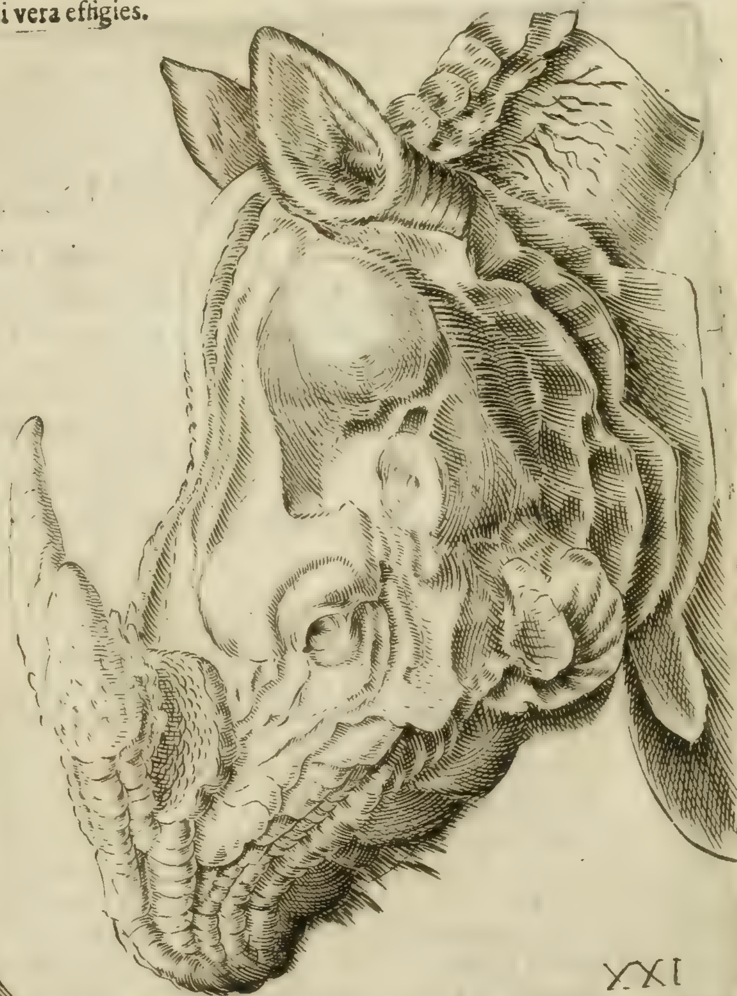
id quod à Galeno ijsdem verbis est transcriptum. In Physiognomonicis verò ait: Videbit autem vtiq; quis & canum optimos moderatas aures habere. Polemon & Adamantius: Quadrangulares aures non excedentes magnitudinem, virilem hominem & bonum manifestant. Adamantius virilem, & egregijs sensibus præditum dicit. Conciliator eadem. Sed satis inepte transfert. Loxus optimas aures ita describit. Semicircularis conuexa linea in medio aliquantum ex parte conuexa vei sus centrum, magnitudine mediocres, capiti decenter adhærentes, & mediocriter pilosæ; sic.n. seminalem virtutem, quæ eas efformauit, fuisse pollentem, & optimam iudicatur, vt Albertus ex eo refert. Mediocres aures Augustum habuisse refert Suetonius: vnde præclaris moribus ornatus, & animi dotibus præpollens à scriptoribus designatur.

DE NASO: Cap. VII.

NASVS in facie sensibilis est, hæc siquidem pars hominem præ cæteris, formosum deformemq; reddit. Estq; in eo varietas maxima, vt nō sit alia facierum distinctio, quàm per nasum. Aristoteles Animalium libro hæc habet de naso: Pars faciei nasus: cartilagineã partem, quæ nares discriminat, interseptum vocamus, vtrumq; meatum inane. Eius initium est à glabra, interstitium inter supercilia constitutum. Pars ima est, vbi nasus delatior in aures se fundit. Adnotandum præterea quandam esse proportionem faciei partium ad totius corporis partes, & sibi inuicem correspondere, aut mensura, aut quantitate, aut signis.

Habes hic lector Rhinocerotis ad viuum effigiatum nasum magnum, à cuius medio cornu procedit, & Politiani vera effigies.

Valde magnus nasus.

Valdè magnus nasus, virum nimis acriter aliena iudicantem notat, cui non nisi sua placent, aliena displicent, irridetq; omnia. Plinius: Et altior homini tantum, quem noui mores subdolæ irrisioni dicauere nasus. Naribus, inquit Quintilianus, derisus, contemptus, & fastidium significari solet: vnde & qui alios irrident, nasutos vocant, & prouerbio abijt, nasus pro iudicio. Nasum maximum Rhinoceros habet, cornu repando insignem, quare ab eo potius, quàm ullo alio animali ad prouerbialem hunc sensum assumptus est: est enim animal ingenio callidum, alacre, & agile, Mart.

Et pueri nasum Rhinocerotis habent.

Eiusdem extat lapidum epigramma de nasuto irrisore;

Nasutus sis vsque licet, sis denique nasus
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas;
Et possis ipsum tu deridere Latinum:
Non potes in nugas dicere plura meas.

Persius ad id;

,, *ride ais, & nimis vncis*
Naribus indulges.

Horatius.

,, *naso suspendis adunco.*

Angelus Politianus enormi fuit naso, ob id ingenio aculeato, timidoq;, aliena irridendo, laudādo sua, nec à quopiam iudicari poterat aliorum famæ derogando.

Magnus nasus.

Nasus prægrandis probi uiri iudicium affert; Prægrandis nasus melior; Adamantius. Magnus nasus semper minori melior; ex his Albertus.

Valdè paruus nasus.

Qui naso valdè paruo fuerit præditus, mutabilis consilij vir arguitur; Polemon, sed Adamantius minari rapacitatem, & consilij inconstantiam ait. Interpres Polemonis non satis rectè vertit, nam accusatorem, & delatorem interpretatur, in quo tot errores, quot verba reperies. Albertus. Minor nasus seruilibus ingenijs, furibus, & tergiuersantibus assignatur. Ego ad mulieres referrem.

Rectus nasus.

Rectus nasus linguę significat intemperantiā; Polemon & Adamantius. Sed in fine libri, Polemon, & si mendosus sit codex, ait: Qui recto sunt naso præditi, blacterones, & referuntur ad mulieres. Albertus non satis sibi constat, vtriusq; signa, & proprietates confundens. ait enim: Nasus circa frontem depressus, stultitiam & animi imbecillitatem, & fœmineam leuitatem designat: si alte à fronte, rectà ad imum nasi protendatur, vt linea recta descendens à fronte nasi conum pertingat in extrema cartilagine: loquacitatem notat.

Obliquus nasus.

Intortus nasus magna ex parte mentis & animorum obliquitatem portendit. Polemon & Adam.

Ad faciem nasus discretus.

Nasus ad faciem benè articulatus, vel discretus, probum, fortem, ac prudētia virum præditum indicat. Polemon & Adamantius. Sed Polemon ad frontem, Adamantius ad faciem habet. Albertus malè vertit. Narium pars iuxta frontem, si à fronte deposita, sit hoc est seiuncta, bona compositione, nec alta, nec humili, sed æquali linea descendat, constantium, & prudentiam demonstrat.

Ad faciem nasus male discretus.

Contraria verò huius formę effeminatum, rudioremque significat: Polemon & Adamantius à contrario signo contrarium dijudicant.

Longus nasus ad os protensus.

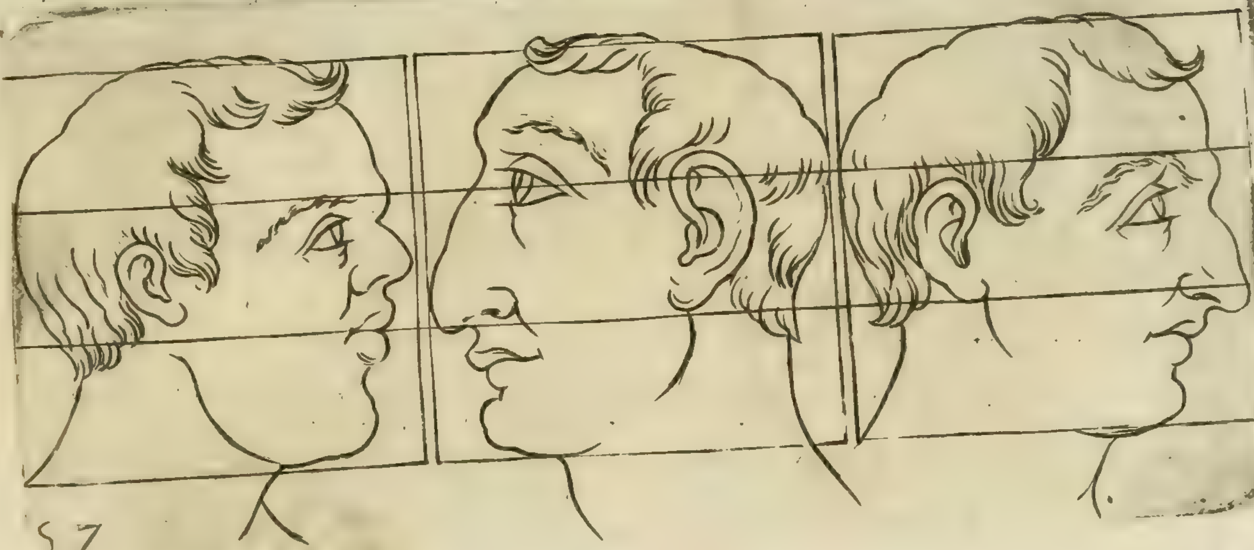
Qui habent nasum longum, protensum ad os, est probus, & audax, vt Aristoteles ad Alexandrū scribens ait. Narrat Suetonius C. Augustum nasum habuisse à summo eminentiorem, ab imo deductiorem; idest depressum, quem prudentem virum, & optimum Imperatorem fuisse constat: nec alius intelligi potest, nisi quem modo descripsimus. Cublaienus Scytharum Imperator longo, rectoq; ad frontem naso erat, ac ore augusto: ad arma præstantissimus, primus pontificiæ maiestatis cultor, liberalis, & probus fuit.

Nasus

Naſus craſſus.

In figura Impudentis Polemon & Adamantius tribuunt ei naſum craſſum.

In hac tabella tres naſi magnitudines conſpiciuntur, maxima, minima, media.

Naſus mediocriter longus, latus, & apertus.

Optimam deſcribens naſi formam Ariſtoteles ad Alexandrum, ait: Naſus ille eſt magis æqualis, qui mediocriter longus, eius latitudo eſt mediocris: ad extremitatem eius foramina non multum aperta.

Tabella hæc obuia corui caput cum humano ſibi vendicat, in qua naſus in vtroque, vt ad viuum delineetur, attendimus diligenter.

In curuus à fronte nasus.

Quibus aduncus statim à fronte ducitur nasus, impudentes sunt, instar coruorum. Incipit enim nasi ipsius curuitas à fronte, propè glabellam. Est & propria coruorum impudentia; & sua impudentia multa Romanis enunciauit. Aristoteles in Physiognomonicis. Ego hos omnes fures & rapaces dicerem: est enim propria coruorum, & aduncorum rostrorum auium rapacitas: & coruus natura procliuis est ad furtum, & quos cicures habemus domi, clauos, nummos, cultros, & eiusmodi similia in foraminibus, & sub lapidibus abdunt. Athenæus meminit cuiusdam vetulæ rapacis, & adunci nasi. Archedicus in Aberrante seruum quendam introducit de meretricibus loquẽtem, ad hunc modum.

Nicostratam quandam adduxi valdè diluculo
Adunco naso, quam scotodinem cognominant,
Propterea quod in tenebris dinon argentum surripit aliquando.

Eiusmodi nasum habuit Catilina, ambitiosi, auari, rapacis, & impudentis sui animi signum, quasi coruinum animum diceres.

Præsens commostrat figura aquilæ caput, cuius nasum incuruum cum Sergij Galbæ naso comparandum, concinne spectandum proposuimus.

Aduncus nasus.

Qui nasum aduncum habent, à fronte benè articulatum, magnanimi conijciuntur, exemplo aquilarum: ex Aristotele in Physiognomonicis. A quo Polemon & Adamantius. Aduncum nasum magnanimitatem decet. Albertus ex Loxo, aquilæ nasum magnanimis tribuit. Huiusmodi nasum vulgus aquilinum vocat & regium quiddam præseferre existimatur; quoniam aquila rex auium habetur, & ob id regalem animum & magnificentiam polliceri. Apud Persas tali naso præditum esse magno erat decori, sicut de Cyro memorant historiæ Xenophontis & Plutarchi: & ad hãc vsq; diem neminem ad id fastigij subrogabant, nisi apprimè fuerit nasutus. Eum regem supra omnes dilexerunt, illumq; magnanimum & audacem fuisse dicunt. Magnus Artaxerses naso fuit in aduncum prominente, vt ex argenteo numismate videre est in museo fratris mei doctissimi. Fuit Per-

sarum

tum Rex tanquam ex ſtirpe maioris Cyri, in eo tanta in donando gratiſſimi animi magnitudo extitit: vt in referenda gratia, pro agreſti ſæpe munuſculo, tenuiſſimoq; officij genere, non ingentia modo auri pondera, ſed urbes & prouincias rependeret. Demetrius filius regis Syriæ, cuius Iuſtinus meminit, Gripus cognominatus fuit, quia Græci, qui aduncum habent naſum γρυπὸν vocant. Neoptolemus adunco fuit naſo, ex deſcriptione Daretis Phrygij. Sergius Galba adunco fuit naſo, vt à Suetonio narratur, & liberalis ab eo deſcribitur. Plato in Euthyphrone Melitum Pittheũ, quem in accuſatione non ingeneroſe ſe geſsiſſe dicit, aquilino, & gibboſo naſo fuiſſe prodit. Prominenti & decenter incuruo naſo fuit Georgius Scanderbegus, cuius os magni Herois effigiem præſetulit. Nemini etiam virtute bellica, fortitudine & liberalitate ſecundus fuit. Magnus Sfortia elatum à medio naſum habuit, fuitq; magnanimus & fortis, Iouio referente. Mahometes ſecundus Turcarum Rex, adunco fuit, naſo, & eminenti, vt ſuperius labrum attingere videretur, & elato fuit animo. Ioannes Aſſymbeius, cognomento Vſſucaſſanus, grypho fuit naſo, oculis ingentibus, læto & hilari vultu, liberalis, clemens, bellicoſiſsimus, & gloriæ appetens. Iſmael Sophus, Perſarum Rex, ſimiliter naſo fuit adunco, vegetis & micantibus oculis, moribus verè liberalis, ambitioſus, bello fortiſsimus, inter pericula gaudens & magnanimus. Selimus Baiazetis filius, arcuato fuit naſo; liberaliſsimus Magni Alexandri æmulus. Solimanus etiam Selimi filius, adunco fuit naſo, bellator & liberalis. Magnus Conſtantinus adunco naſo à Zonara deſcribitur. Galenus perſæpe naſi aduncitatem à ſiccitate prouenire dixit.

Hoc ſchæmate galli naſus incauus cum conuexa circulari frontis ſuperficie exprimitur, cum humano ad eiuſmodi formam effigiato, infra deſcribendo.

Incauus naſus ante frontem, rotundus, & ſupereminens rotundum.

Vt ſe habet antiqua translatio Ariſtotelis in Phyſiognomonicis; Qui naſum concauum habẽt, ante frontem rotundum, & ſupereminentem rotundum, luxurioſi ſunt, & ad gallos referuntur. Nos, cum eiuſmodi naſum ignoraremus, tum Ariſtotelici textus corruptione, tum interpretis translatione, gallos conſuluimus, atq; diligenti eorum inſpectione, ita textũ & ſenſum verbis accommodauimus: habet enim gallinaceus gallus ante frontem in confinio naſi valleculam quandã, vel incauum quoddam, & pars ea naſi ante frontem rotunda, & inde frons à naſo ad capillorum radicem, velut circuli circũferentia eſt. Vt verba textus translata dicant: Qui ante naſum habent incauum, & partes, quæ ante frontem rotundas, circunferentiam verò ſupra aſſurgentem, &c. Hos ego etiam puerarios iudicarem: abutuntur enim Venere galli gallinacei, perdices & coturnices, quæ ferè ſimilem naſum habent. Cum enim fæminæ ouis incubant, mares dimicant, pugnamque inter ſe conferunt, quos cælibes vocant; qui victus in pugna fuerit, victoris Venerem patitur, nec niſi à ſuo victore ſubigitur, ex Ariſtotele: & multos amicos cognoui eiuſmodi naſo præditos, huic

enormi

enormi luxuriæ generi obnoxios. Fingunt Poetæ Iouem aquilæ forma Ganimedem rapuisse: sub tali figmento id fortasse innuentes. Ælianus etiam ichneumonem huic turpitudini obnoxium dixit. Tali naso Satyri & Sileni ab antiquis effigiati sunt, & tali naso etiam Socrates ipse præditus fuit: nam Xenophon Socrate Silenis similem fuisse, & presßis naribus, scribit.

Latus in medio nasus.

Nasus in medio latus declinans ad summitatem, demonstrat mendacem, & verbosum: Aristoteles ad Alexandrum.

Si bouis nasum inspexerimus, & hominem similem effigiauerimus, non ab hac, quæ hic cernitur figura, longè aberit, ita affabre in imo crassus deducitur.

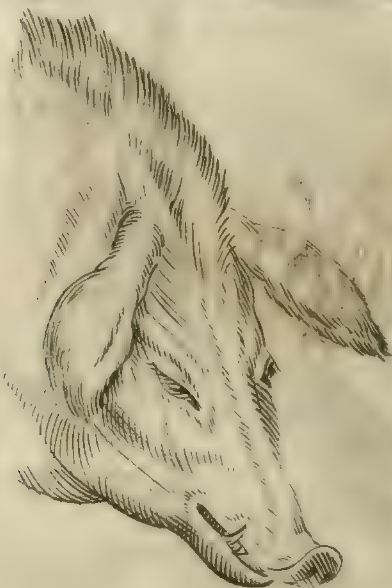
XVIII

Extremum nasi crassum.

Qui nasi extremum crassum habent, segnitiei obnoxij sunt, & ad boues referuntur, vt Aristoteles in Physiognomonicis testatur: est enim boum segnities propria. Polemon & Adamantius. Nasus in summo valde crassus & depressus, iniquos homines ostendit. Interim Polemonis textus corrigatur, μικρόν, non μακρόν ex Adamantio. Iidemque in figura Inuerecundi, tribuunt ei nasum crassum.

Suis crassus à summo inspicitur hic nasus, è cuius regione hominis similitudine ad eum proximè accedens depingitur.

XX

A summo crassus nasus.

Qui nasum à summo crassum habent, insensati iudicantur, à simili suum naso. Aristoteles in Physiognomonicis. Est enim sus animal brutũ, animamq́; ei pro sale datam: Vnde prouerbio fertur. Sus in Palladem. Male ab eo describens Albertus ait: Extra modum crassæ nares immundum hominem dant intelligi.

Domestici canis acuti nasi iconem superius pete humãni similis.

Extremum nasi acutum.

Nasus si fuerit subtilis, est dominus eius valdè iracundus, Aristoteles ad Alexandrum. In Physiognomonicis verò dilucidius loquitur. Nasi summum si fuerit, sæuæ iræ homines ostendit, ijque ad canes referuntur. Est enim canum propria ira. Sed Aristotelis textus mancus videtur: deficit enim acutum, ait enim à τυν ῥινα ἄκραν supple λεπτῶν, quod ex Polemone & Adamantio restitui potest: Nasi extremum tenue in quolibet homine æstuantis iræ signum. Albertus. Nasus in extremo acutus, facilis ad iracundiam. Ringi, os torquere est, quod canes faciunt latraturi, vel cum ex ira os deducunt: hinc rictus, oris distensio. Rictum caninum Iuuenalis dixit. Galenus, vt superius diximus, nasi extenuatio in summo ex siccitate prouenire dixit. Philostratus introducit Pana nasum ex iracundia ipso somno lenientem. Philocrates Plautinus acuto erat naso, & iracundus.

Auicu-

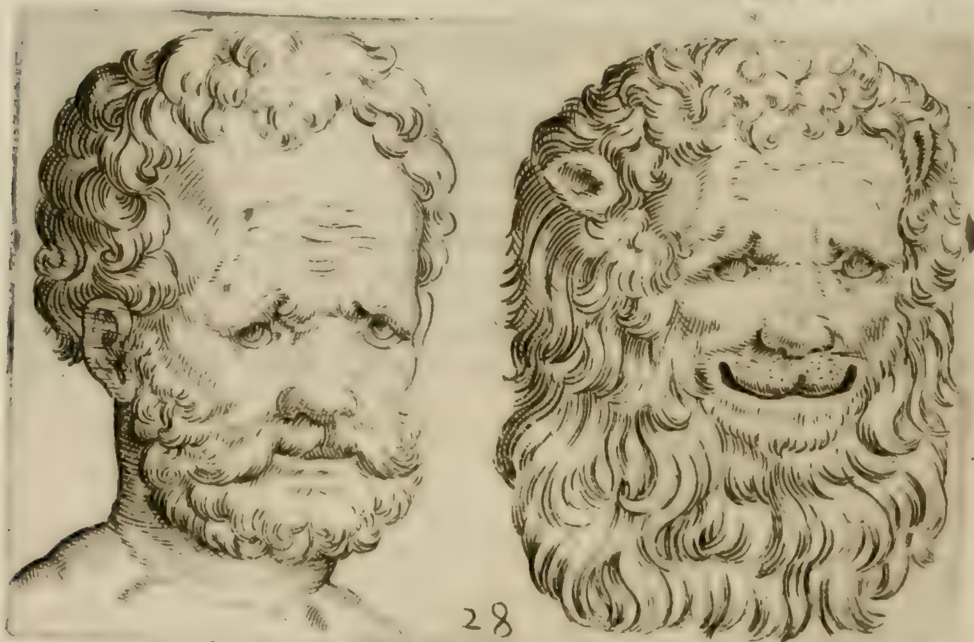
Auicularis rostri imaginem ostendendo, vt tenuis humani nasi comparando potissimum hæc inseruit figura.

Nasus longus, & tenuis.

Qui nasi extremum gracile habent, aues hac parte referunt. Intelligit enim per auiculares, qui leues, mobiles, & instabiles sunt: est enim auium nasus longus, subtilis, rotundus & in imo tenuis. Polemon & Adamantius ex eo. Nasus longus, subtilis (sed Adamantius addit, valdè) cum auicularis generis habeatur eius quoque generis mores describit. Rhases: Nasus lõgus & in imo gracilis, leuis, & festini viri est. Albertus: Nares longæ & tenues, quæ auium propriæ sunt, huiusmodi moribus, scilicet mobilitatis & lenitatis, homines decorant.

Leonis nasus hic depingitur, è directo intuenti, humanus occurret, vt inuicem comparari possint.

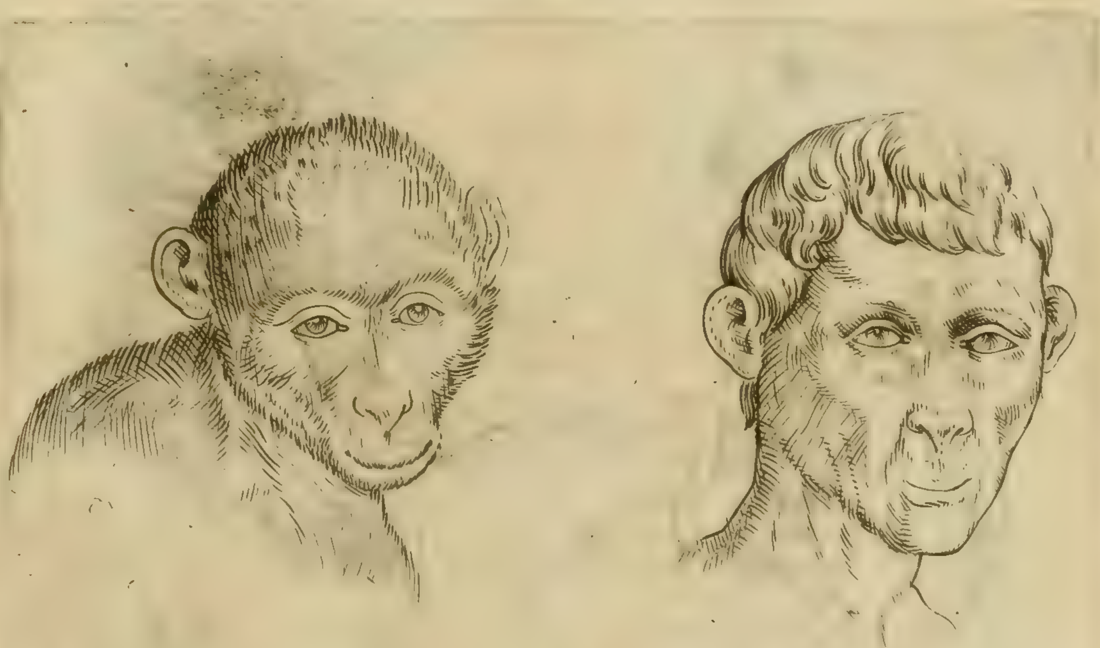
28

Rotund

Rotundus nasus, & extremum obtusum.

Nasum rotundum habentes, eiusq; summum obtusum, magnanimi sunt, ad Leones relati: Aristoteles in Physiognomonicis. Leonum enim propria est magnanimitas. Polemon & Adamantius: Nasi extremum plenum, obtusum, rotundum, & solidum si aspexeris, ex leonibus & molossis, fortem & magnanimum iudicato. Adamantius non magnanimum, sed iactatorem dicit. Aristoteles in figura maris leonem depingens, ait, habere nasum magis crassum, quàm gracilem. Oppianus venaticos canes, siue robustos, siue molossos dixeris, simo rostro describit. Generosis enim canibus imæ nares rotundæ, solidæ, & ferè obtusæ sunt. Albertus. Cum ima narium solida sunt, tanquam obtusa, fortem & magnanimum dicunt, tales enim mores Plato (Polemon potius) censuit dare leonibus, & generosis canibus, eo quod in his tales nares videbantur. Dicebat enim quod quæcunq; similitudo animalium aliquorum in hominibus est, & homines talium mores imitantur.

Hac figura hominis simum nasum finximus, quem simiæ simillimum in viuis obseruauimus.

Nasus simus.

Nasus simus est impetuosus, ait Aristoteles ad Alexandrum: sed eius vetus translatio satis corrupta est, & corrigenda, luxoriosus, vel impetuosus in Venerem: aliter enim sibi cæterisque claris auctoribus contradiceret. In suis enim Physiognomonicis ait: Qui nasum simum habent, libidinosi, referuntur ad coruos. Cerui simi sunt, & adeo luxuriosi, vt coitus tempore insani reddantur. Polemon & Adamantius: Nasi simitas scortationis indicium. Et Polemon alibi: Breui, & simo naso præditi, fures, & lasciui sunt: ad ceruos & apros hoc genus hominum est referendũ: Ipse enim ἄγριυς retulit, sed puto mendum in textu: quippe non syluestres sues, sed simias referunt, & reponendum πίθηκοσ. Albertus ex Loxo simiæ tribuit simum nasum, & libidinosis. Rhases. Quibus latæ nares, luxuriosi. Simitatis rationem & luxuriæ videtur Aristoteles tradidisse in Problematis. ait enim: Crispitudo capillorum & simitas in crassitudine sita est, crassitudo non sine duritia constat, & durities in calidiori sanguine sita est, & calor materiem excrescere inutilem minus patitur, & os ex vacante materia consistit, & cartilago non nisi os est, vt hinc non sine causa

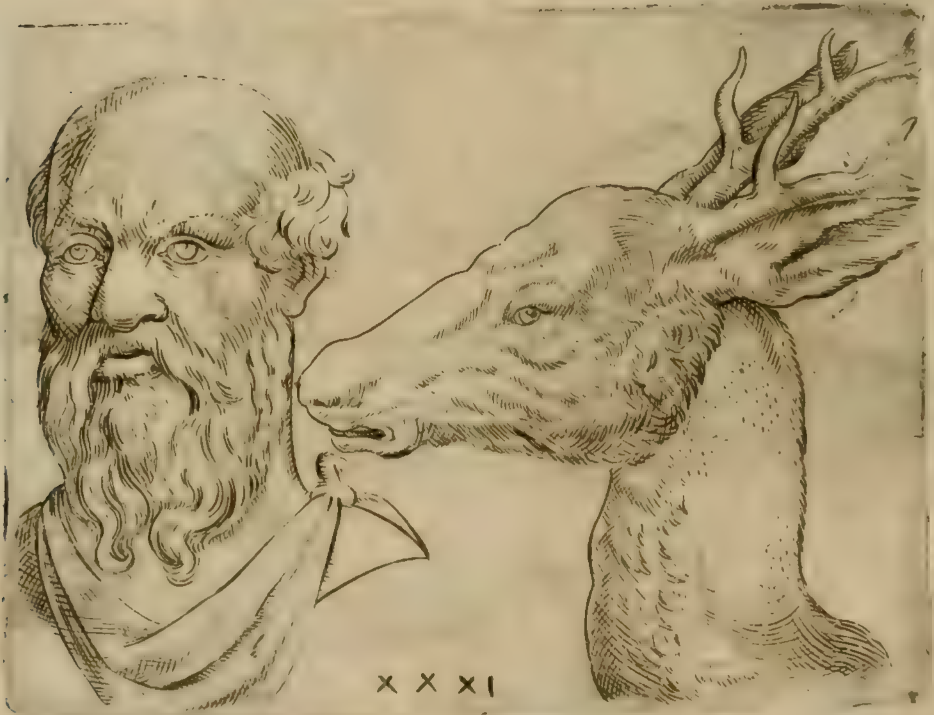
diminutio nasi consequatur. Indicium ætas exhibet puerilis: sunt enim pueri omnes resimato naso. Galenus ex humiditate libro de Temperamentis prouenire dixit. Nos, si ad animalia referre licet, ad simias referemus: Natura enim simijs

nares à fronte remissas.

Contundit, &c.

Oppianus scribit, & ob id multi putant ab huiusmodi simitate simias dictas esse, constat eas libidinosas esse, vt quædam fæminas appetant. Et apud Indos simiarum quoddam genus est rufum, quod in vrbes non adducitur, quippe quod Veneris libidine adeo inflammatur, vt in muliebrem sexum insaniat. Est & delphinus resimo rostro, & ob id Simonem vocant, nomenq; Simonis miro modo agnoscunt, piscatorumq; relatu luxuriosi sunt. Cephalus simo est naso, & luxuriosus, cuius natura piscatoras cognita, in venatione ex luxuria capitur. Satyri simo naso depinguntur ob luxuriam. Plautus in Rudente suum Lambracem depingens: luxuriosum, ac nefarium, ait. Recaluû, silonem, & ventricosum. Et in Pseudulo Simonem luxuriosum simum nasum habuisse.

Etiam simum cerui rostrum depinximus cum Socrate comparandum, cuius effigiem ex museo fratris, & marmorea statua decerpsimus.

Simo naso Socratem fuisse narrat Plato in Theæteto, & ab eo Ammonius. Polemon Socratem luxuriosum fuisse dicit, quod illius loci superficiem concauam haberet, quæ naso ac mento interiacet. Ruellius Gallus resimato naso fuit, & luxuriosus. Fuerunt nonnulli opinantes Horatio Cocliti, non quod oculum vnum in bello amisisset, sed ex nasi simitate cognomentum, Cocles, inditum fuisse: nasus enim sub fronte ita depressus, demissusq; erat, vt nullum ferè inter oculos discrimen extaret, ipsaq; supercilia commixta inuicem, confusaq; fuerint: iccirco cum vellêt illum appellare Cyclopem, factum est vt corrupta loquendi consuetudine, Cocles diceretur.

Tauri & hominis hiantes nares ad viuam depictas præsenti figura videre est.

Patulæ nares.

Qui habet foramina nasi grauis compactionis, vel duræ, est irascibilis, ait Aristoteles ad Alexandrum. Sed antiqua translatio ex Arabico textu falsa & mendax est, nec quid sibi velit, constat, Clarius ergo in Physiognomonia. Qui hiulcas habent nares, æstuantis iræ sunt, & ad passionem referuntur, quæ fit in ira: quippe videre licet ira excandescentes tales nares obtinere, per eas enim fit spiritus reciprocatio: siquidem è promptuarijs intimis cordis respirationem pulmonis officio capientes, extra excernunt, vnde non iniuria, qui apertas habent nares, ad iram sunt incitatiores. Polemon: Patulis naribus præditi agrestes pertinaces, & potentes sunt, sicut tauri, & leones. Rhases: cuius narium foramina valdè sunt sunt aperta, irascibilis. Polemon alibi, patulæ nares & resimæ, iracundos demonstrant, & referuntur ad passionem, quæ fit in ira, & ad generosos equos. Et in figura iracũdi concauas nares ei tribuit. Adamantius: Expansas nares iracundiæ & ferociæ testes sunt. Suetonius C. Cæsarem spumante rictu, & humẽtibus naribus fuisse scribit, & fuit præcipitis iræ.

Generosi equi hiulcas nares, & hominis appinximus.

Patulas nares fortitudinis & alachritatis signum retulit esse Albertus, ex ab eo Ioannes de Lobis, & ipse ad equum, puto, referre voluisse: in lætitia enim & hinnitu aures patefaciens.

Obstructæ nares.

Obstructæ nares vesanos demonstrant: Polemon, sed Adamantius aliter & melius. Angustæ rotundæ, & obstructæ nares vesanitatem monstrant: eadem Albertus: obstructas, siue obesas, vel occlusas, vel parum olfacientes. Philostratus Panthiam obstructis naribus & contractis, vt basim naso efficerent, pinxit: Et generaliter Albertus concludens ait: nares peruersæ figuræ, & quantitate, situ, motu, & qualitate, peruersam iudicant mentem.

Sursum distantes nares.

Et tandem vt optimam narium constitutionem describeret. In idæa misericordis, Aristoteles in suis Physiognomonicis tribuit ei nares sursum distantes.

DE VVLTV. Cap. VIII.

DICEMVS de vultu primum, pòst de partibus eius, nam vultus totam simul faciem, tum habitus, & passiones repræsentat. Ad totum hunc vultum figurandũ oẽs faciei partes concurrunt, &oculi,& frons,& nasus,& cętera membra. Est verò vultus index & detector conscientiæ nostræ, qui incertus, inconstans, & varius est, qui totus ex animorum configurationibus configitur, qui etiam earum simulator & dissimulator. Quæ haud temere omnibus horis ex vultu dijudicandum, nisi cum ab huiusmodi animi motionibus deferbuisse videbitur. Polemon & Adamantius de vultu hæc habent: Ex ipso nanque vultu potissimum apparet magnificentia,& illiberalitas, probitas & improbitas, anxietas, studium, eruditio,iucũditas, & tristitia, vigilantia,& somnolentia, & singula, vt se natura habent, & secundum ea necesse est physiognomonicam disciplinã exercere. Meletius non obscurus philosophus: Facies, inquit, ipsa est, quæ affectus facile represen-

tant.

tat, cum autem ipsa lætitia afficitur, serena, hilarisq; apparet, si verò tristitiam, mærorem, & perturbationem præsefert; cum ira excandescit, liuida & sanguine perfusa, furiosaque redditur. Quamobrem (vt in sacris literis extat) in cordis gaudio facies ipsa exhilaratur; cum verò cor mœrore afficitur, demissa efficitur, & homo ira occupatus, turpis est. Iacob ex facie Laban in se odiū deprehendit, & ad vxores suas conuersus, dixit: cognoui ex facie patris vestri, non esse amplius in me, qualis heri fuerat. Solent enim qui nos odio prosequuntur auertere à nobis faciem; qui amore nobis deuincti & beneuolentia sunt, lætum, hilaremq; oris aspectum, & blandientem exhibere solent. Cicero ad Pisonem ait: Non deceperunt oculi tui, & vultus, qui tacitus est sermo mẽtis. Vultus ipse speculum est mentis, quando & taciti oculi mentis fatentur arcana.

Subtristis & varius vultus.

In idea Timidi Aristoteles in suis Physiognomonicis tribuit ei faciem mutabilem, & submœstam. Idque ad apparentem morem referri posset: nam timens vuultum continue variat, veluti timore, & suspicione plenus.

Stupidus vultus.

Figuram tribuit Insensitiuo in sua idea Aristoteles in suis Physiognomonicis, & morem qui apparet in facie secundum similitudinem, scilicet insensitiui & stupidi. Interim corrigendus est Aristotelicus græcus textus: nam pro τὼ ὁμοιότητα, idest, similitudinem habet ὁμοπλάτας, quod valdè à proposito abest: vt satis infęliciter Suessanus transfert, & dum verba à sensu aliena accommodare nititur, ineptias multas sano viro indignas profert.

Somniculosus vultus.

In figura Iracundi & Simulatoris Aristoteles in Physiognomonicis tribuit ei faciem somniculosam. Polemon & Adamantius in eadem figura, eadem referunt. Tribuit enim Aristoteles somniculosam faciem, eandemq; Polemon. Sed Aristotelis textum, prout Polemon habet, ipse retinet. Ob id Suessanus satis misere curuipedē transtulit, vt vrso, quem curui pedem dixit, assimilauit.

Temerarius vultus.

In figura Iniuriosi, Aristoteles in Physiognomonicis tribuit ei proteruum, & temerarium vultum. Sed Polemonis textus ex Aristotele corrigendus, qui κάτω προπετής dicit, vt Aristotelicus.

Remissus vultus.

Et in figura amari viri, tribuit ei faciem remissam. Polemon & Adamantius in eadem figura etiam remissam faciem adscribunt. Qui enim tristāti semper vultu & querula voce loquuntur naturaliter, vt ab omnibus odio habiti, à fortuna depressi suas semper calamitates enarrantes.

Bonus & non præceps vultus.

Optima inter hos constitutio erit lætus & non præceps vultus. Iucundo tribuit Aristoteles in Physiognomonicis vultum non festinum, & celerem, sed bonum. Suessanus ἐπιεικής, faciem non festinam, celerem, sed subdolam interpretatur, satis incuriose: & ex naturalibus causis deducit.

Humilis vultus.

Idem in eodem loco, in schęmate tristis viri, humilem ei tribuit figuram.

Grauis vultus.

Idem mansueto fortem, robustam, & grauem faciem tribuit, eandemq; Polemon & Adamantius. Seuero & graui vultu fuit Alphonsus estensis, Ferrariæ Princeps, Iouio referente, vnde ingenium præcellens, & uis eius bellica coniectatur, qui trium maximorum hostium arma infracto animo substinuit, & superauit; abdicaris à se adulationis, & morosæ grauitatis lenocinijs, singulas cogi-

cogitationes, & corporis excogitamenta ad virtutes & bellicas rationes intendit: magnanimus in bello dux, optimus in pace princeps semper extitit. Probo ore, & venerabili Bessarion Cardinalis fuit: nemo probitate spectatior, nemo admirabilior doctrina, nemo denique generosis moribus splendidior.

Iucundus vultus.

In figura iucundi hilarisúe, Polemon & Adamantius tribuunt ei hilarem figuram, vel mores. Ijdem in figura Ingeniosi tribuunt mores iucundos. Sic tranquillus vultus animi tranquillitatem monstrat. Tradit Suetonius Augustum fuisse vultu, & sermone, vel tacito adeo tranquillo, vt animo erat sereno & pacato. Hilari etiam vultu fuisse Vlixem narrat Dares Phrygius. Periucundo & graui vultu fuit Pompeius Columna Cardinalis, qui miro ingenio, sacra purpura mitratus, & militari sago galeatus, vtriusq; muneris partes aptissime adimpleuit. Ioannes Allymbeius Vssumcassanus læto, & hilari vultu fuit, magnam grauitatem, dignitatemq; pari comitate conditã præseferebat, in dandis beneficijs miram serenitatem, eandemq; in accipiendis ostendebat, suauis in sermone, facilesque erant ad eum aditus. Ismael Sophus læto & sereno fuit vultu; benignus, equitandi, sagittandique peritus, lepidusque in iocando fuit.

Elegans vultus.

Polemon Loquaci tribuit figuram elegantem. Sed textus Aristotelicus somnolento loquacis notas tribuit, quod ex Polemone, cui integrior est textus, conijci potest: nam somnolento elegans forma non conuenit. Sed Polemon & Adamantius elegantem formam simulatori tribuunt. Emanueli Chrysaloræ præclara fuit facies, præclarum ingenium, & præclarissima doctrina, Græcas litteras in Italiam reportauit.

Illiberalis vultus.

Illiberales vultu pusillanimes, & illiberales animo censendi, ex Polemone. Politianus facie neque liberali, neque ingenua fuit, ob id distortis moribus, & male compositis; vt nimis in aliena inueheretur. Maximilianus Sfortia vt illiberali vultu, & nequaquam Sfortianæ stirpis excellentia digno fuit; sic ingenij indole, & moribus ingenuo principe indignis; sordidi animi, & vecordis, & rudis extitit. Sub agresti vultu Iouianus Pontanus erat, vir maxima ingenij dexteritate, sed mordaciter insignis.

Venerabilis vultus.

Hector venerabili fuit vultu, & animo, & viribus insignis, clemens & dignus, vt à Darete Phrygio proditum est. Achilles graui aspectu, præferebatque pulchritudinem non satis laudatum; ob id eius species non iactatoris, vt pleriq; iudicant, sed virilis, vt ex Philostrato habetur. Solimanus Selimi filius augusta fuit facie, & dignitate plena, iustitia celebris, prudens, bellator maximus, non fædifragus. Sic Gothofredus Gallus, Lotharingiæ Dux, Bullonius, sacri belli aduersus Turcas Imperator, vultu erat maiestate augusto, religione præstãs, & militaris artis peritissimus. Carolus Francorum Rex à gestarum rerum magnitudine Magnus vocitatus, vultu fuit maiestatis pleno, augusta facie, canitie reuerenda. Cublaienus Scytharum Imperator, quos Tartaros vocamus, ore fuit augusto, ac fulguranti, sacrorum cultor eximius, multarum gentium domitor, ac bello infractus. Probo ore, & vultu hostibus etiam venerabili fuit Franciscus Sfortia, fuit corporis, & inuicti animi robore, naturali facundia, doctrinaq; præditus. Sanctus Bernardus vultu fuit seuero, & venerabili, cæsaries ex flauo candida, statura mediocri, paulo procera, in genis modicè rubenti, barba subrussa, cuius sanctissimæ vitæ plena sunt volumina.

Austerus vultus.

Diomedes austero fuit vultu, vt Dares scribit, & in bello audax, acerrimus, clamosus, calidus, & impatiens. Tamerlanes truculento vultu, & minaci fuit, qui suæ sæuitiæ maximum specimen dedit, vt orbis terror diceretur. Nemo efferatiori in cruorem animo. Truculẽta voce profitebatur se Dei maximam iram esse. Austero ore fuit Baiazetes primus Turcarum Rex, qui singulari celeritate, repentinoque bellicarum actionum impetu, terrificum terrarum fulmen est appellatus. Multis victorijs clarus extitit. Franciscus Bussonius, Carmagnola dictus, tetrici & agresti oris fuit, contumacis ingenij, & prompti, & audacis, vt maximas bellicæ virtutis laudes promeruerit.

rit. Mahometes magnus, octauus Turcarum Rex, austero & aspero vultu, toruis oculis, & in angulis retortis, bellator maximus, & crudelis.

DE FACIE, Cap. IX.

INFRA oculos malæ, Plinius: Hæc sedes pudoris, ibi maxime ostenditur rubor: infra enim hilaritatem risumue indicant buccæ.

Bouis imago cum magna facie spectanti se exhibet:

Facies valdè magna.

Quibus facies magna, ignaui, referuntur ad asinos & boues. Aristoteles in Physiognomonicis. Valdè magna facies stolidos, & indociles arguit. Polemon & Adamantius. Cuius facies magna, piger est. Rhases, Conciliator. Magnum caput, cum magna fronte, & facie pigrum, & aliquando indocilem monstrant.

Hac

Hac tabula felis, & paruæ faciei detegitur imago.

Facies valdè parua.

Facies valde parua (vt Aristoteles in Physiognomonicis testatur, qualis est felis & simiæ hominem pusillanimem arguit. Interim admonitos lectores velim, græcum Aristotelis textum corrigendum: nam loco faciei, habet νῶτα, idest tergus, nec congruum erat vbi de facie loquebatur, tergoris meminisse, cum de tergore suo loco affatim satisfecisset. Præterea in sequenti habet: Mediocrem habens faciei qualitatem, optimus erit, cum neque magnam neque paruam oporteat esse. Suique non immemor in figura pusillanimi, paruam ei faciem accommodet, non tergus. Testimonia demum Polemonis & Adamantij accedunt, qui diligentissime Aristotelem descripserũt, & faciei, non tergoris meminere. Suessanus, tergus, vertit, & circa hanc suam malam interpretationem male se torquet, dum falsam doctrinam veritati accommodare nititur. Quidam doctus etiam suo quadrupedum libro; ex textus corruptione labitur.

Parua facies.

Parua facies paruos quoque redarguit mores. Adamantius. Cuius facies parua, malus, callidus, & adulator. Rhases, & ab eo Conciliator. Facies vehementer parua, timidos, callidos, adulatores, & illiberales. Polem. & Adam. ex Aristotele in figura Amari, qui faciem paruam ei tribuunt.

Parua, & crocea facies.

Qui habet faciem paruam, declinantem ad croceum colorem, est vitiosus, pessimus, deceptor, & ebriosus. Eadem Conciliator ab Aristotele ad Alexandrum; qui etiam coloris notam addidit.

Mediocres facies.

Optimam tradens faciei qualitatem Arist. in Physiogn. ait. Quoniam neque magnam, neque paruam oportet esse, mediocris habitus vtiq; erit conueniens, & ad Alexandrum scribens. Qui habet faciem mediocrem in genis & temporibus, vergens ad pinguedinem, est verax, amans, intelligens, sapiens, bene dispositus, & ingeniosus. Facies cum circunstantijs mediocris, & suffi-

ciens

ciens carnositatis, &c. Conciliator ab eo.

Carnosa facies.

Illos, quibus facies carnosa est, demissi & negligentis animi conijcit, quod in bubus similiter se habeat. Aristoteles in Physiognom. ad Alexandrum verò scribens, ait, carnosus in facie est minus sapiens, importunus & mendax, ad fœminas fortasse referens, quæ ignaræ, importunæ, & mendaces sunt. Polemon ab eo in fine. Qui carnulentam habent faciem, inertiæ obnoxij sunt, quæ passio fœminarum generi, & bouum est peculiaris. Rhases: Cuius facies carnosa, piger. Conciliator eadem.

Valde carnosa facies.

Valde carnosa facies, iucundum & viuidum hominem ostendit. Polemon & Adamant. Ijdemq; in figura Iracundi faciem ei tribuunt carnosiorem. Aristoteles in figura simulatoris pinguem faciem tribuit.

Carnosa & oblonga facies valde.

In figura Inopis sensus Aristoteles in Physiogn. carculentæ & satis longæ faciei meminit.

Macilenta facies.

Qui habet gracilem faciem, est circunspectus in operibus suis, & subtilis intellectus. Aristoteles ad Alexandrum. Sed in Physiogn. qui macilentam habent faciem, solliciti sunt, quæ signum ad contrarium retulit, quia carnosa pigros, macra sollicitos demonstrat. Polemon & Adamant. parua facies studiosi est, & insidiatoris. In figura verò Tristis ijdem tribuunt ei faciem macram. Sed corrigatur Polem. textus ex Adamantio, quia ισχνὸν habet pro ισχυρόν. Plautus in sua Asinaria suum Leonida macilentum malis inducit, quibus sollicitum, & callidum dixit. Selinus Turcarum Imperator decimus macilento fuit ore, ad arma impiger, nullo nanque labore corpus, aut animus fatigabatur.

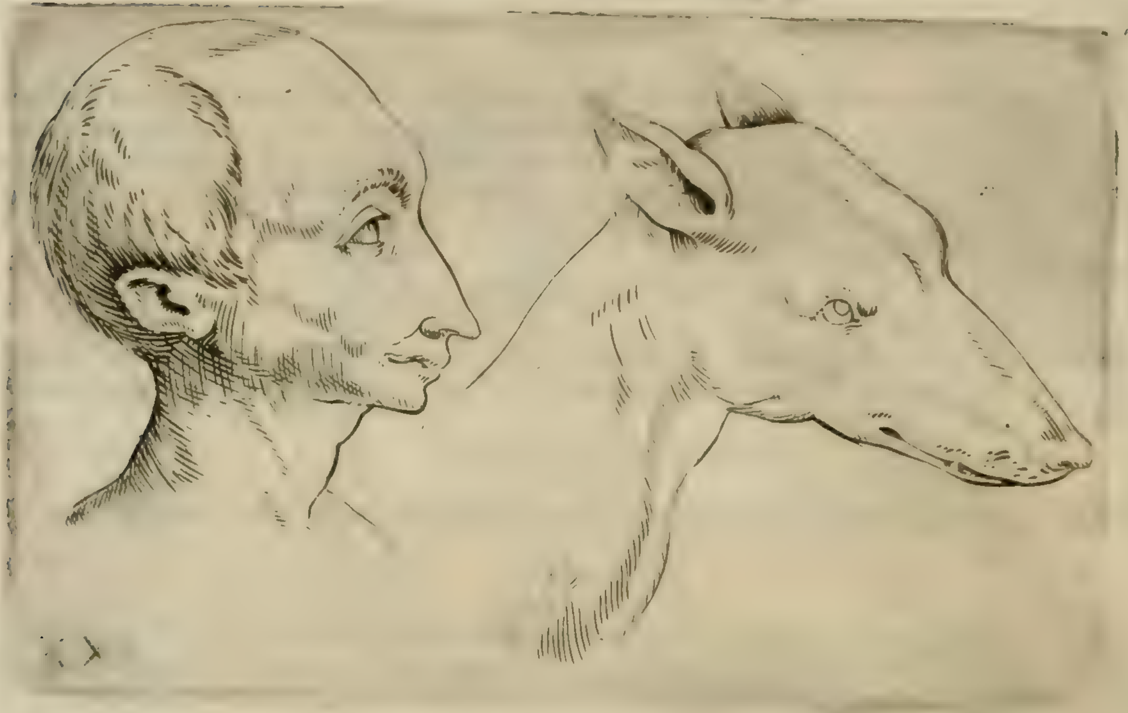
Neque carnosa, neque macilenta facies.

Optimam igitur constituens facierum constitutionem Aristoteles in Idæa Ingeniosi in suis Physiognom. Quæ circa faciem graciliora, idest non carnosa, quia hebetis sunt, sed gracilia, idest mediocriter disposita. Adamantius clarius loquitur in eadem typo. Facies neque valde carnosa, neque quidem gracilis. Vbi textus Polemonis defectuosus, & ex Adamantio corrigendus, carnositas enim inertiã, macilentia curiositatem, & tristitiam, medius vtique habitus ad intelligentiã facit. Philocrates Plautinus macilenta fuit facie, quod cathenis euaserit.

Ossosa facies.

Qui faciem carnosam habent, timidi, referuntur ad asinos, & ceruos. Arist. in Physiogn. quidam libro De animalibus eadem ab eo recitat, sed ipsam neque asinus, neq; ceruus carnulentam habent, & coqui cerui caput, vt pote nil carnis habens, vt inutile floccifaciunt. Et Athenæus ex Epicharmide in Megaride ait, Caput osseum, velut ceruinum. Sed textus mendositas his rationibus coarguitur, qua cum prius carnosæ faciei in boue meminisset, non erat opus hic denuo rememorari, & alijs in locis ijsdem ossosas facies tribuit. Præterea Polemon in fine, ab Aristotele excipiens, ait. Valde ossosa facies laboriosos, timidos, & insulsos ostendit, si referas ad asinos, simias, & ceruos. Ob id corrigendus textus, & pro σαρκώδη reponendum ὀστώδη.

Oblonga facies cum è regione humana ostenditur.

Oblonga facies.

Oblonga facies iniuriosi est, Aristoteles ad Alexandrum. Cuius facies lõga, inuerecundus. Rhasses ex eodem, ab eo Conciliator, ego ad viles canes referrem, qui iniuriosi, inuerecundi sunt, & ijdem oblongæ faciei. Eutichus Plautinus vitiosum hominem depingens inter cætera, oblongis malis dixit. Charinus respondens, oblongas illas malas magnum malum ei dedisse.

Hic tres facierum formæ conspiciuntur, cauæ, rotundæ, & planæ.

Plana facies.

Ab eo, qui planam faciem habet, caueas in morositate, nam significat litigiosum, discolum, inuidiosum, immundum. Aristoteles ad Alexandrum, & ab eo eadem Conciliator.

Rotunda facies.

In idæa Inuerecundi Arist. in Physiogn. rotundam faciem tribuit. Polem. in figura Inuerecundi rotundam faciem tribuit. Rhases, rotunda facie fatuos dicit.

Rugosa facies.

In Idæa Tristis rugosam faciem tribuit Arist. in Physiogn. idque ad apparentem morem referre videtur, nam qui tristantur, faciem corrugant: Naturalis causa esse potest siccitas: & ruga signum melancholiæ est ex Auerroe.

Rugosa, glabra, & macra facies.

In figura Amari Arist. in Physiogn. faciem ei tribuit rugosam, glabram, & macilentam. Ratione enim siccitatis, & friditatis pars, quæ solet esse pilosa, fit glabra, & ij natura sunt melancholici. Polem. rugosam dicit. Adaman. frontem non faciem. Rhases facies subtilis multarum est cogitationum.

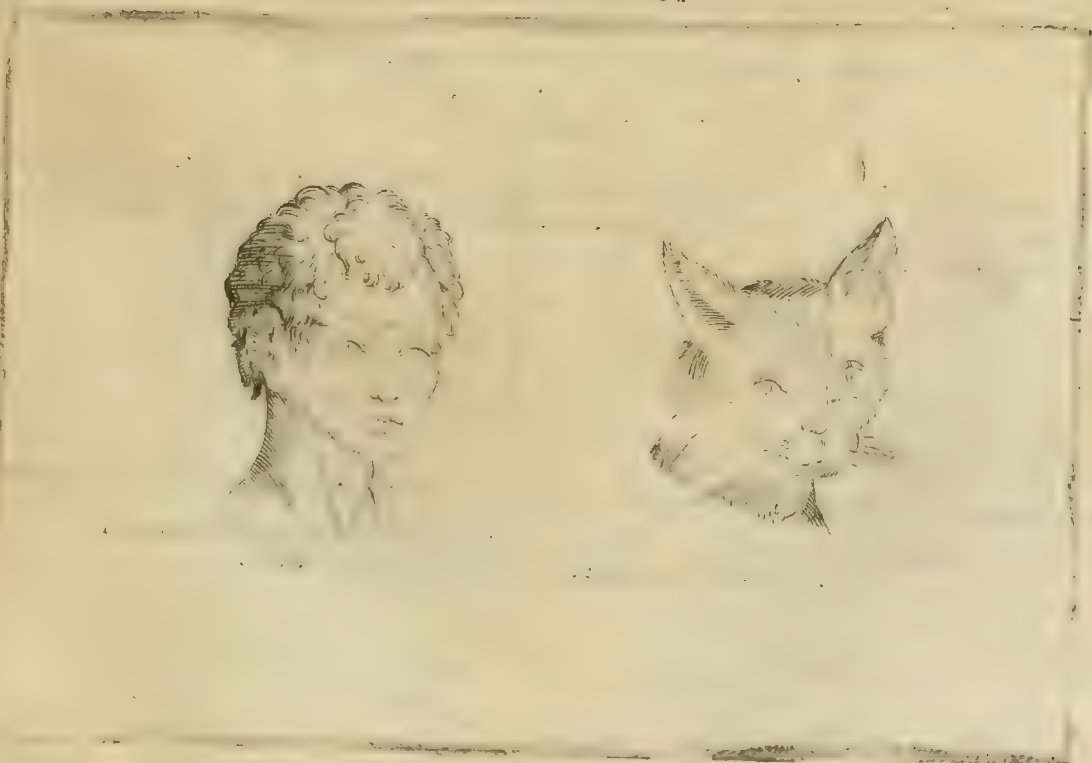
DE GENIS. Cap. X.

DIXIMVS de tota facie, nunc de eius partibus, idest genis. Infra oculos malæ, siue genæ. Græcis παρειαὶ sunt. Plinius malæ, quas prisci genas vocabant.

Carnosæ genæ.

Carnosæ genæ inertiæ & vinolentiæ notum accusarit. Pol. Adam. ijdem in figura Inopis sensus eidem carnosas genas ascribunt. Albertus à Polemone. Qui crassas habet genas, ignaui sunt. Sed omnis vultus plenus & crassus, ignarum & voluptatibus deditum significat.

Capi imago in multis occurrit figuris formam, & arctus ostensuri, nunc ad exiles tantum genas commostrandas exhibetur.

Graciles genæ.

Genæ valdè graciles malignitatem & vafritiem arguunt. Polem. sed Adam. addit inuidiam, ego æluris & simijs ascriberem; paruas enim & exiles genas habent, & sunt furaces, vafræ, & insidiosæ, & per hæc animalia eiusdem ingenij homines deprehendantur, qui scilicet clam insidiosi, vafri, & maligni sunt.

Crassæ genæ ab oculis distantes.

Crassæ genæ & ab oculis distantes, inuidos notant. Polo. & Adam. Albertus verò ab eis. Crassæ gena: tanquam abscissæ ab oculis, humorum plenitudine, & pondere suo prægrauatæ, & idem ostēdunt.

Rotundæ genæ.

Rotundæ genæ dolosos hominum mores demonstrant. Pol. Adam. Sed Albertus inuidos dicit.

Oblongæ genæ.

Oblongæ gena nugaces, & vaniloquos ostendunt. Pole. Adam. Sed Albertus. Leues & prolixæ genæ importunum, & loquacem significant.

Genarum & faciei contractiones in tristi facie.

Faciei, & genarum contractiones in tristi vultu apparentes, stultum hominem demonstrant, Pol. Adam.

Genarum & faciei contractiones in hilari vultu.

Genarum & faciei contractiones in hilari vultu, & certissimus erit adulationis iudex. Idemque in idæa cynædi illi genarum contractiones tribuerunt.

DE LABIIS. Cap. XIX.

LABIA mox à naso, vt Aristoteles animalium libro, caro mobilis, & in extremitatibus superioris, & inferioris mandibulæ. Constat tenui, & molli carne, oris & dentium ceu editui habeatur. Auicenna. Labia otij vice adiuncta ori, & ob id prius de labijs.

Labia crassa.

Labia crassa stultum demonstrant. Aristoteles ad Alexandrum. Polemon in fine libri: Magna labia insipientes ostendunt. Conciliator ab Rase. Magna labia stultus & hebes, ex huiusmodi labijs Labeones, & Chilones dicti fuere.

Asini crassum labium inferiori propendens hic spectandum adduximus, vt neminem hominis labrum ad eius similitudinem delineatum lateat.

Craſſa labia ſuperiora inferioribus propendentia.

Quibus labia ſuperius craſſa ſunt, & ſuperius vltra inferius emineant, ſtulti iudicātur à ſimili aſinorum, & ſimiarum ſpecie. Aſinis enim & ſimijs labia ſuperiora magis eminentia ſunt. Et in hoc à leonibus differunt, quia his gracilia ſunt: Polemon in figura iniurioſi, cui verò inferius labrum ſuperiori prominet, fatuus, ſuſpenſi iudicij, imbecillis, & flagitioſus, & ad aſinorum naturam refertur. Et in fine libri. Quibus inferius labrum ſuperiore maius fuerit, timidos cenſebis. Vnde textus hi omnes corrigendi.

Ecce denuo leonis iconem adducimus, qui labio exili inferiori propedenti in humano ore oſtendendo plurimum iuuat.

Exilia labia in ore magno, vt superiora inferioribus superponantur, eademq; iuxta angulos laxa.

Labia tenuia in ore magno, ita vt partes superiores inferioribus superiniectæ sint, eademq; laxa iuxta labiorum angulos, animi magnitudinem, & fortitudinem significant. Aristoteles: quum in leonibus eiusmodi haberentur. Idem etiam vtique in magnis, & robustis canibus spectabit. Polemon. Labia mollia, vt inferiora superioribus subdantur, magnanimitatem, & virilitatem notant: nam huiusmodi labia in leonibus videre est. Adamantius aliter & melius. Labia in ore maiori tenuia iuxta angulos relaxata, vt inferioribus adijciantur superiora, magnanimitatem, & fortitudinem significabunt; leonina enim hæc sunt, cuius textus ex Aristotele corrigendus: nam συγκηλίαν, non ἀκηλία legendum; sunt enim labiorum anguli χαλαρά, non χῶρα. Conciliator eadem ex Alberto. Sed ad exempla fortitudinis etiam canis adducitur, non vulgaris, sed venaticus, vel mastinus. Canes à Canibus Marti immolari, Apollodorus, & alij scripsere, Arnobio scribente, propter eius animalis audaciam. Lacedæmonij Marti Enyalo mactabant, vt Pausanias in Laconicis. Lacones enim ephæbos, scribit, quum pugnas essent inituri, Marti canem immolasse, Deo scilicet validissimo victimam validissimam inter cicures dicare se arbitrantes.

Labia inferiora propendentia.

Labia quum soluta ab ore dependent, ex humore superabundanti inordinato euenire, & inertiam significare, Albertus protulit, hæc enim in bubus, asinis, & senescentibus equis est uidere.

Labia exilia in ore paruo.

Si autem in paruo ore gracilia labia extiterint, timiditatem, impotentiam, & dolos demonstrabunt, Adamantius dicit, impotentem, & valdè dolosum, nisi corrigendus sit Polemonis textus, nã vbi δηλὸς ex Adamantio, ἠνὸς reponendum. Ego ad æluros referrem, quibus exilia labia in ore paruo sunt, & timidæ, & impotentes, & dolosæ, vel ad mulieres.

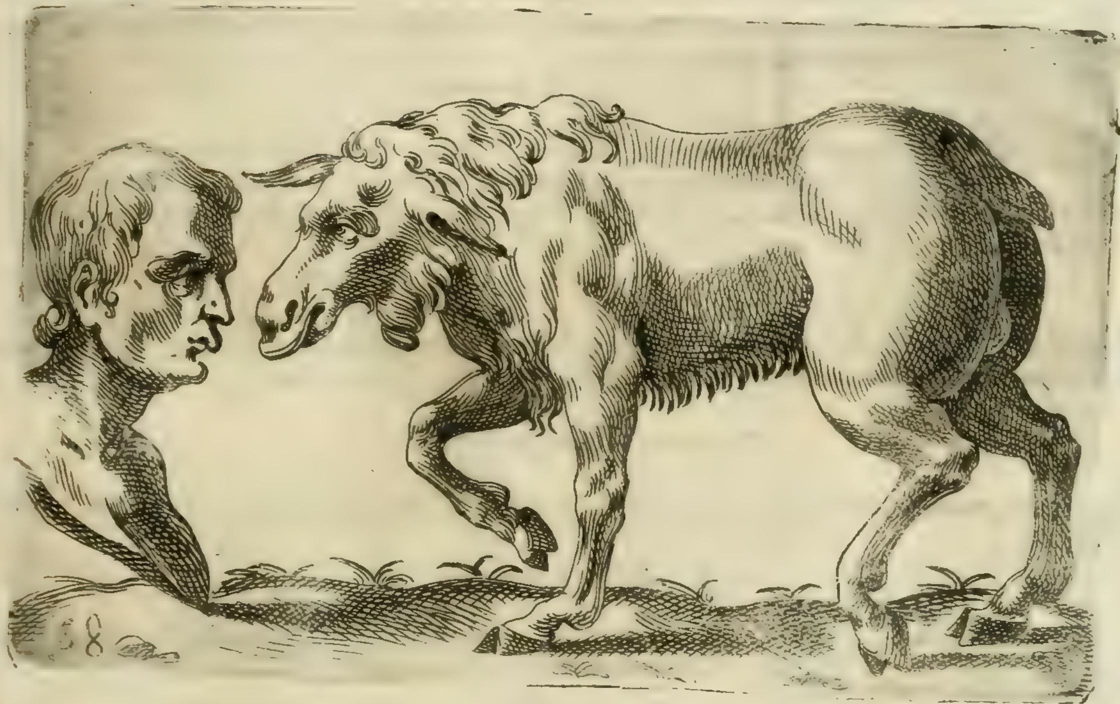
Gracilia labia, dura iuxta caninos dentes tumentia.

Quibus labia gracilia, dura, & iuxta caninos dentes tumentia, ignobiles sunt, & ad sues referũtur. Vbi Aristotelicus textus græcus corrigendus, nam pro ἀγενῆς, habet εὐγενής, contrarium. Suessanus, vt Aristoteles textum accommodaret, magis corrumpit: nam non ignobiles, sed multigenos vertit, vt sues Conciliator eadem.

Labia suprema, & gengiuæ prominentes.

Qui superius labrum, gingiuasq; prominentes habent, ad conuitia & maledicẽdum proni sunt, & referuntur ad canes. Aristoteles. Idemq; in figura Iniuriosi. Superius labrum sublimen tribuit. Ab eo Polemon & Adamant. Quibus canini dentes labia attollunt, pessimorum morum sunt, iniurij, adclamatores, & mordaces, vt canes, vt ore, sic ingenio referunt. A quo etiam Polemon in eadem figura tribuit ei superius labrum sublime. Vnde male putat aliquis Polemonis & Adamantij dicta Aristotelico signo referri. Corrigẽdus est Polemonis textus: nam vbi Aristoteles in figura Iniuriosi labiorum meminit, infert καὶ τὰ ἰδῇ προπετής, idest aspectu temerario, sed Polemon *& cato propetis*, idest inferius propendens, satis vt mihi videtur peruersè, nam iniurioso potitus præceps vultus conuenit, moribus aptus, quàm superius labrum inferiori propendens, & canes quibus Aristoteles refert, huiusmodi labia non habent: Gracilia labia superius aliquantulum eleuata, verbosum, accusatorem, & inuidum testantur. Phocylides Poeta mulieres alias ex alijs animalibus natas fingit pro ingeniorum diuersitate, & inter cæteras ex cane natam difficilis, & asperi ingenij mulierem dixit.

Humanus vultus cum animali Alce delineatus conſpicitur, vt ſuperiora labia tumentia, & inferioribus ſuperpoſita conſpicientur.

Prominens ſuperius labrum.

Quibus inferiori labio ſuperius labium ſuperadijcitur, prudentiores ſunt. Adamantius. In Polemone deeſt, ſi ad feras referre licet, ego ad Alcem referrem. Solinus ex Plinio de eiuſmodi fera. Alces adeò propenſo ſuperiore labro, vt niſi recedens in poſteriora veſtigia paſci non queat. Pauſanias ſagaciſſimum animal eſſe dicit, & hominis odore per longinquum interuallum percepto in foueas, & profundiſsimos ſpecus ſe abdere. Aeſopus tumenti, & prominulo labio fuiſſe, & prudētiſsimum fuiſſe ſcribitur.

Prominens inferius labrum.

Quibus inferius labrum prominebit magis, non ferè malum, quanquam plerumq; vanitates, & craſſas cogitationes ſignificabit. Polemon & Adamantius. Inferius labrum foris excedens, non animi malitiam, ſed impudentiam (ego imprudentiam & ſimplicitatem) Albertus. Sed ex Loxo infert, Tale labrum in paruo ore laudis & honoris ſtudium ſignificat.

Tumenentia labia ad inciſorios dentes.

In fine libri Polemon, & ſi medoſus ſit textus, dicit. Labia ad inciſorios dentes tumentia, cinędos oſtendunt.

Tumentia labia inferiora ad caninos dentes.

Tumens labrum inferius ad caninos dentes, veneno plenos oſtendit. Polemon eodem loco, fortaſſe quod viperis, alijſue ſerpentibus eiuſmodi ſe habeant. Albertus: quæ verò eminent labia, & aliquantulum dependentia ſuper caninos dentes, eos Plato dicit, maledicentem, iracundum, clamoſum, & ad inferendam iniuriam propenſum,

Labia vultum deformantia.

Non omittendum duximus, quod Albertus ex Loxo adducit. Cuius labia truces vultus exagitant, inſaniam & ſtultitiam iudicabunt, quod ego in pleriſque animaduerti.

DE ORE. Cap. XII.

S, ab Ariſtotele animalium libro, intra maxillas & labia deſcribitur, cuius partes palatum, & faces. Apuleius ait os eſſe animi veſtibulum, orationis ianuam, & cogitationis comitium.

Os magnum.

Qui latum os habet, eſt bellicoſus & audax, Ariſtoteles ad Alexandrum. Sed Pol. & Adam. magnum os viros decet, quaſi viriles oſtendunt. Albertus. Magnum os viris & virilibus fæminis conuenit. Rhaſes. Qui magnum os habent, guloſi, audaces, dicere debuiſſet, bellicoſos, audaces.

Paruum os.

Puſillum os effœminatum oſtendit. Polemon & Adam. quod tale fæminas deceat. Albertus tam fæminas, quam viros effeminatos. Helenam puſillo ore fuiſſe memorat Dares.

Paruum os exterius protenſum.

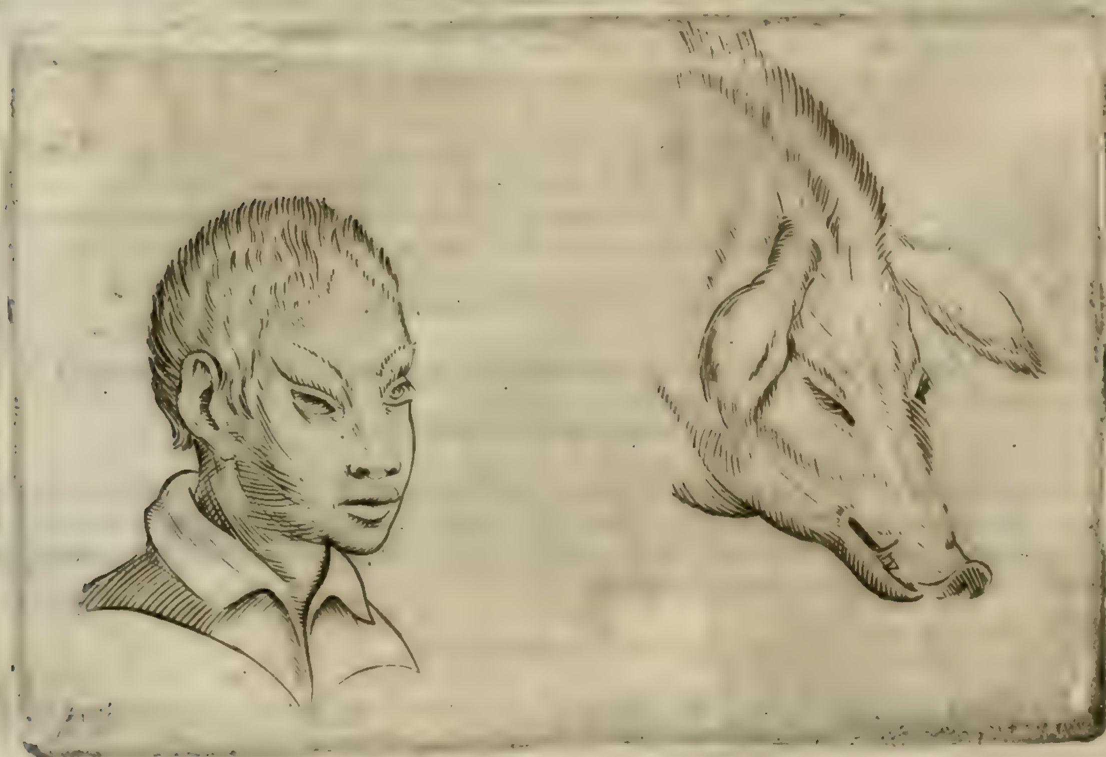
Os paruum prominens inſidiarum & reprobitatis nota. Pol. & Adam. Ego ad vulpes & ſerpentes referrem.

Exertum os.

Exertum os, ſiue prominens, dementiam, ſtultiloquium, & audaciam notat. Adam. Textus hiulcus eſt Polemonis, & non admittendus. Albertus nimia prominentia ſtultitia, loquacitatem, & audaciam oſtendit. Vrſo exertum, & longum os, ex Oppiano, inſtar fermè ſuilli, labia craſſa, ob id dentibus retia non lacerant. Ex Plutarco ferox & vorax. Ouidius.

Quid niſi pondus iners, ſtolidæq; ferocia mentis.

Craſſum & protenſum ſuillum os ferimus, vt humanum, ſimiliter efformatum oculis ſubijceretur.

Valdè

Valdè exertum os, & labia crassa rotunda.

Quibus os protenditur, labiaq; sunt præpinguidiora, rotunda, & extrinsecus inuersa: moribus & operibus sunt suini; Polem. & Adam. Ab his Albert. Protensum os, rotundum, retoruum in crassis labijs, ac si repandum sit extremum, immundum, voracem, & stultum, & fortè epilepticū futurum demonstrat.

Humile os.

Humile os timiditatis, & mutabilitatis signum. Adam. Adhuc Polemonis textus lacunosus est, & ex Adamantio restituendus.

Medium inter exertum, & humile os.

Ob id neq; exertum, neq; depressum lauda. Innuens Adamantius laudabile esse, quod neque exertum, depressumue fuerit. Albertus optima oris forma, quæ non nimis humilis. Oris enim & labiorum humilitas timidorum est, & malignorum.

Arietis os diductum & humanum adduximus, quum quæ affirmamus, opportunum iudicare nequisemus.

Os valde dissectum.

Vasta oris dissectio stolidissimi, crudi, & impij hominis notas præbet, talia nanq; sunt arietum ora. Albertum. Quum os vltra modum dilatatur, vt diductum, & rescissum videatur, immitem, impium, bellicosum, & voracem notat: à Polemone marinis beluis, & monstris assignatur. Pol. Adam. in figura fatui improbi tribuit ei os garrulum & apertum, vt bifida facies videatur. Ego potius ad lupos, quàm ad canes referrem, nam os valdè dissectum habent, & ingluuies est luporū propria. Galenus libro de vsu paruum narrat animalia καρχαδόντα, idest serratos dentes habentia, os longissimè habere dissectum, ad proportionem enim vnguium, & dentium robur consentaneū fuit oris esse magnitudinem. Si enim homini opertum os dedisset natura, neque cibos exactè conterent, neque magnitudine quicquam ad uires ei accederet. Qui acutos multos dentes non habēt, hi rursus animalibus arctissimum os, pariter eis acutorum actio, animalibns igitur viribus pollētibus, & maximum os, & acutos dentes refertum dedit. Vnde carnivora animalia amplo sunt oris

ductu. Lupus piſcis vaſtum habet os, & gulæ deditus, vt natura ei tale dederit ad optimè vorandum. Lamia piſcis largo eſt oris hiatu, nam voraciſsimus & antropophagus, vt integra mortuorum cadauera voret, ab hac inſigni ingluuiæ ab Oppiano δυϐάπτα χάσματα dicuntur. Piſcatrici ranæ os amplum, & latum ad piſcis ingenium, moreſq; per accommodatum, eminentia ſub oculis cornicula turbato fimo exerit, vt aſſultantes piſciculos protrahens, donec tam propè accedat, vt aſsilire in illos poſsit. Taglodicici boues, vt qui luporum inſtar carniuori ſunt, omnibus rictus vſq; ad aures dehiſcit, ex Plinio. Et Aelianus omne genus animalium ab eis iuuandi dixit. Talis ore villicus meus præditus eſt, & ſimul ſtoliditate & canina exutitione.

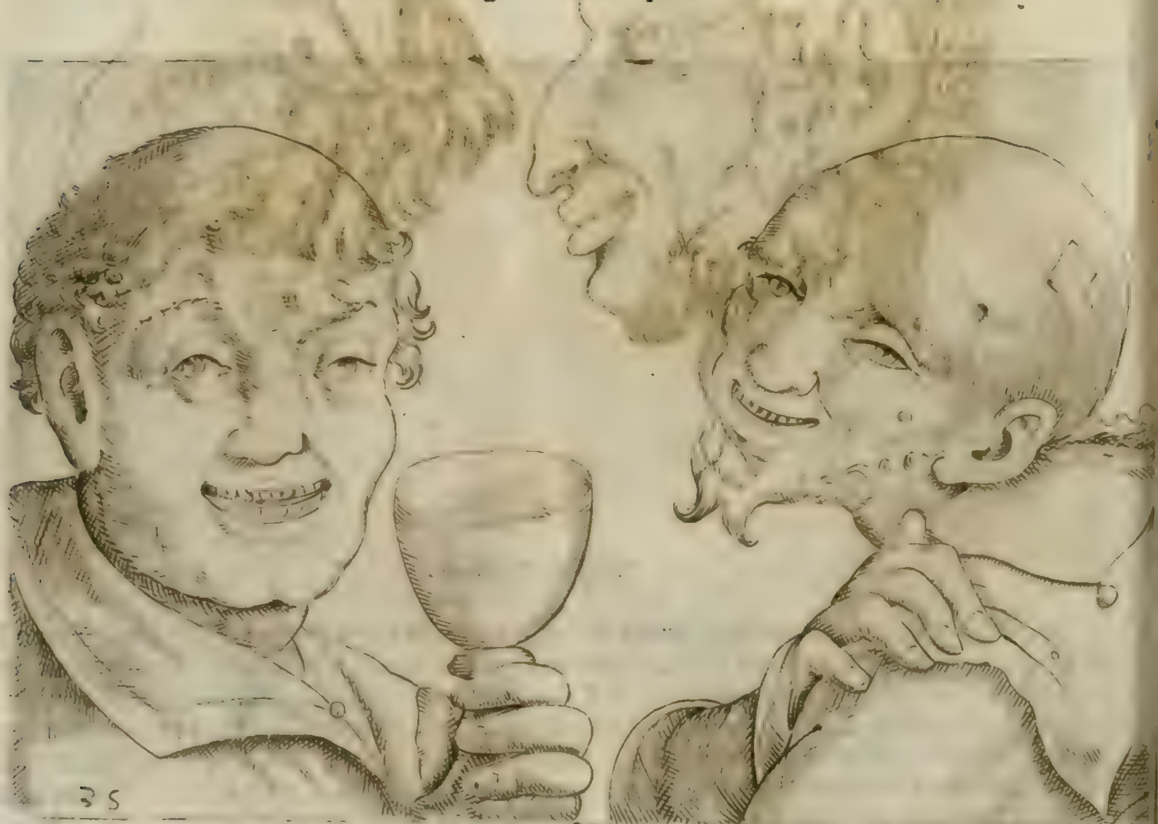
Apertum os.

Apertum os ſtultitiæ ſignum dicerem, & ad apparentem decentiam referrem. Pleriq; apud nos ſunt hianti ore, ſtantes, & incedentes, qui inſipientes & ſtupidi ſunt. Ariſtophanes χαιύνας, ideſt ore hiantes, pro ſtultis accepit.

DE DENTIBVS. Cap. XIII.

Dentes ſtatim, quum os aperitur, videntur. Plinius homini continuati dentes, lati, & acuti, & qui eos diſcriminant, canini. Sunt rari, denti, nonullis breues, paruis, & recto ordine diſpoſiti. Dentes qui vtrinque quaterni anteriores exiſtunt, inciſorij, ſiue ſecantes, qui vtrinque duo ab his poſiti viſuntur, canini dicuntur, molares verò ſubinde ab vtraque parte, qui in ordine digeruntur.

Siniſtræ tabellæ pars in ſuperiori maxilla dentes raros & infirmos conſpicuos oſtenſura, inferiori verò magnos firmos & ſpiſſos.

Rari dentes.

Facile ex his vitæ diuturnitatem, ex breuitatem dijudicare poſſumus, quum ex cerebro ortum habeant. Ariſtoteles in Problematibus, dentibus vitæ ineſſe præſagia dixit nam quibus rariores fuerint

fuerint, haud ita diu viuere opinantur. Indicium hoc esse os capitis, cerebrum ob id inualidum, quia minus sit respirationibus opportunum, itaque celeriter putret, vt quod sua natura humidum sit, nam & cætera quum non mouentur, neque exhalant, facile corrumpuntur, quo enim fit, vt homo capite piloso sit maximè, & mas quàm fæmina diutius viuit, futurarum sui capitis beneficio, ex quo rariores, exigui & minus fortes, eo minus virtutis spermaticæ, & cerebri fortitudinis, ex quo totius corporis debilitas sequitur, ob id breuioris vitæ. Plinius ex Aristotele. Breuis vitæ raros dentes indices esse dixit Rhases decenter rari, debiles & minuti totũ corpus debile demonstrant, eadem Conciliator. Auicenna spermatica materia fieri dentes dicit, nam confracti non restaurantur amplius, & omne signum est sui signati repræsentatiuum, si igitur dentes ex spermate generantur, quanto rariores & exigui, eò plus virtutis spermaticæ imbecillitatem ostendũt, & ex consequenti cerebri debilitatem, à quo principalia membra ortum habent, cor, epar, & similia, quæ vitam præbent. Rhases. Cuius dentes sunt rari, debiles & minuti, totum corpus est debile. Eadem Conciliator. Cæsar & si raros habuit dentes, vt Suetonius scripsit, erant tamen validi, & firmi, fuit enim interẽptus anno suæ ætatis 56. Augustus enim & si raros, scabros, & exiguos, fortes tamen, & perijt anno ætatis suæ 76.

Magni, firmi, & spissi dentes.

Contra verò ex prædictis, qui magnos, firmos, & spissos habuerint, & qui dentium ordine fuerit præditus numerosiore diuturnioris erit vitæ, uirorum exemplo, quibus plures sunt, quàm fæminis, quod ipsis & in cæteris conuisitur. Scotus dentes fortes & spissi hominem longæ vitæ notãt, comedonem, audacem, & fortem: vt equus. Herculem fuisse triplici dentium serie Ionis Chij proditum est monumentis.

Continuati dentes.

Qui continuatos habent dentes, non aliter morari, quàm pecudes & dorcades & Capræ. Plinius. Hyenæ nullis gingiuis, dente continuo. Refert Plutarchus Pyrro Epirothæ vnicum os fuisse dentium vice, lineis modo in superficie suppictum, distinctumq;. Solinus nonnullos accepimus enasci concretis ossibus, eosq; neq; sudare, neque sitire consueuisse, quod Syracusanus fuerit Lygdamas, qui tertia, & trigesima olympiade primus ex olympium certamine Pancratij coronam reportauit, eiusque ossa deprehensa sunt medullas non habere.

Canini dentes, longi, exerti, & firmi.

Cuius dentes canini longi, exerti, & firmi, est gulosus, & insatiabilis, & malus. Rhases. Conciliator ab eo. Dentes longi, firmi, ad exterius se porrigentes, gulosos, & insatiabiles notant, relatos ad sues & ad canes. Arist. hippopotamo, apro & equo exertos dentes dicit, idest extra os porrigentes.

Longi acuti, & fortes dentes.

Cuius dentes acuti, longi, rari, & fortes in opere significant hominem, timidum, impium, gulosum, audacem, falsum, infidelem, & suspiciosum. Scotus. Ad serpentes ego referrem. Portentosis dentibus fuit Christiernus Daniæ Rex, horridaq; barba, sed mortalium immanissimus, & nefariæ crudelitatis infamis.

Acuti & recti dentes.

Omne animal habens acutos, & rectos dentes est magnæ iræ, & carniuorũ, vt leo, canis, & vrsus, Contra homo, & equus. Scotus.

Mixti dentes.

Ex his extremis optimam constitutionem nanciscemur: nam mixti dentes, ordo non seruatus, qui quidem alij stricti, alij lati, quidam rari, alij spissi demonstrant sagacem hominem, ingeniosum, audacem, timidum, dedignosum, facile ad vtroque conuertibilem.

DE LINGVA. Cap. XIIII.

VÆ in ipso ore sunt dentes, post lingua est, ea ad loquelæ vsum vtimur, vinculum est illi frenum, quod si moderato ordine constitutum fuerit, vniuersæ eius actiones optimæ sunt, quum ipsi facultas intercipitur, eæ facile læduntur. Ipsa lata, angusta, & mediæ magnitudinis est. Si latior est, dum oris meatu plus nimio repletum reddit, raro, ac inarticulato sermone erit, si angusta, quùm non satis dentibus iuniti queat, vitiato eloquio vtetur, media eius forma dictarum passionum expers, optima habetur.

Blæsi, balbi, lingua hæsitantes.

Blesitas est, quum literam quãdam exprimere non possumus, eamq; non quamlibet, sed certam. Balbi verò literã præmittere, vel syllabam, hæsitatio alteram alteri syllabam iungere nõ posse, quæ quidẽ omnia imbecillitate eueniunt, lingua enim subministrare intelligentiæ non potest. pueri, vt manibus, pedibusue minus valentes, sic lingua parum compotes sunt, more brutorum animalium vociferantur. Sic senes & vinolenti. Accidit enim balbuties, quum impetus dicendi præruit, anteceditque facultatem eorum, vtpote cum animus visa sequatur, quum membra voci accommodata tardiora habeant, sic enim lingua hæsitantes, qui melancholico habitu constant, & propere imaginationem sequi, non nisi melancholicum est. Potest enim esse, vt calor efficiat, vt procaciores sint, vtiq; offendendo adhærent quasi in salebris, quomodo affici iratos homines nouimus, incenduntur enim, excitantur, anhelitant, qui spiritu redundant, igitur præ nimio caloris feruore. Hæc Aristoteles in problematis. Neoptolemus fuit blæsus, & magnus bellator, si Dareti credimus. Alcibiades etiam blæsus lingua, & maximis fuit corporis uiribus & animi. Cazimirus Polonorum Rex fuit etiam balbus ex Cromero. Sic Michael Balbus ex Zonara. Scotus ait. Cuius lingua balbutit, horribilis, iracundus, ab ira conuertibilis. Ob id Conciliator, lingua ante dictionis prolationem, repetens sæpius principium, denotat melancholiam.

Subtilis lingua.

Subtilis lingua sagacem hominem, ingeniosum fallacem, insidiosum notat. Scotus. Ego ad serpentes referrem.

Velox lingua.

Velocis motus lingua, cum repentina vocum corruptione, stultum, impetuosum, & iracundum notat. Conciliator.

Tarda lingua.

Lingua immobilis, velut lapis, pigrum notat. Conciliator.

DE ANHELITV. Cap. XV.

IXIMVS de ore, & eius partibus, nunc de ijs, quæ ex eo exeunt, scilicet anhelitu, risu, voce, & loquela, & prius de anhelitu, quia is priori, quàm vox. Dicit Auerroes in suis Colliget. Aliqui medici anhelitum facile cordis complexionem iudicare posse inquiunt, sic calidam, frigidam, humidam, & siccam, & ex cordis complexione fieri alterationem virtutum animæ: nam si excedit in calido, fortitudinem, & animositatem promittit, si in frigido pusillanimitatem, & imbecillitatem, si vero temperata fuerit, & temperatas virtutes.

Fortis, velox, & spissus anhelitus.

Anhelitus fortis, velox, & spissus, caloris excessum in cordis complexione ostendit, dũmodo viæ per quas egrediuntur, nõ angustæ sint, scilicet pectus & pulmo. Hæc enim membra & si cor calitate non excedit, pro cordis nimia refrigeratione, viarum angustia, velociori, spissioriq; anhelitus reciprocatione vtetur. Sed in calida complessione id raro accidit: vnde latas vias habere oportet, scilicet pulmonem, & pectus. Pol. & Adam. Quando autem quis ex profundo vehemens respirat, rusticita.

ſticitatem,& ebrietatem arguit; ideo multus anhelitus fortem oſtendit. Michael Scotus. Animal multi flatus, multæ fortitudinis, & potus erit. Albertus. Anhelitus frequens, & velox, & calidus cordis calorem arguit.

Fortis, velox, ſpiſſus anhelitus, & corpus & pectus macrum.

Si cum prædicto anhelitu pectoris, & corporis accidit macies, erit cordis complexio calida & ſicca. Idcirco huiuſmodi viri iracundi, & tarde ſedabiles erunt. Iraſcuntur enim cito, quia calida cordis complexio, ſedantur tarde, quia ſicci. Pol. in figura Amari tribuunt ei loquelam, & anhelitum vehementem.

Parcus, rarus, & tardus anhelitus.

Hæc ſunt ſigna prædictis oppoſita: tarde ſigna ſunt frigidæ cordis complexionis, & timiditatem arguunt. Pol. in figura Timidi tribuit ei debilem reſpirationem. Adamantius vero indiſcretam, ſiue tumultuoſam & raram. Albertus: contraria prædictis contrariam innuunt ſignificationem, ſcilicet frigiditatem.

Paruus, rarus, tardus anhelitus, & pectus paruum, & glabrum.

Si cum prædicto anhelitu pectoris paruitas, ex glabrities ſimul erit, hi erunt in vltima timiditate, & ipſorum iuuentus aſſimilatur ſenectuti, & ſenectus morti.

Temperatus anhelitus.

Ad mediam igitur, & optimam deueniendo corporis conſtitutionem. Pol. & Adam. inquiunt. Valde temperatus anhelitus temperatam cordis complexionem innuit, & pectus mediocre inter magnitudinem, & paruitatem, & caro nec macilenta nec pinguis, iſq; anhelitus reperitur in his, qui in temperatis climatibus naſcuntur. Spiritus facilis ſegniter & ſine ſtrepitu progrediens, bonam hominis mentem oſtendit. Vbi notandum in Polemonis textu temporum iniuria literas aliquas excidiſſe, aui enim ιον, Adam. λεῖον.

Anhelitus conſtans.

In figura fortis Polem. & Adam. tribuunt ei anhelitum conſtantem.

Facilis & ſine ſtrepitu ſpiritus.

Spiritus ita facilis, vt homini qui halitu careat, ſimilis videatur, cogitationum plenum arguit, quales enim cogitationes fuerint ex oculis diſces. Semper enim nos cogitamus, ad quæ corporis complexione trahimur, etenim oculi demõſtrant, vt luxurioſi ad amores, auari ad lucra, ſtudioſi ad ſcientias. Pol. Adam.

Anhelitus, vt qui poſt durſum.

Quicunq; anhelant, quemadmodum ij, qui poſt curſum, conſilio carentes, & omnia quæ faciũt dicentes: Pol. & Adam.

Altus, denſus, & facilis ſpiritus.

Qui alte reſpirant, & ipſi denſus & angelis è naribus efflatur, ineſt ei pauor, & mœror, & ſi alia cum his ſignis concurrant, effæminati ſunt, & cinædi. Ijdem.

DE SVSPIRIIS. Cap. XVI.

EST ſuſpiratio anhelitus ſpecies, ſuſpiratio ſignũ ſemper habetur amoris, vel angoris, ſcilicet anguſtię cordis, qui enim angunt, animum totum ad rem, quæ dolori eſt, conuertunt. Itaque animus ad id conuerſus, quo ſollicitatur, ui officij obliuiſcitur: cor igitur quum per intentionem pectoris aerem non capiat, quo ventilari refrigerariq; poſſit, ne ſtraguletur, animam ad deſertum officium reuocat, & vt copiam frigidi aeris capiat, quod vices minutæ, crebraque ſpirandi eſſent facturæ, vna ampliori reſpiratione, ſubminiſtrat.

Suſpiratio.

Suspiratio.

Est suspiratio vulgare amoris signum, vt diximus: nouerca apud Apuleium sui priuigni amore flagrans, legitur inter amoris signa, suspiritus cruciatus. Pan apud eũdem Psychem amore captã ex assiduo suspiritu conjicit. Horatius.

Amantes languor, & silentium arguit, à latere petitus imo spiritus.

Medici amoris notas dicunt, oculi concaui, nõ illachrymantes, sed tanquam voluptate pleni apparent, continentes palpebrarum motus, & quum reliquæ corporis partes non collabantur, soli hi amantibus concidunt. Pulsus, quali eorum, qui cura conficiantur, qui verò id quod amatur, in mentem ipsis venerit, vel auditu, vel visu, & præsertim si repente, tunc pulsum animo conturbato contingit immutari, neque naturalem æqualitatem, neque ordinem retinet. Carichles, apud Heliodorum, Charichiam amantem cognouit ex tumentibus oculis, eorum varia iactatione, vultus pallore, mentis inquietitudine, & rerum loquutione, quæ in buccam venerit.

Intuitus suspirans, & illachrimans, frequentans in te uisum, & qui eum respicis, terretur, & erubescit.

Quum videris hominem frequentantem in te uisum, & quum respicis eum, terretur, & ex hoc erubescit, & maximè si multus suspirat, & lachrymæ apparent in oculis eius, hic diligit, & timet te, si verò contrarium fecerit, erit inuidus, & contemnit te. Aristoteles ad Alexandrum.

Suspirantes cum capitis agitatione.

Si quis suspirat simul cum capitis agitatione patratarum, vel dictarum rerum memor pænitentia premitur. Pol. Adam. Sed prior non dictarum, sed visarum dicit.

Suspirantes cum capitis agitatione.

Si autem id fiat oculis respicientibos, patrata vel dicta mala, magis consilio vitare satagit, quàm pæniteat. Pol. Adam.

Oscedo.

Legitur apud Gellium, cum quidam in iure staret, & clarè nimis & sonanter oscitauit, tanquam illud iudicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ & apertæ securitatis, & cum deierasset inuitissimum sese & repugnantem oscitatione vinctum teneri eo vitio, quod oscedo appellatur, notæ iam destinatæ exemptus est.

DE VISV. Cap. XVII.

NOS hic dereliquit Græcorum doctrina, & ne vacuus locus relinqueretur, quæ à Latinis & nostris experientijs emendauimus, huc afferendum duximus. Possumus etiam non aliud melius, quam è risu animi sapientiam, vel ineptiam dijudicare. Hippocrates libro de hominis structura ait, esse viros, qui semper rideant, & qui tristentur, & huius rei causam ex elementis esse, qui autem puri sanguinis sunt, vsquequaque rident, & aspectu & corpore floridi, nec non perspicui coloris. Homerus ex caloris copia profluere, iudicare videtur, vbi γέλωτα ἄσβεστον, idest inextinguibilem risum dicit & Grãmatici; γέλως deduci tradunt ab ἕλη, siue ἥλη, idest calore. Physici dicunt, quod credidit enim Luctantius, letitiæ effectum esse in splene, intemperantiãq; videndi ex lienis magnitudine constare, vnde homini ex nimio, liberalioriq; cachinno doleant intestina, cogaturq; impositis ad sinistrum latum manibus coercere exultantem dolorem. Alexander Aphrodiseus lien non propriè, ac per se, sed ex accidenti risus causa censendus est, quandiu enim est sanus, omnium fæculentum & melancholicum succum ex iecinore trahit, atque ita dum sanguis purus, & defæcatus totum corpus, cerebrum q; pertradit, naturam simul & animam, & non aliter quàm vinum oblectat, & exhilarat, vnde risus excitetur. Me, inquit, Cæsar apud Tullium, non pudet nescire, quo pacto risus concitetur, vbi sit, quomodo existat, atq; in repente erumpat, vt eum cupientes tenere nequeamus, quæ ue ipsi quidem illi sciunt, qui se scire pollicentur. Ad hoc facit illud Persianum.

,, *petulanti splene cachinno*

Sed

Sed hæc videat Democritus. Sunt qui dicant risum effectum esse ex calido humidoq.

Multus risus.

Prouerbio iactari solet, risus abundat in ore stultorum, & Catullus ad Egnatium ait.

,, *risu inepto res ineptior nulla est*

Idem apud Plutarchum admonitum est, & Isocratem risum incontinentem esse dementis indicium: qui ridet cum cachinno insipientiam & intellectus carentiam ostendit. Ob id Seneca, sit risus citra cachinnum, est enim cachinnabilis risus solutus & spatiosus, qualis interdum latissime effunditur. Democritus semper in vita risit: risebaturq; in Gymnasijs olim Athenis effigies Democriti labris apertis. Michael Scotus ait, homines visibiles esse simplices, vanos, instabiles, cito credentes, non secretos, & crassæ Mineruæ. Insipiens risus dementis est, ab insipientis Aiacis dicta parœmia. Αἴαντος γέλως, idest risus Aiacis, & de hominibus insipienter ridentibus dicitur. Aiax.n. furore vexatus ob Vlixem in armorum iudicium sibi antepositum, insectabatur armenta, credens esse Græcos, & duos maximos arietes flagellado cædebat, clamans se occidere Agamemnonem & Menelaum. Democritus à risus petulantia cognomento gelasinus est insignis. D. Gregorius Nazianzenus Athenis adhuc agens cum Iuliano aemodum adolescēte, nec dum ad imperium euecto, sed ludi magistro operam dante, congressus, qualis aliquando futurus esset, amicis suis ante significauit, subdolum videlicet & impium, & infidum, & ad omne genus vitiorum procliuem eum fore prædicans, coniecturam huius rei faciens ex perturbatis oris lineamentis, & risu petulante, & ferino aspectu, & toto corpore vago, temereq; subsultante, & progressibus vecordia plenis &c.

Altus risus.

Qui ridet alta voce, inuerecundus est, Rhases. Ab eo Conciliator. C. Cæsar vt Suetonius refert, indecenti fuit risu.

Risus cum tussi.

Qui cum tussi & respirandi difficultate ridet, inuerecundus est & tyrannus. Rhases, eadem Cōciliator. Qui ridens tussim excitat, aut caput contorquet, hominem significat variumq; inuidum, cito credentem, ad vtrunque conuertibilem.

Quando cum risu bucca distorquetur cum irrisione.

Cuius bucca ridendo distorquetur, cum alterius derisione, hominem notat arrogantem, falsum, tenacem, iracundum, mendacem, & proditorem. Scotus.

Risibilis bucca.

Labia blanda parumper ridentia, si lætis vultibus contingant, libidinosos arguunt. Albertus. Apud me autem risibilis bucca semper malum animum ostendit, mendacem, peruersa cogitātem, simulatorem, & malitiosum: vt ei minime sit fidendum. Risum in oculis & ore summè malum deprehendi. Claudianus ad id.

,, *& blando fraudem prætexere risu.*

Hic risus fœminarum est. Apuleius Venerem dulciter subrideatem depinxit Hinc præceptum illud erotican.

Sint modici risus, paruæq; vtrinque lacunæ.

Paucus risus.

Qui parcè, aut durè rident, his contrarij sunt. Aristoteles ad Alexandrum de baiuli electione, ait. Ne sit verbosus, nec multi risus. Rhases. Qui non multum ridet, hic benignus est, omnibus cōueniens, & in rebus sollicitus. Conciliator ab eo. Qui sufficienter ridet, benignus est, amicabilis naturæ & sollicitus, idq; apparenti decentiæ refert. Scotus: Stabiles, sagaces, rari intellectus, faciles & laboriosi, pauci sunt risus. Temperantia omnibus placet hominibus: profunda enim perscrutatio, & cogitatio risum non admittit. Isocrates risum incontinentem dementis indicium dixit; scribiturq; ab eo Platonem tanta in moribus verecundia, & in vultu modestia fuisse, vt ne semel quidem effuse risisse conspectus sit. Anaxagoras Clazomenius nunquam risisse fertur immò ne

risus quidem vestigium omnino protulisse. Heraclitus, quæ sunt in hominnm vita, fletu prosequebatur omnia. Philippus Iunior tam seueri animi fuit, vt nullo vtique commento, nullisq; rationibus ad risum sollicitari potuerit; quod est maximum seueritatis exemplum; qui etiam cum patrē ludis secularibus cachinantem, auerso eum vultu notauit, vt Eutropius in Romana historia scripsit. M. Crassus ob seueriorem frontem, & mores austeriores semel in vita risisse dicitur, ob id dictum ἀγέλαστος, ex Lucilio. Pauci risus est Horatius de Marijs, Tigrinus Romanus, vir sagacitate, claritate intellectus, doctrina & morum præstantia tota vrbe insignis.

DE VOCE. Cap. XVIII.

DIXIMVS de anhelitu; nunc de voce. Hippocrate libro de structura hominis, vocem à spiritu procedere ait, & articulatæ vocis tres esse species, grauem, acutam, & mediam. Ex vocis sono mores, facile conijcere possumus, siquidem, vt Polemon, & Adamantius inquiunt, quicunq; alicui animalium similem vocem ediderint, ad illius naturam eorũ mores referendi sunt: nam cernere est quosdam suillæ voci, simiarum, asinorum, equorum, pecudum, aliorumq; animaliũ generi simile quiddam sonare. Quod ab eo etiam Albertus refert. Ad summum, in voce mediocritas consideranda est; nam semper bona, excessus verò semper malus. Diogenes semper se mirari dicebat, cur, cum ollam quidem & operculum non sine tactu & tinnitu emamus, solo in homine emendo aspectu contenti simus. Plinius. Vox in homine magnam habet vultus partem, agnoscimusque eam potius, quàm cernamus, non aliter, quàm oculis, totidemque sunt eæ, quot in rerum natura mortales, vt sua cuique sit facies.

Grauis vox.

Cum plures sint vocum differentiæ nos à primis elementis earum incipiemus, videlicet graui, & acuto: nam intendendo voces in acutum abeunt, relaxando in grauitatem. Aristoteles in Physiognomonicis. Grauis vox fortes demonstrat, animalia quidem fortia grauem vocem habent, vt leo, taurus, canis molossus, & gallus, qui grauiter vociferant: nam & fortia, & grauis vocis sunt. Lucanus de graui leonis voce:

,, *& vasto graue murmur hiatu*
Infremuit.

Aristoteles libro moralium Nicomachicorum ait, magnanimo vocem esse grauem, locutionem stabilem, & grauis motus. Sed animalium libro tauri vocem acutiorem esse, quàm vaccæ dixit; sed illa comparatione aliorum animalium grauem nos dicere non vaccæ, cui opinioni fortasse occurrens, statim post iam dicta subdit: Verùm præstiterit fortassis, nam ex acumine & grauitate vocis timidum animal aut forte iudicare, sed validam vocem fortitudinis, remissam verò, & infirmam timiditatis signum esse. Sed quod in mucronem fastigiatum est, momento penetrat, quod verò retusius, cum mora & segniter: sic acuta vox auditũ fodicat grauis obtundit, euenit verũ q; celeris & grauis motus ratione. Apuleius in Floridis, taurorum grauem mugitum dixit, leonis indignati fremores. Viri robusti qui spiritu valent, multum aeris incitare queunt; quod cum multum sit, tarde mouetur, vocemq; efficit grauiorem. Grauis vox viri est, & viri βαρύφωνοι Græcis dicuntur; vt acutam mulierum dicimus vocem. Galenus grauem vocem faucium latitudinem sequi dixit; latitudinem verò caliditatem, calidi enim est relaxare: cannæ pulmonis relaxatio grauitatem vocis producit: & qui calidi complexione sunt, fortes sunt. Aphrodiseus in suis Problematis ait grauem vocem ex caliditate prouenire: nam canalis respirationis, quæ aspera arteria nominata est, pro sua laxitate vocem extringit grauiorem: nam meatus diducere, & amplificare vnius caloris interest. Sed Aristoteles in Problematis ait, grauem vocem oriri, cum aer tardè incitatur. Vitruuius ait, ad extremos Septentriones sub cæli cardine grauiores voces incolas obtinere, spiritibus vocum humore oppletis.

Grauis & intensa vox.

Vox grauis & intensa fortem notat, ex Aristotele in Physiognomonicis. Polemon & Adamantius in figura Fortis viri, tribuunt ei vocem sæuam, intensam, & magnam. Aristoteles in Problematis ait, natura calidos magnam vocem emittere solere, quod multum in his aerem, feruidũq; inesse necesse sit; vis enim caloris facile ad se, & spiritum trahit, & aerem, eoq; amplius id agit, quo

quo amplior est. Vox enim magna tunc oritur, cum aeris multum agitatur. Galenus: Magnitudo & paruitas vocis non ex caliditate semper fit, neque præcipue, sed per accidens. Nam libro de Technis, magnæ vocis causam amplitudinem arteriæ esse ait. Diomedes Græcus, vt ex historia Daretis Phrygij habetur, fuit clamosus, idest magnæ vocis, & fuit in bello acerrimus pugnator, impatiens, audax, & crebro calidus. Ioannes Cantacuzenus Cæsar voce magna fuit, forti animo, bellicosus, sed ob audaciam & arrogantiam semper aduerso Marte pugnabat. Ex Nicetæ historijs.

Grauis, & magna vox.

Qui vocem habent grauem & magnam, conuiciatores sunt, & referuntur ad asinos. Ego non conuiciatores iudicarem: sed potius aptiores ad ferendum iniurias, quàm alteri inferre. Græcis ὑβρισταί dicuntur, vel sine discretione, quod non magis vni, quàm alteri iniurias afferant, & impetant, & obuijs in via cedere nesciant. Grauissima & absona voce rudit asinus. De eius voce ita fabulantur Græci. Iuppiter gigantibus bello indicto, ad eos oppugnandos omnes Deos conuocauit, venisse Liberum, silenos, satyrosque asinis vectos, qui cum non longè ab hostibus abessent, dicuntur pertimuisse asellos, & ita per se quemque magnum clamorem edidisse, vt gigantes in fugam se coniecerint: & ob hanc causam decretum, vt inter sydera collocarētur. Herodotus: Rudentes asini perturbant Scytharum equos. Cum enim Scythæ Persas adorirentur, eorum equi, audita asini voce, consternabantur. Onocrotalus auis est, dicta à soni absurditate, asini vocem referens, turpis, rudens, & imperita. Absonus in cantu & voce fuit Selimus Solimani filius, disciplinarum ignarus, mulierosus, qui inter vina, & catamitos, & scortorum cohortes expirauit.

Grauis magna, & perplexa vox.

Quicunque grauem valdè, magnam & perplexam vocem edunt, referuntur ad fortes canes, & ad decentiam, sed textus mutilus est, & deficit significatum. Addit Suessanus: sunt & iracundi: quod in græco textu vacat. Aliquis putat corruptum textum, quem ex Polemone, & Adamantio corrigere conatur, & putat conuenire cum eo, quod Polemon, & Adamantius dicunt de voce graui, caua & minime flexuosa. His generosi mores sunt, & magna sapientia & iustitia ipsos ornat. Sed male putat: eum hæc potius ad leonem referantur, quàm ad canes, vt facit Aristoteles; cum canes neque generosis moribus ornatos, neque magnanimos ac iustos dicat aliquis, vt videbimus inferius, nam qui canibus similem edunt vocem, canini ingenij homines extimabuntur.

Grauis & mollis vox

Quorum vox remissa, & mollis est, mites sunt, sicut oues. Aristoteles in Physiognomonicis: & ab eo Polemon & Adamantius. Quicunq; autem molliter, & grauiter loquuntur, hos probis moribus decoratos dicito. Sed Adamantius mites dicit. In figura Mansueti, Polemon ait: vox grauis, & mollis. Adamantius. Inæqualis & mollis. Conciliator: Vox mollis, & sine tensione. Hi mansueti sunt, ad oues relati.

Vox grauis, & sonora.

Optima vocis constitutio erit vox grauis & sonora. Aristoteles ad Alexandrum: Vox grossa (idest grauis) & sonora, est bellicosa, & eloquens etiam: nam grossa, fortitudinem: sonora, eloquentiam facit. Conciliator ab eo: Vox crassa, alta, sonora & audax, bellicosa est & eloquens.

Grauis in principio vox, in fine acuta.

Quibus verò vox primum grauis, & in fine acuta, queruli sunt, & indignabundi, quod idem in bobus similiter se habeat. Aristoteles in Physiognomonicis. Ab eo Polemon & Adamantius: Quicunque à graui incipiunt loquela, & in acutum desinunt, iracundi sunt, & tristes. Albertus multi affectus, & lugubris animi dicit Ptolemæus in suis Harmonicis: Mugitus in grauitatem tendunt, vlulatus in acutum.

Grauis vox concaua & flebilis.

Quibus vox concaua, & flexu facilis, & grauis est, generosis moribus, magnanimitate, & iustitia decorantur. Sed in Polemonis textu deficit vox illa, grauis, vt videatur temporis iniuria exci-

O diffe,

diffe, cum illa maximè ex grauitate vocis prouenire videantur; quod in Adamantio remāsit. Ego ad leonis vocem referrem. Nos κοῖλον, concaua, traduximus, cùm Græci κοιλοστομίαν, id vitium pronūciationis nominent, cùm vox veluti ex cauo specu, & recessu oris resonat. Conciliator: Vox tanquam è concauo pectoris grauis & flexibilis, viriles, dociles, & magnanimos notat. Albertus satis inepte acutam & mollem, cū graui, & concaua confundit. De leonis iustitia plura leguntur apud auctores in vlciscendo iniurias, & quam diligenter percussorem obseruent. Auicenna ait: si quis lapidem, aut telum in leonem coniecerit, & aberrauerit, vt, vel nil lædat, leonem irruere in illum solere, non tamen interficere, & minari tantundem incommodi relaturum, quantum ipse acceperit. Refertque cum miles quidam sagittam in leonem coniecisset, aberrauit, sagitta prope caput illius traiecta, quod animaduertens leo, substitit, & accurrens, militis caput galea compressit, læsitque, sed non vulnerauit, neque occidit eum. Mos enim est leonis, vt tantundem ferè lædat, quantum læsus est ipse.

Acuta vox.

Acuta vox timiditatis indicium: timida nanque animalia acutæ vocis sunt, vt ceruus & lepus: ex Aristotele in Physiognomonicis. Aphrodiseus loco iam dicto: Acutæ vocis sonus est arteria, quæ propter humoris copiam se dilatare nequit. Vt enim angusta tibia sonum edit acutum, ita aspera arteria præ sui angustia extringit vocem acutiorem. Aristoteles in Problematis acutam vocem ex spirituum imbecillitate euenire dixit; ob id pueri expertes seminis, mulieres, decrepiti, & spadones vocem emittunt acutam. Vox enim acuta tenuis est, tenuis ex paruo aeris motu efficitur, robusti verò viri, quoniam spiritu valent, multum aeris incitare queunt, quod cū multum sit, lente mouetur, vocemque efficit grauiorem: motu enim veloci, extenui vox gracilis efficitur. Alibi enim rationem affert propter membri imbecillitatem, quò mouet aerem: mouet enim exiguum aerem, quod imbecille est, vel propter meatum, quo vox permeare potest, qui pusillus est in iam dictis: itaque exiguum proficisci ab eo potest, quod aerem moueat: exiguum verò cum fit, velociter per amplas superiores fauces fertur, cum viris ætate uigentibus hic amplior habeatur. Præterea animalia cūcta validiora acutam emittunt vocem, homo autem cùm inualidior est, tunc vocem acutam reddit. Ratio est quod homo inualidus exiguum aerem mouet: exiguus aer velociter permeat, velocitas sonum reddit acutiorem. Galenus angustiam faucium acutam vocē sequi dixit, quæ angustia ex innata efficitur frigiditate. Hæc eadem antiquitatis, & literarum parens Homerus his versibus demonstrauit:

Huic autem grauiter gementi astitit mater venerabilis.
Acute vero lamentabunda caput sui apprehendit filij.

Et alibi senes cicadis comparauit, quæ sunt planè ὀξύφωνα. Plutarchus ex spiritus tenuitate prouenire dixit. Platonici ex superflui humoris abundantia effici: qui ipse etiam arteriam, per quam vocis sonus ascendit efficiens crassiorem, angustat vocis meatum: ideo fœminis, & eunuchis acuta vox est, viris autem grauis, in quibus transitum habeat liberum, & ex integro patentem meatum. Nasci autem ex pari frigore in eunuchis & fœminis parem penè importuni humoris abundantiam, etiam hinc liquet, quod vtrumq; corpus sæpe pinguescit. Vitruuius in Meridianis finibus tradit audiri prætenuiores & acutissimas voces, vt paranetarum acutissimārum sonitu voces perficiunt tenuitatem. Id enim experimento animaduertere licet. Calices duo in fornace æque cocti, equoq; pondere, ad crepitumq; vno sonitu sumuntur, ex his vnus in aquam demittatur, postea ex aqua eximatur, tunc vtriq; tangantur, cum enim ita factum fuerit, largiter inter eos sonitus discrepabit, æquumq; pondere non poterunt esse. Ita & hominum corpora alia propter regionum ardorem, acutum spiritum aeris exprimunt, alia propter humoris abundantiam grauissimas efficiunt sonorum qualitates. Septentrionalium, inquit Albertus, & fœminarum vox euadit acutior, quàm Meridionalium, ob pulmonis mollitiem, & arteriæ, quæ arctior item intelligitur. Molliorem vocem facit organorū humectatio, debiliorem pulmonis imbecillitas ac resolutio. Aegrotantium acuitur vox, quod siccitas arctet meatus, vel etiam ex intemperanti frigiditate, aut forsan ex opprimente humectatione. Immo ex fortitudine aliquando acuitur & intercipitur vox. Proinde Menelaum laudare volens Homerus, vt minime in bello formidolosum βοὴν ἀγαθὸν appellat, vt qui vocem nullo minueret terrore. Polemon & Adamantius Inuerecundo tribuunt vocem acutam in eius schęmate. Fuit etiam Phauorino insigni philosopho vox acuta & tenuis, & nuda barbitio facies, vel magno natu, etiam senio vltimo appetente, & effœminatæ & degenerantis naturæ fuit, & libidinis præferuidæ, vt cum foret eunuchus, adulterasse consularis viri vxorem creditus sit.

Acuta & remissa vox.

Acuta & remissa vox timidi est animi, at distenta, fortis, vt scriptum reliquit Aristoteles in Physiognomonicis. Polemon & Adam. in idea Timidi tribuunt ei acutam & mollem vocem, id est remissam. A contrario signo.

Acuta & intensa vox.

Acuta & intensa vox, indignantis & iracundi est, indignans enim, & iratus intendere consueuerunt vocem, & acute loqui. Ex Aristotele in Physiognomonicis. Quod videtur eo quod prius diximus, contrariari: acuta enim vox imbecillitatis signum diximus, sed iracundi, & indignabundi valida videntur complexione constitui. Sed hanc dubitationem remouet Aristoteles in Problematis, loquens de acuta voce. Inquit enim: Mittere acutam vocem non est idem, quod acutè cantare; sed acutam vocem mittunt omnia, quæ natura sunt imbecilla, eò scilicet, quod aeris nō multum ciere possunt, vnde hectici, & qui consumpto corporis habitu emarcuerint, acutam proferunt vocem, atqui verò acutum, nisi viribus valeant, cantare non possunt. Cuius indiciū, quod velociter fieri solet, quod vehementer fertur; ita bonarum virium est, quod acutum est.

Acuta uox cum languore.

Cum clangore sonus acutus, vt auitij generis, stultos, vanos, & sublimia cogitantes ostendit, inquiunt Polemon & Adamantius. Sed Apuleius in Floridis auium vocat clangores instigatos. Conciliator: Qui in vocem prorumpunt auicularem, Venerei sunt, & inanes. Ab eodem Albertus.

Acuta mollis & rupta uox.

Quicunq; vocibus acutis, mollibus & ruptis loquuntur, cinædi sunt, ad mulieres & ad apparentem decentiam referendi. Arist. Acutè molliter, & flexibiliter loqui, signum est cinædi censendū: Pol. Sed Adam. εὐκαμπεῖς habet, quod corrigendum est ex Polemone, qui εὐκαμπὴς: nam flexibilis, & rupta vox fæminarum est. Præterea ijdem in figura cinædi, vocem tribuunt ei acutam, gracilem, & valdè fractam. Conciliator: Mollis, cita, & disrupta vox timidum & effæminatum ostendit.

Acuta & clamosa uox.

Vox acuta, & clamosa, stupidi est, propter similem caprarum vocem. Arist. in Physiogn. Sed ego eos tētari morbo comitiali conijcerem. Plutarchus capram morbo comitiali tētari præter cætera animalia refert; propterea q; veteres sacerdotes ea vehementer, vt morbida abstinuisse. Cuius causam affert, meatum angustiam, quibus obseptis, sæpissimè includuntur spiritus, quod arguit vocis tenuitas, nam qui eo affectionis genere tentantur, similem capellæ vocem edunt. Galenus apoplexia eos lædi putat.

Aspera uox.

Asperæ vocis viros luxuriosos iudicarem, & ad hircos referrem, qui luxuriosi, & asperæ vocis sunt. Vox ceruis maribus cum tempus coeundi est, raucescere tunc ficticia voce dicitur, ex Aristotele; cum libidinantur mares, fæminas ad coitum vocant, siue elato capite gutture pleno, siue ad terram demisso. Raucescentes tunc ololygones vocantur. Ὀλολυγὼν apud Aristotelem proprie dicitur de voce ranarum marium, libidinis tempore. Et ferè animalia omnia raucescunt coitus tēpore. Aphrodiseus reddit rationem asperitatis vocis, atque adolescentulos circa ætatis annum quartumdecimum vocem reddere asperiorem incipere, quod τραγίζειν Græci dicunt, à uocis hircinæ asperitate, quùm tunc temporis in vniuerso corpore fiat mutatio, etiam spiritualis membri, nam cum aspera arteria dilatatur, accidit, vt partim plus, partim minus incrementi proueniat, eiusq; pars interior inæquabili structura ad guttur vsq; ascendat: igitur spiritus, cum per eas partes emanat, quasi per itineris inæqualitatem, impingat, vocem etiam inæqualem, raucā, & asperam facit: quod etiam ijs accidit, quorum arteria destillatione infestante affecta per ductionem est. delapso nanq; humore, leuis interior membrana facta inæqualis, exitum etiam spiritui præstat inæqualem. Talis hircorum aspera arteria est, sic gruum, cæterarumq; auium, quæ raucè vociferantur. Galenus: Asperitas fit ex inæqualitate in duro corpore, arteria dura fit siccitate partium; inæqualitas fit ex dispersæ humiditatis defectu in eo. Leonicus ad hæc, tam fæminis, quàm maribus, qui genitale incipiunt emittere, vocis mutatur sonus, An quia sanguineæ naturæ omne est semen, illius autem & venarum omnium initium planè cor; quùm igitur viscus hoc in su-

pernis animantium partibus sit collocatum, in ijs profecto primum excrementitij huius mutationem manifesta sui indicia facere veresimile est, quamobrem vocis etiam vitia, quæ inde fluunt, principio mutato, mutari sanè necesse est. Leo Constantinopolitanus Imperator, magna, aspera, & absona voce fuit, & quum optimus musicus videri vellet, in concinendis psalmis laudes ipse incipiebat: asperis moribus, obsonis, impijs, bellator, & omnibus vitijs fædus. Vt ex Zomaræ, & eius compilatoris Curopalatæ historijs videri potest.

Clara vox.

Claram vocem ex siccitate pulmonis, vel complexionis prouenire, dixit Auerroes in suis Colliget. Calida & sicca complexio agrestes facit hominum mores. Aiax Telamonius clara fuit voce, & in hostes atrox, vt ex Darete habetur.

Blanda vox.

In figura Iucundi blandam vocem ei concedunt Polemon & Adamantius. Priamus suaui voce fuit, & ob id iucundus, prudens, & motibus ornatus. Clara & sonora voce fuit Cazimirus Polonorum Rex, qui & comes, & benignus, humanus, clemens, & facilis fuit. Ex Cromero.

Dulcis vox.

Qui habet dulcem vocem, est inuidus & suspiciosus, vt inquit Aristoteles ad Alexandrum. Lucianus Pseudomantis omnium pessimi vocem describens, dicit. Vox dulcissima pariter, & clarissima.

Submissa vox.

In figura simulatoris tribuunt ei submissam vocem Polemon & Adamantius.

Debilis & flebilis uox.

Debilis & flebilis vox lucricupidum, tristem, nullisq; non in rebus suspicionibus obnoxium manifestat. Ex Polemone, & Adamantio. Conciliator ab eis. Debilis & lugubris vox, asperum & suspiciosum ostendit. Eadem Albertus.

Gracilis uox.

Gracili fuit voce Aristoteles, vt Laertius refert, ex authoritate Timothei Atheniensis in libro De vitijs. Sic etiam Plato. Plutarchus non solum ad gracilitatem paululum accessisse, sed suauis & dulcis soni vocem habuisse scribit, pacati, & modesti animi signum, & optimorum morum. Erat & Nino Semiramidis filio vox gracilis, vt etiam matri, & lineamentorum æqualitas, statura, & figura formæ: ob id à scriptoribus virago dicta: ob præclara eius in imperio facinora etiam inuidiā superasse scriptum est.

Tremula uox.

Vox tremula trepidantes & metuentes ostendit. Aristoteles in Problematis affert rationem, Cur vox hominum tam trepidantium, quàm metuentium obtremiscere soleat, quia trepidantibus & metuentibus calor à corde discedit, sic migrante calore, cor cōquatitur, ictus nequaquam effici vnus potest, sed plures proficiscantur necesse est, vt è fidibus laxius intentis.

DE LOQVELA. Cap. XIX.

ACILE enim ex loquela animi mores deteguntur. Immo Socrates potentissima signa ex loquela capiebat, ob id cum decorum adolescentem, & diutule tacentem conspicatus foret, vt te videam, inquit, aliquid eloquere. etenim arbitrabatur homines non oculorum, sed mentis acie, & animi obtutu considerādos.

Stabilis loquela.

Nicomachiorum moralium quarto Aristoteles viro magnanimo stabilem loquelam, grauem

vocem

vocem, & tardum motum adscribit; quippe cum magnanimus circa magna versetur, & raro magna existimet, talis cum vox deceat.

Contenta, & uehemens loquutio.

Sic contra, idem in eodem loco pusillanimo, cum circa parua versetur omnia magna existimet, & festinabundus fit, & contentam & vehementem locutionem adscribit, acuta autem vox & celeris ex his efficitur.

Velox loquela.

Velox in verbis, & præcipue si fuerit gracilis vocis, improbus, stolidus, importunus, & mendax erit; Aristoteles ad Alexandrum. Velocis loquelæ, consilij expertes, & dementes sunt; Polemon & Adamantius, sed Polemonis corrigendus est textus: nam pro ἀνοήτους, idest dementes, habet ἀνοσίους, idest, impios, quod experientiæ refragatur. Rhases: Cuius loquela velox, festinus est, & parui intellectus. Conciliator habet, quæ Aristoteles: addit insuper ex se: Irascibilis & prauorũ morum. Bias Philosophus dicere solebat: Noli cito loqui, nam est insaniæ iudicium, isti enim colerici & adulti sunt, sic prauæ imaginatiuæ, non considerant pericula ex festinatione, sic ruunt contra tela. Multos noui præcipites in verbis, esse præcipites in actionibus, inuerecundi, & fatui. Aratus, vt Suidas citat, ranæ tribuit loquacitatem, quæ stoliditatis solet esse comes: minimum mentis oportet esse gyrinis, quos vix deprendas animal esse, nisi mouerentur. Plato in Theæteto. Nos illum tamquam Deum admirabamur ob sapientiam: at ille nihilo magis antecellebat prudẽtia: quàm rana gyrina.

Remissa loquela.

Remissa loquela pacatum & mitem animum ostendit, vt Aristoteles in Physiognomonicis, ad passionem referens: nam vt iratus intendit vocem, si animo remissus remittit vocem, & grauiter loquitur. Ex naturalibus causis etiam euenit. Remissa vox ex spirituum remissione, & paucitate prouenit, qui in frigida complexione consistunt, quæ animo mites generat.

Tarda loquela.

In figura Verecundi, Aristoteles in Physiogn. Polemon & Adamantius tribuunt ei tardam loquelam. Hoc signum videtur mihi à contrario sumptum: nam si festina præcipitem, & inuerecundum, tarda mitem, & verecundam facit.

Vehemens loquela.

In figura Amari duo posteriores tribuunt ei loquelam vehementem.

Breuis loquela.

Breuis loquela desides, & pauidos manifestat. Polemon.

Grauis, & debilis loquela.

Qui grauiter & debiliter loquuntur, stolidi, & iniuriosi, & gulosi censendi. Ex Polemone & Adamantio.

Acuta & squallida loquela.

Qui squallidè, & acutè loquuntur, varij hominis naturam habent. Ex ijsdem.

Acuta & debilis loquelam.

Acutè & debiliter loqui, timoris & inuidentiæ signum. Ijdem. Sed Adamantius non timorem, sed segnitiei dicit.

E naribus loquela.

Loquela, quæ è naribus effertur, mendaces, improbos, malignos, inuidos, & aliorum malis gaudentes indicat. Ex eisdem eadem Scotus, Albertus, & Conciliator habent.

Sub-

Subflaccida loquela.

Qui ſubflaccide loquuntur, violenti, ſceleſti, & hominum oſores cenſendi ſunt. Adamantius addit, vehemens, & ſubflaccida. Conciliator ab eis: Vox vehementius ſtrepens, velut ſonus indecenter permiſtus, violentum, iniuſtum, & in corde odium gerentem denotat.

Difficilis loquela.

Difficulter loquentes, improbi, inſipientes maiori ex parte habendi ſunt. Ex eiſdem.

Placida & collecta loquela.

Qui placido & collecto ſermone loquuntur, quaſi fluxu & inundatione, moleſtia aliqua detinẽtur. Ex eiſdem.

Modeſta loquela.

Modeſtam loquelam Scotus ſupplantaneum, ideſt deceptorem hominem iudicare dixit.

DE MAXILLIS, ET MENTO. Cap. XX.

POSTERIOR pars maxillæ mandibula eſt, Græcis σιαγὼν. Maxillæ pars prior mentum dicitur, Ariſtotele authore Animalium libro. Græcis γένειον.

Varij menti icones adducimus, vt quæ literis tradimus, oculis concipias.

Paruum mentum.

Paruum mentum virum in omnibus peſſimum, & inſidiatorem oſtendit. Polemon. Sed Adamãtius addit, & dirum; ex ſerpentibus qui tales habent. Georgius Valla ſatis inepte pro mento, genas vertit. Albertus ab his. Paruum & breue mentum vitandum, quod immites, & inuidos arguat, ad ſerpentes relatos. Conciliator iracundos immites, & inuidos dicit.

Longum mentum.

Mentum quibuſcunq; protenſum, omnino reprobi, loquaciores pluſquam deceat, & dicaces; Polemon. Sed Adamantius non omnino reprobos, ſed præter modum loquaciores, & molliuſculos

dicit

dicit, vbi videntur illud, non, temporis iniuria ex Polemonis textu pro ipsum, ac emendatis codicibus restituendũ, videnturq; ad mulieres referendi, quæ non omnino malæ, sed dicaces & molles sunt: quùm quadratum mentum viros deceat. Polemon in figura dicacis, rectum mentum ei tribuit, & ipse & Adamantius in figura fatui improbi longum mentum ei tribuunt. Albertus multas addit ineptias: nam iracundos, turbatos animo, & pios prolixius mentum denotare contendit, & paulo inferius, dolis assuetam mentem notare. Eadem Conciliator sequax.

Rotundum & depile mentum.

Si quis mentum raris pilis confertum, & rotunda figura habet, non virilem, sed muliebrem dicito Polemon. Mentum deorsum rotundiori figura circumseptum effæminatum & non virile dicito; Adamantius, sed omittit depile, ex quo mendum in textum irrepsisse opinor, nam mentum verè effæminati glabrum est. Albertus eadem Pythagoræ accepta refert, & Conciliator. Apuleius hoc mentum lacunatum notat, quando rotundum mentum cum quadam fouea in medio erit.

Quadratum mentum.

Subquadratum mentum virile est. Adamantius, optimeq; additum, à contrario signo; nam si rotundum fæminæ, quadratum viri est. Conciliator eadem ex Alberto.

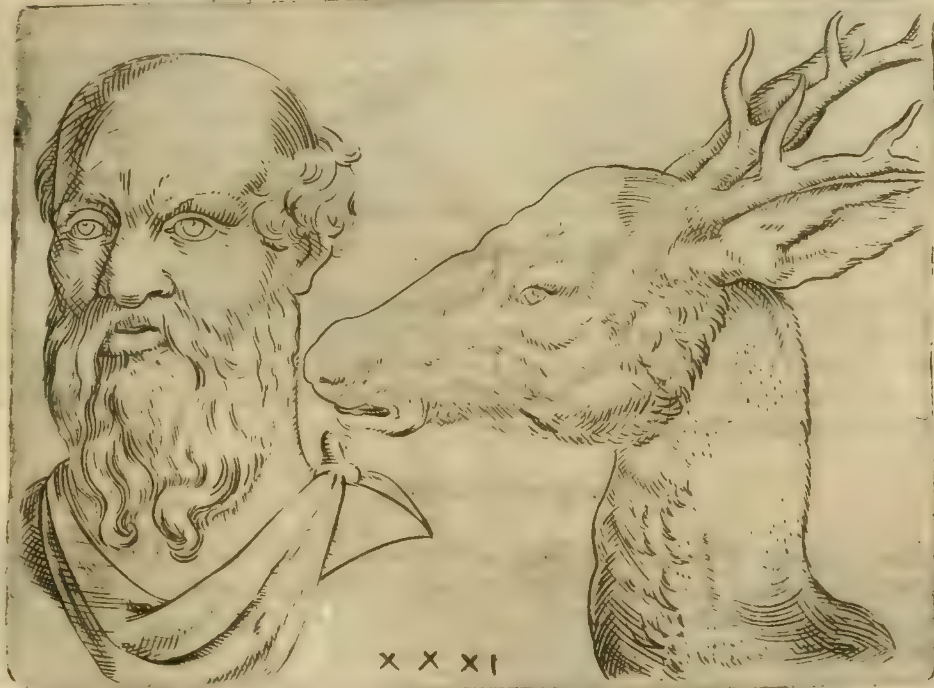
Bifidum mentum.

Mentum in summo loco, tanquam in duos vertices dissiluerit (modo scissum sit) apparens, dolosis moribus ascribendum. Ex Polemone & Adamantio. Sed Albertus præsens signum cum inferiori confundit, & peruertit. Ait enim: Si diuisione media nimis profunde depressum sit mentum, Venereum & gratiosum virum ostendere, qui tamen aliquando discordias excitet.

Leuiter scissum mentum.

At si scissio mediocris fuerit, venerei potius gratiosiq; iudicabuntur. Adamantius. Sed Polemonis interpres omnia suo more peruertit. Conciliator eadem satis peruersè transfert.

In vera Socratis imagine os, inter mentum, & nasum profundum latitans, obtulimus.

Ad

Ad nares concauum mentum.

In figura Luxuriosi Polemon nobis testatum reliquit. Qui superficiem illius loci, quæ mento & naso interiacet concauam habuerint, luxuriosi sunt. Vterque verò cauum os, veluti infossum, inuidentiæ scelerositatis, & intemperantiæ nota, sed prioris textus, vt sæpissime accidit, corruptus est. Albertus ex Aristotele, vt ipse refert. Cauum os, libidinosorum est. Sed intelligendum est, os cauum esse partem illam, quæ inter nasum & mentum interiacet, cauam esse, qualem bonum Socratem habuisse fertur.

DE COLLO. Cap. XXI.

NVNC ad alterã corporis partem accedamus, quæ caput fulcit, scilicet collum. Aristoteles animalium libro collum vocat, quod inter pectus & faciem est, cuius prior guttur, inferior gula, pars posterior extima ceruix appellata est. Græcis τράχηλος. Georgius Valla apud Adamantium ceruicem interpretatur.

Craßum collum.

Quicunq; crassum collum habent, animabus fortes sunt, & referuntur ad marem. Sed intelligit Aristoteles in suis Physiognomonicis per crassum non pingue, sed magnum, magnitudine ossium & neruorum.

Crassum & neruosum collum.

Quibus collum crassum & plenum; iracundi sunt, & referuntur ad iracundos tauros. Sed Polemon & Adamantius non crassum & plenum, vt Aristoteles, sed crassius & prolixius collum iracũdos, iactabundos, & contumaces significare dixerunt. Albertus præsens signum cum superiori cõfundit, inquiens: Vasta & cũ quadam proceritate ceruix, animosum indicat: Textus θυμικοῦ habet, vel, animosa, Taurus animo incitatus, eo impetu cornibus appetit, ea impotentis animi effrenatione fertur, nihil vt eum, neque bubulcus, neque metus vllus reprimere queat. Aelianus: Bistones boues, ex Oppiano De venatione, horribili sunt ceruice & pingui, ad faciendas cædes promoti, & cum impegerunt in hominem vel feram, in sublime tollunt.

Collum pingue.

Qui verò habent collum grossum, est stolidus, & comestor magnus: sicut habet barbara translatio Aristotelici libri ad Alexandrum; sed pro grosso reponendum est pingue. Sues enim edaces & rudes sunt, & tale collum possident. Ex quo Adamantius: Præpingue collum iracundos, rudes, indisciplinabiles, & porcinos significat. Polemon hoc non habet, temporum vetustate exæsum. Vterq; verò in figura Rudis, tribuũt ei breue & pingue collum. Albertus: Qui vastam nimium, siue largam ceruicem habent, iracundi & indociles: sues enim talem habent. Nos vulgò suem vocare solemus hominem sordidum, immodestum, & qui imprudentia, intemperantiaq; modum excedit.

Collum gracile.

Qui habent collum gracile, imbecilles sunt, & referuntur ad fæminas. Signum hoc apposuit Aristoteles in Physognomonicis à contrario: nam magnitudo fortitudinem denotabat. Ego ingeniosos significare dicerem: nam ceruus, grus, & cætera animalia, quæ collum gracilem habent, ingeniosa sunt. Polixena tenui fuit collo, & animi simplici; Ex Darete. Cicero gracili erat corpore, & infirmo, collo procero & tenui.

Collum gracile & longum.

Qui habet collum gracile, & longum, est sonorus & stolidus, vt habetur ex Aristotele ad Alexãdrum, hunc ad aues comparat, quæ garrulæ sunt, & mobiles. Rhases vtrunq; coniunxit, gracile & longum collum, timidum, garrulum, & stolidum ostendit, quod ex Alberto excepit, sic & Conciliator. Suetonius C. Caligulam gracilitate maxima fuisse ceruicis, & cruris dixit, erat enim nimium pauidus, & vitiosus, & aduersus barbaros, cùm trans Rhenum iter faceret, dicente quodam non mediocrem fore consternationem, equum conscendit, & moræ impatiens, aufugit.

Collum

Collum medium inter longum & carnosum.

Mediam igitur Arist. describens & optimam colli dispositionem dixit. Quibus magnum, sed nō valdè carnosum collum, magnanimi censentur, quod leones repræsentent,& in principio, vbi Collis formam describit, ait leonem collum habere oblongum, crassum, & moderatum, idest, inter longitudinem & crassitiem medium. Vbi legitur παχλώ συμμετρον, reponendum παχιών συμμετρως, ne sibi contrarius videatur, idem Arist. in Physiogn. in figura Fortis, meminit colli firmi, & non valdè carnosi. Pol. & Adam. Collum crassitie, & longitudine moderatum, compactius & robustum, fortes, dociles, & ad disciplinas idoneos ostendit. Galenus in Arte medicinali. Collum immediate à cerebro ex capite oritur, vnde gracile, & male compositum, pessimum; sicut crassum,& bene compositum, signum est optimum ad omnia, cum bonitas suum principium sequatur. Conciliator. Vasta ceruix cum quadam prolixitate non valde carnosa, fortem denotat, & animosum. Hæc ceruix est, quam torosam & compactam dicimus. Virg.

,, *cui plurima ceruix.*

Tabella hæc breuis lupini colli & humani insignita est, vt mutua collatione mores inuestigentur.

Breue collum.

Qui habent collum valdè breue, est callidus, detractor, astutus & dolosus: Arist. ad Alexandrum scribens. In Physiogn. vero: Quibus valdè breue collum, dolosi, & insidiatores, vt lupi. Rhases: Collum breue habentes, callidi,& ingeniosi. Conciliator eadem. Albertus omnia confundens sibimet contradicit. Collum valde breue deprehendit astutos, & dolosos, & paulo post: Collum grossum, stolidum & edacem notat, ex Platone sed ex Pol. potius. Solida ceruix, lōga, siue vasta,& quæ difficulter flectatur, rapaces ostendit, & ad lupos referuntur. Tradit Aelianus lupi collum in eas breuitatis angustias compulsum, & vehementer compressum esse, vt contorqueri, retroq; versari nequeat, & si retro velit aspicere, totum corpus contorqueat necesse esse: carniuorus & admodum vorax. Accipitrum generi collum breuissimum, qui maximè sunt rapaces: vt etiam ex Aristotele habetur. Hyænæ cum spina riget collum, continua vnitate flecti nequit, nisi toto corpore circumacto. Plinius & Solinus. Est enim vorax, insidiosa ex genere luporum.

Collum neruis intensum.

Quibus collum neruis intenditur, praui sunt, at si adsint & cætera: fatui, sensusq; deficientis signa sunt. Polem. & Adam. Ceruix neruis patentibus composita, ineptum & indocilem hominem testatur; & si concurrunt alia signa, insaniam. Albertus ex his, & ex eo Conciliator eadem.

Vacuum & imbecille collum.

Inane collum, & imbecille, versi pellem virum, & malignæ astutiæ significabit. Adamantius, Sed in Polemone locutio manca est, & deficit signum. Albertus ab his: soluta, quasi decidens, & inualida ceruix, nocentes homines & insidiosos notat.

Mutilum collum.

Quibus collum mutilum, audaces verbis, re timidi: Adamantius. Albertus breue collum cum temeritate audacem notat.

Collum durum.

Durum collum rudes ostendit Albertus. Polem. & Adam. Dura ceruix indociles dicit, & vulgo ignaros, & duræ ceruicis rudes homines dicimus.

Collum molle.

Molle collum ignaros ostendit. Pol.

Collum asperum, & pingue.

Colli aspera caro, & bonæ habitudinis, pauidos ostendit: Idem.

Collum implexum circa magna vascula.

Qui magna vasa circa collum complexa habent, & manifesta, rudes sunt. Adam. Vbi notandum quod Polemonis textus habet ἀφανῆ, & interpres sine voce dixit. Adamantius εὐφανῆ, idest bene apparentia, Sed verbum, rudes, deficit, ob id interpres lapsus est, idque ex Aristotele desumpserunt, qui in figura Insensitiui ait. Quæ iuxta collum & brachia carnosa complexa, & colligata sunt. Et in figura Ingeniosi à contrario signo apposuit: Quæ circa collum & humeros graciliora, idest non complexa.

Collum firmum, & immobile.

Collum firmum & immobile, secundum Polemonem, malos: secundum Adamantium, ignaros, pertinaces & rudes viros ostendit. Alibi, propter amentiam immobilia colla facta sunt, ait Adamantius. Sed Polemon imbecillia, si & alia signa accedant. Rigida tamquam defixa ceruix, indoctum, & insolentem denotat, & aliquando id signum stultis conuenit. Si autem vis scire, quod magis sit, aduerte an mobilis, an defixa, & rigida sit magis: si mobilis, stultitiam; si defixa, indocilitatem & contumaciam ostendit. Videbis autem quosdam, qui ex studio intendunt & roborant ceruicem; & paulo post ceruicem huc & illuc iactando, detegunt stultitiam. Fabius: Caput rigens, præ durum, feritatem quandam mentis ostendii. Fera, insidiosa, & voracia sunt animalia firmi colli, & immobilis. Hyænæ collum flecti inquit, nisi circumactu totius corporis. Lupus contorqueri, retroque versari nonquit, & si retro velit aspicere, totum corporis truncum contorqueat necesse est. Leonibus & lupis collum osse perpetuo riget. Aristoteles: Tigribus natura breuiora creauit colla. Ambrosius: Sues etiam firmo collo sunt, nec se torquere valent. Cazimirus Magnus, magna & dura fuit ceruice, vt ceruicosus sit dictus. Zonara.

Collum valde fractum.

Vtriusq; textus fractus & mancus est Polem. & Adam. & obscurus, conabimur tamen pro virili restituere valdè autem effractum collum habentis, laboribus & artificio simulantis immobile collum habere cinędos ostendit, emendare se ipsos putant, eorum impudicitiam & impudentiā ascendere. Idem in figura Effæminati ei collum fractum ascriberent, & est contrarium prædicti signi; nam si durum collum, & firmum pertinaces & duros ostendit, fractum, molliusculos & effæminatos demonstrare par est. Albertus hic satis importunè cum ceruice multa cinædi signa adducit. Quùm videris ceruicis fluxum, & labiorum quandam contractionem, vsui quodammodo similem, & inordinatam oculorum conuersionem, inconstantiam in sedendo, & stando, & vocem tremulam, cōstanter affirma talem esse effæminatum. Fabius: Caput, vel ceruix humilis, humilitatem demonstrat. Plutarchus narrat, quod Alcibiades quodammodo ceruicem frangebat.

Erectum

Erectum collum.

Surſum erectum collum iniurioſi, inſipientis, & ſtulti ſignum eſt, niſi id ob mollitiem faciat. Albertus. Nimis erecta ceruix, non indocilem ſolum, ſed inſolentem, & contumacem, & qui monita non audiat, ex Polemone, & Adamantio. Fabius ſupinum quodam caput arrogantiam denotat. Philoſtratus dipingẽs Aiacem fere undis obrutum, ceruicem erigebat: vt in Hectorem & Troianos.

Collum inclinatum ante.

Collum incuruum ſtultum demonſtrat, poteſt quidem curioſum, parcum, peruerſum, mollem, & non ſemplicem, neque rectam animam habentem denotare. Pol. & Adam. Inclinata ceruix docilem monſtrat, inquit Albertus. Sed inclinatam Philoſophi vocant, quæ mollis, & non omnino inflexibilis ſit. Idem dicit. Defixa ceruix ad pectoris partes ſolet oſtendere animum cogitationibus occupatum, aliquando parcos oſtendit, aliquando malignos, ob id attendendum ſi alia ſigna conueniant, certum eſt ſimplex nil ſignificare. A quo eadem Conciliator. Arcatus panda ceruice fuit Zeuſippus curua ceruice, vt in Athenis gymnaſijs, Pytaneiſq; olim viſebantur, ſicut Sidonius Apollinaris ad Fauſtum tradit.

Collum ad dextram inclinatum.

Collum ad dextram inclinans, prudentis & ſtudioſi eſt, ex Polemone & Adamantio. Plutarchus in vita Alexandri Macedonis ait. Referebat enim ceruicem paululum ad dextram inclinatam. Sed Ioannes Tzetzes aliter ceruicem inflexam Alexandri pingit: nam cæſium oculum vnum habuiſſe, alterum nigrum, erat & preſsi colli, & obtorti vt videretur cælum uerſus intendere, talem enim Lyſippus æneum fecit, atque huius Alexander gaudebat magis, quàm Staſicratis. Declarat idem Epigramma.

Locuto autem ſimilis viſus eſt faber ærarius ad Iouem proſpiciens,
Terram ſub me pone, Iuppiter verò in olympum habe.

Collum ad ſiniſtram inclinatum.

Collum ad læuam inflexum adulteros & nullius pudicitiæ viros patefecit Pole. & Adam. à quo Albertus. Ceruix ad ſiniſtram declinans, ſtultos & cinædos oſtendit, idemque refert ex Ariſtotele ad Alexandrum: collum ad deſtram inclinatum cinædum oſtendere, & caninum? quod apud Ariſtotelem non reperitur in eo libro, ſed in Phyſiog. Qui ambulant ad dextram inclinati cinædi ſunt, & in cauſa eſt, vt Conciliator etiam erret.

Collum in neutram partem inclinatum.

Collum in neutram partem inclinatum, aut in quãlibet aliam, non boni, ſed læſi animi ſignum oſtendit. Polem. Adam.

Collum ſanguineis venis refertum.

Quibus autem venæ, quæ circa collum & tempora amplæ ſunt, ij malæ iræ ſunt, & referentur ad paſsionem: quia iratis hæc accidunt. Ariſtot. in Phyſiog. vbi verò de colore loquuntur Pol. & Adam. aiunt venæ ceruicis & quæ circa tempora ſunt, quùm tumentes apparent, vt ſanguineum colorem repræſentent, internæ iræ feruorem teſtantur.

DE GVTTVRE. Cap. XXII.

DIXIMVS de toto collo, nunc de partibus eius: Guttur, vt ſuperius narratum eſt, prior eſt pars colli. Græcus φάρυξ.

Guttur aſperum.

Aſperum guttur mentis leuitatem, prolificationem, proteruitatem, & vel loquacitatem ſignificat, Adamantius, verò non habet prolificum, Albertus aſperum guttur animi leuitatem, oris loquacitatem notat, & hoc eſt auium: Eadem Conciliator.

In subsequenti tabella icon apparet Iulij Cæsaris Imperatoris.

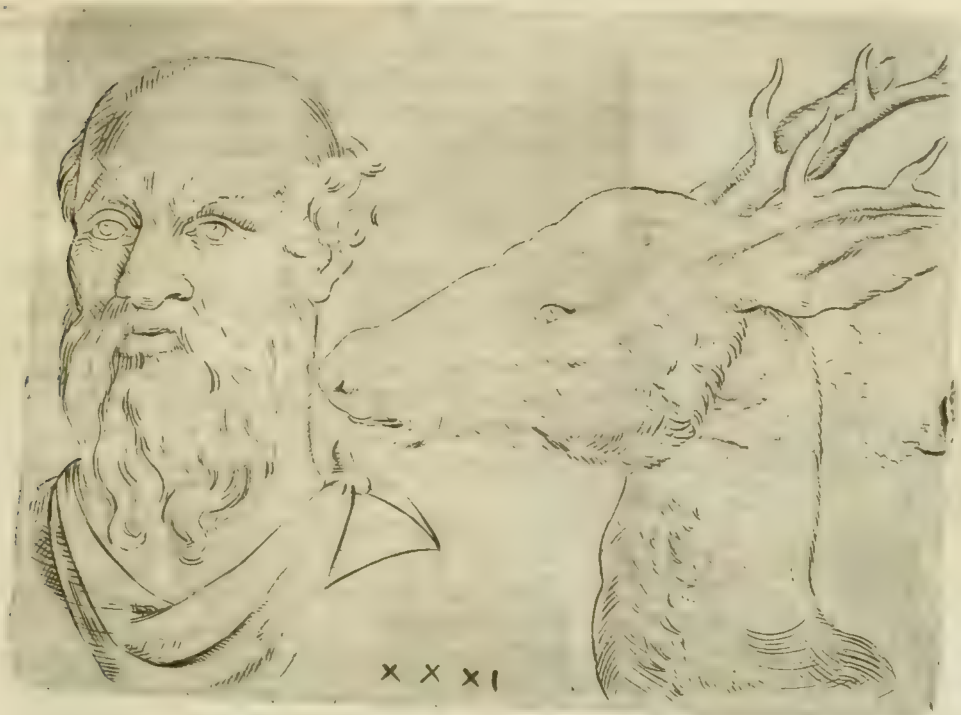
Nodus gulæ prominens.

Si vero extra nodus gutturis prominebit, sapientem hominem notat, sed tamen linguæ non esse proteruum. Si vero nodus intus extiterit solidus sub gutture, difficilem molestum, & bibacem hominem significat. Hæc Polem. sed Adam. aliter habet: si verò prominebit gulæ nodus, vanæ mẽtis quidem, sed non audacis linguæ, sublimia meditantem, bibacem, querulum, molestum, cænipetam, & male suspicantem. Albertus singularis nodus, veluti vertex extra apparens leuitatem notat, non tamen audacem, neque maleficum; sed tristem in se, & ad alium suspiciosum. Eadem Conciliator. In Iulij Cæsaris statuis, & numismatibus gutturis vertebræ nimium prominentes.

DE CLAVICVLIS. Cap. XXIII.

CLAVES; siue clauiculæ, nonnullis iuguli dicuntur, quæ Græcis κλεῖδες, ossa sunt, quæ humeros pectori adiungunt, clauduntque, ob id claues dictæ, ne ab ordinario motu dimoueantur, aut suo loco dissiliant, à summo pectori in imam gulam vertices exeunt, Collumq; à thorace diuidunt.

Socratis imaginem attulimus vt in marmoribus habetur in qua clauiculę non apparent, sed pars obstructa & plana.

Clauiculæ male solutæ.

Quibus verò, quæ circa claues sunt, conclusa sunt, insensibiles, difficulter enim solubilibus existentibus his quæ circa clauem, impotentes sunt recipere motum sensuum. Ex Aristotele in Physiogn. Obstructæ claues, aut sensus, aut actionis uim nullam ostendunt; Polem. & Adam. & in figura stupidi, vel insensiui, ei claues dant complexas. Albertus ex his: Quùm inferior pars circa gulam, quam iugulum appellant, ad humeros & pectus conclusa, complexaque existit, tarditatem sensuum, & stoliditatem significat, eiq; manus mechanicis studijs minimè aptæ. Iccirco Zopyrus Physiognomon, qui se hominem mores, naturasq; ex corpuris oculis, vultu, frõte pernoscere profitebatur, stupidum esse Socratem, & bardum dixit, quod iugula concaua non haberet, & obstructas eas partes, & obturatas dicebat: addidit etiã mulierosum, vt Cicero libro De fato scribit.

Apertæ claues.

Apertæ claues fæminatum hominem ostendunt Polem. & Adam. cum iugulum longe ab humoris separatum fuerit, latum, extensum; animi denotat imbecillitatem. Albertus & Conciliator.

Claues benè solutæ.

Quibus autem, quæ sunt circa colli clauem benè solubilia sunt, sensiles: nam solubilibus bene existentibus his, quæ circa clauem, facilè motum sensuum recipiunt. Sed Aristoteles in Physiognom. per motum sensuum intelligit spirituum sensitiuorum, qui menti seruiũt, & ex his homines fiunt intelligentes. Et leonem describens, solutas magis, quam compactas claues ei tribuit. Polem. & Adam. Mensuratæ autem clauium aperturæ hominem & prudẽtia & virilitate insignem ostendunt. Polemonis textus interim corrigendus, qui pro ἀνδρεῖον habet ἀνανδρεῖον. Albertus & Conciliator ab his eadem.

DE

DE CERVICE. Cap. XXIIII.

VNC de spina sermo habendus, quæ caput excipit, cuius pars postica ceruix Latinis, αὐχὴν Græcis dicitur, & extenditur vsque ad omoplatas. Aristoteles animalium libro, ceruix est locus vbi caput flectitur, eius vtilitas est, vt ad dextram, læuamque, antrorsum vel retrorsum vertatur, cōstat septem ossiculis vertebratis, orbicularibus, vt ad circunspectiones faciliores essemus.

Crassa ceruix.

Crassa ceruix supra collum, ignarum facit cum iniuria. Polemon. sed Adamantius ait. Aspera ceruix vt collū, &c. mihi Polem. textus integrior videtur qui habet παχεῖα, quàm Adamantij τραχεῖα. Si ad experientiam conuerti licet. Cl. Cæsar opimis fuit ceruicibus & maxime ignarus. Antonia eius mater dicebat eum portentum hominum esse; inchoatum à natura, non absolutum: ac si quem vecordiæ argueret, stultitia rem dicebat filio suo. Nero etiam obesa fuit ceruice: ex Suetonio. Constantio magno lati fuerūt humeri, & ceruix crassa, vnde ceruicosum vocabant, non à crassa veluti ignaro. Sed bene constituta velut forti. Gregorij eadem ex commentarijs in Zonaram.

Aspera ceruix.

Quibus ceruicis vertebræ apertæ sunt, præ cæteris eos asperis moribus esse notabis. Vbi Polemonis textus truncus, & mendosus est: ex Adamantio sic corrigendus: Quibus ceruicis vertebræ aspiræ existentes, illa spatularum superminet multum, vbi per coniunctionem oritur collum, cōtumeliosi sunt, sed vbi Polemon ἐπαυχένιον, Adamantius ὑπαυχένιον, ideſt ceruicem habet. Adamantius corrigendus. Polemon iterum in figura Iniuriosi ait, quibus vertebrarum iusta colli confiniū foras emanāt, contumeliosi sunt, & referuntur ad apros. Adamantius. Inter coniunctionem spatularum & ceruicis originem vertebra quædam eminet, nec cætera sibimet conueniunt, si interualla sunt ibi, & sic nodorum superficies aspera, tales superbi, & insolentis esse solent.

Ceruice & collum rotundum.

In figura fatui improbi Polemon, & Adamantius ponunt collum & ceruicem rotundam: sed satis peruerse Albertus rotundum collum animi & corporis virtutem notare dixit.

DE SPATVLIS. Cap. XXV.

AM superiores partes omnes thorace tenus, quid de moribus præsagirent, declarauimus, nunc ad tertiam hominis partem deueniemus: scilicet thoracem. Philosophus Animalium libro Thoracem partem illam appellat, qui à collo ad pudenda vsque trunca procedit. Thorax ipse parte priore, posterioreq; constat. Nos à posteriori incipiemus, & à ceruice omoplatę obuiam fiunt. Hæc duo lata ossa sunt à ceruice vtrinq; ad humeros tendunt. Celso scoptula operta dicitur. Græcis ὠμοπλάται, hæc ad nonam à ceruice constam finiunt, humeros latos triangula forma faciunt & à ceruice: veluti mollibus iugis demisse sunt, ab aliquibus spatulę humeri, & in animalibus armi dicuntur.

Latæ magnæ, & distantes spatulæ.

In figura Animosi latas spatulas ei tribuit Aristoteles & magnas: Polemon, & Adam. in figura Virilis omoplatas in latitudinem distinctas adscribunt, quod Polem. in animoso etiam ab Aristotile mutuatus est. Virgilio videntur robur significare.

Tales prima Darex caput altum in prælia tollit.
Ostenditq; humeros lates. Et alibi.
Hæc fatus; latos humeros, subiectaq; colla, &c.

Ab humeris latis Plato fuit appellatus. Primo fuit athleta fortissimus, postea appulit animum philosophiæ. Refert Plutarchus in illius vita, cognomentū id sibi impositū, propterea quod quùm apud Aristionem Argiuum pugilum magistrū exercendo, corpori operam daret & robustiori valitudine

litudine,& humorem amplitudine cæteris condiscipulis longe pręstaret,huius generis appellationem sit consecutus. Tiberius Cæsar latus fuit humeris, & pectore, cæterisq; membris vsq; ad imos pedes æqualis & congruens.

Eleuatis humeris, vel spatulis hominem apponimus vna cum aue, vt similitudinem intuearis.

Spatulæ sursum elatæ.

In figura Inuerecundi Aristotiles tribuit ei spatulas multum eleuatas.Galenus libro vulgaribus morbis,dicit causam de scapulis alatis,Est autem Medicorum cõsuetudo eos alatos nominare,qui scapulas eminentes auium alarum instar, retrorsum productas habent, isti igitur alati exiguum cor habent ex angustia pectoris, & calor cordis proportionem sequitur, igitur & hi imbecillis caloris.

DE DORSO. Cap. XXVI.

ORSVM, ceu carina quædam, compactum est, totaq; corporis molem firmiter fulcit, & in vtrumuis partem agit, & contorquet, constat ossibus quatuor, & viginti septem à ceruice vsque ad omoplatas, vt diximus: ab his vsque ad extremas costas numero duodecim.Hæc pars pone pectus est,metaphrenum est:ab extrema hac costa quinque sunt aliæ vertebræ lumbos constituentes, omnium maximę ac crassissimæ. Philosophus Animalium libro ait: Natura homini dorsum cuiusdam carinæ instar & fulchri machinata est; illius enim ope recti constituimus. Græcis νῶτος est.

Magnum, & robustum dorsum.

Quibus dorsum ingens ac robustum, anima fortes sunt, & referuntur ad masculinum Aristot. in Physiogn. dorsum latum & robustum, animositatis & generositatis est signum. Polem. & Adam. sed prior in figura Animosi dorsum ei latum donat. Gemebundus Hercules apud Sophoclem ait, *ò dorsa, ò pectora.*

Angustum & imbecille dorsum.

Quibuscunq; dorsum angustum, & imbecille, molles sunt, & referuntur ad fæminas. Arist. in Physiogn. sed Polem. & Adam. forma ab hac contraria (idest antedicta contrarium iudicabunt. Scilicet dorsum angustum, & imbecille timiditatis, & imbecillitatis est signum; ad Alexandrum verò scribens Philosophus, ait subtilitas tergi, discordantis naturæ (purò malignę) idq; fortasse dixerit referens ad dorsum simiæ, & felis; nam angustum & imbecille dorsum habent.

Macilentum dorsum.

In figura Ingeniosi Aristoteles tribuit ei dorsum non carnosum.

DE

DE METAPHRENO. Cap. XXVII.

ALENVS eo libro, qui De interioribus inscribitur, ait: Pectoris imum, quod est conterminum stomacho, phrenon à veteribus appellatur. Diaphragma est membrana diuidens spiritualia à naturalibus, à phreno ad postremas costas intus iungitur: vnde metaphrenon ea est posteriorum pars, quæ phreno opponitur. Græcis μετάφρενον, hoc est, post phrenum. Aliquibus subscapilium dicitur: quia sub scapulis constituitur. Ea pars constat à ceruicis fine vsque ad lumbos, duodecim, vt diximus, vertebris constans. Pomponius Gauricus inerudite apud Adamantium pro metaphrenum scapulas transfert.

Benè carnosum, magnum & articulatum metaphrenum.

Quicumq; metaphrenum habent magnum, benè carnosum, & articulatū, animabus fortes sunt, & referuntur ad mares. Sed textus Arist. in Physiogn. corrigendus est, nam habet ἄσαρκον, cum dicere deberet, ἔνσαρκον, nam bene carnosum apud ipsum authorem intelligendum est mediocriter, & quantum debet esse carnosum, vt bonum sit. Polemon & Adamantius: Metaphrenum quibus est robustum, optimum est signum. Iidemq; in figura Fortis metaphrenum ei robustum adscribūt: Dorsum latum, & solidum virile est.

Macilentum, inarticulatum, & imbecille metaphrenum.

Qui habent metaphrenum imbecille, non carnosum, & inarticulatum, animabus molles, & referuntur ad fæminas. Arist. in Physiogn. Sed Polemon habet: Quibus imbecille, & paruum. Adam. & gracile metaphrenum, timidi, & pusillanimi sunt. Albertus: Dorsum iam dicto contrarium, muliebri assignatum generi.

Latum metaphrenum.

Latum metaphrenum magnanimitatem ostendit. Pol. & Adam. Ego ad leones referrem, quia Aristoteles in figura Virilis, leoni, cui magnanimitas adscribitur, metaphrenum latum tribuit, vt eo loco videre est.

Carnosum metaphrenum.

Caro multa superaucta metaphreno, sensuum indicat egestatem. Polemon & Adamantius.

Macilentum metaphrenum.

Si verò pauca metaphreno excreuerit caro, fatuitatem indicat. Polem. & Adam.

Præsens equi & viri figuris ostendendis, facit proposita tabella, vt supinum metaphrenum oculis subijciat.

Erectum metaphrenum.

Quicumq; metaphrenum erectum habent, gloriosi sunt & insipientes, & referuntur ad equos. Aristoteles in Physiognomonicis. Suessanus interpretatur, metaphrenum supinum & concauum, & eiusmodi molles esse & dementes dicit, vt equus, qui metaphrenum cauum habent, & coitus tempore insaniunt. O indignam tanto philosopho interpretationem & declarationem.

Præsenti tabellæ, veluti non suffecturæ, alteram addidimus galli, & pauonis erectum metaphrenum referentem.

Erectum habet metaphrenum pauo: nam elatam ceruicem etiam habet, & inter alites tum intellectu, tum gloria excellit. Gemmantes laudatus expandit colores, aduerso maxime Sole; quia sic fulgentius radiant. Simul vmbræ quosdam repercussus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, omnesq; in aceruo contrahit pennarum flabello, se ipsum miratur, & si quis etenim laudauerit de pulchritudine, ambitiosius se geret, si vero reprehenderit, cauda recondita, calumniatorem odio sibi esse tristabitur. Oppianus: sentiunt & Galli gloriam suam: nam si cum altero pugnans vincatur, iccirco non canit, quod in illa mala pugna fracti illi spiritus vocem supprimant, cuius offensionis verecundia confusus, in primam quamque latebram sese occultat. At qui ex certamine victoriam reportarit, tum oculorum eminentia, tum ceruice erecta simul & cantus contentione insolenter effertur, & triumphanti similis est, Illud in eo mirificum, cum limen intrat, tamet si superum altissimum existat, is tamen se se inclinat, quod superbia inductus facere videtur, ne videlicet crista vspiam offendatur: ex Aeliano. Equus iuba ornatus est, quia superbum, & generosum animal dixit Galenus.

Metaphrenum valdè curuum, humeri ad pectus contracti, & corpus effractum.

Si autem ad hæc, quæ supradicta sunt, corpus effractum fuerit, lucricupidus erit, Adamantius, sed Polemon addit peruersum & inuidum.

Metaphrenum medium inter conuexum & curuum.

Quoniam neq, curuum vehementer oportet esse, neque concauum metaphrenum medium

erit benè formatum, Aristoteles in Physiognomon. Hanc medietatem inter vehementer curuum,& conuexum explicant Polemon & Adamantius. Placidè autem teres metaphrenum prudentem, gratiosum, & iucundum ostendit.

DE GIBBIS. Cap. XXVIII.

BI deficiunt omoplatæ in dorso, aut metaphreno,fit gibbus, & armi tument; idq; aut defectu naturæ, aut nutricum indiligentia, dum infantes adhuc molles ambulare cogunt, & ineptè sustinent: tunc enim os omoplatæ in inferna parte satis debile, facilè cedit immoderato motui, & sursum erigitur,prominetq; & musculis se attollentibus locum præbet.

Dorsum gibbum.

Gibbosus homo, nequaquam bonus, nisi id ex mollitie eueniat, cæteraq; adfuerint signa;Polemon & Adamantius. Sed Michael Scotus: Gibbositas significat hominem sagacem,ingeniosum, fallacem, malitiosum, & multæ memoriæ. Apud me omnes mutili improbi sunt, & pessimi omnium gibbosi: quum Naturæ error sit circa cor, totius corporis principium. Aristoteles homines longæuos esse dixit.

Pectus gibbum.

Gibbositas in anteriori tantum parte, duplicis animi hominem, & plus simplicem, quàm sapientem notat. Scotus.

DE COSTIS. Cap. XXIX.

OSTAE communes partibus inferioribus, superioribusq; octonæ sunt, ex ex Aristotele Animalium libro. Dictæ sunt costæ,quod interna custodiant,vel quia simul constant. Hæ sunt spiritualium partium munimentum. Comprehendunt anterius quodcunq; est à clauicula vsque ad cartilaginem,quæ scuti formam habet; posterius verò totam costarum compositionem,quæ à ceruicis vertebris protenditur.

Benè costati.

Qui robustis costis sunt, fortis animi sunt, & referuntur ad masculos. In figura Iracundi, eum bene costatum facit,& in figura Fortis,ossa,& costæ,& extrema corporis fortia, & magna adscribit Aristoteles in Physiogn. In figura Fortis Polemon & Adamantius; Articuli, & latera fortia, & robusta.Sed Polemon in figura Iracundi,bene constatum posuit.Rothophanis Magnesij (qui eadem die lucta, pancratioq; victor Olympijs euasit) sub Hadriano rursus detecto cadauere,os vnum perpetuum à iugulo ad ilia, costarum loco,inuentum est. Ouid. de Hercule loquens.

Aut laceros artus, aut grandia detegit ossa.

Male costati.

Qui verò non bene constati, molles sunt secundum animam, & referuntur ad fœminas. Aristoteles in Physiognomicis. Latera imbecillia graciliaque, formidinem & imbecillitatem arguere, inquiunt Polemon & Adamantius. Costarum gracilitas, earundemq; imbecillitas,cordis & animi imbecillitatem innunt. Rhases, Albertus, & Conciliator.

Exiles costæ, & vacuæ.

Latera valdè gracilia, & vacua, pusillanimitatem, malignitatem, & voracitatem arguunt; Polemon & Adamantius. Sed in Polemone trasposítum est, vbi de ventre loquitur; quod ab Adamantio optimè animaduersum est, & suo loco intrusum.

Depictæ adſunt imagines ranæ & bouis, quorum inflata ſunt latera, conſpicies & hominem ad eius ſimilitudinem tumidis coſtis.

Tumidæ & inflatæ coſtæ.

Quorum latera turgidiora, & veluti inflata ſunt, loquaces, & ſtultiloqui habentur, boum & ranarum argumento. Pol. & Adam. Circumlata latera, & in tumoris ſpeciem plena, nugacitatem & nequitiam arguunt. Conciliator bibaces etiam eſſe dicit.

Coſtæ carnoſæ & duræ.

Latera carnoſa & dura, diſciplinis inhabilem arguunt. Alibi carnoſæ coſtæ ruditatis ſignum, ex Pol. & Adam. Rhaſes coſtarum latitudo, & in ipſis carnium multitudo ſtoliditatem declarat. Albertus, latera carnibus referta, ijs duris, indocilem hominem oſtendunt, qui tamen cum ſuperiori ſignificatione confundens, ranis tribuit.

Coſtæ non carnoſæ.

In figura Ingenioſi Ariſtoteles tribuit ei coſtas non carnoſas, à contrario iam ſopra narrato ſigno, & hæc coſtæ cum inter extremas mediæ ſint, optimæ conſtitutionis, ideo ingenioſo tribuit.

DE LVMBIS. Cap. XXX.

OMNIVM maximæ & caſtiſsimæ ſunt quinq; lumborum vertebræ, & anguſto foramine magnam medullam continent. Lumbi dicuntur à centura vſque ad renes. Hæc eſt ſedes luxuriæ. In ſacris literis legitur: Sint lumbi veſtri præcincti, & Aegyptij, vt Horus in hieroglyphicis teſtatur, hominis ſtatum, conditioneq; innuere volentes, lumbum, aut ſpinæ dorſi oſſa pingunt. Sunt enim qui dicant, hinc ſemen effluere, è regione ventris conſiſtunt, & in concũbendo maxime laborant. Perſius, *cum carmine lumbum*

Intrent, tenero ſcalpuntur, vbi intima verſu.

Validi & offei lumbi.

Lumbi offei, validique virilitatem fignificant. Polem. & Adam.

Parui, & imbecilles lumbi.

In figura Timidi Ariftoteles tribuit ei lumbos paruos, & imbecilles. Sed Pol. & Adam. lumbos longos dicunt, vbi notandum Polem. textum corruptum hebet enim ὀρθὺς pro ὀσφύς.

Carnofi lumbi.

Carnofi lumbi & molles effœminationem dicunt. Polem. & Adam. Albertus, fpinam vocat. Spinæ pars inferior fi latis iaceat natibus, & molli carne circundata: effœminatum oftendit: ad fæminas relatum.

Lumbi acuti.

Lumbi in acutum tendentes, malitiofos, intemperantes, & timidos oftendunt, ex Polem. & Adamantio. Albertus fi hæc pars prolixa definit in acutum, intemperantiam oftendit, timiditatem, & libidinem.

Tremuli lumbi.

Duplices ambulationes lumbos tenentes cinædo afcribit Ariftotiles in Phyfiognom. in fua figura. Ego fufpicor labem in codice: nam non *cratountos*, fed *crotountos*, ideft ftrepitum facientes, vt degenibus dixit, Polemon & Adamantius in eadem figura tremulos dixit, Polemon: vbi de collo loquitur, dicit, lumbus clamans, Adamantius lumbus mouetur, Qui enim lumborum motu vehementer vtuntur, vt etiam qui equitant, fluentiore corpore, præparatoque ad concũbendum euadunt, & caloris, agitationifque caufa eodem afficiuntur modo, quo per coitum & libidinofioris funt: vt Ariftoteles in Problematis ait, fic enim textrices, quia frequenter lumbos mouent, etiam lafciuiores euadunt.

Inspicite Adonem venatorem & canem quorum lumbi teretes sunt vt ex antiquis marmoribus Romæ effigi curauimus.

Qui medio ventre graciliores sunt, venationis studiosi sunt argumento leonum & canum. Videbit enim vtiq; quis, & canes ferarum amatores lumbi succintos esse. Sed antiqua translatio huic contraria est, ait enim qui lumbosi sunt, ferarum amantis & potius εὔζωνοι quam *ὀσφύζωνοι vi legendū, vt habet Arist. in Physiogn. & potius succintos & graciles, quàm lūbosos interpretandum: & phicoteri canes lumbos habent oblongos, duros, graciles, neruosos, & teretes, & mediocriter magnos. Albertus dorsi & lumborū signa confundens, ait: Qui incuruum dorsum habent: si in molli carne, & quæ iusta ilia angusta, tanquā succincti, in omni opere præcellunt & præcipue venationis studio.

DE HVMERIS. Cap. XXXI.

HVMERI sunt, è quibus brachia pendent, ij ex armi dicuntur, pro re dicti, nam ab eis arma dependent, ait Festus; nunc vsus obualuit, vt brutorum eam armi dicantur.

Humeri robusti.

Robusti humeri robustos mores significāt. Adam. Idemq; Polemon forti tribuerunt robustos humeros, & iracundis latos. Sed corrigatur interim Adamantij textus, ait enim, Venter latus & humeri vacui; robustæ spatulæ, legendum.

Venter

Venter latus, & vacuus, humeri robusti, & spatulæ. Conciliator addit, carnosos, quod quidem in Grecis codicibus non reperitur. Cicero de bubus loquens ait, terga eis esse data, humerorum vires, & latitudines ad aratra extrahenda. Leo humeros, vt Aristoteles scribit, validos & robustos habet. Leodamas ex forma humerorũ Vlixis eius fortitudinem arguit, aitq; apud Homerum,

Quantum furis, humerisq; totisq;
Colligere est, non segnes, inersq;

Et Vlixes increpans Leodamanti, ait,

Si membra tibi dant grandia Parcæ
Mentis eges.

Constantinus magnus humeris fuit magnis, latis, & ceruice crassa, vt ceruicosus fit dictus, fuit & validus, & valdè bellicosus, vt ex historijs Zonaræ.

Humeri inarticulati, imbecilles.

Quibus humeri imbecilles, & inarticulati, animabus non fortes sunt, & referuntur ad fæminas, ex Arist. in Physiogn. Sed Polem. & Adam. Vacui humeri fæminatorum, & timidorum sunt. Conciliator, articuli indiscreti, & nodi ad stultitiã sunt. Sed huiuscemodi humeros ipse habebat, adeo stultus, vt neque ab alijs transcribere sciat.

Humeri valdè soluti.

Quibuscunq; humeri difficulter soluti, conuulsi sunt, illiberales, & referuntur ad apparentiam conuenientem. Vt dixit Muricenus philosophus ad apparentem morem; nam auari qui dare nolunt, humeros contrahunt, constringuntque. Conciliator ad verbum.

Humeri laxi.

A contrario signo, Albertus, laxos humeros infirmitatem, & timiditatem significare scripsit.

Soluti humeri.

Quibuscunq; humeri bene soluti sunt, hi secundum animam liberales sunt, & referuntur ad apparentiam, quia conuenit apparenti formæ liberalitas. Arist. in Physiogn. & per cõmunem regulam id probauit. Benè constitutæ formæ virtus, malè verò ordinatæ vitium, sic apparenti formæ, & bene constitutæ liberalitas conuenit, male autem constitutæ, illiberalitas. Potest enim & id signum ad leonem referri, qui humeros, & vniuersum corpus solutum habet. Maricenus philosophus ad apparentem morem refert: nam liberales in dando humeros soluunt. Sæpe me vidisse memini in triremibus, dum nudi remiges agebant remos, & qui bene solutos, & articulatos humeros habebant præ cæteris fortiores habebantur. Clarè id etiam in pistoribus obseruaui, dum triticeam pastã subigunt pugnis, qui quanto cęteris solutiores humeros haberent, eò fortiores erant.

Humeri ampli distantes, nec soluti, nec colligati.

In figura Fortis viri Arist. in Physiogn. perfectam describens humerorum formam ait. Humeri ampli, & distantes non valdè colligati, nec omnino soluti, fortium sunt.

Humeri pingues.

Pingues humeri nullo modo laudantur ex Polem. & Adam. Albertus satis crasse ait. Crassi humeri & solidi virtutem ostendunt.

Vulpis figuram adducimus ad viuum delineatæ: vt extenuati, & acuminati verticis humeri considerentur.

Graciles, & acuti humeri.

Graciles & acuti humeri pessimorum morum sunt. Polem. Adam. Sed Conciliator insidiosos dicit. Albertus tenues & in acutum erecti humeri insidiosos ostendunt.

Graciles & colligati humeri.

In figura Ingeniosi Arist. in Physiogn. tribuit ei, quæ circa collum & humeros graciliora, & colligata.

Humeri eleuati.

Eleuatio humerorum est signum asperitatis naturæ, & infidelitatis. Et in idæa Rudis ei humeros largitur sursum expansos. Arist. in Physiogn.

DE PECTORE. Cap. XXXII.

PECTVS à collo priorem obtinet situm, in mammas vtraq; sui parte extuberat. Pectus quatuor partibus terminatur, incipiens a iugulo, definit in aluum, & duobus lateribus concluditur, dictum pectus, quod pessum sit inter mammas

Pectus magnum.

Quicunq; verò pectora magna, & articulata habent, animo fortes sunt, & referuntur ad marem. Et in figura Fortis tribuit ei pectus amplum & carnosum, non verè carnosum, sed ossibus compactum, & leonem describens, ad quem refert, ait pectore valido, & robusto νεανικὸν, quod Suessanus malè, iuuenile, interpretatur. Polem. & Adam. ab eo pectora ingentia & fortia laudato, quia robustitatem significant. Et in figura Fortis tribuunt ei pectus, & metaphrenum robustum. Galenus esse amplum pectus oportet, ait, non latum aut longum, sed amplum intelligit per latum, profundumq; diuisione; pectus, collum, & vnumquodque membrum. Albertus, & Concil. medicus ab eo hanc Galeni pectoris diuisionem ignorauit, ait enim. Pectoris latitudo hominus est propria, at pectus latum, cuius cæteræ partes latæ dispositæ existunt.

existunt. Ait Auicenna quod calidam complexionem sequitur pectoris amplitudo, & extremitatum, & ipsarum complementum in qualitate earum. Et Galenus libro de Decretis Hippocratis, & Platonis dicit, homines qui lato pectore calidiores sunt, & animosiores, qui latiolunes, frigidiores, timidi. Vegetius Tyrones lato pectore eligit. Referuntur & hi ad Aquilas, & Leones: nam lati sunt pectoris. Martem robusto pectore fuisse figurant Poetæ ob eximiam eius fortitudinem, & ferociam in bello. Id obscœni carminis author.

Nemo est forti pectorosior Marte.

Et gemens Hercules apud Sophoclem ait.

O pectora, ò terga.

Et Achillem Græcorum fortissimum pectorosum fuisse memorant historię Datetis Phrygij. Lato fuit pectore magnisque lacertis Mahometes secundus Imperator Turcharum, & eximio fuit corporis robore prędito, & ad omnia promptus & audax, & bellator egregius, & inuictus.

Graeile, & imbecille pectus.

Imbecille pectus Polemon. Sed Adamantius addit, & gracile animus pusillanimitatem, & timiditatem indicat. Idem in figura Imbecillis, imbecille pectus ei ascribunt. Conciliator Auicennæ authoritate tale pectus frigiditatem iudicare scribit. Albertus tenue pectus imbecille, & inualidum notare dixit.

Pectus latum, & humeri magni.

Latitudo pectoris, & humerorum grossities & tergi significat probitatem, audaciam, & rectitudinem intellectus, & sapientiæ. Arist. ad Alex.

Pectus augustum, & mediocris venter,

Mediocritas ventris, & pectoris strictura, significat altitudinem intellectus, & boni consilij. Arist. ad Alexand.

Pectus carnosum.

Valde carnosum pectus Pol. Adam. rudem, & timidum ostendit. Conciliator ait significare ingratos, quod nescio unde excerpsit, nisi ex suis optimis concilijs. Albertus pectus multis carnibus congestum, indociles, & ignaros.

Mediocre pectus, & tergi æqualitas,

Mediocritas pectoris, & tergi æqualitas signum est optimum, & probatum. Aristoteles ad Alexandrum.

DE MAMILLIS. CAP. XXXIII.

AMILLIS laxior contextus corporis est, Vberum apex papilla est, per quam fœminis lac emittitur, supra pectus existunt, vt Aristotel. Animalium libro.

Ma-

Mamillarum ſpecimen obuia affert tabella.

Mamillæ dependentes à pectore amplo, & macilento.

Quibus mamillæ dependent à pectore amplo, & macilento, & carne vacuo, ſcortatores, & ebrioſi ſunt. Polem. & Adaman. Sed hi de maribus loquuntur, Conciliator autem de fœminis. Quibus abſciſſæ à pectore ſunt mamillæ, & magnæ, ſunt inertes, & vinolentæ, ſed ſuum Albertum ſequutus, inquit. Quibus mamillæ dependent molli carne circumdatæ, effœminationem, vinolentiam, & intemperantiam deſignant. Polemonis textus mendoſus eſt. De his loquitur Martialis.

Aut tibi pannoſæ dependent pectore mammæ,

Mamillæ paruæ, & extenuatæ.

Mamillæ paruæ, & extenuatæ imbecilles notat Conciliator.

Exactam mamillarum mediocrium delineationem præsens ostendit tabella.

Mamillæ mediocres.

Mediocriter mamillas magnas,& plenas, & molles perfectam complexionem ostendere scribit Conciliator. Galeni auctoritate.

DE VENTRE. Cap. XXXIIII.

ENTER, vt ait Aristoteles Animalium libro,infra pectus est,parte priore, eius radix vmbelicus est. Græci κοιλίαν vocant.

Venter amplus, & concauus.

Quibus ea, quæ sunt circa ventrem, pinguia; bene fortes sunt, ea referuntur ad masculinum. Arist.

Arist. in Phisogn. Sed per ea, quæ sunt circa ventrem, latera, pectus, & lumbos intelligit, & per-pinguia, magna, quæ notæ sunt fortitudinis, Idem in figura Fortis tribuit ei ventrem magnum, & ad se contractum. Polemon, & Adamancius in eadem figura ventrem latum, & concauum. Conciliator carnosa, quæ circa ventrem, esse ad fortitudinem ait.

Magnus, carnosus, mollis, & dependens venter.

Qui habent ventrem magnum, iudicandus est stolidus, superbus, & luxuriosus, Arist. ad Alex. Venter concauus, & carnosus, siquidem mollis fuerit, & dependens; sensuum hebetudinem, ebriositatem, & intemperautiam arguit Polem. Adam. venter magnus, non concauus dicit: idem in figura Rudis eum ventricosum depingunt, & fatuum improbum, vt sit vitiorum vsquequaque plenus, similiter ventricosum: Galenus ad Thraybulum; crassiuenter non erit subtilis intellectus. Albertus, qui magnum ventrem habet, indiscretus, stolidus, superbus, & luxuriosus. Rhases ventris nimietas libidinis declarat nimietatem. Eandem ab eo Conciliator. Plinius minus solertes, quibus obesissimus venter. Albertus ventris spatium multa carne, & solida vestitum, siquidem nimia sit comparatione quantitatis staturæ, malitiosum quidem, non autem voracem, & luxuriosum. Esopus ventricosus fuit, vt à Maximo Planuda describitur. Nero prominulo fuit ventre, cuius fuerat efferata libido, fuit etiam pertinax: vt à Suetonio narratur. Plautus suum Lenonem facinorosissimum, inter alias notas eum ventricosum facit. Sic etiam in sua Asinaria, Loenidam, aliquantulum ventricosum. Nil magis intellectum offendit, quàm ossium, carnis, & pinguedinis multitudo: Ratio est quia cerebrum, & stomacus non multo distant intetuallo, & sibi mutuo compatiuntur: vnde quando hic siccus, & macer, multum confert ingenio, vt videmus in fame vexatis, & pauperibus, nam venter facit artes, vt inquit Persius.

Măcilentus venter.

Quibus autem ea, quæ sunt circa ventrem, non sunt pinguia, molles, referuntur ad indecentiam: nam decentia est, vt sit magnus, ad hoc vt calor circumstans sit magnus, & fortis, quia est roboris fundamentum.

Durus venter.

Venter si dura carne compactus sit, gulositatem, & ruditatem demonstrat Polem. Sed Adam. non ruditatem, sed versutiam dicit.

Mollis venter.

Ventrem molliorem, & depressiorem, animi magnitudinem, & virtutem Albertus notare dixit, ex Loxo.

Mediocris venter.

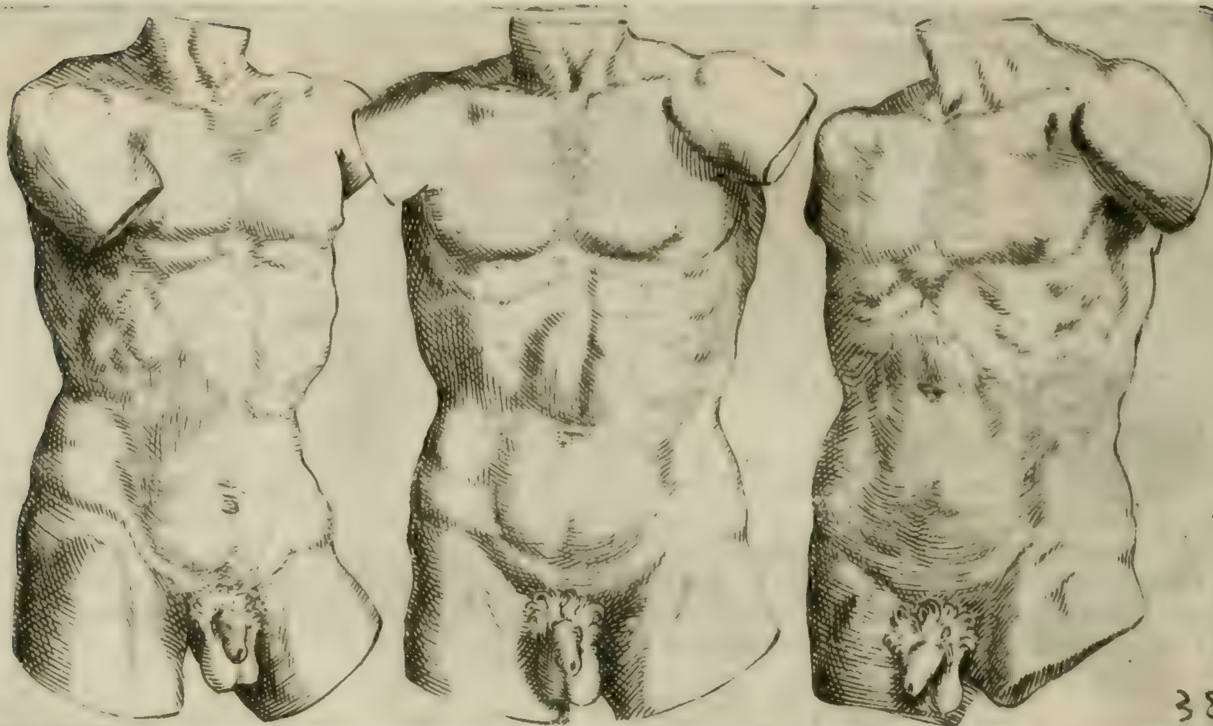
Mediocritas ventris, cum strictura pectoris decernēti, altitudinem intellectus, & bonum consilium testatur. Arist. ad Alex. Ventres vacui animi bonam valetudinem, & mentis altitudinem significant. Pol. & Adam. Corrigendus est textus Polemonis, qui pro animi valetudine, ægritudinem conuertit. Sfortia fuit ventre adeò restricto, & castigato (auctore Iouio) vt angustissimè cingeretur, fuitque dux fortis, & animosus, Albertus eadem, quæ Aristoteles.

DE VMBILICO. Cap. XXXV.

PECTORI subditam ventris planitiem mediam ferè vmbilicus non indecenti nota signat. In Papho ciuitate Cypri insulæ Templum est Veneris, in quo Venus antiquitùs colebatur sub vmbilici figura, quòd ibi sedes esset luxuriæ.

In subiecta tabella tres conspiciuntur pectoris formæ, cum suis mensuris, vt quæ inferiùs traduntur, vt exactius perspiciantur.

Spatium ab vmbilico vsque ad pubem, maius, quàm ab vmbilico ad pectoris initium.

In Problem. Arist. ait: Qui partem vmbilico subiectam habent maiorem, quàm superiorem pertinentem ad pectus, vita breui, imbecillisq; viribus sunt. Ratio est, quòd venter ob suam breuitatem frigidus est; nam cùm paruam obtineat concoquendi vim; ad excrementi redundantia aptissima est: morbis etiam nimium patent, qui tali ventre constiterint. Conciliator ab eo. Cui ea, quæ sunt ab vmbilico deorsum vsque ad fundamentum, maiora fuerunt his, quæ sunt ad pectus: hos imbecillos, & breuis vitæ existimato.

Ab vmbilico vsque ad pectoris imum, maius quàm ab imo pectore ad iugulum.

Quicumque maius habent, quod ab vmbilico vsque ad extremum pectoris eo, quod est ab extremitate pectoris vsque ad collum, voraces sunt, & insensibiles; voraces quidem, quia ventrem magnum habent, quo appetant cibum; insensibiles autem, quia angustum habent locum sensus, atque in arctum redactum ab eo, qui recipit cibum, ita vt sensus grauati sint, propter complexionem ciborum, aut indigencias. Et iterum in figura Comedonis ait eos esse, quibus id, quod est ab vmbilico ad pectus maius, quàm quod inde est, vsque ad collum. Polem. & Adaman. ab eo hæc habent: Quibuscumque ab vmbilico vsque ad imum pectoris maior commensus, quàm hinc vsque ad coniunctionem colli; gulosi, & esuriones, Polemonis textus corrigendus est, nam μακρὺ, corrigendus ἄκρον; id est, à summo, vt habet Adamantius. Albertus. Si spatium ventris vincit spatium superius, erit fornicator, & voluptuosus: Sed has diuisiones ipse non intellexit, quippe totius corporis duas facit, sed spatium ventris intelligendum ab vmbilico vsque ad imum pectoris. Plinius ab Arist. illi sunt magis auidi ciborum, quibus ab aluo longius spatium.

Ab vmbilico ad pubem, & ab vmbilico ad imum pectoris, & hinc ad iugulum æquale.

His maxime consonum videntur, vt in quibus facta dimentione æqualis fuerit pars ea, quę vmbilicum, & pudenda interiacet, & pars, quę vmbilicum, & imum pectoris, & ea quę imum pectoris, & gulam, vt tripartita dimentio sit, id perfectam animi virtutem, & corporis optimam habitudinem denotat, quod etiam à Conciliatore comprobatur. Albertus ex Philemone (sed puto ex Pole-

Polemone quod abest) Metiendum est spatium, quod est ab vmbilico inferiùs vsque ad imum pectoris,& spatium,quod est ab vmbilico vsque ad colli initium in furculis,hoc enim in bene extenso homine secundum naturam est æquale,& si quidem est æquale,significat laudabilem,& animi virtutem, & corporis dispositionem, sed ignorauit, vt diximus, veram dimensionem.

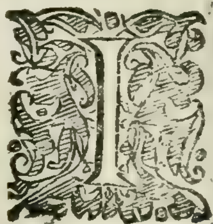
DE PVDENDIS. Cap. XXXVI.

OMMITTENDA hæc fora iudicaueram, cùm apud castas aures vix vlla eorum mentio fieri honestè possit, sine honoris præfatione, tamen quia ordo rerum conscribendarum sese nobis ingerebat, ne inania,mutilaque hæc forent, necessatia nobis visa sunt, quæ nos breuiter declaremus, Galenus ex quatuor corporis partibus quatuor proficisci affectus animi dixit; ex corde iram,ex cerebro ingenium, ex iecore lætitiam, ex verendis luxuriam. Inferior pars viri, mulierisque pecten dicitur, in qua pili nascuntur; est enim mutua partium corporis correspondio, vt oris scissio, & labiorum crassities, vel tenuitas mulierum naturæ scissuram,& labiorum crassitiem,vel tenuitatem indicat;vt etiam nasus mutonem. Magnum pecten fortes demostrat,& ad mares referre licet,vt pingue,& molle imbecilles;ad fœminas,idem pilis valde densum,& iis vibratis;luxuriosum,& fœcundum. Sic raris, gracilibus, & extensis pilis obseptum, neque luxuriosum, neque fœcundum ostendit. Magnus penis, durum, & stolidum ingenium ostendere dicunt, ad asinos comparando; nam inter animalia asinus magno præstat mutone. Commodus Cæsar,vt Lampridius refert, habuit hominem, cuius penis nimium in modum prominebat,quem asinū appellabat,vnde viriliores onobelos vocant,quasi asini telum proferentes. Sed ad sinistrā sui partē vergens, magis masculorū esse prolificū,quod semē in dextram mulieris vteri partem proiiciat, ad dextram verò fœminarum, medicorum consensus declarat; quod falsum esse deprehendi. Paruos testes malorum morum dicit Conciliator, vt magni stolidum,& inertem accusant,sed ego robur demonstrare contenderem,cùm in testibus virilem vim inesse opinentur Philosophi, argumento, quòd in eorum exectione mares effœminari contingant,ac ceu in fœminarum naturam conuerti,cùm talis,& barba careant, & natura sobolis procreandæ facultate priuentur, nec similis vocis vsum habeant, nec prorsus quamplurimis negotiis peragendis à fœmineo sexu discrepent, & vulgo iactetur.

Qui fortes sunt magnos testiculos habent. Præcipuum generationis organum seqitur vmbilici proportionem, vnde ex materno vtero progressus est infans, diligenter præcidendus est illius vmbilicus,iuxta longitudinem eminentiæ, in fœminis verò nimium religatus, stantis progressu patiendi conatus restringere potest. Sic vuulua,quæ intus laxa, & insatiabilis in coitu demonstrat,vt in adolescentulis videre est:inæqualiter iacens libidinosam,& loquacem.Et interstitium internum,& vuluā exteriùs expositum,in coeundo insanas demonstrare induit Conciliator.

DE VLNIS. Cap. XXXVII.

IAM ad quartam,& vltimam corporis partem deuentum est: scilicet ad duplex bracchium,& crus. Arist.in suis Phisognom. de iis non loquitur,nam de coxis, & tibiis loquens,de vlnis intelligi iubet,& Animalium libro ait: Crura, & bracchia communem ineunt rationem. nam quibus breues cubiti,iis etiam fœmora breuia, & quibus pedes exigui,iis etiam paruæ manus.

Vlnæ, bracchia, & cubiti robusti, & bene articulati.

Vlna, & bracchia robusta, & cubiti bene articulati, optimum hominem significant. Pol. Sed Adamantius vlnas,& brachia robusta,& cubitos ipsos bene articulatos esse oportere,quos probari volunt. Arist.de tibiis loquens,quod etiam ad vlnas,& bracchia referri possit,ait; Tibiæ robustæ, articulatæ,& neruosæ animo fortes viros ostendunt, & ad masculinum genus referuntur. Hercules apud Sophoclem lugens, ait:

O pectora, ò terga, ò lacertorum tori.

Id est, neruis,& eleuatis musculis pleuus. Laodamas exulis sis corporatura,vires præsagiebat, inquiens apud Homerum.

Non

Non ſegnis, inerſque
Hoſpes adeſt, quantum ſuris, humeriſq; toriſque.

Cicero de ſenectute, Milonis Crotoniatæ verba refert, qui cùm iam ſenex eſſet, & athletas ſe curriculo exercentes videret, aſpexiſſe lacertos ſuos dicitur, illachrimanſq; dixiſſe. At hi quidē iam mortui. Dares Phrygius depingit Achillem magna vi brachiorum. Cæſar fuit teretibus membris, & fortis. Veſpaſianus compactis, firmiſque membris, ad expeditionem Iudeæ ob ſuam ſtrenuitatē fuit electus, vt à Suetonio deſcribitur. Robuſtis artubus, ac toroſo corpore fuit Georgius Scanderbechus, vt prægrandi, ponderoſoque acinate, quo vtebatur, medios hoſtes ad vmbilicum proſcinderet, tranſuerſos diuideret, & ſæpè per ceruices integras cum humeris bracchiorum artus facilè detruncaret, quorum immanium vuulnerum truculentiam, Mahometes Turcharum Imperator inuſitatæ violentiæ gladium videre concupiuit, imperauitque ab eo, vt Byzantium mitteretur. Cæſar Borgia Dux Valentinus habile corpus habebat, validaque neruorum compage firmiſſimū, cuius artus reliqui ad decorem egregiè correſpondebant: Ad cunctas equeſtris, & pedeſtris armaturæ, ludorumque omnium exercitationes eſſerebat, in paleſtra robuſtiſſimum quemque proſternebat, & currētem in arena taurum vno macheræ ictu decollabat.

Vlnæ, brachia, & cubiti exiles.

Contraria prædictis erunt Polem. & Adam. vlnæ, & bracchia, & cubiti exiles, & imbecillis naturæ argumenta dixeris. Albertus tenues cubiti imbecilles, confunditque præſens caput cum inferiori ſatis perplexe.

Vlnæ valdè carnoſæ.

Carnoſiores verò vlnæ diſciplina, & ſenſibus carentem arguunt. Polem. & Adam. In figura Rudis Ariſtoteles aſcribit ei, quæ ſunt circa collum, & bracchia carnoſiora. Albertus. Cubiti pleni, rudes, indociles oſtendunt.

Longimanus Artaxerſis longiores vlnas vſque ad genua pertingentes conſiderato.

Vlnæ oblongæ vsque ad genua, & breues, quæ ad caput non perueniunt.

Quando verò protenduntur bracchia intantum, quòd manus perueniant ad genua, significant audaciam cum probitate, & largitate. Aristoteles ad Alexandrum. Vlnæ si ita fuerint prolixiores, vt protensæ manus vsque ad genua perueniant, fortitudinis, & calliditatis signum. Pol. sed Adam. fortitudinis, & felicitatis. Rhafes. Cùm brachia adeò fuerint oblonga, vt manus ad genua perueniant, sublimitatem animi, & arrogantiam, & regnandi cupiditatem arguunt; idq; à cordis caliditate, & humiditate prouenire dixit. Albertus non quòd extremitas medij digiti manus genua tangant, sed licet deficiat mensura quatuor digitorum: humilitatem, & fortitudinem denotare scripsit. Aristotelem legimus exerto brachio fuisse. Alexandrum Magnum tales manus habuisse dicitur, & ob id audaciam cum probitate, & largitate ostendisse. Artaxersem Longimanum, quod dextræ manus sinistra longiorem haberet cognominatum esse fertur, vnde Persarum Regibus, tum facilitate, humanitateque, tum animi magnitudine perstitisse. Strabo Darium longimanum fuisse dicit, qui omnium hominum pulcherrimus fuit, excepta bracchiorum, & vlnarum longitudine, quæ tanta erat, vt genua contingeret, iam dictis comparandum.

Vlnæ breuiores, vt comedentes cogant caput occurrere manibus.

Quando verò decurtantur bracchia, signum est discordiam amantis, & ignorantiam. Arist. ad Alexandrum. Breuiores vlnæ, vt ad genua non perueniant, sed in comedendo cogant caput occurrere manibus, maleuolos, atque alienis malis gaudentes, & inuidos ostendunt. Adam. Sed Polemon. addit pessimos, & malorum ministros. In Petrea interpretatione omnia peruersa reperies. Rhafes curta bracchia timidum hominem, ac malitiæ amatorem innuunt, idque ex superiori adducta ratione, scilicet ex frigiditate, & siccitate prouenire dixerunt. Albertus, cùm autem prolixitas hæc ad fœmur desinit, vel parum ante, maleuolos declarat homines, alienis malis gaudentes, qui inuidi vocantur, & quicumq; cibos cum desiderio sumentes extendant os, vt occurrat manibus, iisdem vitiis obnoxij sunt. Sed confundit omnia.

Bracchia venosa.

In figura Luxuriosi Polemon tradit ei venas in bracchio perspicuas.

DE MANIBVS. Cap. XXXVIII.

NIMALIVM libro Peripateticorum Princeps manus ait, partes sunt palma, digiti, & nodus, cum quo bracchiale coniungitur. Pars interior manus, vola; exterior, neruosa, & carnosa dicitur.

Manus magnæ, articulatæ, & neruosæ.

Vbi de pedibus agit Arist. in Physiogn. etiam de manibus intelligi voluit, cùm communem simul ineant rationem, ob id magnæ manus, articulatæ, & neruosæ, robustos ostendunt, secundùm ea, quæ sunt in anima, & refert eos ad masculinum genus, & in figura Fortis, & Animosi tribuit vtrique extrema corporis fortia, & magna, & per magna extrema, nonnisi manus, pedes, & similia intelligit. Pol. & Adam. in figura Fortis etiam pedes, & manus bene articulatas tribuunt. Sfortia habuit manum amplam, & prælongam, & digitorum compage adeò firma, vt ferream solam rumperet, & prælongam equestrem lanceam à calce sublatam attolleret. Selinus Baiazetis filius lata manu, & teretibus membris fuit, bellator fuit fortissimus, & nullo vnquam labore, aut corpus faticari, aut animis debilitari poterat.

Manus paruæ, graciles, & inarticulatæ.

Idem eodem in loco de manibus etiam intelligens ait: Paruæ manus, & graciles, & malè articulatæ potiùs visu delectabiles, quàm robustæ, molles notant, secundùm ea, quæ sunt in anima, & refert ad fœmininum genus. Idemque in figura Imbecillis, imbecillia tribuit corporis extrema, & timidi manus describit graciles; & longas, easdem quoque ab eo tribuunt ei Pol. & Adam.

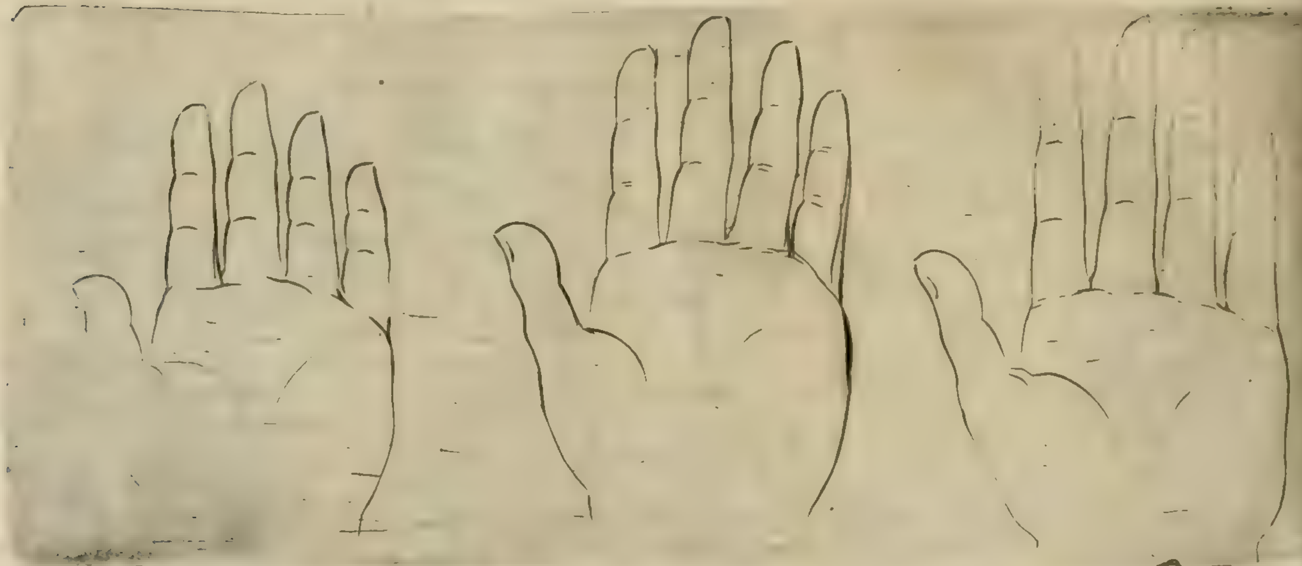
Manus duræ, & superfluè carnosæ.

Ex his quæ suprà ex Aristotelis dictis in suis Physiogn. adnotauimus, duras manus, & maximè carnosas ruditatem notare docuimus. Hinc Plautini sales adnotandi. Meus herus elephanti corio circumiectus non suo est, neque plus habet sapientiæ, quàm lapis. Fatuos, & rudes Græci παχυδέρμους, quasi crassipelles dicunt.

Manus delicatæ, & molles.

Manus teneræ, & molliores, optimi dicuntur esse ingenij, argumentum. Pol. & Adam.

Inspice hic manuum varietatem, magnarum, longarum, & breuium.

Manus magnæ, & duræ.

Duræ, magnæque manus, fortem illum significabunt, haud satis tamen disciplinis idoneum. Adamantius.

Manus valdè breues.

Perbreues manus stultitiam exprimunt, Pol. & Adam. & ab eis Conciliator.

Crassæ manus.

Manus crassæ nequitiam ostendunt. Adam. Polemonis textus corrigendus est, nam pro μιαρίας habet μὴ Ϭαρέαι.

Manus pleniores cum digitis longis.

Pleniores manus, quæ oblongos habent digitos, furaces notant. Pol. & Ada. Crassæ manus cum breuibus vltra mensuram digitis, tergiuersorem, furem, & insidiosum dicunt. Conc. Albertus non longos, sed breues dicit.

Manus angustæ, & graciles.

Angustæ manus, gracilesque. Polemon insidissimi. Adaman. rapacissimi hominis esse dicunt. Conciliator satis ineptè iracundos, & stolidos.

Manus

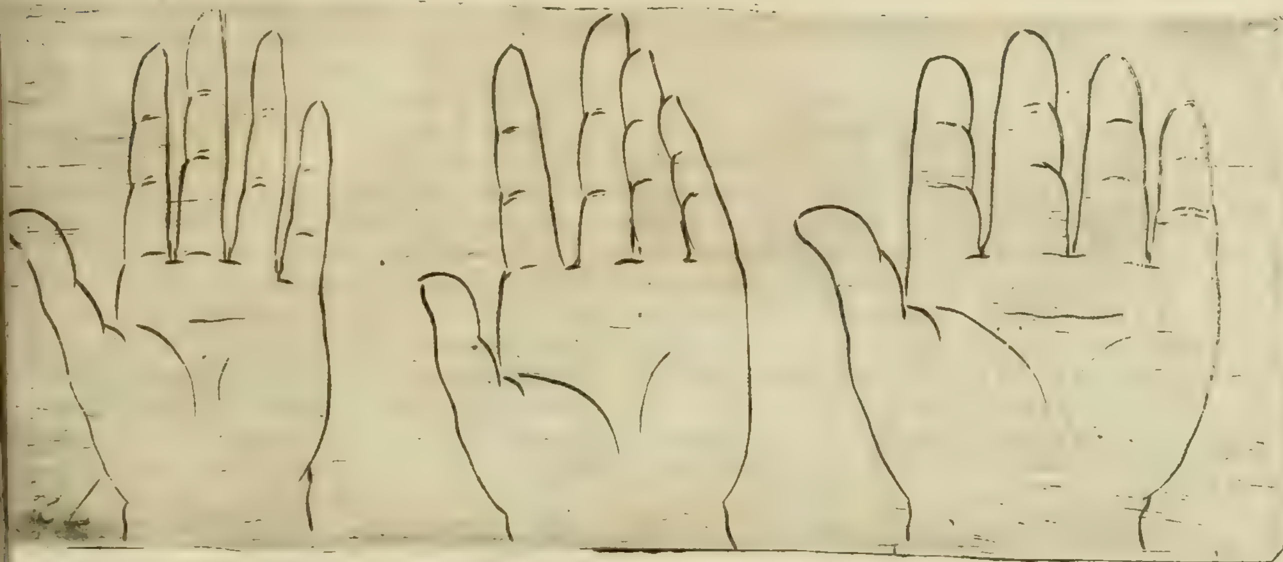
Manus valdè paruæ.

Manus valdè paruæ; verſutæ, & furto gaudentes. Polem. Adaman.

Manus graciles, & obtortæ.

Manus graciles,& obtortæ,nugacitatis, voracitatiſque indicium. Adam. Quod ex Polemonis textu fortaſſe cecidit. Conciliator.Manus intortæ,& graciles,voracem,& loquacem,ex Alberto.

Aliæ hic manuum varietates adducuntur,cum digitis gracilibus,plenioribus,anguſtæ,& delicatæ.

Manus longæ cum digitis longis.

Optimam deſcribens manus qualitatem Ariſtoteles ad Alexandrum ait: Manus longæ cum digitis longis dominum ſuum ſignificant habilem ad multas artes, & præcipuè ad Mechanicas, ſapientem in operibus,& boni regiminis ſignum. Conciliator,quæ ab eo excepit,habet.

Manuum articuli generoſi.

In figura Ingenioſi tribuunt ei Polemon,& Adam. manuum,& pedum articulos generoſos.

Manuum articuli longi, craſſi, & aſperi.

Stulto,fatuo peſſimam manus formam tribnens Polemon ait, articulos aſperos, & craſſos, & oblongos. Adamantius extrema craſſa, & aſpera. Ego Polemoni aſſentior.

Manuum motus, languidi, & diſſoluti.

In ſchemate cinædi Ariſt. in Phyſiogn. aſcribit ei motum manuum languidos, & imbecilles. Polemon. vbi de collo agitur,ſolutas manus ei tribuit. Adam. verò eodem loco non χεῖρων λύσεις ſed ἄλις, dicit.

Manuum colliſio,& fricatio.

In figura Auari tribuit ei Pol. & Adam. ſpiſſas manuum colliſiones,& fricationes.

Manus, & caput mouentes in loquendo.

Qui verò frequenter mouetur;& loquitur motu manuũ est immundus,eloquens, & deceptor. Ar. ad Alexandrũ eadem habet, Alb. ab eo. Ego potius loquacem, quàm eloquentem dicerem.

Manibus immotis loquentes.

Qui verò est abstinens à motu manuum,hic verò est perfecti intellectus, bonæ dispositionis, & sani consiiij. Arist. ad Alex. eadem Albertus.

Dextra, & sinistra manu qui vtantur.

Verùm id prætereundum non duximus,quidnam morum portendat ambidexter vir,non qui consuetudine, sed qui à natura ita nascatur. Cùm sæpiùs multos ita videamus vtraque manu vtẽtes,vel sinistra pro dextra: vocant Græci ἀμφιδέξιον, qui vtraque manu pro dextra vtitur. Homerus ἀπεξιστερῶν, vtraque manu pariter vtentem. Aristophanes ambilæuum,ambifariam læuum.Hipponax ambidextrum,sed prius sciscitemur causam è Medicorum scholis,ob quid id fieri contingat, vt certius quidquid præsagiat, nanciscamur. Ambidextrum fieri hominem illa ratione produnt Physici,quòd calor cordis affatim se promat in sinistrum latus,& hepatis ad dextrum,quòd verò sinistra vtatur aliquis pro dextra, causam præbuerunt cor, item & hepar: vbi horum viscerum affluentior se se vis in sinistrum latus corriuat, id verò contingere, vbi in sinistris tam cor, quàm epar situm manciscatur. Mulierem verò ambidextram non effici author est Hippocrates. Retulit,& septimo libro Plinius. Ratio est ex naturæ debilitate, si enim ambabus manibus ob neruorum robur viri vtuntur, optima ratione nulla mulier vtatur,sed satis habeat, si vna dextra vel modicè vtitur. Amazonidas dextram amburere mammam solitas dicunt, vt in proximam manum plus commeans alimenti, robure concitaret ei, quæ per naturam inualida habebatur. Hos ego viros nunquam rectos, vel optimos existimarem,tum qia quod præter naturæ ordinem nascitur,defectum naturæ arguit, & præcipuè circa duo præsignia viscera cor, & hepar, tum ex superabundanti calore, ob id iracundos, validos, iniuriosos, & deceptores argumentarer, nec meam opinionem fefellit vnquam experientia, cùm eiusmodi viros semper tales conspexissem, & peiores homines esse,qui sinifra sola vtantur. Hysmael Sophi Persarum Rex sinistra manu agiliore,& validiore erat,ob id ardens in crudelitate, vel ad breuissimum temporis momentum,& in Venerem pronus.

DE DIGITIS. Cap. XXXXIX.

IGITI quinque numero,digiti pars qua flectitur nodus,siue articulus,quæ rigida constat,internodium. Arist. Animalium libro.

Digiti grossi, & breues.

Grossities digitorum,& breuitas significat insipientiam,& stoliditatem. Aristoteles ad Alexandrum. Polemon in fine operis hæc habet: Breues,& pingues digiti in pedibus stolidos ostendunt, à quo quidem vitio exẽptos eos dicimus,qui corpus neque pingue,neque breue habuerint. Albert. parui,& crassi,inuidum,ferum, & audacem indicant.

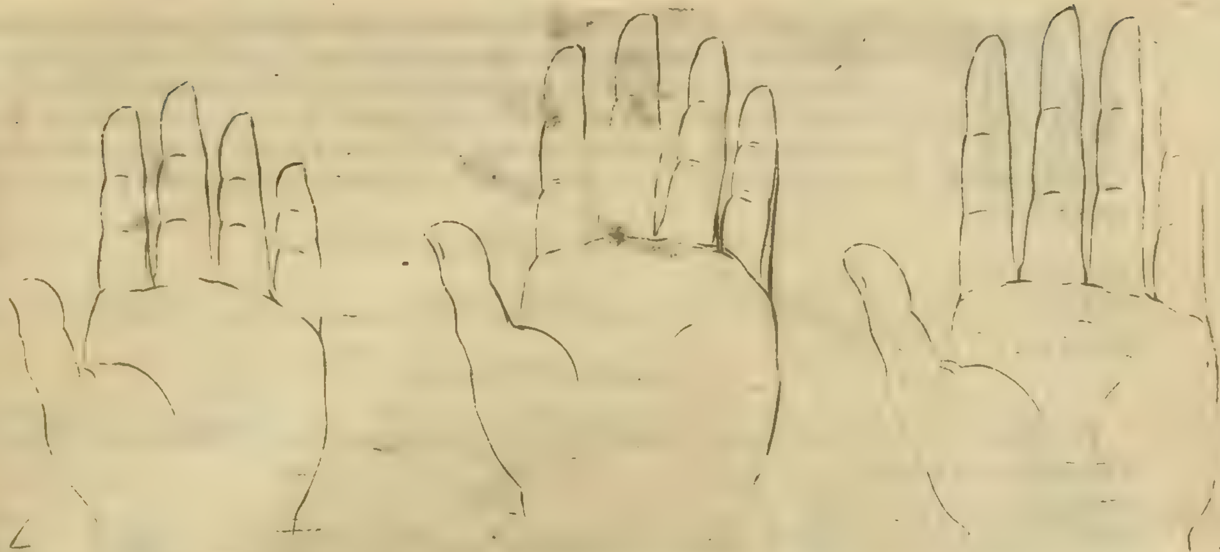
Digiti breues tenues.

Breues, & tenues digiti stultum demonstrare dixerat Albertus.

Digitis manus longi.

Vt videmus superiori capite Aristot. ad Alexandrum scribens, longos digitos cum manibus longis mechanicum,sapientem,& boni regiminis significare dixit,& vbi optimum virum describit,tribuit ei longas palmas, longosque digitos declinantes ad subtilitatem. Plinius ex Aristotele prælongos digitos breuis vitæ signum esse dixit.

Visuntur in hac tabella digitorum varietates, longorum, breuium, & mediocrium.

Digiti longi, molles, & inuicem distantes.

In figura Ingeniosi Polemon, & Adam. tribuunt ei simplices. Adam. molles, longos, & distantes inuicem. Plinius de picarum genere scribens, faciliùs discere sermonem illas dixit, quibus quini sunt digiti in pedibus. Inter nobiles, & plebeios discretionem digitorum facit numerus, qui præstant quinos in pede habent digitos, cæteri ternos. Solinus, & Apuleius. Polyxena, vt à Darete Phrygio describitur, digitis erat prolixis, sed animo simplici, larga, & dapsilis.

Digiti verò conuersi.

Digiti, qni curnantur sursum, idest qui retro curui sunt (est enim inepta, & barbara Michaelis Scoti locutio) liberalem hominem, optimæ capacitatis, officiosum, & boni intellectus ostendunt, & si minus eius doctrinam approbamus, id ratione, & experientia à veritate non abesse, sæpissimè cognouimus: argumento à contrario signo rapacium animalium. Carniuoræ enim aues, & rapaces, vt Astur, Aquila, Falco, Accipiter, & similes curuos digitos habentes, maximè rapaces sunt. Idque etiam ex apparenti more. Qui enim largi apertis manibus, & digitis retro conuersis sunt: auari, & rapaces strictas, & incuruas habent.

Digitis in manibus superflui.

Qui sex digitos in manibus habent, vel quatuor quemadmodum solet euenire, vt etiam claudi, & gibbi, aliquantum in prauitate suspecti sunt, quia minus in necessariis aberrauit natura. Est enim, vt sæpiùs diximus præter naturæ normam. Volcatius Sedigitus in Poetica illustris habitus, dicunt appellatum fuisse sedigitum, quod singulis manibus sex digitos haberet Sic Horatij filiæ sedigitæ appellatæ sunt. Henricus Dux Polonorum læuo pede sedigitus fuit. Fortissimè occubuit: Anna vxor eo argumento inter mortuorum cadauera inuenit. Croinerus.

Iactare digitos.

Digitos iactare inter loquendum, vehementis est naturæ. Socrates semper inter loquendum, agente id orationis vehementia, iactare digitos solebat, & crines vellere, vt etiam rectè Zopyrus Physiognom. iudicauerat. Erat & molliciei nota apud Ciceronem, vno digito scolpere caput.

DE COXENDICIBVS. Cap. XL.

AGNA duo ossa, ad os, quod sacrum dicitur; apposita, ingentibus processibus pro diuersa constructione, & partium, ad quas pertinent vicinia, variam denominationem habent, nam parte, qua crura in suo sinu recipiunt, coxendices dicuntur, Græci ἰσχία. Sursum, vbi lata sunt, versus ilia, dicuntur ilium ossa, vulgus anchas vocat, de quibus præsens est sermo, ad pudenda, ossa pubis dicuntur, rectiora in viris, recurua magis versus exteriora in fœminis ne partum prohibeant.

Coxendicum ossa exteriùs apparentia.

Ancharum ossa, cùm exteriùs protenduntur, fortitudinem demonstrant, & virilitatem. Rhases. & eadem ab eo Conc.

Coxendicum ossa gracilia.

Ancharum gracilitas mulierum amatorem significat, corporisque debilitatem, & timorem. Conciliator ex Rhase.

DE NATIBVS. Cap. XLI.

N postrema thoracis parte nates sunt, homini tantùm sunt hæ decenter comprobatæ, sedendi muneri peraccomodæ. Arist. Animalium libro ait, subditum quasi stragulum excretoriæ parti nates, siue clunes sunt, & in Physiog. πυγὰς vocat Pol. & Adam. ἰσχίον, quia eadem eisdem quasi verbis referunt, ideo sub diuersis nóminibus de eadem re loquutos existimamus.

Præsens tabella muliebres nates ostendit, nam quæ scribimus facilè sibi contemplari licebit.

Pin-

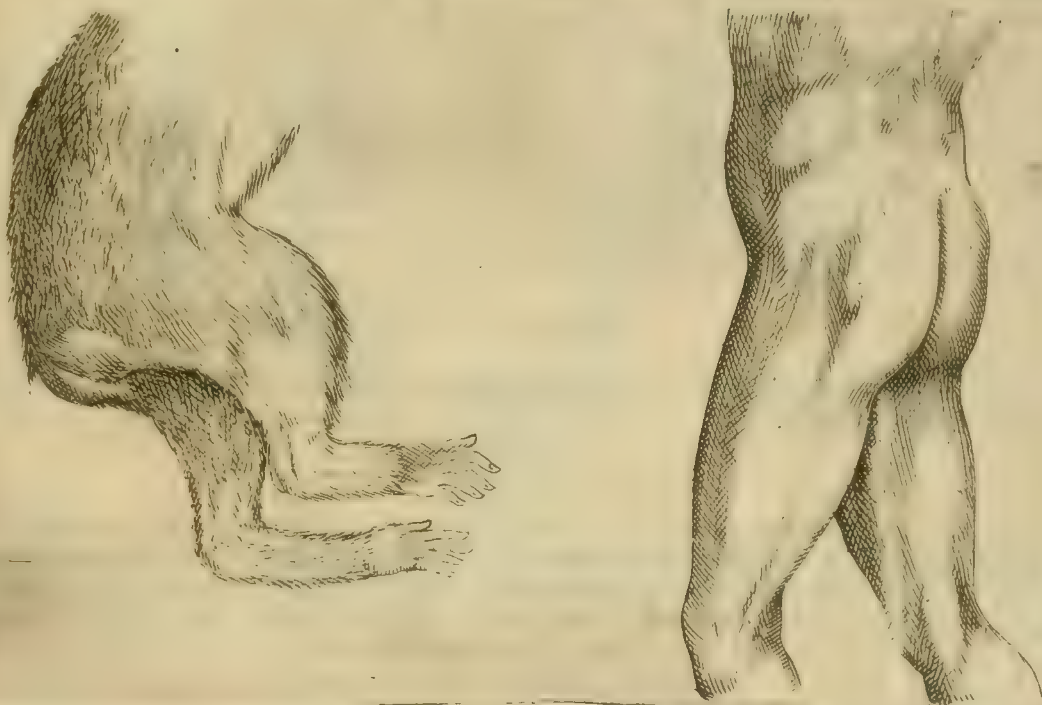
Pingues nates.

Quicumque carnosas pingues nates habent, molles sunt. Arist. in Physiogn. nates præpinguiores mulierum sunt. Pol.& Adam. Has Conciliator ilia vocat. Hæ molli carne circundatæ muliebrem animum denunciant. Albertus eadem.

Osseæ nates acutæ.

Quicumque nates acutas habent,& osseas, fortes sunt. Arist. in Physiogn. Pol.& Adam. osseæ nates virorum sunt, Arist. in schemate Fortis ei dat nates contractas. Iidem duras dant. Conciliator ilia dura, solida ex ossibus discreta: ferum, & bellatorem indicant, leonibus comparandum. Albertus eadem.

Humanas desiccatas nates cum simiæ natibus comparandas adducimus, vt mutuas similitudines intueare.

Graciles nates, siccæ, veluti desiccatæ.

Nates modicè carnosæ, veluti desiccatæ malignos arguunt à simili simiarum ingenio, Polemon graciles,& modicè carnosæ. Adamantius addit rugosæ, veluti eliquatæ, versipelles arguunt, tales enim habent & simiæ. Conciliator ilia hirsuta, rugosa,& exili carne circundata, malignitatem testantur, simiis comparata. Albertus eadem.

Nates, neque rugosæ, neque leues.

Optimam igitur mediam constitutionem Aristoteles natium constituens, in figura Fortis, tribuit ei ischia, neque leuia, neque omnino rugosa, idque si ad naturalem causam referre licet, læuitas ex humiditate; rugositas ex siccitate prouenit, qui igitur nates inter rugosas, & leues habuerit, temperatus erit inter humiditatem,& siccitatem fortitudinis indicium.

DE

DE FOEMORIBVS. Cap. XLII.

EMBRI inferioris bipartita constructio, crus & fœmur quod biceps est, fœmoris pars ima tibiis annectitur, superior coxendicis. Hæc homini carnulenta sunt, cùm animantes cæteræ vacua carne habeant, neruosa sunt, ossuléta, & rigida, causa quòd homo solus animalium erectus est, vt facilè substinere supe. riora posset, parti superiori corpulentiam dempsit, inferiori addidit. Aristoteles Animalium libro, cui μηροὶ dicuntur. Pol.& Adam. de iis verba non faciunt, quùm, quæ de tibiis loquantur, de eisdem intelligi iubeant.

Fœmora ossea, neruosa.

Qui coxas osseas, & neruosas habent, fortes sunt, & referuntur ad masculinum. Ar. in Physiog.

Fœmora mollia, & inarticulata.

Qui verò osseas, & carnosas habent coxas, molles sunt, & referuntur ad fœmininum. Sed Arist. textus in Physiogn. corruptus est, cùm non osseas, sed pingues, vel inarticulatas dicere deberet, nam hæc ad fœmineam naturam sunt similia, cui infert Pol. & Adam. De tibiis loquentes, & de his intelligi præcipientes, coxæ aiunt inarticulatæ, & molles timidiores, & imbecilliores arguunt. Idem in figura Fatui improbi tribuunt ei crura crassa. Galenus de Hippocris, & Platonis decretis, ait de Physiognomonia tractans, quæ laticlunia sunt, frigidiora animalia dicat, & timidiora esse consueuerunt. Inferna mulierum magna ex parte crassiora sunt: virorum autem superna, cuius ratio est in frigiditate, & calore, nam frigidiori muliebri naturæ, alimenti, vnde augescit corpus portio minima suggeritur, quod efficere calor potest, residens verò in imo, id corpulentius efficit, & auctius, in maribus verò contrarium euenit, siquidem caloris copia sursum defertur alimenti pars magna, vbi effectum ostendit ampliorem.

Coxæ mediocriter carnosæ.

In figura Ingeniosi tribuunt ei crura, & fœmora non admodum carnosa. Polemon, & Adamantius, id est bene nutrita.

Crura breuia.

Breuia crura maleuolos, alienisque malis gaudentes, & inuidos ostendunt, vt ex doctrina bracchiorum habemus, & ex Polemone pessimos, & malorum ministros. Selinus Baiazetis filius Turcarum Tyrannus decimus, procera statura fuit, verùm breuioribus cruribus, iniuriarum memor, ingenio perfidus, præceps in auersam venerem, raròque cum pellicibus coibat.

DE GENV. Cap. XLIII.

OEMORI genua annectuntur, ibique vertebra est, quæ sedendo, vel ambulando ita se flectit, vt literæ græcæ figuram habeat, retro poplex est, anterius mola, siue patella foris adiecta est, cuius munus est iuncturam tueri, curuaturæ & flexui partium præesse, facilioremque motum efficere.

Genua carnosa.

Multitudo carnis in genubus significat debilitatem virtutis, & molliciem, & referri possunt ad mulieres, quæ genu crassæ sunt. Arist. ad Alex.

Genua rumorem facientia.

Qui γονύκροτοι fuerint: cinædi sunt, & ad apparentem conuenientiam refert Arist. in Physiogn. Suessanus pro γονυκρότους genucrassos satis ineptè interpretatur, cum κροτὸς strepitus sit, non crassities,

ties,atque per eos Ar. intelligit,quibus deambulando genua ſtrident,& rumorem faciunt,vt articuli manuum compreſſi facere ſolent. Pol. in figura Cinædi γονάτων κρότον, id eſt, genuum rumorem faciens. & Adam. γονυκρότης vocat, idem exprimens.

In ſubiecta tabella inſpice humana genua ſeſe collidentia.

Genua intus innuentia, & ſeſe collidentia.

Genua, quæ intus vergunt. Pol. addit Adam. Sicut ſe collidentia: mulieroſos,fœminatoſque innuunt. Conciliator: Genna inter ſe complexa,vt collidantur, fœmineam naturam oſtendunt. eadem Albertus.

DE TIBIIS. Cap. XLIIII.

TIBIA ſubiacet genu, à quo initium capit, & ad talos deſinit, Tibia dicebatur ab Hetruſcis, quia ex oſſibus tibiarum muſica inſtrumenta cōficiebant, quæ tibias vocauerunt. Tibia per omnia bracchio reſpondet,vt fœmur vlnæ, adeò vt habitus,& decor alterius ex altero dignoſcatur, Græcis κνῆμαι dicuntur.

Tibiæ neruoſæ, & robuſtæ.

Qui tibias habent articulatas,neruoſas,& robuſtas, anima fortes ſunt, & referuntur ad maſculinum genus. Ariſt. in Phyſiogn. & ad Alex. deſcribens ait: Tibiarum groſſities deſignat audaciam,& fortitudinem, intelligens per groſſitiem,ex barbara interpretatione,articulatas, robuſtas,& neruoſas. Pol.& Adam. Qui articulatas, ſolidas,& magnas tibias habuerint, egregiam naturæ generoſitatem, Adamantius addit & aptitudinem demonſtrabunt. Iidemque forti tribuunt crura carnoſa. Homerus Vliſſem deſcribens ait:

Cruribus, & tibiis, & ambabus manibus

Ceruı-

Ceruiceque forti, magnoque robore.

Iouius Stortiam describens, ait, eum fuisse torosis, & parum teretibus cruribus, & maximè ad suram, & erat eximiæ fortitudinis, & generositatis.

Tibiæ inarticulatæ, & molles.

Quibus contra inarticulatæ, & molles tibiæ, timiditatem, & imbecillitatem arguunt Pol. & Adam. Ab his Concil. Crura mollia fœminitatis signum; Zeno Citieus, vt ex Diogene habetur, crura turgida, imbecillia, infirmaque habuit.

Tibiæ valde exiles.

Pergraciles tibiæ, timiditatem, & improbitatem notant Pol, & Adam. Sed Arist. in Physiogn. in figura Timidi crura breuia ei tribuit, ex quo ipsi exceperunt. C. Caligula huiusmodi tibiis fuit, & apprimè timidus, vt diximus. Sed ad Alexandrum scribens, tibiarum gracilitatem, ignorantiam notare dixit, sed textus ex Arabica translatione malè versus est; nam si crassitiem fortitudinem notare diximus, à suo contrario exilitas debilitatem, & timiditatem indicat.

Inferior tabella tibias graciles, & neruosas habet, cum hircinis, & auicularibus comparandas.

Tibiæ

Tibiæ graciles, & neruosæ.

Quicumque tibias graciles,& neruosas habent, luxuriosi sunt, & referuntur ad aues. Arist. in Physiogn. Tibiæ si præter gracilitatem neruosæ fuerint, immodestissimam intemperantiam arguunt. Pol.& Adam.Sed Pol. in figura Luxuriosi depingit eum imbecillibus cruribus, & neruosis,& totus est vitij generis. Conc.Crura subtilia,& neruosa abundantiam Veneris indicant,cùm eorum humiditas nutrimentalis conuertatur in sperma. Aristoteles Peripateticus gracillimis fuit cruribus,& luxuriosus, vt à Diogene describitur. Caligula maxima fuit ceruicis, & crurum gracilitate,vnde nec suæ, nec alienæ pudicitiæ pepercit. Domitianus etiam fuit deformis crurum gracilitate, quæ tamen ei longa valetudine remanserunt. Ex Suetonio. Vladislaus Poloniæ Lasconogas dictus à tibiarum subtilitate fuit,& luxuriosus, vt ex Cromero habetur. Ego quamplurimos amicos habeo tibiis prægracilibus,vt auium,vel locustarum potiùs, quàm humani generis videantur,& sunt immoderatæ,& inexplebilis luxuriæ.

Tibiæ, & calcanea crassa.

In figura Rudis Arist. in suis Physiogn. tradit ei crura circa malleolum crassa, carnosa, & rotunda, à quo illustres sequaces, de tibiis loquentes. inquiunt: Tibiæ, & calcanea crassa seruilia sunt,& hominem indoctum arguunt. Has tibias iuxta talos Polemon in fine etiam tribuit effœminato. Sed in figura Rudis iidem crura crassa,sed non vsque ad talos tribuunt,ab Aristotile accipientes, & stulto fatuo eadem crassa crura tribuunt. Sed ne decipiantur lectores, vel addendum est, iuxta calcanea, vel intelligendum per crura tibiam crassam à genu vsque ad calcanea. Conciliator ab his,crura & cauillæ grossæ,incompositæq; existentes, hebetem, & inuerecundum ostendunt.

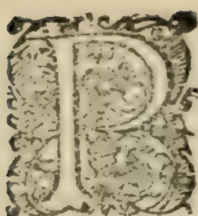
Crura circa talos carnosa.

In figura Fortis tribunnt ei crura circa talos carnosa,non crassa. Pol. & Adam.

Cruribus claudi.

Claudos salaces dixit Arist. Problematum libro,& affert causam. His enim,vt parum alimenti deorsum propter crurum vitiationem labitur,sic multum loca petit superiora, seque in semen conuertitur. Antianira Amazonum Regina,vt ex Theocryti interprete elicitur,in claudos, qui ad Venereos vsus implendos præpotentes essent, dixit, Optimè claudus init. Indeque natum dicterium putant in salaces claudos,quòd domi tota die desidentes: perpetuò ferè Venereis intenti,agant, vt Hieronymus ad Iouinianum refert. Socrates repandis fuit cruribus.Hos improbos esse nemo est qui ambigat, quia magno membro vitiati sunt, & præsigne est apud Medicos dogma, non est tam bona complexio, quæ si membro aliquo decurtetur, suum statum in peius non mutet. Aiunt alij,hos superioris naturæ opere infortunatos esse,ob id maximè præcauendum ab infortunatis, & diminutis, quia occultum nocumentum ferunt secum tractantibus, & tutius se homo ab hoste, quàm ab infelici amico tueri. Ob id summum Aristoteles Alexandro Macedonum Regi inter præcepta memoriæ commendanda, iubet cauere, & præcauere ab homine infortunato,& diminuto in aliquo membro,tanquam cauendum ab inimico, Sed qui claiditatem non in lasciuiam, sed in virtutum studio, & diligentia commutarunt, hos ex Historiis collegimus. Ardroclides Lacon crure debilis,cum bellatoribus se immiscebat,& cũ ab aliquibus prohiberetur,quòd parum robustus videretur, respondit. In aciem congredi eos oportere,qui de prælio cogitent,non de fuga. Romanus Cocles liberator principis terrarum populi, quum ei vitium cruris obiectaretur, per singulos, inquit, gradus admoneor triumphi mei, quippe pertinax occupatio Pontis aduersus Hetruscam vim grauius adsultantem eam illic contraxerat calamitatem.Scite igitur apud Lacedęmones ex Delphico oraculo obseruatum fuit,tunc eorum imperium casurum, quum Claudus imperaret. Vulcanus claudus à Poetis fingitur, ac Veneris maritus, id est, luxuriæ, cùm hoc signo luxuriosi significarentur. Marulus Poeta claudus fuit, ex Crinito.

DE SVRIS. Cap. XLV.

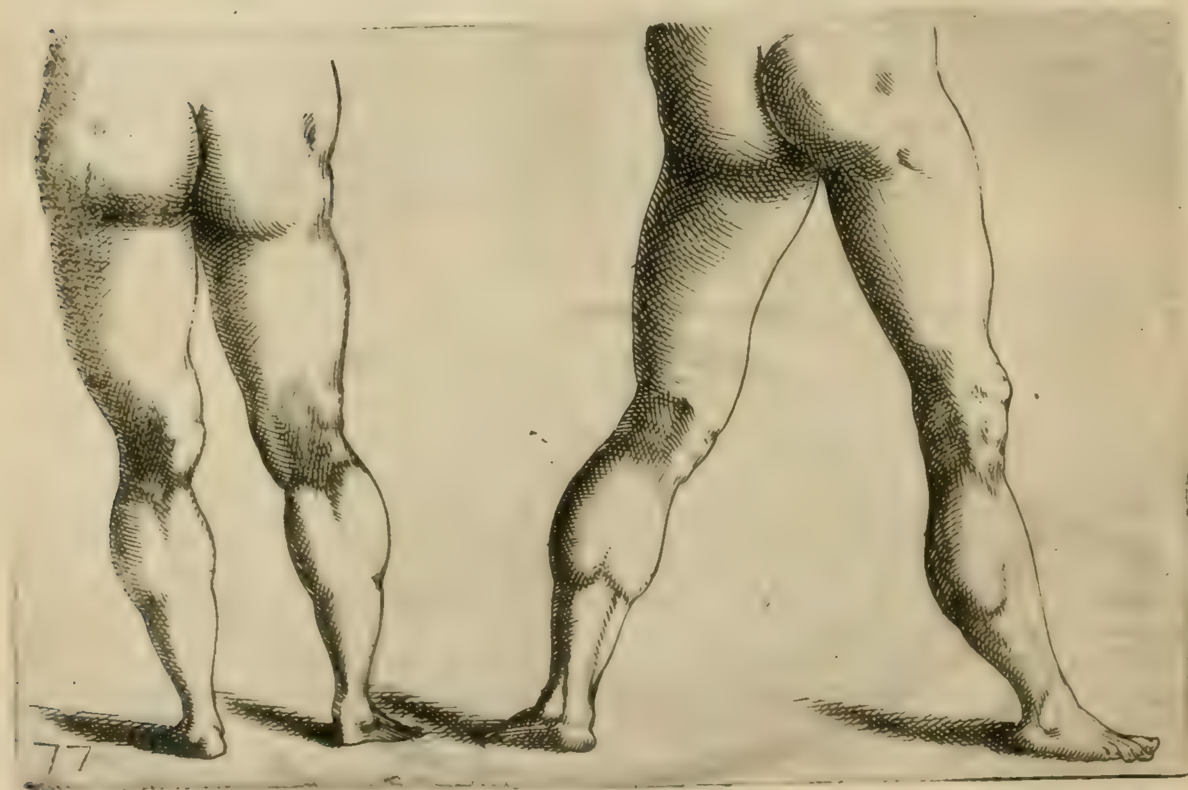

PARS tibiæ ſura eſt, ea enim ex anteriore parte tenuis, & carnis expers eſt retro carnoſa, vt in ventrem turgeſcens. Græcis γαστροκνημία, id eſt cruris venter, dicitur Latinis ſura.

Valdè craſſæ ſuræ.

Quicumque tibias valdè ſuperfluas habent, veluti parum diſruptas, odibiles, & inuerecundi ſunt, & referuntur ad apparentem decentiam. A quo duo ſequaces. Prægnantes tibiæ in medio craſſeſcentes, abhominabiles, inuerecundos, & luxurioſos notant. Conciliator. Crura ſatis prominentia tanquam prægrauida, aſſentatorem, intemperantem, & impudicum oſtendunt. Albertus, ſordidum, & ſeruilium morum dicit,

Deorſum contractas, & deorſum ductas ſuras præſens oſtendit tabella, oculis conſule.

Suræ deorſum contractæ.

Contractæ deorſum ſuræ, fortem virum innuunt. Ariſtoteles enim in figura Fortis tribuit ei ſuras deorſum contractas. Surarum prægnantia ex humiditate prouenit, vt in mulieribus videre eſt, quæ humidæ cùm ſint, prægnantes habent ſuras, contractæ verò, & deorſum ductæ ex caliditate, ob id viriles. Ex huiuſmodi ſignis Laodamas collegit apud Homerum hoſtis fortitudinem.

Quantum ſuris, humeriſqu, toriſque
Colligere eſt, &c.

Suræ ſurſum ductæ.

A contrario ſigno ſuras ſurſum ductas, timiditatis ſignum notare Ariſtot. in ſuis Phyſiogn. in ſchemate timidi dixit, qui tales ei aſcribit.

Suræ molles.

Molles autem suræ effœminatis ascribuntur: à sexu muliebri. Albertus.

Suræ moderatæ magnitudinis.

Moderatæ magnitudinis, & plenitudinis, solidæque, & discretæ adinuicem, optimum ingenium indicabunt.

DE TALIS PEDVM. Cap. XLVI.

EDES communi quadam appellatione id omne vocamus, quod ab ima tibia ad extremos vsque digitos continetur. Arist. Animalium historia,& multiplici osse constat; cuius posterior pars calx est,de quo præsens erit sermo,in sequenti de priori. Græcis σφυρὰ dicuntur.

Tali neruosi, & articulati.

Quibus ea, quæ circa talos sunt, & neruosa, & articulata fuerint, fortes sunt secundùm animam,& ad masculinum genus referuntur. Arist.in Physiogn, idemque ad Alexandrum scribens, Latitudo,ait,talorum, & tibiarum, fortitudinem innuit corporis. Duo interpretes. Tali bene discreti (Polemon addit) & solidi, generosi viri signa præbent, & in figura Fortis dant ei, quæ circa talos robusta,& ingenioso robustos talos.

Tali inarticulati, & carnosi.

Quibuscumque sunt tali carnosi,& inarticulati, molles erunt secundùm animam, & ad fœmininum genus referuntur. Arist. in Physiogn. Adamantij Paraphrastes. Tali molles, leuesque effœminatum. Sed Polemonis textus λίαν, non λεῖα habet,ex Adamantio corrigendus. Rhases. Calcaneum gracile timorem significat. eadem eius simia.

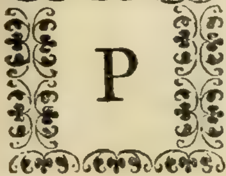
Tali valdè graciles.

Graciliores tali timidum, intemperantemque demonstrant. Adaman. scribit; sed Polemon insidiosum, & intemperantem habet, lapsus fuit ex δόλιον, & δειλόν. Talus enim ex extremis est partium,quæ si alicui gracilia fuerint,timidum,& imbecillem significabunt, non insidiatorem.

Tali crassi, calcanea aspera, carnosi pedes, curti digiti, & prægnantes suræ.

Præpingues tali,aspera calcanea, (Adamantius crassa) corpulentiores pedes,curti digiti,prægnantes tibiæ, frequentissimè desipientes,luxuriosos, & vt Polemon addit, Dæmoniacos significabunt. Albertus, pars intra pedum,& calcanea si longa,& carnosa sint, stultum,& insanum indicabunt, refertque sæpiùs expertum Polemonem efficacius signum esse, si contingat vastos digitos,& humiles esse. Sed Polemon nil,nisi quod scripsimus, habet.

DE PEDIBVS. Cap. XLVII.

PEDES Græci πόδες dicuntur, qui fuerint diximus.

Pedes bene formati, magni, articulati, & neruosi.

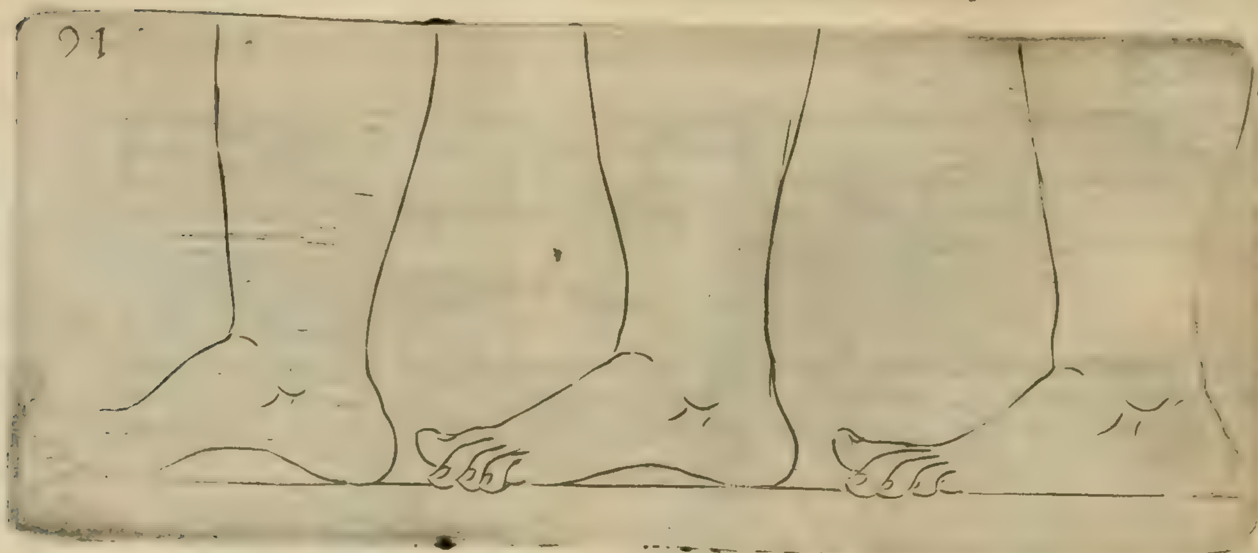
Quibuscumque pedes bene formati, magni, & articulis discreti, & neruosi; fortes sunt,secundùm ea, quæ sunt in anima,& reducuntur ad genus masculinum. Arist. in Physiogn. Sed Pol. & Adam. Neruosi pedes,& articulati, generis,& morum nobilitate insignem præmonstrant virum. Addit Polem. qualis Hercules fuerat,& in figura Fortis tribuunt ei pedes bene articulatos. Concil. Pedum ima discreta, & articulata,

clarum, generosum,& virile notat ingenium. Albertus eadem. Dares Phrygius Polixenam optimis pedibus fuisse dicit,& animo simplici, & dapsili.

Pedes parui, graciles, & inarticulati.

Quicumque autem pedes paruos,graciles, & articulatos habent, delectabiliores visu, quàm robustiores,molles sunt, secundùm ea, quæ sunt in anima, & referuntur ad fœmininum genus. Arist. in Physiogn. Teneri,& carnosiores pedes, molliores hominnm mores significant. Adam. Sed addit Pol. Si & alia signa concurrant. Rhases,& Concil. ab his. Pedes parui,pulchrique fornicatorem, & iracundum hominem arguunt. Huiusmodi pedes Homerus dat Telemacho.

Eiusmodi pedum genera subiecta pictura indicat.

Carnosi, & grossi pedes.

Pedes carnosi, & pingues significant fatuitatem, & amorem iniuriæ. Arist. ad Alexandrum. Pol. & Adam. in figura Fatui improbi tribuunt ei manuum,& pedum extrema pinguia, & dura. Rhases, & Concil. ab eis. Pedes carnosi, & duri, intellectus praui, fatuum, & incuriosum notant. Camelo, & vrsæ pedes carnosi sunt, qua de causa longo itinere sine calceatu fatiscunt, qui stolidi sunt,& fatui perniciosi, ex Aristotele.

Pedes parui, & graciles.

Pedes verò parui,& leues significant audaciam, & fortitudinem. Arist. ad Alexandrum, sed textus ex Arabia translatione corruptus est, quæ sui interpretes habent, rectiora videntur. Parui pedes (addit Polem. & graciles) veteratorem arguunt. Albertus,prætenues,& breues pedes malignum produnt hominem.

Pedum articuli generosi.

In figura Ingeniosi tribuunt ei Polemon, & Adam. manuum, & pedum generosos articulos, id est, benenutritos, idem nec nimium eleuatos,nec depressos, sed decenter formatos.

Pedes curti, & pingues.

Præmutuli, ac pingues pedes sunt immanis naturæ. Pol. Adam. Crassi, & breues pedes valde notant

notant firmum hominem, sed puto ferinum, non firmum scribere voluisse Albertum.

Oblongi pedes.

Oblongi pedes multa molientem, ac malorum artificem innuunt. Pol. Adam. Pedes plurimum prolixi dolositatis, & perniciei indicia præbent. Conc. & Albertus. Suum Pseudolum Plautus, qui multa contra Lenonem moliebatur, nasrumque hominem describens, ait, magnis pedibus esse. Cui respondens Leno: Perij, inquit, postquam dixti pedes.

Pedes curui, & infrà concaui.

Gibbosi pedes, inferne caui, prauitatis dant signum. Adam. & Pol. Sed postremus in figura Effœminati tribuit ei pedes σκαφοειδεῖς. id est, concauos, in scaphæ modum efformatos. Conc. Alb. Curui pedes, & concaui reprobi sunt, quia versutam, & malignam mentem denunciant.

Inspice in præsenti figura hominis pedis plantam planè incedentem cum vulpina comparandam.

Pedis planta plana, vt talis incedat.

Quibus pas interior plantæ non coucaua, sed ita planiuscula est, vt solum toto attingat vestigio, ij versuti sunt, & fraudolenti. Pol. & Adam. Similiter autem, & qui adæquatas plantas habuerint, vt quasi talis incedant, fraudulenti sint, vbi corrigendus est Polemonis textus: nam vbi Adam. κάτω ὁμαλὰ ipse μαλακὰ habet, vt ipsemet Polem. in fine sui libri idem recensendo habet. Qui pedis cauitate carent, vt plana planta incedant, ij fraudulenti sunt, vt ita incedat vulpis. Ab his eadem Albert. Plautus similes pedes habebat, & à simili pedum affectione nomen asciuit, nam à pedum planitie, Plautus dictus fuit, quùm prius M. Plotus diceretur, vt à Sexto Pompeio habetur, & in eius Comœdiis mira eius calliditas apparet.

Pedes mediocris cauitatis.

Satis mendosè Albertus ad hæc, sed sua sententia est, Pedum ambitus cauitatis mediocris, honesti, & circumspecti hominis signum esse. & sic visus est mediam cauitatis, & planitiei pedum constitutionem tradidisse.

DE DIGITIS PEDVM Cap. XLVIII.

PARS pedis digiti sunt discriminata in quinque, speciem magis, quàm vsum præbentes. Arist. Animalium libro.

Digiti curui pedum.

Quibus pedum digiti curui, inuerecundi sunt, & referuntur ad aues curuorum vnguium; hos coruos, sturnos, & similes existimamus, quæ & curuos digitos habent, & impudentes sunt.

Demonstrat subiecta figura conseptam digitorum formam, & palustrium auium cum humanis pedum digitis.

Consepti pedum digiti.

Quibus pedum digiti consepti sint, timidi, referuntur ad coturnices, & aues strictorum pedum in lacubus degẽtes, sed Grecus textus mẽdosus est, nam non ὄρτυγας legendũ, sed ortix auis palustris non est, sed ὄρνιθας reponendum. Sunt enim aues palustres multæ digitis pedũ angustius iunctis, quasi membranosæ, & timidæ sunt. A quo Pol. Sed vix ex textus corruptione sensus elicitur. Qui vt palustres angustis pedibus sunt, fatuos, & pauidos censebis. Et parum superius iuxta finem, qui pedum digiti parum fissi, vt auium angustorum pedum, impudicos existimabis. Sed Albertus suæ ingentis doctrinæ magnitudine frenes, ita ex his: Digiti cohærentes, & coniuncti, inui-

inuidum oſtendunt. In multis amicis obſeruaui digitos, in quibus interſepiens membrana ferè vſque ad primos auiculos occupabat, & timidiſſimos deprehendi.

Ecce ſuillos digitos cum humanis comparandos ſimul coniunctos.

Compacti digiti.

Digitos quicumque copulatos habuerint,luxuriæ obnoxios indicabis,inſtar ſues.Polem.Suillos , & fœdos mores. Adam.dixit. Concil. Digiti cohærentes coniuncti immundum notant , ſus enim,vt ex Ariſtotile habetur, Animalium libro inter ſolipedes,& biſulcos ambiguus eſt , à quo Plinius ſues ex vtroque genere (ſcilicet ſolipedorom,& biſulcorum) exiſtimatur, ob id fædi eorum tali.

Contracti digiti.

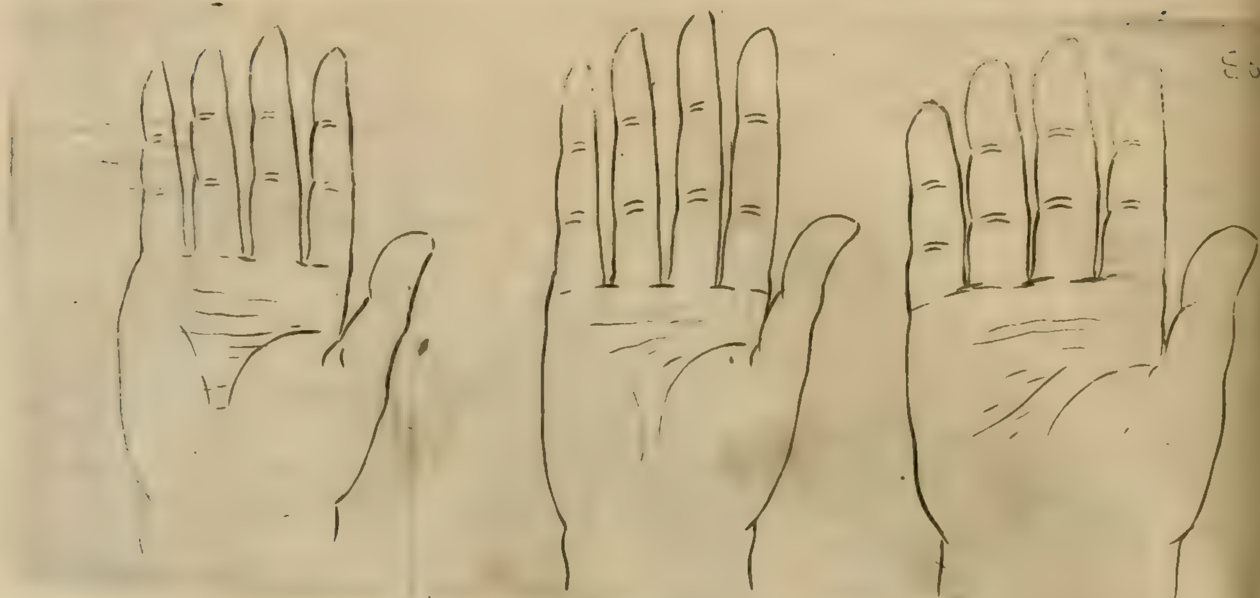
Qui contractos digitos habuerint, vafri,& perditiſſimorum morum ſunt. Pol. addit Adam.& auari. Conc.& Alb. Digiti collecti,& conglobati,auarum,& malignum oſtendunt.

Mediocriter diſtantes digiti.

Qui mode rato ſpatio à ſe diſtant,leues,& loquaces dicunt. ex Alberto.

Subie-

Subiecta tabella digitos breues exiles; breues crassos, & exiles longos ostendit.

Digiti breues, & valdè exiles.

Digiti plus nimio breues, exilesque, paucissimi intellectus hominem monstrāt Adam. Sed Polemon longos dicit, & male, facilisque fuit lapsus ex μακροι, & μικροὶ, cùm longitudo digitorum, vt videbimus paulo post, allud significet. Conc. Parui, & tenues digiti stultum monstrant.

Digiti breues, crassique.

Præmutuli, crassique digiti, temerarium, improuidum, & ferinum dicunt Pol. & Adam. insipientem, & stolidum significare dixit Arist. ad Alexandrum.

Digiti longi, & graciles.

Qui oblongos, gracilesque rudioris mentis virum figurant. Adam. addit Pol. nugatorem, & ostentatorem. Concil. Nimium prolixi, & tenues valdè à sapientia alienum indicant. Eadem Albertus, sed vicino smalè addit.

Digiti moderatè magni, & commensurati.

Si verò moderatæ magnitudinis, & commensuratæ constituerint suo; omnium optimi erunt digiti. Adam. Addit Pol. & concinnæ formæ. Concil. Digiti qui condecentis fuerint speciei, & magnitudinis temperatæ, optimos mores testantur. Albertus eadem.

DE VNGVIBVS. Cap. XLIX.

NGVIVM forma teres, concauis tegminibus digitorum fastigia comprehendens, partim ad digitorum munimentum confert, quorum substantia carne est durior, osse mollior. Pol. & Adam. dicunt, ipsos per se infimam habere rationem, id est, minimam ex humani corporis partibus. Sed Polemonis textus corrigendus est, nam vbi μὲι, ibi μὴ accommodandum, nam alioqui contrarium innueret.

Subie-

Subiecta tabella coruinos pedes cum humanis affert; quorum similitudinem contemplare.

Vngues curui.

Quibus pedum digiti,& vngues curui, impudentes sunt, & referuntur ad aues curuornm vnguium, vt diximus ex Arist. in Physiogn. Coruus natura procliuis ad furtum, cicures enim nummos, & quæcumque possunt ex domibus iu hortulis, vel latebrosis locis abdunt. Pol. & Adam. valdè torti vngues notant rapaces; sed Adamantius impudentes addit ex Arist. & quamoptimè Albertus vngues inflexi, curui, rapaces, & impudentes ostendunt, & si sunt macilenti futuram phthisim præmonstant.

Vngues longi, & curui.

Angusti, prolixiores, curuique vngues, malè sensatum, & ferinum ostendunt. Polemon, & Adaman. Cuius rationem in suis Problem. Georgius Valla affert. Natura vnguium nouere omnes è superfluitatibus esse. Naturæ enim progressum esse de calore procreatum, angustiam verò vnguium hebetudo,& ruditas sequi consueuit,quod in ipsis caliditas infima sit, nec latum efficit progressum,quo superfluitates explicentur,dilatenturque, id proptetea qui sunt eiusmodi pauci coloris,& perinde hebetes,& stolidi, omnis siquidem frigiditas stuporem efficit, & hebetudinem,id est, angustos habentes vngues hebetes,& minimos ingeniosos esse contingit. Alexander Aphrodiseus dicit in suis Problematis,eos,qui tabe laborant, vngues habere aduncos. Ratio est, quia vngues corpore constant solido, tabescere nequeunt, quippe cùm affici difficulter possint, quod solidum est,verùm carne,vndiq; tabefacta,speciem aduncam illam ementiuntur,sensumq; decipiunt. Ego hos ad arpagones, & fures referrem, sunt enim accipitium,& miluorum angusti, longi,& curui vngues. Plautus coquos omnes fures appellat, in Pseudulo.

An tu inuenire postulas quemque coquom,
Nisi sit Miluinis, aut Aquilinis vngulis.

Rotundi vngues.

Valdè rotundi vngues libidinositatis indicium.Pol.Adam.Vngues rotuudi in Venerem pronos declarant. Albertus.

Vngues carnosi.

Vngues, qui carni inhæserint. ſenſuum hebetem,& ferinum oſtendunt. Adam.

En humanos vngues imbricatos cum ſimiæ obuios.

Vngues breues, pallidi, nigri, & aſperi.

Breues admodum, & nigri vngues, veteratorem oſtendunt. Polem. Sed Adamantius valdè breues vngues veteratorem monſtrare ait, & ſimiliter, ſi pallidi,nigri,vel imbricati fuerint.Alb. ſatis inuolutè. Breues nimium vugues pallidi,nigri,& aſperi,malignum oſtendunt.Ego ad ſimias referrem, ſatis enim ſimiis vngues imbricati ex Plinio.

Finis Libri Secundi.

IOAN-

IO. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI

DE HVMANA PHYSIOGNOMONIA, LIBER TERTIVS.

PROEMIVM.

SVPERIVS post superciliorum tractationem, constitutus erat oculis sermo, sed quia ipsi nobilissimæ sunt corporis partes, & in eis præcipua Physiognomoniæ vis consistit, in præsentem librum delegimus. A prudentissimis quibusue dictum est, vt vultus animi imago, sic oculi vultus indices sunt. Alij oculos animi fores vocarunt, quia ex eis foras emicat. Ait Polemon: Oculi arcana cordis manifesta reddunt, quoniam signa, quæ in oculis cernuntur, idola sunt affectionum cordis. Loxus, referente Alberto, scribit, omnis Physiognomoniæ perfectio in oculis consistit, & oculornm signa potentiora esse cæteris, quæ in vultu conspiciantur, & si oculorum indicia confirment illa, cæterorum membrorum tunc firma, rataq; esse dixit, si contraria fuerint, præualent signa oculorum; cætera verò infirmantur. Plinius inquit, nulla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, vel homini maximè, id est moderationis, clementiæ, misericordiæ, odij, amoris, tristitiæ, & lætitiæ. Profecto in oculis animus inhabitat. Hinc illæ misericordiæ, hos cum osculamur, animum ipsum videmus attingere, animo videmus, animo cernimus, oculi, ceu, vasa quædam visibilem eius partem accipiunt, atque transmittunt. Sic magna cogitatio obcæcat, abducto intus visu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt, animo caligante. Hippocrates. Viribus infirmis oculi caui sunt, squallidi, & decolores, robustis florido colore vigent, pleniore mole constant, & splendido humore affluunt, celerius verò in oculis, quàm in aliis partibus colorum mutatio: ob eorum munditiam, nitoremque. Galenus diuinum membrum vocat; & caput à natura factum propter oculos putat, cum illis totus conspiciatur animus, & cerebro, in quo est præcipua animi facultas coniunxit, in sinuosa recondit valle, prominentibus superciliis, vt fierent quasi vallo obsepiente ad propugnacula partium toto corpore præciosissimarum. Aphrodiseus in suis Problem. ait: Ob id nos, cùm puduit oculos deorsum vertimus: quia natura oculos animi speculum construxit, quippe cùm cæteras quoque affectiones animi per oculos intelligimus, videlicet quùm angimur, cùm irascimur, & cùm verecundamur, quòd cùm animus personam quampiam reuerendam aspicere, liberè, atque alloqui audentius temperet, palpebras trahi deorsum à musculis cogit, quasi occulens partem, qua facultas conspiciendi administrari solita est. Hecuba apud Euripidē ne Polimestor ex vultu turbulento, & in festo dolos, ac insidias sentiret, faciem demissam in terram, & auersam tenet, ne aspiceret oculos Thrax, certos animi indices, idque facere se ait propter mutatæ fortunæ pudorem, cùm indecore sit fœminis impudentiùs viros intueri, inquit enim;

Ore aduerso te intueri pudet
Polymestor, in eiusmodi sitam malis.
Tibi enim, cui beata visa sum, me conspici pudet.
Nec te queam rectis intuere oculis.
Cæterum illud non arbitrere maleuolentia tui.

Fieri Polymestor, est enim & aliud quiddam causæ, præterea lex est:

Ne fœminæ aduersæ spectent viros.

In oculis D. Bernardi angelica quædam puritas, & columbina simplicitas radiabat, tanta erat interior quies, & pulchritudo, vt euidentibus signis inde foras erumperet. Tandem oculorum visu vitam à tenebris, & morte discernimus.

DE OCVLORVM QVANTITATE. Cap. I.

VIA multifaria est oculorum consideratio, quippe de quantitate, situ, colore, motu, forma, & contuitu quoque, multiformes, truces, torui, flagrantes, graues, transuersi, limi, submissi, blandi, & similes. A quantitate incipiemus. Oculi, vt Aristotiles Animalium libro ait, subiacent superciliis, quorum partes inferiùs, & superiùs tegentes palpebræ appellantur. Pilos, qui in extremo palpebrarum ambitui adhærent, cilium nominamus. Dicuntur oculi, quasi capite occulti, vel quia anima occulta reuelat.

Tabulam Domitiani vultum delineatum afferentem adducimus, vt ex marmoreis statuis, & æreis numismatibus excerpsimus, & oculatæ piscis, iconem simul, vt horum exemplo opportuniùs contempleris.

Oculi valdè magni.

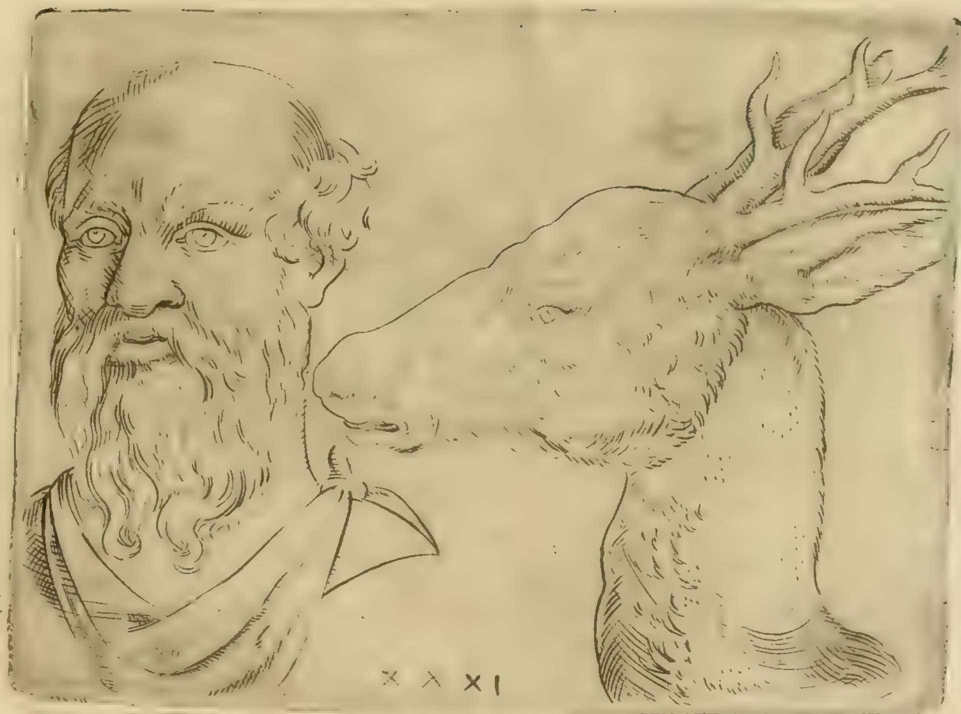
Grandiores oculi ab omnibus improbantur, nam pigrum demonstrant. Aristoteles Animalium libro, & similiter ab eo Galenus in eo libro, Quòd animi mores corporis temperaturam sequantur, nam si magnitudini oculorum concinnitas desit, & operationum virtus, multam quidem substantiam, non tamẽ bene temperatam ostendit. Sed videamus & quid Philologi doctissimi de magnitudinis oculorum causa dixerint. Democritus Abderita propter superfluam humiditatem magnos oculos oriri ait, eius amplificationis causam humidam esse, atque eiusmodi magnitudine præditos talem sortiri naturam. Herophilus autem de calido oriri dixit, nam sic humidi, quàm calidi est amplificare, & caloris vehementia, qui in prima formatione sursum confertim magis, copiosusque efferebatur, non oculos modò, sed os ipsum, reliquosq; meatus ampliores factos ait. Galenus in libro De temperamento ambos à veritate aberrare dixit, vno, quod vnius particulæ occasione de toto corpore pronunciare sint ausi, altero quod formatricis in natura virtutis, quæ artifex facultas est, & particulas secundùm animi mores effingit: parum meminerunt. De hac Aristoteles dubitauit, numquid diuinioris originis sit. Albertus hos pigros vocat, natu-

naturalemque causam prouenire dicit ex frigido,& humido temperamento, vt phlegmatici, & qui phlegmate abundant oculos magnos habent (sunt enim oculi frigidi, & humidi) ob id eiusmodi habentes sunt pigri. eadem Rhases, & Conciliator, in suis verò Physiognomonicis oculos magnos habentes pigros dicit,& ad boues refert. Piscis Melanurus,oculata vulgo dictus, oculos habet secundùm suæ magnitudinis proportionem maximos. Oppianus eum imbecillem, & timidum dicit,immò piscium omnium timidissimum. Hepetus segnis est,nec à suis speciebus oberrat ob timorem,oculis est maioribus quàm corporis proportio requirit. Domitianus, vt Suetonius referr, prægrandibus oculis fuit, verùm acie hebetiore, ob id minor ingenij vis, & disciplina.

Oculi magni, & liuidi.

Qui oculos magnos habent,& præcipuè si sint liuidi,inuerecundus, inuidus, piger, & inobediens est, vt Aristoteles ad Alexandrum scribens ait. Cocles verò ex se addit, timidos, loquaces, & stolidos.

Tabellam denuo adducimus,vt Socratis oculos magnos,& concinnos contempleris.

Oculi magni, & concinni.

Idem ad eundem scribens, optimos oculos, & laudabilis naturæ magnos dicit,ad rotunditatem declinantes. Galenns in libro De arte medicinali, oculorum magnitudinem,sicut de capite dixit, aliquid boni,aliquid mali indicare,nam si magnitudini concinnitas oculorum adsit, & operationum virtus multitudinem bene temperatæ substantiæ ostendit, ex qua sunt conformati. Homero βοῶπις dicitur, quòd oculos magnos,non bouinos, & ob id decoros, frequensque est ei Dearum epitheton. Ceruus oculos magnos habent, & concinnos, & ingeniosus inter animalia. Grandibus oculis,& sublimibus,fulgētibus Socratem fuisse narrat Polemon. Sed Plato in Theeteto prominentibus dicit, ob id iustum,prudentem,studiosum,& amoris plenum,quem Apollo omnium sapientissimum appellauit.Neoptolemus oculis fuit rotundis, & maximus bellator, vt ex Darete Phrygio. Tiberius Cæsar prægrandibns oculis fuit, vt expergefactus noctu paulisper, haud

haud alio modo,quam luce clara contueretur omnia, paulatim tenebris sese obducentibus, erat enim corpore amplo,& robusto, fuit in eo acerrima vis ingenij in discip'inis, & militia. Huiusmodi ipse etiam oculos sortitus sum, quod Plinius nulli genitorum mortalium, nisi Tiberio dixit, nam expergefactus in tenebris clarè omnia contueor aliquantisper, paulatim inde lumine euanescente.

Affert subiecta tabella vulpem è viuo delineatam cum oculis valdè paruis. Poteris etiam in anteriori contemplari paruos simiæ oculos.

Oculi valdè parui.

Oculi valdè parui, mali, & ab Aristotele improbantur Animalium libro', '& similiter à Galeno eodem loco testàtum, qui si cum paruitate sociam habuerint inconcinnitatem quandam, & operationum vitium, tunc paucam simul,& vitiosam materiam ostendunt. Polemon, & Adamantius in figura Auari ascribunt ei modicos oculos. Aristoteles verò in suis Physiogn. quibus parui oculi, vt simiis, pusillanimi sunt, & refetuntur ad apparentiam. Ego vulpi referrem, aliisque animalibus, quæ paruos habent oculos, & omnia vafra, & callida sunt. Torpedo paruos habet oculos, & vafra est.

Oculi parui, & concinni.

Vt nec magnos oculos Galenus improbat, ita nec paruos, quibus cōcinnitas, & operationum virtus adsit, nam paucam quidem, sed bene temperatam substantiam ostendunt, ex qua sunt conformati. Aristoteles ipse, vt Diogenes testatur, paruis fuit oculis, auctoritate Thimothei Atheniensis in libro De vitiis.

Oculi mediocres.

Nec magnos,nec paruos ait ei oportere oculos,qui probentur. Ariſtoteles Animalium libro, & ſimiliter ab eo Galenus, & vt ſecuriores recipiendum cenſet. ad Alexandrum item ſcribens, cuius oculi ſunt mediocres,declinantes ad cæleſtem colorem,vel nigredinemq́, talis eſt penetrabilis intellectus,curialis,& fidelis,in Phyſiogno.verò, Medius eſt oculorum ſtatus,qui probetur, qui mediocritatem quandam magnitudinis habeant caſtigatam. & Polemon in figura Virilis, tribuit ei aciem humidam,oculos neque magnos,neque paruos, & aciem humidam.

DE ANGVLIS OCVLORVM. Cap. II.

VNC ad oculorum partes deueniendum, & primò de angulis: Sunt enim anguli, vt Ariſtoteles Animalium libro ait, pars inferioris, ſuperioriſque palpebræ,horum duplicem vterque oculus habet,alterum iuxta naſum, alterum iuxta tempora.

Oculorum anguli longi.

Si oculorum anguli iuſto ſint longiores,maleficorum morum notam præbent. Ariſtoteles Animalium libro, quod à Galeno recitatur, & Plinius ex Trogo refert idem: Quibuſcumq; oculi ſunt longi, maleficos eſſe indicant, ſed quæ de angulis oculorum Ariſtoteles,Plidius eum irridens,ſatis ipſe irridendus, perperam de oculis protulit.

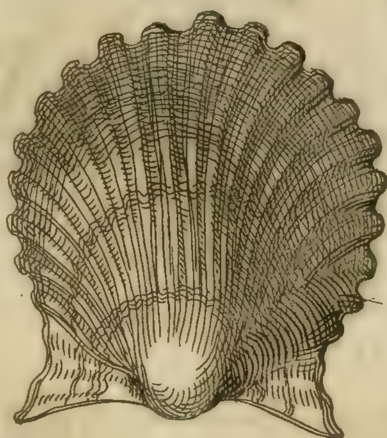
Oculorum auguli breues.

Breuiſſimi oculorum anguli,peſſimos mores notare Albertus dixit, idque malitiam diſpoſitricis naturæ innuere.

Oculorum anguli mediocres.

Galenus videns longos oculorum angulos, & valdè breues malitiam innuere; ex his infert, breues angulos,veluti inter hos medios,laudabilis eſſe naturæ.

Milui oculorum angulos carnoſos conſidera, cum Tiberij Cæſaris oculis conferendos.

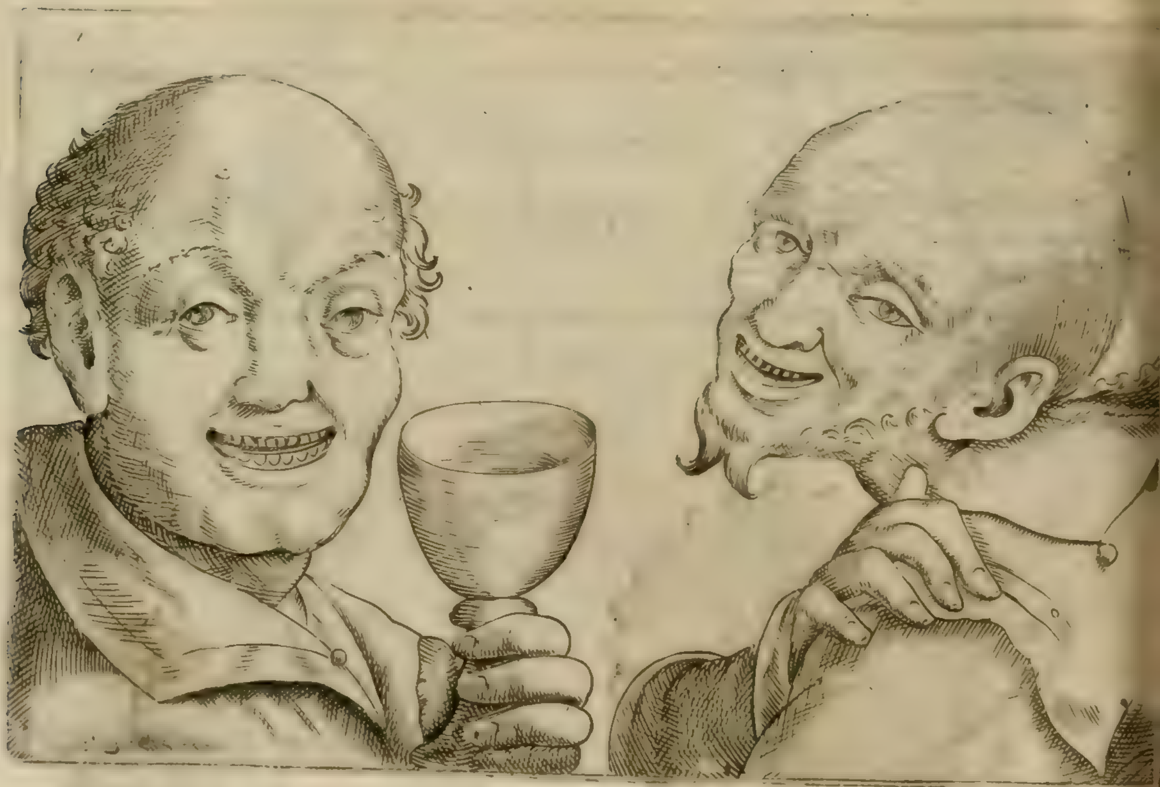
Ocu-

Oculares anguli,qui iuxt a nasum coniunguntur carnosi, more pectunculorum, malitiam præseferunt, vt Aristotiles notato loco subdit, quod à Galeno, & Plinio transcriptum est. Sed quid id significet,ambiguum est. Græcus Textus ait ἀνδόσιον σὺν κτένες χρεῶδες. dicuntur à Græcis οἱ κτένες pestunculi,id est, conchæ illæ lictorales, sic dicti, quod muliebr e referant pecten,& quia leues,& perpolitæ, Veneris pecten vocant. Quasi innuere vellet, qui in angulis oculorum nasum versum carnē habet,pestunculorū forma. Sed Albertus Magnus aliter legit,nam verbū illud non οἱ κτένες, sed ἴκτινος dicit, id est milui. Vnde qui oculos carnosos habet, vt miluus, erit malitiosus, & nequam,sed ego miluinos oculos inspiciens carnem in angulis non vidi, & puto errasse in textu Græco,à quo Vincentius in suo speculo naturali describens ait,qnando in oculorum angulis erit caro,vt in miluinis oculis,demonstrat calliditatem,& desiderium decipiendi, & timorem ab altero non decipi.

DE GENIS OCVLORVM. Cap. III.

GENAS dicimus palpebras superiùs, & inferiùs tegentes, quasi à genis contineantur Hæ namque vessicularum instar tumentes, somnolentiæ, & vinositatis testes sunt Albertus barbarè cilia vocant.

A dextris figuram inspicies,quæ supra,& infra oculos vesiculas humidas habet.

Vesiculæ oculorum infrà.

Quibus autem,quod ab oculis, veluti vesiculæ dependent,ebriosi sunt,& referuntur ad passionem, vt Aristot. in Physiogn. id est, inferior gena facile vesicarum instar intumescit. Polem. & Adam. Sub oculis vesiculæ, vinolentiæ nota. Albertus inferius cilium grossum, vinolentiam significare dixit. Suessanus malè putat Aristotelem de lippitudinibus, & superfluitatibus, veluti vesiculis ex oculis exeuntibus locutum fuisse: nam κύστιδες, Aristoteles genas vesicarum instar tumentes intelligit. Naturalis causa vinum,vt Medici dicunt,cerebrum debilitat, vnde iis, qui largius merum ingurgitant,ex cerebri debilitate inferiores palpebræ prægnantes visuntur.

Vessi-

Vesiculæ oculorum suprà.

Adhuc eodem loco Aristoteles. Et vehementer cadentibus,quæ supra oculos, veluti vessiculæ, somniculosos arguit,& referuntur ad passionem:nam somno surgentibus dependent quæ sunt in oculis. Et si ex Polemonis textu pauca ad rem accommodata leges ex Adamantio tamen restituta. Supernè vesiculæ tumentes , somnolentos indicant. Albertus superius supercilium quasi inflatum aliquantulum cadens super oculum, somnolentos significare. Causa naturalis. Medici ex humoris superfluitate id euenire autumant, vel per se, vel è somno surgentibus, vtroque argumento nobis insinuant somni esse amatores , quod Galenus in Arte medicinali non tacuit,frigida enim,& humida cerebri temperies, somnolentos,& capitis destillationibus obnoxios reddit. Ouidius somnium describens:

,, *tardaque Deus grauitate iacentes,*
Vix oculos tollens, iterumq; iterumq; relabens,
Summaq; percutiens nutanti pectora mento.

Vesiculæ oculorum, infrà, & suprà.

Ex supradictis Adamantius infert, vtraque oculorum vesicula superior inferiorq; tumens, vtrumque significat. Polemonis textus vix sententiæ vestigia seruat.

Genæ sanguineæ , & crassæ.

In sisiura Inuerecundi Aristoteles ascribit ei palpebras crassas,& sanguineas. Polem. & Adam. apertas,& crassas. Rhases. Cuius palbebtæ grossæ , iuuerecundi. Sanguinolentiam palpebrarum prouenire dicit è sanguine indigesto grosso,vt in senibus,& ganeonibus.

DE PVPILLIS OCVLORVM. Cap. IIII.

VNT etiam & pupillæ oculorum partes, Aristoteles Animalium libro ait:Oculorum humor,quo videmus pupilla est; circulus,qui circundat,orbis est, albugo verò orbem circundat. Plinius inquit: Mediam oculorum carnea fenestrauit pupilla, esseque ait gentes in Triballis,& Illyriis, ex Isigoni sentētia, qui pupillas binas singulis in oculis habeant,qui visu effascinant , interimantque, quos diutius intueantur,iratis præcipuè oculis,& eorum malum faciliùs sentire puberes. Dicitur pupilla, Isidoro teste, quia ibi paruæ imagines à nobis videntur, & paruuli pupilli dicuntur, vel quia puta, & impolluta est, vt puella.

Tabellam appoſuimus, in qua hircum videbis cum latis pupillis.

Pupillæ oculorum magnæ.

Qui latas habent oculorum pupillas, eos prauis moribus obnoxios dixeris. Sed Adamantius laxatas foraminum pupillarum ſtultos, & rectius notare dixit, nam oues, & boues, & quæcumque animalia ſtulta ſunt, eandem aſpectus aciem latam habent. Idque mihi frequenti experientia compertum eſt. Latarum pupillarum naturalis cauſa humiditas eſt, argumento quod creſcente luna, creſcit in omnibus humiditas, & tunc præcipuè creſcit pupilla.

Ecce Ichneumonem ad viuum effigiatum adducimus, qui adhuc sedula cura diligentissimi nostri Ferdinandi Imperatori adseruatur, in quo paruæ pupillæ deteguntur.

142

Pupillæ oculorum paruæ.

At qui paruas pupillas habuerint, cum & huiusmodi serpentes ichneumones, simiæ, vulpes, cæteraque, quæ angustis sunt pupillis, & improbè astuta sunt, tales ad eorum similitudinem malignè machinantes iudicare queas; Pol. eandem confirmat Adamantius. Albertus quidem serpentes, hyænæ, vulpes, & vniones, siue testudines, quæ margaritas ferunt, pupillas habent paruas, & qualis beluarum harum animus, talis erit hominis, qui eas habebit. Sed pro Ichneumone satis imperitè vniones habet, & rudior expositio est, siue testudinis. In hoc obiter adnotatur paucis verbis multiplex error, qui testudines vniones ferre dixit, & oculos amplos. Sed occurrit turpi Veneris obnoxios me obseruasse pupillas habere, argumento fortasse ichneumonum, hyænarum, perdicum, coturnicum, gallorumque, hæc namque animalia malefica, insidiosa, masculaq; vtuntur Venere, ex Aristotele, & Aphrodiseo. Ichneumoni, inquit Aelianus, vtriusque sexus participi, à natura tributum est, vt & suo semine grauiditatem, & parum aliis afferat, & ipse quoque nomen ferat. Quod de hyęna idem scripserunt, qui in pugna, cùm inter se pugnant, victi fuerint, ea bellicæ offensionis nota inuruntur, vt & in viliorem sexum censeantur, & muliebria patiantur; contta ij, qui superiores in bello euaserunt, victos subigunt, & simul suo semine implent, at victi ex ea malè à se pugnata pugna, hoc præmio afficiuntur, vt ex patribus, qui iam antè fuissent, matres reddantur. Libido perdicum maxima, dum incubat fæmina, cælibes mares pugnam inter se conferunt, victus in pugna victoris Venerem patitur, ex Aristotele, Athæneo. Et Trogus de gallis prodidit, qui omnes angustas pupillas habent.

Pupillæ oculorum mediocres.

Optimam describens pupillarum qualitatem Adamantius. Qui bene sunt animis affecti, secundùm oculorum rationem, decentes pupillas habent. Albertus. Si cui moderati sunt pupillæ orbes, fortes sunt.

Pupilla prominens.

Qui pupillam foris prominentem habent,cum totius substãtiæ latitudine:demens est. Rhases.

Pupillarum orbes inæquales.

Diximus iam de pupillarum magnitudine,nunc de orbibus,scilicet eorum æqualitate , & inæqualitate.Qui impares habent pupillarum orbes,stolidos dixeris, Polem. Adam. nefarios dicit, & rectius; sed Albertus iniquos.Anastasius distortus dictus fuit,quòd pupillis oculorum dissimilibus,altera nigriora,altera magis ad glaucum colorem declinante,de Deo non rectè sentit,multis molis orthodoxorum ecclesias affecit, erga earum præfectos implacabilis, & crudelis.

Aequales pupillarum orbes.

Optimè Adamantius addit,quæ Polemon omiserat. Qui verò æquales habuerunt pupillarum rotationes , amici erunt iustitiæ,

Pupillarum orbes se circumuoluentes.

Adamantius habet,quod Polemoni excedit, vel studio omisit. Qui pupillarum orbes circumuoluentes,tanquam insequentes,habuerint, nefarij.

Pupillarum inæquales orbes,& nubes cærulea, viridis,discolor, tenebricosa eorum fronti super supercilia insideat,

Si præter id signum (id est inæquales pupillarum rotationes) nubs cærulea,viridis , vel discolor eorum fronti insederit, scito eos à Dæmone omnis generе nocumento lædi,Polemon. Eiusmodi maculæ combustam bilem atrã ostendunt,quæ instrumentũ est fraudis, insidiarum , dolorumque, omniumque maleficarum operum,

Pupillarum orbes inæquales, & circumcurrentess,

Si autem nubs ipsa superciliis insederit,& orbes pupillarum eodem modo comitentur,iniusti sunt,& præsertim si ipsi oculorum orbes semper eodem modo vagi circumcurrant. Polem. Sed Adamantius ferè aliter.Si superciliis nubs non insideat,sed circum pupillas orbes circũcurrant, oportet considerare an eodem modo semper currant, quod est indicium eos nefaria opera moliri. Albertus aliter habet.Quorum pupillæ in girum aguntur,obseruandum est vtrùm ambæ vniformiter agantur, nam cuius oculi sic mouentur,sceleribus,& facinoribus deturpantur.

Pupillarum orbes conuersi, coniunctim se mouentes.

Qui conuersos orbes circa pupillam habuerint , coniunctim se mouentes , iniusta moliuntur, eaque mala consilia perficiunt,ad quæ animi furor concitat , quasi à peruerso quodam Dæmone exagitati,omnibus odio habenrur, ac propterea alia,atque alia cogitantes nihil perficiunt , sed cuncta peruertunt,horum oculi arcana manifesta reddunt,quoniam signa,quæ in oculis cernuntur, idola sunt cordis affectionum. Polemon. Sic habet Adamantius: Si in motu circuli conuertuntur, & interim statum aliquem,vel motum accipiant, ab his certè nihil agitur , sed tamen illi sunt iucunda opera nefaria,& modo facere cupiunt,modo metu,& pigritia detinentur. Albert. Cùm autem variè mouentur oculi,vt modò inuoluantur , & modò currant , & modò interquiescant,significant iam talia animo reuoluisse,sed nondum esse perpatrata,

DE OCVLORVM SITV. Cap. V.

VNC de oculorum positione, scilicet prominentia, & cauitate, nam nonnullis ipsos natura ad interiora impegit, quidam quasi à sua sede prominuli visuntur. hæc malitiam, vel bonitatem, reliquarum qualitatum oculi augent, vel minuunt.

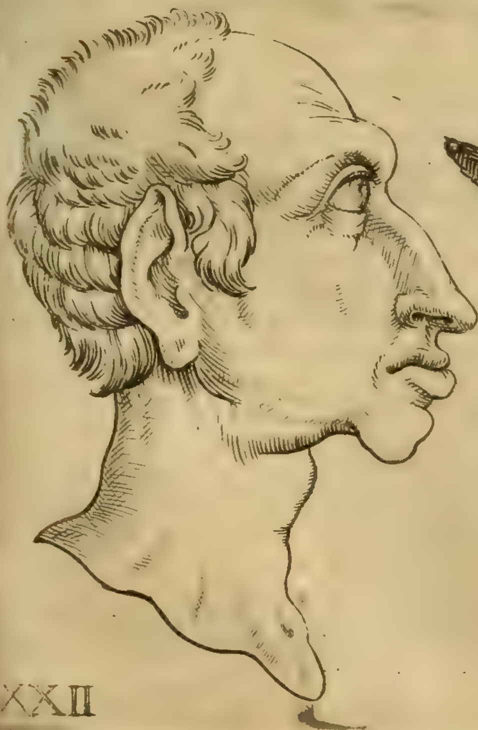
Asininos oculos prominentes quærito suprà.

Oculi multum prominentes.

Oculos, qui sese extra mittant. Aristoteles Animalium libro improbat, & similiter ab eo Galenus. Polemon, & Adamantius non omnes turgidulis oculis præditos, laude dignos censet. Rhases inuerecundos, loquaces, & stolidos facit. Medici oculorum prominentiam ex anteriorum ventriculorum cerebri humiditate prouenire autumant, vel debilitate, ob id fatuitatem innuere. Ex fatuitate, & inuerecundia, loquacitas nascitur, ob id Plinius hos hebetiores putat; ratio, quod quanto oculus eminentior, eo plus distat à cerebro, scilicet ab eius principio, & ob id ab eius decenti dispositione. Aristoteles in Physiogn. vbi ex aliqua hominis, & eius partium similitudine ad asinum de ingenio pronunciat, aitque fatuitatem innuere, & ad asinos refert, quorum oculi plurimum foras eminent. Refert etiam ad apparentiam, ad Alexandrum scribens, ait: Qui habet oculos similes asinis, insipiens est, & duræ ceruicis. Possunt etiam, & ad ranas referri, nam homines in alienis negotiis explorandis plus æquo solliciti, quique assiduè singulorum facta, dictaque percontentur, videntur meritò à natura hos oculos sortiri, quasi emissitij, vt facilè contuendi omnia curiositatem præseferant, & eiusmodi oculi vt plurimum dolosos, stolidos, ineptos, & importunos demonstrant, vt rana. Galenus in libro De melancolia, hos prominentes oculos, & conniuentes prouenire ob spirituum crassitiem, vt & crassa labra. Albertus. homines oculos exurium prominentes habentes, pessimos dicit.

Oculi prominentes tremidi, foueatique.

Prominentes oculi, quibus in circuli speciem tremor circumducitur, aut contra veluti castrorum fossa circumdederint, dolosi hominis signa interpretantur Polemon, & Adam.

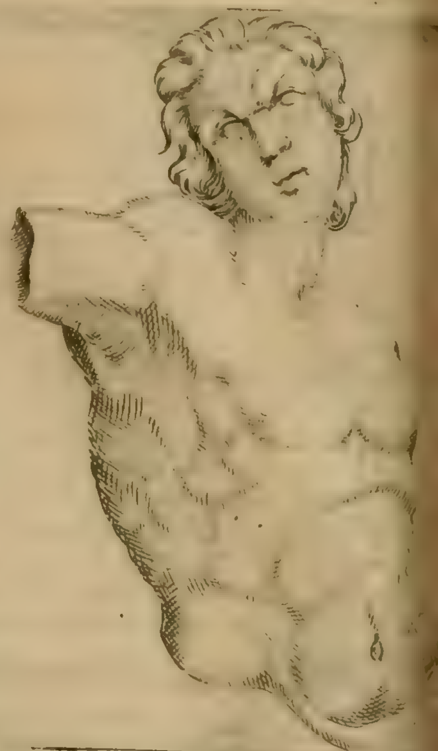

XXII

Alexan-

Alexandri Magni iconem apponimus, vti ex marmoreis statuis, & æreis, argenteisvè numismatibus excerpsimus, in quo oculos sursum vergentes contemplaberis.

Prominentes sursum oculi.

Omnes erecti oculi leonis ferociam, vanitatem, & insaniam denotabunt, ex Polemone. Adamantius verò ingluuiem arguere dicit. Conciliator insaniam. Id puto hos authores dixisse à similitudine oculorum Alexandri Magni, qui sursum prominentes habebat, ob id leoninam ferociam demonstrare, ebrietatem, vsque ad insaniam, ad quam historici omnes propensum fuisse dicunt, bibacissimus quidem fuit, vt qui temulentus, sæpius duos totos dies, noctesque cubans, crapulam edormiret, & cùm poculum, quod duos congios capiebat, proposuisset, Protea id præbibit, ille verò sumptum, multis laudibus regem prosecutus, exhausit, cum omnium applausu, ac paulo post poculum idem postulauit, rursumque Alexandro propinans id hausit, rex autem generosè quidem ebibit, sed perferre non potuit, in puluinar reclinatus, & poculo è manibus dimisso, ac iam inde morbo correptus, interiit. Ex Athenæo. Albertus verò. Si autem oculi sint moderatæ magnitudinis, humidi, perlucidi, magnificum hominem, ex magnarum rerum cogitatorem, & perfectorem declarant, aliquando iracundiam denotant, & vino deditum, iactatorem, & cupidum gloriæ vltra humanam conditionem, & talium oculorum putant Alexander Magnus fuisse. Summa autem omnium vitiorum in huiusmodi oculis ad superiora conuersis, est insania.

Oculi deorsum prominentes.

Versi autem deorsum, tanquam concidentes, immites, & implacabiles denunciant. Albert.

Oculi prominentes sanguinei.

Petulcos, & sanguinolentos oculos, ebriosos, gulonesque indicare dicunt. Sed Cõciliator satis ineptè ex Polemone, & Adamantio, timidos, & instabiles dicit. Cocles hanc descriptionem cum superiori confundit.

Oculi prominentes cæsij.

Prominentes cæſios oculos in quouis proſpexeris, iniquos,& incompoſitæ mentis viros cenſeas. Pol. Adam.

Oculi prominentes cum grauoſis ſupercilijs.

In proſilientibus oculis,ſi ſupercilia grauarint,certior erit dementia. Pol. Adam.

Oculi prominentes ſicci.

Si trementes oculi ad aridiorem naturam vergant, ad cædes propenſos exiſtimabis. Polem. turgidulos,& paruos Adamantius dicit. Ego cum Polemone aſſentirer,cùm inferiùs de prominentibus paruis ſcribat, & quotquot huiuſmodi facinoroſos homines videre contingit, omnes prominentibus ſiccis oculis præditos inſpexi: oritur huiuſmodi oculorum ſiccitas ex cerebri ſiccitate, &ex melancholia aduſta,quæ horum cauſa eſt facinorum.

Oculi prominentes parui, & igniti.

Sed oculi prominentes parui,ignitique,inſcium denotant,& debilem,re,& dictis,ex Polemone,& Adamantio.

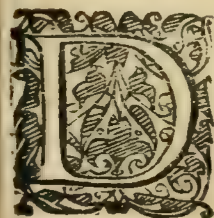
Oculi magni prominentes,& humilis obtutus.

Oculi ſublimes,magni, fulgentes,atque humilis obtutus, oſtendunt iuſtum, prudentem, ſtudioſum,amoris plenum,quales habuiſſe dicunt Socratem, ſed Adamantius dicit,altos,bene formatos,& humidos.

Oculi prominentes parui.

Oculi ſi parui fuerint,& prominentes,vt oculi cancrorum,ſtultitiam,& ſtoliditatem ſignificabunt,& qui ſuas ſequuntur cupiditates. Rhaſes.

DE OCVLIS CONCAVIS. Cap. VI.

IXIMVS de prominentibus, nunc de ſuis contrariis, concauis. Galenus in Prognoſticis ex ſiccitate prouenire dixit,qui quanto humidiores,mollioreſq, ſunt,tanto citiùs cauantur:quin etiam ſpititus animalis copiam participant,& item caloris non parum habent,quibus deficientibus merito contrahuntur,id verò cauitas oculorum eſt, & libro De viſibus, cõcauitati oculorum commune eſt accidens triſtitiæ,vigiliæ,& curarum. Dicunt alij ex nimia caliditate, & ſiccitate prouenire,quæ oculorum muſculorum humorem deſiccant,idemque euenire ex aduſta melancholia,quæ non niſi doloſos,timidos,& ſtolidos facit.

En Tamerlani,& Borgiæ Ducis effigies.

Oculi concaui, & parui.

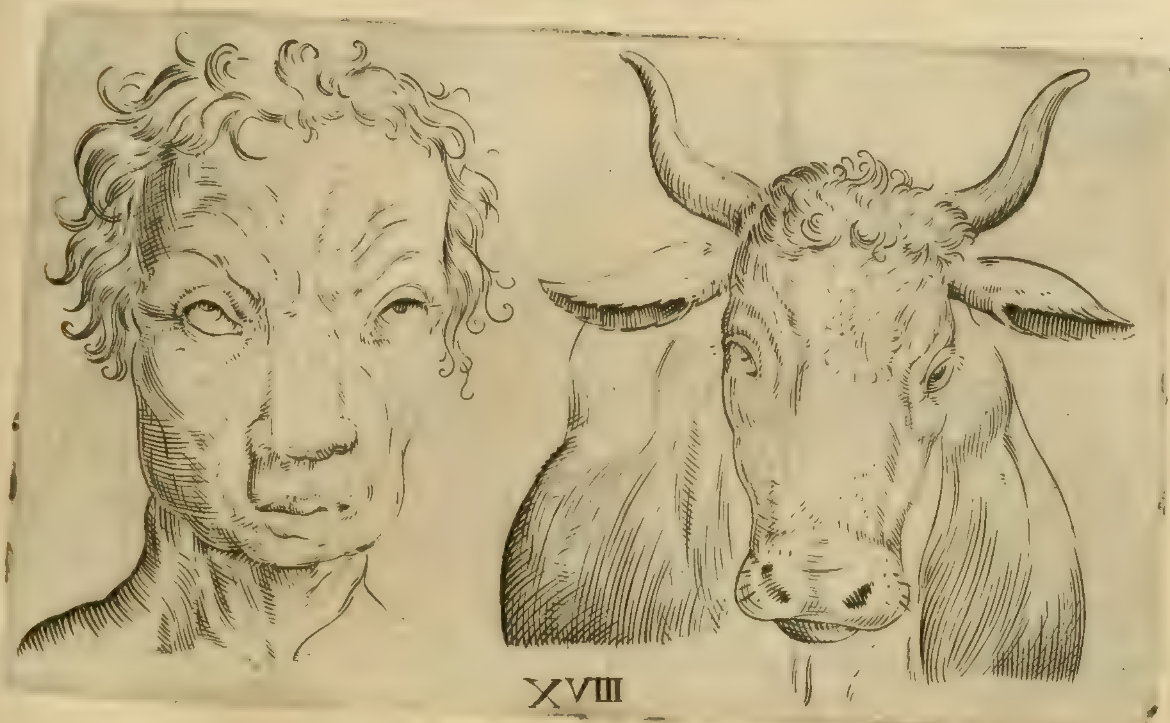
Concaui oculi,& exigui,dolosos hominum mores testantur Pol.& Adam. hominibus insidiosos,inuidia,& æmulatione tabescentes, Rhases idem confirmat. Vnde hic duo oculorum mala consideranda veniunt,concauitas,& paruitas, quæ ex eadem eueniunt causa. Galenus ex siccitate prouenire dixit,& caliditate, sed quando ex choleræ adustione proueniunt, siccitas, & caliditas,tunc pessimæ naturæ signum præbent,nam melancholiæ semper comes timor, ob id timidi semper,& meticulosi,& melancholici humoris adusti natura est hominem reddere ad omne facinus propensum, sed ex timore retrahitur, & fit dolosus proditor, & insidiosus. Aristoteles Animalium libro optimè hos cernere censet in genere brutorum,qui in cauitatis recessu oculos habent. Aquilæ oculos valdè profundos habent, & acutissimè vident, quod acutissimi omnium intuendo sint,ratio est,quia visibiles spiritus in profundo magis aggregantur, & hinc virtus visiua fortior,& lux à maiori quantitate recipitur. Suetonius concauis oculis Caligulam fuisse scribit,inde maleficum,ac peruersæ admodum mentis extitisse meminit. Introrsus recedentes oculos,& atroci,vipereoque obtutu scintillantes,& igneos habebat Cesar Borgius Dux Valentinus, quos nec amici quidem contuendo ferre possent. Erat Tamerlanus ore, recedentibus oculis, semper minaci,qui propter inauditam animi feritatem, atque sæuitiam, portentosasque vires, orbis terror, & orientis clades appellaretur.

Oculi concaui, parui, & sicci.

Sicciores oculi præter supradicta mala,infidelitatem notant.Polemon. Sed Adamantius perfidiam notare. Polemonis interpres hæc omisit. Idemque in figura Stulti fatui pessimas omnes oculorum notas colligerunt,tribueruntque ei exiguos,siccos,caliginosos, & nitentes.

Veri-

Veritus ne eiusdem tabulæ copia, neutiquam ludo mulierum, aut puerorum ioco parata, vel librum onerarent, vel lectoris animum fastidium ingereret, hanc vt repetitam obliteratam reiecissem: ni præsenti exemplo necessariam cognouissemus.

XVIII

Oculi magni, & concaui.

Oculos cuique, qui concaui sunt, vt à turpitudine absint, magnos esse oportere dixerunt Pole. & Adam. Vetus Aristotelis interpres ita transfert. Quibus verò plus concaui oculi, mansueti, referuntur ad boues, quod sibi aperte contradiceret Aristoteles, nam dixit alibi: Quibus valdè concaui malignos esse, vt simiæ, qui parùm cõcaui, magnanimi, vt leones. Sed oportere esse oculos neque concauos, neq; eminentes: oculi ergo plus concaui quomodo erunt? Est auctor, qui dicat. Quibus admodum caui, mites, ad boues relatos, etiam malè. Præterea si bouis oculos inspiciemus hæc non quadrabunt. Textus Græcus οἷς ἐπιπλεῖον πρᾳὸς ἀναφέρετε ἐπὶ βοῦς sed illud ἐπιπλεῖον, non plus, sed pleniores significare, vt si diceret, oculi caui, qui maiores sunt, mites esse, vt si quis bouum oculos inspiciat, id videat.

Oculi concaui, vt aqua in vase se mouentes.

Quos autem concauos, vt aqua in vase se mouentes inspexeris, si magni sint: haud prauæ naturæ virum, nisi alia intercesserint signa iudicato. Pol. & Adam.

Oculi concaui, & intenti.

Oculi defixi obtutu in imo hæreutes, probos mores indicabunt. Polemon. In Adamantio nusquam adsunt.

Oculi concaui, intenti, fluidi.

Prædicti oculi si subterfluentes, dolosiores ostendunt. Pol. Adam.

Oculi concaui intenti, & fluidi cum mollitie.

Si prædicti oculi cum mollitie quadam fluidi fuerint, dementem indicabunt. Polemon. Sed Adamantius cum humiditate fluidos dixit.

Oculi neq; prominentes, neq; concaui.

Nunc optimam describentes oculorum qualitatem, dicunt Aristoteles,& reliqui. Quorum neq; eminentiam oculorum, neq; concauitatem laudamus, medius vtique habitus præstabit. Hos Animalium historia laudat,& notam optimorum morum præbere, vt medius status inter trementes,& concauos. Idemque in suis Physiognomonicis. Quibuscumque oculi parui,concaui sunt, ij magnanimi sunt,& ad leones referuntur. Albertus. Hominum verò alij oculos extrorsum prominentes, aliis introrsum conditi,aliis medio situ collocati,& hos perspicacissimos esse, leuique ac sedato ingenio. Milesius Philosophus. Oculi verò qui ad neutrum horum declinant, sed medium quoddam inter extrema tenent,optimi vsquequaque putantur, tales eorum, quibus visuntur, præclaros mores notant.

Oculi in longitudine visus positi.

Qui habent oculos extensos cum extensione vultus, est malitiosus, & nequam. Aristoteles ad Alexandrum. Ex quo Rhases. Qui oculi in corporis longitudine positi fuerint,callidum,& deceptorem denotant:naturalis ratio esse potest, quia naturaliter in humana specie oculi secundùm corporis latitudinem situati sunt, & si in longũ acciderit, monstrum præseferunt, & monstrum in corpore, monstrũ in anima, sunt qui dicãt ex nimia cerebri caliditate prouenire. Rhases alibi. Oculi in latitudinem recedentes Parthorum oculis similes, corporis humiditatem designãt. Cocles hos deceptores,& timidos dixit, nam propter spirituum igneitatem, & cerebri discrasiam,continuò exoptant mala perpatrare, ex quo deceptio, & inuidia. Eiusmodi quoque oculos habuisse dixit Hieronymum Sauanarolam: caput paruum, & pineatum, nasum aquilinum, labra grossa, colorem faciei liuidum adustum, caput caluum, & adeò calidum, vt sufferre non potuerit supra linteamen, pilosissimus.

DE COLORIBVS OCVLORVM. Cap. VIII.

E oculorum coloribus loquemur, sed vt intelligatur de qua colorata oculorum parte loquamur, repetendum ex Aristotele primò De historia animaliũ, quòd tres sunt oculi partes,pupilla,quam Græci κορὸν dicunt,orbita illa nigra, qua videmus,quam nigrum etiam vocamus. Album,siue albugo in duabus oculi extremitatibus, & tertia orbiculus in horum medio locatus. Pupilla in omnibus animalibus nigra est,vel ad nigritiem tendit,quod in omnibus similis; nisi quod aliquibus purior,vel impurior videtur. Sed orbiculus ille in omnibus animalibus,homine,& equo exceptis, in sua cuiusque specie vnicolor est. Nam boues hunc nigrum habent,capræ medium,oues aquilum, vel aquilinum, at in hominibus, & equis magna est varietas. Sunt enim albi,nigri,caprini,cærulei,fului,& subfului,immo omnium animalium solus homo omnes colores in oculis habet. Nec solùm in omnibus hominibus variat color, sed etiam diuersis ætatibus, nam libro Generationis ait Aristoteles. Puerorum oculi omnes sunt cæsij,at deinde in eum colorem mutantur, in quibus futurus est, quod in reliquis animantibus non videtur. Solus equus homini in hoc similis, vt demonstrat Problematum libro. Cuius ratio est,quia in vtroque maior morum variatio,quàm in cæteris. Sed cùm hominis cerebri complexio ab equina differat, oculi etiam inter eos differunt. Nos de oculorum multiplicitate tabellam more nostro proponemus,quo sermo noster dilucidior fiat. Oculorum colores sunt vel simplices,vel misti, de mistis loquemur, vbi de simplicibus loquuti fuerimus. Simplices vel splendentes,vel clari, vel obscuri, nunc de simplicibus. Aristoteles in Problematis tres esse colorum varietates dixit,nigrum,cæsium,caropum,& caprinum. Sed quia Græca oculorum colorum nomina non paruam difficultatem peperere, de singulis clarè,& particulariter scribemus.

Oculi cæsij albicantes.

Nos reiecta illa Galeni glauci coloris diuisione,vtpote à nostro proposito aliena,glaucum colorem in tres partiemur. Primus multùm luminosus est,ob id inter splendentes colores à Gellio numeratur. Latini cæsium dicunt à claritate cæli,vel aeris cùm splendet,non à cæruleo colore,vt aliqui putant, Itali *bianchiccio* vocant, quasi albicans, is color in oculis infantium, cùm nascuntur,visitur,vt diximus ex Aristotele. Altera species glauci est,quæ quasi ad croceum colorem declinantes,

clinans, potissimum in noctuarum oculis cernitur, quas Græci γλαυκάς dicunt, & ab huius animalis nomine sibi nomen comparauit. Virgilius glauca salicta dixit. Tertius magis ad viriditatem herbarum accedit. Sed si nos rectè animi prognostica noscere velimus, oportet vt causas, vnde oriantur cognoscere. Empedocles horum colorum causas ad elementa referebat, & glaucum colorem ex multo colore nasci, nigrum ex intemperata humiditate, quæ dominatur, dixit, ob id cæsij noctu vident, ex ignis multitudine oculos clarificante, nigri oculi ex ignis priuatione, & aquæ multitudine interdiu vident, noctu visu priuantur, medius color ex horum mediis. Huic Aristoteles astipulare videtur in libro Problematum, cùm dicit, quòd qui versus Meridiem habitant, nigris oculis sunt, & qui versus Aquilonem cæsijs. Cæsius enim color ex calore proficiscitur, inquit, interius abundante, nam ijs, qui Arcton colunt, calor interius ab exteriore frigore coercetur, qui verò Meridiem, propter aeris circumfusi teporem obuium, calorem continere nequeunt, sic qui relinquitur humor nigrescit. Inquit, propterea oculorum colorem corporis colorem sequi, nam qui Aquilonem habitant, cum colore sint albi, oculos quoque cæsios habent, qui verò ad Meridiem vergunt, cùm & ipsi nigri sint, etiam oculos nigros sortiuntur. A Galeno in Arte medicinali quatuor enumerantur huiusmodi colorum causæ. Magnitudo cristallini, eiusdem splendor, & claritas, tertia situs, id est maior, vel minor prominētia, quarta tenuitas vel paucitas humoris aquei, qui in pupilla consistit, quod hæc opinio paucis arrideat, discutiemus. In oculi dissectione videtur crystallinus humor purus, & magnus, non tamen oculus glaucus perspicitur, sed niger, idque facilè experiri poterit. Præterea magnitudo, & splendor Aristoteli vnica causa est, nam crystallinus nulla, vt opinor, ratione, claritatem, & colorem glaucum generat, nisi quia modicè splendet, & multùm illuminat, vitanda est ergo multiplicitas. Aristoteles Empedocli obiicit, quod visorium ex aqua sit, & quia rationi consentaneum est, vt ex eo humore sint oculi, ex quo proficiscuntur. Ergo colorum causa erit ex aqueis humoribus, & ex quibus constat. Vnde quinto Animalium glauci coloris has docet causas: nam humoris paucitas glaucum colorem causat, copia nigrum. Conducit præterea pelliculæ corneæ leuitas, & splendor, quæ si plus iusto excesserint, ad glaucedinem commutat. Sed præcipua causa humoris copia, vel paucitas est, sed quis humor sit ille, ab eo non explicatur, putamus autem humorem intra vitreū contentum, quia aqueus est, idque etiam à Galeno assumitur, à cuius paucitate, & arefactione proficiscitur affectus ille glaucedo dictus. Confirmatur id, quod glaucos oculos habentes de die minus vident, cùm lumen interdiu multum sit, & oculi cæsij motum illum à multo lumine factum non substineant, contra, qui oculos nigros habent, interdiù magis, cùm humorem multùm habeant, multo indigent lumine, vt clarescant, mare etiam cùm modica aqua est, clarescit, & fundus perspicitur, sed vbi multa est, nigrescit, & lumen ad fundum non penetrat. Sed huic opinioni recentiores anatomici non assentiunt: aiunt enim colores illos à tunicæ vueæ coloribus nasci, quæ in anteriori parte semper variè tingitur. Auerroes in suis Colliget ex cerebri complexione prouenire dixit, & cæseitatem illam ex cerebri frigiditate, & propterea paucitatem digestionis; est & similis color aquæ. Aristoteles enim huiusmodi colorem, quinto De generatione ex imbecillitate prouenire dixit, quia partes nuper natorum imbecilliores sunt, ob id cæseitas imbecillitas est, igitur color hic cæsius albicans timiditatem arguit. Galenus libro De morbis vulgaribus, glaucos ex frigido, cæsios ex humido oriri dixit, alios frigidi, & humidi temperamenti esse. Comparemus, inquit, iam cum his infantes, Scythas, Gallos, & Germanos, qui planè temperamento sunt humidiore, frigidiore verò non citra controuersiam. Empiricus quidam vnaq; cum his Lycus hæc sine inquisitione prætereunt. Hippocratici quidam cæsium esse signum calidi temperamenti quidam fieri dicunt, sunt qui neutrum addant. Aristoteles in suis Physiognomonicis ait. Quibus oculi glauci, albi, timidi sunt, quia videtur color albus timiditatem significare. A quo Polemon. Ex cæsijs color, qui ad albedinem vergit, timoris est. Nero oculis fuit cæsiis, & hebetioribus, quod peius erat, ob id præ cæteris timidissimus, vt ex Suetonio habetur. Diuo Augusto equorum modo glaucos fuisse Plinius scribit, supraque hominis albicantis magnitudinis, quam ob causam diligentibus spectari eos iracundè ferebat. Sed hæc falsa esse faciiè existimo, tum quod Augusti mores optimi, spectatique fuere, cuius notæ morum contrarium indicant, tum quod à Suetonio clarissimo historico aliter eius oculi describuntur, immò contrariè. Inquit enim, oculos habuit claros, ac nitidos, quibus etiam extimari volebat inesse quidam diuini vigoris, gaudebatque si quis sibi acrius contuenti, quasi ad fulgorem solis vultum submitteret.

Oculi cæsij crocei.

Secunda species oculi cæsij,quam descripsimus,ea est, quæ ad croceum colorem inclinant, vt in noctuæ oculis videmus. Hi oculi syluestres,& ferinos mores ostendunt. Polem.Oculorum cæseitas agrestem hominem testatur,sed ea quæ ad bilem vergit,plura enim animalium sylnestrium rationis expertium cæsiis oculis sunt, nam cicura ferè omnia nigricantibus oculis inuenies: A quo Adamantius,Glauci oculi,sicci,astrestes,& iniquos accusant,bili quidem tincti sunt, sed non cærulea. Polem.& Adam. capite de oculorum cenchris ἴυχροί, dolosos homines notare dixerunt. Ptolemæus Philosophus cæsios oculos crudelem hominem, & deceptorem notare dixit, nam hic color dominium choleræ arguit,cnm maxima adustione. Rhases. Oculi qui habent citrinitatem,vt croco tincti esse videantur, pessimos significare mores. Glaucos oculos habebat Sylla,sæuos,& acerbissimos,quibus terribilem reddebat aspectum, vnde agrestis, & sæuus à Plutarcho describitur. Cæsiis oculis fuit Sfortia, vnde sæpiùs in agrestem iram, & sæuitiam incidebat, à Iouio descriptus.

Oculi cæsij cum paruis pupillis.

Cùm minimas acies oculi glauci habuerint,illiberales,versipelles,auari potiùs, quàm alij reperiuntur. Adam. Vbi Polemonis textus,non integer,ait enim:Parui oculi, paruas pupillas habentes, illiberales,versipelles, & auaros significant.

Oculi cæsij sicciores.

Oculi glauci sicciores,iniustos homines arguunt,à bile exagitati sunt, sed non cærulea.Conciliator. Glauci sicci feroces mores pariunt, nam si cæsius color per se agrestes parit mores, & siccus insuper fuerit,ex adusta siccitate,peiores euadunt.

Oculi cæsij viridantes.

Erat species cæseitatis illa,quæ ad viriditatem accedebat,scilicet olearum.Polemon. Qui autem oculos habent,similes viriditati olearũ,fortes viri sunt.Huiusmodi oculorum cæseitate præditus erat Patroclus,vt Daretis Phrygij testantur monumenta,qui fuit robustissimus.

Oculi cærulei.

Ex iis, quæ primo De generatione Aristoteles dixit, cognoscimus cæruleum colorem ex humorum multitudine prouenire. Cùm nigro parum differat, & vt mihi videtur etiam species est glauci coloris. Cicero De natura Deorũ cæsios oculos Mineruæ dicit,cæruleos Neptuni. Equus Neptuni glaucus erat: idq; ob colorem maris,epitheton est maris color glaucus, & marini Dei quoque. Polem. Cærulei oculi,cùm humidiores sint,præstantiores sunt,quàm cæteri communes, & dolosum hominem significant.Adamantius aliter.Cærulei oculi humidiores valdè sunt,& præstantiores cæteris aliis. Galba cæruleis oculis fuit,ob id sæuus, auarus, & dolosus.

Oculi cærulei, magni, stantes, & splendentes.

Cærulei oculi,Polemon inquit,humidi,stantes,virum optimis moribus præditum indicant, & etiam animosum. Ab eo Adamantius.Oculi cærulei humidi existentes,stantes,splendentes,magni,optimam hominis naturam,& animositatem præseferunt. Sed in textu ἀλαμπεῖς, litera α tollenda est,vtpote addititia. Hæc eadem Aristoteles ad Alexandrum scribit, Cuius verò oculi sunt declinantes ad cælestem colorem, vel nigredinem,talis est penetrabilis intellectus, & fidelis. Cæruleus hic color est medius inter album,& nigrum,& tempetatam monstrat cerebri complexionem,& sic bonum ingenium,& hominis naturam,& est priuatus adustione choleræ, & melancholiæ. Hos oculos Homerus,cæterique Poetæ,Mineruæ fortitudine,& prudentia insigni tribuunt,& ob id Glaucopis dicta,, id est cæsios oculos habens. Diodorus scribit aera nominatum esse Pallada, aer autem coloris est glauci, vel cærulei. Alij Mineruam Glaucopim dictam διὰ τὸ λαμπρὸν, καὶ περίβλεπτον τῆς ἀρετῆς, quòd virtus illustris sit, & conspicua. Alij Glaucopim dictam, non quod

quòd oculos glaucos habuerit,ſed formidoloſos, cùm glauci dicantur leones regij. Traditur à Pauſania,fuiſſe Athenis Palladis ſtatuam glaucis oculis ex Lybica fabula.Siquidem ex Neptuno, & Tritonide palude natam Deam fuiſſe, atque ex argumento glaucos ei oculos fuiſſe, cæruleos Neptuno. Philibertus Aurantius cæruleis oculis fuit, belli cupidus, ſtrenuus, & acer bellator, adeoque ardenti,feruidoque ingenio in hoſtes irruebat,vt ægerrimè periculo elaberetur; inuſitata,& prodiga liberalitate fuit,vt regna non ſibi,ſed militibus acquireret.

Oculi nigri.

Dixerant prius Pol. & Adam. cicura animalia nigrorum eſſe oculorum, & manſuetiora eſſe, ſed ſylueſtria eſſe glaucorum,ob id agreſtium morum, illa manſueta, & timida, ſimplex enim nigredo timidos facit.Diximus etiam Aethyopas nigros oculos habere, & eſſe timidos. Panthia ex Philoſtrato,nigros oculos habebat. Philocrates Plautinus, macilento ore, acuto naſo, albo corpore,nigris oculis,ſubruffus,aliquantum criſpus,cincinnatus.

Oculi valdè nigri.

Oculi valdè nigri,timidi ſunt, color enim valdè niger videtur timiditatem ſignificare. Ariſt in Phyſiognom. Sed eo melior Polem. Valdè niger in oculis color callidos, & doloſos arguit Adamantius timidos,& doloſos.Hos ego quoque ad Aethiopes referrem,qui nigris oculis ſunt & deceptores.Auerroes quarto Colliget,oculi nigredinem ex cærebri caliditate prouenire ſcripſit,quæ fit per exceſſum decoctionis, ſignificatque aduſtionem terreſtrium partium, ex quibus doli proficiſcuntur.

Oculorum aquilus color.

Aquilus color Græcis ὑδατώδης, quaſi aquinus dicitur.Gaza aquinum vertit,Medici aquaticum: dictus eſt aquilus,non ab aquila,ſed ab aqua.Hic color maiorem humoris copiam arguit, quam caprinus,& cæſius dicitur à claritate cæli & caprini, & accedit ad colorem illius aquæ, quæ media eſt inter claram,& atram. Nos Neapoli vulgò brunum dicimus,alij fuſcum,ſiue ſubnigrum, Hic color maximè in ouium oculis cernitur,& ob id ouinus,ea ratione dici poſſet,qua caprinum antiqui dixerunt,qui in caprarum oculis cernitur,quia hic color in ouium oculis reperitur. Ego ſtoliditatem arguere dicerem. Huiuſmodi colore fuit Auguſtus.

Oculi flaui.

Altera nigredinis ſpecies ad flauum colorem declinat,eſt enim flauus color, qui virginum, & puerorum capita ſæpè ornat,atque in maturis frugibus elucet,vnde flaua Ceres. Galenus in libro De methodo medendi decimo loquens.Vinum, inquit, quod non admodum ſplendet, ſed palleſcens,fuluum eſt. Sed ſi vini flauities claritatem habet, flauum eſt. Ariſtoteles in Phyſiogn. Quibus oculi valdè nigri declinant ad flauum colorem,animoſi ſunt,idque ad decentiam refert. Pol. & Adam. Oculorum color ſubflauus robuſtum,& magnanimum notant,huiuſmodi colorem Græci ξανθὸν vocant, vel ὑπόξανθον. Fuit Cæſar,vt ex Suetonio habetur,nigris, vegetiſque oculis, quaſi ad flauum accedentibus, vigilantibuſque, micantibus, & veluti exilientibus, ſuique elati animi ſigna præbentibus.

Oculi fului.

Cùm flauus color ad nigredinem vertit cum ſplendore, dicitur fuluus, nam vnus color non eſt, ſed ex vtroque conſtat,& quoniam niger color,& flauus ſplendens pulcherrimum reddunt oculum, Græci χαροπὸν, quaſi gratioſum dicunt, Latini rauum, licet Horatius rauam lupam dixerit, cùm ſit lupa nigri coloris,cineritio commixti. Gaza apud Ariſtotelem fuluum traduxit.Hic color iu oculis leonum,& aquilarum,& vulturum clarè cernitur. Ariſtoteles pro ſpleudenti ſub flauo accepiſſe videtur. Rauum colorem iu arietum,& canum oculis laudat M. Varro.Porphyrius rauum,fuluum eſſe dicit. Ariſtot.in Phyſiogn. Quibus non glauci oculi,ſed charopi,animoſi, referuntur ad leonem,& aquilam. Auerroes in ſuis Colliget ait: Varius color medius eſt,& intelligit per varium caropum,& demonſtrat vltimam temperiem decoctionis,& eſt minor quàm illa, quæ fert nigredinem,& maior,quàm illa,quæ fert ſubalbedinem. Rhaſes. Oculi omnibus meliores

res sunt varij, medij inter nigrum,& album, etsi non sint multùm radiosi, neque rubedo, neque citrinitas apparet. Pol.& Adam. Optimam describens ingeniosi qualitatem, tribuit ei charopos oculos, lucidos,& humentes,& modestos, qui etiam color temperiem præsefert, caropos oculos, neque splendentes, neque humidos. Fronto canes pastorales laudat fuluos oculos habentes, vt leones, Philostratus Rhodegunes pulchritudinem describens ait, oculos ei fuisse mixtos è fuluo in atrum, fuit & magnanima. Constantinus Magnus leoninis fuit oculis, gratiosis, id est, charopis, continentia ad frenandas cupiditates perfectissima ornatus, perfectus, & bellicosus.

Oculi caprini.

Ex extremorum oculorum temperatura etiam caprinus color nascitur, vt Aristoteles Animaliũ libro caprinũ,& fuluum medios colores ponit,& in Problematis caprinum solùm. Hic à claritate glauci coloris cadens, in squaliditatẽ se recipit, est sanè color sordidiusculus, & aliquo modo vinosus,& flauescens, sic dictus, quod in caprarum oculis cernatur, hic ad cernendi claritatem primatum obtinet,& optimorum morum iudicium esse affirmat Aristoteles in suis Physiognom. οἰνωπὶ, id est vinosi coloris oculi, stolidos indicant, & ad capras referuntur. Sed ego non οἰνωπὶ sed αἰγωπὶ legerem, nam ægopos oculos subglaucos intelligerem, & caprinos. Præterea idem Aristoteles libro De generatione quinto ait. Quorundam animalium oculi rufi, cæsij, nonnullique caprini, vt Gaza latinè reddidit, sed quæ Aristoteles Animaliũ libro dixit, aduersantur iis, quæ in Physiogn. dixit,& ob id hunc librum Aristoteli adscriptum putant. Sed animaduertendum quòd Aristoteles capris dixit, puto ouibus adscribendum: nam oues oculos aquilo colore habent,& ab eodem genus ouile amens habetur, & moribus stultissimis, & omnium quadrupedumdum maximè ineptum. Repit in deserto sine causa, hyeme obstante ipsum sæpè egreditur è stabulo occupatum à niue, nisi pastor compulerit abire, non vult, sed perit desistens, nisi mares à pastoribus educantur, ita reliquus grex insequitur: quibus verbis videmus fatuitatem ouibus ascribere,& capris prudentiã: cùm ipsemet sexto Historiæ dicat. Capræ prudentes sibi opitulari videntur, nam & in Creta Insula capras syluestres transfixas sagitta herba dictamnum quærunt. hac enim spicula in corpore eiiciunt: animalia itaque, quæ secundum vniuersum genus fatua dicuntur, nulla prudentia commendantur. Adamantius, splendentes oculos capræ tribuit, & ob id stupiditatem. Rhases eiusmodi colore oculos stupiditatem significare dixit. Athenæus. Quibus hominibus caprini sunt oculi, iis acutum naturæ visum esse, moresque probissimos.

Oculi subrubri.

Quibus oculi supererubescunt, stupidi fiunt ob iram, idque ad passionem referas, quia iis, qui in iram exagerantur, erubescuut oculi, idemque Aristot. in Problematis rationem affert, quare irati oculis maximè erubescunt, quia præsidium natura in eam partem, tanquam violatam transmittit, quæ & sensu,& metu facilior est, nam & in metuendo calor eam partem maximè deserit. Alexander Aphrodiseus hæc. Quoniam ira sanguinis cordi suffusi, & calidi spiritus feruor est, hic agitur vt tenuis ad caput effertur, atque ad oculos, quoniam pellucidi sunt, se ostendit,& vapores ascendunt sanguinei, vnde facies quoque rubicunda existit. Homerus iram excandescentem Antinoum ita describit.

,, *olli flamantibus anxia curis.*
,, *Corda tument, rutilis ardescunt lumina flammis.*

Et alibi:

,, *Ardentes candebant lumina flammæ.*

Auerroes suis Coiliget, ait: Oculi rubei, cum venis rubeis, significant complexionem cerebri calidam, vidimus sæpe homines adeò efferatæ iræ, vt stupeant, & à se alienentur, quibus non solùm oculos, sed totum oculi album sanguineis venis refertum: Vnde prouerbio fertur. Hic habet sanguinem in oculis, id est, iniurias non fert, quin vlciscatur ob iram. Aristoteles, & Polemon hunc colorem ὑπέρυθρον dicunt. Polemon etiam, & Adamantius in capite de oculorum cenchris, sanguineos oculus αἱματώδεις inconsultos, & feruidos in operibus demonstrare dixerunt. Aegyptij hominem impudentem designare volentes, ranam pingunt, hæc enim non alibi sanguinem habet, quàm in oculis. Porro qui illos sanguine respersos habent, impudentes dicunt. Constat musca in capite tantùm circa oculos sanguinem habere, & doctiores impudentiæ signum faciunt, sic & Aegyptij infestam, impudentem, & incommodam semper existimabant.

Cicero

Cicero contra moleſtum, & impudentem iuuenem dixit. Abige muſcas puer.

Oculi ſubrubri ſicci.

Addunt Polem. & Adam. ſiccitatem, vnde quos ſubrubros, & ſiccos oculos habere noueris, ſecurius iudicare poteris valdè eſſe iracundos. Albertus oculi cum rubore ſicci, iracundorum ſunt.

Oculi ſubrubri, humidi.

Idem ſi humidos videris, inquiunt, & rubificant, ad vina propenſum hominem iudicabis. Albertus. Si rubent oculi cum humore, ebrioſos notant.

Oculi igniti.

Quibus ignei (πυρώδεις) inuèrecundi ſunt, & ad canes referuntur, à quo Adamantius. Igniti oculi, & canini; impudentiam demonſtrant, introducit Homerus, Achillem Agamenoni probo verſantem, ſe eſſe impudentem, & timidum, oculos caninos, & cerui poſſidere cor dixit.

Ebrie luminibus canis, effrons, pectore cerui.

Sed in figura Impudentis procacis intuitus oculos dixit. Apud Heſychium, & Varinum impudentiſſimus, & inuerecundus animus caninus dicitur, ob fixum, & impudentem aſpectum. Ariſtogion Cydimacli filius canis vocabatur propter audaciam: & Cynici philoſophi dicti ſunt ab ingenio canino, impudente, audace, & contumace, vt qui publice, non priuate, quem vellent, tanquam adlatrantes reprehendebant, Euripides introducit Polymneſtorem Hecubæ vaticinantem in canem conuerſuram ait.

Canis habens ignemicantes gerens oculos.

DE VARIIS OCVLIS, ET PRIMO DE GRANITIS CAP. VIII.

DIXIMVS huc vſq; de ſimplicibus oculorum coloribus, nunc de mixtis, ſeu varijs. Portio igitur illa oculi, quæ interiacet pupillam, & album, ſi vnicolor eſt, duobus modis erit, nam vel orbiculus ille varijs punctulis variegatus eſt, albis, nigris, rubris, palleſcentibus, vel diuerſicoloribus circulis diſtinctus. Dicemus primo de ijs, quibus inſperſa tanquam miliacea grana, quæ Græci cenchros dicũt, mox de alijs. Sed dicet fortaſſe quiſpiam, vnde tam varij colores in oculis? quibus reſpondendum, quod oculi diaphoni ſunt, rareq; ſubſtantiæ, ideo per eos viſiui ſpiritus tranſparent, vt in menſtruata muliere videre licet, quæ ſpeculum bene terſum viſu ſuo ſanguineis maculis inficit.

Oculi maculoſi.

Deteriores oculi ſuut, ait Ariſtoteles ad Alexandrum, qui habent maculoſos orbiculos, nigros, vel rubricantes circumquaque, quia talis homo deterior eſt omnibus alijs, & reprobis. Rhaſes ab eo. Pupillæ in quarum circuitu ſimilitudo margaritarum apparet, inuidum, verboſum, & peſſimum odendunt; & ſi oculus varius fuerit, peſſimi erit ingenij. Quot quot adhuc nobis videre licuit homines hniuſmodi oculos ſortitos, fœdis maculis inſperſos, omnes proditores, homicidas, infidos, & irreligioſos fuiſſe memini. Ariſtoteles ſcripſit, hyæna, & vitulus marinus mille colores in oculis habent, & hyena omnium fraudum plena eſt, & inſidarum.

Oculi parui, & varij.

Varij, (ſed Polemon imbecilles) & parui oculi, quæſtuoſiores ſunt, ſeruiles, & adulatores, & auari, alia dicentes, & alia facientes, & in his occultè gaudent, quamuis ipſis nil emolumenti eueniat, & in ſumma omnia lucri gratia agere neutiquam abſtinent, niſi quatenus præ formidine deterreantur, huiuſmodi homines ſunt imbecilles ſicut lepores; cum & ipſi ſimilem oculorum ſpeciem retineant.

Oculi fului cum æqualibus calculis.

Si huiuſmodi calculi æquales in fuluis oculis extiterint, agreſteitatis, & iracundiæ nota, & valdè iniurioſos, & adulteros notant. Adamantius.

Oculi fului cum inæqualibus calculis.

In eiſdem oculis calculi maiores, vel minores mitiores mores demonſtrant. Polemon aliter habet. In fuluis oculis calculi maiores, ſæuiores, minores verò, mitiores mores oſtentant.

Oculi nigri cum ſanguineis calculis.

Sanguinei calculi in nigris oculis, venenorum miniſtrum indicant. Adamantius, ſed in Polemone deſunt.

Oculi nigri cum pallidis calculis.

Pallidi calculi in eiſdem oculis, mangones, & venenorum propinatores oſtentant. Adam. nec in Polemone hæc adſunt.

Oculi varij cum calculis cæruleis, & flauis æquidiſtantibus circa pupillam ordinatim currentibus.

Oculi varij Adamantius, imbecilles Polemon, magis in fuluis, quam in cæſijs fiunt, & adhuc de varijs loquor oculis, cum circa horum oculorum pupillam, cærulea milij magnitudine, & alia flaua ordinatim interſe æque diſtantia, ſicut moniie circa pupillam currunt, eiuſmodi oculi dolosum, & furtiuum ingeniũ, maxime inter omnes oculorum ſpecies ſignificant. Addit Adamantius ſolertiæ, & intelligentiæ ſatis illis eſt, ſed ſunt mendaces. Addit Geſnerus De animalibus libro, hoc ideo euenire, cuiuſmodi lapores ſunt, ſed neſcio vnde excepierit, cum Adamantius non id habeat.

Oculi nigri cum calculis igneis, albis, ſub albicantibus pallidis igneis admiſtis, ſanguineis, vel extra rotæ circumferentiam nigredo igni admixta ſubalbicans non valde ignea, vt longe nigrum repræſentet.

Vtriuſq;, ſcilicet Polemonis, & Adamantij textus mihi non videtur illæſus, ſed quod ex utroq; percipere potuimus, ſeribemus. Fului oculi nigrorum ſpecies ſunt. nam nigredo eos decorat, ſi in oculis nigris ipſi calculi viſuntur, ignei, albi, ſubalbicantes vel pallidi, vel aurei igneis adm[illegible], vel ſanguinei, vel ſunt qui in eiuſmodi nigra oculorum ſpecie calculos non habent, vel extra circuli circumferentiam habent nigredinem igni admiſtam, vel calculos ſubalbidiores, cum valde igneos, vt à longe nigros repreſentet tales, generoſos hominis mores, prudentes, taciturnos (Adamantius iuſtos) bonæ indolis, & magnanimos iudicabunt.

Oculi magni, commoti micantes, cum calculis pallidis, igneis admixtis, & cæsũs, & aſpicientes vt irati ſolent, & palpebras reſerent, & ſubluceant velut ignis.

Magni oculi commoti micantes, aſpicienteſq; vt irati homines ſolent, & palpebras reſerent, omnes hi incommodi ſunt, hæc enim luporum ſylueſtrium, & aprorum ſpecies eſt, etſi ſubalbicantes fuerint, vt ignis, & circa hos calculi crocei igneis admixti cum alijs cæſijs, omnino, vt ſuperius dixi cum ad luporum ſylueſtrum, aprorumq; naturam accedant, crudeliores, agreſtiores, & rapaciores habendi ſunt. Adamantij textus defectuoſus eſt, vel ſtudio breuis, cum calculorum non meminerit, ita enim habet. Magni oculi, & commoti micantes, iracundis ſimiles, & palpebris apertis patuli, quales in lupis, & apris apparent, omnium peſſimi, crudeliſſimi namq;, & maximè ſylueſtres, & rapaciſſimi ſunt.

Calculi quadrangulari forma ignei: inſtar ignis ſublucentes, & præter hos alij pallidi, igneis permiſti, & circuli cæſij, & cærulei pupillam ambiunt.

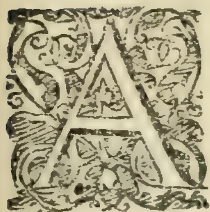
Reficiemus Polemonis textum ex Adamantio, dilaniatum. Quibus uerò non ignei calculi rotundi, ſed ualde ignea quadrangulari forma grana, inſtar ignis ſublucentia fuerint, præter hæc calculi pallidi, igneis permiſti, & alij cęſij, & circuli ſanguinei, & cærulei pupillam ambiant; peſſimi ſunt. Conciliator ab his. In quibus guttæ uehementer rubidæ non omnino rotundæ, ſed ad quadratam formam accedentes, & ſubluceant uelut ignis, & intus poſt ipſas gucculæ pallentes, uel glaucæ circuli pupillam foris ambiant, ſæuus oculis animus occulitur, qui ferarum omnium atroci-

atrocitatem excellit, hi facinorosi sunt. Hos oculos puto Ezellinum de Romano habuisse, humani sanguinis inexplebilis, sed Iouius eum v pereis oculis; atroci pallore, & ferali fronte fuisse scribit, qui plusquam barbaro more, & ferro, & flãmis vrbes,& multa corporũ millia excidit. Ioannes Maria Vicecomes, vipereis oculis, & venenum spirantibus fuit, sæuus princeps, in suos ciues inauditæ crudelitatis carnificinam exercuit, prægrandes,& voraces molossos humana carne nutritos fera immanitate, quos odisset, discerpendo obijciebat, incredibili horrore populi.

Oculi mediocres.

Rectus igitur oculorum status, probi viri iudicium affert Pol. Adam.

DE OCVLIS CVM VERSICOLORIBVS CIRCVLIS. CAP. IX.

LTERA est species versicolorum oculorum, non qui varijs distinctus est punctulis, sed orbiculus, qui pupillam & albuginem interiacet, varijs circulis discolor est, vt qui pupillam ambit, subniger, qui verò in externa parte album contingit, subalbicans sit viridis vel alterius coloris. Ioannes autem *Tzetzes* dicit Alexandrum varios oculos habuisse cæsium vnum, nigrum alterum.

Oculi imbecilles cum candidis circulis.

Qui imbecilles oculorum circulos habent, paulo candidiores, eorum omnium, quos dixi, maximè sunt imbecilles, & pauori obnoxij. Polemon, & Adamantius.

Circuli varij coloris.

Quibuscunque non fului calculi sunt, sed orbita variegata in oculis, fraudulentiores sunt, Adamantius, textus Polemonis hiat, quia desunt signa.

Oculi humidi cum circulis sanguineis, angustis, nigris, altero supra igneo.

Si sanguinei circuli fuerint, considera colorem, & circuli magnitudinem: si circulus angustus & niger, alter vero supra igneus, in humidis oculis, si nihil in ipsis appareat alienum, magnanimum virum, prudentem, iustum, bonæ naturæ, & supra filios amantem, Adamantius, quia ex Polemonis textus vix quidquam intelligi potest.

Circulus inferior viridis, superior niger.

Si autem viridis ambitus, superior vero niger, dolosum, iniustum, pecuniæ furem, & turpiter cum mulieribus conuersantem. Polem. Adam.

Sicci oculi cum circulis coloris iridis.

Si autem varij coloris fuerit, similis colori mali punici, & aridiores, vanum hominem indicãt. Polem. sed aliter Adamantius. Circuli varij coloris, iridis colores referentes, in aridioribus oculis: luxuriosum manifestant. Albertus aliter. Si interdum sint circuli tam varij, sicut est arcus in nube; & si hæc varietas est in siccis oculis: insaniam profitentur.

Oculi humidi cum circulis iridis coloris.

Varij coloris circuli iridem referentes, in humidis oculis: fortitudinem, animi magnitudinem, integrum eloquium, & rectum consilium indicant, idem. Albertus si autem ciruli iridis coloris in humidis oculis fuerint, non longe sunt ab insania constituti, verum aliquando magnificentiam, & sapientiam veritatis ostendit, iracundiores, & circa venerem proniores tamen sunt.

Oculi asperiores cum circulis iridis coloris.

Si oculi truces fuerint, & in eis circuli iridis coloris reperientur, ad iram, & ad venerea opera propensum iudicabis, idem.

DE OCVLIS OBSCVRIS VEL CLARIS. CAP. X.

EQVITVR dicamus de ſplendore, qui obſcuri, & clari, & ſplendentes oculi fuerint. nam ſicut claritas, & ſplendor, optimam præſagiunt morum qualitatem, ita obſcuritas iniquam. Hę demum qualitates in alijs ſe permiſcentes, ſcilicet paruitate, ſqualliditate, & ſimilibus, malitiam eorum adaugent. habemus Libro de morbis vulgaribus, oculorum ſplendores multa de corpore poſſe demonſtrari, nam ſi robuſtum, florido colore oculi apparent, & ſplendido humore affluunt, at ſi malè, pallidi aut imbecillus: luminoſus ſpiritus è cærebro in oculos proficiſcitur.

Oculi tenebricoſi.

Tenebricoſos oculos habentes: omnes impudentes iudicat Polemon, ſed incommodos Adamant. eſſe dicit.

Oculi aridi, tenebricoſi.

Aridos oculos, obſcuros: ſuperbos Polemon, infidos Adamantius dicit.

Oculi parui tenebricoſi.

Si parui, & obſcuri fuerint oculi, doloſi, malorum artifices, mutabiles, & multiplicis animi. Conciliator ait. Ad eorum augendam nocentiam nil refert magnitudo, vel paruitas, ſed minores maiorem augent malitiam.

Oculi caliginoſi, tenebricoſi.

Qui ſquallidos Polemon caliginoſos, Adamantius, habuerint oculos, doloſos, perfidos, & intemperantes iudicato.

Oculi diſcolorati.

Qui oculos diſcoloratos habent, timidi ſunt, & ad paſſionem referuntur, quia qui timet, pallidus fit. Ego per oculos diſcoloratos, vti conualeſcentes habent, intelligiorem, qui inæqualiter colorati ſunt. Ariſt. in Phyſiognom. in libro Problematum reddit rationem. In metuendo color deſerit partes extremas, & maximè oculos. Polem. & Adaman. in figura Timidi oculos ei aſcribunt turbulentos.

Oculi truces.

Mahometes ſecudus Turcarum Imperator, profundis ac trucibus oculis fuit, ijſq; minacibus, crudelis, & naturæ immanis, octingenta mortalium millia occidiſſe creditur, ſed remota illa ſæua atrocitate, æquus fuit.

Selynus decimus Turcharum Imperator prægrandibus ac truculentis oculis, & intuentibus, mortem prope ſpirantibus, ſæuus, armorum crepitu gaudens, ingenio perfidus, aſper, immitis, & atrox. Solimanus Solimani filius trucibus oculis, ſæuus in victoria, fractus in aduerſis, fæderum ruptor, ſub dolus.

Selinus nonus Turcarum Imperator ferocibus oculis, & ore truci fuit, inſitam ſuo animo diram ſæuitiem oſtendit, qui in ſanguinem gentilium ſuorum immaniter deſæuijt, vt etiam de extinguendo filio cogitaſſet, vt immanitate feras anteiret, monſtro quàm homini ſimilior, qui animo pluſquam tartarico nemini ſuorum pepercerit.

Oculi fædi.

Eſt & oculorum ſpecies veluti obſcura, turbata, ſqualenr, nebuloſa, ſubliuida, & vt ita dicam cadaueroſa, ſæua immanis, & mortem minitans, qualem ſicarij, & carnifices præſeferunt, hi ſemper inſidias, cædes, & facinora minitantur.

Saluſtius inſignis hiſtoricus Catilinam fœdis oculis fuiſſe ſcribit, & animo fuit impuro, ſcortator, adulter, ſacrilega, ganeo, infidus, ſceleſtus, & occiſor. Eiuſmodi fœdos oculos habuit Nero, vt à Suetonio deſcribitur, quod ſuæ tyrannicæ crudelitatis, & impiorum morum non leue fuit argumentum.

Oculi obſcuri, humidi, & iuſtæ magnitudinis.

Oculi obſcuri, humidi, & iuſtæ magnitudinis; conſtantem, diſciplinis habilem, ingenioſum, verecundum, timidum, & ferè purum hominem teſtantur. Pol. Adam.

Oculi lucidi.

Contrarij ſupradictis tenebricoſis oculis ſunt clari luminis oculi, quibus ſi contradixerit aliud nihil, optimos mores præſeferunt. Pol. Adaman. Eadem conciliator. Ariſt. De partibus libro, oculorum claritas, ait, ex humorum claritate procedit, & animalia quæ ſubtilem habent ſanguinem, prudentiora ſunt. Auguſtum oculos habuiſſe claros diximus, & nitidos, fuit & optimis moribus, ingenio, & militari diſciplina præcellenti. In Bartolemæo Liuiano viridi, & peracres oculi erant, innatæ virtutis indices, quantum enim excelſo, efficaciq; ingenio valeret, facilè oſtendit, nam pertinaci induſtria, ſingulari labore, maximaq; vigilantia ad ſummos militiæ honores aſcendit.

DE OCVLIS SPLENDENTIBVS. CAP. XI.

E oculorum coloribus dum verba faciunt Pol. & Adam. de quodam ſplendore loquuntur, quem vocant μαρμαρύζων, id eſt, incertus, & diſcurrens ſplendor quidam, non qui in politis gemmis, ſed perpolitis lapidibus marmoreis, vt in iaſpide, porphyrite, & huiuſmodi lapidibus conſpicitur. Adam. huiuſmodi ſplendorem in capræ oculis reperiri ſcribit, & ob id ſtoliditatem quandam ſignificare. Plinius oculi capræ, lupiue ſplendent, ignemq; iaculantur.

Oculi ſplendentes.

Oculi ſplendentes, & magnum lumen habentes, hominem furtis ſe oblectantem indicant. Polemon. At Adamantius aliter, oculi ſplendentes ſtupiditatem arguunt, ita enim aſpicit capra. Rapacitas à lupo, quia & lupo, & capræ oculis ſplendent, ſic vterq; optimè dixit.

Oculi ſplendentes cæſij, ſanguinei.

Quoſcumque ſplendentes, & luminoſos inſpexeris oculos, cæſios, & ſanguineos: in negotijs feruidum, & veſaniæ proximiorem audaciam iudica. Pol. Aliter Adam. Splendentes oculos, etiam ſi ipſis lux aderit, non bonos iudicat; huiuſmodi etiam ſplendor in cæſijs, & ſanguinolentis oculis, feruidum in negotijs peragendis, & ad quæuis audentem, vt propè furori proximus ſit.

Oculi ſplendentes fului, cum lumine.

Si in fuluis oculis etiam ſplendor inerit, tales pauori obnoxios dicas: quippe omne negotium pertimeſcentes, cuncta ſuſpecta habent. Pol. Adam.

Oculi nigri, ſplendentes, ſubridentes.

Qui eiuſmodi oculos nigros, & ſubridentes habuerint, ad omnes turpitudines venientes. Ex ijſdem.

Oculi toruè aſpicientes, ſplendentes.

Oculi humidi, ſi toruum contueantur, animoſos, fortes, furioſos, iracundos, actionibus properos, temerarios, timidos ad dicendum, & in ſummam nequiſſimos homines iudicandos cenſemus. Polemon. ſed rectius Adaman. loquitur. Oculi ſi toruum contueantur, moleſti; ſiquidē humidè aſpiciant, animoſos, fortes, furioſos, rectè loquentes, actionibus properos, temerarios, inelegantes, & ſecordes.

Oculi ſplendentes ſicci.

Aridi oculi prauos, & ſceleſtos notant. Ijdem. Galen. ſiccos, & diros oculos iudicia eſſe calidi, & ſicci temperamenti, ob id ſceleſti.

Oculi ſplendentes parui & concaui.

Si huiuſmodi oculi concaui, & exigui fuerint: peiores ſunt, tametſi prudentes exiſtant, ſunt inſidiatores, & diſſimulatores propoſitum, & omnia ſimulantes, & omnia cupientes. Polemon. Aliter Adamantius, ſi exigui & concaui fuerint, peiores, crudeles, inſidiatores, ſimulatores, & omnia cupientes. Textus Polemonis corrigendus, vbi ὅμως καί φρόνιμα legendum ὁμόφρονες ex Adamantio.

Oculi ſplendentes, quibus funiculus imminet, ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ.

Etſi eiuſmodi oculis funiculus imminet, & ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ ſint, fortitudinem abſque conſilio, & malitiam, & audaciam ſignificabit. Polemon. Ex Adamantio ita textus corrigi poteſt. Etſi huiuſmodi oculis funiculus imminent, ſupercilia aſpera, & palpebræ erectæ, fortitudinem cum conſilio ſignificabit.

Oculi ſplendentes, quibus funiculus ſupereminet, aſpera ſupercilia, & palpebræ erectæ, & aſpectus trux, & amarus.

At quibus tum funiculus, tum palpebræ, & ſupercilia depoſita fuerint, erit aſpectus aſper, & amarus, peiora hæc, quam quæ diximus ſigna erunt. Pol. Aliter Adamantius. Quibus autem tum funiculus, tum palpebræ, & ſupercilia, non vt diximus, erunt, aſpectus autem aſper, & amarus, omnium peſſimi.

Oculi ſplendidi.

Qui ſplendidos oculos habent, luxurioſi, ceu qui gallos, & coruos hac parte referant, Ariſtoteles in Phyſiognomonicis. Ego autem ad paſſionem referrem. nam per coitū oculi ſplendent. Polemon fornicatorem tùm in maribus, tùm in fæminis inſublimibus corporis partibus compræhendi dixit, ſcilicet in oculis, & ſupercilijs, qui ſi lucentes fuerint, ita vt voluptate repleti videantur, libidinoſos arguunt. Adamantius autem. Oculi ſplendentes quales habent aues, venereos oſtendunt. Oculi teſtudinis maximè longè, lateq; fulgorem iacularetur, quorum pupillæ candidiſſimæ, & ſplendidiſſimæ quum exiſtant, eruuntur, vt auro includantur, vel monilibus imponantur. Aelianus. Sed quæritur, cur in re venerea turgent, & lucent oculi? An quia genitale illud ſemē ab vniuerſo excernitur corpore, maxima tunc & agitatione conflata humiditate, & in oculis ob illorum perſpicuitatem manifeſta ſit. Adde etiam quod ab eiſdem aliquid etiam excernitur; argumento quod qui veneri nauant operam, hebeſunt oculi, manciq; efficiuntur. Ad id quoque alludit Ouidius in Arte amandi,

Aſpicies oculos tremulo fulgore micantes,
Vt Sol in liquida ſæpè refulget aqua.

Oculi humidi, fulgentes.

Oculi humidi ſplendentes, vt aqua; hominem bonis moribus præditum denotant; Polemon. Adamantius. Oculi tamquam guttæ ſplendidi nitoris relucentes, compoſitos mores, & graues iudicant. Albertus.

DE OCVLORVM MOTV, ET PRIMO DE STANTIBVS. CAP. XII.

VNC de oculorum motu agetur, vt qui fixi, mobiles, rigidi, trementes, & conniuentes, aliæq; motus ſpeties recenſentur. Aueroes Colliget quarto. Motus, ait, velociores oculorum ex cerebri caliditate; tardiores verò ex frigiditate proueniunt.

Oculi ſtantes humidi.

Homines ſtantibus præditi oculis, & humentibus, pauidi ſunt. Pol. & Adam. & In figura Manſueti eum conſtantis intuitus faciunt. Albertus. Oculi qui cum humore ſtant, timidi.

Oculi

Oculi stantes sicci.

Si rigidi,& aridiores oculi fuerint,perturbationum plenum hominem ostendunt; Pol.sed stolidum dicit Adamantius, Albertus insanitæ inditium dicit.

Oculi stantes, & pallidi.

Oculi stantes, & pallidi: insanos Polemon. bardos,& stupidos Adamantius ostendere dicunt. Alb.si oculi stant sicci, & pallidi: attonitam mentem ex insania notant.

Oculi stantes cæsij, obscuri.

Eum, qui cæsios, stantes, & citra perspicuitatem oculos habebit, nec tibi amicitia arcta coniungito, nec vicinum exoptato, & itineris comitem habere vitato, vt qui dolosus sit, & semper alterius calamitati viuigilans. Pol. Adam. sed Alber. Oculi glauci, non splendore micantes, dolosum, audacem; & alterius calamitati vigilantem ostendunt.

Oculi stantes, & supercilia eleuantes, & suspicantes.

Quoscunq; supercilia sursum eleuare, & spiritum ab iritintis trahere inspexeris, praui consilij homines, sęuos, & iniquos censeto. Polem. praui consilij; Adamantius, imprudentes, insipientes,& iracundos. Idq; etiam ex apparenti more mihi tractum videtur; qui enim facinus aliquod patrare intendit, supercilia erigit, ex imò suspirat, & fixis oculis contuetur. Fixus intuitus ex nimia cogitatione,& decipiendi desiderio prouenit In sacræ paginæ prouerbijs extat. Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia sua,perficiet malum. Suspiratio ex cordis angustia plerunq; euenit: qui enim angũtur, animum totum ad rem,quæ dolori est,conuertunt, vnde sui officij obliuiscitur, scilicet respirandi: cor igitur quum ventilari desideret,ne strangulетur: ampliorem respirationem facit, vt frigidi aeris copiam trahat, quod per crebras, & minutas respirariones factura erat. Alb. Qui cum stabilitate, & pallore oculorum supercilia erigunt,& spiritum violenter contrahunt, & concipiunt: inconsulti, immemores, maledici, & iracundi.

Subintuitus.

Nunc amoris feruentiæ signa dabimus; etiam ex physignomonia. quum, & facilè ex signis cognosci possint, quæ tum continua, & diutina experientia, tum ex repetita historiarum lectione animaduertere licuit. Plutarchus de Antiocho Stratonices suæ nouercæ amore excandescente, hæc recitat; Quum enim ipse eam deperiret, reuerentia patris detentus, quum nullum remedium huic malo reperiri posse speraret, simulans se corporis morbo vrgeri: ex cibi abstinentia, voluntaria morte ab amore, quo exedebatur, se vendicare statuerat. Erasistratus medicus suæ ægritudini propositus, cum statuerat amore deperire cognosceret certo; sed cuius amore, penitus ignoraret, ex vultu, qui mutari facilè solet, iuditia colligebat; cum puellæ multæ, & formosissimæ ad eum accederent: nullum in vultu mutationis signum obseruabat, sed accedente Stratonice, tam repente perturbatio Antiochum occupabat, vt facilè depræhenderit, cuius amore langueret: ex vultus rubore, subintuitu oculorum, acutis sudoribus, motu incredibili venæ, ac post deficiente sensu, ingens pallor toto corpore diffundebatur. Charichiæ theagenis amore excanescentis, vt Heliodorus tradit, turgebant oculi; inordinate circumferebat, expallebat vultu, loquebatur quicquid in ore veniebat, carebat somno. Alexander Aphodiseus naturalem horum accidentium causam explicans, scribit quod amantium postremæ partes aliæ calent, aliæ frigent. Id quòd euenire ex dolore, calor insitus in profundum se contrahit natura; ob id extrema frigent, ob eandem causam etiam pallent,& tristi vultu demissoq; redduntur, at voti compotes sunt, excandescunt, & calor ille natiuus ad cutem effunditur: ob id calidiores, rubicundioresq; redduntur: ob id etiam cupido antiquitus pingebatur, tristis anxius, & facie hilaris, subridensq; & vegetus. Apud Apuleium nouerca sui priuigni amore flagrans: deformis pallor id ore; marcentes oculi; lassa genua, quies turbita, suspiritus, cruciatiq; tarditate vehementior, & fletus. Ouidius de Byblide.

Et calor, & macies, & vultus, & humida sæpe
lumina, &c.

Oculi stantes, fulgentes, & subrussi.

Oculi subrubicundi, grandiores, ingluuiei, & solacitatis testes sunt. Pol. & Adam. sed Alb. stantes dicit, & subrubentes libidinosum, & voracem significant.

Oculi

Oculi infra spectantes, stantes subrubij, & ingentes.

Si qui tales sortiti fuerint oculos, & infra spectabunt, impudentiæ signū, iniustitiæ, cogitationis, & inicatis. Pol. si oculorum partes inferius rimas agent; eadem significant, & impudentem, iniustum consilij inopem, & iucundum Adamantius,

Oculi stantes parui,

Quemcunq; parui oculis, & stantibus prædictum inspexeris, auarum iudicato, & quoquomodo quoduis licellum aucupantem Pol. Adam. Alb. Rhases, parcum, auarum, & lucri plenum.

Oculi stantes, parui prominentes, qui fronte, & supercilia contrahant.

Si frontem etiam vnà cum supercilijs in medium contrahat, homo est quæstuosior. Ijdem.

Oculi stantes, parui, prominentes, qui frontem, & supercilia contrahant, & corpus sursum trahant.

Si in his oculorum indicis totum corpus sursum trahatur, Pol. (sed Adaman. deorsum dicit) iracundum, & violentum iudicabis.

Oculi stantes parui, frons porrecta, & palpebræ mobiles.

Hanc optimam oculorum constitutionem stantium censet Adamantius: quum Polemon omiserat: Oculi immobiles, parui, humidi, frons exporrecta, palpebræ mobiles: virū indicāt curiosum, disciplinarum amantem, & discendi cupidum, & hæc sola facies fixoram optima est oculorum. Alb. Oculi stantes, parui, cū fronte relaxata, & palpebris mobilibus: iudicant docilem, mathematicarum inquisitorem, & hæc sola species stabilium oculorum approbatur.

DE OCVLIS SE MOVENTIBVS. CAP. XIII.

DIXIMVS de cohærentibus, nunc de sese mouentibus oculis, scilicet de oppositis, Græcis huiusmodi oculi dicuntur ὀφθαλμοὶ κινούμενοι, id est, se mouentes.

Oculi frequenter se mouentes, quasi stantes, cum tinctura albiginis.

Qui oculos frequenti tempore se mouentes, quasi stantes, & tincturam albiginis in oculo habent: intellectiui sunt, & referuntur ad apparentiam, si enim in aliquo vehemens intellectio fiat in anima, stat & visus. Arist. in Physiogn. tincturam albuginis in oculo. Suessanus ad naturalem causam refert: quia ex humore melanconico, ex quo fit ingenium: tinctura albiginis in oculo fiat.

Oculi se mouentes sicut turbati.

Oculi se mouentes, sicut turbati, suspiciosum, & fidei ex partem hominem arguunt; Polem. Oculi velociter se mouentes, turbati, suspiciosum, fidei ex partem, ostentatorem magis quàm effectorem iudicant. Alb. male intellexit. Oculi raptim se mouentes, perturbati: hominem & suspiciosum dicunt, & in rebus agendis tardiorem.

Oculi se mouentes cum palpebris.

Qui autem oculos (Polemon addit magnos) cum palpebris mobiles habuerint, impotentes homines arguunt; quo ad animum. Ijdem. Contra Alb. Quibus autem palpebræ tam velociter mouentur, quam oculi, nam per oculos, audaces & securi.

Oculi se mouentes cum palpebris, parui.

Oculi parui, veloces, & palpebræ, quę semper moueantur, pessimi omnium iudicandi. Rhases,

Oculi

Oculi se mouentes cum palpebris minoris.

Qui oculos dumtaxat, non palpebras satis mobiles habuerint, confidentes, & in arduis rebus audaces erunt. Pol. Adam.

Oculi circum se mouentes, obscuri.

Oculi omnia spectantes, obscuri: vesanos, & libidinosos arguunt. Pol. Oculi omnes circumuolubiles, obscuri, ganeones denotant. Adam.

Oculi tardè se mouentes.

Tarde autem mobiles oculi segnes, tardos, inertes & malè sensatos homines arguunt. Polem. addit Adam. & qui difficiliter incipiunt, & tardè desinunt. Alexandrinus ait. Mobiles oculi iracundiã ex calida complexione, tardi ex frigida, timiditatem ex contraria causa notant. Alber. Qui tardos habent oculorum motus, pigri, difficiliter incipientes, & desinentes.

Oculi mediocriter se mouentes.

Ex iam dictis optimam motus qualitatem innuit Adam. Motus mediocritas oculorum, omnium quæ diximus, mediocritatem significat. Aueroes quarto Colliget; Mediocritatem motus oculorum ex mediocritate calidi, & frigidi, ait prouenire; velut ex optima temperatura. Alber. Oculorum mobilitatis temperamentum: optimos mores indicare dixit.

DE VIBRANTIBVS OCVLIS. CAP. XIIII.

OTVM hoc capud in Polemone deest, ab Adamantio solùm appositum, hos oculos ita se mouentes παλλομένους vocant Græci, alia à iam dicta mobilitatis species est, nos vibrantes dicimus.

Oculi vibrantes, parui.

Vibrantes oculi, paruiq;: dolosum hominem arguunt.

Oculi magni, vibrantes.

Vibrantes, si magni: stolidum, & libidinosum dicunt.

Oculi vibrantes tanquam salientes.

Vibrantes, tanquam exilientes: mali & hi sunt oculi. Idem.

Oculi vibrantes, tanquam salientes, grandes, splendidi, & lucidi.

Vibrantes verò, tanquam exilientes, grandiusculi, splendidi, & humidius contuentes, in gentem commostrant spiritum, & excelsum, & maximorum operum effectricem animum; iracundos tamen, ebrios, celeres, & non procul ab epilepsia; & supra homines gloriabundos: qualis fuit Alexander Macedo.

Oculi vibrantes, circumturgentes.

Circumturgentes oculi, inamabiles, crudos, gulones, salaces, cithera, fistula, musicaq; gaudentes viros demonstrant. alia ex alijs signa coniecta.

Oculi vibrantes turbidi.

Oculi turbidi, si alia signa consentiant: Insidi, iniusti, & audacissimi sunt. Idem.

DE

DE OCVLIS SE CLAVDENTIBVS. CAP. XV.

EST etiam motus ſpecies clauſura, & reſeratio oculorum: diuerſimodè hæc fit actio, & variæ naturæ animi paſſiones portendit: & primo de ſe ſe claudentibus agemus. Galenus propter imbecillitatem id dixit euenire.

Venerem oculos petos habentem, & claudentem, in ſubiecta Tabella habes amice Lector.

Oculi claudentes, & sursum abeuntes, & stantes.

Oculi, qui cum se claudunt, sursum abeunt; ipsiq; stantes, & subfluidi fierint: intemperantem, vanum, & insanientem hominem arguunt. Polemon. ingluuiem verò Adamantius, & libidinem significare. Vltima particula deest in Polemone; quæ mihi per necessaria videtur: coeuntes enim & insanientes, oculos claudendo sursum vergunt. Aristoteles libro Problematum rationem addit. Cur coeuntes oculos sursum vergunt? quia ex superiore parte veniens calor: eò oculos inuertit, quo se defluxerit. Torquatus Tassus, acuti ingenij vir, & de poesi quam optimè meritus; oculos habet subfluidos, eosq; claudendo sursum vergit, est menti alienationi obnoxius. Petus dicitur, qui obliquis oculis alium petit; & Venus peta dicebatur, pingebaturq; ab antiquis ob salacitatem. Ouidius de arte amandi,

Si peta est, Veneri similis.

Euripides ἐκαριλοσοφος poeta, Orestis insaniā describens, assignat illi oculos inuersos; aciesq; retortas, & similia.

Oculi claudentes recti, humidi, iustæ magnitudinis, splendentes, cum læui fronte.

Si autem recti oculi clauduntur, & humidi, castigatæ magnitudinis, resplendentes, cum læuigata fronte extiterint: verecundos, optimi consilij, studiosos, dociles, & amabilis ingenij homines indicant. Pol. Adam.

Oculi claudentes recti, iustæ magnitudinis, cum læui fronte, sicci.

Si autem sicci fuerint, temerarios, malignos, & iniustos significabunt. Ijdem.

Oculi se se claudentes, cum fronte aspra, supercilijs obliquis, palpebris duris, & concretis.

Si autem frontem asperam, supercilia obliqua, palpebras duras & concretas habuerint: siluestriori animo præsidentes, ad temeritatem propensi, & qui laudibus inflentent ur, & muneribus corrumpantur. Pol. Adam.

Oculi se se claudentes, cum palpebris non rectis, nec cilijs immotis, sed trementibus, & oculi & aspectus submouentur.

Qui verò palpebras non habent rectas, nec supercilia immota, sed trementia, & simul oculi & aspectus submoueantur, ipsi effeminati sunt, ex viri videri cupiunt. Ijdem. Quibus autem clausis oculis permanet; ipsi autem cum palpebras claudūt, superius extollunt: insaniam etiam produnt: & hi potius feminæ quàm viri sunt, & viri videri volunt. Alb. barbarè.

DE OCVLIS FREQVENTER SE APERIENTIBVS. CAP. XVI.

IXIMVS de se se claudentibus oculis, nunc de oppositis: scilicet, se aperientibus.

Oculi semper se aperientes, & valde stabiles, vt aliquid meditantes.

Oculi qui frequenter se aperiunt valdè, & perstant, vt aliquid meditantes, eorum animi conceptum, vel significationem demōstrabunt, quæ res ex superiorum omnium ratione captabitur, si sicci, udi, lucidi, & tenebrosi, magni, parui, prominentes, absconditi, mobiles, & huiusmodi, hæc recordans, ex eorum physiognomonia iudicare licet. Ijdem.

Oculi semper aperti, obscuri, humidi.

Oculi semper aperti, tenebrosi, & humidi: accuratum hominem indicant. Ijdem.

Oculi semper aperti, obscuri, humidi, & mitis aspectus.

Si ad hæc mitis eorum aspectus fuerit, probi hominis inditia testantur. Iides.

Oculi aperti, ſicci, ſplendentes, puri luminis relucentes.

Oculi aperti, ſicci, ſplendentes, μαρμαρίγες, & puri luminis relucentes; imprudentes, audaciſſimos indicant. Ijdem. Ariſtoteles in Phyſiognomonicis in figura Impudentis tribuit ei oculos apertos, & ſplendidos, ſic in ea Pol.& Adam. Oculi quidem, inquit Rhaſes, patentes,& acutè intuentes, inuerecundi ſunt, Cuius cauſa eſt multitudo ſpirituum cum igne effundentium ſe ad muſculos, & vulgò iactari ſolet, apertos oculos, & fixè intuentes, inuerecundos eſſe. Alber. Oculi latè patentes, velunt hilariter micantes, intuentes, tanquam ſint continuati, ad gratiam, & ſuauitatem valent. Polemon deſcripſit virum noxium tales oculos habentem, tacuit nomen, deſcripſit corpus.

Vide in ſubiecta Tabella Leporem, & Vulpem apertis oculos dormientes.

Apertis oculis dormientes.

Plures noui homines, qui apertis, vel ſubclauſis oculis dormitabãt, quid de eorũ moribus præſagiendum? Ego timidos exiſtimarem,& quum plures hoc modo dormientes, timidiſſimos cognoui: & ad Lepores referrem. Xenophon leporem apertis, & immotis palpebris domire dixit: vnde Aegyptij patens aliquod ſignificare volentes, leporẽ pingebant, cum id animal oculos ſemper apertos habeat: vt ſcripſit Horus. Græci hos homines λαγωφθάλμοι vocant, id eſt, leporinos oculos habentes ἐκορυβαντιᾶν, morum factum eſſe à pupillis oculorum, quas κόρας appellant. qui cum cuſtodes Iouis eſſent, nõ modo excubare, ſed etiam apertis oculis dormire cogebantur; Plinius: dormiunt lepores apertis oculis, multiq; hominum, quos corybantes Græci dixere, Dorcas etiam dormiens, oculos habet apertos, & ſaxa & rupes altiſſimas habitat propter timiditatem.

DE

DE CLAVDENTIBVS SE SE, ET APERIENTIBVS OCVLIS. CAP. XVII.

DIXIMVS de ſimplici apertione & reſeratione oculorum: nunc dè miſta, ſcilicet qui clauduntur & reſerantur.

Oculi ſe ſe claudentes, & aperientes.

Oculi ſe ſe claudentes, & rurſus aperientes: inſidioſos, inconſultos, & deceptores notant. Pol. Adam. Oculi autem ob clauſi cum ſint,& palpebræ vigentes, ſiquidem frequenter clauduntur, & reſerantur, malignos mores, inſidiantes, & nocentes ſignificant. Alber.

Oculi ſe ſe claudentes, & aperientes humidi.

Oculi ſe ſe claudentes, & aperientes, ſi humidi fuerint: prudentes, & artium amatores. Pol. & Adam.ſi autem humidi ſint obclauſi, bonę artis ſtudijs indicant hominem occupatum. Barbarus tranſcriptor.

Oculi ſe ſe claudentes & aperientes, pallidi, & trementes.

Si autem tremor ipſis inerit, & pallidi fuerint: inſaniam, & mentis alienationem deſignant. Ijdem. Si autem cum humidi non ſint, ſed tremore, & pallore polluti inſaniam pro loquuntur. Albertus barbare ſatis. De Phauorino intelligitur ſcripſiſſe. Habebat tenſam frontem, molles genas, inflexam ceruicem, tamen craſſam, crura; pedes planos tanquam contectis pulpis: vocem ſuauem, verba muliebria, & omnes actus ſine vigore; luxurioſum, & diſſolutum voluptate libidinum; turpia feciſſe omnia, & paſſum eſſe ab alijs, etiam contrarium; præterea dicit eum fuiſſe maledicum, temerarium, & maleficijs ſtudentem, lętiferum venenum clanculo venditantem.

DE OCVLIS NITANTIBVS. CAP. XVIII.

NICTANTES Oculos dicimus,qui frequenter aperiuntur,& clauduntur, alij palpebrizare dicunt Græcis eſt καρδαμύτζω.

Oculi conniuentes.

Qui palpebrizant, timidi: quia in oculis primum mouētur. & in figura Timidi ait, Qui palpebrizant,imbecilles. & in figura Ornati, ait: oculorum, qui velociter palpebrizant, hi quidem timidum, hi autem calidum significant. Pol. Adam. Oculi nictantes: formidoloſum arguunt. Ijdem in figura Timidi, tribuunt ei palpebras velociter mobiles, ſed Ornato oculorum, vel palpebrarum motum, neq; tardum, neque velocem tribuunt: vnde corrigendus venit Ariſtotelicus textus: cum Ornatus intra Timidũ & Fortem verſetur. Plinius. Pleriſque verò naturale, vt nictare non ceſſent, quos pauidiores accepimus. Ego nictationem ex cerebri humiditate, & debilitate prouenire dicerem: debilis enim oculi, qui ſe continere non valeant, contremiſcunt,& nictant. Alexãder Aphrodiſeus poſt venereũ coitum oculos paulisper cõniuere dixit,id quòd propterea fieri,quia in concũbendo ita nos voluptati damus, totiq; dilabimur, vt erigere oculos,animũq;, & ſenſum in ſublime euehere nequeamus, quo fit; vt animus minus corporeas ſentiat affectiones, debelitatur, & cerebrũ poſt coitum,ideò & oculi nictant. Athenæus quoſdam nictare frequenter, imprudẽtiamq; id arguere. Piſcis coracinus nictat. Galenus ex malencholia euenire dixit. Albert. Oculi qui frequenter clauduntur, & reſerantur: timidum, & imbecillem declarant.

Oculi conniuentes, ſicci.

Quod ſi conniuentes ſicci oculi fuerint, inſidias, fraudes, & occultum aliquod malum ordiri arguunt. Adam. in Polemone deeſt principium. Albert. ſi ſicci fuerint: dolos, verſare, & inſidias tendere.

Oculi conniuentes, distorti, subpallidi.

Si tales distorti, & subpallidi fuerint, fatuitatem testantur. Ijdem. Alber. verò: Si autem tales oculi sunt peruersi, & pallidi, stultitiam indicare noscuntur.

DE RIGIDIS, SIVE NON CONNIVENTIBVS OCVLIS. CAP. XIX.

RESTAT de supradictis contrarijs oculis, non nictantibus dicamus. Galenus ex cerebri frigiditate, & siccitare euenire dixit.

Oculi non conniuentes.

At contra, qui non conniuent, robustiores, & inuicti sunt. Aristoteles in figura Ornati, non conniuentes oculos calidos dicit, id est, audaces, & fortes, cum eis contrarium sæpè conniuentes timidos innueret. Plinius narrat, viginti gladiatorum paria in C. Principis ludo fuisse, in ijs duos omnino, qui contra comminationem aliquam non conniuerent, & ob id inuicti steterant. tantæ difficultatis est homini. Alber. contra leuitatem, ac inconstantiam, oculos rigidos, ac intentos.

Oculi non conniuentes, & grauiter intuentes.

Oculi non conniuentes, grauiter intuentes, nihil vnquam bonum est id quòd moliuntur. Pol. & Adam.

Oculi non conniuentes, placidè intuentes, humidi.

Non conniuentes oculi, qui placidè intueãtur, & humidi fuerint: curiosos, multa animo spectantes, amorosos, & faciles arguunt. Ijdem. Sed Alber. videtur optimã constitutionẽ inter nictantes, & non nictantes oculos constituisse: inquiens. Mediocres autẽ, mores optimos polliceri. Constantes, & sine nictatione oculos Celebrius Turcharum Imperator habuit, qui compositi animi indices fuere.

Oculi non conniuentes, pallidi, subrubri, & sicci.

Oculi non conniuentes, pallidi, & subrussi apparentes, & sicci: malitiam, iniquitatem, iram, dæmoniacam nequitiam, & stoliditatem testantur. Polem. sed Adamantius calamitatem dixit, & improbissimam rerum memoriam, iracundiam, inuidentiam, & quamuis aliam extremam malitiam denotabunt. Christiernus Datiæ Rex insidiosos, & vipereos oculos habuit, id est, igneos, & non conniuentes, vel fixi obtutus, qui feras omnes nimia sæuitia superauit.

Oculi non conniuentes in se ipso circumuoluti.

Si autem & ipsi in se ipsos circumuoluantur, magna amentia laborare scias. Ijdem.

DE OCVLORVM MOBILITATE. CAP. XX.

HVNC autem oculi motum Aristoteles. Pol. & Adam. ὀξὺν vocant: nos velociter mobiles, siue præcipites dicimus. alij acutos interpetrantur, cum ὀξὺς vtrumq; significet. Sed à veritate maximè aberrant, cum physiognomones hos oculos ascribant accipitribus, & reliquis rapacium animalium.

Oculi mobiles.

Qui oculos satis mobiles habent, rapaces iudicantur, argumento accipitrum, Aristoteles in Physiogn. à quo Pol. & Adam. Oculorum motus præceps, rapaces indicat. Peracris iuditij vir Lucianus suum describens Pseudomantem, Alexandrum maximum latronem, quippe qui non syluis, & montibus, sed in ipsa ciuitate sit latrocinatus, oculos dixit habere vehementer acres, & versatiles.

Oculi mobiles, & acuti visus.

Cuius oculi velociter ſe mouentur, & viſus eſt acutus, talis homo eſt latro, fraudulentus,& infidelis. Ariſt. ad Alexandrum : ex quo Rhaſes. Oculi acutè cernentes,& ſatis mobiles, latrones, deceptores, & callidos oſtendunt. Conciliator. Oculi vehementer ſe mouentes, & acutè cernẽtes, callidi,latrones, & infideles. Motus oculorum, vt diximus,& cerebri caliditate procedit, quæ quando magna eſt, oculorum velocitas præceps eſt: ex caliditate complexionis procedit horum ſubtilitas, ex quo ingenium, ex ingenij ſubtilitate procedit alterius deceptio,ex furtum.

Oculi mobiles, rubei.

Si verò oculi ſunt rubei, (& mobiles ſubintelligendum) ille, cuius ſunt, eſt animoſus, fortis, & potens. Idem ad Alexandrum. Hos oculos,vt diximus,Ariſtoteles rapacibus auibus aſſignauit : altures enim, & accipites, qui mobilibus, & ſanguineis oculis cernuntur; pugnatiores alijs ſunt, & de pertica in aſtantis faciem ſemper volant, & pugnam appetunt.

Oculi luſcioſi.

Oculi ſubcæcutientes (καπιλλαίνπωρι) Ariſtotel. in Phyſiogn. ſed Polemon, imbecilles (λεπτοὶ) palpebras connigentes (ἐπιϐαλλοντες) Adamantius cęcutientes (ιλλώπουτες) androgynos notant. nos textus omnes ſubdimus, vt mutua ope corrigãtur, & videant lectores mõſtruoſas interpetrũ tranſlationes, vt omne aliud potius, quàm de oculorum phyſiognomonia tractare videantur; Luſcos verò oculos habentes, qui ad lucernam minus vident,ſemper improbi habiti ſunt,naturæ defectum oſtentantes in principibus membris; ob id luſcis moribus,& operibus iudicandi. Alb. ſatis peruerſe. qui autem palpebras promouent, ut contingit in cæcitate, & caligine oculorum, ſub diuerſis motibus oculorum,& ſuperius cilium molliter; ſubindicãt, timidi eſſe demonſtrantur. Angelus Politianus ſubluſcus fuit, peracris uir iuditij, ingenijq́;. ſed aſtuti, aculati, occultèq́; liuidi; cum aliena irrideret, & ſua à probo iuditio expungi non pateretur.

Oculi molliter, & placidè intuentes, & alteram palpebram iuxta medìtur viſum ſtantem congruentem ſurſum attollatur.

Qui alteram palpebram cõgruentem (ἐπιϐέλλικε) iuxta medium uiſum ſtantem, & qui palpebras ſupra oculos reducentes, mollitur intuentur: Ardrogyni ſunt. Polem. ab Ariſtot. in Phyſiogn. Qui palpebras medias comprimunt, & vniunt, & utrinque, ut expaueſcentes, retrahant, mœchi & ipſi homines ſunt. Adamantius : ſi in medium palpebras comprimunt, & utrinque expellunt, ut luſcioſi ſint; hos ſi mœchos dixeris non peccabis: ſimiliter utrinque comprimentes, uel retrahentes iudicabis. Alber. qui alteram autem ex ſuperioribus palpebris paulatim deprimunt, & mollitur reuocant, & aciem dirigunt, affectatores ſunt pulchritudinis, & mæchos, & adulteros ſe eſſe profitentur.

Oculi molliter, & placidè intuentes, palpebras comprimentes, & vtrinque trahentes.

Qui palpebras comprimunt, & omnino hi molliter, & delitioſè intueantur, effeminati ſunt,& ad fęminas, & ad decentiam referuntur. Ariſtot. in Phyſio. ut alteram palpebram ſupponentes, (υποϐαλλὸντες) & ſubuertentes (ανατρεπὸμενοι) lucioſi,& placidè, molliterq́; intueantur, ſe formantes, ac fingentes, & plurimum formæ indulgentes, ad ulteri. Pol. Qui alteram palpebras ſupponentes, & ſubuertentes, & ſimul humidè, placidè, & molliter intueantur, delicioſi,& formæ indulgentes, & mœchi ſunt. Alber. interdum etiam palpebra ſuperior ad medium ita deducitur, ut hinc, atq́; illinc reflexis, & retractis angulis, ſubluceat oculus, & cum hoc incertè mouetur palpebra, hæc ſigna adulteris, & fornicatoribus attributa ſunt.

DE OCVLIS RIDENTIBVS. CAP. XXI.

DIXIMVS de motu oculorum, nunc ad alias qualitates accedamus, ſcilicet: qui riſibiles, & qui triſtes fuerint; nam plerunq́; ita ludibundi uiſuntur, ut eos aſpicientes, nõ ſolum oculi, ſed eorum cauſa, & totus vultus ludere, & ridere uideatur. Hi præcipuè oculi in mulieribus uiſuntur, quæ plurumque fraudibus, & dolis, ſcarent.

Oculi ridibundi, & hilares.

Oculi, in quibus voluptas quædam, ac risus inhabitant, non sine culpa putamus, dolosos enim, & quorsum tendant consilia celantes, malignè omnia machinantes, & operantes. Pol. & Adam. Oculi risui, & voluptati promisti nō sunt omnes laudabiles. Alber. Aeneas Phygius hilaribus oculis fuisse scribitur à Darete, & ob id suæ patriæ proditor, & dolosus fuit. Erat Tammasus Ismaelis filius Sophì Rex Persarum alachribus oculis, dignaq; imperio facie, quod maximè apud Persas dignum est, equitandi, sagittandiq; peritissimus, & maximè artificiosus imperio regendo.

Oculi ridibundi subaspicientes, sicci.

Qui autem simul cum risu subaspiciat, & ijdem aridius oculi fuerint, supremam hominis nequitiam designant. Pol. Adam. si sicci sunt, malitiæ sunt indices. Alber.

Oculi ridibundi caui.

Caui, & ridibundi oculi: tanquam insidiosi, semper malum aliquod consulentes restantur. Pol. Adam. Caui, qui arrident: tanquam in insidijs constituti sunt habendi. Albertus.

Oculi ridibundi, & frons, genæ, supercilia, & labia moueantur.

Vel in Polemone, temporis vetustate, collapsa desunt, vel ab Adamantio inuenta. Et si quæ extra oculum sunt, vt frons, genæ, supercilia, & labia, interim moueantur, malus est risus, malū enim intendit consilium, & iniusta opera significat. Albertus. præcipuè tamen si commouet genas, & supercilia, & labia: talis autem risus, aut cogitationes nefandas, aut conceptos iudicat dolos.

Oculi ridibundi, & fixi, minaci aspectu.

Etsi minaci aspectu conniueant, & fixis aspiciant oculis; iniusta consultant opera. Adamantius. Maximè tamen si cum his signis, & palpebræ interdum coeunt, & interdum separentur, hoc enim pro certo dicunt in corde iniquam esse cogitationem. Albertus.

Oculi ridibundi, aperti, & minaci aspectu.

Si autem aperti oculi, & minaci aspectu fuerint: iniusta ab ipsis geruntur opera. Pol. Adam. Si verò perpateant oculi, cum risu erunt, & perpatratam iam esse iniquitatem declarant. Albertus.

Oculi ridibundi, patuli, & sicci.

Si quibus valdè patulos, & lætabundos oculos inspexeris, insidiosos iudices: si sicci fuerint. Pol. valdè autem ridibundos, magis insidiosos, & iniquarum operum factores prognostica; præsertim si sicci fuerint. Adamantius.

Oculi ridibundi, humidi.

Deest in Polemone principium, & malè præcedentis finis cum subsequentis principio coniugitur. Non malos mores, neq; malos animi affectus notant, sed vanos, absque amore, & intemperantes. Adamantius supplet. Nam humidi non malos quidem mores, sed vanos, rudes, imprudentes, amore carentes, & intemperantes notant. Alber. si autem arrideant, & sint humidi, insontem quidem animum, sed stolidum sine affectu, & prudentia designant.

Oculi humidi, ridibundi, palpebræ remissæ, frons longa, & tempora vtrinq; producta.

Oculi ad risum hilares, palpebræ remissæ, frons longa, (sed Adamantius mollis absurdè satis) tempora vtrinque producta, mores decoros, iustos, humanos, pios, hospitales, prudentes, optimè consultationis, beniuolos, & caritate plenos ostendunt. Pol. Adam. Cum autem subrident oculi molliter, & totus vultus apertus, & solutus est ad lætitiam, & remissæ aliquantulū sint

palpebræ,

palpebræ, & mollis frons, & cilia laxa aliquantulum, in hoc ſtatu talis oculorum diſpoſitio, ingenium bonum, magnificum, iuſtum, manſuetum, religioſum, hoſpitalem, gratum, prudentem, docilem, & amatorem ſignificat. Albertus.

DE OCVLIS TRISTIBVS. CAP. XXII.

VNC de contrarijs oculis hilaribus, ſcilicet triſtibus. Græci σκυθρωπάζειν dicunt, vt qui vultu ita demiſſo, & ſupercilijs laxati ſint, ſiue præ ira, ſiue præ triſtitia: Scythicum intueri dicuntur, qua ſic eorum facies non ſerena, ſed nubila, nec frons exporrecta, ſed rugoſa appareat, id quòd pro triſtitia, vel aliqua moleſtia multis accidit: nomine tanquam à Scythis facto: id eſt pro triſtitia, & auſteritate, demiſſis oculis ſcythico vultu ſum.

Oculi triſtes, humidi.

Oculi triſtitiam præſeferentes, & humidi, prudentes, & qui diſciplinarum amore trahuntur, notant. Pol. Adam. Corrigenda dictio apud Polemonem, & Adamantium φροντιστών, non πρίνον. Triſtes oculi nõ omne ſunt timidi: nam quibus tales oculorum humidi ſunt: in cogitatione ſunt conſtituti, & ſtudia optimarum artium ineſſe deſignant. Alber.

Oculi triſtes, aridi.

Si aridi oculi fuerint, & triſtitiam præſeferant, ſummæ affabilitatis hominis argumẽta dixeris, Polemon. ſed Adam. noxiæ plenos dicit, & melius: cum ſemper ſiccitas malum in oculis adaugeat: quod mendum in textu non ſolum ſuſpicor, ſed pro certo habeo.

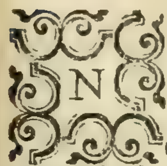
Oculi triſtes, ſupercilia compreſſa, frons demiſſa, & auſtera.

Si autem cõprimantur ſupercilia, ſicut demiſſa, & frons demiſſa, & ſimul auſtera ſit: fidos, pios, probos, boni conſilij, & prudẽtes notat. Adam. & Polemonis textu uix quicquam percipi poteſt. Albertus. Etſi in talibus exiſtentibus ſupercilia ſint laxiora, & frons laxior, & cum tranquillitate conueniant, & palpebræ ſint laudabiles, bonum deſignant ingenium: fidum, benignum, & grauitati perpenſum.

Oculi triſtes, frons arida, obtutus intentus, & palpebræ rectæ.

Quòd ſi accedat frontis aſperitas, & intentus obtutus, palpebræq; rectæ fuerunt: ruſticaniſſima conſilia, & qui adonem opus peragendum feſtinent. & à nullo facinore obtineant, indicabunt. Pol. ſed Adamantius barbara conſilia, nec ullum unquam ijs intentatum, imperfectumq; facinus. Alber. Si autem triſtes oculi, & ſicci ſunt, & ad id accedat frontis aſperitas, & aciei intentio, & palpebræ ſint ſubiectæ: deſignant nocentem, ferinum, & nil inauſum relinquentem.

DE SVRSVM, DEORSVMQ. DIRECTIS OCVLIS. CAP. XXIII.

VNC ad alias oculorum qualitates accedamus; ſcilicet qui ſurſum, deorſumque vergant.

Oculi ſurſum euntes.

Oculi ſurſum euntes, ſtoliditatis, ſtupiditatis, ſacri morbi, ſalacitatis, iugluuiei, & violentiæ ſignum. Supra vbi de oculis ſurſum vergentibus rationem adduximus, Polem. Adam. Oculi autem ad ſuperiorem partem conuerſi, inſaniam mentis declarant, & hominem illum voracem, & vino debitum. Alb.

Oculi ſurſum euntes, & trementes.

Ad hoc ſi tremor aderit, non multum aberunt à ſacro morbo. Pol. Adam. Si autem cùm his tremor inerit, vitia quæ dicta ſunt arguentur. Albertus.

Oculi sursum euntes, & pallidi.

Si pallidi fuerint, crudi, inhumani, timidi, inuidentisq; ingenij, & homicidæ Pol. Adam. Si autem cum his, quæ dicta sunt, sint pallidi, & horribiles, indicant homicidas, & sanguinarios.

Oculi sursum euntes, subrubri.

Si subrubri potius existentes (μᾶλλον) vt Adamantius non πέλονται nigricantes, vt Polemon, mulierosi, canibus oblectantes, immunda loquentes, intemperantes, (ἀκρατεῖς, non κρῖτυν, vt Polemon, & stupidi erunt. sed Alber. Si autē ad superiora conuersi oculi subrubeant, & magni sint, vinolentes, aleæ deditos, furiosos, in mulieribus intemperantes, contentiosos, & clamosos ostendunt. Summa tantum omnium vitiorum in huiusmodi oculis ad superiora conuersis est insania. Rhases, oculi sursum versi, vt oculi bonum, & subrusti, & maximi: denotant hominē stolidum, dementem, & bibacem. Eadem ab eo Conciliator.

Oculi deorsum euntes, & supplices.

Oculi deorsum tendentes, supplices, eadē, quæ sursum versi animi prognostica probent. id tamen plus habēt περιττότεροι Adamantius, non περισσότεροι, vt Polemon. quòd rusticanum animum, & iram mostrant. Adamantius molestos, rusticanæ iræ, & crudeles. Alber. Oculi autem deorsum versi, tanquam occidant, immites, implacabiles proloquuntur.

Oculi sursum vnus, alter deorsum euntes, & trementes, & halitus asper, & densus.

Si alter oculorum sursum, alter deorsum ibit, & tremor ipsis inerit, & cilia comprimant, & medium plus asperum, & densum referat. (Adamantius verò, & halitum asperum, & densum referat: sanè melius) hi in fine ad epilepsiam deuenient.

DE LIMIS OCVLIS. CAP. XXIIII.

HVNC de limis oculis, id est, obliquis, vel de strabonibus loquamur. Communis est Physiognomonum opinio, Strabones peruersæ mentis esse, & naturæ monstra; defecit enim natura in eorum formatione, & quia defecit circa cerebrum, ex quo formantur oculi, maximus est defectus, cum nobilissima sit hominum pars cerebrum: ob id mala significare. Ouidius, inuidiæ oculos obliquos tradit.

„ *Nusquàm recta acies*

Mineruæ Statius oculos toruos confingit, quasi atroces, & minaces.

Hic toruæ Palladis angues.

Taurine tueri olim adagium erat, pro eo, quod torue. Aristophanes Aeschyli faciem iratam exprimens, id memorat. Plato demonstrat Socrati fuisse morem taurinis oculis obtueri, & apud Pollucem odij signum, limis oculis aspicere. Durat adhuc loquendi modus; instar tauri tuetur, qui ab ictu lanij euasit. Attila Hunnorum Rex, torua oculorū nictatione terribilis fuit, toto ore sæuitiam spirabat, supra omnes barbaros ingenio maximè fero, & agresti superauit, humani generis ferale portentum fuit. Phylostratus, Polyphemum ferum, & toruum intueri scripsit, vt necessitate victæ feræ. Aristoteles in Problematis, Oculi quando ita positi sunt, vt situ inuicem simili respondeant, atq; medium teneant, mouendi se sursum, deorsum, latusq; versus, eodemq; in pūcto sibi pupillā habeant, tunc situ integerrimo constant, præcipueq; mobiles circumaguntur. Atqui eodem in puncto pupillas continent: limi quidem non sunt, discrepare quanquam inter se possunt, & alijs parte alba retracta, nigræ non nihil occulitur, modo eorum, qui sternutaturi sunt; alijs in angulum exteriorem nigra conuellitur, vt furiosis: alijs in interiorem nares versus incabit, vt tragicis, laruis, hominibusq; acerbis, seuerisq;; sunt enim contuitu graui, cogitabundoque, &c.

Hirci

Hirci & viri retortorum ad dexteram oculorum figuram, præsenti tabella respicere licet.

Oculi ad dexteram retorti.

Oculi peruersi, ad dexteram euntes, stultum notant. Pol. & Adam. Ego hos ad hircos referrē, & luxuriosos dicerem: hircus animal est libidinosum: quum libido oculos contrudit in oculorū angustias, quos vocant hircos, authore Suetonio in vitijs corporalibus. Et Virgilius.

Transuersa tuentibus hircis, &c.

Quoniam libidinis; quæ in hirco pro feruida est, illic promuntur signa. Apuleius Grammaticus, quod illic hęreant oculi, hirquos dici opinatur. Isidorus ipsum hircum animal ab oculis hirquos, ideft, angulos conuersis, appellatum autumant. Limos oculos Veneri, & amasijs tribuūt Poetæ. Apuleius de Fotide: Ad me conuersa limis, & morsicantibus oculis. Plautus in Milite. Aspice me oculis limis. Roscius Gallus à C. Catulo maxime dilectus, oculis peruersis fuit: ob id amabilis, eleganti forma, & optima indole ab eo describitur; vt de eo epigrama scripserit. Hector Strabus erat, & amoribus aptus, vt à Darete Phygio describitur. Orestes ab Euripide insaniens. & furijs agitatus describitur, oculis reuersis, aciebus intortis. Priamus Strabus fuit: clemens, humanus, ac bellator. Machometes Magnus, octauus Turcharū Imperator, oculos toruos habebat: hircinos in angulis retortos, præcipuè cum aliquem exoppositè intuebatur.

Oculi ad sinistram retorti.

Si verò ad sinistram iuerint, luxuriem significant. Ijdem.

Oculi ad nasum retorti.

Si verò aspicient ad nasum introrsum; gratiosi, venerij, amicabiles, amorosi. Ijdem.

Oculi strabi, aridi, patentes.

Si verò aridiores, patentes fuerint; & non tremuli, nõ mali: improbiq;, neque gratiosi, amorosiq;, sed verecundi, & iusti. Ijdem.

Oculi strali, patentes, & tremuli.

Si verò aridi, patentes, strabi, & tremuli fuerint, malefici,& audacissimi sunt. Ijdem. Sed Polemon addit, trementes, & lachrimosi. Martialis in Zoilum suum Strabonem, ita inludit.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læsus,
Rem magnam præstas Zoile, si bonus es.

Erat Andronicus strabus, simulator insignis, & callidus. aput Nicetum.

IO. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE HVMANA PHYSIOGNOMONIA, LIBER QVARTVS.

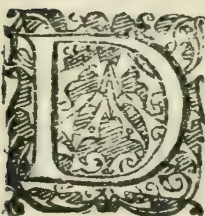

PROEMIVM.

IAM Corporis partes omnes ſingulares enumerauimus, reliquum eſt de ijs rebus loquamur, quæ in vniuerſum, recenſitis iam partibus, inſunt: colore, ſcilicet, motu, pilis, carne, commenſuratione,& reliquis: nequid, quod ad huius ſcientiæ perfectam cognitionem ſpectat, omiſiſſe videremur. Et primum à carne incipiemus.

DE MOLLI, ET DVRA CARNE CAP. I.

DICEMVS qui duri, aut molli,aut delicatiore carne fuerint,& ſi ipſa toto corpore à Phyſiognomono contrectari nequiuerint,ſaltē fas erit in manibus contrectare. Galenus carnis materialem cauſam puriorem ſanguinis partem dicit, efficientem verò calorem, & ſiccitatem, & in ſanguine ſpiſſo reperiri neruulos quoſdam, in liquido nihil, & liquidioris ſanguinis ſunt homines molles carnes habentes, & eiuſmodi ſunt timidi,& boni ſenſus, & inſtrumenta ſenſus maximè paſsibilia.

Caro mollis, & delicata.

Ariſtoteles libro De animalibus dixit; Molles carne, ingenioſi. In Phyſiogn. ex Sueſſani tranſlatione: Caro dura, & habituatæ naturæ inſenſibilem ſignificat; læuis autem & bene nata, inſtabilem; niſi in forti corpore, & habente extremitates duras hoc accidat. Sed hæc ex varia textus corruptione,& ex peruerſa Sueſſani interpretatione; quid ſignificet:vix conijci poteſt,& dum ſenſum verſioni accomodat, in multas labitur ineptias. Sed textus ita accōmodandus eſt. Caro lenis ingenioſum demonſtrat; dura quidem, & boni habitus, inſenſibilem; niſi id forti corpore, & habente magnas extremitates hoc accidat & in figura Ingenioſi: Caro humidior, & mollior, non ſuperflua, neque pinguis valde, & cutis ſubtilis. Polemon, & Adam. Manus teneræ,& molliores, optimi dicuntur eſſe ingenij argumentum. Et in figura Ingenioſi dant ei carnem mollem & mediam. Cuius rationem afferre tentandum. Ariſtoteles ſecundo De anima ſcribit, hominē guſtum præ cæteris animalibus certiorem habere: eſt enim guſtus, tactus quiddam,& ob id quia homo tactu prǽſtantior ſit; etiam ceterorum animalium prudentiſſimus. Vnde inter homines σκληρόσαρκοι, ideſt, duri carne, hebetes; μαλακόσαρκοι, ideſt carne molles, ingenioſi: nam qui huiuſmodi carne conſtant, meliorem tactum, & ob id meliorem ſenſoriam facultatem obtinere, & inde melioris eſſe intellectus; quia ſenſuum bonitas diſpoſitio eſt ad bonitatem intellectus; quia bonitas tactus ex bona ſequitur temperatura, & bonam complexionem ſequitur nobilitas animę, vt ſæpius diximus. Vnde quibus præſtantior fuerit tactus,præſtantiorem quoque ineſſe animam, & perſpicatiorem mentem infertur. ſed obijciet aliquis. Pueri, & mulieres molles ſunt carne, & ab eodem Ariſtotele conſilio,& ingenio inualidi dicti ſunt. Quibus reſpondendum, mollitiem duplici de cauſa euenire, ſiue complexionis bonitate, quæ rara ſit & bene diſpoſita, ſiue phlegmatis redundantia, qua conſtant pueri,& mulieres. ob id Fabius in malaco ſanum dixit, quaſi in carnis mollitie, & raritate ſummam intelligat ſitam eſſe mentis ſanitatem, ideſt, prudentiam, & perſpicaciam.

Duri Carne.

Contra idem Aristoteles, duros carne, mente ineptos dixit, ex naturali causa, quam diximus. Si ad animalia referemus, ostreæ, testudines, bouum, & suum tergora durissima; & maximè bruta esse animalia. Plinius verò non probat illos, qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putant, sed cute, operimentisq; corporum magis, aut minus bruta animalia esse. Sic bouum tergora, setas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purum, liquidumq; transmitti. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles setas habent, cum tamen omnium quatrupedum subtilitas animi præcipua penetrabilis illi, sic & crocodilis tergoris duritia, & solertia tribuitur.

DE CRASSIS, ET GRACILIBVS. CAP. II.

GALENVS libro De temperamentis, crassiciem & gracilitatem sequi temperamenta dixit, non modò ea, quæ à natura sunt, sed quæ à consuetudine, quia multi fiunt pingues, qui graciles fuere, & contra graciles, qui pingues. Graciles enim ex otiosa, & delicata vita; toto temperamento ad humidius mutato; & pingues tolerantia, cura, & tenui victu persiccatis. Dicemus & horum discernendorum notas, ab Hipocrate edoctas. Quibus venæ laxiores, hi calidi natura sunt, quibus angustiores, frigidi; caloris namque opus est dilatare, flatuq; extendere, ob id gracilis habitus, cum venarum laxitate; pinguis verò & crassus cum venarum angustia: vnde si quis pinguis, crassusq; est; ac venas laxas habet, is consuetudinis alicuius occasione, non natura pinguis redditus: sic contra, qui angustas venas habet, & gracilis est, is à natura talis non est; qui enim angustas habet venas, exigui sanguinis sunt, nec longam inediam sufferunt: quibus latę copia sanguinis, & citra noxã cibo abstinent. Quicquid in sanguine pingue, leue, & tenue est, in calidioribus temporibus calidum fit alimentum, & assumitur, in frigidis seruatur; circa particulas concrescit, qua ratione animalia, quæ hyeme delitescunt, obesa adipe reperiuntur, & fęminæ. viris pinguiores: quia frigidiores, & domum ociosæ sedent: Vnde temperati, qui mediocri exercitatione vtuntur, optimo sunt corporis habitu. Carnoso, siue εὔσαρκος dicas, qui humido abundant, & calor mediocris, corpulenti fiunt, & carnosi: sic qui natura temperati & desides, & otiosi viuunt: adeps ex frigiditate, carnis abundantia, ex sanguinis copia. Sed videamus quid ex crassis, & gracilibus iudicare possimus.

Crassi, & pingues homines.

Hippocrates libro De aere, aquis, & locis ait: Vbi terra crassa, mollis, & aquosa: ibi & homines carnosi, ariculis non apparentibus, humidi sunt: & laboris impacientes. & vt plurimum maligni: segnicies & somnolentia multa inest; & ad tractandas artes crassi, & inertes: vbi frigus quidem superat, pingues sunt. Exemplo Celtas adducamus, Thraces, Bithinos, Ponticos, Galatas, sicuti & frigidæ regionis incolas in vniuersum pingues. Qui animantia in medium afferant, vtq; natura frigidiora pinguiora reperiantur, vt vrsi, oues, & sues. sed peior ad crassitudinem excessus, & angustę etiam sunt horum venę, & arteriæ, & ob id paucum sanguinem, & spiritum habent: adeò vt cum ætate processerint, celeriter in ipsis paucus calor natiuus destruatur.

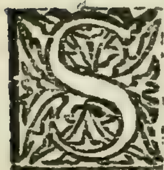
Graciles.

Contra verò vbi regio nuda, quæq; à frigore hyberno præmatur, & à Sole estiuo exuatur: ibi duros, graciles, & articulis probè compositos, hirtosq;, & hirsutos reperias homines; in quibus à natura laboris tolerantia, & vigilantia quoque: mores, & iras pertinaces, & contumaces, magisq; feritate participantes, quam mãsuetudine. Insuper ad artes acutiores graciles perueniunt. Exemplum Arabes, Lybici, Aegyptij, Aethiopes, qui terram inhabitant calidam, graciles, & aridiores. si ad animalia te conferas, quæ calidiora, & siciora; graciliora sunt, ex pinguedine carentia, vt Leones, Pardales, & Canes. sed si à mediocritate recedendum sit, melior ad gracilitatem erit; quia graciles latas venas habent, & multum sanguinem & spiritum, vt non facilè à noxis destruantur: vnde principales partes adeò affectę sunt, & tale habent munimentum: vt non facilè ab exterioribus offendantur. sed graciles magna ex parte biliosi sunt.

Eusarchi.

Optimum igitur est bene Carnosum esse natum: hoc est, ita commensuratum, vt neque crassitudo adsit, neque gracilitas: nam & diutius viuere possunt. Hos Galenus quadratos appellat. sed hi victu delicatiore patentes post modum crasси facti, venæ, & arteriæ latæ fiunt: idcirco natiuus calor minus obnoxius extintioni.

DE CORPORIS COLORIBVS. CAP. III.

SVBNECTEMVS & de coloribus carnis. Id tamen attendendum, quòd prognosticatio complexionis ex colore carnis, non nisi temperato hoc nostro climate valet: non autem in Aethiopia, vel Illyria. Primum de toto corpore: mox de partibus.

Valde Albus Color.

Qui valdè albi sunt, timidi sunt, & ad mulieres referuntur, vt Arist. in Physogn. & in figura Misericordis albicolorem facit: & ab eo Pol. & Adam. sequaces. Purus calor in homine excedens, demonstrat fœminatum: naturalis causa ex Galeno petenda. Quòd qui alba pituita affluunt, quos Græci λευκοφλεγματίας appellant, citra controuersiam frigidi sunt temperamenti: & ijs molle corpus, & tumidum quodammodò, vt aqua affectis intercutem. Auicenna. Candor ebori similis, phlegmaticos ostendit: quorũ peculiaris affectio timiditas, est & molities. Et Hippocrates libro De structura ait. Pituitosi inertes, & frigidi sunt. Michael Scotus albos ignaros dicit, puto ignauos dicere voluisse. Polyxena candida fuit, & animo simplici. Plautus suum Philocratem albo corpore pingit, corpore tumidum, & delicatulum, & subdit cincinnatum.

Albus Color.

Præterea Arist. in figura Luxuriosi, albicoloris sit oportet inquit. Et libro De historia animaliũ viros albos multi seminis esse, quia multũ humidi sunt, & albæ mulieres libidinosæ sunt: est enim albedo nota humiditatis, ex qua fit semen. Polem. in eadem figura, huiusmodi colorem libidinis esse notam. Suetonius Cęsarem album fuisse dixit, & maximè luxuriosum. Sic etiam Tiberium Cæsarem: Hic enim Spinthrias excogitauit, & puellulos fellatores, qui etiam sacrificando ministrum acerram perferentem, eiusq; fratem ribicinem construpauit, & multa: quæ à Suetonio, alijsq; referuntur.

Valde nigri.

Valdè nigros, timidos iudicat Arist. in Physiogn. Polemon. & Adam. ex eo, nigri coloris meticulosos dicunt. Naturalem caussam assignat Auicenna. Fuscus, obscurus color, inquit, cholerę nigrę dominium in corpore arguit, & melancholiæ comes timiditas est. Et Arist. in figura, Amari, nigricolorem eum facit, & pro amaro melancholicum & atrabilarium intelligit. Atsi ad regiones referre licet, ad Aegyptios, & Aethiopas referemus: quia color niger: non solum timiditatis, sed dolosæ mentis inditium affert. Albertus itidem timidum, versutum, & furem ostendit: vt qui in primo climate habitant. Aethiopũ verò nigritiẽ ex sutioni, & superficiali calori, qui non in corde residet, sed in extremis supernatat, Alexander putat ascribendum: cui rei argumento illud est, populos eos cũ ęstuosissima incolãt loca, timidos item esse, ac effęminatos: Scythias verò, qui in gelidissima sunt regione, albos esse & animosos: quibus in corde, ac iecore naturalis calor nidulatur, nec ad extima se magnopere promit: indicio esse cutis candor. Zeno Cittieus nigra cute fuit, Diogene referente. Ludouicus Sfortia à fuscedine oris Morum, idest, Maurum vocitatum ferunt: subtili astu, & multo simulationis artificio propria vota contegere, & dissimulanter mentiri, fallere excommodo, atq; traducere simpliciores homines ex officio non ignari principis esse putabat.

Squallidus Color.

Color autem qui ad fortitudinem confert, medium horũ opus est, Arist. in Physiogn. sed qualis hic color fuerit, non explicauit. sed audacia, & timor sunt extrema, (vt in Ethicis habetur) albus verò, & niger timorem indicant, quomodo medius inter hos color ad fortitudinem facit? sed

mihi

mihi videtur, quòd medius color maximè ab extremis, albo & nigro recedit, qui conueniunt timori; qui extremum est fortitudinis; recedere verò à fortitudinis extremo, & accedere ad medium in quo fortitudo consistit. Nunc medium colorem ego dixerim fuscum, siue squalidum, quo ab Aristot. accepimus, qui in figura Fortis viri, tribuit ei colorem squallidiorē, αυαί ροτερον. Pol. & Adam. hunc acutiorem dicunt. Alber. malè explicans huiusmodi colorem, dicit. Color albus, rubeus: fortes, & animosos ostendit: vt sunt qui habitant in sexto Climate. Sed hic color candiruber alius erit, vt dicemus. Auicenna brunum colorem, siue fuscum: caliditatem significare dixit in quo audacia,& fortitudo. Augustus colore fuit inter aquilum & candidum,sed quis sit aquilus color quando de oculorum coloribus tractauimus diximus: fuit enim fortis & magnanimus. Celebinus Turcharum Imperator candido ore fuit, in quo modicè diffusus pallor erat, animi magnitudine, & bellica virtute præditus.

Pallidus Color.

Cum pituitabili admiscetur, ex albo color fit pallidus, inquit Galenus. Alibi ωχρόν χρωμα est pallidus color. fit talis color permista aquoso excremento pallida, amara, & flaua bile. Qui pallidi, & colore turbati, inquit Aristot. in Physiogn. timidi sunt: alij: Medici pallidum colorem, phlegma, & malencholiam arguere dicunt, ex quibus fit timor. In figura Amari, idest, melancholici, Polem. & Adam. subpallidum colorem tribuunt. Aristot. ad passionem refert, quæ in timore fit. Aphrodiseus causam naturalem reddit Cur qui metuunt, pallidi efficiuntur. Ait.n. Sanguis in timore continuo fugit,& se ad loca penitiora confert custodiæ gratia; Cuius orbitate pallescit facies; ipse enim est qui florem corpori largiri potest. Si ad aliquod animal referre licet, ego ad Camæleonta, & Polipos referrem; pallidi enim sunt coloris, & turbati, & omnium animalium timidissimi. Plinius nullum animal pauidus existimatur, & ideò versi coloris esse mutationis; & ex ipso Aristotele Chamæleon omnium maximè inopia sanguinis riget: causa ad mores animæ eius referenda est, prænimio namq; metu multiformis efficitur. Metus enim refrigeratio per inopiam sanguinis colorisq; est.Et Polypus maximè frigidum animal: quamobrem neq; in ponto, neque in frigidioribus generatur aquis. Maiores nostri pallorem noctis & Herebi filiam fabulati sunt: aiunt enim eiusmodi colorem exhausti sanguinis, vel ægri certissimum testem, à nocte quæ quicquid à luce Solis non tangitur, aut minus bona vegetatione nutritur, pallore occupari solet: & pallor amorem arguit. Ouidius,

Palleat omnis amans, color hic est aptus amanti.

Erasistratus Medicus ex immodico pallore amorem depræhendit inclusum Antiochi medullis, qui ægritudine amatoria in lecto cubanti, post ruborem pallor in corpore difundebatur. Pan Deus ex nimio pallore Psichen ardenti amore laborare cognouit, & lenientibus verbis permulcebat, apud Apuleium: color Græcis ἐπώχρος, & ἔπωχρ ob est.

Subliuidus Color.

Ad Alexandrum scribens Aristoteles, ait: Caue ab homine liuido flauo; quoniam deditus est ad vitia, & ad luxuriam. Pol.& Adam. hunc colorem ὑπόχλωρον videntur nominare, quasi subflauū, Inquiunt enim: Subflaus color nisi ex aliqua ægritudine is fuerit, pauidæ admodum,& peruersæ naturæ indicia ostendit. Ijdemq; in figura Fatui improbi, significantes peruersam eius naturam, huius modi coloris meminere. Sed oriri posset difficultas ex nominis κλωρῦ significatione, cum apud Græcos, κλωὸν viride significet, & nulla facies viridis sit, vel flaua, vel pallida, aut liuida,vt nos vertimus. sed κλωρόν non semper viride significat,sed ex flauo virescens,& ex viridi flauescens; est enim is color, vt Aristot. libro de Coloribus dicit, in maturis segetibus, vel sterili loco natis visitur, cum ex viridi flauescant. Potest & chloron significare pallidum, vt Galenus apud Hippocratem libro De ratione victus accepit,dicens eum colorem fieri ex flaua bile cum aquoso excremento per mista; quæ mixtio non viridem colorem, sed ex flauo, & nigro mistum. Et apud eundem Prognosticorum primo, chloron declarat non viride, sed flauum significare. Idem comprobat Cornelius Celsus eadem verba Hippocratis interpetratus; qui flauum nō viridē interpetratur: & Dioscorides optimum mirrhæ colorem describens, ait, ὑπόκλωρον, idest, subflauum, non subuiridem, cum laudatissimæ mirrhæ color, non sit subuiridis. Facit ad rem nostram Fauorinus, qui docet, Idem κλωρὸν, qui ὑγροὶ, idest pallidi. & dictio ὑχρός, ex dictione κλιορός transposita ω, & sublata λ. Libuit id admonuisse,ne istius dictionis ignoratione in prognosticādo falleremur.cum

multos,

multos, & doctissimos interpetres in eisdem falsos cognouissemus. Ad rem ergo redeuntes. Loxius ait nusquam vidisse pallidum, qui non sit dolosus, & malignus. Pallidus, siue liuidus color, omnium consensu inuidiæ nota est. Extat ad id Martialis epigramma.

Omnibus inuideas liuide, nemo tibi.

Inuidi enim pallentes, siue subcrocei, à passionis nota in animo inuidiæ notam demonstrant. Ouidius de Inuidiæ simulacro:

Pallor in ore sedet.

Auicenna: Plumbeus frigiditatem, & humiditatem significat cum pauca melancholia. Quando est albedo cum airiditare, albedo, phlegma, viriditas sanguinem arguit; qui niger est, commistus phlegmati fit viridis, & eburneus, vnde significat phlegma cum colera rubra. Liuiditas & flauendo signum est diminutæ concoctionis: ob id homo liuidus, & flauus, est deditus vitijs, & immoderatus circa res gratas. Albertus. Vehementer albus cum pallore defectum virtutis, & victoriam phlegmatis notat. Plinius ex Aristotele plumbeum colorem breuis vitæ signum dicit. Plutarchus in Cæsaris vita ait: Cum Cæsar habuisset Brutum suspectũ, idcirco ad amicos dixisse, haud mihi magnopere placet: quia magnopere pallidus. Rursus delatas ad se de Antonio, & Dolabella calumnias, dixit, non hos rubentes, crinatosq;, sed pallentes magis, & macilentos illos: ostendens Brutum, & Cassium, C. Caligula colore fuit pallido, & fuit maximè timidus, & peruersæ naturæ: vnde nefaria eius consilia, & malignitates, & inuidiam notarunt historici (cum nobilissimo cuique veterum familiariũ insignia ademerit) Cæterasq; inuidiæ notas, quas demonstrauit, & peruersæ naturæ. Salustius Catilinam exangui coloris fuisse dicit, & ingenio fuisse malo, excitans intestina bella, cædes, rapinas, ciuiles discordias, animo sordido, auarus, simulator, ac dissimulator, alienum appetens, sui prodigus. Attilia inhumano, luridoq; pallore fuit: funesti sui sæculi dira clades: vrbium, terrarumq; portentuosus euastator, superbo, & terrifico nomine, Dei flagellum, appellari voluit, scilicet, vt totius humani generis odium ab se in irati Dei numen auerteret, quasi non alio lictore opus foret, quàm ipso Attilia, qui virgas, secures, & ignes validus exercere potuisset. Atroci pallore, vipereis oculis Actiolinus Patauinorum tyrannus fuit, humani generis portentum, horribilis sui sæculi pestis, animi sæuitia Phalari, Dionysio, atque Neroni ante ferendus: ingenio impente impio, & nunquam cædibus saturato. nõ tortorum, neque carnificum manus, inferendis cruciatibus, expediendisq; laqueis, & securibus sufficiebant: viui homines in frusta laniorum cultris secabantur; alij ad palos deligati, voraci flamma torrebantur; alij per articulos momentaq; temporis ad longos cruciatus extendebãtur. Sic nusquam remissa atrocis animi sæuitia, sed rediuiua feritate debacchatus, supra triginta millia omnis generis, sexus, ætatisq; hominum teterrimo supplicio substulit. Squalido, siue pallido, liuidoq; colore fuit Mahometes Secundus, ab expugnato Byzantio Turcharum Imperator, simulator maximus, atrox, immanis, & crudelis. Selinus Nonus Turcharum Imperator scythico, pallidoq; vultu fuisse traditur: spirabatq; lethum, nefas, & iram: patrem, & fratres substulit veneno. Franciscus Pactius, qui in Iuliani Medices necem conspirauit, eumq; lethali vulnere sanciauit, pallenti fuit ore, & ingenio liuido.

Mellinus Color.

Qui mellij sunt coloris, frigidi. Arist. in Physiogn. Frigida autem difficulter mobilia: mobilibus autem difficulter existentibus, ijsq; quæ iuxtà corpus sunt, erunt vtiq; tardi. Hunc colorem Arist. μελίχλωρον vocat. Pol. & Adaman. Mellinus color vocatus, meticulosum Epulonem, iracundum, & nugigerulum hominem demonstrat. Interim corrigatur Polemon. qui pro βελιμίκλωνον habet μελανοχρότα ex Arist. & Adaman.

Ruffus Color.

Qui corpus ruffi coloris habent, perniciosi, & varijs moribus præditi viri argumenta testantur: Polem. sed Adam. totum corpus dicit, & fraudolentum, non perniciosum dicit, à vulpiũ fortasse ingenio, quæ coloris ruffi sunt. Idem in figura Impudentis eiusdem coloris meminere. Alber. Rubicundus, non clarè rubedinis color, sed spissæ: omni tempore studentẽ dolis indicat. Aeneas ruffo colore erat, & suæ patriæ proditor. Metion ruffus fuit, vitiosus, pertinax, & in parentem crudelis. Ex Darete Phrygio.

Flam-

Flammis Color.

Quibus color flammeus eſt, maniaci ſunt; quia ea, quæ ſunt in corpore vehementer calefacta, flammeum colorem habent: qui autem extremè calefaci, maniaci vtique ſunt. Ariſt. Hic color Græcis φλογοειδής. Pol. & Adam. Color flammeus furioſos indicat. Alber. Ignitus color, cum lucentibus oculis, ad inſaniam vergentem hominem notat. Caſſandra ruffa fuit, id eſt, flammea, & oculis micantibus, & maniaca fuit.

Rubeus Color.

Quibus color rubet, acuti. Ariſt. Quoniam ſecundum corpus ſunt calefacta, erubeſcunt; ſignum eſt caliditatis, & ſubtilitatis ſpirituum. Rubeũ colorem Galenus teſtatur ſanguinariæ multitudinis inditium eſſe, ſi id aliqua cauſa non euenit, exercitatione, ira, vel verecundia, ex ij in toto corpore apparuerit, ſin minus in parte illa, in qua inſunt. & in libro Artis medicinalis. Calidæ temperaturæ ſignum dicit. Auicenna: Denotat, rubeus color, multum ſanguinem, & caliditatem.

Cardiruber Color.

Color candi ruber bonam indolem notat. Ariſtot. quando in lęui corpore id color accedat. Diximus rubeum colorem calidam & ſanguineam complexionem demonſtrare; album verò frigidam, & phlegmaticam: miſtum ex vtroque colore, optimam tẽperaturam. Galenus in Arte medicinali, ſignum optimæ temperaturæ, ideſt calidæ,& humidæ eſſe colorem miſtum ex albo,& rubro. Ab eo Auicenna. Idemq; Ariſt. in Idea Ingenioſi monſtrat cadirubrum colorem optimum ingeniũ præſtare. Pol. & Adam. Color modicè ad rubrum vergens, egregiam ingenij nobilitatem, in diſciplinis capeſcendis promptitudinem, acremq; virum dijudicant. Ijdemq; in figura Ingenioſi,colorem candidum ſubrubrũ λευκὸν ὑπέρυθρον commendarunt.Alber.Color medius inter album,& rubrum,declinans ad brunum; ſi eſt clarus, boni ingenij,& bonorum morũ index. Alexander Magnus colore erat candido, ſed candori rubor miſtus vultum & pectus occupabat; cumque Apelles fulmen eum geſtantem depinxiſſet, & facie ſordidum & fuſcum, reprehenſum fuiſſe narrant, ſi quidem eius colorem non eſt imitatus. Vnde eius modeſtia, ad corporis voluptates, continentia grauitas, animiq; magnitudo,& optimæ eius temperaturæ ſignum erat. Erat enim tantæ ſudoris frugramiæ (vt in Ariſtoxenijs comẽtarijs legit Plutarchus) vt interiores eius tunicæ mirabili fragrantia complerẽtur. Cuius rei cauſa erat corporis temperies, innato calore feruentis Roſeo, Illuſtriq; vultu fuit Totilas, maximiq; in eo vigor animi, robur, pudor, pietas. Galeacius Vicecomes Primus roſeo, & coruſco ore ſpectabilis fuit, & ſtaturæ dignitate, facundia, liberalitate, vitæq; ſplendore, ſuæ ætatis principum famam obſcurauit: Dux bello ſtrenuus, & fortunatus habitus. Roſeo enim colore Carolus Aurelianus, Franciſci Regis filius fuit, qui item liberalis, ſplendoris & bellicæ virtutis ſpeciem retulit.

DE PARTIVM CORPORIS COLORIBVS. CAP. VI.

DIXIMVS de totius corporis coloribus, nunc de partiũ coloribus ſingulatim verba faciemus: nam pars eius colore affecta, morbo illo laborare oſtendet.

Facies facile rubeſcens.

Quibus facies ſupererubeſcens, verecundi ſunt. Ariſtot. in Phyſiogn. & ſignum refert ad paſſionem: quia verecundis ſemper erubeſcit facies. Aphrodiſeus verecundos, & hilares dicit: verecundi quidem, quia ſanguis tegendi cauſa ſuper faciem ſemper profuſus eſt; veluti ſæpè ob pudorem faciem tegimus; hilares verò, quia ſanguis voluptatibus extrinſecus occurrit. Dici poteſt hic color roſeus, is eſt candidus, ſanguinis rubore penitus diffuſo cum venuſtate, & puerorum, & virginum nitor: qui vulgò ab humana carne incarnatus dicitur, Facies pudibrudi, & verecundi hominis erubeſcere conſueuit,quoniam, inquit Ariſtot. Problem. ſanguis de corpore in omnes partes diffunditur, pudentibus. Eſt verecundia bonum in adoleſcentibus, Diogenes Cynicus, Rubor, virtutis eſt color,dicebat. Nęuius pudoris colorem appellauit. Pudoris & verecundiæ ſignum apud Terentium eſt. Erubuit ſalua res eſt. Galenus ſubrubicundum colorem dixit, namq; rubrum colorem, calidum denotare temperamentum; ſubrubrum nõ per inde ita calidum, velut ſubcalidum, ſed in reciprocantibus ſe humoribus temperamentus ſuſpicere non oportet, vt in commotis, vel iratis, aut pudore affectis. Hunc pudoris ruborem ſatis ornatè

Poeta

Poeta in Lauiniæ genis perscribit.

Flagrantes perfusa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ossa cucurrit.
Indum sanguineo veluti violauerit ostro,
Si quis ebur, vel mista rubent vbi lilia, multa
Alba rosa tales virgo dabat ore colores.

Philostratus hunc etiam colorem in Pantiæ vultu ostendit; qui autem malis inerat rubor, ne defunctam quidem deserit, quem & pulchritudo, & verecundia exhibebat. Diuus Bernardus in macilenta sua facie in genis in subtilissima cute modicum ruboris ostentabat. Et erat iucundus, inter opprobria, inter obsequia verecundus. Ruellius Gallus Medicus insignis, ore rubore perfusus fuit, natura modestus, & leuis.

Rubidæ aures.

Pudefactis rubescunt aures, ait Aristoteles in Problematis. Pudefactis enim oculi refrigerantur, quia pudor in oculis est; nec respicere valent quos pudor tenet. Calor igitur in aduersam partem transit, quæ posterior est; nam aures satis ex aduerso positæ sunt: ita quod pudore maxime erubescunt. Vel quia aures maxime partium faciei exangues sunt, & peregrinus humor inanem partem adire aptus natus est; itaque cum calore per pudorem orto, resoluitur, statim se in aures colligit, ob id qui semper aures rubicundas habent, maxime verecundos existimarē, & in figura Verecundi Polem. & Adam. quasi rubore plenum dicunt, quasi aures, & omnia rubore plena habeant. Sed Albertus non aures solum, sed totam faciem rubram habere, & rubicundiorem frontem cum oculorum demissione, verecundiam significare dixit.

Rubra facies.

At facies ipsa, secundum seipsam, rubra apparens, asperos hominis mores nunciat. Domitianus fuit vultu ruboris pleno: vnde cum oris verecundia apud Senatum cōmendaretur, iactauit vsq; ad huc animum meum probastis, & vultum. Plinius de eo. Superbia in fronte, ira in oculis, fæminea in ore, ac corpore impudentia, multo rubore perfusa. Cornelius Tacitus de eo. Cum denotandis tot hominum palloribus sufficeret sæuus ille vultus, & rubor, quo se conrra pudorem muniebat.

Rubræ genæ.

Quibus genæ supererubescunt, vinosi sunt, & referuntur ad passionem: quia inebriatis super erubescunt genæ, ex Arist. in Physiogn. Polemon autem: si genæ tantummodo rubro colore inficiantur, ebriosos homines indicant. Suetonius Vitellium fuisse rubicunda facie, & plerumq; ex vinolentia. Alexander Macedonius rubrum habebat vultum, candori mixtum, & bibax, & vinolentus fuit, ex Plutarcho.

Nasus & maxillæ quasi eparico colore infectæ.

Nasus, facies, & maxillæ rubræ; quasi epatico colore infectæ, virum ostendunt, non solum vinolentum, sed sanguinarium, & libidinosum. Loxus se obseruasse hominem ait, cuius nasus & maxillæ eparico colore inficerentur, & omni vitio refertum esse; libidine, vinolentia, & crudelitate. Quamplurimi sunt apud nos: qui non solum rubras genas proferant, sed eparico colore infectas; eosq; crudeles, luxuriosos, & vinolentos inuenimus. Carolus Neapolitanorum Rex enormi & rubente naso fuit, sæuus, in exorabilis, inimicorum cæde gaudens, in exercenda in humanitate peruicax, Manfredo Regi ad Beneuentum interfecto, sepulchrum denegauit, Corradinum, & Austriæ Regulum in foro securi percussit. Cæsar Borgia Dux Valentinus faciem atro rubore profusam, & tuberculis, qui saniem leuiter expuerent redundantem habuit: sanguinario fuit ingenio, immaniq; sæuitia: veteres tyrannos æquasse censeri potest: Libenter noctu uagabat per urbes, cum nunquam interdiu videretur, ne deformis & temulenta facies spectaretur. Rubenti & prope temulenta facie truculentus fuit Georgius Fraispergius Sueuus, strenuæ etiam feritatis, & crudelitatis.

Erubescentes pectus.

Quibus flammeus color circa pectus, sunt difficilis iræ, & ad passionem refertur. Signum iratis namq; super accenduntur ea, quæ sunt circa pectus. Adamantius vbi de colore loquitur, ait. Pectora rubra existentia feruere intus iram ostendunt, quod ab Aristotele excepit. Albertus pectus rubore obductum, iracundia inflammatum virum ostendit.

Vngues subrubri.

Optimo colore signatos vngues, bene compositi vir insigna esse: subflauos vngues, sine rubicundos, Pole. & Adam. inquiunt, cuius ratio naturalis esse potest: Quia vngues lucidi, & diaphani sunt, & cutis colorem optime repræsentant, si enim album, subflauumq; colorem repræsentabunt, optimã hominis temperiem demonstrabunt, vt diximus, cum de huiusmodi colore disseruimus. Albertus. Vngues albi, plani, molles, tenues, subrubentes, & bene pellucidi, optimi hominis ingenium iudicant, & hoc est vnum ex signis, quod raro fallit: tales enim vngues ab optima complexione fiunt.

DE PILIS CAP. V.

DIXIMVS de colore, nunc dicemus de pilis: & primo de ijs, qui toto insunt capori, mox qui partibus.

Toto corpore pilosi.

In quibus totum corpus asperis, densisq; pilis obsitum inspexeris, illud tarditati, inertieq; ascribendum putabis: dixit Polemon. Adamantius bouinum dixit: est enim inertia, tarditasq; bouum propria. Hippocrates libro De Aere, aquis, & locis, inquit. Vbi regio nuda, & aspera, quodq; à frigore Hyberno prematur, & à Sole æstiuo exuratur, ibi hirsutos reperias homines, & esse pertinaces, & contumaces, & magis feritate participantes, quàm mansuetudine. Calida igitur, & sicca temperies in summo hirsuta est, mediocriter autem, calidaq; scilicet, in altera contrarietate, mediocritatẽ habet: similiter sicca, quæ in caliditate, & frigitate media est temperie, est modice hirsuta. Marsias vultu ferino, trax, hispidus, multibarbatus, spinis & pilis obsitus, veluti belua, stultitiæ maximum specimen & feritatis; in Apollinem delirans, laudans se esse quod erat & coma relicinus, & barba squalidus, & pectore hirsutus, cõtra Apollinem aduersis virtutibus culpabat, quod esset coma intonsus, corpore glabellus, tandem cum eo certans, suæ beluinæ temeritatis pœnas dedit. Cyclops à Philostrato ita describitur. rectam quidem ac densam, pinus more, quatiens comam, ex voraci mento serratos exerens dentes, pectusq; & ventrem, & ad usq; adunguem rendit penitus hirsutus, sed ferum & toruacem intuetur, haud secus leones truculentissimi humano vescentes corpore.

Pilosi.

At qui pilosi, luxuriosi sunt. Aristoteles Problematis libro quærit, cur aues, & pilosi homines libidine vehementer angantur & rationem affert, quod multum humoris contineant, & genus auium naturæ multi humoris concoquens propter caloris copiam: est indictio pilus ac penna. Vel quod & multum inest humoris, neq; si non à calore vinceretur, pennæ auibus, pili hominibusq; posset nunquam oriri. Semen autem vel loci, vel temporis portione vel ratione creati plurimum potest, vt in aere, vt in vere: nam eius natura calida, & humida est: Et in natura Luxoriosi facit eum pilosum. Lepori uni pili in bucca intus sunt, & sub pedibus, vt Arist. ait. Et Plinius. Villosissimus animalium lepus, quæ Trogus considerãs in lepore, hoc exemplo libidinosiores hominũ quoque hirtos esse dixit. Michael Scotus. Si videbis hominem pilosum in carne, & cruribus, & in ventre & non luxuriosum, redde gratias Deo. Caligula fuit capillo raro, & circa verticẽ nullo, hursutus cætera: luxuriosus maximè fuit, multosq; dilexit commertio mutui stupri, insuper sororum incestu, nullaq; illustri femina abstinuit. vt à Suetonio habetur.

Pilosa tempora rectorum temporum.

In figura Luxuriosi, Aristoteles eum pilosa tempora, & pilorum rectorum habere dixit. Potest id

id ad hircos referri; poteſt & ad cauſam naturalem: nam pilorum multitudo circa tempora prouenit ex venis et arterijs multis ſanguine plenis, quæ ad eum locum terminantur, & piloſitas ibi magis, quam alibi exiſtens, ſeminis multitudinem arguit. Eo loco defluxum ſeminis eſſe Hippocrates dixit, cum inciſæ ibi venæ ſteriles homines efficiat. Polemon eodem loco non tempora piloſa, ſed labia piloſa dixit. Albertus pili denſi, & vaſti circa tempora, & aures, libidinoſum, & calidum demonſtrant. Sed tenues & rari iuxta tempora frigidum, & ſine viribus hominem.

Piloſæ genæ.

Natura maxillas pilis ornauit, non modo vt eas operirent, verum etiam decus, & ornamentū afferrent, venerabundus mas apparet magis, ſed genas, & naſum expertia & nuda reliquit: ſilueſtris enim & fera facies tota fuiſſet, haud quamquam animali manſueto, & politico conueniens, dicit Galenus: vnde piloſas genus habentes, ego ferales, & ſtupidos iudicarem, cum in facie genæ tantummodo ſemper glabræ ſint. Et ferinum eſt, faciem & genas piloſas habere, & ſuſ præcæteris genas craſſis, denſiſq; pilis hiſpidas habet; & huiuſmodi moribus præditos quam plurimos amicos habui, piloſas genas habentes. Cicero exprobat Piſoni morum fœditatem ꝙ piloſas genas haberet. Inquit enim: Non piloſæ genæ deceperunt, nec vultus totus, vnde ſtupiditatem, tarditatemq; linguæ coniectabat, & lutulentos mores.

Pectus piloſum.

Galenus etiam ſi quis hirto impenſe pectore fuerit, hunc animoſum dicit, quod pectus habeat Leoni ſimile: cuius naturalem cauſam dicit quod plurimum ibi coloris, eoq; animoſum. Pectus ipſum ſecundum ſe ipſum denſis pilis conſitum, callidi conſilij hominem, & magnanimum notāt. ex Polem. ſed Adaman, non magni, ſed duplicis animi dicit: Ijs enim, qui temperamento calido ſunt, & humido, circa pectus, lacertos, ſpinam, & deniq; per totum corpus multi pili generantur; nam piliorum copia, roboris & virilitatis eſt ſignum.

Pectus piloſum & venter.

At multos habere pilos in pectore & ventre, declarat horribilitatem naturæ, & ſingularitatem, & diminutionem apprehenſionis, & amorem iniuriarum, vt Ariſt. ad Alexandrum dicit, quod non aliam ob cauſam dictum reor, quam demoſtrando hominem eſſe ferinum: ob id ferinum, ſtupidum, & graſſatorem dixiſſe in in Phyſiogn. Qui circa pectus, & aluum minimum piloſitatis habent, in eiſdem operationibus numquam perſeuerant, & ad aues referuntur, quæ pectus, & aluum piloſiſſimum habent. Polem. Pectus & aluus quæ multa pilatura redundat, mente leues, inſtabiles, & imbecilles notat. Sed Adamantius non imbecilles, ſed luxorioſos dicit: ob id labem in Polemonis textu ſuſpicor. Albertus ab his. Venter, & pectus nimio pilo obſeptum, leuē, & inſtabilem dicunt, id moſtrauere aues, quæ ſunt ſine religione, & pietate.

Pectus mediocriter piloſum.

Quorum neq; valde piloſa, neq; læuia eſſe oportet pectora, medius vtiq; habitus eſt optimus ex Ariſt. in phyſogn.

Piloſum mentum.

Qui acutum habent mentum, animoſi ſunt, & ad canes referuntur. Ariſtot. iu Phyſiogn. ego ἀκρογένειοι, acuti menti interpretor Sueſſanus prolixi menti interpretatur, ſed non de pilis intelligi debere. Arabicus Ariſtoteles textus, quem nobis Patriarcha Antiochiæ Romæ copiam videndi fecit, dicit. Qui habent acutum mentum, ſunt animoſi, & fortes, & ad Leones referuntur. Ego mendum in textu non ſolum ſuſpicor, ſed per certo habeo, & Ariſtot. non de mento ſed de pilis menti intellexiſſe: primo quia ad canes, & leones refert, qui acutum mentum non habent, prætera id Ariſtotiles appoſuit, vbi de pilis, non de partiū figuris agit. At ſi naturali ratione, & experientia id nobis eſſet diſcutiendem: videmus pilos viriliraris, & roboris ſignum eſſe: vnde qui prolixam habent barbam, id eſt, denſis pilis, & probe barbatum: animoſum, & fortem fore: pilorum enim carentia in muliebri barba nota eſt debilitatis, & animoſitatis, & Ariſt. Problematum libro dicit, homini datam eſſe barbam, quia & iuba negata eſt, & alimentorum excrementum ꝙ ceteris animalibus inceruicem ſe confert, homini in maxillas tranſit: & iubatos leones fortiſſimos,

mos, non inbecilles; quasi babatus fortis, imbembris debilis: Præterea in figura Iracundi eum συπώγονα idest, boni menti dicit. Sed Pole.& Adam. δασυπώγων, idest, dense pilosum dicunt. Legimus præterea in historijs Daretis Phrygij Hectora fuisse decenter barbatum; & animosum, & maxime bellicosum, & fortem extitisse. Diogenem quoq; maxima barba comatum, vt Sidonius Apollinaris ad Faustum tradit. Lysander enim prolixa fuit barba,& generosum quoddã in modum eam ferebat, maximiq; fuere viri,& fortasse non ακρογένειοι sed μακρογένειοι, legendum.

Pudenda pilosa.

Plantæ,quæ humida & pingui terra proueniunt, citissime crescunt, ideo pili, qui & humidis & mollibus partibus emergunt, plurimi sunt incrementi: at si caliditas accesserit, vt in pudendis, maximè fiunt incrementi: & mulieres quæ calidæ, & humidæ sunt, luxoriosæ sunt.

Fæmora, & lumbi pilosi.

Quorum fæmora & lumbi, absq; alijs corporis partibus, multis pilis intecta sunt, eos luxuriæ obnoxios iudicato. & Polem. & Adam.

Ceruix pilosa.

Qui ceruicem parte posteriori hirsutam habent,liberales sunt: argumento leonũex Aristot. in Physiog. Sed eius textus corrigendus; nam per ἐλευθέριοι, legitur ἐλεύθεροι. cum & alibi de leonis figura scribens, dixerit idem. Adamantius ab eo. Collum circum caput densis pilis obsitum, fortem & magnanimum notant. Sed ego non ad leones, sed equos dicerem,qui sunt superbi, & gloriosi, et quod iuba sit eis generositatis index; cum eos quos,velint ingnobiles et humiles reddere, iuba priuant, eam deducendo ad asinum. Et equam, quam asino adiungere volunt, admissarij iuba priuant.

Pilosum dorsum in subiecta figura contemplabaris.

Dorsum pilosum.

Qui dorsum pilosum habent,asperi sunt,& referuntur ad bestias. Alij textus in uerecundos habent, ἀναιδεῖς, sed melius asperi: nam beluæ potius asperæ et immites,quàm inuerecundæ sunt. Arist. in Physiogn. Iuuenalis ad id.

Hispida membra quidem & duræ per brachia setæ.
promittunt atrocem animum

Meta-

Metaphrenum pilosum.

Quibuscunq; humeros, & metaphrenum pilis densari inspexeris, tales auibus similes putabis; nam alta consilia,& cogitationes habent. Pol.& Adam. Capite de pilis.

Humeri pilosi.

Ad Alexandrum scribens Aristoteles ait: Multitudo pilorũ super vtroq; humero, significat stultitiam, & fatuitatẽ. In Physiog. verò, Qui humeros pilosos habent,numquam in eodem perseuerant, & ad aues refert. Polem. & Adam. Capite de pilis; Quibuscumq; humeros, & metaphrenum pilis densari in spexeris, tales auibus similes putabis. nam alta consilia, & cogitationes eorum sunt. Socrates pilosis humeris fuit, & ipsemet vxoribus suis de ipso iurgantibus dicebat, se esse fœdum, deformem, simis naribus, recalua fronte, pilosis humeris, repandis cruribus, vt Hieronymus ad Iouinianum refert.

Tibiæ pilosæ.

Qui hirsutas habent tibias, libidinosi sunt, ex Arist Polem. & Adam. non tibias, sed lumbos, & femora signa esse luxuriæ. In figura vero Luxoriosi,Polemon hirsuta dicit. capite vero de pilis, ijdem crura satis admodum densis, oblongisq; pilis obsita, rudi & agresti naturæ ascribenda dicunt, non luxuriosæ. Et Albertus ex Loxij sententia, indocilem, & ferum virum dicit. Arist in Problematis hirtos homines,& aues Veneris esse auidiores dixit,& causam esse,quod natura humida, & calida sint,qua quidem vtraq; qualitate opus est in coitu: calor enim excernit, humor excernitur. Ad animalia referendo, idem ad hircos referre dixit. Hirci enim propter libidinem efferantur, qui enim superiori, tempore socij & iugi concordia pascebantur,coitus tempore dissident, & alter alterum libidinis rabie inuadit, vt septimo die, quo natus est, coire incipiat, & quamuis semen sterile emittat, omnium tamen maturissime quatrupedum coit, dum adhuc vberibus alitur, immodica libidine matrem strupo superuenit. Satyros finxit antiquitas villosos, & hircinis cruribus, ac in libidinem petulcos,immo omnem Veneream virtutem ostendere mutore intenro. Pan capripes cognominatus Poetis,& semicaper Deus, ex Hesychio habetur,quod inferiores partes hirco habet similes. Simulacrum Poetæ pingunt caprina facie, hircinis cruribus Deus capripes, ex pastore cum capra enim natus. ex Aeliano sicut & omnes caprini, luxuriosiq;

Manus pilosæ.

Qui manus densorum pilorum hispidias habent, luxuriæ dant signum: Michael Scotus, quod nos quoq; experientia comprobatum hic apposuimus.

Mulier barbata.

Barbata mulier pessimorum erit morum: simplex vulgus adagium sibi non insulsè, nec maligniter effinxit: fæminam barbatam lapidibus eminus salutandam esse. Michael Scotus: Mulier circa os barbata, est luxuriosa,fortis naturæ, & virilis conditionis, propter calidam sui complexionem. Naturalis enim ratio, calorem esse, qui pilos creet: & ob id in corpore humano illæ potissimum partes obsepiuntur pilis, quibus maior suppetit caloris facultas. Caloris inopia muliebre corpus pilis non obsidetur, in eunuchis etiam, quorum natura frigidior est: læue est mulierũ corpus, vt innato constipatum frigore, quoniam algorem comitatur densitas, læuitas densitatẽ: ob id mulierem barbatam, vt mostrifica, mali alicuius ingruentis habetur præsagium. Seminis abundantiam hirsuties significat,& excrementi. Lepus animal pilosum est, & solus animalium pronam supinamq; pedum partem hirsutam habet, vnde dasypodis nomen, & luxuriosum est. & inter genas etiam pilos habet: Ob id pilosa mulier multæ luxuriæ. Præterea medicæ doctrinæ dogma est, ab Aristotele comprobatum, mulieri sustinenti menstruorum abundantiã, & seminis, quandoq; barbam contingere, quod Auicennæ interpes se vidisse meminit in viduis castitate præsignibus.

DE GLABRITIE. CAP. VI.

VT igitur hirsutum decebat hominem, ita mulierem totum corpus molle, & glabrum, instar puerorum semper habere: alioquin hoc animal mores non haberet æquè venerādos, vt mares. Sępè diximus naturam animæ moribus corporis formam fecisse conuenientem. sed nec operimento quidem muliebre genus vt homo indigebat, quo frigus propelleret, vt quòd domi partem maximam se contineret. Sed quanto homines mulieribus sunt calidiores, tanto eis excrementa sunt plura, proinde duplicem inuenit natura euacuationem capitis, & genarum. Nuda pilis sunt omnia frigida temperamento, siue ea mediocriter se habeant in humiditate, siue immodicè. Cæterum ad summum glabra est frigida temperies & humida: minus hæc quæ frigida est, sed in altera contrarietate temperata; adhuc minusq; frigida, & sicca est. Caloris inopia muliebre corpus pilis non obsidetur, & eunuchis etiam, quorum natura frigidior est.

Imberbis homo.

Imberbes viri mulieribus, & spadonibus similes existunt. Ait Polemon: Spadones naturali nequitia pessimis esse moribus, ingenio immites, dolosos, facinorosos, alijsq; sceleribus sese immiscentes. Plato in Euthyphrone Melitum Pitteum suum accusatorem rara barba fuisse dicit, Et apud nos vulgò iactari solet;

Poca barba, & men colore, sotto il Ciel non è pigiore.

Mulier imberbis.

Ob id mulier benè pilis nuda, & præcipuè circa os, est bonæ naturæ, pauida, verecunda, mitis, & obediens. Michael Scotus.

Glabrum pectus.

Qui pectora valdè lenia habent, inuerecundi sunt, & ad mulieres referuntur. Aristot. in Physiogn. Suessani interpetratio non inuerecundos, sed asperos habet, satis insulse. nam mulieres inuerecundæ, non asperæ sunt. Galenus, glabrum pectus frigidam naturam arguere dixit: nam calor est, qui pilos creat, ob quam causam etiam eunuchis desunt: Lęue autem corpus, veluti multo constipatū frigore est; Algorem comitatur densitas: densitatem verò læuitas, Auerroes depile corpus frigidam cordis notare complexionem, ac timidos dicit. Aristot. in Physiognomia Iracundi: & Polemon scribunt ei læuitatem circa pectus, & inguina; Albertus, nuditas pectoris, & paucitas pilorum cordis notat frigiditatem.

DE INCESSV. CAP. VII.

DE ambulatione loquemur. In ambulatione duo considerantur, motus, & tempus: vt longi gressus efficaciam in agendo, & tarditas consilium: breuitas in efficaciam, & festinatio in considerationem significant. Ambas has qualitates iungendo, quatuor consurgunt coniugationes. Tarditas, & festinatio in cessus, qualitatem iudicant mentis; ob id commonet M. Tullius primo De officijs, ne incessu molliores simus, ne similes pomparum ferculis videamur. Id tamen commonefaciendam, Illud quòd de tibiarum motu dicemus, de cubiti, & brachij motu intelligendum, vt in Physiogn. monet Philosophus.

Longo gressu ambulantes.

Longo gressu progredi, efficaciam ostendit. Adam. ab Arist. in Physiogn. longo gressu ambulantes negotiorum sunt perfectiui, & magnanimi. Eadem Alber.

Ambulantes tardè.

Tardè ambulantes, cogitabūdi sunt, Arist. in Physiogn. Idem quòd in Moralibus ad Nicomachium magnanimo viro tardum gressum conuenire ait. Et in figuris, Iucundo & Modesto tardū tribuit

tribuit motum: quod à Polemone, & Adamantio in eisdem figuris confirmatur. Tardus enim incessus, & cunctabundus matronam decet, ob id Apuleius Venerem incedentem describens, ait: Cunctanti lenta vestigio, & leniter incedebat. sed valdè tardè motus, mollem subesse animã dicunt. vt Arist. in Physiogn. quòd ex frigida complexione euenire dicimus. Iulius Firmicus ait: Molliter ambulantes, & suspendentes vestigia, eos dolere se ostendit, quòd viri nati sint. Tardi gradus & suspenso vestigio in cessus fęminarum est: vnde Seneca morum castigator seuerissimus, vltimo quæstionum naturalium dicit: Molli & tenero gressu incedimus, non ambulamus. Alber. tardus naturaliter incessus, animum iudicat pigrum, nisi potentiora alia signa dissentiant.

Longo, & tardo greßu ambulantes.

Cuius passus sunt lati, & tardi, prosperabuntur in omnibus factis eius. Arist. ad Alexandrum. In Physiogn. vero; Qui longi, & tardi gressus, (sit vtique tarditate molestus) perfectiuus tamen est: nam vt diximus, longè progredi, efficacē, tardè cogitabundum demonstrat. Has copulando qualitates, ea quæ superius diximus, efficiunt.

Celeri gressu ambulantes.

Acuti motus, calidam animam ostendunt. Aristot. in Physiogn. Velocitas enim motus ex velocitate spirituum animalium prouenit, & capite de incessu: Celeritatis expeditiuum facit. In figura verò Inuerecundi, celerem eum in moribus facit.

Breui greßu ambulantes.

Breues gressus segnes ostendit, nam si longus gressus efficaciam præstabat, breuis inefficaciã. Aristot. in Physiogn. Ab eo Adaman. Qui breui passu incedunt, inefficaces & tristes. Alij rapaces, & auari, & occulta consilia facientes. Diximus cum primò, largum gressum consultatione efficere, sed Arist. ad Alexandrum scribens. Cui passus sunt breues, impetuosus, & suspictiosus, impotens in operibus, & malę voluntatis. Albertus addit & si sint artifices, obscuræ mentis.

Breui, & celeri paßu ambulantes.

Qui breuis & celeris gressus est: molestus est, & non perfestinus. Aristot. in Physiogn. Diximus enim tarditatem gressuum consultationem præstare in operibus; longitudo in verò efficaciam. has duas qualitates nunc conbinando, celeris & breuis gressus, qui contrarius est prædictis non perfectiuum, segnem, & molestum efficit. Adamantius ab eo. Qui velociter & breuiter incedit, lucricupidius, & maledicus, & ad summum timiditatis veniens. Alber. malè transferens, malignos dicit, imbecilles, & timidos habendos. Ambrosius clericum suum ne sibi vnquã præiret, commonefecit, quia velut quodam insolentis incessus verbere oculos sanctissimi hominis feriebat, qui mox ab Ecclesia recesit: in cuius incessu lucebat immago quædam leuitatis, scurrilisq; discursus.

Modo citus, modo tardus incessus.

Salustius inter cætera Catilinæ hoc probo dedit, quòd eius incessus modo citus, modo tardus foret. ex quo animus conijciebatur varius, simulator, atque omnium facinorum plęnus. Pol. & Adam. Simulatori versatilem incessum tribuunt, & se concinnæ formæ adaptantem.

Breui & tardo greßu ambulantes.

Qui breui & tardi gressus sunt; non perfectiui, & segnitie molesti. Aristot. in Phisiogn.

Longo & celeri gressu ambulantes.

Qui longi & celeris gressus, minimè molestus, & perfectiuus est. quoniam celeritas expeditionem, longitudo verò inefficaciam affert. Adamã. ad hanc incessus qualitatem innuens ait, Velocitas in motu, simul cum rectitudine & ornamento, formam perfecti consilij ostendit, & qui opera incipit, & perficit. ordinatus in incessu ostendit optimam celeri cõstitutionem. Gresus

autem

autem probabilis, vt Ambrosius refert, in primo De officijs, in quo fit species authoritatis, grauitatis, pondus, & tranquillitatis vestigium. Apuleius suum incessum describens ait: Quoquo versum floridus incessus, speciosus, & in meditatus, idest, non infractus affectatione, suspensusq;, quamcunque in partem vestigia moueantur. In Decretis canonicis. Moueantur Sacerdotes, vt in incessu ornati sint, & grauitate itineris, mentis maturitatem ostendant. Incompositio corporis, vt Augustinus ait, qualitatem indicat mentis. Heraclides erat incessu, motuq; venerãdo; vir maximi ingenij, & disciplinæ. Hippocrates tardo, & graui gradu incedebat, & cogitabundus, vir summo ingenio, doctrinaq;. Asymbeius Vssumcassanus in magnam grauitatem non fucatã, sed comitate conditam ostendebat, clemens, gloriæ cupidus, bellator, & in dandis beneficijs miram serenitatum præseferebat.

Celeri gressu ambulantes, qui si deprehendantur formident, & totam effigiem deorsum trahant, & contrahant seipsos.

Multas incessus qualitates Adaman. innuit pernecessarias. Si velociter incidens deprehendatur, formidet, & totam effigiem deorsum trahat, & contrahat seipsum, auaritiæ, & pusillanimitatis, mali consilij, & illiberalitatis signa præbet fidelia. Alber. peruertendo textum, inquit; Si qui celeriter mouetur, summictat oculos, & se comprimat, vultum deducit, totumq; complicet corpus, timidum, parcum, auarum, & versutum, ostendit.

Celeri greßu ambulantes cum oculis perturbatis, & capitis inconstantia, & anhelatione.

Si simul cum veloci motu sit in oculis perturbatio, capitis inconstantia, & anhelatio magna; & mala operantis, & fugiendi hominis signa præbet fidelia. Alber. audacem, immanem, & magnarum cladium dicit authorem.

Tardo gressu incedentes, spontè morantes, & manentes in vijs, & circumcirca aspicientes.

Qui tardè graditur, & spontè moratur, & manet in vijs, & circum circa aspiciat; gloriosum scias, & iniurium existere, superbum, & adulterum. Adam. Satis ineptè Alber. ab eo: In motu tardus, qui interdum resistat, & ceruicem reflectat, & circum aspiciat, superbiæ signum.

Pedibus, & cruribus conuersis ambulantes.

Qui pedibus, & cruribus conuersis ambulant, effœminati sunt, & ad mulieres referuntur, quæ hoc modo incedunt. Arist. in Physiog. P. Africanus. P. Gallo homini effæminato inter alia hoc probo dedit, quòd fæmoribus subuersis ambularet.

Corporibus se circumtorquentes & ambulantes.

Qui verò corporibus circumtorquentes se, & fricantes, adulatores sunt, & referuntur ad passionem. Arist. in Physiogn. Ab eo Adam. Qui distorquent se ipsos, & inclinant; adulatores sunt, ita enim facit canis, dum blanditur, & adulator. Alb. qui se submittunt, ac corpus inhoneste infringunt; blandi sunt, quòd blandientes canes referant. Homines qui callidi adulantes sunt, Cercopes dicuntur, Cercopite ci caudam motirantes. Sunt Cercopes astuti, dolosi, impostores, adulatores, qui sicut vulpes canes venaticos decipit caudas huc illuc motitantes, ita simplices homines decipiunt. Ex Suida. Cercopes in Lydia versutos aiunt impostores, & inamabiles. Ex Varino. Cercopes duo fratres fuerunt iniquissimi, ab ipsa improbitate sic dici; Passalus Alemon: hos Harpocration, Xeuogoras, & propter malignitatem à Ioue in Simias transformatos dicit.

Corpore toto se promouentes, humeris, & singulis membris.

Qui toto corpore se mouent, membris, humeris, singulisq; membris, effęminati sunt, id enim manifestè mulierum est.

Corpore erecto incedentes.

In figura Fortis, & Iracundi. Aristot. tribuit ei corpus erectum. Polem. & Adam. in eisdem, & Ingenioso eandem figuram ascribunt. Michael Scotus; Corpore erecti vt hasta: audaces sũt. Bartolomæus Colconus corporis statura erecta, & habili fuit; egregius bellator, & fortis, vt ictu pali ferrei, saltu, cursu, & palestra cunctos superaret, audacis etiam vir ingenij.

Corpore inclinati.

In figura Timidi, & Verecundi, & Mansueti tribuit enim Arist. figuram inclinatam. duo eius sequaces. Idem in figura Timidi, & fatuijmprobi dicunt.

Inclinati ad dexteram ambulando.

Qui ambulant inclinati ad dexteram, ij cinædi sunt, & referuntur ad apparentẽ decentiam. Aristot. in Physiogn. Ab eo Adaman. Qui se in motu ad dexteram inclinant, effęminati sunt. Si ad naturalem causam referre licet. Homo est calidus pręcæteris animalibus, ideo rectus incedit; est enim calidi natura sursum eleuare, vt Aristot & lib. de partibus tradit: Latus dextrum calidius est sinistro, vnde qui virilitatem præfert, latus dextrum rectum affert; qui verò ad dextris inclinatum ambulat, signum est frigidæ, & humidæ naturæ. Item etiam alibi tradidit: Ambulatio duplex, altera recta, altera inclinata; cinędos monstrant, qui ob eorum mollitiem recti incedere non possunt.

Incliaati ad sinistram.

Ambulantes inclinati ad sinistram, insipientes sunt. Adam. Qui omni tempore mouentur, & ad sinistram inclinant partem, quæ mollis est, stulti sunt iudicandi. Alber.

Suspenso Corpore, & sublimi vultu ambulantes.

Alexander Aphrodiseus in suis Problematis ait: Qui minus prudentes sunt, suspenso corpore, ac vultu sublimi incedunt. affertq; nauicularij similitudinem, qui cum non ad modum robustus est, nauim recta non agit: sic nec corpus animus imbecillis.

Erectæ ceruicis equus & Vir se insinuant hac Tabella.

Rectus, & alta ceruice ambulans, & humeris sese commouens.

Vetus Aristot. translatio sic se habet: Qui humeris sese rectis extensisq; agitant, γαλιάγκωνες, referuntur ad equos. Sed quid per galeancones Aristot. sibi velit, diu Suessani animum extorsit exponens per galeancones, brachio minores, & pusillos; probatq;, quia referuntur ad equos, qui pusilli sunt, & rectis humeris incedunt. Galenus dum Hippocratis vocabula declarat, per galeancones eos intelligit, qui minimè nutritum brachium habent, & ea quæ circa brachium sunt, inflatiora, vt feles: ex Hesychij interpetratione. Cornarus verò cubiti gibbum vertit, quod minimè quadrat: Plutarchus libro De Isi & Osiride, Mercurium γαλεάγκωνα esse corpore dicit. Celius Calcagninus opusculo De rebus Aegyptiacis, nescio qua ratione albicubitum exponit. Grammatici ab Etymologo galeancona exponunt, qui iusto breuiorem habent cubitũ: γαλίαυχος is dicitur, qui prolongo & gracili collo est, & Cratini Poetæ filios Aristophanes gyliauchenas appellauit, quod colla & ceruices longas & angustas haberent. Sed nos locum explebimus, emendabimusq; ex Adamantio, qui ferè, vt cætera hunc locum in suis Physiognomonicis transcribit: Qui verò in humeris submouetur, rectus & elatæ ceruicis existens, ὑψαυχενῶν, sibi placens, & iniuriosus est, ita enim graditur equus. vt Arist. γαλεάγκων, ab Adamantij ὑψαυχενῶν respondet. Equus gloriosus & ambitiosus est, adèo vt de eo hæc habeat Aelianus. Inter cæteras animantes equus magno, elatoq; est animo: enimuerò magnitudine, & ceruicis eminentia, audacius exultat, gestit, & insolentius effertur. Equa Coma superbiens, ab asinis iniri iniquissimè fert, cuiusmodi effectus gnari, qui sibi mulos gigni volunt, equæ iubam sine artificio tondent, postea q; asinos admittunt; ea verò mariti ignobilitatem, cuius antea pudebat, facilius patitur. Sophocles eius rei non ignarus uidetur meminisse. Albert. Qui humeros commouendo incedit, collo superbus, & insolens iudicatur. Tiberius Cæsar incedebat ceruice rigida, & obstipa, & obducto ferè vultu, & plerumque tacito, nullo aut rarissimo etiam cum proximis sermone, eo quòd tardissimo, & non sine molli quodam digitorum gesticulatione, quæ omnia ingrata, & arrogantiæ plena animaduersa Augustus in eo, ex excusans apud Senatum, & populum: professus. Naturæ vitia, non animi esse.

Humeri curui ad singulos passus se commouentes.

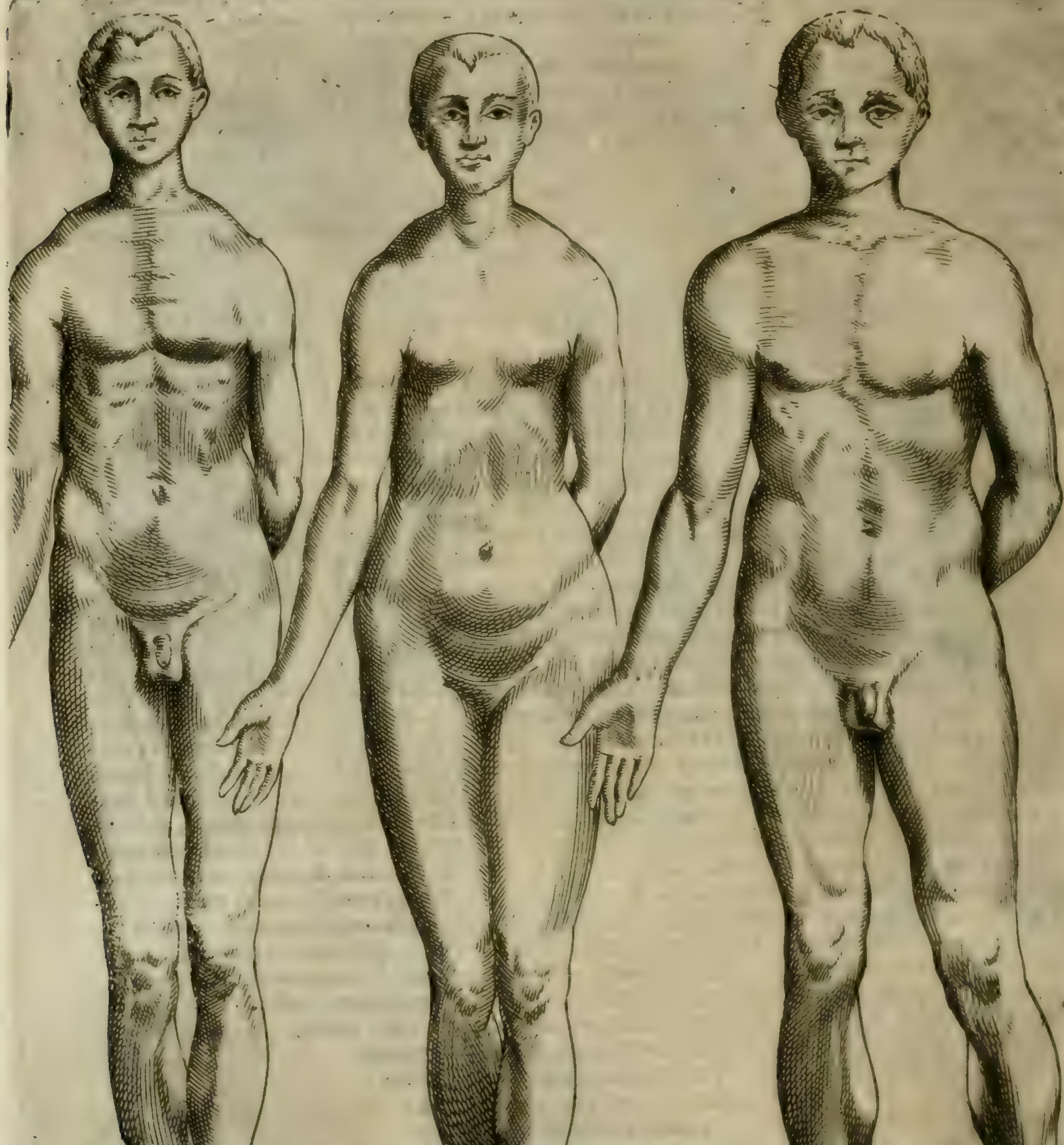
Qui humeris mouentur incuruati, elato sunt animo,& referuntur ad Leones. Vbi verò Leonis figuram designat. Arist. ait, Ambulans tardè, & magnificè, atque seipsum in humeris, dum ambulat, quotiens,hoc est, (vt conijcio) humeris ad singulos passus commotis. Alibi Leonis incessum gradatim esse scribit, id quòd fit cum pes sinister non transit dextrum,sed subsequitur, quòd incedendi genus Græci κατὰ τὸ σκέλος vocant. incedit enim tardè, & passibus multo distantibus. Adaman. ab eo hæc habet. Qui humeris submouentur, abducto capite, magnanimitatem, & fortitudinem innuit; ita enim incedit Leo. Reliqua ab hijs iam conspicere poteris. Albertus optimam incessus rationem describens, ait: Quum pedum & manum motus cum totius corporis consentit, & cum moderatè,& tranquillè infertur, cum inclinatione aliqua capitis,& ceruicis decenti, magnanimum hominem, & fortem notat, talis est Leonis incessus. sed Plinius, humeris incuruos, longæuos dixit.

DE MAGNITVDINE ET PARVITATE CORPORVM. CAP. VIII.

LOCVTVRI de magno & paruo Corpore, dicemus nil magnum, aut paruũ absolutè dicendum, sed cum eiusdem generis rebus collatum; nam & formica magna, & elephas paruus est, neque simul Achilles & Aiax dicentur magni, & Polydamas & Milo, siquidem Aiace, Achille,& Milone erat maior Polydamas, sed si nos medio, aut mediocri conferemus in vno genere, & veluti regula, arbitroq; magnum, aut paruum dicemus: nam quòd excedit magnum, quòd deficit paruum: Ob id Galenus, magnum corpus nominat,quòd longitudine & profunditate superat; & si interdum quòd longitudine sola, auctum est corpus, solitum sit magnum nominari, quamuis huic proprium nomen sit magnum,illi crassum. sed nos id duobus modis accipiendum duximus. Primò illud commensuratum corpus dicemus,quòd in suo Climate iustam mensuram non excedit, veluti in hoc medio climate, sex pedum cum dimidio: nam si septem pedum, aut octo, magnam dicimus staturam. Sub Septentrione verò,vbi Corpora proceriora, septem pedum iustã dicimus hominis altitudinem; octo verò uel nouem longam, & excedentem. Sub Aequinoctiali nostra longior est,iusta quinque cum dimidio,uel sex Solinus dicit. etsi plerique deffiniãt, nullum posse excedere longitudinem septem pedum,quòd intra hunc modum Hercules fuerit; deprehensum est tamen romanis temporibus sub D.Augusto,Secundillum deces pedes & amplius habuisse proceritatis; postmodũ sub Claudio Principe Gabbarã ex Arabia aduectum nouem pedum, & totidem vnciarum fuisse. Alio modo corpus longum, aut magnum dicimus, quòd in longitudinem extenditur cum gracilitate; quòd si idem corpus carnulentum fuerit, longum non dicemus; ita gracilitas & crassicies uidentur altitudinem immutare. Sunt & apud nos sex pedum homines cum dimidio, qui cum decora gracilitate, & elegantia ornati sint, longos nominamus, eosdemque distentos latitudinis, mediocres, uel potius paruos dicimus. Nos ad hæc consideranda, nostra corpora describemus gracilia, moderata, & crassa, quorum symetria ex faciei mensura desumemus. Est prima figura bene compositi hominis, cuius naturæ caput sit octauæ partis; secunda cuius altitudinis caput sit nonę partis, postrema gracilioris,& productioris formæ effigiem demonstrabit, cuius longitudinis caput est pars decima; sunt enim eiusdem altitudinis, & commensurationis, sed gracilior longior videbitur.

In subiecta Tabella tres hominum staturæ superius memoratæ demonstrantur.

[illegible] amussim igitur has metiar [illegible], effingito tibi lineam futuræ altitudinis figuræ, [illegible] prius animo conceperas, initialis punctus [illegible] capillorum vertice ad calcem vsque erit, hæc summa diligentia [illegible] partes distinguenda est, vel quibus partibus vsurus sis in ea figura describenda: eas partes [illegible] numeris notas reddes, videlicet mediam, tertiam, quartam, vsque ad minimam: nam [illegible] vna portione comprehen[illegible] non quit tota, necessarium est ad minimam deuenire. sed V[illegible] bene compositum hominem ita distinguit. A mento ad radicem capillorum est [illegible] pars altitudinis [illegible] mento ad summum verticem [illegible]. Item [illegible] ar[illegible] ad extremum digitum [illegible] faciei altitudo ab imo [illegible] ad imas nares pars [illegible] tia, eadem ab imis naribus ad medium superciliorum, ab eo fine ad imam radicem capilli, vbi frons efficitur, tantundem, ab summo pectore ad imas radices capillorum, pars sextæ, ad summã

verticem

verticem quarta, per altitudinis corporis sexta, cubitus quarta, pectus item quarta, Item corporis centrum medium naturaliter est vmbilicus. Namque si homo collocatus fuerit supinus, manibus, & pedibus pansis, circiniq; collocato centro in vmbilico eius, circum agendo rotundationem in vtramque manum, & pedum digiti linea tangentur; non minus quemadmodum schæma rotundationis in corpore efficitur, ita & quadrata designatio in eo inuenitur, eadem latitudo vti altitudo, quemadmodum areæ, quæ ad normam sunt quadratæ.

Corpore valde parui.

Valdè parui præcipites sunt, Aristot. in Physiogn. latione enim sanguinis paruum locum continente, motiones quoque valde velociter accedunt ad sapere. causa est, quia in orpore paruo pauca est intercapedo à corde ad cerebrum, vnde fit spirituum ascensio, ex quibus ingenij vbertas: vnde sunt ingenio, & actionibus celeres Alexāder Aphrodiseus asserit corpore breues plerumque esse ijs, qui longi sunt, prudētiores: cum coarctata sit in toto corpore anima; innati enim spiritus vis ipsa collectior, paruæ compaginis membra aptissimè regit, & quòd mentis est, ad excogitandum velocius illustrat. Præterea animalia parui corporis ingeniosa sunt, vt apes, formicæ, & araneæ. Et Auicenna dicit, quòd natura supplet ingenio, vbi defecit corpore. Arist. ad Alexandrum præcepit, non debere contemnere paruum staturā in hominibus, quia plerumq; hi sapientia, consilio, & optimis moribus sunt præditi. Sed ad exempla accedamus; Viri fortitudine, & consilio præsignes in historijs hi leguntur; Agesilaum parua fuisse statura ferunt, & forma despicabili, sed animo imperiosum, & ingenio sublimem, iustitiæ obseruantem, natura & arte his popularitate, humanitateq; coniunctis, sed hilaritas viri, & illa quotiescumq; locum tulisset, vrbanitas, effecit, vt eadem ad extremum vsque senectam gratia, præsignes, forma, pulchritudineq; viros æquaret. Alexander Magnus non magna fuit statura, & Orientem totum subegit, &

git, & omnes Reges præiuit. Vlysses modica fuit statura præditus, & staturosus & maximè Aiax, vt ab Homero describitur Iliados tertio: ille iudicio & virtute præpotens, hic stolidus & furiosus. Homero etiam teste, Tydeum minorem quidem corpore, sed fortiorem animo fuisse significatur. Antonius Caracalla breui fuit statura, tamen dicacitatem Alexandrinorum vltus est ingenti cæde: Persas item dolo & virtute fudit. Et si à Mario Tyronũ proceritas probatur, eamq; exactam esse intra senos pedes, vel certe quinos, & denas vncias, inter alares equites, vel in primis legionũ cohortibus à Vegetio tamen infertur, vbi necessitas exegerit, non tàm staturę rationem, quàm viribus habere conuenit. Fuit Attila Hunnorum Rex modicæ staturæ, sed lati pectoris, magni capitis, & maxima fuit bellica virtute. Paulo ante nostra tempora Nicolaus fuit Piccinus dictus, à parua corporis statura, in Italia magnus fuit virtute bellica, & pręclaris facinorũ gestis. Erat vir ingenio apprime sagaci, & præferuido, & mirabiliter solerti ad præcauendos hostium dolos, tentandasq; insidias, Etsi homines ingenio, & fecundia præsignes referre licet, qui modica fuerunt statura. Hippocrates paruus fuit corpore, sed formato, & optimè symmetriato, fuit & Medicinę princeps, vel potius diuini, quàm humani ingenij vir. Cornelius Licinius caluus breuis fuit staturę, & exigui corporis, quo circa à Catullo Calopichyuis est appellatus. hic poematis scribendis prælegans habitus est, & apud veteres inter optimos Poetas relatus. Anius statura fuit admodum breui, vt à C. Plinio refertur, & inter principes tragediatur scriptores relatus est à veteribus: fuit enim acri ingenio. Horatius item statura fuit breui, & corpore obeso, & oculis lippis. Marsilius Ficinus pusillo corpore fuit, vt vix semihominem ęquaret, sed tantam vim inusitati spiritus, & tantas vtriusq; linguæ facultates habuit, vt in admirationem haberetur. Iacobus Faber Stapulensis statura perhumili, homuncio, sed magnis ingenijs haud dubie conferendus. Aurelius Angurellus Poeta, in pusillo corpore, præclarum habuit ingenium.

Parui corpore, siccis carnibus, & calore, qui caliditatem innueret.

Quicunque autem paruorum siccis carnibus sunt, aut coloribus, aut quæ per caliditatem corpori superfluunt, nihil proficiunt. existente enim latione in paruo corpore, & veloci propter ignem, nunquam secundum idem sapere est, sed aliud in alio, priusquam excedens perficiat. In corpore paruo aliquam adhiberi considerationem iubet Aristoteles: nam potest esse paruũ corpus, & non ita malum; vnde ex qualitate carnis, & sui coloris, potest & qualitas effectus augeri vel minui. Vnde pro siccis carnibus vtentes, intelligit in sui corporis constitutione, quòd macri sint, vnde cum corpore duæ causæ coniunguntur, altera ex parte loci; videlicet cum corpore parui sint: altera ex parte complexionis, quæ sicca & ignea est: sic ex breuitate corporis spirituum breuis est motus, ex compositione calida celeris, sic animum reddunt mutabilẽ; nam prius spiritus mutantur, quàm animus opinione firmetur.

Corpore parui humidis carnibus, & colore humidum innuente.

Quicunque verò paruorum humidis carnibus vtentes, & colore propter frigiditatem humidũ annuente, præditi sunt, perfectiui sunt: existente enim motu in paruo, id cum difficultate mobile temperatur commensuratione, potest optimè perficere. Aristot. in Physiog.

Corpore incommensurati.

Incommensurati, astuti sunt, & referuntur ad passionem, & ad fœminas. relationem autem commensurationis corpus ad bonam motionem, & bonam natiuitatem ducere oportet, sed non id formam maris, sicut initio dictum est. Idem in Physiognomonicis.

Valde magni Corpore.

Qui autem sunt valdè magni, tardi. Latione enim sanguinis magnum locum continentis, tardè accedunt ad sapere. Idem in Physiogn. Ait Alexander Aphrodiensis. In magnis corporibus anima extremum soluitur in spatium. Cicero libro De natura Deorum. Elephantẽ belluam, ait, stuporis plenam, propter immensam vastitatem, vt legere est apud Diogenianum. cui Porfirius subscribit, dum neque Elephanto, neque dentibus eius quicq; esse boni dixit. Plautus in hanc sententiam. Meus herus Elephanti corio intectus est, non suo, neque plus habet sapientiæ, quàm lapis. In quam sententiam Græci ἐλέφαντος ἀπαθέστερος. & Tertullianus eum vocat bestiam insulsissi-

insulsissimam. Sed animaduertendum tres esse Elephantorum species, palustres, montanos, & campestres. Palustres magni sunt, de quibus loquitur: montani parui, & prudentes: campestres dociles sunt. Et struthiocameli grandiores & timidiores. Grus magna auis est, & timida: Eustathius, Homerus Aiacem describit, vt diximus, enormi proceritate staturosum. πέλωρος τεῖχος Ἀχαιῶν, id est excelsus Aiax, Græcorū murus, & ἔξοχος Ἀργείων κεφαλὴν, capite supereminens Græcos, Vlyxes contra Eurialum ait, quòd esset magnus, & insipiens, apud eundem.

Si membra tibi dant grandia Parcæ;
Mentis eges.

C. Caligula statura fuit eminenti, corpore enormi, gracilitate maxima, crurum & ceruicis.

Corpore magni, carne humida, & colore humidum innuente.

Quicumq; verò magnorum humidis carnibus vtuntur, & coloribus, qui propter frigiditatem innascuntur, nihil perficiunt. Existente enim latione in magno loco, & humido propter frigiditatem, non permittit aliquid accedere ad sapere. Arist. in Physiognomonicis. Sunt homines grandiores, timidiores vt struthiocameli. Ludouicum Pannoniæ Regem, & Boemiæ ferunt cum vtero matris excluderetur, informem propè, & sine certis oris lineamentis, vrsini fetus speciem prætulisse, & creuisse ad iusto maiorem hominis staturam, nec eius molis artus decenter viuidus, & illustris spiritus regeret, ore etiam obeso, nec poterat à nutricijs ita exercitari, vt literarum pariter & armorum disciplinam exerceret; corpus sine pectore & mente totus fuit.

Corpore magni, & duris carnibus, & colore calidum innuente.

Quicunque autem magnorum & siccis carnibus vtuntur, & colore propter humiditatem; sunt perfectiui, & sensitiui: existente enim latione in loco magno, & tarda propter frigiditatem, nil conducit accedens ad sapere; magnitudinis enim excessum & carnium, & caloris caliditas acquisiuit, vt commensurata sit ad perficiendum. Aristot. in Physiog. & in Problematis, homines, & aues, & genus quodq; animalium forte, esse dixit corpore duriori. Ratio: quia animositas cum calore est, metus enim refrigeratio est; quorum igitur sanguis magis magis feret, hæc & robustiora & animosiora sunt: Sanguis autem alimenti loco corporibus est. Multi sunt homines uiribus, & ingenio præsignes, qui procera statura, sed contemperata membris & complexione fuerunt. Legitur apud Græcos Tritormum fuisse quam corpore staturosum, ac uiribus præcellentē fuisse; in eum cum incidisset Milo Crotoniates, illius proceritatem & robur periclitari cupiens, nil magnum posse dicebat. Is permagnum arripuit lapidem, quem primo ad se protraxit, inde propulit, ter idem effecit, postea substulit ad genua, demum humero impositum ad quinquaginta tulit ulnas, proiecitq;: at lapidem uix emouebat Milo: inde porrexit in armētum, stansq; maximi, & ferocissimi omnium tauri pedē corripit, furentemq; ac inde se proripere ad nitentem frustra, retinuit constantissimè. Pentasilea Amazonum Regina, magnitudine & forma minimè negligenda, contra Græcos animo & uiribus præualuit, ut narrat Q. Calaber. Porus Rex Indiæ magni erat corporis, magnitudine scilicet quinque cubitis, pectus in latum duplo eius, quàm uiri robustissimi sit: porrigebantur tela, quæ conijciebat, eo ferebātur impetu, quo fermè si ex catapulta fuissent intorta: animi magnitudine, & fortitudine Macedonum animos perterruit, ex Diodoro Siculo. Magno corpore fuit Theseus, cum Cimon eius sepulchrum inuenisset, forma præstanti, & digna, & maxima animi magnitudine, ut ex Plutarcho habetur. Palamedes longus & gracilis fuit, animo sapiens, magnanimus, & blandus. Antenor longus & gracilis, & uelocibus membris: sed uersutus, & cautus. Agamemnon corpore magno, membrisque teretibus, fuitq; prudens & nobilis. Hector magnus, longus, & latus, consiliarius, & prudens. Neoptolemus magnus, deducto corpore. sic Castor, Pollux, & Helena. Polyxena alta: animo simplici, larga, & dapsili. Sic Priamus, & Machaon, qui fortes, prudentes, & misericordes fuere. Troylus magnus, & pulcherrimus forma, militiæ cupidus, ut ex Darete Phrygio habetur. Romulus fuit magnitudine, forma, & præstantia insignis, ut ex Plutarcho habetur. Flauius Domitianus statura fuit excelsa, præterea pulchra, decens: maximeq; in iuuentute, & quidem toto corpore: maximo ualuit ingenio, facundia, sagitandi arte, & militia. Claudius Cæsar prolixo, nec exilij corpore fuit. C. Cæsar excelsa statura, sed tereribus mambris, ore paulò pleniore, fuit animo, ingenij magnitudine, & uirtute insigni. Tiberius Cæsar fuit amplo, & robusto, statura, quæ iustum excederet, latus ab humeris, & pectore: Cæteris membris usque ad imos pedes æqualis,

& congruens . vnde fortis erat, vt ex Suetonio colligitur. Mausolus proccero corpore, & prudens fuit. Georgius Scanderbechus excelsa fuit statura, tortoso corpore, vt magni Herois effigiem repræsentaret: fuit admirabili robore, & bellica virtute præditus, vt in historijs testatũ est; vt supra duo milia barbarorũ diuersis prelijs sua manu interfecisset: quum singulis ictibus singulos per medium scinderet. Georgius Fraispergius Sueuus vasto corporis pondere, sed artuum robore adeo valido, vt extento tantum medio dextræ manus digito, validissimum quemq; firmo innixum vestigio facilè dimoueret, prætercurrentem equum arrepto freno sisteret, tormentumq; morale solo inuixus humero, propelleret quo vellet. Luitprandus Aspiendi filius, Longobardorum Rex, adeò immani fuit corporis statura, vt gigas videretur, sapiens, prudens, fortis, & in armis validissimus, vt nemo esset, qui eum prælio excipere vellet. Gottifredus Buglionus, sacri beli aduersus Turchas dux, statura fuit sublimi, eximia corporis specie, militaris artis peritissimus, ac religione insignis, sermone breui, sed sententijs admirabili. Carolus Dux Francorum statura eminenti, & corpore amplo, membris congruentibus, facie pulcherrima, rerum gestarum magnitudine cognomento fuit Magnus, vniuersa specie augusta. Otho excelsa fuit statura,& strenuus bellator. Sic magnus Sfortia, Sic etiam Consaluus Cordubensis,vt ex Iouio habetur. Mahometes Secundus Turcharum Imperator, statura fuit grandi, pectore & lacertis magnis; fuit natura pugnax, & strenuus, & prudentia mirificus, solers bellicarum machinarum inuentor,difficilimarum,& abstrusarum rerum peritus. Ioannes Assumbeius Vssumcassanus eximia corporis magnitudine, bellicosus, & appetens gloriæ. Zenial Persa Cassani filius, excelsa statura, & grandibus oculis, manu strenuus, & audax in prælijs, equitando & iaculando excellẽs. Tamerlanes Scytharum Imperator corpore fuit ingenti, validis neruis adeò firmo, lacertosoq; vt schytici ingentis arcus cordam, quòd paucissimis præstare licebat, vltra aurem extenderet, cũpreumq; mortarium pro scopo sagittarijs in ludo propositum, emisse harundinis spiculo perfoderet, maxima præditus bellica virtute extitit, & animo indomito. Non deerunt Philosophi. Zeno procera fuit statura,vt Plato in Parmenide indicat, fuitq; magni ingenij, dialecticæ inuentor, & in Philosophia, & Republica vir sanè nobilissimus, vt indicant ipsius volumina sapientiæ plenissima. Zeno Cittieus procera statura & gracili corpore fuit, vt ex Apollonio Tyaneo Diogenes refert.

Corpore mediocri carne, & calore.

Excedentia igitur corpora magnitudinibus, & paruitatibus dificientia, quomodo imperfecta sint, & quomodo perfecta, dictum est; media autem horum natura ad sensus optimam & perfectissimam esse quibuscunque supponitur inesse. Motus enim non multi existentes, facilius ad mentem accedunt; nec enim pauci existentes, supergrediuntur: cum perfectissimam, & quæ ad perficiendumq; fuerint proposita, & ad sentiendum, oportet moderatam esse magnitudinem. Aristot. in Physiog. Si enim incommensurati astuti sunt, commensurati vtique iusti erunt, & fortes: & hic vsus est loco à contrario. Et ad Alexandrum scribens, ait: Homo bonæ staturæ erit, nec nimis longus, nec nimis breuis. Pol. & Adam. in Idea ingeniosi, tribuit ei corpus mediocris magnitudinis quadratum virum solitus est appellare, Simonides apud Platonem & Aristotelem qui esset omnibus muneris absolutus, & quadratæ staturæ sine manibus, & pedibus, cuiusmodi Hermes τετράγωνον apud Græcos fingere solebat: cum quadratis literis illustribus notis dicatas ab antiquis fuisse, non aliam ob causam, vt conijcio, quàm quòd ea forma, quæ sola perfecta esset, absoluta sit, illorum virtutem & sapientiam minimè fluxam, & mutabilem indicare vellent. Celsus Medecinæ secundo; Corpus staturæ mediæ quadratum vocat, atq; habilissimum esse inquit, præcipuè si neque gracile, neq; obesum sit, nam gracile corpus: infirmum, obesum hebes est. Columella de canibus loquens, quadratum potius probat, quàm longum, aut breuem, sic & gallinas quadratas. Homerus Vlyssem mediocris staturæ dicit, ingeniosissimum, & fortem sic etiam Dares Phrygius eum fuisse scribit, corpore medio, & firmo, sic eloquens, sapiens, & fortis. Aiax Oileus corpore quadrato, valentibus membris, aquilino corpore,& fuit iocundus, fortis, & sagax. Sic Diomedes corpore quadrato, forti, & in bello acerrimus, crebro calidus, impatiens, & audax. Menelaus mediocri corpore, & statura fuit, & formosus, valens ingenio, & viribus. Briseis non alta statura, corpore æquali fuit, blanda, verecunda, simplex, & pia. Aeneas quadratus, fortis, pius, prudens, vt ex Darete Phrygio habetur. Iustinus narrat Ninum Semiramidis filium fuisse statũra mediocri. Augustus statura fuit breui, quinum pedum, & dodrante, quæ compositione, & æquitate membrorum ocuileretur,& non nisi ex comparatione alicuius procerioris intelligi posset. Galba etiam statura fuit iusta,vnde maxima eius liberalitas, & iustitia. Sic Vespasianus quadrata statura, compacta, firmisq; membris; fuit liberalis, magnificus, &

cus, & validus; vt in Suetonio legitur. Plautus in Asinaria suum Leonida commoda statura, & intelligentem fuisse scribit. Mediocri statura fuit Ruellius Gallus, & in scribendo felicissimus. Iusto, humilior, vel quadrata fuit statura Iacobus Triuultius, sed ingenio, spiritu, & vigore pleno, Italorum Ducum celeberrimus. Grimoaldus Longobardorũ Dux, mediocri statura fuit, vt ex Paulo historico habetur, animo, & corpore præstantissimus. D. Bernardus mediocris, & honestæ staturæ fuit, longitudini tamen vincinior apparebat, corpus tenuissimum, & sine carnibus erat, fuit & serenus vultu, modestus habitu, circumspectus in verbis, in opere timoratus, & magnanimus in fide, longanimus in spe, perfectus in charitate, summus in humilitate, præcipuus in pietate, in consilijs prouidus, in negotijs efficax, nusquam tamen minus, quàm in otio otiosus, suauis moribus, plenus denique virtute, & sapientia, & gratia apud Deum, & homines.

DE FACIE PVLCHRIS, ET DEFORMIBVS CAP. IX.

MALE nobiscum actum videretur, si priusquam sermoni finem imponeremus, non discuteremus, an facie pulchri, pulchro sint animo, & deformes animo sint deformes, vel qui boni, vel mali portendant. Etsi ex particularibus partium signis id ostendimus, nunc ex partibus simul compositum integrum ostendamus: quæ pulchritudinem faciunt. Pulchritudinem aliter Medici, aliter Philosophi difiniunt. Hippocrates veram pulchritudinem nil aliud esse dicit, quàm optimam constitutionem temperamenti, quam actionibus dijudicant: non albedine, vel mollicie, scilicet, quæ particulas habeat ad organorum functiones sufficientem præbens vtilitatem. At si Socratem, vel Platonem in Sophista de pulchritudine disputantes audiamus, inquiunt: Pulchritudinem in animę sanitatem, ægritudinemq; connumerari: nam si sana, pulchra est: deformis verò, si ægra; animæ partium seditionem, diffidentiamque morbum dicunt, temerariæ motiones, immoderatæq; ex appetitu venientes, turpitudinem appellant, sic consensum, & partium congruitatem esse sanitatem, & motionum æquabilitatem esse pulchritudinem: Et quemadmodum corpus pulchrum inæquabilitate membrorum naturam habet suam, eodem modo ex singularium motionum congrua æqualitate pulcher, honestusq; euadit: At has pulchritudines Mangones non laudant, sed quę in apta membrorum mudulatione consistit. Galenus vtramq; coniungit. Corpus itaq; quod nec densum euidenter sit, aut lassum, neq; durum, neq; molle, neq; item pilosum, aut glabrum, quantæcunq; magnitudinis extiterit, temperatissimum erit, quòd si instrumentariæ eorum partes commensum quendam inter se sortiantur, erit perfecto visu sanè pulcherrimum, cum absolutissimę constitutionis existat. Vetus est omnibus Physiognomonicę rei scriptoribus comprobatum axioma, quum conueniens dispositio membrorum corporis, bonorum morum conuenientiam demonstret, & vulgò etiam iactari solet, vt monstrum in corpore, mostrum in anima. Pulchritudo est membrorum corporis optimè commensurata dispositio, & corporis forma animæ typus est. Particulę interius eandem structuram sortiantur, quòd foris ostendunt, & quę similem actionem obeunt, similem figuram foris ostendunt, quippe (vt sæpius diximus) natura animanti corpus animi affectibus idoneũ condidit. Pulchritudinem Dei donum dicunt, vt qui maximè illam possideant, maximè illius fauorẽ possidere dicantur. Apuleius pulchritudini tantùm tribuit, vt pueros ad diuinationem eligendos, corpore decoros, & integro iubeat, vt in eis diuina maiestas, quasi bonis ædibus diuerteretur.

Facie pulcherrima.

Sed si nos animum ad historias conuertimus, viros, mulieresq; multas reperiemus, eximia, & excellenti forma præditas, quæ etsi claro animo, & varijs virtutibus decoratas, plerumque maxima cum his vitia commixta habuisse, vt videatur naturã in eorum proportione & simetria, in tam immensa pulchritudine, mensuras & proportiones omnes superasse; ita eorum animos etiam ad vitia profusos conformasse; vt optimè illud Socratis quadret: In aurea vagina plumbeus ensis. Alcibiadis pulchritudo quanta fuerit à probatissimis scriptoribus depicta, nemo est, qui ignoret: illud dicere audet Plutarchus, sua tempestate omnibus Atheniensibus oris dignitate, & totius corporis forma vnum Alcibiadem præstitisse: Idq; largitum præcipuè est ei à natura: quòd non modò in pueritia, aut adolescentia, sed omni ætatis gradu maximum semper decorem, & formosum hominem prætulit. Satyrus apud Athenęum inquit, venustissima forma fuisse, theatrũ ingredientem omnes admirabantur, non solum viri, sed etiam fęminæ: quam ob rem Antisthenes oculatus testis asserit, quouis decursu ætatis speciosum fuisse: cum exercitui præesset, etiam cu-

rauit,vt pulchrior esset, fuit luxuriosior Ionibus. Timeam Aegidis vxorem, veluti scortum, de stupro interpellauit, quod nonnulli cum reprehenderent,non ob libidinem cum ea rem habuisse dicebat, sed vt Lacedęmone stirps sua regnaret, & deinceps Reges non ab Hercule,sed ab Alcibiade nominarentur. In exercitu Timandram, & Theodoten scecum scortum circumducebat, filiam suam stuprauit, cum qua,dum dormiret, Axiochi sociam esse dicebat. Pherecrates de eo: Alcibiades minimè vir, qualis multis videtur, hunc mulierum omnium vir est.

Erat natura gloriæ maximè cupidus,vt in vita nil expetendum esse diceret, nisi dominatu summo cæteris mortalibus antecellere; in eloquentia phylosophia, & belli peritia nemini secundus, & magnificus; fuit etiam audax, & ferox, quieti & otio infestus, contentionisq; supra modum amator, & vt Thucydides dixit, ad incontinentiam & luxuriam, & in ea,quæ voluptatem pariũt, maximè procliuis, & tandem de occupanda suæ patriæ libertate putauit. Fuit Demetrius forma, & pulchritudine oris adeò egregia, adeò præstanti, vt Pictorum, aut Sculptorum nemo similem vnquam potuisset effingere, vt gratiam simul & terrorē, tum grauitatem & mansuetudinem prę-seferre videretur. Concurrebat simul admirabilis splendor, regia quadam dignitate coniunctus, vt natus videretur ad stuporem simul,& gratiam hominum conciliandam. Erat in agendo bello dux egregius, & præclarus, erat per otium omnium regum iucundissimus, cum verò res agendæ erant, studio, diligentia, ingenijq; magnitudine, cunctos alios superabat; erat summè clemens, pius, & liberalis; sed voluptatibus, & delitijs ita deditus,vt omnium regum incontinentissimus esset habitus. Nunc circa potus, & conuiuia, nunc circa amores, & omnis generis voluptates maxima cum impudentia versabatur, multaq; alia inhonesta, quæ sine ignominia narrari non possunt perpetrabat. Helena capillo fuit flauo, oculis magnis, ore pusillo, facie pura, auribus optimis benę figurata, & tota formosissima. Ex Darete. Sed Homerus.

Non ægreferendum Troianos, & benecaligatos Achiuos,
Pro tali fæmina longo tempore graues labores perpeti,
Immortalibus hæc oppido quam facie Deabus similis est.

Vt Telemachus, & Hectoris filius in conuiuio propè Helenam sedentes, silent celeberrima illius forma excordati, & attoniti. sed malè suo viro fuit fidelis. Alexander Priami filius candidus fuit, longus, & pulcherrimis oculis, capillo flauo & molli, ore venusto & voce suaui. Si Dareti credimus. fuit & claro animo imperij cupidus, sed neq; bellator, neq; fidelis. Egregia fuit Semiramis corporis forma, & decora nimis, iuuenis habitum mentita, duos & quadraginta annos regnauit, ingentia, & præstantissima edidit facinora; vt vix scribi possint: sed fęda exarsit luxuria, vt quam plurimis adulteris via fuerit, & equm adamauit vsq; ad coitum, vt Iuba author est, & tandem proprij filij concubitum postulauit. Agatocles formosus, & decora corporis forma ornatus, adolescens corpus vt meretrix prostituit; adultior adulter euasit, vir sanguinarij, & audacis ingenij, & virtute bellica præditi: Lucianus Pseudomantem ita depingit: Corpore & aspectu decoro; planèq; specie diuina quadam, ac maiestatis plena, colore candido, barba non admodum hirsuta; oculi vehementer acres, ac versatiles, tum diuinum quidem relucentes; vox dulcissima, pariterq; clarissima: in summa quo ad has res,nulla ex parte poterat improbari figura. Cæterum mens, atq; animus (ò auersor tristium Iuppiter) in hostibus potius cōtingat incidere, quam cum eiusmodi quopiam habere commercium: siquidem ingenio, solertia, acumine longè præstabat cæteris mortalibus; tum curiositas, docilitas, memoria,& ad disciplinas ingenij felicitas, supra quam credi possit, suppetebat; quibus tamen pessimam in partem vtebatur. Hismael Sophus Persarum Rex, pulcherrima fuit corporis forma, vultu roseo, vegetis & micantibus oculis, barbæ capillo flauo, lęto, serenoq; vultu, mediocribus auribus, benignus, cunctis, liberalis, fortissimus bello, magnanimus, sed ambitiosus, in venerem pronus, ardens in crudelitate, sed ad breuissimum temporis momentum. Lais, & Faustina pulcherrimæ fuere,sed vtraque impudicissima. Multa sunt horum apud clarissimos authores exempla, quæ vt prolixa, & superuacanea, minus duximus recensenda.

Pulchri facie.

Est & altera formæ elegantia, quæ nō pulchritudo sed formæ concinnitas, & optima congruarum partium adaptatio dicitur, quæ morum,& bonarum animę qualitatum signa prębet, & si non verè explet, allicit tamen ad se oculos, moraturq; eos spectando. Hæc pulchritudo secum virtutes omnes affert, & vitia fugat. Fuit Ioseph,vt in sacris literis legitur, pulchra facie, & decorus aspectu, sed castissimus, humilis, sapiens, & indulgens. Achilles ore fuit venusto, dapsilis, clemens,

clemens,& in armis acerrimus. Patroclus pulchro fuit corpore,& rectus, fortis,& prudens. Priamus Troianorum Rex vultu pulchro; & virtute refertus. Troilus pulcherrimus,& fortissimus,& virtutum cupidus. Hecuba pulchra, mente virili, iusta, & pia. Andromacha oculis claris e candida, longa, formosa: & fuit modesta, sapiens, blanda, & pudica. Polyxena candida, alta, formosa, oculis venustis, capillis longis & flauis, dignis composita membris, digitis prolixis, cruribus rectis, pedibus optimis, quæ forma sua omnes superabat: animo simplici, larga, & dapsilis, & vitæ contemptrix, si Dareti Phrygio credimus. Alexander Magnus forma supra homines augustiore, ceruice celsa, lætis oculis, illustribus, malis ad gratiam rubescentibus, reliquis corporis lineamentis non sine maiestate quadam decorus. Peragrauit orbem, subegit Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Aegyptum, Taurum, Caucasumq; transgressus est, Bactras domuit, Medis, & Persis imperauit, cepit Indiam, emensus omnia ad quæ Liber, & Hercules accesserant: Ex Solino. Thalestris Amazonum Regina, eum conuenit, pulchritudine & corporis robore excellens valdè fœmina, virtute tamen & animi magnitudine, cuius gentis suæ præstabat: Alexander eam interrogauit, cuius rei gratia ad se veniret, illa prolis suscipiendæ causa; cum ipse rebus gestis facilè omnium mortalium præstantissimus sit, se autem omnibus corporis & animi virtute fęminas cunctas antecedere cognosceret, verisimile esse, ex adeò excellentibus parentibus æditos liberos, reliquis hominibus fore meliores. Venustæ formæ Phytagoram fuisse narrat Diogenes, adeò vt illum discipuli opinarentur Apollinem, qui ex Hyperboreis venisset. Hic Italicæ Phylosophiæ princeps extitit, & scientiarum non solùm professor, sed multarum inuentor. Cyrus corporis forma pulcherrimus, disciplinæ & honoris maximè studiosus: quapropter laborem omnem,& omne periculum laudis gratia perferebat, suarum virtutum, ac bellicarum laudum Xenophontis extant commentaria. Darium cunctos specie superasse memoriæ proditum est à Plutarcho, vt eum à forma Alexander longè cognosceret, in prælio fuit animi, & corporis dotibus valdè præditus. Euagoras honesta fuit facie, animo fortis, magnanimus, temperatus, sapiens, & iustus; & hæc omnia cum excellentia habuit, vt dicerent homines: illum non mortalem, sed demona quędam extitisse. Bianthes Phylosophus, vnus ex sapientibus, erat facie regali, & præstanti aspectu, Ex Laertio. Hippocrates etsi corpore paruus fuerit, tamē aspectu eleganti, & fortunato fuit, virtutū omnium compos. Lenastia Sacorum Regina tum pulchritudine, tùm consilio, prudentiaq; mirabilis extitit, bellorum appetens, audacia, & rebus gestis, cæteris fęminis inter Sacas longè præstitit: multas condidit vrbes, quas reddidit cæteris vicinis fęliciores, vt post eius obitum pyramidem ei extruxerint, cuius latus quodq; tribus stadijs procedebatur, altitudo stadij vnius. Zenobia Assiriorum Regina eleganti fuit corporis forma, & præstanti animi bellici virtute, multis Regis formidabilis, Orientem subegit, & multas nationes. Fuit & Damocles adeò egregia forma, & præstanti, vt à pulchritudine sua pulcher Damocles ab omnibus diceretur: summæ fuit pudicitiæ, elatiq; animi, vt se à Demetrij iniurijs, & violentia liberaret, cū nudum in balneum compræhendisset, sublato tegmine lebetis, inferuentē aquam se coniecit. Regi Ptolemęo gratissimum fuisse adolescentem Galetem nomine scribunt, erat is forma speciosus, decensq; cum primis, sed animi proposito, ac sensu speciosior. Ptolemæus illius admiratus probitatem, dicebat subinde, ò amicum caput, ex te quidem malum nullum, sed bona multis & multa conciliasti. Scipio Africanus eximiam formam præseferebat, & omni amplo dignam imperio; sed animi bonis omnibus anteibat, facundia, scilicet, benignitate, magnificentia, & continentia, liberalibus artibus tum maximè eruditus, summus, & præstans belli dux, vt non solùm ætatis suæ, quę bellacissimorum virorum ferax fuit, sed superiorum temporum Imperatoribus par extiterit, in pugna strenuus, post victoriam clemens. Augustus eximię fuit formæ,& per omnes ętatis gradus venustissimę, eloquentia, liberalibus studijs, bellandi peritia, seuerus, liberalis, & pacis cultor fuit, vt inter Cæsares solus sit habitus fęlicissimus. Xenophon vltra modum formosissimus, fuit excellens Philosophus, & belli dux, Platonis ęmulus, multis & diuersis in scientijs, multa edidit volumina, vt melato dicendi genere Musa vocaretur. Publius Syrus, Macrobio authore, tùm decore formę, tùm salibus,& ingenio, in scribendis magno pretio habitus est. Lucretia Romana pulcherrima fuit, & casta. Galeatius Vicecomes Secundus decore formę mortales cunctos suæ ętatis antecessit; ita etiam virtute, magnificentia, & in signibus operibus. Gymnasium, & Bibliothecā erexit, accitis multis disciplinarum professoribus, & nobilissimis codicibus refersit. Celebinus Turcharum Imperator formosissimus. Ac fortissimus fuit, decora quidem fronte, & oculis, pacatum animum demonstrarunt. Ioannes Picus Mirandulanus, adeò decora fuit facie, & pulchra, vt nil gratiarum formę deesse videretur, mira fuit altitudine subtilis ingenij, lectissimis moribus, incomparabili fœcundia, doctrinaq;, vt omnes eius seculi sapientes in sui admirationem conuerteret, vt meritò cognomine Phœnix appellaretur.

Deformes vultu.

Introducit Homerus Therſitem protenſo capite, deformi vultu, ac nimium breui ſtatura, ſic moribus deſtitutum. Scribit enim ſine iudicio, & menſura loqutum eſſe. L. Metellus ſtatura fuit breui, & vultu deformi, vt ridiculus haberetur. Cicero Piſoni vultus deformitatem, & animi ſordes obijcit. Sic Saluſtius Catilinę in cadaueroſo, & deformi vultu impium, & atrocem animum, & omni ſcelere maculatum notat. Sic Apuleius ſui aduerſarij vultus deformitatem, & morum dehoneſtamenta inculcat. Socrates aſpectu fuit tetro, & inuenuſto, ita vt ſacrificare gratijs ſępius adduceretur, fuit & ingenio habeti, ac tardo, vt calcaribus egere dixerit. Spiridonax Cyprius, apud Nycetam, homo deformi vultu, ſtatura minore, ſtrabis oculis, ſordidus, opifex fortuna infima, ſediciosus, & proditor. Sic Zeno apud Zonaram, forma, & animo ſordidiſſimus: animo non ęgro, forma imperio non indigna, non vt Rex, ſed vt tyrannus adminiſtrauit: homo timidus, & effęminatus. Tandem Rhaſes dicet, cuius facies eſt deformis, mores habere bonos non poteſt, niſi raro.

QVI VESTIBVS MALE ORDINATIS VTENTES, AVT COMPTIS, & quid comati indicent morum. Cap. X.

NVNC ad veſtitum tranſeamus, vel ineptum, vel malè præcinctum, aut comtum, & quid morum comati, aut barbati præſignent. Primò dicemus de ijs qui ſcribendo, aut aliquid meditando etiam ipſorummèt obliuiſcuntur. L. Florus de Viriato militum Duce loquẽs, tam ſua indumenta ſpreuiſſe, vt in miles nullus eſſet in ſuo exercitu, quin dignius eo veſtiret, neq; id arte faciebat, ſed adeò erat cogitationibus diſtractus, vt minimè ad ſui corporis cultum indulgere poſſet. Cæſar tam malè toga præcingebatur, vt trahendo liciniam, velut mollis, incederet. vnde cum poſt victoriam Cæſaris Cicero interrogaretur, cur in electione partis erraſſet, Reſpondit, præcinctura me decepit. ſed eo prudentior Silla dixit Pompeio; Caue tibi illum puerum malè præcinctum. Milites illudẽtes ei, malè præcinctum vocabant. Hiſtoriographi omnes certatim narrant malè ordinata Anibalis veſtimenta, qui nunquam ornatè indutus viſus fuerit; aſſiduę enim bellorum curæ hominem ab ea ſeruitute abſtrahebant; nec nunquam mentem tam vilem habuit, vt huiuſmodi veſtitu ſe poſſet accomodare. Carneades Phyloſophus Diogenis diſcipulus adeò ſtudijs deditus, vt in menſa etiam cibi obliuiſceretur, vt Meliſſa coniux brachium eius attolleret, vt ori cibus admoueret, neceſſe erat, ex Valerio; Modeſto habitu ſemper D. Bernardus fuit.

Ornate veſtientes.

Galenus libro De vſu partium manifeſtat, naturam magna cura prouidiſſe, ne corpus homini negotium inceſſeret, neue illud ſibi ipſi neceſſariò ſeruiendo inſtar mancipij ſemper haberet addictum; conueniebat enim animali ſapienti, & ciuili, corporis curam habere mediocrem; ſunt enim quidam, qui amicum quempiam illorum operum implorantem ſubterfugiunt; ſibijpſis negotium eſſe excuſantes, poſt autem aliquò ſecedentes, picantur, ac comantur, vitamq; omnem in cultu corporis conſumunt prorſus, cum corpore quidpiam habeant præſtantius ignorantes; quorum quidem miſereri oportet. P. Africanus. P. filius vir omni virtute præditus P. Gallo homini delicato, inter plurima aliaq; obiectabat, id quoq; probo dedit, quòd tunicis vteretur totas manus aperientibus. Inquiens, qui quotidie vnguentatus ad ſpeculum ornetur, cuius ſupercilia raduntur, cum barba vulſa, fęminibusq; ſubiunctis ambulet; qui in conuiuijs adoleſcentulus cum amatore, cum chirodotheca, tunica inferiore acumbuerit, qui non modò vinoſus, ſed viroſus quoque ſit, eum ne quiſquam dubitet facere. Idemq; cinędi. Q. Ennius non ſine probo tunicatam Cartaginenſium iuuentutem dixit. Demoſthenes quoq;, quòd nitido, & nimis accurato corporis cultu indulgeret, probo datũ eſt, κόμψη χλαίνις, & μάλακοι χιτωνίσκοι. Hortẽſius apud Romanos riſu habitus eſt, quod luxu penè fęmineo vixiſſet, frequens ad ſpeculum accedebat, quæritans ab eo veſtigia vlla ex parte non belle poſita videretur, & ſic venuſtatem coluiſſe, vt diem collegæ dixerit de acceptis iniurijs, quòd in loco anguſto illi obnixè togæ ſtructuram deſtruxerat. Erat quoque eius manus argutæ, & geſtuoſę, maledictis, & probroſis, iactatus eſt, quaſi hiſtrionem ageret. Vnde L. Torquatus, ſubagreſti vir ingenio, & infeſtiuo, illum geſticulariam Dionyſiam vocauit, cui voce molli, & demiſſa Hortenſius, Dionyſia malo quidem eſſe,

quam

quam ἀμύρων, ἀγγελίαιτι, ἀπρόβιτι. D. Auguftus. C. Mecænatem inceffit, vt effæminatum, atq; mellofiffimum: vt Auienus in cenis: Macrobius retulit, dicẽs, Vale Mecęnas mel gentium, metuelle, ebur ex Hetruria, lafer aretinum, adamas fupernas, tyberinum margaritum, Cilneorum Smaragde, iafpis figulorum, berille Porfenne, carbunculum habeas.

Comati.

Fuit & antiquis mos comam molliter nutrire, & Lycurgum legimus ciues infuefeciffe, vt comam alerent; quoniam quidem pulchros decentiores redderet; difformes verò terribiliores, ac magis formidabiles. Charilaus interrogatus cur comam nutriret? Refpondit; quia ex omni ornatu hic pulchrior foret, & minimi fumptus. Silius Italicus in laudibus Scipionis ita cecinit.

Martia frons, facilesq; comæ, nec pone, retroq;
Cæfaries breuior.

Arift. in Rectoricis adijcit, comam effe libertatis argumentũ; fed vt in alijs ita & parte ifta peffum euntibus vitæ pretijs, abijt res in turpem, in effæminatam mollitiem, cum cæptum fit à trosfulis, & molliculis fuccedere comam varijs locis, & in gradus formare, vt comatuli fint. Increpatur à Martiale quidam, cum comam in annulos efformaret.

Vnus de toto peccauerat orbe comarum,
Annulus, incerta vix bene fixus, aut.

Hinc fracta cenforie apud Senecam caftigatur coma. Quomodo excandefcũt, inquit, fi quid e iuba fua decifum eft, fi quid extra ordinem iacuit, nifi omnia in annulos fuos reciderunt; hos tu ociofos voca, inter fpeculum, pectinemq; occupatos. Sed quoniam hoc genus nugæ, & accerfitæ cõmendationes non corpus ornant, quòd illi opinantur, fed mentem detengunt. Hinc fcitum, vt à Sireño accepimus, natum adagium eft. Nullus comatus, qui idem non fit cinędus. M. Tullius in Catilinam libro fecundo. Capillo pexo nitidos cenforiè fubnotauit. Succurrit ex hiftoria non a pernabile. Cum Philippus Macedo ex Antipatri amicis quendam adlegiffet iudicem, moxq; aduertiffet ab illo barbam, & capillos infici, è veftigio amouit hominem, dixitq;: Qui in pilis infidus eft, qualẽ in negotijs remur futurum? Plautinus Leonida contra mollinfculum. Quifnam iftuc tibi adcredat cinæde, calamiftrate.

Sic Philocratem defcribens Ariftophanes delicatum, ait. Corpore albo, crifpus, cincinnatus. Diogenes, confpecto quodam, cui nudatum erat mentum, inquit, an naturę vitio vertis, quòd virum te genuerit, non fœminam? Alterum idem intuitum fic depilem, equo fedentem, vnguentis delibutum, ac vefte indutum, quæ ei molliciei conueniret, inquit. Quinam foret equifonem. Alexis apud Atheneum, de huiufmodi hominibus derafis.

Picatum, aut derafum fi quem forte videris,
Horum vtrumq; cuius rei gratia factum putes?
Aut de militia cogitare ille mihi videtur
Facturus, omnia quæ barbæ non conueniant:
Aut in ciuitate flagitijs omnibus fe inquinaturus,
Nam per Deos & quid nobis barbæ pilus moleftus eft?
Propter quem hominem effe vnumquemq; noftrum apparet?
Nifi fortaffe mediteris, quòd indignum eo fit.

Sardanapalus exceffit omnes fuperiores luxuria, & ignania: vitam muliebrem duxit cum pellicibus, vefte etiam purpurea indutus, cum molli lana contextu, infuper muliebrem faciem, totumq; corpus in modum meretricis fucco componens, vltra luxum muliebrem lafciuiebat, vocem fœmineam loquendo imitatus, nunc viri, nunc mulieris vice abutebatur, omni poft habita fexus, & pudoris cura, in fepulchro fuo fcribi hæc mandauit. Hæc habeo, quæ comedi, & quæ cum amore, & voluptate percepi.

DE CAPILLIS. CAP. XI.

SEQVITVR caluaria capitis pars, veluti ædificij culmen, quæ capillis intecta est. capillorum ratio non tam in decore præcipua consistit, sed in eis fuit naturæ momentum maximum. Aristoteles natum capillum dicit ad necessitatem, & præsidij rationem. Ad necessitatem, quia cerebrum humidum est, & vbi plurimum humoris, calorisue est, ibidē pilorū ortus esse copiosum necesse est. Ad adiumentum; quia pili frequentia caput operiens, extimū repellit frigus, & calorem: nam cum cerebrum humidum sit, maximam tutelam exposcit, & in eo emolumentum maximum, egestis hoc modo noxijs è corpore vaporibus, vnde capillaris generatio augumentum habet. Adijciunt quoque ad ornatum authores grauissimi. Ambrosius sexto Hexameri. Cæsaries veneranda est in senibus, veneranda in sacerdotibus, terribilis bellatoribus, decora in adolescentulis, compta in mulieribus, dulcis in pueris. Tolle arboris comam, tota arbor ingrata est: humani corporis capillos, tota pulchritudo flaccescit. Sed veneremur causas generationis, quo facilius mores coniectare possimus. Horum materiem putat Galenus secundo Complexionū libro, fumidum vaporem, humectum, & glutinosum. Auerroes pili materiam pure terrestrem dicit. Quod si esset, non tam sequax foret pilorum natura, fluxibilisuè, quo velis, modo. Ratio efficiēs frigiditas est, tum intima in cute, ac ossibus capitis, tū extima aeris nos ambientis, quæ vaporem ab imo scandentem, ac in poris meatibusue cutis retentum, diutius senescere cogit. Ex aliorum opinione capillorum causa cutis est, concors verò inditus humor. Cutis tenuis, rara, densa, existens, & grossa, ita eos generat. Sed neque Medici, neq; Physiognomones corporis temperiem, neque animi mores ex pilorum qualitatibus venerari possunt. Polemon. & Adaman. neutiquā optimè ex pilorum signis mores conijci posse tradiderunt: quia ex gentibus ea demonstrare non facilè queunt, cum pluribus in locis permixta hominum genera videantur. Auerroes nonnisi in temperatis climatibus id verificari dixit. In capillatura consideranda venit qualitas, quantitas, & color, quas differentias collegit Arist. De generatione animalium libro

Capilli porrecti.

Aristot. in Physiogn. Qui capillos rectos in capite habent, timidi sunt, referuntur ad passionem: nam timentibus eriguntur. Hos φρίζαντας vocant, quasi horrentes. In Problematibus rigentes capillos ex refrigeratione euenire dixit: nam calor in partem interiorem se colligit, vbi autem carni caloris benefitium defuit, magis colligitur, quòd cum fit, pili erectiores fieri coguntur. Alexander Aphrodiseus ait, quòd per metum, & horrorem pili erigi solent, quoniam affectus omnes refrigerant, refrigeratio autem foramina cutis obducit, & condensat: pilus quidem cum vndiq; astringatur, inuertitur, atq; erigitur. Ob id Virgilius.

Obstupui, steteruntq; comæ, & vox faucibus hæsit.

Polem. & Adam. Capilli recti agrestiores, & stolidiores homines notant, sed Polem. ἀγροτήρους Adamantius ἀγριωτέρους habet. Et paulo post, Recti capilli existentes, timiditatem, & malignam astutiam notant. Idem in figura Fatuiimprobi tribuunt ei capillos rigentes, quasi agrestioribus moribus præditum. Hippocrates libro De hominis natura, ait: Recti crines ex superuacuo, qui in capite est, humore fiunt. Auerroes quarto Colliget, capilli extensi, & plani significant superfluitatem humiditatis.

Priores figuræ etiam in præsenti inseruiunt capiti, dum capillorum qualitates explicantur. Dextra crispi capillitij præfert iconem; sinistra crispiusculos, vel in extremitatibus tantummodò crispatos capillos ostendit.

Capilli crispi.

Arist. in Physiogn. Qui capillos minus crispos habent, timidi sunt, & ad Aethiopas referuntur. Polemon. Crispi capillitij vir, timidus valdè, & odiosus. & Adaman. timidus, & fraudolentus est. Conciliator Qui capillos crispos habent, vt piperis corrugationi similes existant, (ò egregiam piperis, & vibratorum capillorum similitudinem) protestatur (supple) timorem: quia ipse apponere oblitus est. Albertus. Crispus capillum timidum, subdolum, lucricupidū, & asperum demonstrare dixit. Sed satis inopportune ex se, asperum illud, addit. Aristot. duo leonum genera tradit Animalium libro, quorum alterum crispiore pilo, & ignauius: alterum longiori, simplicioriq; villo, quod generosius est. Et à Plinio idem recensetur. Hippocrates libro De hominis structura, capillos crispos esse signum caliditatis capitis dixit. Auicenna in primo Canone ait, vibrati capilli rationem esse eo modo, quo & vstulata coria: nam arefactus capillus reflectitur, & incuruatur vi caloris, & ob id meticulosos esse, ex numerosa spiritum resolutione. Verùm Aristot. in lib. Animalium generationis quinto: & Galenus Complexionum secundo, capilli crispi euenire duplici ratione videntur; altera, quam exposuimus, vi caloris, & siccitatis: altera de meatuum tortuositate, per quos egrediuntur, nam vt hi dispositi sunt, ita & capilli emergentes efficiuntur. Contingit hoc quoq; ex vaporis debilitate, & cutis duritie: nam erumpens capillus adeò tenuis est, vt se minus valens tolerare, corrugetur, contrahatur. ob id serius canescere, quod filo etiam contingit, si vi per arctum transeat. Aphrodiseus ex capitis siccitate crispulos capillos fieri conscripsit. Auerroes idem, sicut accidit illis, qui corrugantur ab igne. Martialis ad id.

Crinibus intortis timidi venere Sicambri,
Atq; aliter tortis crinibus Aethiopes.

Boleslaus Polonorum Rex, Crispus cognominatus, à crispo capillitio, quietus, timidusq; fuit, & nil dignum in sua vita egit.

Capilli

Capilli in extremitatibus crispi.

Nunc mediam Physiologi tradentes capillorum qualitatem, vt Aristot. in Physiogn. Quoniam igitur recti, & valdè crispi timiditatem innuunt, qui in summa sui parte crispi sunt, animositatis signum erunt. & referuntur ad leones. Pol. & Adaman. mediam inter has capillorum qualitatem, optimam testari dicunt hominis naturam; Ijdem in figura Ingeniosum depingunt, neque valdè crispis, neq; rectis capillis. Dares Phrygius Achillem bene crispatum extitisse scribit. Sic etiam Aiacem Thelamonium, eosq; in hostes audacissimos fuisse. Cimonem, vt refert Plutarchus, crispa coma suffultum caput habuisse, ac virtute refertum fuisse. Augustus, Suetonio referente, capillo fuit leniter inflexo, ob id optimè moratus, ingeniosus, magnanimus, & liberalis. Constantinus Magnus rubro fuit capillo, non denso, neq; crispo, ex Cedrino, coniectura adferendas sensuum cupiditates perfectissima; ornatus & bellica virtute. Cazimirus Polonorũ Rex denso & crispo capillo fuit; plurimis virtutibus insignis, humanitate, iustitia, comitate, & plerisq; alijs.

Capilli rari.

Raritas capillorum dolosum, & malignum arguit. Polem. & Adam. Vbi aduertendum Polemonis textum corruptum, & mendacem esse: nam vbiq; habet ipse κακοήθης. Polemon habet φιλοιτης. Aristot. in Problematibus. Capite caluos salaces esse ait. Quicunq; enim ex pilis congenitis ætate iam prouecta non caluescunt, libidinis vsu immoderato iam decidunt: partes enim superiores sanguinis parum obtinentes, libido refrigerat: ita enim efficitur, vt locus hic alimentum concoquere non possit; & cum pili alimento caruerint, defluant necesse est. Et alibi. Spadones effici calui nequeunt, quia cerebri multum obtinent, quòd sanè contigit: quia rem veneream non agunt: semẽ enim labi per spinam à cerebro videtur, qua de causa ceruis castratis cornua non deridunt: & boues castrati cornua gerere maiora putantur. Eademq; ratione pueri & mulieres non caluescunt. Est, inquit Plinius in capillis terrarũ aliqua differentia: quippè Miconij carentes eò gignuntur, vnde & caluos omnes Miconios dicimus. Hippocrates: Capud, quòd paucis constat capillis calidius est. Medici dicunt: Pilus non multus ac prætenuis, caliditatem indicat temperatam, cõnexam siccitati immodicè: & ex siccitate, quæ per malam temperiem fit, nascitur caluitium. Præterea qui capillo sunt rariore, ij non facilè nudantur nutriente humore; quòd phlegma vocitatur. Scribit item Alexander: Caluitium aliquando ex cognatione peruenire, sicuti podagram. Fuit & Socrates recalua fronte, vt Ammonius, & Hieronymus ad Iouinianum scribit: Ob id Zopyrus luxuriosum pronunciauit. Erat & Iulius Cęsar caluus, & caluitij deformitatem iniquissimè tulit, obtrectatoris iocis sæpè obnoxium; Ideòque deficiente capillum reuocare à vertice assueuerat, & ex omnibus decretis sibi ab Senatu, populoq; honoribus, non aliud vsurpauit libentius, quàm ius coronæ laureæ gestandæ perpetuo. Eius luxuriam Suetonius benè notauit, Cum à militibus iactaretur: Vrbani seruate vxores, nam mœchum caluum adducimus, & eius pudicitiam apud Nicomedem prostratam, præter multas Reginas, quas dilexerat, multasq; vxores, quas habuit, vt ex historijs notum est. Fuit & Caligula capillo raro, ac circa verticem nullo, quare eo transeunte, capra nominare, criminosum, & exitiale habebatur. Vnde eius stupra cum sororibus notantur à Suetonio: homines etiam, quos commertio mutui stupri dilexerat, cum neq; suæ, neq; alienæ pudicitiæ pepercisset. Otho fuit caluus, galericulo capiti propter raritatem capillorum daptato, & annexo, vt nemo dignosceret. Summum is inter amicos Neronis locum tenuit, congruentia morum, & consuetudine mutui stupri. Flauius Domitianus quoq; caluitio deformis fuit, caluitioq; ita offendebatur, vt in contumeliam suam traheret, si cui alij ioco, vel iurgio obiectaretur, quamuis libello, quem de cura capillorũ ad amicum edidit, etiam illum simul, seq; consulans inseruit, ὐκ ὁρᾷς κἀγὼ καλὸς μέγας? fuit nimiæ libidinis, assiduitatem concubitus, velut exercitationis genus, clinopalem vocabat: narrabat inter vulgatissimas meretrices, fratris filiam in matrimonium recusatam, corrupit. Aurelius Sextus libidine furentem eum fuisse scribit. Sergius Galba præcaluo capite fuit. Libidinis in mares pronior, & eos nonnisi præduros, exoletosq;. Icelum de Neronis exitu nunciantem, non modò arctissimis osculis palàm exceptum ab eo, sed vt sine mora velleretur oratum, atq; seductum. Thersites rarò fuit capillo, vt ex Ioanne Tztze. Popileus iunior Polonus rarũ habebat in capite, & in barba pilum, quales lasciui sunt. Fuit Albertus Rex Polonorum statura proceriore, colore subfusco, capillo nigro & raro, ingenio magno, liberalitate, & magnanimitate non vulgari, sed in venerem procliuior: Ex Cromero. Nero fuit caluus: Ex Iuuenale. Et caluo seruire, & Roma Neroni: per multa de eo diximus libidinum exempla, quæ enim vitam

plurimum

plurimum infamant. Rubrie virgini vestali vim intulit, Sporum ex ectis testibus in muliebrem naturam transfigurare conatus est, quem & solemni nuptorum offitio ad se cum se productum habuit pro vxore, inde lectica cum matre veheretur, libidinatus est.

Capilli densi.

Ferinum hominem manifestant capilli asperi; Ipsi enim ferarum sunt: Polemon. Sed Adam. densos capillos dicit. Alb. autem: Multa, & vltra modũ capillorũ densitas, & grossities in iuuentute, processu temporis maniam pronuntiat. Medici dicunt, multus, ac crassus capillus exhuberantis est indicium caliditatis: qua multa prouenit etiam euaporatio, proinde vberius nasci capillos iuuenta florescente, auctor Haliabbas est, atq; in viris itẽ, quam fœminis. Mihi quotquot homines videre contingit, caput habentes densis pilis refertum, rudes, agrestioresq; agnoui. Plutarchus narrat Lysandrum densa cęsarie fuisse.

Capilli medij inter raros, & densos.

Optimam igitur constituentes capillorum qualitatem, dicimus ex Polem. & Adam. Mediæ autem qualitatis capilli inter hosce, laudabilis naturæ argumenta dixeris.

Indicet igitur dextra huius Tabellulæ caput mollibus, & implexis capillis suffultum; sinistra duris, & rigentibus alioqui satis iuconcinne mollitiem, & duritiem pictura delineari posse statuentibus.

Capilli molles.

Capilli plani, & suaues: mansuetudinem, & cerebri frigiditatem docent. Aristot. ad Alexandrum. Et in Physiog. Qui pilos, vel capillos valdè molles habent: timidi sunt, argumento, quod omnia animalia timidissima sint, quæ molli pilo, vt ceruus, lepus, & ouis. In auibus eadem videre est: nam quæcunq; mollem pẽnam habent, timide sunt, & propriè id videtur in coturnicibus. Et in gentibus hominum hoc idem accidit. Quicunque enim apud Meridiem habitant, timidi sunt, & mollem pilum habent. Sed Gesnerus, dum hæc ex Arist. transcribit, labitur, qui coturnici duram pennam tribuit, contra Aristot. opinionem, qui gallinaceo duram, & coturnici mol-

lem. Pol. & Adaman. Qui capillos valdè molles fortiuntur, fœmineæ, naturæ afcribendi funt. Vterq; in fchemate Formidolofi, ei molles capillos afcribit. Et fi ad naturalem cafum referre licet, mollities capillorum fit ab excellente frigido, & humido: cuius fignum, quòd aqua, & aer molliffima funt, Cuniculi timidiffimi funt, & pilum molliffimum habent. Et Catullus in Thullum cinædum.

Tulle, mollior cuniculi capillo.

Duri Capilli.

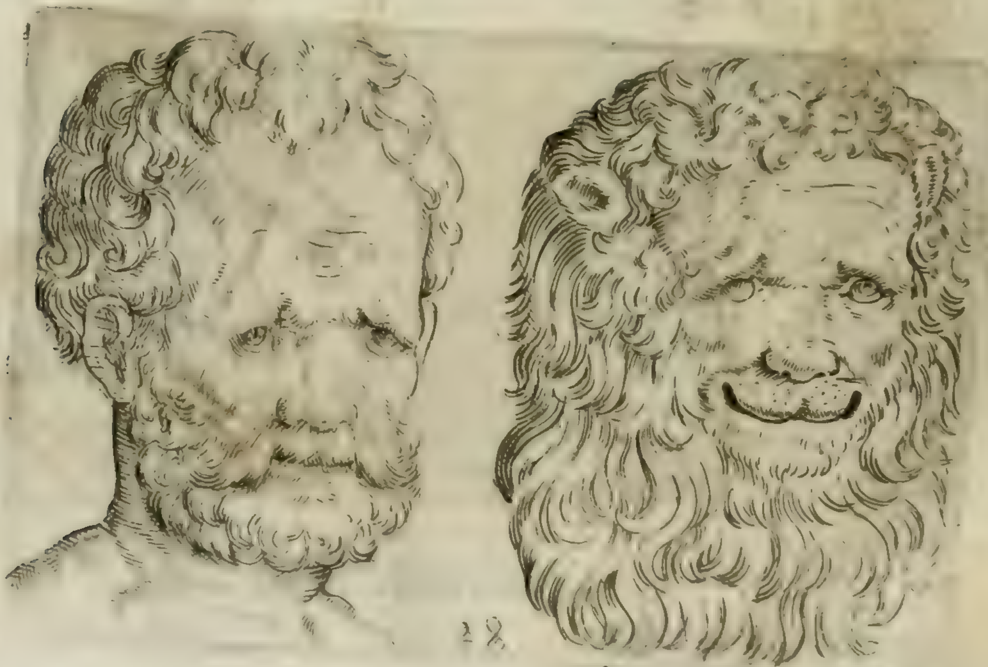
Pili duri, fortem fignificant. Ariftot. in Phyfiog. Hoc fignum fumitur ex quadrupedibus, auibus, & gentibus. Fortiffimus leo, & aper, & pilum duriffimum habent. Idem in auibus videre licet; nam quæcunq; duram pennam habent, fortes funt, vt gallinacei. Similiter apud Septentrionem gentes, & duris pilis, & fortes funt. Polem & Adaman. Nec capilli valdè duri bonum fignum præbent: nam agreftem quidem hominem demonftrant. Vterque in figura Fortis duri pili facit, Rhafes: Qui duros capillos habent, fortes funt. Canes venatici duri pili funt, & robuftiffimi: Etfi ad naturalem caufam referre licet, pilorum durities fit ab excellenti calido, & ficco: nec ab omni ficco, fed à terreo; cuius fignū, quia terra duriffima eft: & fortes natura funt calidi & ficcì; vt fubftineant ficci, vt patiantur, calidi. Iuuenalis ad id.

Hifpida membra quidem, & duræ pro brachia fetæ
Promittunt atrocem animum.

Capilli medij inter molles & duros.

Optimam igitur ex his duobus extremis mediam qualitatem innuentes. Polem. & Adaman. dicunt: Mediam autem inter has capillorum qualitatem optimè iudicabis. Ariftot. in fuis Phyfiogn. in fchemate Ingeniofi capillos inter molles, & duros conftituit.

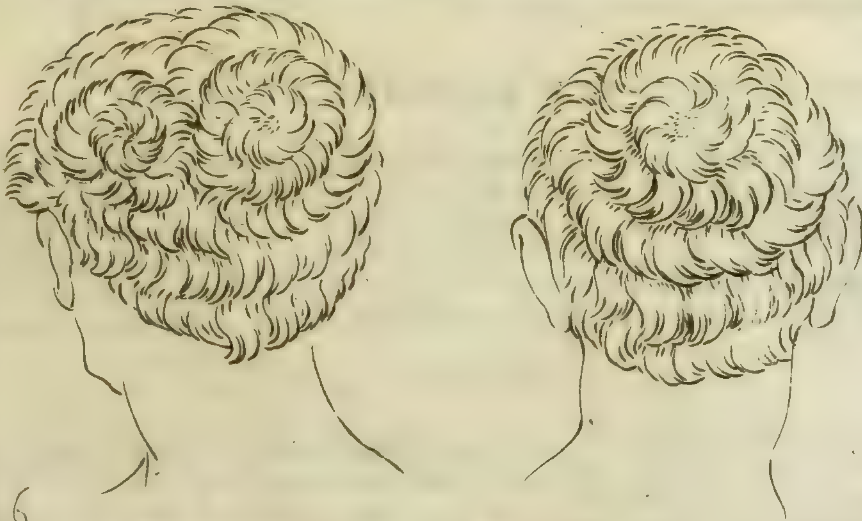
Iterum Leonis caput & humanum ante oculos adhibuimus, vbi in vtroq; capillofum quiddam in fronte, & è regione nafi defcendens confpicitur, ne quid incuria, quod ad exactam verborum declarationem fpectat, omiffum videretur.

Descendentes à fronte capilli è regione nasi.

Aristot. græcus textus in Physiogn. ita se habet, οἱ τοῦ μετώπου τὸ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀνάσιλλον ἔχοντες, ἐλευθέριοι εἰσι, καὶ ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Vetus Interpes ita transfert, Qui frontis id, quòd ante capud est, eleuatū habent, liberales sunt, & referuntur ad leones. Quasi non ἀνάσιλλον, sed ἀνάτεινον legerit. Sed quid intelligatur per id, quòd est ante capud eleuatum, ignoratur, cum de capillis, non de frontis cute, vel parte loquatur: vnde satis pueriliter translatum. Suessanus Philosophus quid ανασειλλον significaret, ignorans, nunc æstrum, nunc templum interpretatur, multaq; ineptè & monstruosa blacterat, dum sensui verba accōmodare nititur. Gesnerus quid dicat, ignorat. Quid verò sentiam, in medium proferam. σίλον, capillis densum, hirsutumq; interpetrarer, quod etiam Latini à Græcis mutuati sunt. Nonius citatur locum Varronis ex Satyra, ait, Silones homines sunt prominulis, ac hirsutis supercilijs, & ob id Silenus dictus, quòd magnis, & hirsutis supercilijs foret. Sic ανάσιλλον, supra hirsutum, ac capillis densum notat. Hanc meam opinionē comprobat Aristot. in leonis figura, vbi de eius crinibus loquitur, dicit. Supra frontem autem, è nasi regione pilos habet hirsutos, inclinatos. vbi enim verbi ἀνάσιλλον meminit, vnde sic interpetrarer: Qui frontis id, quòd ante capud est, pilis hirsutum habent, liberales sunt, & ad leones referuntur. sed præsens signum cum subsequenti confusum iudico, vel Aristot. apposuit, vt superius inferiori declaretur. Inquit enim; Qui in capite adnatos habent crines in fronte, è regione nasi, liberales sunt, & referuntur ad decentiam: quoniam seruile est, quòd apparet. sed quid hæc verba sibi velint, ignoratur. nam primum refert ad decentiam, post modum seruile esse dicit, quòd apparet. Polem. & Adaman. vt hoc signum clarius elucidarent, apponunt. qui in eo transferendo diligentissimi fuere. Si coma per medium frontis descendat ad nasum, vt in neutram partem declinet magnanimitatis, & maximæ virtutis argumenta dixeris: Idem Aristot. in figura Iracundi. Floridus capillorum circuitus deorsum descendens dixit. Idemq; Polemon ab eo. Capilli circum capud infra aspiciētes. Alber. etiam. Si recta linea, ad quam generatio capillorum terminatur, descendens fronti imminet; hominem significat animosum, & misericordem.

In subiecta Tabella capitis vertices considerabis.

Capilli in vertices conuoluti.

In figura Mansueti capillorum coronam sursum contractam tribuit, Aristot. in Physiognom. Pol. & Adam. in eodem schemate, capillorum cursum sursum vergentem, Quod mihi à contrario signo dictum videtur. Alber. ab his: Capilli resupinati super mediam frontem, cerebrum respicientes, callidum quidem in nequitijs, sed minus sapientem pronunciat. Et paulò post.

Si recta linea, ad quam capillorum generatio terminatur, exaltatur à fronte, calidæ complexionis hominem, facilè caluescentem,& pauci intellectus esse. Ego ire ad vertices significarem. Plinius de capillis loquens. Vertices bini homini tantum: dicti sunt vertices propter capillorum flexum; siue quia ad occipitiũ in decline vertitur. Græcus κορυφή. Theodericus Gothorum Rex simile habebat, ex Sidoni Aguicolei descriptione, corpore fuit exacto, lõgissimis breuior, procerior eminentiorq; mediocribus, capitis apex rotũndus, in patulum à planitie frontis in verticem Cæsaries refuga crispatur. Ceruix non sedet neruis, geminos orbes hispidus superciliorum coronat arcus; si verò cilia flectantur ad malas medias, palpebrarum margo propè peruenit, nasus venustissimè incuruus, labra subti'ia, nec dilatatis oris angulis ampliata, pilis intra narium antra fruticantibus quotidiana succisio, barba cõcauis irta temporibus, quam in subdita vultus parte surgentem, stirpitus tonsor assiduus genas ad vsq; forficibus euellit. Menti, gucturi, colli non obesi, sed succulenti, lactea cutis, quæ proprius inspecta, iuuenili rubore suffunditur. Teztes humeri, validi lacerti, dura brachia, patulæ manus, recedente aluo, pectus accedens, aream dorsi humilior inter excrementa costarum spina descriminat, tuberosum est vtrinq; musculis prominentibus latus, in succintis regnat vigor ilibus, corneum femur, inter nodia poplitum bene mascula, maximus in minimè rugosis genibus honor. Crura satis fulta suris surgentibus,& qui magna substentat membra, pes modicus. Fortasse capillorum hic cursus sursum vergens ad relicinos capillos verti posset. Inquit enim Apuleius de Marsia loquens, ꝙ erat coma relicinus,in primo Floridorum: dicitur verò capillus relicinus,quasi recrispus,& versus occiput quod omni modo refugiens, quòd nomen alij à recello dictum putant, quasi reclino, & cessim reditio, & in recrispis ad cranium capillis relicinus, veluti recellinus crinis appellatus, euphoniæ causa. Idemq; de Alexandro Magno verba faciens, inquit: Eadem gratia relicinæ frontis cernebantur.

Capillorum cursus à ceruice sursum vergens.

Albertus. Si in eadem linea multum exaltatur à ceruice, significat hominem fęminatum, timidum, tardum, & iracundum.

Capilli depressi, fronti imminentes.

Capilli vti nimium depressi, & fronti imminentes, ferum declarant animum, & his concordat vrsini capitis capillatura. Idem.

DE CAPILLORVM COLORIBVS. CAP. XI.

SCRIBVNT Physiologorum nonnulli, causam coloris pilorũ omnibus animantibus esse cutim, nam alborum alba cutis est, nigrorum nigra, variorum, permixtorumq; partim nigra, partim alba conspicitur. at in homine causa cutis nulla est: nam sunt albi, qui nigerrimos habent capillos, & ratio est, quòd homo omnium animantium pro magnitudine maximè tenuem habet cutem. Polemon, & Adam. monent, in præiudicando ex pilorum colore plerumq; errorẽ contingere.

Nigri capilli.

Nigra coma timiditatem, & vafritiẽ arguit: nigros capillos habent,qui loca feruida incolunt: vt Aethiopes: ob id timidi, & vafri. Pol Adam. sunt autem natura timidi, qui exangues, refrigeratiq; sunt; fit igitur, vt qui loca incolant calida, refrigerentur: cum enim solutum, rarumq; corpus eorum sit, calor foras influere potest, vt Aristot. Problematum libro testatur. Sunt enim sapientiores, quàm qui locis frigidis habitant, eadẽ causa; quia senes sapientiores, quàm iuuenes: nam cum loca habitent calida, soluti sunt, cum frigidiores sunt. Fit quaque in re, vt qui metuant, magis quàm qui confidunt, velint inquirere, itaque magis valent inuenire. Galenus libro secundo De temperamentis, inuestigans causam nigredinis pilorum: inquit. Eiusmodi gigni cum adusto caloris vapore, excrementum in exactam fuliginẽ mutari; sic & sanguinem, cæteraq; adustione fieri nigriora. Et Auicenna primo Canonis, Capilli nigriorem caliditati acceptum refert,ex adustis enim humoribus nigricans consurgit vapor,eadem in pilis exprimẽs qualitatem. Contra hos inuehitur Aristot. libro De coloribus, dicens: Canes & capræ ab ortu

nigræ

nigræ funt, tunc cum alimentum non habeant aduftum,& procedente ætate, quo ficciora funt, minus nigra fiunt, quòd fieri non oportet, & cum deberent effe nigriora, calido magis adurente, propterea canities in principio ætatis effe deberet,in qua modicus calor. Et idem tertio De hiftoria animalium: Sanguis fenum eft atrior & mulierum, & nihil horum fit propter aduftionem, fed fieri nigredo in pilis, quoties ipforum in generatione humidum, quafi admodum antiquatum, & tempore confectum, propter copiam nigruerit.

Non valdè nigri capilli.

Auerroes: Obfcurus brunus oftendit dominium choleræ nigræ. ob id huiufmodi capillis prę ditos, colericos & melancholicos nouimus. Alber. Capilli nigri,vel aquei coloris,folidi & craffi, animum indicant violentum, fimilem fui, vel apro, qui tales habentes capillos, violenti funt. Nigris capillis fuiffe Aiacem Thelamonium narrat Dares Phrygius, qui feipfum trucidauit, & maximè melancholicus eftitit, vt diximus ex Ariftotele.

Nigri, & recti crines.

In figura Amari, innuit effe eum recti crinis, & nigri. Ariftot. in Phyfiogn. Polem. in eodem fchemate Ariftot. verba recitat: Recti crines, nigriq; indicant cerebi aduftionem, & ita efficiuntur melancholici.

Recti, nigri, & craffi crines.

In Idea Luxuriofi, Ariftot. in Phyfiogn. tribuit ei crines rectos, nigros, & craffos. Polemon. rectos, & craffos dixit: temporis iniuria, nigros, & textu excidit. Referri poteft id fignum ad naturam fanguineam, humori melancholico, ventofoq; permiftum, quæ omnia ad libidinem feruiunt.

Non valdè nigri, neque duri capilli.

Optimam igitur capillorum conftitutionem Ariftot. in Phyfiog. in Idea ingeniofi tribuens, ait: Ei capillos neq; valdè duros, neq; nigros debere effe; fed ad Alexandrum fcribens, niger, ait, capillus innuit rectitudiuem, & amorem iuftitiæ. Rhafes duritiem ex ficcitate, nigredinem ex aduftione nafci: ob id intemperantia, quæ ingenio aduerfatur.

Capilli leuiter fubflaui.

Capilli autem placidè fubflauefcentes: in difciplinis capeffendis promptitudinem, egregiam animorum fubtilitatem, & artificium tradunt, Polem. & Adam. Interim textus Polemonis corrigatur: nam pro ευτεκνα, habet ευτοκια. Græci hunc colorem πραωσυποξανθον dicunt, ne nominum varia tranflatione græcorum, error nobis introducatur. Ariftot. ad Alexandrum. Mediocritas inter hos duos colores, fcilicet ruffum, & nigrum. (vt barbara fert interpretatio) eft faciens hominem pacem diligentem. Alber. ex Polemone. Capilli fubnigri, vel fubflaui tenues; bonos indicant mores, & bonam corporis compofitionem. Menelaus flauus ab Homero defcribitur, Euripides, quem tamen haud acrocholum intelligit, fe mitem, fuauemq;, ac proinde mollem bellatorem. Euripides in Orefte, neq; animofum, neq; bellatorem dicit. fed Dares Phrygius ruffum fuiffe fcribit, intelligens per ruffum, leuiter fubflauum. Flauo capillo fuerunt Caftor, & Pollux, & Helena: & inter fe fimiles. Longo,& fubflauo capillo fuit Polyxena,& animo fuit fimplici, larga & dapfilis. Brifeis etiam flauo & molli capillo fuit: animo verecunda, fimplici, & pia. Paris capillo molli, & flauo, vnde non bellator ab Homero introducitur. Perbelle autem apud Ouidium Helena exprobat Paridi.

Quod bene te iactas, & fortia facta recenfes.
Apta magis Veneri, quàm funt fua corpora Marti.
Bella gerant alij, tu Pari femper ama.

Auguftus fuit capillo leuiter inflexo, & fubflauo; fuitq; mitis,& omniũ virtutum genere vberrimus. Domitius Nero capillos fuæ coniugis Popeæ fuccinos appellabat, à fuccini colore, qui in melle cognofcitur. Subflauo fuit capillo, & barba Solimanus Selini filius, Iuftitia celebris, prudens, & philofophus. Subflauo etiam cappillitio, & barba eft Philippus Auftriacus Rex nofter,

ster, qui prudentia, iustitia, animi fortitudine, & bonitate superat Reges quotque fuere.

Valde flaui, subalbicantes crines.

Calor capillorum flauus albicans, qualis Schythis apparet, ruditatem, siue malignitatem, & rusticitatem notat: ex Polemone. Adamantius verò valdè flauus albicans, qualis Scitharum & Celtum imperitiam, ruditatem, & rusticitatem. Aristot. in Problematis, sunt enim efferi, & moribus, & aspectibus, qui in nimio, vel æstu, vel frigore degunt. Cuius causa est, quia optima temperies non corpori solum; verum etiam intelligentiæ hominis prodest: Excessus autem omnes dimouent, & vt corporis ita etiam membris temperantiã peruertunt. Auicenna in suis Canticis ait; Capillos aureos flauos, qui scilicet ad albedinem accedunt, argumentum esse diminutæ frigiditatis, idest, quòd frigiditas sit minor caliditate. Albertus, Capilli crassi, flaui, albidi: indociles, & feros dicunt. vt eorum capillatura, qui sub Aquilone habitant. Nero capillo fuit subflauo, idest flauo albicanti, vnde rudes illi, & ferini mores oriebuntur.

Capillus flauus.

Loquens de colore carnis, & capillorum Aristot. in Physiogn. ait; Inter colores, medius flauus est, & ob id ad fortitudinem conferre: vnde qui flaui; animosi sunt, & referuntur ad leones. Ex Medicis habetur, nigredo ex calore gignitur, albedo ex frigitate: medij colores inter hos sunt citrinitas, & rubedo: nam æqualitatem præseferre videntur, idest temperatam constitutionem inter adurentem calorem, & frigus. Galenus in Microtechna ait: Capillos flauos, & rubentes significare bonam corporis constitutionem, eademque Auicenna recitat. Aristot. libro colorum, flauos fieri capillos, cum humor citissimè exiccatur retinendo in eis aliquid humidi. Bos Trogloditicus ξανθὸς, siue fului est coloris, vt ex Oppiano habetur, & Trogloditæ apud quos eiusmodi belua nascitur, eam præstantissimam iudicant, cui insit leonis vis, robur tauri, & equi velocitas, Bristones, ex Oppiano, ξανθοὶ sunt capillo, & promptiores sunt ad pugnam. Flauam Mineruam dicunt Poetę propter fortitudinem, & præstantiam ingenij, & epitheon Mineruæ est, flaua Minerua. Ouidius de arte amandi.

Viderat Aglauros flauæ secreta Mineruæ.

D. Bernardi Cesaries ex flauo colorabatur, & candido: barba subrufa.

Aureus capillorum color.

Medius autem inter flauos albicantes, qui mites faciunt, & flauos rubentes, qui fortes, & facundos; est aureus: ab vtroque declinans. Hunc ita describit Apuleius. Capillus, ceu aureus, corruscans, in mellis leuiter deprimitur vmbram, idest, in quibus mellis color placet, vmbroso quasi fulgure promissus. vnde bellatores, & ingenio præsignes sunt. Hic color est capillorũ tuorũ Illustriss. adolescens Alfonse Leua, vnde animosus, & intrepidus, mitis, & vrbanus es, ad arma, & ad discipiinas capescendas idoneus: vt difficilè iudiceris in vtram partẽ declines. Per otium enim studijs vacas omnium iucundissimus: cum verò res, aut bella gerenda, studio, diligentia, & animi magnitudine cunctos superas.

Flaui rubei capilli.

Capilli flaui rubei, demonstrant complexionem minoris caliditatis, quàm sit complexio habentis capillũ nigrum; cum rubedo sit affinis nigredini. Huiusmodi comam habuisse Achillem narrat Homerus, caloris, & iracundiæ argumentum: quam eiusmodi ferè sint ξανθόκολοι, idest, quibus dominatur flaua bilis.

Valde rufi capilli.

Ruffus capillorum color insipientiam, iracundiam, & insidias notat, fortasse hic color Typhonis fuerit, vnde asinum Coptitæ apud Aegyptios præcipitem agunt, & homines rufos iniurijs afficiunt, in contumeliam Typhonis, quem rufi, & asinini coloris fuisse ferunt. Busiritæ, & Lycopolitæ tubas non admittunt, vt quæ sonum rudentis, instar asini edant. In summa, asinum impurum, & dęmoniacum animal esse credunt, propter similitudinem cum Typhone, cum colore, tùm animi stultitia, & improbrietate. Plutarchus in libro de Iside. In Physiog. verò Homines calore admodum ruffo: maligni iudicantur, argumenta vulpium. Polem. & Adam. Ruffus plus nimio

nimio capillorum color, sic vt ad mali punici colorem vergat, nihil omnino boni in homine indicare potest; maiori enim ex parte tales ad ferinos mores declinant. Addit Adaman. & impudentes, & lucricupidos. Aristot. huius modi coloris capilli πυῤῥίαι dicuntur. Vulpis ingenium dolosum, & insidiosum dicunt. Aiunt Medici: Ruffi capilli celerius canescunt, quàm nigri. Ruffitas, hoc est, πυῤῥότης, quasi imbecillitas pili est; imbecillum enim est, quòd celerius senescit, sed ruffos fieri capillos, Aristot. libro De coloribus ait: cum humidum siccesseit, & puerorum capita initio ruffa esse propter alimonij paucitatem, atq; id manifestum esse, quòd tunc capilli imbecilles, & rari sunt. Simili modo circa pubem, & barbam, cũ primum cœperint pubescere, & lanuginem emittere; pili fiunt initio ruffi, propter humiditatis paucitatem, quæ in ipsis desiccatur; vbi verò plusculum alimenti ad locum defertur, rursus nigrescunt. Sic & quæcumque prolixos habent pilos, vt plurimum qua parte proximi sunt corpori, sunt nigriores. circa summa verò flauiores, vt ouium, equorum, & hominum, propterea quòd ijs paucissimũ alimẽtum ad hæc loca deferatur, & exarescat celeriter. Sic & pennæ animalium, quę propè corpus sunt, nigriores omnibus; quæ verò in summis partibus sunt, flauiores: omnesq; pili à perfectione mutantur, fiuntq; ruffi, eo quòd rursus alimentum deficiens exarescat. Plautus in Asinaria suum Leonida ruffulum facit, quasi malignum, insidiosum, lucricupidum.

Subruffi capilli,

In figura Iracundi. Aristot. in Physiogn. tribuit ei colorem subruffum, quòd idem ab eo Polem. refert in eodem schemate. diciturq; ἐπίπυῤῥος. Zoylus Martialis ruffus fuit, & malus.

Subrubri capilli.

In figura, Auari tribuunt ei colorem subruffum, id est ὑποφοίνι ὅμοιοι. Pol. & Adam.

Albi capilli.

Auicenna, & cum eo Auerreos in Canticis. Albus capillus frigidæ complexionis hominem innuit, ob id timidos indicat. Arist. libro De coloribus: Albos pilos nasci dixit, cum humor, quẽ nancifcuntur à primordijs generationis, retinens colorem naturalem, paucus cum sit, exaruit, & vndequaq; à concoctione desiccatus fuerit, & dixit calorẽ naturalẽ, quod si eo priuaretur cum humido simul, liuidus, & nigricans euaderet: vt ex libro Problematum octauo habetur, dixit enim, naturalem, ad differentiam illius, qui nascitur ex affectu: vt docuit quinto De generatione animalium: vt in vitiligine, & senectute. Prætcrea alibi pili fiunt in locis, quæ vlceribus, tuberculis, & attritu ligni sellæ obnoxia fuere, causamq; esse, quòd humidum, quod ad pili generationem conferebat, eo loco excoquitur, hoc est, à nimio calore exhauritur, & diutino attractu locus fit siccior, & excoquitur humidum. Quod exacta concoctio sit causa albedinis, indicio est cinis, qui à calore consumptus fit albus, & tempora prius canescunt in homine ob paucam humiditatem; quæ celeriter putrescit, & concoquitur; sic infirma, & laborantia loca, ob imbecillitatem caloris, & humiditatis. Ex huiusmodi imbecillitate pueri, vt primo nascuntur, statim capita alba habent, & supercilia vt senes. Et animalia vt plimum alba, infirmiora sunt nigris: ante enim, quàm perficiatur ipsorum agumentum, propter alimenti paucitatem excocta fiunt alba. Sed nonnulli sunt, qui in iuuentute canescunt, vel ab ortu, quos quidem non nisi moribus senibus similes iudicarem. Socrates candente fuit coma, vt in Sidonio Apollinari ad Festum legitur. Et Strabo Tarquinium refert à pueritia canescẽtem fuisse; in quo tam egregiè floruit sapientia, vt ab ineunte pueritia canum fuisse referant. Virgilius Aeneidos sexto.

Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
Sacra ferens? nosco crines, incanaq; menta,
Regis Romani, primus, qui legibus Vrbem
Fundabit.

Hoc loco de Principe Numa intelligendum est, quem Seruius à prima ætate canum fuisse dixit.

IO. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE HVMANA PHYSIOGNOMONIA, LIBER QVINTVS.

PROOEMIVM.

IAM ad nouissimam operis partem deuentum est, vbi, quæ superioribus tribus libris de singulis humani Corporis partibus scripsimus, omnia in vnum signa, quę hominem demonstrant diuersis virtutibus, vitijsq; præditum, colligemus, vt liceat cuique iniustum, luxuriosum, magnanimum, vel ingeniosum contemplari. Sed priusquam ad virtutes, & vitia deueniamus, de quibus Physiogn. disputat, quibus animæ partibus inhæreant, vt clarius quæ scribimus intelligatur, ęquum est recensere. Sed Platonem de animæ virtutibus disputantem audiamus, ab Aristot. libro De virtutibus adductum. Anima consideratur secundum se tota, vel eius partem. Totius autem animæ iustitia, liberalitas, & animi magnitudo virtus est; vitium verò iniustitia, illiberalitas, & animi prauitas. Partes sunt tres; Rationalis quidem virtus, est prudentia; animosæ autem clementia, ac fortitudo; cupidæ verò temperantia, & continentia. Vitium verò rationalis quidem imprudentia: animosæ autē iracundia, & ignorantia; Cupidæ autem intemperantia, & incontinentia. Aristot. autem libro Moralium Nicomachiorum animæ alteram partem rationis participem dicit; alteram partem expertem, irrationalis autem vegetanti per similis, altrix facultas est, & quia humanæ virtutis expers est, hæc pars omittenda. Sed altera irrationalis pars, rationis quodammodo capax est, & in concupiscibilem, & irascibilem partitur. Rationalis animæ pars virtutes habet intellectiuas, sapientiam, prudentiam, & perspicaciam. Sed concupiscibiles, & irascibiles partes in magnis Moralibus subdiuidit, & vnaquæque virtutes, & vitia possidet. In irascibili parte, magnificentia, fortitudo, mansuetudo, & magnanimitas. In concupiscili verò sex sunt virtutes: temperantia, liberalitas, honoris desiderium, affabilitas, & vrbanitas. Sed de vnaquaq; speciatim dicamus.

DE IVSTI, ET INIVSTI FIGVRA. CAP. I.

QVAE est intellectus omnium prima, & maxima virtus, & quę omnes complectitur, & de omnibus determinat, iustitia est, ab ea igitur inchoandum. Iustus igitur legitimus est, qui & iusta petit, & iusta agit, & virtus iustitia est perfecta, nō absolutè, sed ad alteram, ob id virtutum præstantissima videretur, & vt prouerbio dicitur, Iustitia, virtutes in se complectitur omnes. Multi enim sunt, qui in priuatis rebus virtute vti possunt, sed in cæteris, quæ ad aliū spectant, nō possunt; ob id iustitia alienum bonum videtur, agitq; ea, quæ alteri conducunt, aut Principi, aut Reipublicæ: & ea non pars virtutis, sed integra virtus est. Contra verò iniusti sunt, & illegitimi, qui iniusta volunt, & iniusta agunt. Ob id iniustitia omnium vitiorum pessimum est. Antiqui Physiognomones neque iusti, neque iniusti figuram apposuerunt. Nos ex signis, quorum ipsi sparsim meminerint, eas formabimus. Chysippus libro De honesto, & voluptate, describit iustitiæ imaginē à Pictoribus, Rhetoribusq; antiquioribus ita depingi solitam. Os, oculos, & vultum venerandis coloribus, forma, atq; filo virginali, aspectu vehementi, & formidabili, luminibus, oculorum acibus, neque humilis, neque atrocis, sed reuerendæ cuiusdam tristitiæ dignitate. Sed quia hanc delineationem quidam disciplinarum Philosophi sęuitiæ imaginem, non iustitiæ dixerint: huius imaginis significationem adiungimus. Iudicem, qui iustitiæ antistes est, oportere esse grauem, sanctum, seuerum, incorruptum, inadulabilem, contra improbos, nocentesq;, immisericordem, atq; inexorabilem, erectumq;, & arduum, & potentē vi, & maiestate æquitatis, veritatisq; terrificum. Dicitur virgo; iudicio eam esse incorruptam,

improbis

improbis nunquam concedere, non sermones blandos, non purgationem, non deprecationem, non denique quicquam aliud pati. Vultu graui, aspectu contento, & toruo: vt iniustis terrorem incutiat, iustis fiduciam præbeat. Ego iustos ad leonem referem. Scribunt enim Authores leonem dolis carere, & iustum esse in vlciscendo iniurias, tantundem ferè lędit, quantum læsus ipse est. Historiam est: Equitantes inuenerunt tres leones, in quorum vnum qui. ā ex eis sagittam immisurus, aberrauit, sagitta propè caput ipsius traiecta; quòd animaduertens leo, sustitit, cæteri duo prætcrierunt; qui prius sagittam emiserat, lancea confodere conatus est, sed iterum vano ictu percussit terram, & simul de equo ad terram dealapsus. Leo accurrens, militis caput in galea percussit, compressit; læsitq;, sed non vulnerauit: mox alios leones secutus est. Scribit Auicenna si quis telum leoni immiserit, vt nil lædat, aut parum leonem irruere in illum solere, & minari, non tamen interficere.

Iusti. Ad Leones.

Corpore commensurati. Color capillorum obscurus, Vox grauis, concaua, & inflexibilis, vel media inter grauem, & acutam. Oculi magni, sublimes, prominentes, fulgidi, & humidi, cũ æqualibus pupillarum orbibus, vel inferior orbis, qui pupillam amplectitur, angustus, & niger; superior verò igneus in humidis oculis, & nil ipsis appareat alienum, vel ad risum hilares, & humidi. Palpebrę remissæ. Frons longa, ad tẽpora vtrinq; porrecta. Vel ego existimarem, homines æqualem habentes complexionem esse iustos, quam descripsimus primo libro, cum de excessibus temperamentorum loqueremur.

Iniusti.

Oculi cuius inferior pupillæ orbis viridis ambitus, superior, niger. Vel glauci ficciores. Vel stantes, subruffi, ingentes, & infra spectantes, vel infra spectantes turbidi. Vel vibrantes. Vel sese claudentes, castigatæ magnitudinis, splendentes cum læui fronte, & ficci. Vel ridibundi, & quæ extra oculos sunt, vt frons, genæ supercilia, & labra moueantur, vel ridibundi, aperti, & minaci aspectu fixi.

DE PROBI VIRI FIGVRA. CAP. II.

Comitantur autem iustitiam probitas morum, fidei, & vitiorum odium. Nos probi viri, siue bonorum morum, & naturæ signa sparsim colligemus, & in vnã coaptabimus figuram, quæ præcipuè ex mediocritate accepta sunt.

Probi viri. Ad signorum mediocritatem.

Nasus magnus, ad faciem bene disertus, vel longus ad os protensus, vel mediocriter longus, latus, & apertus. Facie pulcher. Spiritus temperatus. Pectus latum, & humeri magni. Mamillæ mediocres. Oculi caui & magni, vt aqua in vase se mouentes, defixo ob tutu hærentes: circuli oculorum mediocres. Oculi semper aperti, obscuri, humidi, & eorum aspectus mitis. Vel tristes, & supercilia comprimentes. Et frons austera, & demissa.

Bene morati.

Frons media inter tranquillam, & nebulosam. Aures decenter magnæ, & quadratæ. Facies mediocris. Vox media inter intensã, & remissam, vel gracilis. Risus paucus. Vngues lati, albi, subflaui. Oculi concaui, intenti, cerulei, magni, stantes, & splendentes, vel lucidi, splendidi, vt aqua humidi. Pedes bene formati, articulati, & neruosi.

DE IMPROBI VIRI FIGVRA. CAP. III.

VNC improborum virorum, vel malorum morum figuras adducemus, etiam ab antiquis prætermissas; concomitantur has furis, deceptoris, insidiosi, versipellis, & alienis malis gaudentis.

Improbi,

Facie est deformi. Aures longæ, & angustæ. Os paruum exterius protensum. Dentes canini longi, exerti, & firmi. Loquela velox, & præcipuè si gracilis vox fuerit, vel quæ è naribus effertur, vel difficilis. Collum incuruum. Gibbosus, Sedigitus. Tibiæ valdè graciles, Pedes gibbosi, infra concaui. Oculi positi in longitudine vultus, vel circa pupillam conuersi, coniunctim se mouentes, splendentes, vt marmor aridi, vel splendentes nigri, vibrantes tanquam salientes, non conniuentes, pallidi, subrubri, sicci.

Male morati.

Aures valdè paruæ. Metafrenum valdè curuum, Humeri ad pectus contracti, & corpus effractum. Oculorum anguli longi.

Insidiosi, *Ad vulpes, lupos, & serpentes*.

Adamantius vulpis ingenium dolosum, & insidiosum esse inquit. Aristot. Mulieris ingenium insidiosum, vt pardalis. Cicero De natura Deorum, vulpe culæ, ait, fraus est, vulpinum ingenium semper aliquid molitur mali, & complures apologi ex vulpis calliditate Aesopi, & aliorũ nomine leguntur. Capilli nigri, & crispi, colore valdè rufsi, vel calui. Facies macilenta. Genæ rotundæ. Tempora caua. Carnis color niger. Os paruum, exterius protensum. Labia exilia in ore paruo. Mentum valdè discissum. Collum breue. Oculi splendentes, concaui, parui, vel sese claudentes, & rursus aperientes, vel conniuentes, sicci, vel ridibundi, caui, vel ridibundi, paruuli, & sicci. Supercilia inclinata deorsum, intuentes quasi latenter.

Dolosi. *Ad vulpes, Aethiopas, & mulieres*.

Oculi stantes, cęsij, obscuri, vel vibrantes parui, vel ridentes & hilares, vel prominentes, quibus in circuli speciem tumor circumducitur, aut veluti castrorum fossa circumdederit, vel concaui, & exigui, vel concaui intenti subterfluentes, vel cærulei, vel valdè nigri, vel oscuri luminis, vel parui, vel oscuri, & caliginosi, vel varij ciruli circa pupillam æquidistanter currunt. Calculi flaui, vel in quibus orbis inferior viridis superior.

Fallacis. *Ad apparentiam*.

Supercilia pilosa, & coniuncta. Loquentes manus, & capud mouent. Facies parua, crocea, Oculi valdè concaui; oculi positi in longitudine vultus, vel qui cito clauduntur, & reserantur.

Furis, rapacis. *Ad lupos, aquilas, accipitres, coruos, & aues rapaces*.

Lupa pro meretrice ponitur, propter auaritiam, & rapacitatem. A lupo facta græca meretricum nomina, Lyce, Lycoris, & Lycenis. Romulum, & Remum non à lupa, sed à meretrice nutritos dicit Plutarchus in Romuli vita. Sunt qui dicant nutricis ambiguitate fabulæ nomen dedisse; nam & feras, & meretrices communi vocabulo lupas vocamus. Coruus rapax est, & natura procliuis ad furtum; nam cicur semper pecuniam, & omnia quæ ferre potest sub lapidibus, & oraminibus abdit. Danthes Alaghrierius vernaculus Poeta pro auaritiam, & rapacitatem lupam depinxit.

Et vna Lupa, che di tutta brama
Sembraua carca nella sua macrezza.

Et paulò post,

Et hà

Et hà natura sì maluagia, e ria,
Che mai non empie la bramosa voglia,
Che dopò il pasto hà più fame, che pria.

Aures valdè paruæ. Supercilia coniuncta, & pilosa. Nasus valdè paruus. Manus valdè paruæ, vel graciles, & angustæ: & cum digitis longis pleniores. Vnges curui. Oculorum inferior orbis viridis; superior verò niger: oculi mobiles, & acuti visus, vel magni, & commoti micantes. iracundi similes, & palpebris apertis patuli, quales in lupis, & apris apparent.

Maligni. Ad Simias, vulpes, ichneumones, & serpentes.

Capilli rari: Supercilia pilosa, & coniuncta: Genæ graciles: Bucca risibilis: Loquela è naribus efflata: Collum vacuum, imbecille: Costæ exiles, & vacuæ: Gibbosus: Nares graciles, & carnosæ, veluti desiccatę. Pedes oblongi, breui, & celeri passu ambulantes. Et cum oculis perturbatis, corporis inconstantia, & anhelatione. Oculorũ anguli carnosi. Pupillæ paruæ. Oculi positi in longitudine vultus, mobiles, & acuti visus, valdè concaui, vel obscuri, parui, vel conniuentes, sicci, splendentes, nigri, vel sese claudentes, sicci, iustæ magnitudinis, resplendentes, cum læui fronte, vel non conniuentes, & grauiter intuentes, vel ridentes, hilares.

Versipelles. Ad Vulpes, simias, & mulieres.

Frons aspera, cum tuberculis, & fossiculis. Palpebrarum pili curui. Facies parua. Genæ graciles. Color valdè ruffus. Loquela modesta, vel acuta, & squallida. Collum breue, vel inane, & imbecille. Pectus pilosum. Venter durus. Manus valdè paruæ. Pedes parui, & graciles: pars interior pedis non concaua, sed pinguiuscula, vt solum toto attingat vestigio. Digiti contracti. Vngues valdè breues, pallidi, nigri, imbricati. Corpus incommensuratum. Oculi cæsij cũ paruis pupillis, valdè nigri. Danthes dolum vel fraudem ita depingit. Iusti hominis habet faciem, corpus reliquum serpentium varijs distinctum maculis, & coloribus, eius caudam terminari in scorpionis aculeum. Sunt enim fraudulenti eloquio mites, habitu modesti, incessu graues, moribus insignes, pietate spectabiles: operibus verò miserabili sub gelu iniquitatis. Qui versipelles sunt. Gerionem vocant, qui apud Baleares Insulas degebat mitti vultu, blandisq; verbis hospites suscipiebat, demum sub hac benignitate occidebat.

Scelerati.

Os cauum: Loquela subflauida: Oculi obscuri, fœdi.

Iniqui.

Manus crassæ: Oculi prominentes sicci, vel ridentes, aperti, sicci.

In alienis malis gaudentes.

Loquela è naribus efflata. Vlnæ quæ ad genua non perueniunt, sed cogunt occurrere manibus. Oculi stantes, cæsij, obscuri.

Venenorum propinatores.

Oculi prominentes sicci. Inæquales pupillarum orbes circa pupillum cõcurrentes. Cærulei, sanguinei, vel pallidi in oculis nigris.

Veneno pleni.

Labia exilia interiora, ad caninos dentes tumentia.

Homicidæ.

Supercilia pilosa, & coniuncta. Inæquales orbes circa pupillam currentes. Oculi prominentes, sicci: vel sursum euntes, pallidi.

DE INFIDELIS, ET FIDELIS VIRI FIGVRA. CAP. IIII.

ONCOMITATVR Iustitiam fides, vt diximus, vnde fidelis, & infidelis signa colligemus.

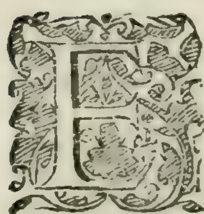
Fidelis.

Oculi mediocres, declinantes ad cęruleum colorem, vel nigrum: Vel oculi ad cæruleum colorem declinantes, magni, stantes, & splendentes: Vel tristes, & supercilia compressa, frons austera, & demissa.

Infidelis.

Capud valdè paruum, cum inconcinna figura, & dorsi imbecillitate: Frons aspera, monticolis, & fossiculis plena: Humeri sursum eleuati: Manus angustæ, & graciles: Oculi caui, exigui, sicci, vel obscuri, & aridi: vel obscuri, & squalentes: Vel se mouentes, sicut turbati: Vel obscuri, aridiq;: vel mobiles, & acuti visus.

DE PRVDENTIS, ET IMPRVDENTIS VIRI FIGVRA. CAP. V.

X intellectualibus quoque virtutibus prudentia est. Et prudentis viri propriũ videtur consulere de ijs, quæ sibi bona sunt, & vtilia, & de ijs quę sunt ad beneuiuendum in vniuersum. Vnde & prudens, qui consultatorius. Pericles prudens existimatus fuit; quia & quæ sibi, & quæ alijs hominibus bona erant, contemplabatur. Prudentiam igitur actionum habitum dicimus, circa ea, quæ humana bona sunt. Cum autem duæ sint animæ rationalis partes, prudentia virtus est operatiuæ; nam circa id quòd aliter se habere potest, opinio, & prudentia versatur.

Prudentes. Ad mediocritatem.

Corpore parui: Caput paulò maius paruo, in sinciput, & occiput protensum, quale Pericli fuisse fertur; Capilli in pueritia cani. Frons quadrata iustę magnitudinis. Facies mediocris, pinguiuscula. Lingua subtilis. Vox media inter grauem & acutam. Labiam oris superiora prominentia. Collum ad dextram inclinatum. Claues mediocriter solutæ. Metaphrenum medium inter curuum, & connexum. Pectus latum cum latitudine humerorum. Ventrix medietas cum pectoris angustia. Manus longæ cum digitis longis, immotæ in loquutione. Oculi magni, sublimes, fulgentes, humidi ob tutus, vel lucidi, vel calculi subalbidiores, pallidi, igneis admixti, & sanguinei in nigris oculis, vel extra rotæ circumferentiam nigredo igni ad mixta, vt à lõgè nigros repræsentet, vel circulus angustus, & niger; alter verò supra igneus in humidis oculis, & si nihil in ipsis appareat alienum, vel circuli iridis coloris in humidis oculis, vel se claudentes, & aperientes humidi: vel se claudentes recti, humidi, iustæ magnitudinis, splendentes, cum leui fronte, vel ad risum hilares, & humidi, & palpebræ remissæ, frons longa ad tempora vsque producta, vel tristes humidi, vel tristes si comprimant supercilia, & frons demissa simul, & austera.

Imprudentes. Ad asinos, apparentiam, & indecentiam.

Eius contrarium imprudens est. Imprudentiæ autem est iudicare peruerse de rebus, & perperam deliberare, nequire vti præsentibus bonis, & falsam adduci opinionem de ijs, quæ ad vitã & bona honesta sunt. Frons conuexa alta. Anhelitus, quemadmodũ ijs, qui post cursum. Manum digiti præmutili, crassique. Velociter incedens, & si deprehendatur formidet, & totam effigiem deorsum trahat, & contrahat se ipsum. Suspenso corpore, & vultu sublimi incedentes. Corpore magni, vel corpore parui, & siccis carnibus, & colore candidum innuente. Oculi prominentes parui, & igniti, vel tenebrosi, rubri, sanguinei, vel stantes subrubri, ingentes infra spectantes, vel stantes, & supercilia eleuantes, & suspirantes, vel se claudentes, & aperientes.

Insipientes. Ad asinos.

Facies carnosa. Labra crassa. Loquela difficilis. Collum erectum. Metaphrenum erectum. Corpore inclinati ad sinistram.

DE INGENIOSI VIRI FIGVRA. CAP. VI.

INGENIOSI viri figuram Aristot. in suis Physiogn. apposuit, vocaturq; ab eo græcè εὐφυής. sic etiam Polem. & Adam. Sed dissimulare nequeo Platonis sententiã in libro De scientia; Inquit enim: Arduum est hominem comperisse ingeniosum, qui simul mansuetudinis, & modestiæ exors non sit. Si quidem qui acumine illustres, callidi, ac memoria insignes, & docilitate, nunquã non iracundi sunt, & contentionis auidi, nec raptantur secus, ac nauigia, retinaculorum prorsus expertia. Hos item furore potius, quàm fortitudine præstare dixeris. Sed qui ad grauitatem nati, si se ad ingenij cultum dent, hebetiores apparent, mox desidiosi, obliuiosiq;. Thracas tradunt ingenio esse obleso, & propèmodum nulla memoria, vt ne quaternarium numerando queant transcendere, in ijs tamen robur, & ad belli munia promptitudinem singularem non desiderari.

Ingeniosi. Ad mediocritatem, & est Arist. Ad Alexandrum.

Carnes habent molles, humidas, mediocres inter asperitatem, & læuitatem. Nec nimis longus, nec nimis breuis. Albus, declinans ad rubedinem. Aspectus mitis. Capilli plani, mediocres. Magnorum oculorum, declinantium ad rotunditatem. Mediocris, & mensurati capitis, cum magnitudine colli. Aequalis, & bene dispositus. Cuius humeri parum declinant. Carens carnositate in cruribus, & genibus. Claræ vocis cum temperantia in subtilitate, & grossitie. Longarum palmarum, longorum digitorum, declinantium ad subtilitatem. Modici risus, & fletus, & derisionis. Cuius aspectus est quasi commixtus lętitiæ, & iucunditatis.

Ingeniosi. Et est Arist. Polem. & Adaman. in Physiognomonicis.

Caro humidior & mollior, neque macra, neque valdè pinguis. Quæ circa humeros, & collũ, & quæ circa faciem graciliora. Adaman. Facies nec admodum corpulenta, nec quidem attenuata. Quæ circa humeros colligata, & quæ deorsum sunt, demissa, & bene soluta. Circa costas, & dorsum non carnosa. Corporis color candiruber, purus. sed Pole. & Adam. candidus, subrutfus, flauus. Cutis subtilis. Pili neque valdè duri, neq; nigri. sed Polem. & Adam. Capilli neque valdè crispi, neque recti. Oculi charopi, humidi. Pol. addit, & splendentes. Moderatæ magnitudinis. Totumq; corpus erectum. Rhases: Statura erecta. Carnis quoq; tenet æqualitatem. Et est albus, paruam habens rubedinem ammaxatam. Capilli inter multos & paucos, inter planos & crispos, medij inter nigros & rubeos. Manus planæ, digitos habentes diuisos. Frons magna. Oculi inter varios & nigros medij: mollis sunt & intuitus, ridenti & gaudenti similis. Conciliator. Caro læuis & mollis, inter crassitiem, & macredinem. Facies non carnosa. Spatulæ aliquantulum eleuatæ. Venter, & dorsum non carnosum. Extrema decenter extensa. Statura media. Aspectus mitis. Color inter album & rubrum, inter lucidum & clarum. Cutis subtilis. Capilli medij. Addimus nos: Capilli medij inter molles & duros. Facies mediocris pinguiuscula, vel media inter carnosam & macram. Color candiruber in læui corpore. Dentes mixti, lati, stricti, rari, & stricti. Lingua subtilis. Vox media inter intensam, & remissam. Costę macilentæ. Manus graciles & molles. Manum & pedum articuli generosi. Digiti molles, longi, & inuicem distantes. Fœmora mediocriter carnosa. Oculi obscuri, humidi. Iustę magnitudinis. Dorsum macilentum. Mea figura hæc est, (absit iactantia, & inanis gloriæ fucus) Frons in longum porrecta: capilli neque duri, neq; nigri, neq; recti, neq; crispi. Aures exculptæ. Facies macilenta, mediocris. Supercilia magna, rara, & commensurata. Oculi charapi, sublimes, & magni, splendentes. Collum, & humeri graciles, & bene soluti. Crura, & latera non carnosa. Venter mediocris. Caro colorata. Statura commensurata, & recta. Tali præualidi, manuum, & pedum. Articuli fortes, & benè soluti. Digiti molles, longi, & inuicem distantes. Vox media inter remissam, & intensam.

Sensitiui.

Caput paulò maius mediocri, in sinciput protensum. Frons longa. Aures decenter magnę, & quadratæ. Corpore magni, siccis carnibus, & colore siccam temperaturam innuente. Vel mediocri corpore, carne, & colore. Claues mediocriter solutę.

Me-

Mechanici.

Manus longæ, cum digitis longis. Oculi se claudentes, & aperientes, humidi. Capilli color leniter subflauescens.

Cogitabundi.

Frons caperata, vel in medium sui eleuata. Spiritus facilis, & sine strepitu progrediens. Collum incuruum. Incessus tardus.

Dociles.

Capilli planè subflauescentes. Frons in longum porrecta. Supercilia rara, commensurata, & magna. Aures exculptæ. Facies macilenta. Risus parcus. Collum inclinatum ad dexterã. Humeri magni, & pectus latum. Vel pectus angustum, & venter mediocris. Manus in loquendo immobiles. Digiti retro conuersi. Oculi mediocres, declinantes ad cæruleum colorem, vel nigrum, vel cærulei splendẽtes, magni, stabiles. Vel obscuri, humidi, iustæ magnitudinis. Vel stantes, parui, humidi. Frons exporrecta, & palpebræ mobiles, vel se mouentes, & quasi stantes, & tincturam albiginis in oculo habentes. Vel se claudentes, recti, humidi, iustæ magnitudinis, splendentes cum læui fronte. Vel tristes humidi.

Constantes.

Risus parcus. Cilia nigra, solida. Oculi obscuri, humidi, iustæ magnitudinis.

DE HEBETIS VIRI FIGVRA. CAP. VII.

NVNC ingenioso contrariam figuram apponemus: eam ex Aristot. Polem. & Adaman. desumemus. & sunt signa ferè opposita naturæ. Eum insensitiuum vocant, quasi sine sensu.

Hebetes.

Quæ circa collum, & brachia carnosa, complexa, & colligiata. Sed Polemon. & Adaman. Clauiculæ colligatæ, vel magna vasa circa collum complexa, & immanifesta. κοτύλη rotunda. Vel capitis occiput cauum, vel, vt ego suspicor, κοπις, idest occiput rotundum. nam vt diximus in capitis figura, cum eminentia occipitis perit, & rotunda est, mali sensati, & hebetis ingenij virũ præsefert. Interpres pro acetabulo assumit. Sed quid coxarum acetabula cum intelligentia faciant, ignoro; præsertim cum tale quidpiam apud Polemonem, & Adamantiũ non reperiam. Omoplatæ sursum contractæ. Frons magna, carnosa, rotunda. Oculus pallidus, κωφόν. stupidus (siue languidus, vt caprarum oculi, quæ stupidæ sunt, quod linguæ græcæ imperitia Suessanus satis peruerse surdum oculum transfert, quasi oculis audiamus.) Crura circa talos crassa, carnosa, & rotunda. Maxillæ magnæ, & carnosæ. Lumbus carnosus. sed Pole. & Adam. Metaphrenum dicunt. Crura longa. Sed ego in Aristoteli contextu mendum suspicor, & non μακρὰ, sed μικρὰ, idest breuia, legendum: nam cũ vlnæ longæ, quæ cũ cruribus eandem subeunt rationem, naturæ bonitatem innuant, breuiora crura, imperfectionem, & ruditatem. Polem. & Adam. paruos articulos, breue collum, & imperfecta extrema tribuunt ei. Collum pingue. Polem. & Adam. addunt, & breue. Facies carnosa, & satis magna. Motus figura, & morem, qui in facie apparet, secũdum similitudinem accipit, scilicet insensitiui, & stupidi, & huscemodi textus, vt diximus, mendosus est. Polem. & Adaman. Aspectus hebes, & inhians. sed Polem. ὅμματι σχερεῖς. Adaman. verò ἀχανές, & melius. Addunt ijdem. Corporis color valdè albus. Sed Polemon non valdè albus, sed valdè niger, & melius, quod puto ex illius excidisse textu, cum valdè albus, & valdè niger color naturæ imperfectionem ostentet, quæ obest ingenio. Venter porrectus. Articuli pusilli, & colligati. Extrema colligata. Sed corrigatur Polem. textus qui πλεῖα habet. Adam. verò ἁπλᾶ. Opponuntur enim signa. Ingenioso erant digiti soluti, & inuicem distantes. huic colligati, complexiq;. Rhases ex his. Valdè albus, vel valdè brunus. Venter magnus. Digiti curui. Facies valdè rotunda. In maxillis carnis multitudo. In collo, pedibus, & in eo, quod est inter ea multa existit carnositas. Venter etiam cum rotunditate

ditate foris prominet. Eius ſpatulæ ſurſum ſunt elatæ. Frons in rotunditate pilæ ſimilitudinē, ac ſi eſſet gibboſa, tenet, multas habent carnes. Mandibulæ magnæ. Crura longa. Longa facies. Et groſſum collum. Cerciliator. Caput magnum, informe, aut paruum. Facies magna, carnoſa, rotunda; mediæ ſpheræ ſimilis. Mandibulæ magnæ. Frons ſimiliter, aut in acutum tendens, conſtrictaq;. Circa collum carnoſa, compreſſa. Lumbi carnoſi. Crura longa. Genua rotunda, Digiti manuum, & pedum breues, & inarticulati. Circa pedes carnis multitudo. Spatularum muſculi cum carnoſitate ſurſum expanſi. Venter cum rotunditate forinſcens eminens. Lumbi carnoſi. Crura longa. In oculis motus habens tardiores. Et color valdè albus, vel fuſcus valdè. Auicenna verò, vt qui boni ingenij, bonæ temperaturæ intellexiſſet, ſic malæ temperaturæ hominem rudem dicit, atq; hoc modo deſignat. Magnum habet ventrem. Digitos curtos. Faciem, & caput rotundum. Staturam magnam, aut paruam. In facie, & fronte carnis multitudinem, & etiam in collo, & pedibus. Et eſt eius facies mediæ ſpheræ ſimilis. Ipſius mandibulæ magnæ. Similiter frons, & caput rotūdum. Facies valdè longa. Collum vehementer groſſum. In oculis motus habens tarditatem, & erit omnibus limitibus bonitati remotior.

Inſenſati. Ad Aſinos.

Caput valdè paruum. Sinciput cauum, vel ſinciput, & occiput. Frons rotunda, alta. Naſi imum à ſummo craſſum. Facies carnoſa longa. Genæ carnoſæ. Mamillæ magnæ, & carnoſæ. Spacium, quòd eſt ab vmbilico vſq; ad imum pectoris longius, quàm ab imo pectore ad iugulum. Vlnæ carnoſæ. Vngues curui, anguſti. Oculi tandem ſe mouentes.

Rudes. Ad Sues, & Vrſos.

Caput, quod magnitudine exuperet. Capillorum color flauus, albicans. Frons carnoſa, vel anguſta. Aures rotundæ, nō exculptæ. Labia craſſa, & rotunda, vel inferius labrum prominēs. Collum craſſum, & pingue: vel durum, & firmū, & immobile. Ceruix craſſa. Humeri eleuati. Coſtæ carnoſæ. Pectus valdè carnoſum. Manus magnæ, & duræ. Venter dura carne compactus. Digiti plus nimio longi, exilesq;. Tibiæ, & calcanea craſſa; vngues carnoſi.

Indociles. Ad Aſinos.

Caput, quum magnitudine exuperet, vel valdè paruum. Facies magna. Collum molle.

Inſipientes.

Nares obſtructæ. Oculi ſe claudentes, & aperientes, pallidi, & trementes, vel quum ſe claudunt, & ſurſum abeunt; ipſiq; ſtantes, & ſubfluidi fuerint, vel non conniuentes, vel in ſe ipſos circumuoluentes, vel obſcuri ſe circumcirca mouentes.

Stulti. Ad Aues, & Simias.

Frons lata, & magna. Aures magnæ, & arrectæ. Color flammeus. Genæ contractæ in triſti vultu. Superius labrum craſſius, inferiori propendes. Lingua velox. Riſus multus. Vox cū clangore acuta. Collum ſurſum erectum, vel inclinatum ante, vel in aliam partem, vel neruis intenſum. Manus valdè breues. Humeri piloſi. Oculi retorti ad dextram, latæ oculorum pupillæ.

Dementes.

Os exertum. Pupillæ oculi cum totius ſubſtātiæ latitudine, prominentes. Vel oculi ſurſum prominentes, & præſertim ſi ſupercilia grauoſa fuerint. Vel concaui cum mollitie quadam fluidi.

Epileptei.

Vibrantes oculi tanquam exilientes, grandiuſculi, ſplendidi, & humidius contuentes, vel ſurſum euntes, & præſertim ſi trementes fuerint, vel ſi alter oculorum ſurſum, alter deorſum ibit, & tremor ipſi init, & halitum aſperum, & denſum referat.

Mobiles.

Mobiles. Ad Aues.

Frons parua, & lata Nasus valdè paruus, vel longus, & subtilis, vel imum gracile. Os planū. Aluus, & pectus nimium pilosum. Oculi obscuri parui.

DE MEMORIS, ET OBLIVIOSI VIRI FIGVRA. CAP. VIII.

MANAT autem à prudentia memoria ipsa, vel eius assecla est, vel prudentię adminicula, & ex virtutibus intellectiuis est. Arist. lib. De memoria, ait, Ad bene memorandā requiritur cerebri siccitas, ad facilè discēdum humiditas. Vnde vt plurimum ingenio tardi, memoria valent, dociles reminiscentia. Memoris viri Arist. in suis Physiog. huiuscemodi figuram apposuit.

Memoris.

Superiora minora. Hæc enim dispositio paruitatem arguit vaporum, propter cerebri siccitatem. Pulchra, idest, bene formata, dispositaq. Carnosa, non pinguia, sed carne bene vestita, nam pinguia hebetem, & obliuiosum arguunt. Addimus nos: Aures magnas.

Obliuiosi. A contrarijs signis.

Superiora maiora. In libro De reminiscentia ait. Superiora maiora habentes, vt nani, non sunt memoratiui; propterea quòd grauitatem multam habent in sensitiuo. Et quia à principio motus non possunt immanere, sed dissoluuntur, neque in reminiscendo rectè procedunt.

DE AVDACIS VIRI FIGVRA. CAP. IX.

DIXIMVS de virtutibus, & vitijs, quæ intellectui inerant, nunc quæ in ea animi parte, quæ irascibilis dicitur, sita sunt dicemus, quarū prima fortitudo est. Hæc inter duo extrema versatur, scilicet, fiduciam,& timiditatem. Audax est, qui confidendo in terribilibus rebus excellit, qui & arrogans, & fortitudinis affectator videtur, vt insanus quidam, aut insolens, qui neque terremotus, neq; inundationis timeat, quod Celtæ facere dicuntur. Timent enim res non sicuti oportet, & minus quàm fortes, nam præcipites sunt, voluntq; ante ipsa pericula periclitari, in ipsis verò constituti, absistunt. Hanc figuram Physiognomones non apposuerunt. Nos ex eorum scriptis conformabimus.

Audaces. Ad Tauros.

Vultus austerus. Frons nebulosa. Supercilia oblonga. Nasus longus. Ad os protensus. Os magnum. Dentes largi, rari, acuti, & fortes. Collum mutilum. Vlnæ prolixæ, & quæ extensæ vsque ad gena perueniant. Pectus latum. Humeri magni. Oculi splendentes, cæsij, sanguinei, se mouentes cum palpebris immotis, aperti, sicci, splendentes, & puro lumine relucentes, vel vibrantes turbidi.

Temerarij.

Os magnum & exertum. Digiti breues & crassi. Oculi splendentes, toruè aspicientes, se claudentes cum fronte aperta, supercilijs obliquis, & palpebris duris,& concretis. Vel se claudentes, humidi, iustæ magnitudinis, splendentes cum læui fronte, sicci.

Superbi.

Supercilia arcuata, & quæ frequenter eleuantur. Venter carnosus, magnus,& propendens. Gressu tardo ambulantes, spontè morantes in vijs,& circumcirca spectantes,oculi obscuri,aridi.

DE TIMIDI VIRI FIGVRA. CAP. X.

NVNC de altero fortitudinis extremo dicemus, in quo defectus est timiditas. Timidi sunt, qui non terribilia, quasi terribilia timent, vel timent ea, quę non apparent, vel non sicut oportet, tamen ij timendo excedunt, & in doloribus excedentes, magis est manifestius. Id Arist. ait Nicomachicorũ libris. Alibi etiam. Ignauia est metu quouis facile percelli, mortis maximè, & noxarum corporis, arbitrantes pręstabilius esse quomodocunq; seruari, quàm pulchrè mortem obire. Frigiditas, & humiditas in complexione timiditatem inducunt, vel etiam intemperata siccitas. Fęminæ viris frigidiores sunt, & ob id, timidiores, & imbecilliores. Galenus putat frigiditatem in causa esse; quæ fęminas viris imbecilliores, & molliores reddat, vnde quo præstantior est frigore caliditas, eo est vir fęmina perfectior: & ob id timidiores, quia frigus timorem gignit, & frigidioris naturæ homines timidi, & effæminati sunt. Scribit Lactantius Firmianus, si humanum semen dextrum in coitu sinistræ vteris parti mulieris ceciderit, vir quidem nasciturum, sed effęminatum, cùm pars ea mulierum generationi destinata sit, & ob id fæmineo corpore, carne alba, molli, glabra, voce exili, & clara, facie imberbi, ac sine animo pectore, vt tandem semiuir dici possit. Plato fœminas ex viris fieri dixit, quãdo frigidioris naturæ sunt. Ad id facit etiam illa commigratio animarum Phytagoreorum, cum eadem viri anima, dum timidum sortitur corpus, fæminam efficit, & sic reliqua animalia. Solet etiam timiditas euenire ex sanguinis paucitate, vt in Chamęleonte. Timida animalia sunt ceruus, lepus, cuniculus, mustela, hyena, mus, quibus Arist. cor magnum tribuit, vt cunctis metu malefícis, & quæ magno corde prædita sunt, frigida sunt. Hanc figuram Arist. Pol. & Adam. apposuerunt. Poetæ ex hoc Cycnum Neptuni filium finxere ab Achille interemptum, idq; ob cutis candorem, nam hi, qui humidi sunt complexione, quæ à Neptuno, humiditatis patre procedit, valdè sunt candidi, vt pluma molles cute, vt Cycni.

Eandem, quam primo libro, hic denuo figuram fœmineam non ab re fore putaui huius capitis fronte oculis subijcere, vt exactius eas partes visu assequi queas.

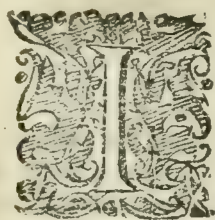

Mollipi-

Timidi. Ad mulieres, ceruos, lepores, cuniculos, coturnices, & ad complexionem frigidam.

Mollipilus. Corpore inclinatus, non erectus. Suræ sursum ductæ. Hic non reticendus est insignis error Coclitis, qui ex græcarum, atq; etiam latinarum literarum ignoratione, quas Arist. γαστροκνημία, quasi cruris acutum dicat, idest furas; ipse ventrem dicat, quę sub vmbilico sursum tracta, eaq; verba exponens, & huiusmodi partes sub vmbilico pecten, dicit sursum nullum non in fortibus pecten, dicit, superius versus ventrē latum, & sursum contractum: ita à contrario timidi versus ventrem contractum, inferius latum, quid sibi dicat ignorant. Color in facie subpallidus. Oculi imbecilles, qui palpebrizant. Corporis imbecillia extrema, & crura gracilia, & manus subtiles, & longæ. Lumbus paruus, & imbecillis. Polem. & Adam. Oblongus. Figura contenta in moribus non inuerecundus, sed languidus, & stupefactibilis, sed Pol. Adam. Tota corporis facies, ac statura dissolutus. Color qui in facie apparet, varius, & mos subtristis. Ijdem addunt: Collum longum. Respiratio debilis, vel tumultuosa. Pectus debile. Vox acuta, & mollis. Addimus nos: Occiput cauum. Vel caput, in quo vtraq; eminentia perit. Capilli recti, vel crispi, molles & plani. Colore vel nigri, vel albi. Frons magna. Facies carnosa, vel ossosa. Colore nigro, vel albo, vel subliuido, vel mellino. Labra exilia in ore paruo. Spiritus rarus, tardus, paruus, & corpus, & pectus macrum, & glabrum. Vel spiritus altus, densus, agilis. Vel pectus carnosum. Vox remissa, vel tremula. Loquela breuis, vel acuta, & debilis, vel è naribus efflata. Metaphrenum imbecille, inarticulatum, & macilentum. Collum gracile, & longum, vel asperum, & pingue. Pectus carnosum, & glabrum. Vel gracile, & imbecille. Lumbi acuti. Humeri inarticulati, & imbecilles. Vlnæ & brachia breuia, quæ extensa ad genua non perueniant, sed cogant caput occurrere manibus. Coxendium ossa gracilia. Fœmora inarticulata, & mollia. Tibiæ inarticulatæ, & molles, & valdè graciles. Digiti consepti. Oculi discolorati. Vel cæsij albicantes, vel valdè nigri, vel fului splendentes, vel nigri splendentes. Conniuentes, in quibus circuli candidi, & imbecilles. Vel stantes, humidi. Vel apertis oculis dormientes. Vel sursum euntes, pallidi, vel obscuri, humidi, iustę magnitudinis. Timidos canes Xenophō ita describit: Corpore paruo, naso aquilino, paruo rostro. Oculis lusciosis. Deformis, dura, frigosa, glabra infirma, longa, corporis partes non benè respondentes, mollipedes, non sagaces. Rhases. Capilli eius flaui. Statura curua. Musculi cruris anteriores sursum ascendunt. Color citrinus. Oculi debiles, & frequenter palpebrizantes. Manus quoque & pedes subtiles, & macri. Intuitus verò eius intuitui tristis similis est. Conciliator ab his satis ineptè. Statura inclinata, non recta. Color faciei subcroceus, vt liuidus. Oculi imbecilles, frequenter palpitantes. quæ sub vmbilico sursum retracta. Corporis debilia extrema. Crura parua. Manus longæ, & subtiles. Lumbi parui, vacillantes. Nates magnæ. Crura & pedes parui, inarticulati. Et intuitus stupefactibilis, & tristis. Et capilli plani, & subalbidi.

DE CINAEDI FIGVRA. CAP. XI.

N Moralium Nicomachicorū libris Arist. vbi de continenti, & incontinenti tractat, & de toleranti, ait mollem toleranti opponi. Tolerans in resistendo consistit, qui enim deficit in ijs, aduersus quæ plerunq; renituntur, is mollis est, & delicatus. Delitię enim mollities quædam sunt. Qui scilicet pallium trahit, ne si ipsum tollat, dolorem sibi laborando creet, & dum ægrotantem imitatur, miserum esse non existimat, cum misero similis sit. Ex genere quoque mollities est, vt apud Persarum Reges. Aristoteli Polem. & Adamantius. Cinædi iconem apposuerunt, & talem Dionysium Sophistam fuisse scribit Aristot. Quamplurimi Cinædi olim fuere Sardanapalus, Anacyndaraxis filius, Sagaris Mariandynus, Chalcedonius, Socrates, Annarus, Ninus, vt videre est apud Athæneum.

Cinædi. Ad Mulieres.

Oculi confracti. sed Polem. & Adaman. humidi, & impudenter aspicientes. γονυκροτοι, alij genu flexibilem interpretantur. Ego verò genu rumorem faciens incedendo. sed Polemon. γονάτων κρότος. Inclinatio capitis ad dextram. Idem, Collum inclinatum. Motus manuum languidi, & dissoluti. Sed hic Polem. textus satis corruptus, & facilè ex Adaman. corrigendus. Ambulationes duplices, hęc quidem circumclinantis; alia verò tenentis lumbos. Ijdem. Lumbus,

bus, & membra omnia trementia. Sed omnes textus corrigendi: quia mendosi sunt. Oculorum circumspectiones, id est, oculos vertens, & circumducens, vt Poleme.& Adaman. scribunt; adduntq.: Frontem contrahit, & genas. Supercilia suo loco manent. Vox exilis, infracta, acuta, & inæqualis, & valdè tremula. Pedum παράκωρα. Polem. sed Adam. παραφορά, & melius, id est pedum distractio, quasi conuersis cruribus, & pedibus ambulantes. Colla eorum non satis firma; sed subtremiscunt, vt si stabilitas, coacta esset. Labiorum contractio; nam lepores labia perpetuò mouent. Vocis clangor. Addimus nos: Mentum longum. Genas contrahentes in hilari vultu. Exilia labia ad incisorios dentes tumentia. Corpore inclinati ad dextram. Ambulantes pedibus, & cruribus conuersis. Comatuli cincinnatuli. Altè respirant, & ipsis derisus,& agilis è naribus effertur. Qui alteram palpebram iuxtà medium visum stantem,& qui palpebras supra oculos reducētes molliter intuentur. Qui palpebras non habent rectas, nec supercilia immota, sed trementia, & simul oculi, & aspectus submouentes. Oculi mobiles, lusciosi.

Cinædi signa ex P. Affricano.

P. Affricanus,Pauli filius P. Gallo homini delicato inter pleraq; alia, hæc quoq; probo dedit, quod tunicis vteretur, totas manus operientes, qui barba vulsa, fœminibusq; subulsis ambulet, qui in cōuiuijs adolescentibus cum amatore,cum chriodota tunica inferior accubuerit, qui non modò vinosus, sed virosus quoque sit.

Cinædi signa ex Archesilao Philosopho.

Plutarchus refert Archesilaum Philosophum vehemēti verbo vsum esse, de quodam nimis delicato diuite, qui incorruptus, & castus dicebatur, nam cum vocem eius infractam capillumq; arte compositum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ,voluptatisq; plenos videret. Nihil interest, inquit, quibus membris cinædi sitis, prioribus, an posterioribus.

Molles. Ad Mulieres.

Nates præpingues. Genua carnosa. Supercilia recta extensa. Collum ante inclinatum. Humeri inarticulati, imbecilles. Metaphrenum imbecille, macilentum, inarticulatum. Dorsum angustum, imbecille. Costæ malè solutæ. Venter macilentus. Tali carnosi, inarticulati.Pedes parui, graciles, inarticulati.

Effœminati. Ad mulieres.

Frons dimissa. Nasus ad faciem malè discretus. Os paruum. Mentum rotundum,& glabrū. Clunes malè solutæ. Lumbi carnosi, molles. Ambulantes pedibus, & cruribus conuersis. Vel corpore se mouentes, humeris, & singulis membris. Genua intus innuentia, vel collidentia sese. Oculi ex facie multum extantes, valdè parui, & igniti, vel parui, & varij.

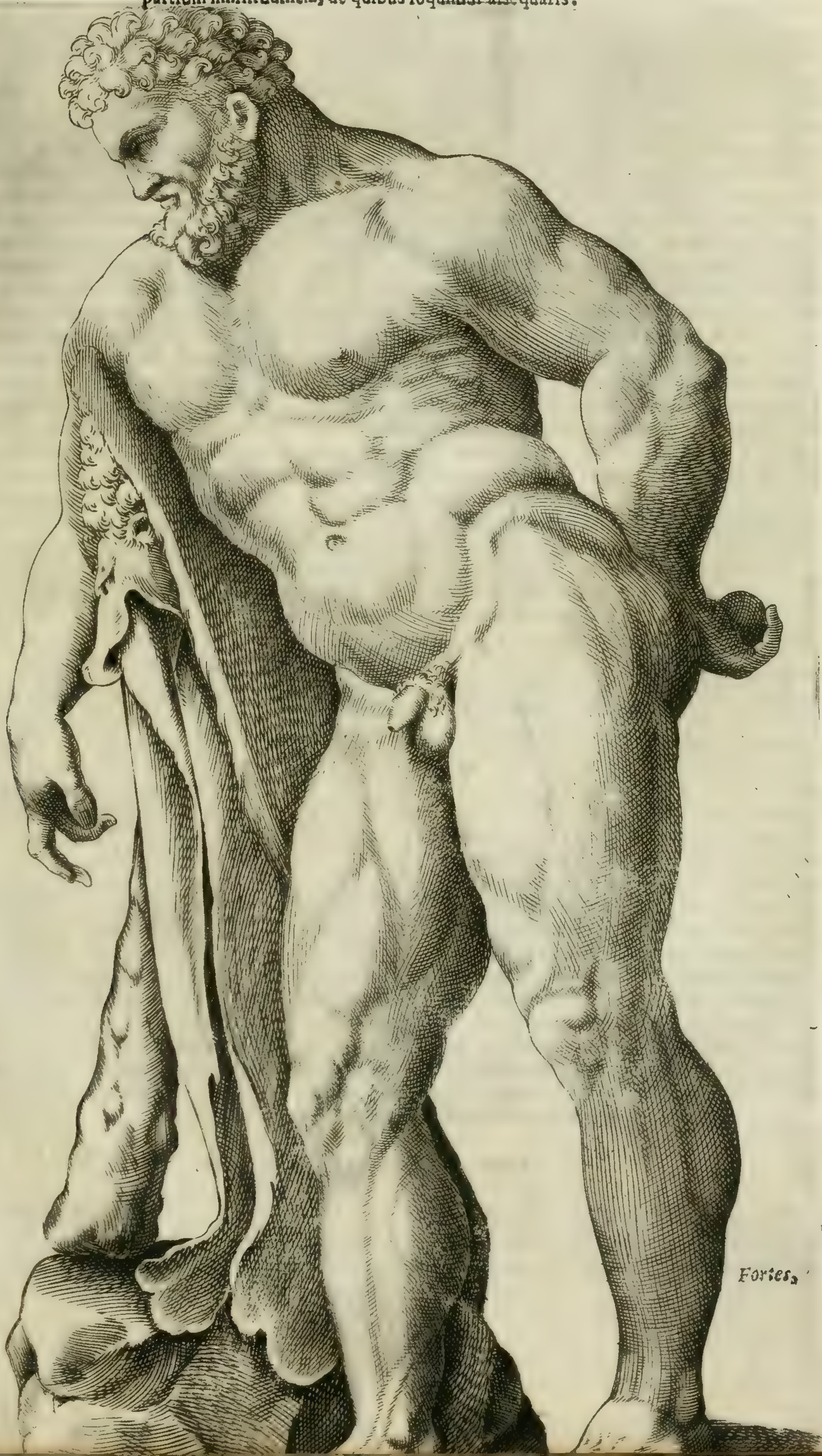
Imbecilles. Ad mulieres.

Supercilia rara, extensa, vel quæ suo loco manent. Lingua balbi, vel blęsi. Collum gracile. Vlnæ, brachia, & cubiti exiles. Manus paruæ, graciles, & inarticulatæ. Mamillæ paruæ, & extenuatæ. Oculi se mouentes cum palpebris mobilibus, vel eius circuli candidi, & imbecilles.

DE FORTIS VIRI FIGVRA CAP. XII.

DIXIMVS de audacia, & de timore, nunc de fortitudine, quę est mediocritas quædam, quæ circa timorem, & fiduciam versatur. Fortis est, qui non timet mortem oppetere in bello, in maximo & pulcherrimo periculo, & circa præclaram mortem impauidus existit. Primi excedebant, & deficiebant, hic mediocriter se gerit, ante periculū quieti sunt, & in ipso celeres & acres. Vel fortitudo est, inconcussum à mortis metibus, & constantem in malis, & intrepidum ad pericula esse, & velle honesti mori, & victoriæ causam præstare, quàm turpiter seruari. Accedit fortitudini animi præstantia, & confidentia, industria,& tolerantia. Aristot. cæterisq; Physiognomones hanc figuram apposuerunt, sed de forti secūdum animam, & de robusto simul loquuti sunt. Sic etiam sinistræ partis hominis semen in dextram mulieris partem vteri dilabitur, nascitur & mulier, sed quia eo loco rata est, vbi vir nasciturus erat, virilis erit mulier, robusta membra, visus fuscedinem, vocem grauem, & intrepidum animum habebit. Hæ sunt mulieres, quæ nec supponi, nec dominari à viris possunt, sed in dominatu primas sibi vsurpant partes.

Herculis figuram attulimus, quæ Romæ in Aedibus Illustriss. Principis Farnesij visitur, vt leuiori negotio partium similitudinem, de quibus loquimur assequaris.

Fortes,

Fortes, Animosi. Ad viros, leonem, taurum, & robustos canes.

Duri pilus. Sed interim Adam. textus corrigatur: nam vbi Polemon κόμη σκληρὰ, ipse χαίτην ἐμπυρὰ habet. Figura corporis erecta. (id enim euenit ex caloris abundantia: nam Arist. 9 De animalibus, rationem assignans, quare solus inter animalia homo rectus incedat, ait: Quia cæteris calidior; calor enim agit sursum incremẽtum per rectam lineam, sicut motus ignis: in ipso genere hominum, qui erectiores incedunt, calidiores sunt. Et idem in ætatibus perspicere licet; nam iuuenes calidi, erecti incedunt, senes frigidi incurui.) Ossa & costæ, & extrema corporis fortia, & magna. Pole. & Adaman. Latera & vniuersos corporis articulos, & extremitates robustas habeat, & ossa magna. Venter amplus, ad se contractus. Pectus carnosum, & amplum. Ijdem. Pectus & metaphrenum robustum, oculus charopus, non valdè exparsus, nec omnino clausus. Color corporis squalidus, & acutus, & illud ὀξὺς non ad frontem, vt legit perperam Suessanus, sed ad corporis colorẽ referri debet, quia acuta frons non reperitur, sed squalida. Ob id ijdem: Color magis acutus. In eundem errorem inpegit Cocles, qui frontem acutam ponit non incuruatam, quòd intelligitur per transuersum: quia per longum debet esse aliquantisper caua, & sic anguli frontis eleuantur, & fiunt aliquantulum obscuri, qualis leonum frons. Monstruosa interpretatio. Frons recta, non magna, neque læuis, neq; aspera, macra. Vbi textus corruptus; nam νῖν ν mutatum est, δί κνος, non ἴσχνον legendum. Humeri ampli distantes, non valdè colligati, nec omnino dissoluti. Sed Polem. & Adaman. Humeri robusti, & spatulæ, & latera in latitudinem distencta. Sed vbi Polemon εὐρέαι, Adaman. πλευρὰ habet. Collum firmum, non valdè carnosum. Nates contractæ. Sed ijdem: Nates duræ. Suræ deorsum ductæ. Crura carnosa, circa talos robusta. Pedes articulati. Acies humida. Adamant. addit: & terribilis. Insuper ijdem hæc habent in eiusmodi figura. Supercilia non extenta. Vox minax, intenta & magna. Spiritus reciprocatio constans. Nos quę ex eisdem, alijsq; dispersim collegimus, & experientia cognouimus adducimus. Caput paulò maius mediocri, vt leo. Occiput protensum, cum valida ceruice. Vel caput vtrinq; protensum cum mediocri magnitudine. Capilli colore flaui. Aures decenter magnæ, & quadratæ. Frons quadrata, iustæ magnitudinis, neque lęuis, neque aspera, recta, macra, mediocris. Nasus ad frontem bene discretus. Nares patulę. Labia exilia in ore magno, vt superiora inferioribus superponantur, & iuxtà angulos laxa. Vox grauis, & intensa, vel grauis, & sonora. Spiritus spissus, velox, & fortis, vel spiritus costans. Collum medium inter longum & crassum, vel crassum. Vlnæ prolixæ, quæ extensæ ad genua perueniant, vel vlnæ. Brachia, & cubiti robusti, & benè articulati. Humeri robusti. Metaphrenum magnum, carnosum, articulatum. Costæ benè solutæ. Testes magni. Coxendicum ossa exterius apparentia. Nates osseæ, neq; lenes, neq; rugosæ. Dorsum magnũ, robustũ. Pectus pilosum. Manus magnæ, articulatę, & neruosæ. Vel magnæ & dura. Fœmora neruosa, ossea. Tibiæ articulatæ, neruosæ, & robustæ. Pedes benè firmati, magni, articulati, neruosi. Tali neruosi, articulati. Corpus commensuratum. Oculi, quorum supercilia arcuata, quæ frequenter eleuantur. Vel splendentes, tardè aspicientes. Vel splendentes, quibus funiculus imminet, & supercilia aspera, & palpebræ erectæ. Vel cæsij viridantes. Vel colore flaui. Vel circuli, iridis colorem referentes in oculis humidis, vel mobiles rubei. Oppianus robustos canes, & acerrima audacia præditos ita describit. Vasto corpore, rostro simo, horribili supra oculos inter supercilia pelle, oculis igneis, rauo colore splendentibus, pelle tota hirsuta, robusto corpore, dorso lato, ossa quoque fortia, & extrema, atq; costæ necnon iuncturæ fortitudinem habentes, & magnæ; pectus prӕterea magnum, & venter magnus, & spatulæ magnæ. Collum quoq; forte & grossum, in quo carnis non sit multitudo, thorax latus, & coxtæ absconditæ, atque lacertus, qui in pulpis cruris ab anteriori inuenitur, inferius descendit, cutis etiam eius & carnis siccitatis sint additioris, frons quoque eius venas habens, rugis carens, nec sine pilis. Sunt etiã audaciæ signa carnium æqualitas, & staturæ erectio, ac iuncturarum, & digitorum fortitudo, & ventris gracilitas, & quod eius nates paruæ, vel omnino videntur deletæ, & quod inter latas spatulas magnum distinguat spacium, & quod supercilia sint erecta, & frons non est rugosa, ipse quoque iracundus, & iram conseruans, pectore & spatulis pilosus.

Fortis viri figura à Vegecio descripta.

Ita enim tironem Martio operi deputandum Vegetius eligit. Vigilantibus oculis, erecta ceruice, lato pectore, humeris musculosis, valentibus digitis, longioribus, brachijs, ventre modicus, exilior cruribus, suris & pedibus nó superflua carne distentis, sed neruorũ duritia collectis.

Hispa-

Hispanus quidam Petrus nomine, Neap. venit 1555, & domi meæ suæ fortitudinis tale specimẽ dedit. Homo maximè corpulentus, suo dextro humero insidebat, alter læuo, dextro brachio vnũ, altero alterum sustinebat; supra binos pedes alios binos ferebat, aderant etiam alij, qui hos amplexatos tenebant, ac ipse post incedebat, ac si vacuus esset. Dein passis in terra manibus supra eas duos homines ascendere iubebat; erigens se postea, eos vsque ad caput eleuabat. Postea dextram & sinistram manum fune alligauimus, & hincinde decem viri, pedibus terra fixis, binis manibus funem in diuersas partes trahebant, ipse tractis ad se manibus, pectori in crucis modum admouit tam vehementer, vt multi in terram prociderint. Fronte clauum percutiens muro medium infixit, & si ictu frontem vulnerauerit. Extẽdens brachium manũ claudebat, nec poterant multi simul nec manum aperire, nec brachiũ plicare. Dicebat, cũ in solitudine quadã à binis latronibus inuaderetur, ipse iniectis ceruicibus manibus, vnius caput tam alteri percussit, vt longè vtriusq; cerebrum dissiliret. Rogatus à me, vt corpus nudũ demonstraret, vt illud contemplari possem, libenter paruit. Corpus erat quadratum, statura erecta, caput decenter magnum in inciput prominens, valida ceruice suffultum, capilli duri, & flaui; frons quadrata nõ magna, oculi charopi, castigatæ magnitudinis & aperturæ, os magnum, vox intensa & sonora, vt etiam optimè caneret. Nasus rotundus, & ad faciem discretus, anhelitus spissus, fortis, & constans, collum rectum, firmum, & neruosum. Humeri, spatulæ, & brachia robusta & teretia, carne ita dura, & compacta, vt cum brachium extenderet, & manum comprimeret, adeò musculos & neruos intendebat, vt mordicus carnem apprendere non valerem, & si valido visu. Pedes & manus magnas, robustas, articulatas, crura lacertosa, furæ contractæ, pectus amplum, latũ, aluus cõtractus, modici cibi, coxendium ossa eleuata, magna, aspectus iucundus, acies atrox & minax.

Animosi. Ad Leonem.

Capilli medij inter rectos & crispos, descendentes à fronte, iuxta nasum, colore flaui. Supercilia arcuata, & quæ frequenter eleuantur. Mentum acutum. Collum crassum. Dorsum magnum, & robustum. Pectus magnum articulatum. Manus magnæ articulatæ, & neruosæ. Incedens humeros commouet ad singulos passus. Oculi colore flaui, vel fului, vel splendẽtes torue aspicientes, vel circuli, coloris viridis, in humidis oculis, vel mobiles rubei.

Viriles. Ad viros.

Supercilia non rectè extensa, sed tortuosa. Spatulæ latæ magnæ, & distantes. Coxodicis ossa exterius apparentia. Mentum quadratum. Claues mediocriter solutæ. Densa barba. Et mulier barbata virilis.

Bellicosi.

Os magnum. Vox canora.

DE INFLATI VIRI FIGVRA. CAP. XIII.

IAM ad alteram virtutem accedamus .s. magnanimitatem, sed & ea quoq; , vt cætera, inter duo vitia versantur. s. inflatos, & pusillanimos. Inflatus est is, qui cum sit indignus, dignũ se magis putat, & in excessu peccat, tamen malus non est, sed peccans. Inflatus se ipsum ignorat, atq; palàm quasi sit dignus honorabiles res aggreditur, atq; deinde redarguitur, vestitu enim & habitu, atque huiuscemodi rebus ornatur, prosperasq; fortunas suas esse manifestas volunt, de se ipsis prædicant, quasi ob eas honores sint consequuturi. Minus oppositum est magnanimitati, quam pusillanimitati. Nos hic inflati, siue gloriosi signa congessimus. Adamantius superbiam, & gloriæ studium equino ingenio attribuit. Lactantius in equis gloriæ cupiditas expressa deprehenditur, victores exultant; Victi dolent. Hinc Virgilius.

Insultare solo, & gressus glomorare superbos.

Ouidius in Halieuticis.

Hic generosus honor, & gloria maior equorum;
Hic septem spatij circo meruere coronam;
Attollat caput, & vulgi se venditet auræ.
Quam tumidus, quantoq; venit spectabilis actu?
Vngula sub spolijs grauiter redeuntis opimis,
Cum capiunt armis palmam, gaudentq; triumpho.

Accipite

Accipite hic gloriosam galli, & pauoni, imaginem.

Gloriosi. Ad equos, pauones, & gallos.

Supercilia arcuata, & quæ frequenter eleuantur. Metaphrenum erectum. Tardè gradiens, & sponte morans in vijs, & circumcirca aspiciens. Incendens alta ceruice erectus in humeris se submouens. Oculi mouentes, turbati. Vel vibrantes tanquam salientes, grandes, lucidi, splendidi. Digiti longi, graciles.

DE PVSILLANIMI VIRI FIGVRA CAP. XIIII.

LTER qui defectu exuperat, pusillanimus est, is tamen est, qui minoribus dignus quàm sit, se esse arbitratur, siue magnis, siue mediocribus, siue etiam paruis dignus sit, modò minoribus dignum se esse censeat, tamen non maledicus, sed peccans videtur, nam cum bonis dignus sit, seipsum ijs priuat, quibus est dignus, & videtur peccare, quod bonis seipsum dignum nō existimet, & seipsum ignorat. Magnanimitati magis opposita est, quàm inflatio. Alibi verò idem Arist. ait: Pusillanimitas est, neque honorem, neq; ignominiam, neq; infelicitatem, & infortunium ferre posse, sed honoratum tumescere, & leui successu subsultare, ignominiam autem, nec minimam ferre posse. Hanc figuram Arist. apposuit, ac talem fuisse Leucadium Corynthium narrat, sed Polem. & Adaman. non pusillanimi, sed lucricupido tribuunt, sed notæ ferè vtriq; conueniunt.

Pusillanimi figura Arist. quàm Polem. & Adaman. lucricupido tribuunt.
Ad Feles, & Simias.

Facies parua, paruorū membrorū, paruorum articulorum, & oculorū, corpus macrū. Addimus nos: Frons circularis. Loquela contenta, vehemens. Pectus gracile, & imbecille. Costæ exiles & vacuæ. Velociter incedens, & si deprehendatur, formidet, & totam effigiem deorsum trahat, & contrahat seipsum. Oculi magni cum palpebris mobiles.

Que-

Queruli. Ad Aues.

Comitantur pusillanimitatem querimonia, & diffidentia. Nos queruli signa apponemus. Vox in principio grauis, in fine acuta. Guttur asperum, & vertebra prominens.

DE MAGNANIMI VIRI FIGVRA. CAP. XV.

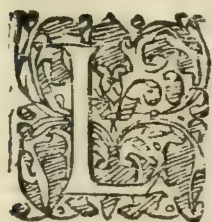

E Magnanimitate dicemus, media inter duo extrema. Est sanè magnanimus, qui cum magnis dignus sit, magnis quoque se dignum existimat. In magnitudine consistit, etsi magni est dignus, optimus quoq; sit necesse est. Si enim non est bonus, ridiculus est. Versatur circa honores, potestates, & diuitias, & in omni tàm prospera, quã aduersa fortuna moderatè se gerit, vt ne in prosperis lætitia gestiat neq; ab aduersis tristitia obruatur. Beneficijs alium afficiat, & ipse affici erubescat, à nemine quidquam petat, promptè, alijs ministrat, Odium & amorem præsefert. Aristot. magnanimi signa cum fortis confundit, quippè leoni, & aquilæ comparat, quæ signa fortitudinis, & magnanimitatis habent, & eum sequuti Pol. & Adaman. eadem protulerunt. Nos eorundem signa decerpentes, figuram hanc concinnabimus.

Magnanimi. Ad Leones, & Aquilas.

Caput paulò maius commẽsurato. Vel moderatæ magnitudinis, & rectitudinis, & modicè cõpressum. Capilli à fronte descendentes iuxta nasum, leuiter subflauescentes. Frons quadrata, iustæ magnitudinis. Nasus à fronte aduncus, bene discretus, vel rotundus, & in imo obtusus. Labia tenuia in ore magno, vt partes inferiores inferioribus super iniectæ, eademq; laxa iuxtà labiorum angulos. Vox grauis, concaua, & inflexibilis. Vel grauis, & loquutio stabilis. Incessus tardus. Collum medium inter longum, & crassum. Metaphrenum latum. Incedens humeris curuis, & ad singulos passus commotis, vel longo gressu ambulans. Oculi colore flaui, neq: prominentes, neq; concaui, nigri, in quibus calculi non insunt, sed extra circuli circumferentiam habent nigredinem, ignis admixtam. Vel calculos subalbidiores, non valdè igneos, vt à longè nigros repræsentẽt, vel in humidis oculis circulorum alter angustus & niger, alter supra igneus, nihilq; in ipsis appareat alienum.

DE AVARI VIRI FIGVRA CAP. XVI.

IBERALITAS inter duo vitia media est, .s. prodigalitas, & auaritia, verũ quia de prodigis pauca, vel nulla extant signa, quia cum liberalibus conueniũt ferè, igitur de eis dicere volumus. Nunc autem de auaris. Illiberales, vel auari sunt, qui magis, quàm decet pecunijs student, in dando deficiũt, in recipiendo excedunt. Prodigo peior est, quia nec vlli, nec sibi ipsi vtilis est. Auaritię species tres sunt, turpis questus, tenacitas, & illiberalitas; turpis questus est per quem ditescimus, vt lucrum, quàm pudorem pluris facimus. Tenacitas per quam sumptui, & impensæ in re honesta parcimus. Illiberalitas, per quam expendimus minutatim malè, & plus iacturæ faciẽtes, nullo habito temporis delectu. Arist. huius figuram spreuit. sed Polem. & Adaman. quam ille pusillanimo ascripsit, lucricupido tribuerunt.

Lucricupidi Polem. & Adam. figura, quam Arist. pusillanimo adscripserat.

Membris, & oculis paruis. Facie parua. Veloci incessu. Dorso recuruo. Acutæ vocis, & acuti clangoris. Colore parum rubore persuso. Addimus nos: Metaphrenum valdè curuum. Humeri ad pectus contracti, & corpus effractum. Vox debilis, & flebilis. Breui, & celeri gressu ambulantes.

Quæstusiores.

Oculi stantes parui, vel stantes parui, qui frontem, & supercilia contrahant. Vel oculi parui varij.

Illiberales.

Humeri malè soluti. Celeri gressu ambulantes, & si deprehendantur formidant, & suam effigiem deorsum trahant, & contrahant se ipsos. Digiti contracti. Oculi valdè parui. Vel parui, & varij. Vel albicantes cæsij, cum paruis pupillis.

Parci.

Collum incuruum ante. Metaphrenum valdè curuum, & humeri ad pectus contracti, & corpus effractum. Oculi obscuri humidi, iustæ magnitudinis.

Tenaces.

Incuaruata supercilia deorsum, & intuentur quasi latenter.

DE LIBERALIS VIRI FIGVRA. CAP. XVII.

IBERALIS versatur in datione, & acceptione, sed magis in datione laudem meretur. Sed dare quibus oportet, & non accipere vnde non oportet. Liberalitas est ad honestos sumptus, & præsto esse in auxiliú in aduersa fortuna. Comitantur liberalitatem morum facilitas, comitas, humanitas, misericordia, in amicos beneuolentia, esse hospitales, & honesti studiosum. Arist. Pol. & Ad. eius figuram non apposuerunt; quia signa manifestarunt in forti, ex leone desumpta. Nos eam concinnabimus.

Liberales. Ad Leonem.

Capilli à regione nasi à fronte descendentes. Ceruix hirsuta. Humeri bene soluti. Manuum digiti retro conuersi. Vlnæ prolixæ, quæ extensæ ad genua vsque procedant.

Generosi. Ad Leonem.

Dorsum magnum, & robustum. Pedes bene formati, magni articulati, neruosi. Vox concaua, & inflexibilis.

DE IRACVNDI VIRI FIGVRA CAP. XVIII.

ANSVETVDO inter iram, & stoliditatem versatur. Dicimus primo de Iracundo. Iracundus in excessu versatur, et is est, qui celeriter succenditur, tum in quos non oporteat, tum pro quibus nõ oportet, & amplius, quã oporteat, & citius, & diutius quàm oporteat. Sunt enim & summe excandescentes, & biliosi, & acerbi, & qui continent iram, & difficiliter conciliantur. Eius species sunt tres, Excandescentia, Sæuitia, & Vecordia. Est autem iracundi non posse ferre contemptiones, esse plagosum, & vindictæ cupidum. Inquiunt Medici, quod in his fulua bilis prædominari videtur, quæ cũ acuta, & subtilis sit, ob insitã caliditatem facile succenditur, furrigiturque, vndè inoritur vltionis votum. Quibus verò summa est bilis, ad omnia subito exardescunt. Sunt & iracundi, qui non explentur, nisi viso inimici sanguine, quos vocamus acerbos, hos melancholicos tradunt, quod bilis in eis vigeat atra, quæ cum frigida, & sicca sit in crassiore materia, quæ haud facilè dissoluatur, diutius perseuerat. Ideo tres sunt iracundiæ species: quia cum ira sit efferuescentia sanguinis circa cor, sanguinis species sunt tres, subtilis, crassus, & medius. Arrianus Phylosophus illorum iram cauendã esse (inquit) qui paulatim eam concipiunt, lentiusque exardescunt magis, quàm illorum, qui celeriter: nam his breuior, illis diuturnior: ob id Homerus in Iliade.

Nam melior Princeps iratus forte minori est.
Quos si dissimulat subitum tunc mente furorem,
Tempore post illum pœna grauiore rependet.

Dantes Alagherius Poeta vernaculus, pro superbia, et ira Leonem repræsentat.

Ma non si, che paura non mi desse
La vista, che m'apparue d'vn Leone.

Hanc figuram Arist. & Polem. confinxerunt.

Iracundi. Ad Leones, Tauros, Canes, Vrsos, & Apros.

Aper Animosus, iracundus, furibundusque est, sanguis enim ius fibris refectior est; Arist. subitam iram ei tribuit. Adam. semper ferus, & ferox. Corpore erectus. Bene costatus. Animosus. Sed Polem. non ἰθυντος vt Arist. sed εὐρυθμος habet, idesto, ptima corporis commensuratione. Subruffus. Scapulæ distantes magnę, & latæ. Extrema magna, & robusta. Sed in Polem. deest. Latus circa pectus, & inguina. Boni menti. Sed quia in dubijs verti poterat, si de carne mentis, vel de pilis loqueretur, vt etiam alibi, rectè subdit Polem. Densæ barbæ. Floridus capillorum circuitus deorsum descendens. Addit alia Polem. quæ ex Arist. sparsim collegerat. Humeri lati. Facris rotunda. Supercilia conuersa. Nares concauæ. Et nos alia signa addemus, quæ ex eisdem excerpsimus. Frons circularis, vel caperata, ad medium sui declinans. Supercilia tertuose extensa. Tempora tumentia, venosa. Nasi imum acutum. Color carnis mellinus. Dentes recti, acuti. Vox grauis, magna, & perplexa. Vel acuta, & intensa, vel à graui incipiens, finiens in acutum. Collum crassum, & plenum. Vel crassum, & longum, vel crassum & pingue, sanguineis venis refertum. Pectus flammei coloris. Ambidexter. Lingua velox. Guttur asperum, & eius vertebra prominens. Digitos iactant interloquendum. Oculi sanguinei. Vel circuli varij coloris: in oculis asperis, vel stantes, supercilia eleuantes, & suspirantes, vel subruffi ingentes, infra spectantes, vel vibrantes quasi exilientes, grandes, splendidi, lucidi. Plato libro de scientia ait. Est admodum arduum reperire hominem ingeniosum, qui simul etiam mansuetus, atque modestus, nec fuisse quenquam hactenus haud video, qui eo naturæ ingenio sit, vt vtrumque simul habeat. Sed qui acuti sunt, calidique, ac memores, & dociles, in iracundiam ferè, atque contentiones feruntur præcipites, atque rapiantur proinde ac ipsę naues sine vllis retinaculis. Videmque homines furore potius, quam fortitudine præstant, verum quod natura grauiores, sese ad disciplinas potius conferunt, tardi, desides, obliuiosi, atque obtorpescentes videntur, instar Thracensis populi, authore Aristot. qui robustiores, hebetiores, ac nullius penè memoriæ censentur.

Acerbi, & qui sero sedantur.

Caput valde paruum, cum inconcinna figura, & dorsi imbecillitate. Supercilia ad nasum inflexa. Nares patulæ. Spiritus fortis, velox, & spissus, & corpus, & pectus macrum. Loquela subplacida. Oculi sanguinei, sicci, calculi æquales in fuluis oculis, splendentes, toruè aspicientes, vel stantes parui, prominentes, & qui frontem, & supercilia contrahant, & corpus sursum trahat, vel non conniuentes, pallidi, subrubei, & sicci.

Dedignosi.

Vox acuta & intensa. Vel in principio grauis, & in fine acuta.

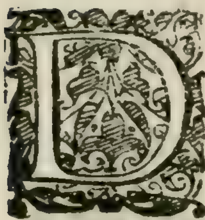
Iracundi. Figura Plutarchi.

Oculi truces. Os turbidum in spumam, ruboremuè efferuescens, immaniter clamans. Trepidatio, & gestio. Sermo præceps. Complosio manus, & fæda visu facies.

Iracundi Figura. Lactantij.

Oculi ardentes, os tremens, lingua titubans, dentium concrepitus, vultus nunc rubore suffusus, nunc albescens pallore.

DE STOLIDI VIRI FIGVRA. CAP. XIX.

EFICIENS ab iracundia, nomine vacat, quasi iræ vacuus, vel stolidus. Gellius hebetem, ac stupidum vocat, & is est, qui ob quæ oportet, & quando, & in quibus, non irascatur. hi profecto stolidi, siuè stupidi videntur: nam qui irascuntur. nec sentire quidem videntur, nec dolere. Sic etiam perferre contumelias seruile est. Medici inquiunt. qui frigidi, & humidi, & fulua, atrioreque carent bile, nulla prorsus anguntur ira. Antiqui Physiognomones figuram non apposuerunt, nos ex eis signa collegimus stupiditatis, & indolentiæ, quæ ex asino, & capra ipsi exceperunt.

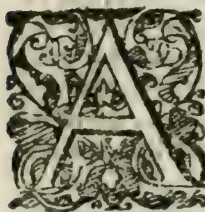
Stolidi ad Asinos, & Capras.

Capilli recti. Frons parua, Supercilia ad nasum inflexa. Facies magna. Aures valde paruæ. Labia crassa. Os valde defectum. Dentes continuati. Vox balans, & deprauata, vel aspera, vel acuta, & clamosa. Loquela velox, & gracilis, vel grauis, & debilis. Collum crassum, & pingue. Venter carnosus, magnus, mollis, & pendens. Oculi caprini coloris, vel aquili, vel splendentes, luminosi, vel vibrantes magni, vel stantes aridiores, vel nõ conniuentes pallidi, vel subrubei sicci, vel sursum euntes.

Seruiles. Ad Asinum.

Vox grauis, & magna, Tibiæ, & calcanea crassa; Oculii parui varij.

DE MANSVETI VIRI FIGVRA. CAP. XX.

T mansuetudo est mediocritas inter iracundiam, & stoliditatem. qui igitur ob quæ oportet, & quomodo, & quando, & quousque irascuntur, mansueti sunt. Est enim mansuetus, qui perturbatione vacat, & ab effectu minimè ducitur, nisi quantum ratio statuit, non ad vltionem, sed ad veniam propensus est. Vel mansuetus est, qui moderate ferre potest obiecta crimina, & contemptus, nec celerius rapitur ad vltiones, nec defacili mobilis ad iram, sed est moribus comes, & mitis, & ingenio quietus, & stabilis, Mansuetudines inquiunt naturales ex humiditatis, & caliditatis temperie prouenire. In iracundis ebullit sanguis circa cor, in his deprimitur ob humiditate. Arist. Pol. & Adam. figuram apposuerunt.

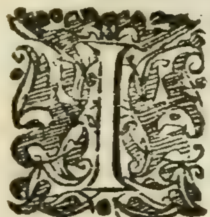
Mansueti.

Tota figura fortis. Bene carnosus. Carne humida, multaque. Sed Pol. & Adam. carne humida, mollique, bonæ magnitudinis, & commensuratæ. Figura curua. Capillorum circuitus sursum valsus. Iidem addunt constantis intuitus. Tardi motus. Vox grauis & mollis. Pol. Vox tarda, & mollis.

Mitis. Ad fæminas, ceruos, & lepores.

Capilli plani, & suaues, colore flaui, aurei. Supercilia in rectum porrecta. Loquela remissa. Vox grauis, & mollis. Oculi nigri. Calculi inæquales in fuluis oculis.

DE INTEMPERANTIS VIRI FIGVRA CAP. XXI.

IAM ad irrationalium partium virtutes, & vitia ventum eſt, & primo de intemperantia dicemus, quæ inter ſua extrema etiam iacet, ſcilicet intemperãtiam, & ſtupiditatem. Intemperantia circa voluptates verſatur. Voluptates aliæ animæ, aliæ corporis ſunt. Animæ voluptates ſunt, ambitio, & diſcendi cupiditas, & huiuſmodi, quæ cogitationem afficiunt, & hi, qui in talibus voluptatibus occupati ſunt, neq; tẽperantes, neq; intemperantes dicendi. Sed corporis voluptates intelliguntur, neq; huiuſmodi voluptates in omnibus sẽſibus ſunt, vt in viſu, auditu, & odoribus, ſed in ſolo tactu, & guſtu. Quidam Philoxenus Erixius gulæ deditus, guttur ſibi longius gruis collo dari optabat. Huiuſmodi voluptates ob id vitu perabiles, quia nobis datæ, non quatenus homines, ſed quatenus animalia, & ob id ferinum eſt. Intemperantes igitur ſunt, qui oblectantur, vel quibus non oportet, vel magis quàm plerique faciunt, vel vt non oportet, vel qui oblectationem turpium voluptatum ſequuntur, & arbitrantur eos felices eſſe, qui in his voluptatibus verſantur. Sectantur autem intemperantiam inpudentia, negligentia, & diſſolutio. Nos primum in vniuerſali, de intemperantis figura dicemus, mox de particularibus alijs affectionibus.

Intemperantes. Ad apparentiam.

Os cauum, Lumbi acuti, Venter magnus, mollis, & propendens. Tali valide graciles. Oculi obſcuri, caliginoſi, quis cum ſe claudunt, ſurſum abeunt, ipſique ſtantes, & ſubfluuidi ſunt. Vel ridentes, humidi. Vel ſurſum euntes, magni, & ſubrubri.

Luxurioſi. Ad Simiam, ceruos, hircos, ſues, gallum pardalim, & ad complexionem.

Nunc de intemperantibus circa tactum, & primo de luxurioſis. Sed quo temperamento luxurioſi conſtent, deſcutiamus. Sunt igitur ſanguinei, cuius ſanguinis ſit melancholiæ ventoſitati permixtus. Ariſt. libro Problemmatum quarto quærit, Cur libidinoſi melancholici ſint? aitq; melancholicos flatu redundare: ſemen autem deceſſio flatus eſt. ergo quibus id ipſum abundat, hos ſæpe purgari appetere neceſſe eſt, ſic enim efficitur, vt leuentur. Luxurioſa animalia ſunt hircus, porcus, ceruus, aſinus, & ſimia. Dantes Alaglierius pardalim pro luxuria appoſuit, animal, quod cum diuerſo genere coit, & coitus tempore vocalis ſit, ſui, & alieni generis alliciens animalia.

Et ecco quaſi al cominciar dell'erta,
Vna lonza leggiera, e preſta molto,
Che di pel maculato era coperta.

Finxere Poetæ Anphionem à Satyro genitum, ad feruorem libidinis dimonſtrandam, cum Antiopam violenter oppreſſiſſet, & fingunt depreſſis naribus, & pedes capris ſimiles habere. Diximus enim hæc eſſe ſigna luxuriæ. Faciei malæ cum rubore attolluntur, & muſculis maxillatibus, veluti conuulſionem patientibus, mentum ipſum dilatatum, quemadmodum ridentibus euenire ſolet; vnde præferunt alacritatem ad coitum vehementem ob elephantiaſin, à quibuſdam ſatyriaſis dicitur: ob faciei cum ſatyris ſimilitudinem ſatyri dicti ſunt, auctore Macrobio, veluti ſathuni, quod ſint in libidinem proni παρὰ τὸ σάθων, quod virile membrum dicit, & ſatyriani morbus, qui arrecto, attentoque mutone cum ſeminis voluntaria profuſione necat. In inſulis ſatyrijs incolas eſſe rubicondos, & caudas in imo dorſo habere, ad nauigia accedunt, in mulieres manus inijciunt, nec ſolum qua parte conſuetudo promittit telum toto corpore libidinoſe vibrant, ex Pauſania. Philoſtratus, luxuria aures, cauos clunes, omnia elata habere, ac poſtrema æqui dicit. Narrat Plutarchus in ſylua capſum ſatyrum, vocem aſperam habuiſſe. Ariſt. Pol. & Adam. hanc figuram appoſuerunt. Albicolor. Hirſutus. Capilli recti, craſſi, & nigri. Tempora piloſa rectorum pilorum. Sed Pol. ait Piloſus circa labia. Oculus pinguis, & ſtolidus. Sed in eius figura plura habet. Crura ſubtilia, atq; neruoſa, & totius auicij gene-

generis Crura hirsuta. Ventre & oculis pinguibus. Qui barbã ad nasum contrahit, & circũferentiã illius loci concauam habet, quæ naso, ac mento interiacet, qualem bonum habuisse Socratem constat. Oculi pingues, lasciui. Perspicuas venas in brachio habens. Exilibus tibijs præditus. Et in fine libri hæc seorsum habet. Oculi concaui, lucentes, non lachrimosi, vt voluptate pleni videantur. Palpebras assidue mouent, & cæteræ corporis partes conueniant. Luxuria enim tum maris, tum fœminæ in superioribus corporis partibus, videlicet supercilijs, & oculis deprehenditur. Hæc autem vniuersa, quæ diximus, quasi in pictura quadam coloris, & imagines effigiatæ sunt, deprehenduntur. Sic ex pluribus signis verissimum iudicium elicitur. Effœminati, luxuriosi, impuri extimandi sunt, qui tibias qua ad malleolos descenditur, crassas habuerint, tum qui pedum digitos parum fissos, vt auium, quæ angustos pedes sortitæ sunt, & concauos, ad scaphæ modum, vel caluariæ. Addimus nos. Capilli rari, vel calui. Pili palpebrarum difluentes, Aures valde paruæ, Nasus incauus, ante frontem rotundus, & superemineus rotundum. Vel simus. Venter, & pectus pilosum, Mamillæ dependentes pectore amplo, & macilento. Manus pilosæ. Coxendium ossa gracilia. Lumbi, & fœmora absque alijs partibus pilosa. Suræ crascescentes. Tibię pilosę. Digiti pedum copulati. Vngues valde rotundi. Genarum contractio in hilari vultu. Claudi. Oculi splendidi, vel cum circulis, quorum inferior viridis, supęrior niger. Vel sicci, aut asperiores cum circulis varij coloris, viridis colorem referentibus. Vel obscuri circũ se mouentes. Vel vibrantes magni. Vel sursum euntes. Vel ad sinistram retorti, Vel subrubi, & magni sursum euntes. Luxuriosæ mulieris hęc signa adnotauiin quadam prostricti pudoris, & efferatæ libidinis, quam Epycrates Myoniam diceret. Colore pallida erat, vel fusca, gracilis, & macilenta, hæ namque rubentibus, & obesis salaciores, & petulantiores esse solent. Statura erecta, mammas habebat paruas, & conuenienter plenas, & duras. Pilosa in locis consuetis, videlicet, cruribus, pectine, alis, & mento, cuius pili grossi & asperi. Capilli crispi, & curti, Vox subtilis, & alta. Audax in lingua, animo superba, & crudelis, valde omnibus inseruiens, ebriosa, paruo abundabat menstruo, & lacte, cum effęta esset.

Adulteri.

Tarde incedentes, & sponte morantur in vijs, & circumcirca aspiciun. Collum ad sinistram inclinatum. Oculi fului cum ęqualibus calculis. Vel fędi, qui alteram palpebram supponentes, & subuertentes, & simul humidi, & placidi intueantur. Vel si mediam palpebram comprimant, & vtrinque expellant, & lusciosi sunt.

Viri nefarij coitus.

Inęquales orbes in oculis circumcurrentes.

Venerei, gratiosi.

Mentum mediocriter scissum. Metaphrenum medium inter curuum, & conuexum, Oculi ad nasum retorti, vel vibrantes, alluentes, & sese inundantes.

Amantes.

Facies mediocris, in genis, & temporibus ad pinguedinem vergens. Suspirans, & intuitus illachrimans, & cum eum respicis, terretur, & erubescit. Oculi prominentes, sublimes, magni, lucidi, fulgidi: Vel non conniuentes, humidi, placide intuentes, Vel stantes subintraentes.

Absque Amore.

Oculi ridentes, humidi. Poetæ lunam, siue Dianam virginem depinxere; quia frigidi, & humidi complexione quod sunt, continentiores sine, dicunt esse albano vegetis corporis.

Edacis figura.

Quia luxuriosi omnes sunt etiam gulosi, ideo post luxuriosi figuram edacis innectemus. Nunc de

de ijs, qui in ſenſu guſtus excedunt, ſcilicet qui valde guloſi ſunt. Ariſtot. eos auidę ædacitatis eſſe, quos atra inſeſtat bilis, eorumque natura ſicca, & retorrida eſt, nec hauſtis alitur magnopere, infeſtante plurimum bilis atrioris frigore alimenti conceptacula, quæ ratiò efficit, vt parum omnino, aut nil ferè eat in corpus. &, vt Theophraſtus annotauit, infelicibus plantis aſſimilantur, quæ ſterili ſolo plantatę, quicquid per radices aſſumunt, abit in ſuperfluitates, & nō in incrementum. Ariſt. hanc figuram concinnauit, ad lupos, & ſues referens. Sunt enim lupi voraces, & ferè inſatiabiles; vorant potius, quam comedunt, & dum edunt, neminem amant, imo amicos dedignantur.

Edaces ad ſues, lupos, & larum auem.

Herculem voracem fuiſſe tradit antiquitas. Epicharmus Buſyridem ait.

Primum quidem eum comedentem ſi vides perieris.
Tremunt intus fauces, ſtrepunt buccæ,
Molares dentes ſonant, caninus ſtridet.
Sibilat naribus, aurem vtranque mouet.

Larem etiam auem boophaſon appellant à ſua voracitate. Spatium ab vmbilico vſque ad imū pectoris, magis, quàm ab imo pectore ad iugulum. Addimus nos. Color mellinus in facie. Os valde diſſectum. Dentes acuti, longi, exerti, & firmi. Gutturis vertebra prominens. Loquela grauis, & debilis. Collum pingue, coſtę exiles & vacuæ, manus graciles, & tortuoſæ. Oculi obſcuri circumcirca ſe mouentes. Vel vibrantes, circumturgentes. Vel magni ſtantes, & ſubrubri.

Bibacis.

Facies parua crocea, Carnoſæ genæ, vel ſemper erubeſcentes. Spiritus fortis, & velox & ſpiſſus. Guttur aſperum, & vertebra prominens. Mammillę dependentes à pectore amplo, & macilento. Oculorum palpebræ infra prominentes. Oculi ſubrubri, humidi, vel vibrantes, tamquam ſalientes. Magni, ſplendentes, & humidi, & ſurſum euntes ſubrubri, & magni.

Edacis, & bibacis.

Prominentes oculi ſanguinei, vel ſurſum euntes.

Somnolenti. Ad naturales Cauſſas.

Diximus comitari intemperantiam, negligentiam, inertiam, & huiuſmodi ſimilia, Inter hęc ſomnolentia eſt. Somnolentos igitur dicimus, qui ita in ſoporem collabuntur, vt nil procliuiùs ita faciant. Huius cauſam eſſe humiditatem frigiditatemque cerebri: inquiunt Phyloſophi. Hanc figuram Pol. & Ariſt. appoſuerunt. Qui habet ſuperiora maiora, Aſpectu ſomniculoſo. Sed corrigendus Ariſtotelicus textus, ex Polemone, qui ἐυπιοδεις habet, pro υπνιώδεις vt diximus. Natura calidi. Caro boni habitus. Addimus nos. Caput plus nimio tumens. Oculorum veſſiculæ ſupra eminentes. Venę in brachio ita anguſtæ, vt vix deprehendi viſu queant. Ait enim Ariſt. libro de ſomno, & vigilia. Anguſtia meatuum, quibus à capite refluunt ſpiritus, nullo negotio præſepitur, minuta ſiquidem: quicquid acceſſerit, quamuis puſillum, obſtipat præfarcitque, quandiu vero is libere commeandi facultatem non nanciſcitur, perſeuerat ſopor. Ouidius ſomnum diſcribens, tumentes oculos appoſuit.

„ *Tardaque Deus grauitate iacentes,*
Vix oculos tollens, iterumque, iterumque relabens.

Segnis. Ad Boues, & Aſinos.

Sequitur inertia, ſegnities, vel negligentia. Et ſi à veteribus hęc figura appoſita non eſt, ne hinc inde toto hoc volumine diſperſa pereat, huc adduximus. Ariſt. cæterique ex bouis figura

colle-

collegisse videntur, cuius segnities propria. Frons magna. Faciei color mellinus. Nasi imum crassum. Facies magna, & carnosa. Vel genæ crassæ. Aspectus vecors. Loquela breuis. Lingua tarda. Corpus densis pilis pilosum. Longo, & tardo gressu gradiens. Vel breui & tardo. Oculi valdè magni, vel tardè mobiles.

Sine Curis.

Frons erugata.

DE STVPIDI VIRI FIGVRA. CAP. XXII.

VI verò deficit circa voluptates, cui nihil sit iocundum; nullaq; inter hunc, & illũ cibũ differentiã facit, procul ab hominis naturã videtur, ac stupidus dici potest, nam cum tales pauci reperiantur, nomine vacant. Si aliqua sunt apud authores signa, quæ huiusmodi hominem significare possint, hæc puto: nam alia apud insensitiuum diximus.

Stupidi.

Oculi stantes pallidi. Vel sursum euntes.

DE TEMPERATI VIRI FIGVRA CAP. XXIII.

EMPERANTIA est mediocritas circa voluptates, & timores. Temperans est, qui ab abstinentia voluptatis nullo dolore afficitur, nec gaudet quibus nõ oportet, nec vlla alia, quàm diximus re vehementer oblectatur, nec cupit magis, quam decet, neque quando non decet. Affectãtur temperantiam pudor, reuerentia, & moderatio. Sed veteres Physiognomones neque figuram, neque temperati signa posuerunt, opinantes quod homines optimæ, & laudabilis naturæ benesensati, & probi viri huiusmodi forent, nos ne hic locus vacuus temperantiæ vacaret, signa, quæ hic dicimus, ex mediocritate collegimus.

Temperati. Ex signorum mediocritate.

Medij capilli inter raros, & densos. Anhelitus temperatus. Frons media inter tranquillam, & nebulosam. Os neque extensum, neque planum. Collum ad dextram inclinatum. Pars quę vmbilicum, & pudenda interiacet, & hinc ad imum pectoris, & hinc ad iugulum æqualis sit. Oculorum anguli breues. Oculorum pupillæ mediocres. Oculi magni, & splendidi. Circulus angustus niger, supra igneus in humidis oculis. Vel calculi ignei, albi, subalbicantes, pallidi igneis admixti, & sanguinei in nigris oculis, vel extra rotæ circumferentiam nigredo igni admixta, vt longè nigros repræsentet.

DE IMPVDENTIS VIRI FIGVRA. CAP. XXIIII.

VIA diximus intemperantiam sectari impudentiam, & temperantiam pudorem, post earum tractationem, de impudentia dicemus. Verecundia virtus non est, siue habitus, sed effectus quidam, sic inuerecundia. Impudens est, qui turpia agendo non verecundatur, vt in Moralium Nicomachiorum libris Arist. dixit. In magnis verò ait, verecundiam virtutem esse, & mediocritatem inter pudentium, & stuporem, & inuerecundos esse, qui in actionibus, & colloquijs vbique, & apud omnes omnia loquuntur, vtcunque euenerint. Alibi verò inuerecundiam esse, qui nullam de se existimationem moratur. Aliqui sunt, qui hos effectus ad qualitates manifestas reducere volunt, & impudentes sanguineos esse, pudentes verò phlegmaticos. Verùm contrarium apparet: nam quæ hic Physiognomones signa appo-

apponunt, non sunt sanguinei signa à medicis scripta, à nobis superius enarrata, experientiaque contrarium testatur, cum sanguineos pudibundos esse videmus, & exangues inuerecundos. Sed omnes ad signa proprietatum adducunt. Arist. Polem. & Adam. hanc figuram apposuerunt.

Impudentis. Ad Coruos, & Canes.

Impudentia ad canes refertur ab authoribus, & canis verbo ab impudentibus inimicis conuicium fieri solet. Apud Homerum pro graui contumelia in aduersarium dicitur. Oppianus libro de venatione canum impudentiam notat. Hesychius,& Varinus caninos valde impudentes vocant. Apud Hesiodum caninus pro inuerecundo, & impudētissimo. Canis oculum habere (inquit) Pollux apud Homerum,dicitur is, qui nimio plus impudens est. Aristogiton Cydimachi filius, canis vocabatur, propter audaciam. Cynici Philosophi dicti sunt ab ingenio canino, impudente, audace, contumace, non priuatim, sed publicè, quem vellent, tamquam adlatrantes repræhendebant. Cibum enim in publicum summebant, & quæuis alia in hominum conspectu faciebant. Atheneus aduersus Cynicos ex Clearcho Solensi dicebat, non frugalem, & abstinentem vitam eos exercere, sed re vera caninam, eosque non sagacitate, & sensu pollere, & fide, vt canes, sed vitia adlatrandi, maledicendi, vorandi, & vitæ nuditatem diligenter imitari. Et cynomia, idest canina musca, pro impudentissima ponitur ab ethymologo. Oculus apertus, splendidus. Palpebræ sanguineæ, & crassæ. Parum curuus.Spatulæ, sursuum eleuatæ. Figura non rectus, sed parum pronus In motibus præceps. Corpore subrubeus. Color sanguineus. Facie rotundus. Pectore sursum eleuatus. Sed Polem. corrigendus ex Adaman. nam hic tachitis ille vero pachitis, cum à se sint admodum aliena. Subdunt mox. Crasso naso. Procaci intuitu, idest, qui aciem in tuam aciem dirigant, quos vulgo impudentes dicimus. Se identidem in altum extollens. Colore fuluo. Voce acuta. Sed ego puto mendum in textu: nam non phonin oxin, sed lophon dicerem: nam capite acutos, vt suo loco diximus, inuerecundos testati sumus. Rhases ita depingit. Inuerecundus est,cuius oculi multum sunt aperti, & foris prominentes,& acuti intuentes. Eius quoque palpebræ grossæ. Statura autem eius non multum longa. Quando verò incedit,pectus parum anterius tendit. Cuius preterea spatulæ eleuatæ sunt. Motus festinus. Color ruffus, multum habens sanguinem. Facies rotunda. Thorax parum gibbosus. De suis insuper significationibus est, quod oculi multum aperiuntur, & sunt acute intuentes. Est enim multum loquax. Addimus nos.Caput in verticem protensum. Capilli valde ruffi.Supercilia oblonga. Nasus statim à fronte aduncus. Facies oblonga, vel plana. Risus altus, vel cum tussi, vel cum spirandi difficultate. Suræ crassescentes. Pectus glabrum. Pedum digiti curui, & vngues curui. Celeri gressu ambulantes. Oculi igniti, vel magni, vel liuidi, vel multum prominentes. Vel se se aperientes, sicci, splendentes, puri luminis. Vel stantes subrubri, magni, infra spectantes. Vel stantes, & supercilia eleuantes, & suspirantes.

DE VERECVNDI VIRI FIGVRA. CAP. XXV.

ERECVNDIA media est inter impudentiam, & stuporem, verecundus est,qui apparentes quasdam de se extimationes modestè moratur. Cocles satis inconsiderate verecundi signa cum inuerecundi confundit. Et vt rem accōmodet verbis; proh Deum immortalem quantas ineptias fundit. Aristot. Pol.& Adam.Hanc figuram apposuerunt eisque cosmos est.

Verecundi.

In motibus, & loquela tardus. Sed Pol textus hic defectuus est. Vox grauis,& spiritus plena. Oculus hilaris, non splendidus, niger non valde apertus, nec omnino clausus. Conniuens tardè. Sed Pol.& Adam.Oculus charopus,non splendidus,humidi aspectus. Et palpebras nec celeri, nec tardo motu mouet, sed mediocriter. Rubore plenus. Sed aduertant lectores quæso petream,& salebrosam. Polem. interpretationem. Addimus nos.Corpore inclinati. Aures,

res rubidæ. Oculi obscuri, humidi, iustæ magnitudinis, vel rectè se claudentes, humidi, castigatæ magnitudinis, & splendentes cum læui fronte.

DE TRISTIS VIRI FIGVRA. CAP. XXVI.

VM in hominum congressibus accidat, vt ioco vtamur, sunt qui excessu vtantur, idest, ridiculis excedant, & scurræ, & importuni dicantur, quia ridicula penitus affectant, & studeant risum mouere, quos, quia eorum physiognomones non meminerint, omittimus. Sunt qui ne ipsi ridicula dicant, neque alios dicentes æquo animo patiantur, rustici, & duri dicuntur. De huiusmodi tristibus, & agrestibus Aristot. iconem apposuit, sic etiam Pol. & Adaman. & nos alia, & his signa colligemus. Tristitia ex humore melancholico proficiscitur, vt dicant medici. qui aliquãdo propter intensum dolorem, per morbum, vel continuum studiũ nascitur. Sunt, & melancholici terrestres sicci: ad quos Poetæ satis lepide allu erunt. Siquidem figurant Acherontis, & terræ filiam, styx interpretatur tristitia. Acherontis, idest, sine gaudio filia: nam qui gaudio carent, in tristitiam labuntur. Terra illi attribuitur mater; quia flumina per terram labuntur. Tristes Saturno adscribuntur, finguntque Saturnum tardum, stolidum, melancholicum, frigidum, & siccum, comestorem, auarum, pauperem, ad inopiam vsque, maliciosum, inuidum, ingenio valentem; seductorem, in periculis audacem, conuersationis paucæ, superbum, simulatorẽ, iactatorẽ, cogitationis plurimæ, profundi consilij, tardum ad irã, sed irreuocabilem, & bonum nemini cupientem, & cætera; quæ ex complexione eueniunt.

Tristes ad Apparentiam.

Facies rugosa. Sed Pol. & Adam. Frons rugosa, Macer, facie gracilis. Oculi confracti: nam oculorum confractiones demissum demonstrant, & tristem. In figura humilis. In motibus remissus, sed Pol. & Adam. Mouentur, & cogitabundi, vbi corrigendus est vtriusque textus, habent enim y perini, sed accommodandus i perini. Addunt ijdem supercilia extensa. Sed Adamantius auersa. Palpebræ extensæ. Addimus nos, Capilli obscuri. Frons tristis. Supercilia coniuncta. Gutturis vertebra prominens. Vox debilis, & flebilis. Spiritus densus, altus, & agilis.

Rustici.

Capilli flaui subalbicantes. Vox clara. Spiritus fortis, velox, & spissus. Nares patulæ. Oculi cæsij, crocei. Calculi æquales in fuluis oculis oculis. Magni, & commoti micantes, quales iratis solent, & palpebris apertis patuli. Vel se claudentes cum fronte aspera, & superciliis obliquis, & palpebris duris, & concretis. Vel tristes, aridi, frons aspera, & intentus obtutus cũ rectis palpebris.

DE AMARI VIRI FIGVRA. CAP. XXVII.

RISTOT. cæterique physiognomones picru scilicet, amari viri figuram apposuerunt. Sed secundo Rethoricorum Amarum hominem faceto opponit: nam Amarum contrariũ dicit. Idest non mouens risum, idest insuauem, & agrestem virum. Nos eius figuram apponimus: quia videtur eum tristis hominis figura maximè conuenire.

Amari.

Facie remissus. Nigri coloris, sed Polem. habet pallidi, Adam. subpallidi. Macer quo idem caret. Sed Aristotelicus textus ex Polemone corrigatur, qui habet ichnos pro ischnos quæ faciem circa, glabra. Facies rugosa. Sed Adamant. frons rugosa. Non carnosus. Recti

crinis,

crinis, & nigri. Sed id Adam. non habet. Addunt Pol.& Adam. Aspere,& sicce intuetur. Sed corrige Polem. textum trachi non pachi Loquela, & anhelatio vehemens. Sed corrige Polemonem, qui habet en to astenin pro amænin & suo loco repone. Manus sæpè concutit, & fricat, & pedes velociter insilit. Addimus nos. Spiritus fortis, velox, & spissus,& corpus,& pectus macrum.

Suspiciosi.

Quia semper cum tristibus, infidis, & timidis suspiciosi conueniunt, quæ signa ex his collegimus, hic addimus. Vox dulcis, vel debilis, & flebilis. Gutturis verteba prominens. Oculi splendentes, fului. Vel se mouentes, turbati.

DE IVCVNDI VIRI FIGVRA. CAP. XXVIII.

ACETVDO est in congressibus moderatio quædam dicendi, & audiendi ea, quæ oportet, & sicut oportet. Vrbani ea dextri hominis est ea audire,& dicere, quæ probo, & ingenuo viro conueniunt. In ridiculis verborum obscentas risum facit, in hoc obscenitatis suspirio tantum. Vnde & iucundi sunt. Physici hanc naturam à sanguine, & spirituum claritate proficisci dixerunt, alij à priuatione humoris melancholici. Alij à pauca consideratione, vnde stulti. Arist, Pol.& Adam. hanc figuram apposuerunt, & euthimus vocant. Cocles satis ineptæ hoc caput ornato adscribit, & dum à vero sensu distorquet verba, cõculcat, & peruertit omnia.

Iucundi. Ad complexiones.

Frons magna, carnosa, & lenis. Sed Polem.& Adamantius, frons plana, & tota facies carnosior. Quæ circa oculos humiliora, vt facies somniculosa videatur. Neque intensè aspiciens, nequè remissè. Sed Pol.& Adaman. Oculi humidi, splendentes, sicut aspicientes, & Adam. habet non aspicientes. In motibus tardus. Figura, & mos, qui est in facie, non præceps, sed bonus videtur. Insuper addunt. Vox blanda. Addimus nos. Frons hilaris. Vultus iucundus. Metaphrenum placide teres.

DE ARROGANTIS VIRI FIGVRA. CAP. XXIX.

VNC de veracitate. Verax medius est inter arrogantem, & simulatore Dicamus primo de arroganti. Arrogans est is, quem illustria quædam, vel non habet, vel maiora, quam habeat fingit, & sibi vendicat: nam qui maiora, quàm habet, fingit, quia mendacio gaudet, prauus est, vel potius vanus, minus autem, si gloriæ, aut honoris causa id facit. Alibi hos Aristot. iactabundos vocat.

Arrogantes.

Guttur asperum. Risus cum irrisione.

Iactabundi.

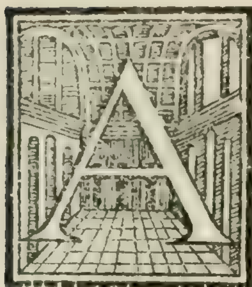
Collum crassum,& longum. Pedum digiti longi, graciles.

Vani, sublimia cogitantes. Ad aues.

Inferius labium supereminens. Acuta vox cum clangore. Guttur asperum, & vertebra

prominens. Methaphrenum pilosum. Oculi claudentes, sursum abeuntes, & stantes subfluidi.

DE SIMVLATORIS VIRI FIGVRA. CAP. XXX.

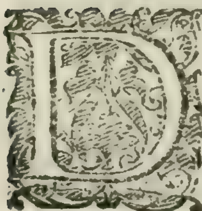

LTERVM extremum dissimulatio est. Dissimulator est, qui quæ sibi insunt, vel negat, vel diminuit. Interdum dissimulatores elegantes sūt, cum non quæstus gratia, id faciant, sed vt euitent importunitatem, ac fastum, atque hi illustria, & clara solent recusare, vt Socrates faciebat Sed qui parua, & manifesta dissimulat, versutè gloriosi dicuntur, & contemnendi sunt. Arist.& ab eo Pol.& Adam.hanc figuram concinnarunt simulatoris, & contraria consulentis.

Simulatores. Ad Simiam. Et ad apparentiam.

Quæ circa faciem pinguia. Quæ circa oculos rugosa. Facies somniculosa de more videtur. Addunt insuper sequaces. Aspectu eleganti. Vocè remissa. Incessu bene versatili, moueturque continuo motu. Addimus nos. Supercilia ad tempora inflexa. Ambulantes modò cito, modo tardo ingressu. Oculi splendentes, concaui, & parui.

DE MENDACIS VIRI FIGVRA CAP. XXXI.

IXIMVS de ijs, qui mentiuntur, ea affirmando quæ ipsis non sunt, siue de ijs, qui abscondunt, quæ ipsis insunt. Nunc verò de mendacibus, quorum ingens numerus. Homerus in Vlissem loquentem in Iudicio Achillem.

O multum generosè doli fabricatur Vlisses,
Conuenit intrepide me vestra refellere dicta,
Vt fieri debere puto, fallacibus ipsum
Ne me figmentis hinc obtundatis, & illhinc.
Is magis est quoniam quàm nigri ianua Ditis
Infernus nobis, alıud qui pectore claudit
In le palam profert alıud quodcunque videtur.

Mendaces.

Facies carnosa. Nasus in medio latus, declinans ad summitatem. Bucca risibilis, vel risus cum derisione. Loquela velox, & gracilis. Vel è naribus efflata. Gibbosus. Supercilia inclinata deorsum. Et intuentur quasi latenter. Cilia inferius arcuata. Vel ad vnam partem. Oculi ridentes, hilares. Vel calculi cærulei, & flaui, æquidistantes circa pupillam, adinuicem currentes, in oculis varijs.

DE VERACIS VIRI FIGVRA. CAP. XXXII.

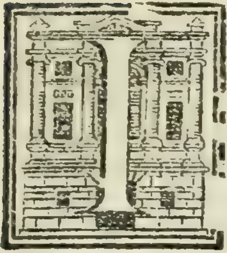

ERAX is est, qui tam verbis, quàm re ea ipsa, quæ ipsis insunt, neque maiora, neque minora esse confitetur, ac tàm vita, quàm verbis verax est, & non de eo intelligi volumus, qui in pactionibus verum dicit. (Id enim est alterius virtutis.) Sed de eo, qui propterea verum dicit, quia talis ex habitu est, & merito probus est, etsi vbi nihil refert, verum dicit, multo magis, vbi refert, id faciet, nemo huiusmodi figuræ meminit. Idem Homerus in superioribus carminibus Achillem veracem introducit.

Veracis.

Facies mediocris, in genis, & tēporibus ad pinguedinē vergēs vox media inter grauē, & acutā.

DE ADVLATORIS VIRI FIGVRA CAP. XXXIII.

N congressibus quoque, conuictu, sermonum, & negotiorum communitate, alij placidi sunt, & obsequiosi, alij omnia in gratiam laudant, nullaque in re aduersantur. Sed minimè molestos se esse existimant, oportere ijs, quibus cũ habent consuetudinem. Sed qui id agunt, nulla alia de causa, nisi vt iucundus sit, placidus, & obsequiosus est. Si ut emolumentum aliquod adipiscantur, adulator. Huiusmodi antiquiores non meminere tur,

Obsequiosi, faciles.

Oculi se claudentes, recti, iustæ magnitudinis, splendentes in læui fronte, humidi. Vel non conniuentes, placidi intuentes, humidi.

Adulatores.

Facies parua. Frons serena, exporrecta. Ambulantes corporibus circum torquentes se, & inclinantes. Oculi parui, vari.

DE MOLESTI VIRI FIGVRA. CAP. XXXIIII.

LII sunt ècontrario, qui omnibus aduersantur, nullamque sibi habendam rationem putant, ne molesti sint, qui morosi, & litigiosi nuncupantur, cuius habitus, vt superior vituperabilis est.

Molesti.

Frons tetra. Oculi deorsum versi, supplices. Breui ac celeri passu ambulantes.

Pertinaces.

Caput satis protensum. Frons alta. Nares patulæ. Collum firmum, & immobile. Vel crassum, & longum.

Litigiosi.

Frons lenis. Facies plana.

Importuni.

Frons carnosa. Lingua velox.

DE INVIDI VIRI FIGVRA CAP. XXXX.

EQVI deberet grauis viri figura, quæ inter iam dicta duo extrema media erat. Sed quia illius signa maiores nostri non apposuerunt, omisimus. Sequitur indignatio, sed prius de inuidentia, & maleuolentia ipsius extrema, quæ sub vituperatione cadunt. Inuidus est, qui tristatur, cum quempiam prorsus, siuè dignum, siuè indignum benè agere viderit. Hanc figuram Polem. apposuit.

Inuidi. Ad Canes.

Terrestris herinaceus inter animalia inuida confertur ab Aeliano, statim enim vt capitur,

vrina sua reddita tergus suum conspergit, cuius vi perfusum, corrumpitur, & quod futurum erat ad multa vtile, inutile reddit. Sic de stellione, lynce, rubeta, & cæteris dixit antiquitas, sed mihi viles, & aniles persuasiones videntur, sed potius metu, cum capiendus est erinaceus vrinam reddere videtur, potius canis verè inuidus videtur. Qui sinistra dextris maiora habuerint. Quibus supercilia ad genas dimittuntur. Addimus nos. Facies plana. Aures oblongæ, & angustæ. Genæ graciles, vel crassæ ab oculis distantes. Faciei color subliuidus. Os cauum. Dentes longi, acuti, rari, fortes. Vox dulcis. Loquela acuta, & debilis. Metaphrenum valde curuum. Humeri ad pectus contracti, & corpus esfractum. Vlnæ, quæ ad genua non perueniant, sed cogãt caput occurrere manibus. Oculi caui, exigui, vel sursum euntes, pallidi.

Inuidi figura ad effectu, ab Ouidio descripta.

„ Passuque incedit in erti
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Risus abest, nisi quem visi fecere dolores.

DE IMPII VIRI FIGVRA. CAP. XXXVI.

INVIDO par impius, siue maleuolus, quippe quis lætatur quod qui malè agat, siuè dignus, siuè indignus sit.

Impij.

Tempora caua. Supercilia coniuncta, pilosaque. Oris vasta dissectio. Dentes longi, acuti, rari, fortes. Oculi concaui, parui. Vel magni, & commoti, micantes, iracundis similes, palpebris apertis patuli. Vel sursum euntes patuli. Vel deorsum euntes supplices. Vel vibrantes circumturgentes. Vel splendentes, parui, concaui.

Maleuoli.

Vlnæ breuiores, quæ ad genua non perueniant, sed inter edendum cogant caput occurrere manibus. Celeri, & breui gressu ambulantes.

DE MISERICORDIS VIRI FIGVRA. CAP. XXXVII.

INTER extrema iam dicta vituperatione digna medium est indignatio. Est autem indignatio quædam ægrimonia de bonis, quæ indigna alicui aliquo pacto eueniunt, eademque est tristatio, si quem viderit indignè malis afflictatum. Si ad temperaturam referre licet, videntur complexione temperati misericordes esse; cuius tamen Arist. opposuit, & misericordes dicit sapientes timidos, & ornatos.

Misericordes.

Pulchri. Albicolores. Habentes oculos pingues, & nares sursum distantes. Et semper plorant. Amatores mulierum. Genitores fœminarum. Et circa mores in amorem propensi, semper memores. Ingeniosi, & callidi. Addimus nos. Supercilia in rectum extensa. Oculi ridibundi, humidi. Palpebræ remissæ. Frons longa ad tempora vtrinque producta. Vel tristes. Supercilia compressa, & frons demissa, & austera.

Indignabundi.

Vox grauis in principio, in fine acuta. Vel acuta, & intẽsa. Dẽtes mixti, lati, stricti, raris, & spissi.

DE

DE INIVRIOSI VIRI FIGVRA CAP. XXXVIII.

VESSANVS hic increpat græcanicarum literarũ imperitos, qui præſens caput iniuriarum amatoribus inſcripſerunt; cum potius munerum amatoribus inſcribere debuiſſent, cum ipſe hic, & vniuerſo hoc libro græcarum litterarum imperitia, omnia diſtorqueat, dilaniet, & nculcet. Nec aduertit ſigna, quæ amatori iniuriarum cõpetunt, eſſe iam iracundi, impetuoſi, & ferè calidi hominis. Sed Græcus Ariſtot. textus corruptus eſt, & ſigna, quę ſparſim toto opere iniuriarum amatori diſſeminata ſunt, hinc in vnam figuram Ariſt. & Polem. colligerunt.

Iniurij. Ad Canes.

Superius labrum eleuatum. Forma præceps, ſiuè proteruus, & temerarius. Addimus nos. Collum erectum. Ceruix Craſſa, vel aſpera, & vertebra eius ſupereminens. Facies oblonga. Loquela grauis, & debilis. Tardo greſſu ambulantes. Manentes in vijs, circumcirca aſpicientes. Aequales calculi infuluis oculis.

DE TALORVM AMATORIS VIRI FIGVRA. CAP. XXXIX.

IGVRAS appoſuit Ariſt. in ſuis Phyognom. amatoris talorum, gloriæ, & ſaltationis, ſed temporis iniuriã exciderunt, ſolum tituli, ſiuè capita remã-ſerunt, non ſigna. Sed Pol. & Adam. qui optimè Ariſt. deſcripſerunt, & paraphraſibus ornarunt, cum iunioris fuerint, temporum iniurias ſenſerunt. Sed Polemon philocamos Adaman. philocibos habet. Sic Ariſt. priſtino candori reſtituerunt. In Polem. cum figura lucricupidi implicitum eſt. Sed Ariſt. habet amatores taborum, vt etiam Adam. Sed Pol. philocomos, vel philocamos: nam comos aleæ ludus eſt, & comi ebrietatis, & intemperantiæ feſtum, vel procacium iuuenum contubernium, ſiuè comicos dicax, quod mihi valde arridet, cum huiuſmodi figuræ ſigna, quæ afferunt, callidi viri ſint.

Amatoris talorum.

Denſi capilli, erecti, & nigri. Denſa barba, & hirſuta tempora. Sed Polemon pro erectis capillis, recti menti dixit: ob id textus corrigendus. Oculus pinguis, ſplendidus, & lucidus. Hęc figura inquit Adamant. eſt amatoris talorum, choreæ, & vini. Sed corrigendus eſt Adamantij textus ex Polemone. Addimus nos. Oculi ſurſum euntes, magni, ſubrubri.

Ama-

Amatores venationis. Ad canes venaticos. Adducimus hic Adonis imaginem: qualis Romæ marmorea visitur: contemplare venatoris figuram.

Libitum est, ne signa hæc amatoris venationis, ferarumque dispereant, hic addere. Lumbi teretes, longi. Oculi sursum euntes, magni, & subrubri.

DE

DE LOQVACIS VIRI FIGVRA. CAP. XXXXI.

I iam propè finem non essem, profecto à suscepto opere destitissem, ita me deprauationes, mutilationes, & monstruosæ scriptorum deterrent interpretationes, vt vix versum reperiam, in quo non tot errores, quot verba sint. Arist. textus qui somnolenti figuram habet, intra se implicitam habet dicacis figuram. Vti admonet nos Polemonis textus, qui separatum habet caput, & signa etiam diuersa sunt, namquè somnolenti nullo pacto dicaces sunt.

Loquacis. Ad Aues, & ranas.

Ranis ab authoribus tribuitur loquacitas, assidue enim obganniunt, & odiosam illam cantionem iterant sine fine. Forma pulchri. Pilosi circa ventrem. Addit Pol. Superiora maiora habent. Aures magnæ, & arrectæ. Nasus rectus, vel in medio latus, declinans ad summitatem. Genæ oblongæ, color faciei mellinus. Anhelantes, vt qui cursum defatigati. Mentum oblongum. Guttur asperum. Manus graciles, & tortuosæ. Digiti longi, graciles. Costæ tumidæ.

Stultiloqui. Ad Aues.

Genæ oblongæ. Os exertum. Costæ prætumidæ. Oculi sursum euntes, subrubri, magni.

Sonori. Ad Aues.

Collum gracile, & longum.

Clamosi. Ad Canes.

Superius labium, & gengiuæ prominentes.

Eloquentes.

Vox grauis, & sonora.

INEFFICACIS, ET EFFICACIS VIRI FIGVRA. CAP. XXXXII.

VNC inefficacis viri figuram, quam ex Arist. alijsque collegimus, in negocijs peragendis apponemus, inefficaces sequũtur dominiũ phlegmatis.

Inefficaces.

Corpore parui, siccis, carnibus, & colore calidum innuente præditi. Vel magni corpore, carne humida, & colore humidum innuente. Vel breui gressu ambulantes. Vel breui, & tardo. Vel breui, & celeri.

Efficaces.

Corpore parui, humidis carnibus, & colore humidum innuente præditi. Vel corpore magni, & duris carnibus, & colore siccum innuente. Vel mediocri corpore, carne, & colore, temperaturam bonam innuente. Vel ambulantes longo gressu, vel longo, & tardo, vel longo, & celeri, vel celeri. Oculi tarde se mouentes.

Præcipites: calidi.

Corpore parui. Corpus valdè paruum. Capillorum color flauus. rubeus. Lingua velox. Carnis color rubeus. Ambulantes celeri gressu. Oculi splendentes cæsij. Sanguinei, vel splendentes toruè intuentes.

Circumspecti in operibus.

Facies macilenta.

Solliciti.

Facies macilenta. Oculi aperti obscuri, humidi, vel non conniuentes, humidi, placide intuentes.

Laboriosi.

Facies ossea.

DE FATVI IMPROBI VIRI FIGVRA. CAP. XXXXIII.

IAM hominum figuras virtuosorum, vitiosorumque descripsimus, reliquum est prius, quàm operi coronidem imponamus, de ea virtute sermonem habere, quæ virtutes omnes excellit, & de eo vitio, quod vitium omne superat, imò est vitiorum omnium sentina, ferinum dictum, vel beluinum. De hoc prius sermonem habebimus. Ferinum hoc vitium cum in hominibus præualet, homines similis feris efficit. Sed vt melius, quæ dicamus percipiantur, scitote quod homo locatus est à summo Deo in confinio supremarum intelligentiarum, & brutorum: nam ob intellectum illis assimilatur, ob sensum beluis. Si vitijs imbutus, non beluis similis, quæ vitia fugiendi electione carent, erit, sed brutis peior, & hic non homo, sed ferinus, & beluinus dicitur, vt qui omni abdicata ratione, humanis carnibus vescatur, cum filijs coeat, filios trucidet, eosque parentibus esui apponat, vt Thiestes, Tantali, & Athrei. Antiqui Physiognom. hos stultos fatuos vocant, signa simul colligentes stultitiæ, malitiæ, & agresteitatis. Inquiunt enim. Quemadmodum feræ eiusdé generis aliæ cicures, aliæ agrestes sunt, cicures mitiorum morum, placidorumque sunt, agrestes asperiorum, peiorumque, vt in capris siluestribus, ouibus, equis, asinis, & cæteris eiusmodi animalibus videre licet, ita enim in hominibus destinguere licet, vt cum mores signa sequantur, singula signa iuxta huiusmodi discrimen apponere. Nam alij homines signa hæc ferociora, agrestiora, vehementioràque habent, alij mitiora, vrbanioraque. Signorum discrimina in lenitate, & asperitate, mollitie, & duritie, siccitate, & humiditate distinguere oportet, & ex ijs agrestes, & mites mores, iniustitiam, & iustitiam, temperantiam, & incontinentiam agnoscemus, vt ex hominibus, qui agrestes, vel qui vrbaniores fuerint agnoscamus. Hæc ex Polem. & Adam. verbis, vt potuimus interpretati sumus. Nunc signa fatui improbi, ideſt agrestis, & pessimi hominis apponemus, eumque ad vrsos, vel si quæ sunt sæuiora, pessimaque animalia referamus, vrsos enim fatuos, astutos, sæuos, perniciosos, perfidos, & fraudolentes esse scribunt feritate, cæteras bestias superare Philostratus scribit. Ouidius.

Quod nisi pondus iners, stolidæque ferocia mentis?

Vtcunque mansuefacto (quod valde malignum, & fraudolētum sit animal, & subinde ad ingenium redeat) minimè fidendum est, quod miserabiles sæpè casus ostenderunt.

Capilli

Fatui improbi. Ad Vrsos.

Capilli rigidi. Sed Polemon id non habet. Caput durum, & acuminatum. Sed Adaman. angustum, & acutum habet, & melius. Aures magnitudine nimia, & subflaccidæ. Ceruix, & collum rotundum. Tali acuti. Sed Adam. hoc non habet, & puto mendum in Polem. cum suo loco de pedibus loquatur. Frons dura, & aspera, nec tale Adam. habet. Oculi obscuri, parui, sicci, concaui, profluentes, intenti aciem dirigentes. Malæ angustæ, oblongæque. Mentum longum. Sed ego paruum puto, ad serpentes relatum. Os loquax, longum, apertum, vt quasi bifida facies videatur. Incuruus. Ventricosus. Crassis lacertis. Pedum, manuumque extrema (Polem. habet articuli) oblonga, pinguia, & dura. Colore subpallidus, vt excitatus à somno, & crapula videatur. Vox balans, turpis, pusilla, & ferox. Sed Adaman. non habet turpis. Rhasis: Figura viri pessimorum morum, hæc erit. Facies fœda. Colorem cum quadam obscuritate rubeum habens. Cutis faciei sicca. Totius corporis macies rugosa. Facies, ac capillorum nigredo, & lenitas. Auicenna signum refert hominis vnius contrariæ complexionis, & corporis compositio dissimilis, & eum malum ingenio, intellectuque. Magnum habet ventrem. Digitos curtos. Faciem, & caput rotundum. Staturam magnam, & paruam in facie, & fronte. Carnis multitudo, etiam in collo, & pedibus. Eius facies mediæ sphæræ similis. Ipsius mandibulæ magnę. Caput, & frons rotunda. Facies valde longa. Et collum vehementer grossum. Et in oculis motus tarditatem, ait omnibus hominibus bonitate remotior.

Ferini. Ad feras.

Capilli densi. Rufus plus nimio capillorum color. Genę pilosę. Dorsum pilosum. Humeri eleuati. Pedes breues, & pingues. Vngues curui, angusti, & longi, vel carnosi. Digiti breues, & crassi. Oculi cęsij, crocei, supercilia concreta coniuncta.

Pessimi moris.

Nasus ad faciem obliquus. Facies deformis, vel parua, & crocea, imberbis. Loquela subflacida. Humeri extenuati, & acuti verticis. Magni oculi, & commoti micantes, aspicientesque, vt irati solent, & palpebras referent, & subalbicantes faciat, & circa calculi crocei igneis admixti, cum alijs cęsijs. Vel ignei calculi rotundi, sed ignea grana quadrangulari forma instar, ignis sublucentia, & pręter hęc calculi pallidi igneis permixti, & alij cęsij, & circuli sanguinei & cęrulei pupillam ambiant, vel oculi splendentes, nigri, subridentes, vel splendentes, ex ijs funiculus imminet, & cilia aspera, & palpebrę erectę, & aspectus trux, & amarus, vel oculi se mouentes parui, & palpebris mobilibus. Vel ridentes, sicci subaspicientes.

Nefarij.

Pupillarum orbes inęquales, vel pupillarũ orbes eodem modo circumcurrentes, vel conuersi coniunctim se mouentes. Vel orbes maculosi nigris maculis, & rubidis.

DE HEROICI VIRI FIGVRA. CAP. XXXXIIII.

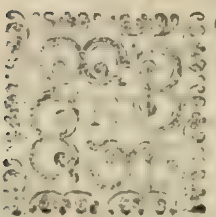

NVNC de virtute ea dicemus, quę virtutum omnium cumulus dicitur, quę supra nos est, & Heroicam dicunt, & diuinam. Hęc maximè opponitur uitio, quod suprà diximus. Hęc virtus cum humanam naturam, & conditionem excellat, efficit homines, in quibus reperitur, ferè diuinis intelligentijs similes, nam homo, quum tantarum virtutum plenus est, videtur humanitatem superare, sed non potest intelligentijs, vel angelis similis dici, quos morales virtutes non decent, cum morales virtutes omnes excedant. Sed dicitur Heros, vel Semideus, vt antiquis temporibus prefulsit Mercurius, Herculis, cęterique, & Homerus introducit Priamum de Hectore loquentem, eo quòd valdè erat bonus.

Non hominis mortalis filius ille
Esse videbatur, sed magna stirpe Deorum.

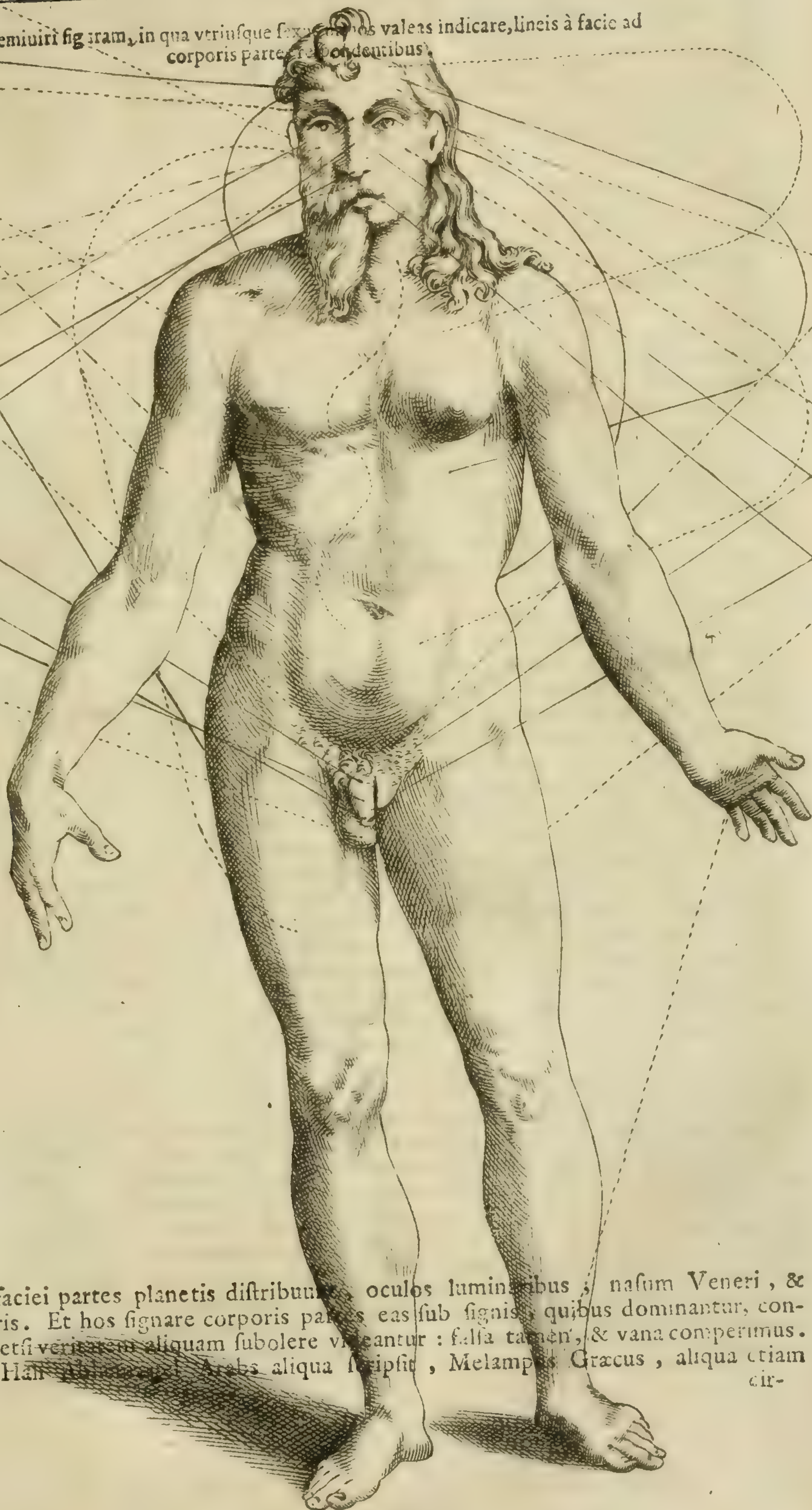
Et Lacones cum aliquem valdè admirantur, diuinus, inquiunt, vir est. Vtrique inter homines rari sunt, illi inter barbaros reperiri possunt.

NAEVI, VEL SIGNA IN FACIE APPARENTIA, IN QVA CORPORIS parte reperiantur præsagiri. Cap. XXXXV.

NON alienum à nostro proposito duximus, hic aliqua de neuis inserere, siue de signis, quę in facie apparent, & in qua abdita corporis parte correspondeãt, nõ quippe inutile, iucundũq; iudicaui, quæ etsi falsa expertus esse, fortasse alijs tradere destitissem. Aliqua de his à veteribus scriptoribus describuntur, sed inter se varia, & repugnantia, nec experientię respondentia.

Aspice

Aspice semiuiri figuram, in qua vtriusque sexus [illegible] valeas indicare, lineis à facie ad corporis partes respondentibus.

Astrologi faciei partes planetis distribuunt, oculos luminaribus; nasum Veneri, & cæteras cæteris. Et hos signare corporis partes eas sub signis, quibus dominantur, constitutas, quæ etsi veritatem aliquam subolere videantur: falsa tamen, & vana comperimus. Inter quos Hali Abenragel Arabs aliqua scripsit, Melampus Græcus, aliqua etiam cir-

circumferuntur sub nomine Merlini Britannici. Sed manuensium erroribus adeò deprauata, vt nil lucis ex eis nancisci potuimus, & quotquot videre contingerit, vanos omnes, & fallaces comperimus. Tandem ad experientiam nos contulimus, humana corpora obseruantes, vt qui singulares neuos in facie, & qui plurimos haberent, & in quibus sæpius corporis partibus responderent, ita vt potuimus accommodauimus. Considerauimus iam quandam esse proportionem inter faciei, & totius corporis partes, & sibi inuicem respondere, & in quantitate, & qualitate, sic etiam signis. Nasum videmus præputio respondere, vt quibus longus, obtusus, breuis, vel acutus esset, eadem & mutonis forma, sic etiam nares, testiculis. Labia, & oris scissio naturæ ostij limitibus respondent. Facies imo ventri, & natibus, vt quibus carnosa, & corpulenta, tenuis, vel strigosa esset, easdem similes habere contingerit. Collum cum cruribus, & brachijs eandem subeunt rationem, aures costis, oculum ano, vt ita pars in facie, quæ huiusmodi signis imprimeretur, & corporis partes, quæ illis correspondent, ijsdem etiam signarentur. Sed ad rem accedamus. Hali Abhenragel libro De Iudicijs ait. Si in fronte næuus fuerit, alium etiam in pectore futurum iudica. Sed de qua frontis parte loquatur, non dicit. Merlinus medium dextræ partis signat, & dexteram pectorispartem signare dicit, vt sinistra sinistram. Ego in suprema frontis parte affirmarem, supra oculos: nam supremā frontis partē upremam pectoris possidere æquum est. Et id magis veritati reperi consonum. Quod si alter paulò sub eo fuerit, videlicet in medio latitudinis, & alter sub mammis erit. Merlinus, paulò inferius signat, quod puto accidisse ex manuensium errore. Si in dextra parte ad aures accedat, in latere erit, in sinistra, in humeris è regione pectoris. Quod si alter plus supercilijs accedet, & in immo ventre alterum præfigurat. vt si videlicet cilium attingerit, in pectine erit. Sed Hali in pectore tutò esse dixit. Ostendit experientia in imo ventre esse; Quod si in sinistra parte circa aures erit: in natibus signabitur. Sed qui in aluo signatus erit, Melampus Græcus gulonem, & voracem significare. Si verò inter cilium, & super cilium, similiter & inter vmbilicum & virilia Hali dixit reperiri alterum: ego autem in imo pectore. Nunc de naso loquemur, qui vt diximus scroto respondet, vnde si in frontis radice, vt in cauitate illa nasi fuerit, neuus & in præputio alter erit. Ob id Hali si in fronte apparebit, etiam in testibus videbitur. Sed non explicauit in qua frontis parte, vbi intelligendum in ima fronte, in principio nasi. In nasi summitate, alterum in prępputio figurat. Hali dicit, si in nare næuum, vel signum qui habuerit, & in genitali, scilicet in glandis circuitu habebit, & in sinistro pectore, & in latere etiam. Sed per nares nasi summum intelligere voluit, quod ex arabica interpretatione vertens quis, facilè errare potuit. Melampus: si in naso, vel in oculo conspectus fuerit, etiam ad venerea propensum plus nimio feretur, quod si fœminæ in naso obliquè steterit, etiam in abditis habebit, & inexplebilibis erit coitus. In naribus næuus, in testiculis signat. Sicut in fine nasi nares, in fine scroti testes. Hali: si in aure fuerit, & in femore idem sortietur. Ego autem brachijs respondere dicerem, & fæmoribus. Et si circa tempora in spatulis signat. At si in naribus alius conspicuus erit: in vlnis inter cubitum, & humeros habere testatur Hali. Sed ego non verè sub naribus dicerem, sed è regione interstitioris, & nasi, & circa aures. Hæc enim regio brachia signat, & vlnas. In labijs verò fæminæ conspectus in naturæ hostij limine alius reperietur, dicit Hali. In Hominibus testiculos signari comperi. Sed gulones, & cæniperas esse testantur, inquit Melampus. E regione verò oris, maxillam versus, mostrat alterum in cinctura. Genæ natibus respondent. Si in gena dextræ partis erit næuus sub oculis, in natibus erit, in sinistra, sub renibus: semper sinistra pars dorsum significat. Mentum quia pars ima faciei est, imæ pedum parti respondet, ob id mentum pedes ostendit. Pars circa aures fæmora ostendit. Hali verò: in mento vnus, alter in lienis parte erit. Sed in liene, vel sub aluo indicat valetudinarium. Melampus: collum cum cruribus eandem subit correspondentiam. Sic etiam brachia, & pedes. Hali. Si verò sub gula apparuerit, & in dextro pectoris latere erit alter. At Melampus ait; vbi definit venter. Hali etiam inquit. In manibus verò vnum, alterum in genitali indicat. Sed næuus in manibus virorum, mulierumque in sobole fœcundos dicit, sed fœminā fœminas, vir viros generabit. In superiori verò parte, qua cor situm est, neuus in mare, vel in pupilla in fæmina, facinorosum iudicare poteris In fæminæ dextro genu næuus, probitatis signum, in sinistro fœcunditatis. Sciendum præterea in dextra corporis parte signa probari, contrarium in sinistra.

I O.

IO. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI
DE HVMANA PHYSIOGNOMONIA
LIBER SEXTVS.

PROEMIVM.

ATIS super quam iam superioribus libris ostendimus, quomodo ex apparentibus ex facie signis animi mores, naturæ penetrabilibus occlusi, noscerentur, & patefierent. Res satis digna admirandaque. Sed maior res superest, noua, optandaque, quomodo scilicet præcognitis aliorum vitijs, suisque, non solum mederi, sed etiã extirpare condiscat. Quid enim proderit se ipsum noscere, si quæ mala in te noueris, ea in melius conuertere non valueris? Sed id non persuasionibus, varijsque animaduersionibus, vt morales Philosophi in eorum libris facere sunt conati. Sed naturalibus medelis, humores purgando, lapidum, herbarum, rerumque aliarũ virtutibus, occultisque proprietatibus. Non quòd vitia moralia vis aliqua naturalis sanet, aut extirpet, sed ꝙ eos expurget, minuat, aut augeat humores, quibus excrescũt, mitigantur passiones, q̃ nos vitia inclinant: quod solum hac in re præstare potest, naturales remediũ. Pythagoras, & Plato tentarunt, sed non perfecernnt, quod etiam etsi extarent volumina, fortasse hoc onere leuaremur. Galenus se id percallere fassus est, rationem autem non tradidit, libro enim quod animi mores corporis temperaturam sequantur; ait. Ergo nunc quoque veluti resipientes ij, qui in alimenti hos modestiores fieri, Illos proteruiores, quosdam nequiores, alios temperatiores, & audentes, & ignauos, & mansuetos, & lenes, & litigiosos, & peruiuaces fieri posse ægrè concedunt, accedant ad me, quibus vesci, quæ bibere eos oporteat edocentur. Nam & ad moralem philosophiam proficeret plurimum, & parui ratiocinatricis facultates ad virtutem prouehunt, vtique tùm solertiores, memoriaque valentiores, tum studiosiores, prudentioresque effecti. Eos etiam præter cibos, & potus, ventos quoque ipsos, & ambiẽtis aeris temperationes, qualia item loca eligere, & qualia fugere conueniat, docebo. Sed quis sanæ mentis compos id fieri faciliter posse verebitur? Si videmus animam calida corporis temperie delirare, eademque refrigerata ad sua munia redire?

QVOMODO IGNARVS HOMO PRVDENS, ET SAPIENS fieri possit. Cap. I.

DOCTVRVS quomodo homo sapiens, vel prudens fieri possit naturalibus remedijs, oportet prius inuestigare, prudentia in qua corporis parte, & temperie locetur, vt opportuna remedia possint propinari. Prudentiam igitur (varias aliquorum philosophorum disceptationes relinquendo) in cerebro suam regiam habere fatendum est, & vt cerebrum suum munus recte obire possit, optima oportet constet figura, & sufficienti quantitate, & proprio temperamento, atque pura, & subtili substantia, sed qualis figura, & quantitas esse debeat: iam superioribus libris tractatum est, nec ipsæ immutari non possunt, vt ab ipso conditore efformatæ sunt, at temperamentum immutare possumus, & eius substantiam rectificare. Hic igitur insistendum. Sed prius inuestigandum est, quæ sit eius propria qualitas, & quibus

gradi-

gradibus intendamus, id quod ex naturalibus obseruationibus perquirendum duximus. Alibi probauimus animum in corpus omni perfectione cumulatum delabi, & ijs, vti preparata reperit, vtitur instrumentis, at in infantia, & pueritia superflua humiditate obruta, caliditateque hebescit, delitiscitque. In virilitate deinde, vbi calor humiditatem consumpserit, rectè suo fungitur munere, cuius temperies calida, & sicca est, sed senio adueniente, quod frigidum, siccumque est, tunc sapit, & prudentissimus est. Videtur igitur prudentiā in frigiditate, & cerebri siccitate consistere. Qd in humiditate non immoretur, hoc alio argumento reddimur certiores. Quoscunque homines rudes, hebetes, & indociles videmus, ex superflua humiditate, qua constat euenire cognoscimus, quibus si feruens æstus accesserit, in frenesim, & dilirium incidunt, doctiores fiunt, & de varijs loquuntur scientijs, & futura vaticinantur. Animalium omnium rudissimum est sus, quod omnium humidissimum sit. Pindarus poeta Beotios stultissimos tradit, quod in humidis locis habitantes, humidissimi fiunt, & porcis comparat. Populi hebetes & rudes, qui Beotij dicuntur, prius porci dicebantur. Magnates verò quia ociosi sunt, humidi fiunt, ob id plerumque rudes, at qui varijs agitantur fortunis, industrij sunt, exiccat enim vigilantia, labor, & exercitium humiditatem. Præterea qui in Septentrione degunt, ob nimiam cæli frigiditatem cerebrum eorum nimia redundat humiditate, imperiti, & rudes sunt. Contra sub zona torrida, ob intensum calorem, calidi sunt, & solertes. Plato animam nostram prudendentissimam esse dicit, at in corpus dilatam, in pueritia ob nimiam humiditatem, rudissimam, ab ætatis curriculo sicciorem factam, prudentiorem fieri. Aristotiles ea animalia prudentissima dixit, quæ frigida, & sicca sunt. Vt apes, & formicæ, quæ in prudentia cum hominibus videntur concurrere. Ex siccitate igitur sine dubio prudentia in cerebro oritur, sed vtrum ex caliditate, vel frigiditate inuestigare conandum. Cuncti in philosophia proceres viri in hoc cōueniunt, potius in frigiditate, quàm cerebri caliditate constitui: nam videmus melancholichos maxima prudentia constare, & hæc frigida, & sicca est. Sed melancholiæ duæ species, altera fæx sanguinis, frigida, siccaque, ex crassa substantia constituta; hæc stupidos, & ignaros efficit, altèra est atrabilis, aut cholera adusta, quæ homines sapientissimos reddit, & hæc varia suscipit temperamenta: nam aliquando frigefacit, aliquando calefacit, semper autem exsiccat, hæc splendet in atro, vt gagates lapis. De hac loquens Heraclitus dixit. Splendor siccus anima sapientior. quem splendorem prima melancholiæ species non habet, sed atrum hebescentem. Indiget anima luce, vt ipsi inquiunt, vt ea in nigredine rerum figuras inspicere posit. Aristotiles Melancholiam frigidam, & siccam esse pro temperamento intellectus, calidam vero pro temperamento imaginatiuæ, sunt enim varij, & inæquales effectus ob coleram adustam, quæ varia, & inæqualis est. Signa quibus eiusmodi tēperiem calidam, & siccū cognoscere possumus intellectus, hæc sunt, Color vultus cinereus, vel pallidus, capilli nigri, caluescentes, graciles, rugosi, hirsuti, venæ latæ, & ipsi affabiles, & comitate delectabiles. Sed idem temperamentum luxuriosos, superbos, calidos, veteratores, maleficos, vitiosos, vindictæ cupidos facit. Sicce verò, & frigidæ temperiei signa, castitas, timor Dei, charitas, misericordia, & peccatorū pænitentia. Aristotelis verò in sanguinem prudentiam reperiri; sanguis qui tenuior, atque frigidor est; vim sentiendi, intelligendique obtinet pleniorem. Hoc idem discrimen habetur, ijs quoque, qui sanguini proportione respondent. Apes enim & eiusmodi animātia ingeniosiora multis sanguine preditis sunt. Nec non inter ea, quæ sanguinem habent, ingeniosiora suis contrarijs sunt, quæ sanguinem habēt frigidiorem, & tenuiorem. Sed quæ calidum, tenuem, & sincerum habent, vna cum uiribus corporis ingenio valent. Est sanguis, qui spissatur, & qui aqueus est & frigidior, qui spissatur terreus est, qui aqueus durescere non potest, vnde animalia, quæ talem obtinent sanguinem, sapientiora sunt, sed non sanguinis frigiditate, sed tenuitate euenit, & munditia: nam humor, qui tenuior & siccior est, sensum nobiliorem habet; vnde nulla ex ijs, quæ sanguine vacant animalia, prudentiora sunt sanguinem habentibus. At Galenus animæ aciem per succum bilis fieri; per melancholiam, constantiam, firmitatemque, per sanguinem animi simplicitatem, & stoliditatem. Vt igitur ad remedia accedamus, si cerebrum nimia humiditate redūdat, illud purgare oportet, vt suo recte officio posit vti, deinde vt aere puriore, & ficciore habitet, & vti aquis tenuioribus, & sinceris: nam ad id multum habent momenti. Hyppocrates libro de aere, aquis, & locis dicit. In regionibus, vbi terra est crassa, mollis, & aquosa, & aquæ valde sublimes, vt æstate calidæ, & hyeme frigidæ, ibi homines ad artes tractandas crassi, vbi autem regio nuda, munita, & aspera, quaque à frigore hyberno præmatur, & à sole æstiuo exurantur, ad artes acutiores, & plus solertes. Galenus sub Septentrione degentes animo esse contrario effectos ijs, qui torridam Zonam inhabitant, & qui inter hos medij regionem benè temperatam colunt

colunt; & ingenij felicitate, & prudentia illis hominibus præstantiores. Idemque. Quando cerebrũ optimè temperatum est, optimè discurrit, & philosophatur; at si plus nimio calefit, feruet, & delirat, si nimio plus friget, hebescit, & torpet. Igitur si locis frigidis immoratur, friget cerebrum, si calidis, calefit, vnde si temperatis degerit, vbi calor à frigore non superatur, nec siccitas ab humiditate, fit homo ingeniosus, & prudens. Vnde admirabile visum est in Scythia Anacharsis nasceretur, & Athenis Meletides stolidus. Sunt enim Athenarum loca sterilia, strigosaque, & in ijs impossibile fore posse hominem imperitum reperiri. Plato locum ad prudentiã iuuare, oblædereq; contra corporis ægritudinem asserit, in principio Timæi. Vniuersam hanc coordinationem Deus, inquit, coaptauit, & mediam in ea partium animi temperiẽ ordinauit, quod prudentissimos viros laturam videret. Maximam vim habet cælum in gignendis, seruandisque ingenijs. Athenienses acumine ingenij multo præstiterunt Thebanis, quod hi crasso, & madenti, illi vero puriore cælo fruerentur. Indiam, inquit, Diodorus multa ex parte homines ingenio præditos, & aerem habere, quod aerem ducant purum, & aquam saluberrimam bibant. Maximam habet præterea vim cibus in ingenijs reficiendis, producendisq;, Plato eodẽ loco. Diuersis in locis ob aquam, & alimentum ex terra prodiens, non solum in corporibus melius, ac deterius, sed in animis quoque parere non minus potest. Demonstrat Galenus alimentum ad animi facultates maximum momentum habere, ac præstantiore animo, & deteriore fieri posse arbitratur, mutatur enim temperies cibo, vnde & cerebrum, & cor calidius, & frigidius, quàm antea fuerunt, redduntur. Sic siccius, humidiusque. Vnde modestiores aliqui, & proteruiores, sic ignari, audentes, hebetes, & perspicaces. Ad hęc Cicero. Etenim videre licet acutiora ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolunt eas, in quibus aer sit purus, & tenuis, quàm illorum qui vtantur crasso cælo, atque concreto. Quin etiam cibo, quo vtare, interesse aliquid ad mentis aciem putant. Sed quibus cibis vtamur, docet Physiognomonia. Scilicet scobem dentis elephanti in mellicrato potam, cor simiæ assũ, & aridum, oua anserum, cornu ceruinum, vpupæ linguam, perdicis fel, & galli carnem, castoreum illitum, & fel gruum. Refert & optimum vinum potare. Inquit enim Rufus. Vinum non solum humanam naturam iuuare, verum turbidum ingenium clarificare, tenebras, fumositates in corde, cerebro expoliri, & alia quamplurima optima facere. Contrà vitandæ sunt carnes asinorum, catorum, camelorum & eiusmodi similiũ. Galenus libro De theriaca ad Pisonem, compertum esse dicit, theriacam & ad animi prudentiam, & ad ingenij acumen haud parum conducere, quandoquidem & sensus, & actiones suas fortiter obire faciat, & mentem à vaporibus corporis liberando, solertem magis reddit. Alectorius Smaragdus, & Chalcidonius portati, ingenium acuunt, ornatum, verbis disertum, & facundum reddunt.

OBLIVIOSOS VIROS QVOMODO MEMORES REDDAMVS. Cap. II.

MEMORIAM in humida cerebri temperatura consistere consentaneum est; humida enim mollia sunt, in mollibus, vt in cera, res facilius imprimuntur, oportet enim in cerebro, vt in re facili, rerum phantasmata designantur. Vt si earum memoria recolere cordi fuerit, presto adsint, si enim dura esset illius constitutio, difficilius imprimerentur. Quod igitur in humiditate memoria consistat, his argumentis nobis persuademus. Videmus enim in pueritia melius lecta, vel audita memoriæ mandari, quia tunc humidissimum cerebrum, in ætate prouectiori, quia resiccatur, difficilioris: in senecta verò quia humiditas absumpta, & resiccata est, ægerrime reminisci. Preterea summo mane melius memoriæ mandamus, quàm sero: nam mane cerebrum humidum est, humefecit enim præteritum somnum, sero verò diurna vigilia exiccatur. Quod verò somnum cerebrum humefaciat, Hippocrates, & Aristoteles literis mandarunt. Hæc, quæ hic dicimus, contraria sunt eorum, quæ superiori cap. diximus: nam intellectus in siccitate, memoria verò in humiditate consistit: ob id, qui memoria præstant, intellectu ferè carent, quum difficillimum sit vno eodemque tempore cerebrum humidum, siccumque esse. Sed memoria triplex, in triplici cerebri differentia reperitur: nam vel humidum valde erit, & tunc memoria illico apprendit, & illico delabitur, vel siccissimũ est, & tunc difficiliter recipit, & ægerrime dimittit, vel in humiditate mediocriter se habet, etsi faciliter recipit, facilius retinet. In cerebro humiditas ex duplici causa gignitur, ex aere, & aqua,

etsi ex aqua humescit, & illico recipit, illico dimittit, at si ex aere, non solum facilè recipit, sed facilius quoque retinet, pingue enim tenax est, & facilè admissa retinet. Signa quibus hæc in homine cognoscantur, ex aere, sunt capitis & capillorum pinguedo, at si ex aqua, ex capillorum mollitie, & prolixitate. Memoria igitur, quæ mediocriter humida est, præstantissima, quæ sicca est, pessima. Mediocri humiditate prædita animalia id demonstrant, vt columba, quæ adeò optimæ memoriæ est, vt in India pro internuncijs vtantur: nam à siccis pullis abstracta, & longius ducta, dimissaque, ad eos quàm citissimè regreditur. Quod in siccis animalibus contrarium videmus: coruus, siccum animal, & obliuiosum; ex arca dimissum regredi non meminit, redijt autem columba. Si frigus cū humiditate coniungatur, soporem, & stuporem affert, frigus sine humiditate memoriæ nocet. Quando igitur, vel perijt, vel grauiter læsa est, memoria, frigida omninò intemperies est, quo circa calefacere ipsam oportet, aut exiccare, vel humefacere non necessarium est, sed si humiditati copuletur, arefacere, si ariditori, madefacere. Cæterum si inter has medium obtinet, ipsum conseruare oportet. Nouit Galenus quẽdam, qui ob laborem in studijs, atque vigilijs memoriam pene amiserat, læsa etiam ratione. Item agricolam, qui ob labores, quos vites colendo subierat, & ob tenuem victum, eodẽ morbo affectus est, atque ijs exiccantibus, & calorificis lædebatur, madefacientibus, & calefacientibus haud mediocriter iuuabantur. Plato acidas, & salsas pituitas, & quicunque amari, & biliosi humores corpus purgantes, & halitum cerebro immittentes, obliuiones, & hebetudines inducunt. Cura erit, primo euacuare materiam impedientem, postea sumere cerebrum confortantia, vltimo custodire eam ab eis, quæ impediunt. Plurimum valet confectio anacardina, & sumere coriandrum præparatum post cibum, & mandere mastichen cum zinzibero, ieiunio stomacho, nam prohibet eleuare fumum ad cerebrum, & caput purgat ad humore phlegmatico, pliris, vel dianthos cum mosco, vuæ passæ, & myrobolani conditi. Lauare pedes ieiunio stomacho in aqua decoctionis melissæ, fœniculi, maioranæ, saluiæ, lauri, anthos, & chamæmęli, & bis in mense lauare caput cum lixiuio, in quo bullierint prædictæ herbæ ieiuno stomaco. Post cibum sumere res stipticas in modica quantitate, vt auellanæ siccę, castaneæ, ficus siccæ, melissa, gallitricus, & similia, quæ prohibent eleuationem fumi ad cerebrum, vitare carnem vetuecinam, quæ sua proprietate memoriam destruit, fumosos cibos, vt allia, porros, cæpas, & legumina. Sic nimium somnum, & vigilias. Et quia iam vulgatum est, in postica capitis parte, habitare, eiusmodi linimento linatur. Recipe radicum rutæ, valerianæ, castorei, linguæ auis dragmas duas, in tenues pulueres redigantur, misceanturque, mox recipe euphragiæ, verbenæ vncias quatuor, medullæ anacardi vncias tres, axungiæ quantum sufficit, & ponantur in pyxide stannea, & liquida perungatur.

QVOMODO EX INIVSTO HOMINE IVSTVM REDDAMVS hoc est, quomodo eum, qui inæqualitate humorum laborat, ad eorumdem proportionem, & æqualitatem restituamus. Cap. III.

VSTVM hominem fieri posse in sensu in quo loquimur, etsi nō ita natus sit, non ibimus inficias: nam plerosque legimus conatu, & medelis iustiores euasisse. Eupolis Aristidem illum, qui dictus est iustus, Niciæ interroganti quonammodo iustum euasisset, probe, grauiterque respondentem induxit. Naturæ quidem primum maximumque munus fuisse, deinde verò se prompto animo naturam suam adiuuisse. Dicebāt veteres iustitiam esse animæ sanitatem; nam sicut si in corpore singuli humores proportionem tenuerint, ac moderamen custodirent, inde sanum dici, etsi coaptata partiū concinnatio temperiei corporis responderit, si igitur cuncta corporis membra incolumiter, & decenter se habent, & magnitudo, color, & totius corporis facies, statura, & lineamenta vniuersaque corporis compositio concinna, & decor, et venustas non desit, iustum hominem efficiunt. Si igitur iniustus fuerit homo, ad iram, concupiscentias, & ambitiones pronus fuerit, & hæc vitia ex prauo corporis temperamento proueniant, noster erit conatus, vt corporis humores ad libellam exæquentur, & inter se bene compositi omnium virtutum hominem compotem reddant: nam optimè constituta corporis sanitate, & anima quodammodo conualescit, varijsque virtutibus efflorescit. Sed quomodo corpus ad id temperamentum reddamus, ex Medicorum scola condiscemus, quibus hanc curam relegamus. Etsi id difficillimū esse à Galeno didicimus, tamen vt melius fieri possit, vt medicinæ vis se extendit, facere procuremus. Inde eiusmodi hominem optimis cibis nutriemus

mus dulcibus, & delicatis, & optimi temperamenti, & aqua, quam potare debebit, tenuis sit, clara, & minimè vitiosa: nam & ea hominem nutrit. Mox purgato aere viuat: nam cibus primū; mox aqua, postremo aer temperamentum peruertere possunt. Galenus libro De theriaca ad Pisonem dixit: Theriacam optimum temperamentum corpori inducere, & ei bonam valetudinem conseruare. Idem lac caprinum cum melle mansum ciborum omnium optimum prædicat: nam temperatum est: in eo frigus non excedit calorem, nec humidum siccum, & ex lacte butyrum, vt Homerus laudat. Strabo Galactophagos abios, & iustissimos vocant, quod et lacte nutriantur, & locis tenuibus purgatis circa Septentrionem viuant, ex eoque optimo temperamento longæuos dicit, siue abios. Vbi in membris pauca discrepantia, ibi & optimum temperamentum.

QVOMODO MELANCHOLICOS, ET MANIACOS SANOS, & hilares reddamus. Cap. IIII.

MELANCHOLICORVM multæ species, alij enim metitulosi, obstupidi, miserabiles, ac lachrimosi, quærentesque solitudinem, quam speciem Græci Mysantropiam vocant. Alij se animalia esse, & earum actus, & voces imitantur, alii vasa fictilia, timentque ne rumpantur, aliqui suspicantur virulentum medicamentum accepisse, firmamque induuent suspicionem, quod mostruosa, & abhominabilia vomant. Sunt qui amicissimos metuant, alij in lucē prodire verentur, sed tenebris se immergunt, alij humida fugiunt, & tandem (vt paucis perstingam) melancholicę amentiæ multæ sunt, & particulares sunt phantasiæ, at vnum est commune omnibus, metus, & desipientia. Qui hoc morbo præcipuè affliguntur, sunt graciles, conniuentibus oculis, & prominentibus labris, vt plurimum; crassis, ob spirituum densitatem fusci coloris, ob atri humoris ad cutim effusionem, hirsuti, ob crassarum superfluitatum multitudinem, velocis linguæ, antipi, blæsi, balbique, gracilesque vocis, vi retenta linguæ: nam motuum firmitudinem ob spirituum fiunt, omne autem impetu, & valido motu hæsitat statim, euaduntque melancholici, vel ob nimias vigilias, curas, & sollicitudines, uel prauorum ciborū esu, aut hemorroidum, aut menstruorum suppressione: humor ipse melancholicus, vel cerebrum ipsum, vel vniuersum sanguinem, vel præcordia, quę species flatulenta est, diramque auram in cerebrum eructat. Exuritur quoque flaua bilis supra modum, & in nigrum mutatur, ex qua insaniæ species mania nascitur, belluarumque modo hominem efferum reddit. Sed ad curationes accedamus, narremusque primo quæ Medicorum schola ipsa afferat. Si cerebrum solum effectum sit (signa quibus cognosces, inferius indicabimus) iugibus lauachris, optimis cibis, & humidis ex animi hilaritate curabis. Si morbus in initio est, at si inualuit, potiora aggredienda sunt remedia, purgandumque per initia aloe, & epythimo, quotidie pauxillo ex his sumpto, quo aluum subducat. Post purgationes absinthium propinabitur, vel succum, vel decoctum, & cubitum ituro, acetum acerrimum; præsertim si in eo scylla, polium, vel tenuis aristolochia permisceatur. Quū verò opinabere vniuersum corpus humorem occupasse, cognosces ex his signis. Nigri, & hirsuti sunt, venasque latiores habent, interdum & homines rufi coloris in melancholicam temperaturam deueniunt, & ij, qui fuluo sunt colore, præsertim, si vigilijs, laboribus plurimis, sollicitudinibus, victu tenui, & melancholicis cibis se diu exposuerint. A sanguinis missione incipiendum est, in anchone præsertim, quibus consueuit corpus excerni, & sanguinis inhibitæ sint excretiones, & mulieribus si menstrua defecerint, quilibet pro viribus exaniendus: post purgabitur syluestri cucurbita, vel nigro ueratro, & si hemorrhoides, aut menses suppressi, illas aperiemus, hos prouitabimus. At si præcordia læsa sint, sufflationes ventosæ demonstrabunt, commotiones intestinorū, ructus acidi, & foementes, humidis exalationibus oculos effundi videntur, & quæ attolluntur in cerebrum ab exhalatione melancholica, atra gignit spectra, quæ in animi collabuntur sententiam. Fruantur igitur ipsi præcordia, rutæ decocto, anthemi, pulegij, agni seminis, fructus lauri, flatus enim discutiunt, & dolores leniunt oleo incocta, & affectæ parti applicata. Poteris & admouere cataplasmata ex aniso cumino, & apio, cypero, iridę, & libanotide. Vitanda quæ atram bilem generant, vt vina crassa, & nigra, & carnes bubulæ, ceruinæ, lenticula, brassica, cochleæ, & cætera, quæ in Medicorū libris reperies. Mania consimilem purgationem recipit, propria verò si rosaceo vel oxirhodino ipsorum caput perfundatur, picra purgabitur, hirundinibus in capite vtemur, iuuat hyppomarathri radix, semen eius aquæ potui. Insuper brioniæ radicis dragma, & aqua quotidie assum-

pta, & si eiusmodi purgantia medicamenta timuerit, miscenda sunt ipsis vescentibus, cibis, vel potionibus adijcienda. Adamas gestatus proderit, iaspis, & chrysolithus, chelidonius, gagates, & alia, quæ in Physiognomicis diximus. Cynathropiæ, & Lycathropiæ ægritudine detenti, mense Februario noctu domo egressi lupos, & canes imitantur, vsque dies illucescat; vagantur que circa sepulchra. Ipsorum comites notæ sunt, facies pallida, oculi ad videndum imbecilles, sicci, lingua aridissima, nulla in ore saliua, sitis immodica, crurum irremediabili languore detinentur. Curabis, tempore significante ipsa imminere; venam secando, & sanguinem detrahendo vsque ad deficientem animum, victum suggeres languenti boni succi, pulmentorum, vtantur dulcibus lauachris, sero lactis, vsque ad tres dies purgabis ex colocynthide, hiera, iterum ac tertio theriacam quoque ex viperis propinato, & reliqua, quæ ad melancholicos sunt dicta.

QVOMODO LAETOS MAESTOS HOMINES REDDAMVS.

Cap. V.

VIA animi accidentia corpus efficaciter mutant, & alterant, vnde tristitia vitari omnino debet, quia manifeste corpus infrigidat, & exsiccat, & propterea maciem, & extenuationem inducit, cor constringit, spiritus obtenebrat, ingenium hebetat, obtundit memoriam, apprehensionem impedit, & iudicium obscurat, & ad mentis pulchritudinem reformandum profliganda est. Primo non debet curis, & sollicitudinibus distrahi, & præcipue quæ cor, & cerebrum angunt, sed gaudio, & honesto solatio vacare deberet, vt spiritus recreetur, & animus refloreat. Aegesippus author est, Herodem ab vxoris Mariannæ mortem, quam interfici mandauerat, tanta tristitia affectum, vt in grauem corporis ægritudinem inciderit, sic suorum Medicorum suasu, se se in syluarum secretis addiderit, & refuso paulatim vigore, & venationibus recreatus simul, & corporis, & animi salubritatem receperit. Deinde propinandum est vinu crocatum, & buglossatum, scilicet, in quo radices bene lotæ die ac nocte extiterint, vel syrupus eius. Et ex inuentionibus sapientum est comedere coquinam paratam ex vase auri, vel in eius decoctione ipsius laminæ intinctæ, & potare vinum, in quo eius laminæ extinctæ sint. Vltimum est diamastices, & ambra, & margarita cofert cardiacis, & timorosis, & cordis sanguinem propriè clarum reddit. Proderit quoque gestare magnetem cum croco, & corallum suspensum supra os stomachi, & si quis mane vitis aquam cum Saccharo dragmam vnam absorpserit: & expulit tristitiam. Achaas iubet dare dragmas duas aloes sæpius ad tristitiam curandam. Et Galenus styracem potatum multum tristitiam discutere dicit. Sed vini potus tristitias omnes, & tædium aufert, & dicebat Zeno, quemadmodum lupini aqua macerati dulces euadunt, ita et se à vino affici. Radicem quoque œnopiam ad id valere tradidit Poeta.

Infundit vino medicamentum vnde bibebat,
Luctum, iramque fugans, oblisicumque malorum.

Helena Thelemacum, cui lachrimas excusserat, vt lætitiam ingereret, panacem iniecit vino, efficax re uera mœroris auxilium.

QVOMODO AMANTES SINE AMORE REDDAMVS.

Cap. VI.

ADMVS Milesius librum de abolendo amore scripsit, vt ex Suidæ collectaneis habetur; nos quia eo caremus ex Græcorum, & Arabum comentarijs, & latinorum probata adhuc adducemus experimenta. Est igitur, amor nimius animi effectus, vel assidua cogitatio animo, & oculis incumbens supra delectabile, cum spe potiundi. Estque hæc ægritudo atræ bilis affinis, cuius notas has opinaberis. Oculi profundi, & non lachrimabiles, & cum omnes corporis partes non collabantur, solum hi concidunt. Eiusque spiritus interceptus, & subsultat, variæque aut depressus, aut clarior, prout

ex animi æstuantis fortuna, & conditione contingit. Siquidem affectus is miris modis permutatur, nunc lætus, nunc lachrimabilis, nunc hilaris, nunc spem, metum, audaciam, & pauorem præseferat, nec diù perspicere possit, eo præcipuè tempore, quo de ipsa amata referantur. Membra ipsis arida, & præter modum pallida, venæ, & arteriæ nullum neque ordinem, neque æqualitatẽ seruãt, iusque deq; habẽt, prout se mẽtis æstus agitatur, & tunc maximè perspicitur sicubi de re amata, aut præsentia, aut mentio incidat. Vnde à solertissimis Medicis, etiam deprehendi possit, quod ametur, etsi callidè dissimuletur. Hoc modo Erasistratum priuignum suam nouercam amantem deprahendisse scribit. Et Galenus puellam Pyladis amore laborantem. Cura erit vt simul coniungatur, si possibile est: nam sic potissimum sæuiẽs morbus aboleatur; sin minus, alijs remedijs occurrendum, quibus illa animi tabes tollatur: nam nisi præsto fiat, melancoliã parit, in posterum præparatur animus ad maniam, & quod peius ad mortẽ. Vnde cum dixerimus assiduam esse animi cogitationem, & intensam, primo eius animus ab his cogitationibus abstrahendus, ægrum ducendo ad balnea, potationes, ludos, fabulasque ad intuitus pulchrarum, ac delectabilium rerum, vel puellarum. Nonnullis metum incutere conuenit, alij obiurgandi pro vitæ ratione, quam delegerint, vel in aliam grauiorem curam ãnimum adhibendo, quousque insidens ille mentis feruor, & cogitatio intepescat. Et quia diximus esse cum spe rem amatam potiundi. Spes illa tolleda primo est. Hoc modo, Chaldæi Faustinæ vehementem amorem soluerunt. Erat Faustina Antonini Pij Imperatoris filia, & Marci Philosophi vxor, quæ gladiatoris nimio ardore tabescebat; Imperator Marcus hoc Chaldæis, & Mathematicis exposuit, qui mirifico prorsus eam à tanto amoris contagio redimerunt. Occiso gladiatore, quem ipsa maximè deperiebat, eiusque cruore epoto, statim cum suo viro concubuit, ipsa quidem ab ea amoris tabe liberata est, ex eo concubitu natus est mox Commodus, qui Romanum Imperium sæuissimis cædibus, vt sanguinarius homo adeò attriuit, vt gladiatoris nomen meruerit. Nos alibi aliam amoris causam diximus. Iuuenes enim subtili, claro, calido, dulcique sanguine præditi sunt, talesque dant spiritus, cum à cordis calore à puriori sanguine exoriantur, & quia leuissimi in altioris corporis parte euolant, & per oculos procidunt, iaculanturque, qui maximè foraminosi, & venulenti sunt, omniumque partium nitidissimi, & cum spiritu ipso vnà uis ignea quædam radijs emittitur, & ad occursantis oculos perueniens, eos transuerberat, & propriam sedem quærens (quum à corde exoriantur) percussi, homines præcordia afficit, sic in ipsis cordis marginibus cogitur in sanguinem, peregrinus hic sanguis reliquum tabe conficit, vnde ægrotat, eatenus ægritudine illa permanente, quatenus vis tãbidi sanguinis in membris viget. Quod sanguinis affectio sit, ex nunquam interpollari cognoscitur febri, quæ si in bili, vel pituita esset, per interualla sedaretur. Sic venustæ spectrum formæ amantis cordi residet, & ab eo trahitur, vt vulnerati sanguis ad vulnerantem trahitur. Rectè hoc innuit Lucretius.

Idque petit corpus mens vnde est saucia Amore,
Namque omnes plerunque cadunt in vulnus, & illam
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.

Idem etiam Apuleius expressit. Isti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapsi, acerrimum meis medullis commouent incendium. Cuius amoris hæc alexiteria remedia, & noxius humor foris eijciatur, sic sanguis, sudor, & largius omnia excrementa, vt vnà noxia eiiciatur aura, semen eijcitur.

„ *Et iacere humorem, collectum in corpore quæque*
Nec retinere semen conceptum vulnus amore,
Et seruare sibi curam, certumque dolorem,
Hulcus enim virescit, inueterascitque alendo,
Inque dies gliscit feruor, atque erumna grauescit.
Et non prima nouis conturbes vulnera plagis,
Vulgiuagaque vagus Venere ante recentia cures,
Vt alio possis animi traducere motus.

Diximus quoq; debere deformia amatę omnia respicere, vt amatæ odium inducat. Vnde antiquitus in amantis calceum stercus amasiæ ponebatur: nam vbi odor fędus persentitur, soluitur amor, cum odiosa res sit, & ab Ouidio edocetur.

Illo tuas reddent Phineu medicamine mensas,
Non semel est stomacho nausea facta meo est.

Plinius chamæleontis, rubetæ, & multis uim esse dixit amorem labefactandi, & alia quæ diximus in Physiognomonicis.

LVXVRIOSI QVOMODO LIBIDINIS ARDOREM TEMPERARE valeant. Cap. VII.

PLATO, postquam in vitia quædam animam incidere ex prauis corporis humoribus confessus est, dixit, quod qui multo semine, & fluido abundant, quasi arbor suapte natura fructuum prouentu luxurians, quia libidinibus maximas voluptates consequuntur, ferè in ijs insaniunt, obtinentque ægrum, atq; insipientem animum ex corporis contagione. At re vera Veneris intemperantia, magna ex parte, ob habitum vnius generis ossium raritatis influxum, atque humectantem in corpore, morbus animi facta est. Ob id nemo sponte malus, sed ob corporis prauum habitum, rudemque educationem fit malus, vt Plato ait in Timæo longè post medium, quam sententiam iuxtà explicationem ipsius Platonis paulò ante hęc verba, intellige; vt & nos libro primo, capit. sexto, declarauimus. Qui semine exuberant, inquit Galenus, & à concubitu abstinent, capitis grauitati, & inconcoctioni, febribus, & alijs morbis obnoxi sunt: Quosdam posuit, qui præ pudore à concubitu se abstinentes: torpidi, & pigri facti sunt, alij mæsti, & timidi, vnde longè maior à retento semine, quàm ex menstruis noxam contrahi posse dicit, præsertim in ijs, quibus ipsum prauioris succi, & copiosius est, & ociose viuunt. Etenim naturalis excernendi cupiditas neminem non ad excretionem vi quadam stimulat. Præterea libro de Anatomia viuorum, si germanus est, narrat flauam bilem, quæ in corpore cum sanguine propter conuenientiã currere, eius proprietas in moribus est incõstantia, furor, subtilitas, acuitas, solertia, audacia, eleuatio, desiderium coitus, & memoria, & totum corpus ex eo consequitur calorem, & siccitatem. Est & pituita, quæ ascendendo ad cerebrum, ibi compressa, descendit sicut ros ex aere, in moribus dat castitatem, pietatem, paucitatem desiderij coitus. In motu, id, quod est prigritia, grauitas, tarditas, & taciturnitas responsionis. Ad remedia autem deueniendo. Arnaldus in eo libro, qui docet regimen caste viuentium, dixit. Et si venereus actus vtilis sit sanitati, non tamen necessarius. Primo quòd consueti coire, non subito se abstineant, sed paulatim. Multum præstat phlebotomia, & vomitus; nam semen minuunt: nam Pharmacia emittũt superfluitates ad membra coitus. Accipiãt cibos parui nutrimenti, vtantur seminibus portulacæ, & agni casti, & eiusmodi similibus. Portetur Saphirus, & Smaragdus, linantur vnguenta frigida circa renes, & lamina plumbea. Galenus circa cibos, vitanda ea esse iubet, quæ calida, & flatuosa, nam omnia excitandæ tentiginis vim obtinent, sed contrarijs vtenda, quæ infrigidant, & ventositatem non excitant. Ouidius cibos fugiendos, vtendosque docet.

Ecce cibos etiam, medicinæ fungar, vt omni,
Munere, quos fugias, quosue sequare dabo,
Daunius in Lybicis bulbus tibi missus ab oris
Adueniat, Megaris, noxius omnis erit.
Nec minus erucas aptum est uitare salaces,
Et quicquid Veneri corpora nostra parat.
Vtilius sumas acuentes lumine rutas,
Et quicquid Veneri corpora nostra negat
Quid tibi præcipiam de Bacchi munere, quæris?
Spe breuius monitus experiere meis,
Vina parant animos Veneri, nisi plurima sumat,
Et stupeant multo corda sepulta mero.

Hyppocrates libro De aere, aquis, & locis, ex incisione venarum, quæ retro aures sunt, Scythas steriles, & ad coitum impotentes dicit, & ab continua equitatione. Præterea in locis frigidis immorantes, humidis, & concauis humidissimi efficiuntur, & molles, & in eis coeundi deside-

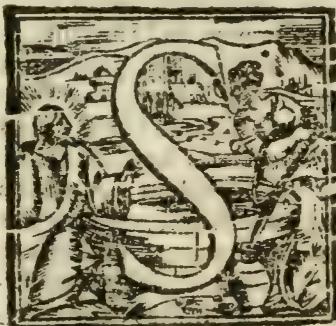
rium extinguitur. Semen disperdunt lactuca, portulaca, cucumis, blitum, mora celsi, pisces, acetum, sumach. Coquantur lenticulæ aquaticæ cũ semine lactucæ, & bibatur decoctio, & valde iuuat. Sed quæ Venerem accendant, & extinguant, & contra probrosam Venerem, multa leges in Physiognomonicis.

QVOMODO AEDACES TEMPERATOS, VINOSOS ABSTEMIOS reddamus. Cap. VIII.

DACES multo calido præditos temperamento sic iudicamus, ætate, tẽpore, & exercitio. Hippocrates de pueris loquẽs, ait, crescẽtia corpora plus habent insiti caloris, plurimo igitur egent alimento, sin minus corpus digeritur, senibus exiguus inest calor, iccirco paucis fomentis egent. Senilis ætas, calore temporis progressu tabescente, frigida efficitur, ventres hyeme, & verè calidissimi. His igitur temporibus plura alimenta danda, siquidem insitus calor multus, pluri indiget esca. In vigilia extrinsecæ partes calidiores, internæ frigidiores, dormienti contraria eueniunt, argumento, quod dormientes pluribus stragulis, & capitis tegumento, quàm vigilantes egent, & ob concoctiones in dormientibus efficaciores. Respiratio in somno maior quia intus maior feruet calor. Diximus ingenitũ calorem concoctionis præcipuum esse opificem. Contra igitur in frigido, & sicco temperamento minor concoctio, & cibi desiderium inest, vnde augendo, minuendoque corporis calore, appetitus adest, & abest. Eadem ferè temperies ebriosos reddit. Ad ebrietatem vitandam multa sunt, & multa quoque scripsimus in Physiognomonicis. Galenus brassicæ folia calida macerata, capitique circumposita, & obligata naturaliter ebrietati resistunt. Vnde continuus eius esus talem naturam amouebit. Sic lactuca et lens. Abstinendum à glandibus palmarum, proprietatem quia quandam habẽt capitis dolorem inducendi. Vinum in quo anguilla suffocata sit, potui exhibitum, vini odium parit. Idem præstat, & vua inferuefacta. Idem facit rana viridis. Philostratus in vita Apollonij. Quum quidam apud Indorum Sapientes conquereretur, filios quidem sibi nasci, sed cum primum vinum bibere cœpissent, omnes mori. Sic respondit Iarchas. Melius cum illis agi, quod moriantur, si enim superstites essent, omnes euasuros insanos, quod ex semine minus calido procreati essent. Vino igitur abstinendum est filijs vestris, ita vt ne cupiditate ipsius quidem moueantur. Si qui igitur filij posthac nascentur, obseruare oportet, vbi noctua nidum faciat, & illius oua mediocriter elixata infanti comedenda præbere. Si enim illa comederint; priusquam vinum biberit, vinum oderit, & modestius deget, quia temperatior fiet naturalis calor. Proditum est, si infantes noctuarum oua absorpserint, perpetuo vinum odisse, & id non modo non bibere, sed & temulentos formidare. Præterea multi ti sunt lapides, qui si secum ferantur ab ebriosis, auxilium cognoscent, vt Amethistus Dionysius, & Aethites. In Physiognomonicis nostris multa quoque adsunt remedia contra hunc morbum.

QVOMODO SOMNICVLOSOS, ET SEGNES VIGILES, ET DILIGENTES reddamus. Cap. IX.

OMNVS ex frigiditate, & humiditate causatur, ex contrarijs verò causis vigilia, scilicet, ex siccitate, & caliditate. Frigida animalia vt glis, vrsus, & serpens, & similia somniculosa sunt, vt tota hyeme dormiant. Pueritia quia humida est, somnolenta est, & senectus, ob ariditatem, vigilijs vexatur. Hyeme & verè lõgiores somni, quia humidius, frigidiusque tempus, sic frigida medicamenta, & cibi somnum inducunt. Ad hæc non medіocri argumento sunt capitis ardor, & refrigeratio: si quidem ardor vigilias, & refrigeratio soporem inducit. Biliosi, calidique morbi vigilias, delitia, phrenitides, contra pituitosi, frigidique, ignauiam, & soporem. Quippe quod ad vigiliam soporem, quæ per morbos pertinet, calida frigidaque intemperies primam sibi vendicat facultatem, secundam arida, humidaque. Igitur omnia hæc argumento esse possunt ad animi ignauiam inducendam, humiditatem præter naturam, frigiditatem priores partes, humiditatem

secun-

secundas obtinere. Proinde humiditas sola abundans, profundos somnos, siccitas vigilias efficit. Igitur si humiditas præter modum excesserit, somnus; si in aridum conuertatur, vigiliæ inducuntur. Cæterum animantia, quæ frigidiori sunt natura, per hyemem, ob frigoris vim, perinde ac mortua latitare solent, vt viperæ, si pertractentur, deferanturque, haud quaquam mordere, at per æstatem sub caniculæ feruore, quoniam vehementer æstuant, furorem præseferre videntur, vt ne exiguo quidem momento quiescere possint. Nicander de Cenchride.

Non temerè offendas calcando Conchridis artus,
Dum furijs agitur.

Qui igitur vitare somnum cupiet, & vigilando vadere, primo humiditas præter naturam purganda est, deinde cibi fugiendi erunt frigidi, & qui soporem inducunt, lactucas, potabilium, calidarumque aquarum balneas, & vinum modicè dilutum. Soporifera est mandragora, opium, papauer, fugiendus quoque cibus somnolentiũ animalium, velut leporis, cuculi, suis, vituli marini, herinacei, vrsi, stellionum, ranarum, & vpupæ, vt in nostris Physiognomonicis. Calida verò vigilias inducunt, sicut tenuis victus ratio, vinum meracius haustum, aut si suapte natura calidum fuerit, & valde antiquum. Narrat Galenus id Pergami accidisse. Grammaticus domi, puero relicto, ipse balneum petens, qui cum vehementi siti excruciaretur, nec esset aqua copia, vinum antiquum liberaliter potauit, atque ex reliquo tempore vigil omnino permansit, denique perijt. Sic cibus vigilum animalium ad vigiliam confert. Canes, corni, galli, philomela, vespertilio, noctua, cancri, cerui, alcinoi, & hirundines vigiles sunt, & vigilijs iuuant, vt in Physiognomonicis. Præterea loca multum ad vigiliam conferunt, vt arida, calidaque fugienda, sic denique humectãtia frigidaq; Hyppocrates libro De aere, aquis, & locis, ait locis crassis, mollibus, aquosis, vbi aquæ sublimes, & æstate calidæ, hyeme frigidæ, ibi & segnities, & somnolentia inest multa, & vbi regio nuda, natura munita, & aspera, quæque à frigore hyberno premitur, & à sole calido exuritur, ibi multa vigilantia inest, & diligentia, & exercitium. Et Aristoteles quærit in problematis, cur in palustribus locis somnolenti efficiuntur, quia in his magis refrigerantur, refrigeratio autem cum requies quædam sit, somnum nobis conciliat, qui inter quiescendum solet accidere, & apud Septentriones, vbi perpetua temporis similitudo, ibi segnities, sub Zona torrida, vbi temporum mutatio crebra, ibi homines mobiles, & varijs exercitijs dediti.

QVOMODO CINAEDI DVRI FIANT.

Cap. X.

X eadem quoque temperie, qua segnes, & cinædi, siue molles nascuntur, & euirati. Hyppocrates, sub Septentrione habitantes, ait, perpetuo aeris tenore frui, aere semper nubilo, perpetua hyeme, humidisque in locis temporum anni mutationes semper easdem, similes, vel parum inter se variantes, eodem victu, amictuque viuunt hyeme, & æstate, atque hunc aerem aquosum, condensatum, bibuntque aquam è niuibus, & glacie resolutam, nullo corporis exercitio accedente, cum non verisimile sit corpus, aut animum nullis exercitationibus apta fieri, vbi non mutationes temporum fortes fiunt, ob id formæ eorum crassæ, iuncturæ eorum inefficaces, ob humoris mollitiem, vnde neque arcus intendere, neque tela torquere possunt præ impotentia humiditatis, humeri, plurimum temporis desident in curribus, & ob perpetuas circulationes nunquam prodeant, propter perpetuam desidiam eorum corpora fiunt fluida, & lata, mulierum ad miraculum vsque fluida fiunt. Vnde cum fœminis minimè sunt cupidi commisceri ob nimiam corporis humiditatem, ventrisque mollitiem, & frigiditatem, quæ causæ minimè viros ad coitum impellunt. Vnde cũ viri vxores adeunt, & impotentes se factos vident cum illis coire, atque cum bis, ter, aut amplius frustra opus tentarint, neque quicquam proficiunt, palam se euiratos confitentes, induunt se veste muliebri, & ad mulierum contubernia transeunt, muliebria officia obeunt, instarque fœminarum omnia faciunt, & loquuntur, & vocantur effœminati. Hæc faciunt diuites, at pauperes, cum non æquitant, & continuis laboribus exercentur, ijs hæc non accidunt. Qui verò macra loca, aquis carentia, & nuda tenent, & temporum mutationes variæ, crebræque eorum corpora

corpora dura, intenta, gracilia. Mores rigidi, pertinaces, articuli probè compositi, hirsutique. Natura, labores tolerantes, magis feritate participantes, quam mansuetudine. Qui igitur cynedi, duri fieri velint, phlegmaticam complexioné in calidã conuertant, locis calidis, ventosis, asperis habitent; cibos calidos, & syluestres edant, & exercitio se dedant, sic enim validi, & duri euadent, & fœmineum habitum exuent.

QVOMODO TIMIDI AVDACES FIANT. CAP. XI.

EX sanguinis carentia, vel refrigeratione timorem oriri cuncti Phylosophi tradidere; dixit enim Aristoteles, sanguis cerui, & leporis, quia frigidus, & aqueus, non spissatur, neque durescere potest, metus enim refrigerat, itaque quibus eiusmodi temperamentum in corde habetur, metuendi affectioni opportuniores sunt: quamobrẽ animalia exanguia timidiora sunt sanguineis, ac motu cessante præ nimio metu, excrementa eijciũt; nõnulla enim suos colores immutãt. Chrysippus sine corde timidos vocat, quasi secordes, & euisceratos dicit, nam audaciam in corde residere dicebat. Præterea melancholici timidi sunt, nec eos timor vnquam deserit, atque bilis color mentem subiens timorem incutit, tenebris similem reddens, ac terrentur, vt pueri in profundis tenebris, & hominibus ferè omnibus pauorem inducunt, nisi vel audaces admodum fuerint. At qui sub æquinoctiali habitant, timidi fiunt, quia calor exurit eos, & melancholici exusti sunt. Hyppocrates Asianos timidos, & imbelles facit, & moribus mansuetiores, atque tempora anni causam esse, quæ non magnam permutationem faciant, neque caloris, neque frigoris, sed semper æqualia permaneant, vnde ijs, neque calor exiccat, neque corpora transmutationes fortes incurrunt: In planitie degentes, in qua fluuij magni decurrunt, vnde similitudo temporum, & ęqualitas perpetuã segnitiem parit: augetur itaq; timiditas ab ocio, & desidia, sed virilitas, & animus à labore, & exercitio. Sed qui in locis ab his diuersis degunt, diuersitates in corpore nanciscuntur, vnde qui regionem montanam, asperam, nudam incolunt, in quibus temporum mutationes contingunt, magnæ, & diuersæ, hi ad laborẽ, & ad virilter agendũ homines natura præstant, & audaces sunt. Vnde q; timidos audaces, reddere voluunt, primo ei temperamentum mutandum est, vt ex frigido, vel melancholico in calidum, vel hilarem cõuertatur, inde cibos, aerem, & alia remedia adhibenda, prodest etiam eos sæpe ira exasperentur: nam ex ea sanguis calefit, cor, & cætera membra: nam propter cordis feruorem, cætera membra calefiunt, sic ex frequenti iracundia vltrà modum incalefieri solent. Gaudia his non danda: nam gaudium corpus infrigidat, sicut tristitia: nam ipsa quoque infrigidat, & desiccat corpus, & gaudium magnum videmus adeò cor refrigerare, vt sæpius mortem attulerit, vnde sæpius contigit ex gaudio mori, quam ex mæstitia, vel dolore. Vitandæ sunt quoque ab his imaginationes terribiles, & mestæ: nam corpus etiam infrigidãt, præcipuè si nimis intensæ sint, & vitandæ inspectiones nigrarum, vel albarum rerum: nam melancholicũ humorem, & phlegma mouent, sed potius rubra: nam sanguinem excitãt, & iram inducunt, vt diximus de tauro. Debent præterea calida loca habitare. Ab Hyppocrate igitur, & Platone docetur aerem, & regionem ad audaciam facere, & ad timiditatem, quasi affectuum animi motiones corporis affectionem, quàm ex aeris temperatura, non parũ contingat variari subinde consequuntur. Plinius rerum naturum cognoscere volentibus inmellis operibus, & aqua mulsa tractari debet, frigidam dari ventri emolliendo inuenio apud authores, hunc potius bibendun alsiosis. Item animi humiles, et praparci, quos ille dixere micropsylos. In libro Galeno ascripto est electuarium Diapeperon, quod valet contra timorem, quod qui velit adeat librum. Margarita confert cardiacis, & formidolosis, & cordis sanguinem clarificat.

IRACVNDOS VT MITES REDDAMVS. CAP. XII.

MAgna est animi ægritudo ira, ideò maxima diligẽtia euitandum, vt iracundi mites, & placidi fiant. Aristot. naturam sanguinis esse, vt per multa animalibus veniant, tum per mores, tum per sensum dicit: nam materia totius corporis est, quippe quũ alimentum materia sit, sanguinis autem vltimum alimentum habetur, facit igitur, vt plurimum differentiæ existat, si calidus, aut frigidus sit, tenuis, aut crassus, si turbulentus, aut nitidus. Libro enim De par-

tibus Animalium dixit. Quoniam sanguis fibris admodum multis, crassisque refectus est, hi terrena magis constant natura, ob id ea animalia iracunda, furibundaque sunt, ita enim calorifica est, solida enim firmioraque concalefacta, vehementius, quam humida calefiũt. fibræ verò solidæ, terreneque sunt, ita quasi fomenta in sanguine efficiunt, feruoremque per iram accedunt, ob id tauri, & apri iracundi, furibundique sunt, quia eorum sanguis fibris refectior est. Plato irascibilem partem in thorace constitutam dicit. Chrysippus iram feruorem vocat innati caloris in corde fieri, quo postea efficitur, vt facies inflectur, & totum rubescat, & calefiat corpus, vt ipsum cum omnibus animalibus arterijs palpitet, ac saliat, vt totum hoc irascẽtis partis domiciliũ æstuosum, & propemodum ignitum redderetur. Si igitur ira in abundantia sanguinis terrestris, & in cordis calore constituta est, si sanguinem minuemus, & attenuabimus, & calorem in corde refrigerabimus, non solum iram tollemus, sed & stupiditatem in homine inducemus. Vitabimus igitur ea, quæ calorem in corpore augent, primum exercitium, siue corporis motus, ex lapidibus enim collisis ignis accenditur. Galenus enim in exercitationibus, æstibus, & frictionibus, & medicamento rarefaciente, & victu consimili, & vinis meracioribus, ac vetustioribus sicut ignis fit calidior. Si igitur frigidiorem fieri velimus, ex otio maximè euenit; cum sit humidius. Præterea immorari non debet locis calidis, vt diximus, ne sãguis fiat calidior; nec soli se exponendo, diximus enim sub torrida zona perpetuũ æstum perseuerare, & ob id illis perpetuò cor feruet, vnde semper iracundos diximus. Hyppocrates enim locis macris, & aquis carentibus, & nudis, & quę temporum permutationibus obnoxijs, asperis, & quæ à sole ęstiuo exuruntur, hi mores, & iras habent pertinaces, & magis feritate participantes, quàm mansuetudine. Debent iracundi humidis locis immorari, & aquosis, concauis, & vbi neque hyems neq; æstus vehementes, ibi homines mansuetiores, & humiles reperiuntur. Præterea æstate, & vere, quando sanguis cresc t, & feruet, homines sunt iracundiores, hyeme, & autumno mitiores, quia sanguis, & cor minus feruet. Adhuc etiam cibo maximè calescit corpus. Galenus ex humido victu sanguis seipso redditur humidior, quod plus habeat aquosorũ excrementorum, si ex frigido, frigidior, etsi quis liberalius siccioris temperaturæ cibis vsus fuerit, & siccior ille sanguis euadet. Et quia dilutus sanguis frigidior est, elitare ea debemus, quæ sanguinem attenuant. Vitanda lactuca, quia multum sanguinem, & crassum generat: vitandus etiam esus animalium iracundorũ, vt suis, leonis; & elitãdæ carnes ceruinæ: nam mites redduntur ex esca, vt in Phytognonomicis. Cibi humidi, & frigidi ad inducendam ignauiam paratissimi. Calidæ qualitatis escupulenta sunt allia, porri, cæpæ, & huiusmodi. Sic vitãdæ potationes calidæ immodicæ, veluti vini veteris, & acris liberalius ingesti. Plato vinum pueris interdicit, ne natiuus calor plus nimio augeatur, & animo damnum inferat: nam furentes, & præcipites reddit. Sed nigrum, dulce, & crassum in primus fugiendum: nam crasso sanguine venas refercivnt, & album, & tenue sanguinem per venas purgat. Obseruandum præterea ne aliqua in iracundi corpore putrescant: nam calorem immodicum excitant, vt videmus in febricitantibus, omnia enim putrefacta calorem excitant, vt videre contigit in columbarum stercore putrefacto ignem accensum, & videmus in animantis corpore calorem quendam immodicum in his partibus, in quibus putrent, afficiunt, sicuti erysipilata, herpetes, & carbunculi. Obseruanda præterea quæ à Plinio narrantur: in lassitudine proniores esse ad iracundiam, & in siti. Ergo vt hæc animi asperitas, seu potius animæ, dulciore succo mitigatur, lænit transitum spiritus, & molliores facit meatus, nescindant euntem, redeuntemque. Experimẽta in se cuique, nullo: nam ira, luctusque, tristitia, & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque obseruanda sunt, quæ non solum corporum medicinam sed et morum habent. Præstat præterea hos iracundos tristari, vt calor, & spiritus hebetentur, & corpus aliqualiter refrigescat. Gaudium enim refrigefacit per viam resolutionis, & distractionis caloris, timor etiam refrigerat per modum desiccationis. Debet præterea vitare, ne videat res rubras: nam & ipsæ sanguinem mouent. Exemplum erit in tauro, taurum enim rubicundus color excitat. Seneca primo de Ira; vnde qui rubrã vestem afferant, ad tauros, non accedãt, vt Plutarcus in libro De fortuna Alessandri, vnde in spectaculis eiusmodi veste induti tauris obijciebantur, vt irritarentur. Ouidius.

Haud secus exarsit, quàm circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Phœniceas vestes, velusaque vulnera sentit.

Sunt

Sunt & lapides,qui etsi secū afferantur,vim habent occultā valde eorū frigiditate irā mitigandi; veluti Adamas ex Marbodeo,topacion ex Dioscoride,Corneolus,Ephestides & adamas,cuius nomen Solinus impositum dicit ab eo, quod hominum impetus, & iracundiam mouent,sic & capnites,cor miluei suspensum Arnaldus multum valere dixit.

QVOMODO EX IMBECILLI ROBVSTVM HOMINEM reddamus. CAP. XIII.

Ristot.secundo De partibus, inquit. Roboris efficacior caussa, si crassior,& calidior est sanguis. Sanguis alter fibras habet,alter non: quamobrem is sanguis pinsatur, qui teneus est, nimirum coit cum humor euaporatur, fibræ autem illæ terræ sunt opificium, quorum autem sanguis fibris admodum multis, crassisque refectus est, hæc terrena amplius constāt natura, & proinde animosa, & fortia sunt. In primis loca fortiorē hominem reddunt. Hyppocrates libro De aere aqs, & locis ait, qui regionē montanā, asperam incolunt, in quibus mutationes contingunt magnæ, & diuersæ, homines fiunt,qui ad laborem, & ad omnia viriliter agendum à natura præstant. Contra,qui loca concaua,pratensia, & æstuosa habitant,ventosque calidos plus sentiunt, quam frigidos, & aquis vtuntur calidis; neq; robur, neque tolerentia laboris ei à natura data est. Præterea cibi ad plurimum conducunt, vt vescatur carnibus, quæ plurimum alunt. Ob id Clytomacus Carthaginēsis nouæ Academiæ sectator,præclarum Thebanum quendam Athletam caprina carne vescentem,reliquos suæ ætatis athlethas viribus superasse scribit, validus, siccus, & tenax huius carnis cibus, vnde multum tempus in corporibus durare potest. Præterea fortissima vescendo animalia fortior efficitur, vt in Phytognonomicis diximus, scilicet dragonis, leonis, equi,& canis, vnde Plinius aduersus insidiantes hostes ex huiusmodi animalibus amuletum facit, & cōpositio ad inuictos reddendos. Vngues venatici canis recipit, aquilæ, galli: nam fortia, & animosa animalia sunt. Et diximus Chyronem Achillem educasse carnibus, & medullis bellicosarum ferarum. Faustina, vt à vesano gladatoris amore liberaretur,gladiatoris sanguinem potauit, ac statim cum viro concubuit, ex quo concubitu natus est Commodus sanguinarius, & qui adeò pugnis, & sæuissimis cædibus præstitit, vt gladiatoris nomen meruerit.Iuuat,& aliqua secum afferre. Alectorius lapis dat galli virtutē bellicosam, qui eum secum attulerit, eoque Crotoniatam Milonem vsum in certaminibus,& inuictum fuisse.Sic crista eius,& calcar gestatum Adamas inuictuum reddit sua virtute, gerentem, Aethites Aquilæ virtutes præstat auium fortissimæ, inuictæque.

QVOMODO AGRESTES VIRI SYLVESTRIBVS MORIBVS EXVTI, mitiores reddantur. Cap. XIIII.

X superioribus iam scriptis certiores reddimur,ex temperatis alimentis corpus fieri temperatum,& ex consequenti mores mitiores. Et loca, & regiones syluestres homines gignere, & vbi regio mitior est, ibi & hominum mores mitiores. Hyppocrates libro De aere,aquis, & locis probat à montanis regionibus,asperis,altis,quibus anni temporum mutationes asperæ sunt, & inæquales,locis macris,aquis carentibus,nudis,quæ à frigore hyberno premuntur, & sole æstiuo comburuntur, ibi natura homines agrestes, ferinisque moribus, & rigidis, & tandem vt eiusmodi loca fuerint. Contra in regionibus placidis, aquosis, & planis,præpinguibus, & temporum mutationes placidæ,ibi placidi homines, mansueti, & benigni sunt. Aristot.in Problem.efferos homines moribus dicit,qui nimio æstu, vel frigore viuunt: nam intemperies mala multum intelligentiæ obest, & excessus dimouent, vt & corporis, sic & mentis temperamentum peruertitur.Septemtrionales populi Nomades, Riphei, Pontici, Scythi,& eiusmodi similes syluestribus regionibus conuiuentes,syluestri,& ficciori cibo vtētes syluestrium morum diximus, ex Strabone. Alimenta aspera, syluestraque idem præstant, & ferè eadem sunt: nam syluestria loca syluestria proferunt alimenta. Plato libro De legibus scriptum reliquit. Ob ventos, & aquas, & propter alimentum è terra egrediens non solum in corporibus, sed etiam in animis eadem parere non minus potest. Aqua enim est ex natura alimenti, inquit Galenus, & ex cibis mutatur temperamentum, vnde in his locis homines prouenientes, ex ci-

bis vrbanis vrbaniores, & modestiores fieri contingit. Non parum igitur functionibus incōmodat animę succorum prauitas, contra verò eorumdem bonitas seruat. Vnde ex his colligere licet, temperamentum siccius ferinos mores producere. Si enim eiusmodi hominē curare velimus, locis placidis, amęnis, humidis, & vbi neque æstus, aut frigus inualescat. Præterea humidis cibis, ac pinguibus ali debet, & vberibus præcipuè: nam alimenti defectus corpus desiccat, & plurimus humectat. Debet etiam vitare ea, quæ corpus exiccant, scilicet nimius Veneris vsus: nam mirūinmodum corpus exiccat, & exasperat. Sic nimia exercitatio, & corporis motus. Sic vigiliæ, mærores, & similia, quæ pluries diximus, & his contraria vtatur oportet, vt ignauia, desidia, somno, cibo, & potu vberi, & præcipuè in gaudijs versari.

AVARI, RAPACES, ET FVRES QVOMODO AB EIVSMODI DEFECTV liberentur. Cap. XV.

Rapacitatem, ex temperamenti siccitate prouenire his argumētis nobis persuademus. Videmus Aethiopas, qui sub solis cursu degunt exusti, calidique omnes rapaces esse, & difficile posse ab eiusmodi vitio abstineri, sic insulani, & loca maritima semper fures, & rapaces procreant: nàm quod cōmoditas ansam furandi præbeat, in nauibus pyraticam artem exerceāt, sed qui eiusmodi locis degunt maritimis, ficciores sunt, & ex sole maris, in quo cōtinuo versantur. Strabo plerumque homines in maritimis locis degētes furaces dicit, nec alium exercitium agere posse. Et de Corsica loquens ait. Malignè coli aspera, & plurimis in partibus, prorsus inaccessibilibus adeo, vt latrocinijs vitā tuētur. Sic Baleares agros, quos habent, satis segniter incolūt, & libentius accuratè colētes spoliant, partim indigenas, partim trans æquora nauibus inuadentes, & post latrocinandum dies complures nundinas celebrant, nunc incursant, multosque mortales in manus retinent, igitur, vt in præcedenti diximus, loca humefacta mutando, & cibis humectis vtendo, temperamenta, & mores facilè mutare possunt. Auaritia ex siccitate, & frigiditate prouenire putandum est, vt liberalitas ex calido, & humido, videmus iuuenes liberales, qui calidi, & humidi, senes auaros, qui frigidi siccique, & Hyppocrates Europeos magis liberales, quam Asiaticos appellat, quia corpora sub calido cæli statu sita sunt. Aethiopes sicci, & frigidi, & extraneo calore combusti. Melancholicos etiam auaros videmus, quia frigidi, & sicci sunt.

DOLOSI, ET LITIGIOSI, VT CVRENTVR. CAP. XVI.

Qvando hominis temperatura calida est, eius operationes veloces, & præcipites sunt, sic & ingenij, & facilè versantur vbique: vnde versatus Cicero à versor verbo prouenire dixit: nam subdoli, dolosi, & litigiosi illico imaginantur, & varias reperiūt inuentiones, cholera adusta, quia sicca est, instrumētū est solertię, quoq; & malitię, & apta est ad eiusmodi machinamenta. Ptolemæus & Arabas subdolos, & dolosos dixit, qui calidi, & sicci, vel frigidi, & sicci sunt, vt diximus. Litigiosi sicci sunt: nam senes litigiosi sunt, frigidi, & sicci: cōtra iuuenes, qui calidi, & humidi, minimè omniū litigiosi sunt, canes litigiosi sunt, & sicci. Cognito igitur temperamento, vt in alijs diximus, sic permutare poteris.

LOQVACES QVOMODO TACITVRNI FIANT. CAP. XVII.

Videmus multos loquaces calidos esse. Hyppocrates libris De morbis vulgaribus. Quibus calidum multum inest, vacalissimi sunt, etsi per vocales intellexerunt magnas voces habentes. Galenus exponit, non solum qui magnam vocem habent, sed etiam durissime vociferare possunt, vt præcones quum pedem vocatum canunt: nam cor, cum statim formatur, quibus plurimus insitus est calor, statim amplificatur, & crescit, & ad cordis proportionem magnum pectus efficitur, & hoc pulmonis magnitudo consequitur, & his arteriæ asperæ respondet, & guttur. Vnde sæpissimæ, qui calidæ naturæ, vocaliores esse contigit. Prater-

ea multum loqui phreneticorũ est,qui nimio æstu lacessiti sunt, melancholicorum taciturnitas, qui frigidi, & sicci sunt. Ad hæc videmus obstrepera animalia calidissimæ naturæ, & siccissimæ esse,vt anseres,canes,& similia,frigida verò, & sicca tacita, aphonaq; , vt chamæleo, serpens,rubeta, & similia, etsi senes garruli sunt, & loquaces, id non ex temperamento : nam difficilius loquuntur, sed ob præteritorũ memoriam loquũtur, vt Arist. libro Rhethoricorum ait. Igitur loquaciores,si in frigidius temperamentum cadere faciemus, taciti fiunt, & loquelæ perparcæ. Præterea multum dabit esus carnium clamosarum animalium, videlicet Galli, gruis, anatum, hyrundinum, ranarum, vrsorum, lusciniæ, anseris. Contra edere, vel aliquid secum habere tacitorum animaliũ,lupi, ranæ calamitis,rubetæ,camęleontis,testudinis,vt in Phytognonomicis.

QVOMODO IMPVDENTES VERECVNDI FIANT. CAP. XVIII.

VIdetur verecundiam in sanguine, & caliditate consistere. Pueri, & iuuenes, qui calidi, humidique sunt, verecundi sunt, senes, qui frigidi, & sicci impudentes. Vt Aristot. Rhethoricorum libro vocauit. Videmus præterea in timore sanguinem ad intima trahi, & vultum ex colorari, & refrigescere, in verecundia, quæ calida est,vultum rubore suffunditur:ergo vultus colore sanguineo ex sanguinis superuentu, & ex caliditate:ergo calidi, & sanguinei maximè pudentes sunt. Verecundia de repente fit, & præ naturali timiditate,cum homine longè meliori versari non substinente, etsi possit à conspectu subducere properante, veluti refugiens in profundum, recedit : ratione verò patibilem partem animi, quæ verecundatur, excitante reddit, extrorsum mouetur. Verecundis augetur insitus calor, dum primò intus se recipit vniuersus, deinde postquam in alto corporis est collectus, & ex ipso inibi cõgestus, & assiduo motu incrementum capit, & reliqua,quæ apud Galenum habentur libro de sanitate tuenda.

LAVS DEO.

Morum

Morum interpretandi modus ex effigie Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Aloysij Cardinalis Estensis.

T exẽpla aliqua afferamus Physiognomon. mores ex corporis partibus cognoscere possit, Cardinalis Estẽsis imaginem apponemus, vt ex ea quilibet quomodo mores inuestigari possint addiscat. Ipse enim, vt Heroas solus iocũdissimus sol nostro æuo refulget, & in eo summa naturæ dona aspirantis adeo superi contulerunt, vt apta membrorum corporis compositione oculos allicit, ita animi virtute rata modulatione respondent. Radiat primo in suæ frontis intuitu suprà mortale decus, admirabilis splẽdor, regia quadam maiestate præfulgens, qui vt virtuosos omnes allicit, ito reprobos quosque deterret, quem nescio vel à regali prosapia Ludouic. duodecimi Franciæ Regis sui aui, quem oris, & animi præsefert, vel ab Estensium sanguine, Principum, & Imperatorum fœcundo possidet, vel à Deo fortasse datum, quod id rarò aliquibus impartitur: cum eum à cæteris se iungere vult, ac sui fauori priuilegia secum ferre. Hic nec scribi verbis, nec depingi valet penicillo, sed solum oculorum, & mentis obtutu consideratur. Similem formam habuisse Demetrium narrant Historiæ Plutarchi: nam gratiam simul, & terrorem, grauitatem simul, & mansuetudinem præseferre videbatur, vt sculptorum, aut pictorum nemo similem vnquam potuisset effingere. Memini cum Romæ essem, multoties suam effigiem coloribus effictam vidisse, sed numquam quæ veram demonstraret: nam si lineamenta, & colores exprimerent: regiam hanc dignitatem, quam memoro, minimè exprimere voluerunt. Huius splendor, regiam hanc dignitatem præseferens magnificentiam premõstra suam, animi dignitatum, virtutes, tam egregias, & præstantes, vt digniori, & illustriori loco non poterant locari Castigatæ magnitudinis caput est, vel paulò maius intra mensum, rotunditatis compressæ, ante, & post prominens, debita ceruice suffultum, cuius forma alia esse non potuit, quum arx, & regia futura esset memoriæ, & intellectus, prudentiæ, & perspicaciæ singularis suæ. Frõs quadratę magnitudinis metas nõ præterit, media, inter tranquillã, & nebulosam ex qua lucidissimæ transparet animi fortitudo, virilitas, iustitia, & seueritas, quæ alteram altera superare nititur, & in hoc præclaro singularium virtutum certamine, vnaquæque seipsam superans, animum suum omni earum pompa, & multiplici decore explent. Micant sub fronte oculi magni, splendentes, lucidi, sublimes, vt illi Socratis, cærulei coloris, acuti visus, humiliter superbi obtutus, quibus veluti diuini fulgoris vis quædam inest, quos si quis acrius contueri velit, vultum submittere cogitur, vti de Augusto legitur. In his residet animositas, mansuetudo, clementia, temperantia, comitas, regalesque mores. Aures exculptæ, extantes, quardatę, mediocriter magnæ, auditus arguti. Adulationibus, iniuriarum susurris, inhonestisque loquutionibus clausum auditum demonstrant. Labia delicata colorata in ore maiori moderatæ vocis, modici risus, grauis sermonis, ac denique nemini iniurio, optimi consilij, modestiæ, & vrbanitatis sedem ostendunt. Capillorum color subflauus, carnis candidus rubore suffusus, longè alius ab eo, quem Cicero seruilem vocat, & Pisoni obijcit, optimam ostendit corporis temperiem, & ex ea animi perfectam compositionem. Memini, Illustrissime Princeps, te in conuiualibus colloquijs multis, & probabilibus rationibus comprobasse, hominẽ bonitati ità propensum, vt maximo labore, multisque stimulis opus sit ad improbitates, & maleficia impelli, & conuictus multis argumentis dixisti, quod dico verum est, sed vt sentio dimõstrare non valeo, cum alienos animi tui mẽsura metieris. Manus amplæ, semper patulæ, digiti longi, graciles, & retro conuersi, liberalitatis simulachrum ostendunt. Et si importunus chyragræ rigor eas deformarit, distorseritque, sua uis tandem eas incuruarę non valuit, vt in manibus omnium ferè nostri æui Principum videre licet. Hæ pauperum sunt alementum, miserorum leuamen, pietatis, & misericordiæ effectus, Principum vituperium, auaritiæ terror, quæ fugit, celaturque. Vbi sua munera, & magnificentiæ apparent. In pectoris, & humerorum latitudine visitur corporis robur, animus virilis, intrepidus, & inuictus, natus ad clara, ingenitaque, facinora, statum iusta, & protioni respondens. Ingressus tardus, grauis, & magnificus, ostendit, se omnibus actionibus iustum magnificum, & Regalem.

Legi ex commiſſione Reuerendiſſimi Magiſtri Sacri Palatij Libros hos ſex de Phyſiognomonia, à Ioanne Baptiſta Porta Neapolitano Phyloſopho conſcriptos, in quibus ſaluo ſemper Eccleſiæ iudicio, quantum mea fragilitas fert, nihil reperi fidei, & bonis moribus contrarium. Nec eſt, quòd quiſquam hæreat ob librorum materiam, cum de eadem grauiſſimi etiam Theologi tractauerint. Diuerſæ enim membrorũ diſpoſitiones, vt ait D. Bonauentura, ſeu quiſquis alius eſt auctor Compendij Theologicæ veritatis, lib. 2. cap. 58. ſecundum artem Phyſiognomię diuerſos affectus, ac mores indicant in homine, non quod iſta ſigna neceſſitatem imponant moribus hominum, ſed oſtendunt inclinationem naturæ, quæ tamen retineri poteſt freno rationis. Quamobrem cenſeo, nihil impedimento eſſe, quominus libri prædicti in vulgus emittantur.

Franciſcus Lamata Doctor Theologus.

Ita eſt Frater P. Ioannes Saragoſa, Magiſter, & Socius Reuerendiſſimi P. Magiſtri Sacri Palatij.

Imprimttur. Ludouic. Boidus Vic. Gen. Neapolit.

Rutilius Gallacinus Canonicus deputatus vidit.

M. Cherubinus Veronenſis Auguſt. Theologus Curiæ Archiep. Neap. vidit. Reg. f. 17.

D. Gabriel Lotherius Presb. Reg. vidit.

N E A P O L I,

Apud Tarquinium Longum. M D C I.

TABVLA EORVM QVAE IN OPERE VNIVERSO CONTINENTVR.

An-

B

C

D

E

F

erube-

G

H

Her-

I

L

M

FINIS TABVLAE.

Omnes sunt duerni præter E, vnde ante E, post D, solitarium E, addes, quod Typographi incuria omissum erat.